GENÇLİK ROMANLARI ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

Fadime ŞIK

Doktora Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
2020
Her hakkı saklıdır.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Fadime ŞIK

GENÇLİK ROMANLARI ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

ERZURUM-2020

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Turkish Research

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum ***"Gençlik Romanları Üzerine Tematik Bir İnceleme"*** adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [*Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.*] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım**.

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**
Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun …/…/…. tarih ve …… sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**
Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre tezde yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun …/…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**
Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun …/…/…. tarih ve …… sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

10.07.2020

Fadime ŞIK

** İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.*

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **III**
ABSTRACT ..... **IV**
ÖN SÖZ ..... **V**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **IX**
GİRİŞ **1**
I. GENCİN TANIMI VE GENÇLİK KAVRAMI 1
II. GENÇLİK EDEBİYATININ TANIMI, AMACI VE İŞLEVİ 12
III. GENÇLİK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ 19
IV. GENÇLİK ROMANLARI 24
A. Tür Olarak Gençlik Romanı Nedir? 24
B. Gençlik Romanlarının Karakter Analizi 26
C. Gençlik Romanlarının Oluşumu ve Anlatım Teknikleri 35

BİRİNCİ BÖLÜM
TOPLUMSAL TEMALAR

1.1. AİLE **38**
1.1.1. Ailede Yaşanan Çatışmalar ve Gençler 39
1.1.2. Parçalanmış Ailelerde Genç 65
1.1.3. Anne İlgisi ve Desteği/Anne-Evlat Sevgisi 73
1.1.4. Baba-Evlat Sevgisi / Baba-Evlat İlişkisi 78
1.1.5. Kardeş Sevgisi ve Desteği 87
1.1.6. Büyük Ebeveynler ve Genç 89
1.2. AKRAN ETKİLEŞİMİ **91**
1.2.1. Akran Çatışması 91
1.2.2. Akran Dayanışması 102
1.3. EĞİTİM VE ÖĞRETİM **106**
1.3.1. Liselere ve Yükseköğretime Geçiş Sınavları 106
1.3.2. Öğretmenin Yol Göstericiliği 113
1.3.3. Öğretmen/Yönetici-Genç Çatışması 122
1.3.4. İdealler/Hedefler 128
1.4. GENÇ VE TOPLUM **132**

1.4.1. Çevre ve Genç 132
1.4.2. Kuşaklar Arası Etkileşim: Dayanışma ve Çatışma 139
1.4.3. Sınıf Farklılığı 149
1.4.4. Toplumsal Duyarlılık ve Genç 156
1.5. ZARARLI ALIŞKANLIKLAR VE BAĞIMLILIK 160
1.6. SAVAŞ 170
1.7. TARİH 176
1.8. KÜLTÜRLER ARASI ETKİLEŞİM VE GENÇ 210

İKİNCİ BÖLÜM

BİREYSEL TEMALAR

2.1. DUYGUSAL YAKINLIKLAR/AŞKLAR 218
2.1.1. Ayrılıkla Sonuçlanan Duygusal Yakınlıklar/Aşklar 218
2.1.2. Mutlu Sonlar/Ölümsüz Aşklar 249
2.1.3. Söylenmemiş, Yürekte Saklı Kalan Duygusal Yakınlıklar/Aşklar 273
2.2. GÜZEL SANATLAR VE GENÇ 276
2.2.1. Edebiyat 276
2.2.2. Müzik 286
2.2.3. Resim 290
2.3. İNANÇ 291
2.4. İNTİHAR 302
2.5. OKUMA SEVGİSİ VE OKUMA KÜLTÜRÜ 305

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLİM KURGU, FANTASTİK, KORKU VE POLİSİYE

3.1. BİLİM KURGU 310
3.2. FANTASTİK VE KORKU 325
3.3. POLİSİYE 352
SONUÇ 370
KAYNAKÇA 378
ÖZ GEÇMİŞ 396

ÖZET

DOKTORA TEZİ

GENÇLİK ROMANLARI ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME

Fadime ŞIK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

2019, 396 Sayfa

Jüri: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ
Prof. Dr. Murat KACIROĞLU
Doç. Dr. Servet TİKEN
Dr. Öğretim Üyesi Tacettin ŞİMŞEK

Toplumun dinamik gücü, geleceğin teminatı olarak görülen gençlerin gelişim dönemlerinin özelliklerine göre bir edebiyatın olması gerektiği düşüncesinin tartışılması, bu yolda eserler verilmesi Türk edebiyatında oldukça yenidir. Bu çalışmanın amacı, gençlik romanlarında ele alınan temaları inceleyerek bu çok yeni olan alana akademik bir katkı sağlamaktır. Ayrıca bu çalışmanın, yaklaşık her altı kişiden birinin genç olduğu ülkemizde 13 milyon gencimizin yararlanabileceği derli toplu bir kaynak olma niteliği taşıyacağı da öngörülmektedir. Giriş bölümünde gencin tanımı ve gençlik kavramı, kuşakların karakteristik özellikleri, gençlik altkültürleri, gençlik edebiyatının tanımı, amacı, işlevi, tarihsel gelişimi, gençlik romanları, örneklem bağlamında incelenen romanlardaki karakter, yer, zaman, anlatım tekniği, dış yapı özellikleri vb. incelenmiştir. Birinci Bölüm'de aile, akran etkileşimi, eğitim-öğretim, genç ve toplum, zararlı alışkanlıklar ve bağımlılık, savaş, tarih, kültürler arası etkileşim ve genç başlıkları altında toplumsal temalar ele alınmıştır. İkinci Bölüm'de duygusal yakınlıklar/aşklar, güzel sanatlar ve genç, inanç, intihar, okuma sevgisi ve okuma kültürü başlıkları altında bireysel temalar incelenmiştir. Üçüncü Bölüm'de ise bilim kurgu, fantastik ve korku, polisiye başlıkları değerlendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular sonuç bölümünde özetlenmiş, yararlanılan romanlar ve diğer eserler Kaynakça'da belirtilmiştir. Çalışmada nitel analiz (içerik analizi ve betimsel analiz) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda gençlik romanlarında ele alınan temaların *gence görelik* ilkesi çerçevesinde geliştirildiği, gençlik edebiyatı bağlamında önemli bir ihtiyaca cevap verdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gençlik edebiyatı, gençlik romanı, gençlik romanlarında temalar

ABSTRACT

DOCTORAL THESIS

A THEMATİC STUDY ON THE YOUTH NOVELS

Fadime ŞIK

Thesis advisor: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK

2019, 396 Pages

Jury: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ
Prof. Dr. Murat KACIROĞLU
Doç. Dr. Servet TİKEN
Dr. Öğretim Üyesi Tacettin ŞİMŞEK

Discussion of the idea that there should be a literature according to the characteristics of the developmental stages of young people regarded as a dynamic power of societies, guarentee of the future and giving oroduction in this way is quite new in Turkish literature. The aim of this study is to make an academic contribution to this very new field by examining the themes discussed in youth novels. In addition, this study is expected to be a comprehensive resource for 13 million young people in our country where approximately one in every six people is young. Introduction part involves the definition of youth and youth concept, characteristics of generations, youth subcultures, definition, purpose, function, historical development of youth literature, youth novels, character, place, time, narrative technique, external structure characteristics etc. in the novels examined. First part examines social themes under the subtitles that family, peer interaction, education-training, youth and society, harmful habits and addiction, war, history, cross-cultural interaction cultures and youth. Second part involves individual themes such as emotional intimacy/loves, fine arts and youth, faith, suicide, love of reading and reading culture. In the third part, science fiction, fantasy and horror, detective novels are evaluated. The findings of the study is summarized in the Concluding section, the novels and other works used are presented in the Bibliography. Qualitative analysis (content analysis and descriptive analysis) method is used in this study. As a result of the study it is seen that the themes discussed in the youth novels were developed within the framework of the principle of conformity/relativity to the youth and they met the needs to a considerable extent in the context of youth literature.

Keywords: Youth literature, youth novel, themes in youth novels

ÖN SÖZ

Gençlik edebiyatı, en genel anlamıyla içerik, tema, dil ve anlatım vb. bakımlardan gençlere hitap eden, onlar tarafından kabul gören sözlü ya da yazılı her tür eseri kapsayan edebiyat olarak tanımlanabilir. Bununla beraber günümüzde daha özel kapsamda değerlendirilmeye başlanmıştır. Gençlik romanlarındaki temaları incelemeyi amaçladığımız bu çalışmada öncelikle gençlik romanının ne olduğunu, sınırlarının ve özelliklerinin nasıl tespit edileceğini araştırdık. Gençlik romanı; kahramanları genç olan romanlar mı, gençlerin meselelerini işleyen romanlar mıydı? Gençleri eğitmeyi mi amaçlıyorlardı? Gençlerin beklentilerine ve gelişim dönemlerine özgü ihtiyaçlarına cevap veren romanlar mıydı? Gençler tarafından kaleme alınan eserler de bu bağlamda değerlendirilebilir miydi?

Kahramanları sadece genç olan değil aynı zamanda bir dönem gençliğini de temsil eden romanlarımız, Türk edebiyatında Tanzimat Dönemi'nden itibaren kendisine yer bulmuştur. Bununla beraber bu eserler yanlış Batılılaşma, Doğu-Batı çatışması gibi bir medeniyet krizini yansıtan romanlardır. Servet-i Fünun Dönemi'nde ise özellikle *Mai ve Siyah*, yeni edebiyatı temsil eden başkahramanı Ahmet Cemil ile eski edebiyat-yeni edebiyat, hayal-gerçek çatışmasını yansıtan bir romandır. Öyleyse kahramanların genç olması, bir eserin gençlik romanı olmasını belirleyen tek ve kesin bir ölçüt değildi. Gençlerin sorunlarını hatta özelde çatışmalarını konu alan 12 Mart, 12 Eylül romanları da siyasi fikir ayrılıklarına, bu ayrılıkların birey ve toplum hayatındaki yaşanmaması gereken yıkıcı etkilerine odaklanmaktadır. Bu eserlerin gençlik romanı olmaktan çok bir fikir ya da tez romanı olarak alınması gerektiğini düşündük. Gençlik romanlarının eğitici işlevinin aşırı bir didaktizme varmaması gerektiğine kanaat getirdik. Aksi takdirde yine bir fikir romanı ortaya çıkacaktı. Gençlerin kendilerinin kaleme aldıkları romanları ise, çok değerli olmalarıyla beraber, belki tek başına ayrı bir çalışmada değerlendirmenin daha doğru olacağını düşündük.

Bu kadar geniş bir perspektif, bilimsel çalışmanın sınırlarını aşacağı için biz bu çalışmada 1980'lerden sonra tartışılmaya başlanmış ve 2000'li yıllarda örneklerinin daha çok görüldüğü, yayınevlerinin gençlik amblemi, etiketi ya da gençlik ibaresi ile bastığı romanlarla işe başlamaya karar verdik. Yayınevlerinin kitap kataloglarından internet sitelerine, kitap fuarlarından yazarlarla görüşmelere kadar birçok yöntemle gençlik

romanı başlığı altında değerlendirilen eserlerden bir kaynakça oluşturduk. Çalışma sırasında bu eserleri okudukça bazılarının aslında gençlik romanı olarak kabul edilemeyeceğini gördük. Örneğin Aysel Özakın'ın *Genç Kız ve Ölüm* adlı romanı, kırk yaş üstü bir başkahramanın, kadının toplumdaki yerini sorgulaması ve bu bağlamda kaleme aldığı bir romanıyla ödül alması çerçevesinde gelişen olayları anlatıyordu. Melisa Gürpınar'ın *Okul Arkadaşım* adlı romanında ise elli yaşındaki bir başkahramanın, daha çok ilkokul anılarını romanlaştırması söz konusuydu. Eserin son bölümlerinde lise ve üniversite yıllarına dair özet sayılabilecek yaşantılar aktarılmıştı. Ahmet Günbay Yıldız'ın *Afedersin Hayat* romanında ailesinin haberi olmaksızın ikinci evliliğini yapan bir babanın neredeyse bir aile faciasına sebep olması anlatılırken, genç kahramanların mağduriyetlerine yer verilmesine rağmen, eserin temelde nikah kavramını ve nikahın meşruiyetini sorguladığını gördük. Aynı yazarın *Beyaz Atlı* romanı ise başkahramanı bir genç olsa da köy romanı sayılabilecek bir özellikteydi, hatta gençler için sakıncalı sayılabilecek içerikler barındırmaktaydı. Yıldız'ın *Kendimi Unutup Sana Ağladım* romanında geçmiş yaşantıların insanın peşini bırakmayıp hayatını karartabileceği, evli kahramanların çatışmaları üzerinden anlatılmıştı. Gençlik romanı bağlamında karşımıza çıkan, Hikmet Anıl Öztekin'in iki kitaptan oluşan *Elif Gibi Sevmek* başlıklı eserlerini incelediğimizde de bunların roman olmadığını, şiir-deneme tarzında kaleme alınmış eserler olduklarını gördük. Yine Aytül Akal'ın *Kızım Nerdesin* ve *Oğlum Nerdesin* adlı eserleri de roman türünde yazılmamıştı. Canan Tan'ın *En Son Yürekler Ölür* adlı romanında bir kaza sonrasında ölmek üzere olan eşinin kalbi ve gözlerinin başka hastalara nakledilmesini kabul eden kadın kahramanın, sonrasında eşinin kalbini taşıyan kişi ile aralarında başlayan aşkın hikâye edilmesi söz konusuydu. Roman, bu aşk örgüsünü işlerken bir yandan da organ bağışı konusunda bir farkındalık oluşturmayı amaçlıyordu. Erol Olcay'ın *Gerçeğe Dönüş* adlı romanında ise rüşvet alan bir yetişkinin ve onu bu yanlış eyleme sevk edenlerin yaşadıkları kabir azabı hikâye ediliyordu. Burada sıralanmaları uzun sürecek birçok eseri de temaları, dil ve anlatım biçimleri, ele aldıkları yaş dönemi ve sorunları vb. bakımlardan gençlik romanı kapsamında değerlendiremedik.

Örneklem içerisinde yer alan romanların yarıdan fazlası; kapak sayfalarında, hitaplarında, arka kapak yazılarında "Gençlik-Roman", "Gençlik Romanı" vb. bir ifade barındıran romanlardır. Böyle bir ifade bulunmamasına rağmen incelenen eserlerin bazıları, akademik çalışmalarda ya da kitabevlerinin listelerinde gençlik romanı oldukları

belirtilen eserlerdir. Bu özelliği de taşımamakla birlikte, gerek meslek hayatımızda yaptığımız gözlemler gerekse de bazı makalelerde gençlerin severek okudukları yazarlar olarak belirtilmeleri dolayısıyla Canan Tan, Ahmet Günbay Yıldız gibi yazarların gençlik romanı olabilecek niteliğe sahip birkaç eserini de çalışmamıza dâhil ettik. Örneklem içerisinde 26 farklı yayınevi, 50 farklı yazar, 80 roman vardır.

Giriş bölümünü hazırlarken genç, gençlik, gençlik edebiyatı gibi ifade ve kavramların tanımlanmasının kolay görünse de bu bağlamda efradını cami, ağyarını mâni tanımlamaların yapılmasının ne kadar güç olduğunu gördük. Gençlik edebiyatının tarihsel gelişimini incelerken dünya edebiyatında klasik olarak kabul edilen romanlara ulaşmak zor oldu. Bunlardan *Gönülçelen*'in tam metnini okuma imkânı bulduk. Başlı başına ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek, örneklem içerisindeki romanların karakter, yer, zaman, anlatım teknikleri vb. özelliklerini öz olarak yansıtmaya çalıştık.

Romanları değerlendirdiğimiz tematik bölümde bir düzen olması, eserlere kolay erişilebilmesi düşüncesiyle romanları alfabetik bir sırayla ele aldık. Yazarları öne çıkarmayı ya da kronolojik sırayı tercih etmedik. Birinci Bölüm'de toplumsal temalar bağlamında romanlarda aile içinde yaşanan çatışmalara, parçalanan ailelerdeki gençlerin yaşadığı sorunlara, anne, baba ve kardeşlerin ilgisi, sevgisi ve desteğinin önemine, büyük ebeveynlerin genç kahramanlarla kurdukları daha çok paylaşıma dayalı sağlıklı iletişimlerine yer verildiğini tespit ettik. Bu bölümde ayrıca akran çatışması ve akran dayanışmasını, liselere ya da üniversitelere geçiş sınavlarının genç kahramanlarda ve ailelerde oluşturduğu sorunları, öğretmenlerin gençlerin hayatındaki rollerini, gençlerin sahip olduğu idealleri ve hedefleri de inceledik. Genç ve toplum ilişkisini çevre ve genç, kuşaklar arası etkileşim, sınıf farklılığı, toplumsal duyarlılık ve genç, zararlı alışkanlıklar ve bağımlılık, savaş, tarih, kültürler arası etkileşim ve genç başlıkları ile ele aldık.

İkinci bölümü oluşturan bireysel temalarda önemli bir yer tutan duygusal yakınlıkların/aşkların bazen mutlu sonlarla bazen ayrılıklarla sonuçlandığını, kimi zaman da yürekte saklı kalıp söze dökülmediğini tespit ettik. Eserlerde edebiyata, resim ve müziğe yaklaşımın nasıl olduğunu değerlendirdik. İnanç değerlerine yapılan vurguları belirledik. Kimlik oluşturma dönemini yaşayan genç kahramanların hayata tutunmaya çalışırken karşılaştığı zorlukların üstesinden gelemeyerek intihara yönelmeleri de

incelediğimiz temalardan biri oldu. Eserlerde genç kahramanların okudukları kitaplara ve kitap okumaya yönelik tutulmalarına da dikkat çektik.

Üçüncü bölümde gençlik romanlarında çokça karşımıza çıkan temalardan olan bilim kurgu, fantastik, polisiye gibi başlıkları önce genel özelliklerine ve tarihsel gelişimlerine dair yaptığımız kısa incelemelere yer vererek, sonra romanlarda ele alınma biçimlerini değerlendirerek yansıtmaya çalıştık.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulguları Sonuç bölümünde özetledik, yararlanılan roman ve diğer eserlerin künyelerini Kaynakça'da belirttik.

Lisans, yüksek lisans ve doktora ders döneminde kıymetli bilgilerinden istifade ettiğim, bu tez çalışmamda da yol göstericiliğini benden esirgemeyen saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK'e, tez çalışmamla ilgili eksikleri tamamlamam konusunda bana rehberlik yapan değerli hocalarım Doç. Dr. Servet TİKEN ve Dr. Öğretim Üyesi Tacettin ŞİMŞEK'e, yıllar süren yorucu ve yoğun çalışmalarım sırasında bana destek olan aileme teşekkür ederim.

Erzurum-2020 **Fadime ŞIK**

KISALTMALAR DİZİNİ

AB : Avrupa Birliği
ABD : Amerika Birleşik Devletleri
age. : Adı geçen eser
Ank. : Ankara
AŞ : Anonim Şirket
A.Ü.E.B.F. : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
Bak. : Bakanlığı
BGD : Bitki Gelişim Düzenleyicileri
BM : Birleşmiş Milletler
ÇGYD : Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği
çev. : Çeviren
ÇOGEM : Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi
Dr. : Doktor
DNA : Deoksirübo nükleik asit
DPT : Devlet Planlama Teşkilatı
ed. : 1. Edebiyat 2. Editör
e-posta : elektronik posta
GAM : Genetik Araştırmalar Merkezi
GDO : Genetiği Değiştirilmiş Organizma
haz. : Hazırlayan
İst. : İstanbul
JuLit : Jugendliteratur
p. : İngilizce "page" kelimesini ifade eder.
Prof. : Profesör
s. : Sayfa
ss. : Alıntının yer aldığı sayfa aralığını ifade eder.
SBS : Seviye Belirleme Sınavı
SEKAM : Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
TEMA : Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
tic. : Ticaret
U : Uranyum

UBK	: Uluslararası Bilim Kurulu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
Ü	: Üniversite
vb.	: ve benzerleri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: Vesaire
V.I.S.O.R.	: Visual İnstrument and Sensory Organ Replacement
YAL	: Young Adult Literature
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

I. GENCİN TANIMI VE GENÇLİK KAVRAMI

Genç, toplumda var olan yetişkin rollerini kazanma sürecinde bulunan ve sosyokültürel eğilimlerin taşıyıcısı, uygulayıcısı, sürdürücüsü olma görevini yerine getiren bir geçiş dönemi insanı[1]; heyecanın, sabırsızlığın, özgürlüğün, hareketliliğin, kişisel bağımsızlığın kendisinde birleştiği bir psikososyal karakter[2]; geleceğe dönük, yeni, çağdaş, gelişmeye açık olan[3]; enerjik ve dinamik, geleceği oluşturmadaki itici güç[4], ilerisi için öncü güç, geleceğin, yeniliğin, ilerlemenin temsilcisi[5]; yürekli, gözü pek, coşkulu ve delikanlı[6] olarak tanımlanmıştır. O aynı zamanda toplumun aynası[7]; küresel köye dönüşen bir sosyokültürel süreçte yerelle ulusötesi arasında dinamik kesişme noktasını oluşturan bir dünya vatandaşı[8]; var olma, gelişme, hayatın manasını imkân nispetinde kavrama, yaşadığı dünyadaki rolünü takdir etme gayretinde olan bir inşa edici[9]; hem kendisini anlayabilmek hem de başkaları tarafından anlaşılabilmek arzusunda olan[10]; öğrenim gören ve hayatını kazanmak için çalışmayan, kendisine ait konutu bulunmayan, hayal gücü zengin, cesaretin çekingenliğe, macera isteğinin, rahata üstün geldiği insan[11]; yiğit[12] ve hazine[13] olarak tanımlanmıştır.

---

[1]Ömer Miraç Yalman, *Apaçi Gençlik* (2. baskı), Açılımkitap, İstanbul 2013, *s.* 40.
[2]Yalman, *Apaçi Gençlik*, *s.* 35-36.
[3]Fulya Gürses-Hasan Basri Gürses, *Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik*, Der Yay., *İst.* 1979, *s.* 62.
[4]Gürses, *s.* 68.
[5]Yasemin Yüce Tar, "Siyaset Genç İşi mi?", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II) :16-18 Mayıs 2014-Samsun, (*ss.* 512-513), Ceylan Ofset, Samsun 2014. (Demet Lüküslü, *Türkiye'de Gençlik Miti: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2009, *s.* 20'den naklen.)
[6]Atalay Yörükoğlu, "Gençliği Gerçekten Tanıyor muyuz?", *Gençliğin Eğitimi*, Türkiye İş Bankası Kültür *Yay.*, Ankara 1986, *s.* 13; Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı* (14. basım), Özgür *Yay.*, *İst.* 2012, *s.* 41.
[7]Özcan Köknel, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, Bozak Matbaası, İstanbul 1970, *s.* 1.
[8]Mustafa Kemal Şan, Handan Akyiğit, "Türkiye'de Gençlerin Kimlik Söylemlerinin Tarihsel Süreçte İnşası", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, *s.* 552.
[9]Arthur T. Jersild, *Gençlik Psikolojisi*, (*Çev.* İbrahim N. Özgür), Eko Matbaası, *İst.* 1983, *s.* 9.
[10]Haluk Yavuzer, *Gençleri Anlamak*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005, *s.* 23.
[11]Polat Tuncer, "Gençlik ve Siyaset Bilinci", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II), *s.* 493; *SEKAM*, (Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi), *Türkiye'de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri*, 2013:11; Yörükoğlu, *s. 13*. Bu tanım, *BM* ve *UNESCO*'ya aittir.
[12]Kutadgu Bilig'de genç için asıl sözcük olarak "yiğit"; gençlik için asıl sözcük olarak "yiğitlik" kullanılmaktadır. Divanü Lugati't Türk'te de yiğit; genç anlamı ile karşılanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Salih Demirbilek, "Kutadgu Bilig'de Genç ve Gençlik Kavramları", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II), *s.* 59.
[13]Şan-Akyiğit, *s.* 550 (Solak, 1985:2, *akt.* Şener, 2012:13); Osman Nuri Topbaş, *Hakk'a Adanmış Gençlik*, Erkam Yay., İstanbul 2010, *s.* 7.

Gençlik; çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan ve hayat ırmağının akacağı mecrayı belirlemekte bir başlangıç teşkil eden, şahsiyetin ana vasıf ve istikamet itibariyle şekillendiği[14], bu doğrultuda gencin kim olduğunu, nelere inanması veya değer vermesi gerektiğini, hayatta neyi başarmak istediğini,[15] ne olacağını, nereye gideceğini sorguladığı bir geçiş dönemidir. Bu dönemde beden uğraşlarının, zekâ ve yetenek gösterilerinin, spor faaliyetlerinin, kendisini beğenme, beğendirme, kanıtlama, kimliğini şekillendirme ve bağımsız olma gibi duyguların yoğunlaştığı[16]; doğumdan getirilenlerle gelecekten beklentilerin harmanlandığı[17]; gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlanmanın[18] vuku bulduğu görülmektedir. Gençlik kavramı; demografik, biyolojik, toplumsal, ekonomik, psikolojik, kültürel ve siyasal bakımlardan birtakım farklı değerlendirmelere de tabi tutulmuştur.

Gençlik çağını belirleyen alt ve üst yaş sınırının bölge, iklim, ırk, cinsiyet, beslenme, uluslararası kabuller vb. etkenler nedeniyle farklılık arz ettiği nüfus bilimsel gençlik tanımlamasında, *UNESCO* ve Dünya Bankası, 15-24[19]; *AB* ise 15-29 yaş aralığındaki kişileri genç olarak kabul eder. Türkiye'de ise genellikle 12-24 yaş aralığı, gençlik çağı olarak değerlendirilmiştir.[20] Bununla beraber Türkiye İstatistik Kurumunun verilerinde gençlik yaşı 15-24 olarak kabul edilmiştir.[21] İngilizcedeki "Teenage" sözü ise 13-19 yaşları arasındaki gençlik dönemini belirtir.[22]

---

[14]Topbaş, *s.* 5.
[15]Köknel, *s.* 32.
[16]İshak Özkan, "Gençliğin Akademik (Okul) Başarısını Etkileyen Zihinsel ve Ruhsal Faktörler, *I. Milletlerarası Gençlik Kongresi: 26-28 Ekim 1987-Konya,* (*Haz.* Selçuk *Ü*), Selçuk *Ü* Basımevi, Konya 1988, *s.* 225; Kasım Tatlılıoğlu, "Gençlik Suçluluğunda Aile Faktörünün Etkisi Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II), *s.* 666.
[17]Orhan Gümüşel, *Genciz Biz*, Timaş *Yay.*, İstanbul 2013, *s.* 23.
[18]Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, *s.* 13.
[19]Bazı kaynaklarda *UNECSO*'nun 12-24 yaş dilimlerini gençlik çağı olarak kabul ettiği bilgisine yer verilmiştir. Özcan Köknel, *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2001, *s.* 168.
[20]Tuncer, *s.* 493; *SEKAM*, 2013:11; Ayhan Göksan, "Gençliğin Eğitiminde Öneriler ve Çözümler", *Gençliğin Eğitimi*, *s.* 160.; "*Türkiye'de planlı kalkınma dönemine girildikten sonra toplam nüfus içinde çocukluk ve olgunluk çağları arasında yer alan gençlik; II. plan döneminde 12-24, III. plan döneminde 14-22, IV. ve V. plan döneminde 12-24 ve VI. plan döneminde 15-24 grupları olarak tespit edilmiştir. (DPT, 1988-1989, s.32.) VII, VIII, IX. plan dönemlerinde ise böyle bir belirleme yoktur. Nüfusumuzun genç nüfus olduğu vurgulanan planlarda yaş belirlemesinin olmaması büyük ölçüde çocukluk yaşının 0-18 olarak kabulüyle ilgilidir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 1990 yılında taraf olarak imzalayan ve onaylayan Türkiye bu şekilde uluslararası sözleşmeye uygun olarak gençliği-dolaylı olarak-18 yaşın üzerinde düşünmektedir."* İsmail Doğan, "Türkiye'deki Gençlik Sorunlarının Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme Denemesi", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II), *s.* 280.
[21]*http://www.tuik.gov.tr* [erişim tarihi: 05.07.2020]
[22]Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, *s.* 13.

Çağdaş toplumlarda erişkinliğe geçişin belli yaş sınırı yoktur. Yasalara göre ise çoğu ülkede 18 yaşında bir genç erişkindir, rüştüne ermiştir.[23]

Biyoloji ise gençliği, "biyolojik üreticilik" döneminin başlamasını ifade eden erinlik (puberte) ile büyümenin durmasına kadar olan süreyi kapsayan çağ olarak tanımlar.[24]

Sosyoloji açısından gençlik; içinde yaşadığı toplumla dinamik bir bağ kuran, toplumsal gelişme ve değişmelere aktif olarak katılan ve kimi zaman onlara yön veren bir sosyal kategoridir. [25]

İlkel toplumlarda gençlik döneminin uzun sürmediği, gencin bazı acılara ve zorluklara katlanmayı gerektiren törenlerle erişkinliğe geçtiği bilinmektedir. Günümüz toplumunda ise ekonomik ve sosyal açıdan kişinin üretici durumuna geçtiği veya yuva kurup çalışmaya başladığı zaman gençlik çağının sona erdiği, erişkinliğin başladığı kabul edilmektedir. Yasalara uygun olmamasına rağmen 16 yaşında bir erkekle 14 yaşında bir genç kızın evlendirildiği kırsal kesimde gençlik çağı kısa sürmekte, buna karşılık yükseköğrenimdeki bir gençte 25 yaşına dek uzayabilmektedir.[26]

Gençliğin bir sosyal kategori olarak algılanması; sanayi devrimi, modernite ve kentleşme gibi olgularla belirginlik kazanmıştır. Bazı araştırmacılar bu süreçte, gençlerin, üretimden alınıp eğitime yönlendirilmelerini ve zamanla tüketim ağırlıklı bir toplumsal grup olmalarını eleştirmişlerdir.[27]

---

[23]*age.*, s. 14.
[24]*age.*, s. 13.
[25]Yalman, *Apaçi Gençlik*, *s.* 35-36.
[26]Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, *s.* 14.
[27]İsmail Doğan, *s.* 295, [Cem Şahin, "Sanayi Toplumundan Sanayi Sonrası Topluma Farklılaşan Gençlik Hâlleri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*- 2, (ss. 157-177)'den naklen.]; John Taylor Gatto, *Eğitim Bir Kitle İmha Silahı* (3. baskı) Edam Yay., İstanbul 2018, *s.* 85-94.

Büyüme, ergenlik, gençlik gibi anlamları karşılayan adolescence (adolesan)[28] terimini ilk defa kullanan Psikolog S. Hall, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olan gençliği, 'ruhsal bakımdan âdeta ikinci bir doğum' olarak değerlendirmiştir.[29]

Arthur T. Jersild *Gençlik Psikolojisi* adlı eserinde "*Ergenlik çağı büyük imkânlar devridir ama bu devre birçok yeri ıssız, insan ayağı basılmamış, haritası çizilmemiş, iyi bilinmeyen bir ülkedir. Onun için, gençler böyle bir ülkede kendilerine bir iz aramak, yollar inşa etmek, kendilerine has barınacak yerler bulmak mecburiyetindedirler. Ancak o zaman buralarda yabancılık çekmeden yeni ülkelere yerleşmiş olurlar."*[30]diyerek gençlik döneminin bir keşif, tanımlama ve inşa süreci olduğunu belirtmektedir.

Gençlik, bir milletin en dinamik güç kaynağı, geleceğe yatırımı, yegâne ümidi, istikbalinin teminatı olarak değerlendirildiği için, üzerine titrenilmesi, muhafazası, iyi yetiştirilmesi ve istenilen formasyonun kazandırılması gerekli olan en kıymetli hazine olarak görülmüştür.[31]

Gençlerin siyasal sahneye çıkışları ise asıl olarak 19. yüzyılda ulus-devletlerin kurulmasıyla gerçekleşir. Bu boyut içerisinde gençlik, bir taraftan ulus-devletler tarafından inşa edilen, diğer taraftan yeni toplumları inşa eden önemli aktörlerden biri olarak tanımlanır.[32] Demet Lüküslü, devlet merkezli düşünüşün, gençliğin siyasal bir kategori olarak inşa edilmesi ve tanımlanmasının Türkiye siyasal kültürünün önemli mitlerinden birini, "gençlik mitini" oluşturduğunu, bu "gençlik miti"nin köklerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarına dayandığını ifade eder ve 1923'ten sonra gençliğin, Cumhuriyet'in sembolü hâline geldiğini, '68 ve '78 kuşakları boyunca da bu

---

[28]Psikolog Halis Özerk; adolesan, ergenlik ve gençlik terimlerinin birbirinden farklı anlamlar içerdiğini ifade eder ve bu farklılığı şu şeklide açıklar*:"Ergenlik; insan yaşamında bir yaş dönemini (11/13-18/21 yaş arası 'fırtınalı' dönemi) ifade etmektedir. Gençlik ise psikolojik ve fiziksel canlılığı (zindeliği) ifade etmektedir. Yaş dönemi ile sınırlı değildir. Ergenden, temelde kendi bedenindeki fiziksel değişimlere ve sosyal normlara uyum sağlayabilmeleri beklenir. Gençlikte ise bireyden; Ben kimim?, Hayatın anlamı nedir?, Hayattan ne bekliyorum?, Kendimi nasıl gerçekleştiriyorum? sorularını sorması ve gerçekliği olan cevaplar verebilmesi beklenir. Yani sağlıklı bir kimlik oluşturması ve olumlu kendini gerçekleştirme davranışları beklenir."* Halis Özerk, "Sanal Varoluş, Varoluş Vakumu ve Gençlik Kimliği", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II), s. 715.

[29]Yalman, *Apaçi Gençlik*, s. 47.

[30]Jersild, s. 8.

[31]Hasan Küçük, "Anadolu'nun Türkleşme Felsefesi Yönünden Millî Kültür ve Gençlik", *Selçuk Üniversitesi I. Milletlerarası Gençlik Kongresi: 26-28 Ekim 1987*, s. 153-154.

[32]Demet Lüküslü, *Türkiye'de Gençlik Miti: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*, İletişim *Yay., İst.* 2009, s. 20.; Ayrıca öğrenci hareketleri için bakınız: Köknel, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, s. 183-227. Ayrıca bakınız: Tuncer, s. 494; *SEKAM*, 2013:18.

mitin devam ettiğini belirtir. 1980 sonrasında ise gençlik miti bir kesintiye uğramış ve '80 kuşağı politik bir kuşak olarak değil, 'apolitik' ya da 'depolitize' bir kuşak olarak görülmeye başlanmıştır.[33]

İlk olarak *ABD*'de üniversitelerde başlayan ve tüm dünyaya yayılan 1968 yılı öğrenci hareketlerinin bazı ülkelerde siyasal şiddete varan boyutlara ulaşmasını takiben gençlik kesimine daha büyük mercekler tutulmuş, birçok akademik çalışma yapılmış ve *BM* tarafından 1985 yılı "Uluslararası Gençlik Yılı" olarak ilan edilmiştir.[34] Ülkemizde de "gençlik" ile ilgili birçok araştırma yapılmış, sempozyum, konferans vb. düzenlenmiştir. İsmail Doğan, gençliğin sorunlarını şu şekilde tespit etmiştir:

Genel-Geçer / Geleneksel Gençlik Sorunları

Geleneksel sorunlar: Psiko-fizyolojik, cinsel, ekonomik, eğitim, aile içi ve kuşaklar arası çatışma, madde bağımlılığı, ideolojik, işsizlik ve istihdam, barınma, beslenme, sağlık ve kültürel.

Güncel Sorunlar

Eğitim sorunları

Toplumsal değişmeye bağlı olarak gelişen sorunlar: Değerlerdeki değişmeler, madde bağımlılığı, ethnocentrisme (kültür bencilliği), statükoya karşı oluş, yeni dünya düzeni özlemi, gelecek korkusu (future shock), yabancılaşma, kimlik ve kimlik bunalımı, tüketim ve tüketim çatışmaları, anomi (amaçsızlık ve kuralsızlık), özgürlük, işsizlik, sıkıntı vs.

Sosyo-psikolojik sorunlar: Güven bunalımı, kaygı, stres, kendisini yararsız hissetme, yalnızlık, iletişim kopukluğu.

Çağdaş iletişim araçlarıyla gelen tehditler: Hedef kitle oluş, koşullandırılma, aculturationa uğrama (kültürsüzleştirilme), boş zamanlar, yozlaşma ve yozlaştırılma, kültürel yabancılaşma.[35]

---

[33]Lüküslü, *s.* 15-16, *s.* 50.

[34]Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ömer Miraç Yalman, *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, *Ank.*, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür *Yay.* (Adı geçen eserde "*5000'in üzerinde makale, tez ve kitabın derlendiği çalışmayla Türkiye'de yapılmış olan gençlik çalışmaları hem kronolojik olarak hem de tematik olarak bir okumaya ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. En çok çalışmanın Eğitim Bilimleri alanında yapılmış olduğu tespit edilmiştir. Psikoloji, Sosyoloji, Sosyal Hizmet ve İlahiyat gibi disiplinlerde de çalışmalar yapılmıştır. Akademik çalışmaların konuları itibariyle her dönem sıkça işlenen birtakım temalar üzerinden şekillendiği gözlenmiş; bu anlamda gençlik ve ergenlik sorunları, kuşaklar arası çatışma, gençlerin eğitim süreçleri ve karşılaştıkları sorunlar öne çıkan başlıklar olarak dikkat çekmiştir. Akademi dışında devam eden üretim ise en genelde iki başlıkta toplanabilecektir: gençliğe nasihat veren yayınlar ve gençliği idealleştiren ideolojik yaklaşımlar. Tarihsel olarak 1985 BM Gençlik Yılı-bu tarihin iki yıl öncesi ve iki yıl sonrası-makale, kitap, sempozyum, konferans, dergi özel sayıları ile gençlik temasının en yoğun işlendiği dönem olarak belirmektedir. Fakat 1990 ila 2000 yılları arasında gençlik konulu çalışmalarda tüm zamanların belki de en zayıf üretimine tanık olunmaktadır. 2000'li yıllarda ise gençlikle ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinde ve akademik makalelerde belirgin bir artış gözlenmektedir. Dikkati çeken bir diğer nokta da Türkiye siyasi tarihi ile gençlik çalışmalarının tematik olarak genel manada uyumlu bir seyir izlediği olgusudur."* Yalman, *Apaçi Gençlik*, s. 13-14.)

[35]Doğan, *s.* 287.

Dünya nüfusunun yaklaşık üçte birini oluşturan gençlerin çözüm bekleyen sorunları olduğu hep vurgulanmakla beraber gençliğin kendisinin asla sorun olmadığına da dikkat çekilmiştir.[36]Konuya ciddiyetle eğilenler tarafından bu ayrım özellikle yapılmıştır. Örneğin Peyami Safa, *Eğitim, Gençlik, Üniversite* adlı eserinde *"Fena bir nesil yetiştiği hakkındaki iddialar ne derece doğru olursa olsun gençliğe hücum etmekte haksızız. Haksızız çünkü yaptığı heykeli yumruklayan bir heykeltıraş vaziyetindeyiz. Gençlik bizim eserimizdir. Gençliğin kusurları, bizim ona karşı yaptığımız kusurların devamından ve istihalesinden başka ne olabilir ki?*[37]diyerek gençliğin topluma tutulan bir dev aynası olduğunu ifade etmiştir.

Gençlikle ilgili çalışmaların yoğunlaştığı konulardan biri de kuşak kavramı olmuştur. 1,3 milyon kişiyi mercek altına alarak 1980 ve 1990'larda doğan "Ben Nesli" mensubu genç kuşağın özelliklerini tespit etmeye çalışan Jean M. Twenge, "İnsan, içinde yaşadığı çağa, babasına benzediğinden daha çok benzer" atasözüyle kuşak kavramının önemine dikkat çekmiştir.[38]

Araştırmalarda gençlerin yetişkinleri model aldığı postfigüratif (geleneksel) toplum tipinin yerini, günümüzde yaşlıların, kültürel katılımı gençlerden öğrendiği prefigüratif toplum tipine bıraktığı, yaşlıların bile genç kalmaya çalıştıkları ifade edilmiş ve *kuşaklar arası uçuruma* dikkat çekilmiştir.[39]

"Y Kuşağını Anlamak" başlıklı makalede kuşak kavramının, benzer bir zaman aralığında doğan ve belirli bir dönemin olayları tarafından şekillendirilen insan topluluğunu ifade etmek için kullanıldığı belirtilmiş ve söz konusu kavramla ilgili olarak şu değerlendirmelere yer verilmiştir*:*

"Birbirlerine yabancı oldukları hâlde aynı dönemde dünyaya gelen insanları 'kuşak' yapan şey; tarihsel ve toplumsal durumlarına bağlı olarak göstermiş oldukları ortak reflekslerdir. Bu bağlamda her kuşak kendi döneminin izlerini taşımakta, her dönemin hâkim değerleri, kültürel kodları ve bunların şekillendirdiği düşünce ve davranış kalıpları birey üzerinde etkili olmaktadır. Her kuşak diğer kuşağa kıyasla

[36]Selma Amanvermez, "Gençliğin Eğitimi", *Gençliğin Eğitimi*, *s.* 105.
[37]Peyami Safa, "Okuma İştahı", *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (7. basım), Ötüken Neşriyat, *İst.* 2013, *s.* 196-197.
[38]Ali Korkmaz, Emine Ceng, "Y Kuşağını Anlamak", *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre* (II), *s.* 440 (M. Jean Twenge, *Ben Nesli*, Kaknüs Psikoloji Yayınları, *İst.* 2009, *s.* 34'ten naklen.)
[39]Ayrıntılı bilgi için bakınız. Yalman, *Apaçi Gençlik, s.* 36, *s.* 39.

tepkileri, kendilerini ifade etme tarzlarının yanı sıra hayalleri, istekleri, hedefleri ve motivasyon kaynakları ile de farklılık göstermektedir."[40]

Literatürdeki hâkim kanıya göre; 1945'li yıllardan önce doğanlar Sessiz Kuşak[41], 1946-1964 yılları arasında doğanlar Baby Boomers Kuşağı[42], 1965-1979 yılları arasında doğanlar X Kuşağı[43], 1980-2000 yılları arasında doğanlar Y Kuşağı, 2000 yılından sonra doğanlar ise Z Kuşağı olarak sınıflandırılmaktadır.[44]

---

[40]Korkmaz, Ceng, s. 427, 431.

[41]*"Sessiz Kuşak (Gelenekseller):1900-1945 yılları arasında dünyaya gelmiş olanların oluşturduğu kuşaktır. (...) Bu dönemin insanları 1. Dünya Savaşı, 2. Dünya Savaşı ve ekonomik krizler gibi yaşamış oldukları olaylar göz önüne alındığında zorlu hayat koşullarına maruz kalmışlardır. Bu kuşağın insanlarının gençlik ve çocukluk dönemleri, savaşlar ve ekonomik sıkıntılarla geçtiği için sadakat, çok çalışma, fedakârlık ve yardımlaşma gibi duyguları çok güçlüdür."* Korkmaz, Ceng, s. 433 (Ali Ceylan, *X ve Y Kuşağı Öğretmenlerinin Liderlik Algıları; Fatih İlçesi İlköğretim Okullarında Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014, s. 8'den naklen.)

[42]*"Baby Boomers olarak tanımlanan bu kuşak; 1946 ve 1960 yılları arasında doğanları kapsamaktadır. Bu kuşağın Baby Boomers olarak adlandırılmasının nedeni, bu dönemde fazladan 17 milyon bebeğin dünyaya gelmesidir. Bu nüfus patlamasının ardında uzlaşılmış bir neden olmamakla birlikte İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra azalan nüfusun hızlıca toparlanmasını sağlama, ekonomik buhranın etkilerinin azalmasıyla birlikte ertelenen çocuk isteğinin yansıması, bebek patlamasının nedenleri arasında gösterilebilir."* Korkmaz, Ceng, s. 433 (Tolbize Anick, "Generational Differences in the Workplace", *University of Minnesota, Research and Training Center on Community Living*, 2008, s. 1-25'ten naklen.) "*Bebek patlaması kuşağı üyeleri çalışkanlık, sorumluluk, adalet değerlerinde kendisinden sonra gelen kuşaklardan öndedirler ve saygı duymayı genç kuşaklardan daha fazla önemsemektedirler. Tüm diğer kuşaklardan daha az kuşkucu olmaları dolayısıyla diğerlerine daha fazla güvendikleri, sadakati ve gelenekleri de en çok önemseyen grup oldukları görülmektedir."* Korkmaz, Ceng, s. 433 (S.P. Özer, D.E. Eriş, T. N. Ö. Özmen, "Kuşakların Farklılaşan İş Değerlerine Yönelik Bir Araştırma", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013, s. 38, s. 138, ss. 123-141'den naklen.) "*Geleneklerine ve kültürlerine bağlıdırlar. Ekonomik sıkıntıları yaşamış, kendilerini sürekli sıkıntıya sokarak bir şeyleri elde etmişlerdir. Bu kuşağa ait bireyler çok çalışmanın ve fedakârlık yapmanın başarı elde etmek için ödenecek bedel olduğu düşüncesini savunurlar. Bu kuşak işkoliklik eğilimini başlatan ve adım adım ilerlemeye inanan kuşaktır. Bunun yanı sıra takım çalışmasına, iş birliğine önem veren ve grupça karar vermeyi seven, rekabetçi ve işverenlerine karşı sadık olmanın gerekliliğine inanan bir kuşaktır."* Korkmaz, Ceng, s. 433 (Anick, s. 2-3'ten naklen.)

[43]*X Kuşağı:* "*Bu kuşaktakiler, 1965-1976 yılları arasında doğanlardır. Dünyanın petrol krizini, Türkiye'nin sağ-sol çatışmalarını yaşadığı yıllarda yaşadılar. Toplumsal sorunlara duyarlı, iş motivasyonları yüksek, otoriteye saygılı ve kanaatkâr tutuma sahip olan bu kuşakta bireycilik ön plandadır."* Korkmaz, Ceng, s. 433 [Zeynep Mengi, "İş Başarısında Kuşak Farkı", *http://www.kigem.com*/iş-basarisinda-kusak-farki.*html*.(erişim tarihi: 07.05.2014)'den naklen.] "*Bu kuşağın dönemine bakıldığında; çeşitli ekonomik krizler ve sosyal sancılar dönemi olduğu gözlenmekte ve bu dönemde doğdukları için 'kayıp kuşak' olarak da adlandırılmaktadırlar."* Korkmaz, Ceng, s. 433 (Kerim İzmirlioğlu, *Konumlandırmada Kuşak Analizi Yardımıyla Tüketici Algılarının Tespiti: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 45'ten naklen.) "*X kuşağı üyeleri gösteriş, hizipçilik ve kayırmacılıkta kendisinden önce ve sonra gelenlerden daha geridedirler. Bununla birlikte saygı görmeyi de en az önemseyen ve sadakat duygusu en zayıf kuşaktırlar. Diğer yandan en disiplinli ve en katı grup oldukları görülmektedir."* Korkmaz, Ceng, s. 434 (S.P. Özer *vd.*, s. 138'den naklen.)

[44]Korkmaz, Ceng, s. 432. Bir başka kuşak sınıflandırması da Leyla Neyzi'ye aittir: Neyzi'ye göre üç ana dönemleştirmeden söz etmek mümkündür. "*Yeni kurulan ulus-devletin emanet edileceği, değerlerin yaşatılacağı ve taşınacağı bir grup olarak görme (1923-1950), gençliğin isyankâr, düzen karşıtı, kamu huzurunu bozan bir grup olarak ele alındığı dönem (1950-1980), depolitize olma, parçalanma, suça veya kötü alışkanlıklara sürüklenme, hedefsizlik gibi temalarla ele alınan dönemdir. (1980-2000)*" Tar, s. 513; (Leyla Neyzi, *Nesne ya da Özne? Türkiye'de 'Gençliğin' Paradoksu, Ben Kimim? Türkiye'de Sözlü Tarih, Kimlik ve Öznellik*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2004'ten naklen.)

Doğum yılının en alt limit olarak 1978, en üst limit olarak 2002 olduğu kabul edilen Y kuşağı ile 2000 yılından sonra dünyaya gelen Z kuşağının karakteristik özelliklerine yer vermenin, 1980 sonrası gençlik romanlarının inceleneceği bu çalışmaya sosyokültürel bir pencere açacağı düşünülmüştür. Milenyum Kuşağı, Gelecekteki Kuşak, www Kuşağı, Dijital Kuşak, E Kuşağı, Echo Boomers ya da N Kuşağı olarak çeşitli biçimlerde adlandırılmakta olan[45]Y kuşağının karakteristik özellikleri şu şekilde tespit edilmiştir: İşleri ile kendilerini ifade etmek, çoklu iş yürütmek, her şeyi anlamaya çalışmak, aktif katılım, sorumluluk almak, girişimcilik, yüksek esnek iş ortamı ve giyim kuşam-prestij unsurlarına düşkünlük, ekip çalışması, her şeyi geçici görmek, sürekli öğrenmek, işte eğlence ve tutku arayışı, beklentilerini anında ve şimdi gerçekleştirmek eğilimi, yetki arzusu, iş ve özel yaşam arasında denge kurmak[46], teknolojiye büyük oranda hâkim olmak, çekingen olmamak, emir almaktan hoşlanmamak, otoriteyi tanımamak, sabırlı olamamak[47], yenilikçi olmak.[48] Diğer taraftan internet ve çok kanallı televizyon ile birlikte büyümek, kendisini ve tercihlerini rahatlıkla ifade edebilmek, benmerkezci olmak, sürekli sadakat gösterememek, kendilerinden ve işvereninden yüksek beklentiler içinde olmak, kendisini ispat etme isteği taşımak, rahatına düşkün olmak[49], küreselleşmenin etkilerinin yaşandığı, medyanın, internetin gelişmiş olduğu bir ortamda büyümek, konuşma ve yaşayış tarzı olarak Amerikanlaşmak[50], sorunlara karşı hızlı ve farklı çözümler üretebilmek, takım çalışmasında ön plana çıkmak[51], kendilerini rahatsız eden bir konu olduğunda konuları çekinmeden tartışabilmek, ebeveynleri tarafından sürekli soru sormaya teşvik edilerek ve öz saygısı yüksek bireyler stilinde yetiştirilmiş olmak[52], bireysel seçim hakkını önemsemek, herkesin kendisini mutlu edecek geleceği

---

[45]Korkmaz, Ceng, *s.* 433 (C. A. Martin, "From High Maintenance to High Productivitiy", *İndustrial and Commercial Training*, 2005, *vol.* 37, *no.* 1, 39-44, *s.* 40'tan naklen.)

[46]Korkmaz, Ceng, *s.* 436 [Mengi, "İş Başarısında Kuşak Farkı" *http://www.kigem.com/content.asp?body* (erişim tarihi: 07.05.2014)'den naklen.]

[47]Korkmaz, Ceng, *s.* 436.

[48]Korkmaz, Ceng, *s.* 436 [Brown Mıllward Research, "Y Kuşağı İnovasyon Araştırması", *Deloitte Eğitim Vakfı*, 2013, *http:// www. deloitteegitimvakfi.org.tr/UserFiles/ Documents/ Y_Kusagi_Inovasyon.pdf*, (erişim tarihi: 06.05.2014)'den naklen.]

[49]Korkmaz, Ceng, *s.* 428-429 [Cengiz Çatalkaya, "Y Kuşağı ve İnsan Kaynakları", http://www.yetenekvekariyer.com/y-kusagi-ve-insan-kaynaklari/(erişim tarihi 12.04.2012)'den naklen.]

[50]Lüküslü, *s.* 120-123.

[51]Korkmaz, Ceng, *s.* 437 (Judith Lower, "Brace YourselfHere Comes Generation Y", *Crift Care Nurse*, 2008, 28:80-85, *s.* 28-29'dan naklen.)

[52]Korkmaz, Ceng, *s.* 437 (Angelina Tay, "Managing Generational Diversity at the Workplace: Expectations and Perceptions of Different Generations of Employees", *African Journal of Business Management*, 2011, 5 (2):249-255, *s.* 252'den naklen.)

kendisinin seçerek oluşturma hakkının mahremiyetine inanmak,[53]"Her şey mümkündür.", "Hayallerini takip et!", "Olmak istediğin kişi ol!", "Mutluluğun peşini bırakma!" ve "Yalnızca kendin gibi ol!" tavsiyeleriyle yetiştirilmiş olmak[54], karmaşık durumlarla hızla başa çıkabilmek ve duruma göre kendisini ayarlayabilmek, kendilerini geliştirmek için sertifika programları, eğitimler ve stajlara önem vermek[55], açık sözlü, kuşkucu olmak, imajı önemsemek, bencil, tembel, talepkâr olmak, hoşgörülü, öz güvenli, açık fikirli, hırslı, yalnız ve kaygılı olmak, öz saygısı doruğa ulaşmış olmak[56], son derece güçlü bir iş ahlakı olmakla beraber bir önceki kuşak kadar işkolik olmamak ve özel yaşantısına da özen göstererek dengeli bir yaşam kurmaya çaba sarf etmek[57], apolitik ve depolitize olmak[58].

1980'lerden sonra yetişen, neoliberal politikalardan etkilenmiş, İngilizce eğitim veren üniversitelerin özellikle işletme, uluslararası ilişkiler, ekonomi gibi bölümlerini okumak için seçen, iş tercihini özel bir şirkette yönetici olmaktan yana kullanan gençleri tanımlamak için, Young Urban Professionals (genç şehirli profesyoneller) ya da Young Upwardly-mobile Professional (yüksek sosyal tabakadan gelen genç uzman) kelimelerinin kısaltması olarak da *Yuppie* terimi kullanılmıştır.[59]

'90'larda ise bir prestij göstergesi olarak âdeta koleksiyon yapılır gibi biriktirilen, gömlek ceplerine takılan Tikky kalemlerden ilhamla dış görünüşe her şeyden çok önem veren, marka giymeye meraklı, tüketim toplumunun 'pasif' bir izleyicisi hatta 'köle'si olmayı ifade eden "tikky/tiki" kavramı gençliğin bir kesimi için kullanılmaya

---

[53]Korkmaz, Ceng, *s.* 437 (Aslı Çakıroğlu; Rita Krespi, "Ben Nesli Sokakta", *Panaroma Dergisi*, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, Sayı:11, *s.* 20-22'den naklen.)

[54]Korkmaz, Ceng, *s.* 438.

[55]Korkmaz, Ceng, *s.* 439.

[56]Korkmaz, Ceng, *s.* 440 (M. Jean Twenge, *Ben Nesli*, Kaknüs Psikoloji Yayınları, İstanbul 2009, *s.* 34'ten naklen. 1,3 milyon genci mercek altına alan Twenge, 1990'larda ortalama bir çocuğun, Ben Nesli öncesi son zaman dilimi olan 1979'daki çocukların %73'ünden fazla öz saygıya sahip olduğunu, 1950'lerin başında 14-16 yaşlarındaki ergenlerin sadece %12'sinin "Ben önemli bir insanım." fikrine katılmasına karşın 1980'lerde ergenlerin %80'inin önemli olduklarını iddia ettiklerini belirtmiştir.)

[57]Korkmaz, Ceng, *s.* 440.

[58]Demet Lüküslü, 1980 sonrası kuşağın kendisinin haricinde bir dış faktör tarafından (darbe rejimi ve neoliberalizm) depolitize edilen yani politikadan uzaklaştırılan ve siyasetle ilgilenmemeyi seçen değil, buna mecbur bırakılan bir kuşak olarak görülmesine rağmen kendisinin bu konuda gençlerin bilinçli bir şekilde siyasete mesafeli durduklarını düşündüğünü ifade eder, bu nedenle depolitik değil, apolitik olarak tanımlanmaları gerektiğini ve apolitizmin de "siyasi bir duruş" olarak algılanabileceğini vurgular. Lüküslü, *s.* 162.

[59]Tuncer, *s.* 494-495 (A. Çağlar Deniz, "Eğitimli Gençliği Anlamada Yeni Bir Tipoloji Önerisi: Cool Gençlik", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 2012, *s.* 115-139'dan naklen.)

başlanmıştır. Olumsuz bir anlam taşıması nedeniyle hiç kimsenin kendisini tiki olarak tanımlamamasına rağmen bu dönem gençliği tüketimle özdeşleştirilir: "Herkes tikidir ama bazıları daha fazla tikidir."[60]

Z kuşağı ise bilgisayarın, internetin, cep telefonunun olmadığı bir dünyayı tanımayan, dışarıda top oynamayı bilmeseler de play stationlardaki futbol oyunlarında rekorlara imza atan, büyük kulüpleri yönetip sanal ortamda başarı elde eden dijital bir nesil[61], elektronik olarak haberleşme, bilişim ve iletişim etkinliklerinde bulunan, internet ortamlarında sosyalleşen, gerçek yaşam kimliğinin yanı sıra sanal yaşam kimliğine de bürünen milenyum kuşağı[62] olarak tanımlanmaktadır. Milenyum gençliğini ifade etmekte kullanılan terimlerden biri de "cool"dur. Cool takılmak, hayata karşı heyecansız olmayı ifade etmekte, cool takılan biri de kendi yaştaşına 'rahat' ve 'havalı' olduğu mesajını vermekte, böylelikle akranları arasında 'popüler' olmaktadır. Cool olmak, kılık kıyafetle ilgili değil, duruşla alakalı bir şeydir. Hiç kimseye ihtiyacı olmadığı izlenimi oluşturmaya çalışan, felsefi cümleler kuran kişiliğe cool genç denir. Özellikle orta ile ortanın üstü ve yüksek gelir grubundaki eğitimli gençler için "cool takılmak" ilgi duyulan, önem verilen bir hayat tarzı hâline gelmiştir.[63]

Araştırmacılar, gençliğin homojen olmadığını, bu yüzden gençlikten değil gençliklerden bahsedilmesi gerektiğini[64] ifade etmişler ve sanayileşmenin neden olduğu toplumsal sorunlara gençlerin verdiği tepkilerin hareketlendirdiği, Soğuk Savaş Dönemi'nin gençlik deneyimleri ya da sadece aykırı yaşam tercihleriyle şekillenen gençlik oluşumlarına ve bir çeşit bunalım gençliği olarak değerlendirilen *gençlik altkültürleri*ne dikkat çekmişlerdir. [65] Y veya Z kuşağı ile sınırlı tutulamayacak gençlik altkültürlerine dair yapılan bazı değerlendirmeler şu şekildedir:

---

[60]Lüküslü, s. 124-125; Tuncer, *s.* 495.
[61]Korkmaz, Ceng, *s.* 434 [Ulaş Çansarı, "Z Kuşağı Çocukları", *http://www.blog.ulascamsari.com/2013/07/dijital-nesil-z-kusagi-nedir/*(erişim tarihi: 05.05.2014)'den naklen.]
[62]Tuncer, *s.* 496; *SEKAM*, *s.* 28-29.
[63]Tuncer, *s.* 496 (Deniz, *s.* 125-126'dan naklen.)
[64]Lüküslü, *s.* 199.
[65]Doğan, *s.* 287

Dünyada Teddy Boyslar[66], meşin ceketliler, hippiler[67], punklar[68], beatnikler[69], modlar[70], dazlaklar[71] gibi gençlik grupları; ülkemizde ise Ankara'da Yüksel Caddesi, Tunalı Hilmi,

---

[66]Peyami Safa'nın Teddy Boys'larla ilgili değerledirmeleri şu şekildedir: *"Dünyada 16 ile 20 yaş arasında çoğu dar ve uzun pantolonlu, saçları kesilmemiş ve dağınık, yayvan ağızlı ve laubali bir nesil türemiştir. Çete hâlinde gezmekte, ellerindeki çivili sopalarla gelen geçene hücum etmektedir. Varşova'da bunların adı 'Huligans', İngiltere'de 'Teddyboys', Almanya'da 'Halbstarken', İtalya'da 'Vitelloni', Sovyetler Birliği'nde 'Stiliaguzı', Japonya'da 'Tarko-Zoku', Fransa'da 'Blusonnoir'dir. Bu isyankâr ve manevi mesuliyet duygusundan mahrum gençler ailelerinden her türlü maddi yardımı görerek yetişmişler fakat dinî ve manevi terbiye almamışlardır."* Safa, s. 87.; "*Asi gençlik akımı ilk olarak Almanya'da Halbstarken-kravalle'lerin yürüyüşü ile başlamış, kısa bir süre içinde ekonomik, sosyal, bölgesel farklılaşmaların üstüne çıkarak bütün dünyaya yayılmıştır.*" Köknel, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, s. 82. "*Bu gençlik grupları dünyanın çeşitli yerlerinde aşağıdaki şekilde isimlendirilmiştir: Danimarka'da Anderupen, Fransa'da Bluson Noire, Hollanda'da Provo, Japonya'da Taizo-zoku, İngiltere'de Teddy-boys, İtalya'da Vitelloni, İsveç'te Skunafolke, Kanada'da Nozern, Polonya'da Holligans, Rusya'da Stilliague."* Köknel, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, s. 33.

[67]Doğan, *s.* 287. Hippilerin ortaya çıkışı ve özellikleri ile ilgili olarak Özcan Köknel şu değerlendirmelerde bulunmuştur: "*İlk hippi hareketi 1950 yılında Amerika'da bir Amerikan hippisinin kendi toplumuna karşı çıkması ile başlar. 'Allah kahretsin sizi ve atom bombalarınızı, savaşlarınızı, düzenli malikânelerinizi, politikanızı ve katı, değişmez hayat görüşünüzü.', 'Savaş yerine aşk yapın!' sloganı ile Amerika'ya yayılır. Kore Savaşı yüzünden kendilerini ve yaşlı kuşakları suçlayarak topluma küsüp kendi içlerine kapanmaya başlayan ve toplum tarafından yarı deli olarak kabul edilen bu gençlerin sayısı 1950-1960 yılları arasında azdır, 1960'tan sonra gittikçe artar. Hippi bir gencin San Fransisko'da 1960'ta açtığı 'Blue Unicorn' isimli kahve Amerikan toplum düzenine karşı çıkan sanatçılar, zenciler ve aydınların toplanma yeri olmaya başlar. 1966-1967 yılına kadar bu merkez etrafında toplanan gençler etrafa yayılır ve bu dünya görüşünün öncülüğünü yapan şair Allen Ginsberg ve Leonore Kadel, ressam Michael Bowen, tiyatro yazarı Michael Mc Cure, şarkıcı Bob Dylan'ın çabaları ile kendi inançlarını bütün Amerika ve Avrupa'ya yaymaya çalışırlar. İçinden çıktıkları topluma sırt çeviren, kendilerini yabancı hisseden bu gençler, çevreden kopuk olarak mutlu yaşamanın yollarını LSD, esrar vb. uyuşturucu zehirlerle yarattıkları yeni bir dünya içinde ararlar. İngiltere ve Avrupa'ya yayılırlar. Avrupa'da 'Bando olayı'nın Fransız basınında uyandırdığı yankılarla hippilerin tehlikeli yönü görülmeye başlanır. Marsilya kıyılarında annesi ile birlikte sakin bir hayat yaşayan 17 yaşındaki Martine, Bandol sokaklarında Amerika'dan ve öteki Avrupa ülkelerinden gelen uzun saçlı, acayip kılıklı, gitar çalan, şarkı söyleyen genç insanlarla tanıştıktan sonra onlardan ayrılmaz olur ve bir gün uyuşturucu zehrin hayal dünyasına kavuşmak telaşı içinde arkadaşları tarafından damarından eroin yapılan bu genç kız, yüksek miktarda kana karışan eroin nedeniyle felç geçirir. Mutluluk için ortaya çıkan hippi akımı artık insan hayatını ve mutluluğunu tehdit eden bir yön almıştır. (...) Cinayet de işleyen göçebe hippilere Charles Manson başkanlık etmektedir. 'Şeytanın köleleri' adıyla bilinen bir hippi mezhebinin lideridir Manson. Bir ara hippi akımı sadece kapitalist toplumların yarattığı ve bu toplumlara başkaldıran gençlik hareketi olarak değerlendirilmiş hatta sosyalist toplumlar tarafından desteklenmiştir. Ancak hippilik her türlü toplum düzenine karşı çıkan ve hepsinin dışında olan normal dışı bir başkaldırma eylemidir. Bitniklerin pis, bakımsız giyinişleri, hippilerin aynı bakımsızlık içinde kendilerini çiçeklerle süslemeleri, neoindiyen motifli kıyafetleri, uzun saçları ve sakalları, egzotik gerdanlıkları, toplumu hiçe sayan ve çiğneyen tutumları, kullandıkları toksik maddeler, topluma karşı duydukları tepkilerin dışa akseden belirtileridir. Sorumluluk yüklenmeden yaşamak isterler. 'Kırk yaşına gelince ne yapacaksın?' sorusuna karşı 'Hippilerin kırk yaşı olmaz.' cevabı bu hayat görüşünü yansıtır.*" Köknel, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, s. 83-86.

[68]*"Punk, savaş sonrası işçi sınıfındaki bölünmüş gençlik kültürlerini, tamamen farklı dönemlere ait olan ögeleri birleştirerek yeniden canlandırmıştır. Bir çeşit bukleler, deri ceketler, uzun sivri uçlu ayakkabılar, beyaz lastik ayakkabılar, yağmurluklar, son moda saç tıraşları, dar pantolonlar, canlı çoraplar ve çizmeler kaosu vardı ortada- hepsi, ürkütücü ve büyüleyici dikkat çeken çengelli iğneler, mandallar ve bandajlar gibi mükemmel yapıştırıcılar sayesinde, 'mekân içinde' ve 'zamanın dışında' bir görünüm arz ederler. (...) Punk tarzı, savaş sonrası belli başlı altkültürlerin çarpık yansımalarını içerir."* Dick Hebdige, *Altkültür*, (*Çev.* Sinan Nişancı), Babil *Yay.*, 2004, s. 31. "*Punk tarzında, yabancılaşma neredeyse elle dokunulur bir nitelik kazanmıştır. Kameralara karşı kendisini 'boşlukta' göstermiş, ifadesiz bir tavır takınmış, konuşmayı ve belli bir yere yerleştirilmeyi reddetmiştir. Bu eğilimin -tekbencilik, nevroz, kozmik tutku- kökeni rocka dayanır."* Hebdige, *s.* 33.

İstanbul'da Bağdat Caddesi, Ortaköy Gençliği ile[72] son dönemde kentli nüfus tarafından eğitimsiz, cahil, kaba, görgüsüz, etnik olarak farklı ve sürekli suça mütemayil bir portre olarak çizilen, ötekileştirilen, toplumda kendilerini görünür kılmak için renkli kıyafetler tercih eden, dikkat çeken saç stilleri olan, dövme yapan, faça atan Apaçi Gençlik[73], bir dönem ortaya çıkan Satanist gruplar, Anadolu'dan göç etmiş, az eğitimli ve gelir düzeyi düşük kişiler olarak tabir edilen "kıro", "hanzo"; az eğitimli, göç etmiş, aslen şehirli olmayan ama ekonomik açıdan geliri yüksek kişiler olarak tanımlanan "zonta", "maganda"[74]vb. oluşumlar gençlik altkültürleri olarak değerlendirilmiştir.

II. GENÇLİK EDEBİYATININ TANIMI, AMACI VE İŞLEVİ

Gençlik edebiyatı kavramıyla gençlik çağında okunan eserlerin tümü kastedilir.[75] Resimli kitaplardan halk şarkılarına, masallardan fıkralara, efsanelere, halk kitaplarından gençlik dergilerine kadar geniş bir yelpazede yer alan birçok eser[76], sırf gençlerin gereksinimi olduğu için yazılmamasına rağmen (gazete gibi) onlar tarafından kabul gören

---

[69] *"Beatnikler, sözlü ve okuryazar bir kültürden beslenen, avant-garde sanata (soyut resim, şiir ve Fransız egzistansiyalizmi) ilgi duyan ve bohem bir kozmopolit hoşgörü anlayışına sahip bir altkültürdür."* Hebdige, *s.* 53.

[70] *"Modlar, Tom Wolfe'un titiz New Yorklu avukatları gibi, gömlek yakaları, ısmarlama ceketlerinin genişliği ve el yapımı ayakkabılarıyla 'tipik alt sınıf züppeleri' olarak tanımlanırlardı. Rahatsız edici bir doğaya sahip olan tedlerin aksine, modlar daha ince ve sakin görünüşlüydü; saygın renkli muhafazakâr takım elbiseleriyle, oldukça temiz ve düzenliydiler. Genelde kısa ve temiz saçlı olan modlar okul, iş ve eğlence arasında dengeli bir uyum kurmalarını sağlayan hem açık hem de gizli bir tarz oluşturmuşlardır. Kurulu düzeni sessizce değiştirerek zariflik anlayışını gülünçlük noktasına vardırıyor, V yaka, takım elbise ve kravatın geleneksel anlamını çürütüyorlardı. Kendilerini tıpkı Ronald Blythe'ın mutsuz işçileri gibi, şaheserlere dönüştürmüşlerdi. Amfetaminler sayesinde biraz fazla zeki ve gereğinden fazla uyanıktılar. Ve hareketlerinde yetişkinlerin de anlayamayacağı bir şeyler vardı: ofis veya okul gibi yerler dışında oldukça garip karşılanabilecek birkaç ayrıntı (cilalı bir ayakkabı, bir sigara markası, kravatın bağlanış şekli gibi). Okuldan veya işten eve giden yol üzerinde bir yerlerde, 'sıradan dünyanın' altında saklanan yeraltı kulüpleri, diskotekler, butikler ve müzik marketlerin 'gün ortası underground dünyasında' 'kayboluyordu' modlar."* Hebdige, *s.* 54.

[71] *"60'ların ortasında bir altkültür olarak ortaya çıkan dazlaklar, son derece proleter, bağnaz ve şoven bir tutuma sahiplerdi, kendilerinden önceki modların aksine, Phil Cohen'in 'bir çeşit işçi karikatürü' diye tanımladığı bir üniforma giymeye başladılar: kısa kesilmiş saçlar, kuşaklar, kısa ve geniş kot pantolonlar, düz ya da çizgili Ben Sherman gömlekleri ve son derece parlak Doktor Marten botları…"* Hebdige, *s.* 56.

[72] Doğan, *s.* 287.

[73] Yalman, *Apaçi Gençlik*, *s.* 391.

[74] Lüküslü, *s.* 129.

[75] Nesrin Zengin, "Türk Gençlik Edebiyatının Tarihsel Gelişimine Bakış", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 05-07 Ekim 2011*, (Yayıma Hazırlayanlar: Sedat Sever, Canan Aslan, Suna Canlı, Burcu Çıldır, Bilge Nur Doğan, Özlem Kanat Soysal *vd.*) Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇOGEM), Ankara 2012, *s.* 982 (Nuran Özyer, *Edebiyat Üzerine*, Gündoğan *Yay.*, Ankara 1994, *s.* 52'den naklen.)

[76] Vural Ülkü, "Almanya'da Gençlere ve Çocuklara Yönelik Edebiyat", *Türk Dili Aylık Dil Dergisi, Gençlik Yılı Özel Sayısı, Mayıs 1985, Sayı 401, Cilt: XLIX,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1985, *s.* 459.

veya okul kitapları gibi gençler tarafından tüketilen tüm yazılar[77] olarak tanımlanırken özel kapsamıyla dar anlamda edebiyat işletmeciliğinin gençler üzerine ihtisaslaştığı, bu alana hizmet veren yayınevlerince basılmış kitapların oluşturduğu edebiyat[78]yahut eserlerde herhangi bir şekilde muhatabın açıkça belirtildiği edebiyat[79] olarak tanımlanmıştır.

Gençlik edebiyatını eserlerin işlevleri ve içerikleri bağlamında değerlendiren yaklaşımlarda ise gencin beğeniler dünyasında, duygu, hayal ve düşünce bakımından okumaya veya dinlemeye layık gördüğü metinler dünyası;[80] konu, içerik, sorunların ele alınışı ve biçim bakımından, gençlerin ilgi ve merak düzeyine uygun, eğlendirici, öğretici olma özelliklerinin yanında, estetik bakımdan da gençlerin sanat zevklerinin gelişmesine hizmet etmesi beklenen ve çoğu zaman dolaylı olarak eğitici karakterli eserlerin bütünü[81], öncelikle ve özellikle gençliğin zevk aldığı konuları kapsayan yapıtların tümü[82] gençlik edebiyatı olarak tanımlanmıştır.

Eserlerin hitap ettiği hedef kitleyi ve okuyucuların yaş evrelerini esas alan tanımlamalar ise tıpkı gençlik çağını kapsayan yaş aralığında ortak bir kanaatin olmayışı gibi farklı hatta birbiriyle çelişen tanımlamalardır. Gençlik edebiyatı, salt gençler için yazılan[83] edebiyattır diyen araştırmacılar olduğu gibi, yaş ve gelişim evrelerine göre 18-25/30 yaşları arasındaki eserleri kapsayan[84]edebiyattır diyen araştırmacılar da vardır. Bir başka araştırmacı da gençlik edebiyatının hedef kitlesi 9-12. sınıflar olan edebiyat olduğunu ifade etmektedir.[85] Bu kanaatler arasındaki çelişki, konuyu daha çetrefilli bir hâle getirmektedir.

---

[77]Gültekin *vd.*, (Doderer, K. "Kinder und Jugendliteratur", Lexikon der Kinder und Jugendliteratur. B.1.2. und 3. Wein-heim/Basel. 1977, *s.* 161'den naklen.)
[78]Gültekin *vd.*, *s.* 208 (Dahrendorf, M. "Kinder und Jugendliteratur", Stocker, K. *(Yay.)*, Taschenlexikonder deutschen Literatur und Sprachdidaktik. Frankfurt, 1979'dan naklen.)
[79]Gültekin *vd.*, *s.* 208 (Schweikle, G. I. "Kinder und Jugendliteratur", Stilwörterbuch zur Weltliteratur. Stuttgart, 1984, *s.* 224'ten naklen.)
[80]Zengin, *s.* 981.
[81]Zengin, *s.* 982-983 (Ülkü, *s.* 459'dan naklen.)
[82]Zengin, *s.* 982 (Özyer, *Edebiyat Üzerine*, *s.* 52'den naklen.)
[83]Nuran Özyer, "Türkiye'de Gençlik Edebiyatı", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 203, (Yayıma Hazırlayan: Sedat Sever), Ankara *Ü* Basımevi, Ankara 2007, *s.* 486.
[84]Gültekin *vd.*, *s.* 208-209.
[85]Ayşe Yüksel Durukan, "Gençlik Edebiyatında Çağdaş Eğilimler- Gerçekçi Romanlar", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011*, *s.* 722.

Hedef kitleyi esas alan bir başka tanımlama da şu şekildedir: Gençlik edebiyatı, gençler için yazılmış hayal ürünü oyunlardan, romanlardan ve hikâyelerden -sanat ve eğitim açısından taşıdıkları değer dikkate alınarak- dünya edebiyatındaki önemli eserlerin kısaltılmış, basitleştirilmiş ve sakıncalı görülen bölümleri çıkarılmış özel düzenlemelerine kadar pek çok türde ve sayıda eseri kapsayan[86] ve yetişkinler için yazılmış eserlerin gençlere uygun şekilde kaleme alınmasıyla oluşturulan metinleri ihtiva eden edebiyattır.[87]

Gençlerin kendilerinin kaleme aldığı ya da yetişkin edebiyatından seçerek oluşturdukları metinler de gençlik edebiyatı olarak tanımlanmıştır.[88]

Yazın bilimsel yaklaşımlarda ise gençlik edebiyatı, çocuk ve yetişkin edebiyatından açık ve net çizgilerle ayrılan, üniversitelerde bilimsel düzeyde araştırılıp master ve doktora çalışmalarına konu olan, radyo ve televizyon programları ile gençlerin sanat ve estetik yönünün gelişmesini hedefleyen, basılan yüzlerce adet kitap çeşidi ile gittikçe güçlenen bir edebiyat, kültürel yaşamın ve geleceğe yönelik insan eğitiminin de önemli bir parçası olarak üzerinde büyük bir ciddiyet ile durulan ve eleştiri kurumu ile de edebiyat biliminin önemli bir alanını teşkil eden[89] sanatsal bir üretim olarak değerlendirilmiştir.

Gençlik edebiyatı bir tür geçiş edebiyatı olduğundan "köprü edebiyat" olarak da adlandırılır. Gençlik edebiyatı, İngilizce Young Adult Literature *(YAL)*, Almanca Jugendliteratur *(JuLit)*, Fransızca Literature de Jeunesse olarak ifade edilmektedir.[90]

Genç Kız Edebiyatı ise sosyokültürel çevre ve gelenekler tarafından belirlenmiş ve kadınlara özgü ihtiyaçların göz önünde bulundurulmasıyla hazırlanmış, okuyucu kitlesinin de kahramanlarının da genç kızlar olduğu, özellikle genç kızların duygu, düşünce ve yaşantılarının aktarıldığı, toplumdaki kadın-erkek rollerini (kesin çizgilerle) ayıran ve trivial[91] romanın bir kolu olarak 18. yüzyıldan itibaren gelişmeye/oluşmaya

---

[86]Ülkü, *s.* 459.
[87]Gültekin *vd., s.* 208-209.
[88]Zengin, *s.* 982 (Özyer, *Edebiyat Üzerine*, *s.* 52'den naklen.)
[89]Özyer, "Türkiye'de Gençlik Edebiyatı", *s.* 486.
[90]Zengin, *s.* 981.
[91]Vural Ülkü, trivial edebiyat ile ilgili olarak şu değerlendirmelerde bulunmuştur: "*19. yüzyılın ikinci yarısında Almanya'da Restauration havası hâkimdir. 1848 ihtilalinden sonra yeniden şiddetli bir sansür uygulamasına geçilmiştir. Öte yandan geniş halk kitleleri okumaya yönelmiş, kitapçılıkta ve basım tekniğinde büyük ilerlemeler sağlanmıştır. Bu ortamda, geniş kitlelerin okuma açlığını giderme çabaları*

başlayan bir edebiyat türü[92] olarak tanımlanmıştır.

Alman edebiyatı bağlamında değerlendirmelerde bulunan Vural Ülkü, yazarları kadınlar olan 'genç kız kitapları'nın amacının anne babaların ve müstakbel kocaların beğeneceği, 'iyi' kızlar yetiştirmek olduğunu; bu kitaplarda dünyayı 'kilise, mutfak, çocuklar ve koca' çemberi içinde görecek, tam itaatli, biraz salon adabı bilen, bir konuşmaya birazcık katılabilecek kadar kültürlü kızların ideal olarak gösterildiğini belirtir. Almanya'da o devrin çok satan bir dergisi dolayısıyla "Herzblättchen" edebiyatı olarak da anılan bu edebiyatın, gençlerin hayata yabancılaşmasını, bir hayal dünyasında yaşamasını istediğini, eserlerdeki aşırı prüderi (iffetfüruşluk) ve utangaçlık havasının arkasında ise önemli boyutlarda müstehcenlik saklı olduğunu[93] ifade eder.

Edebiyat, insan yaşamına yeni anlamlar katan, dilin en yetkin kullanım örnekleriyle kişiyi başkalarının deneyimlerine ortak eden, okurun 'güzel'e karşı duyarlığını kuvvetlendiren, onda estetik ilgi uyandıran, insan doğasının anlaşılması, açığa çıkarılması süreci olarak da anlamlandırılan[94] bir güzel sanat etkinliğidir.

Edebiyatın işlevini; güzellik duygusu oluşturmak, hissettirmek, çağrıştırmak, sezdirmek ve estetik yaşantı oluşturmak şeklinde belirleyen görüşlerin yanı sıra ona, insanların duygularını, düşüncelerini eğitmek, millî ve manevi değerlerin taşıyıcısı olmak vb. işlevler yükleyen görüşler de mevcuttur. Sanatın sanat için yapılması gerektiğini düşünenler olduğu gibi sanatın toplum için yapılması gerektiğini düşünenler de vardır.[95]

'Trivialliteratur'a (yığın edebiyatı, müptezel edebiyat) yol açar. Schiller, Goethe gibi büyük yazarların eserleri ancak birkaç yüz adet basılır, satılmaz ve anlaşılmazken değerli edebî eserleri okumaya, incelemeye vakti olmayan, eğitimleri eksik milyonların oluşturduğu geniş pazar, bir edebiyat endüstrisi doğurur. Trivial (Latince trivialis=bayağı, herkese açık, herkesçe bilinen, sokak… kelimesinden) edebiyat, hakikat ile ahlaki bir ilişki içinde değildir, eserlerin dünyayı sanat açısından yorumlamak amacı yoktur. Bu 'edebiyat'ın tek amacı ticaridir, okuyucularının beklentilerini yerine getirip yatırımcılarına maddi kazanç sağlamaktır. Eserlerde gerçi insani ve sosyal sorunlar ele alınır fakat asla akla hitap etmeden ve entelektüel yollara başvurulmadan, klişeler (kalıplar) hâlinde, santimantal (hissî) ve inandırıcılıktan çok uzak 'çözüm'lerle sonuçlandırılır. Trivial edebiyat, fikren bağımlı insanlar yaratır ve onlar sayesinde yaşar, bu insanların bağımlılığını, hürriyetsizliğini de pekiştirir. Almanya'da bu dönemin gençlik ve çocuk edebiyatı da büyük ölçüde bu akımın etkisinde kalmıştır. Aydınlanmacı, akılcı düşünüş ve amaçlar kaybolmuş, onların yerine bir illüzyon edebiyatı geçmiştir." Ülkü, s. 461.

[92]Necdet Neydim, "Genç Kız Edebiyatındaki Baba-Kız İlişkisine Yansıyan Gelenek ve İdeoloji: Bu Yansımada Kadın Yazarların Tutumu", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu :04-06 Ekim 2006, s.* 473.

[93]Ülkü, *s.* 462.

[94]Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat*, Kök *Yay.*, Ankara 2003, *s.* 3, *s.* 5, *s.* 95.

[95]Cahit Kavcar, *Edebiyat ve Eğitim* (3. basım) Engin Yayınevi, Ankara 1999, *s.* 124.

Bu bağlamda gençlik edebiyatına biçilen rol, çoğu zaman estetik değerleri de göz ardı etmeden eğitici olma, faydalı olma işlevidir.[96]

Gençlik edebiyatının, çağın gereksinim duyduğu çok boyutlu düşünme alışkanlığı edinmiş, duyarlı okur, demokratik kültürü içselleştirmiş bireyler yetiştirme sürecinde temel araçlardan biri olması gerektiği de ifade edilmiştir.[97]

Gençlik edebiyatının, yaşama ilişkin sağlam ipuçları vererek, yalnızlık duygusuna kapılan gençlere olgunlaşma süreçlerinde, ciddi yararlar sağladığı[98], kişilik gelişimine katkı sağlayacak rol modeller geliştirdiği[99], gençlerin aydınlanmalarına, deneyimlerinin artmasına, ön yargılardan arınmalarına yardımcı olduğu[100] belirtilmiştir. Gençlik

---

[96]Bu doğrultuda birkaç alıntı örnek gösterilebilir: "*Gençliğin yetişmesinde, ruh ve ahlak bakımından yükselmesinde önemli olan faktörlerden birisi, güzel sanatların önde gelenlerinden edebiyattır."* Önder Göçgün, "Gençlik ve Edebiyat", *Selçuk Üniversitesi 2. Millî Gençlik Kongresi –Tebliğler- 6-8 Kasım 1986 –Konya*, Selçuk Üniversitesi *Yay.* Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1988 Konya, *s.* 153; "*Edebiyat, bütün türleri ile gençlerde, öncelikle sağlam ve sistemli düşüncenin, ruh olgunluğunun, duygulardaki dengenin benliklerinde yerleşip gelişmesini sağlar. Gençler, başarı ve mutluluk için, hayata en iyi şekilde hazırlanmak zorunda olduklarını unutmamalıdırlar. Bu konuda; engin tecrübe ürünü, bilgi, hikmet, ahlak ve fazilet yüklü, gerçeği, iyiyi, güzeli bulmada rehber olabilecek seviyede kısacası hayatın tam ortasında konuşan edebî eserler, her zaman ve her yerde gençler için esaslı birer yardımcı durumundadırlar. (...) Unutmamak gerekir ki, gerçek edebî eserler; insanı, özellikle gençleri bilgi ve ahlak bakımından yükseltmek gayesine hizmet için ortaya konulmuşlardır. Ayrıca onlarda, gençler için hayat ve hadiseler karşısında takınılacak tavrı tespit ya da tecrübeye dayalı çeşitli örnekler, faydalı görüş, duyuş ve düşünüşler vardır."* Göçgün, *s.* 154; "(Edebiyat) *Hayata hazırlanan gençliğin, estetik yoldan en esaslı şekilde yüksek ve ideal fikirlerle, engin duygularla dolu bir hâle gelmesini, kararlı, azimli, prensip ve şahsiyet sahibi olarak yetişmesini sağlar. Gençlerin akıl ve duygu yoluyla Mevlâna, Yunus, Shakespeare, Goethe, Fuzûlî, Mehmet Âkif, Tevfik Fikret, Halit Ziya, Hüseyin Rahmi vb. edebî şahsiyetlerden hareketle bilgi ve tecrübe sahibi olmalarında, ruhen zengin bir varlık hâline gelmelerinde, geleceğe de ümit ve heyecanla bakmalarında edebiyatın oynadığı aktif rol, asla inkâr edilemez."* Göçgün, *s.* 156; "*Gençlik edebiyatı yapıtları belirli duyarlıkları taşımalı ve hoşgörü, saygı, eşitlik gibi duyarlıkları edindirmede işlevsel olmalıdır."* Serhat Adem Körkuyu, Özge Tok, "Çetin Öner'in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Toplumsal Duyarlık", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu:05-07 Ekim 2011*, *s.* 427.

[97]II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Sonuç Bildirgesi (04-06 Ekim 2006), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 203, (Yayıma Hazırlayan: Sedat Sever), Ankara *Ü* Basımevi, Ankara 2007, *s.* 921; 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, *s.* 1217.

[98]Mine Soysal, "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Uzman Yayıncılık Kavramı", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, *s.* 382.

[99]Necdet Aykaç, İdil Eren Türkoğlu, "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Bağlamında Montaigne'in Denemelerinin Eğitimsel Değerler Açısından Değerlendirilmesi", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 05-07 Ekim 2011*, *s.* 181.

[100]Canan Aslan, "Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, s. 195 (Selahattin Dilidüzgün, *Çağdaş Çocuk Yazını,* Yapı Kredi *Yay.*, İstanbul 1996, *s.* 27'den naklen.)

edebiyatı bunlara ek olarak sosyal yeteneklerin kazanılmasında, bağımsız karar verebilme ve eleştirel düşünme yetisi edinme bağlamında da son derece etkin olabilmektedir.[101]

Gençlik edebiyatı, gençlere bir yandan içinde bulundukları dönemden sadece kendilerinin değil, başkalarının da geçtiğini duyumsatmakta[102] öte yandan onlara, insanlığın çeşitli hâllerini tanıtarak her bir insanın karakter, duygu ve düşünce bakımından farklı olabileceğini sezdirmekte, sanatçının penceresinden insan ve dünya gerçeklerini daha yakından görme, onları anlamlandırma, yeni deneyimler elde etme, değişik kişilerle tanışma olanağı sağlamaktadır.[103]

Gençlik edebiyatı, gençlerin dilin inceliklerini, zenginliklerini sezmelerinde[104], okuma sevgisi ve edebiyat zevki kazanmalarında da önemli ve etkin bir rol üstlenmektedir.

Gençlik edebiyatının bir diğer yararı ise gençliği ve bir milleti yükseltecek yaratıcı fikirler oluşturmasıdır.[105]

Gülten Dayıoğlu, gençlik edebiyatının etkileriyle ilgili olarak şu değerlendirmelere yer vermiştir:

"Araya sora, deneye yanıla yılları aşarken çocuk ve gençlik edebiyatı, kitap ve okuma konularıyla ilgili epey bir görüş oluşturabildim. Yaşamın içinden, süzüp sindirerek özümsediğim, bu görüşlerin bazıları mesleğimde âdeta ilkeleşti. İşte o görüşler. (...)

- *Özenle yazılmış kitaplar, okurun ana diline egemen olmasını sağlar. Ana diline egemen olan insan, mutlu ve başarılı olmanın yolunu kolayca bulur.*
- *Kitaplar çocuk ve gençler için yaşam boyunca yararlanılacak, güvenli yol haritalarıdır.*
- *Özenle yazılmış kitaplar, çocuk ve gençlerin, zihinsel ve tinsel gelişimlerini sağlayan çok etkin besinlerdir. Çocuk için besin seçerken ne denli titizlik gösteriyorsak onlar için yazarken de o denli titiz olmak zorundayız.*
- *Kitaplar, çocuk ve gençler için yaşamla ilgili araştırma, deney ve gözlem yapabilecekleri gizemli laboratuvarlardır.*
- *Kitaplar çocuk ve genç okurun, insan tiplerini iyi tanımasını sağlar. Başka bir deyişle çok kitap okuyan kişi insan sarrafı olur. Bu özellik, o kişinin toplumda*

---

[101]Sevgi Arkılıç Songören, "İlköğretimde Çocuk Edebiyatı Ne Kadar Yer Almakta? Ne Kadar Yer Almalı?", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, s. 331 (Dietrich Grünewald, Roman in der Kinder und Jugendliteratur [Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Roman] In: Lexikon der Kinder und Jugendliteratur. B. III. Doderer (Hrsg.), Weinheim/Basel. s. 201'den naklen.)

[102]Mustafa Türkyılmaz, "Öğretmen Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011*, s. 706.

[103]Gültekin *vd.*, s. 207.

[104]Gönül Akçamete, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, s. 5.

[105]Göçgün, s. 156.

insanlarla uyum içinde yaşamasını sağlar. Çünkü çocuk ve gencin, insanı tanıma yetisi, öğütlerle değil, örneklerle gelişip bilenir. (...)

- *Çocuk ve gençlik kitapları benim gözümde aşı gibidir. Vücut nasıl, aşıyla mikroplara karşı direnç kazanırsa kitaplar da okurları, yaşamın her türlü zorluğuna karşı dirençli kılar.*
- *Sorun ve çözümlerle örülmüş olan kurgular, okurlarda sorun saptama ve çözme bilinci oluşturur. (...)*
- *Düzenli olarak kitap okuyan çocuk ve genç, yaşamı at gözlüğüyle değil de geniş yelpazede algılama becerisi edinir.*
- *Okur, kitaplarda binbir çeşit hedefe ve amaca tanık olur. Bu hedef ve amaçlara koşan, serüven kahramanlarıyla özdeşleştiği için o da kendine hedefler edinmeye başlar. Bu düzeye gelen okur, sıradanlık boyunduruğundan kurtulup yaşam çıtasını yükselterek sıra dışı insan olma konumuna gelebilir.*
- *İyi kitaplar, günümüzün deyişiyle çocuk ve gençlere yaşam koçluğu yapar.*[106]

Kitaplar, gençlerin dil gelişimlerini, düşünsel güçlerini geliştirmelerini, kişiliklerini biçimlendirebilmelerini, yaşadıkları çevreye uyum sağlamalarını, olumlu değerler kazanabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Öyküler yoluyla toplumun ahlak kuralları, değerleri, yaşam tarzları genç kuşaklara aktarılabilmektedir. Bireyin edebî eserle kuracağı dinamik bir etkileşimin ona sorunlarını çözme ve kendisini daha iyi tanıma konusunda yarar sağlayabileceği bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda bireyi, doğru kitapla doğru zamanda buluşturan, özdeşleşme ve yansıtma, arınma (katarsis), içgörü ve bütünleşme olmak üzere üç evreden oluşan bir sürecin ya da etkinliğin düzenlenmesi olarak tanımlanan bibliyoterapinin [107] de gençlik edebiyatının işlevleri ile ilişkili olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Bibliyoterapinin ruh sağlığı uzmanları tarafından klinik bibliyoterapi ya da okullarda, kütüphanelerde öğrencinin kişiliği ile okuma sürecini birleştiren, ergenlik dönemi sorunlarına çözüm önerileri getirilmesinde etkili olan gelişimsel bibliyoterapi olarak uygulanabileceği bilinmektedir.[108]

---

[106]Gülten Dayıoğlu, *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, s. 16-17.

[107]Uğur Öner, Binnur Yeşilyaprak, "Bibliyoterapi: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında Çocuk Edebiyatından Yararlanma", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu :04-06 Ekim 2006, s.* 559 (J. Bodert, "Bibliyoterapy: The right book fort he right person at the right and more". Top of the News, 36, 1980, s. 183-188.; J. A. Pardeck ve J.T. Pardeck, "Bibliotherapy Using a Neo-Frendian Approach for Children of Divorad Parents", The School Counselor, Cilt 33, s. 3:313-317, 1985, U. Öner, "Bibliyoterapi", A.Ü.E.B.F. Dergisi, Cilt 20, s. 1-2, 1987, J-W. Forgan, "Using Bibliotherapy to Teach Problem Solving, İntervention in school anda Clinic, V01.38, No: 2:75-82, 2002, S. A Jackson ve K.W. Nelson, "Use of Children's Literature in a Comprehensine School Guidance Program for Young Children", Early Childhood Literacy: 2001 Yearbook, 2002'den naklen.)

[108]Aliye Uslu Üstten, *Gençlik Edebiyatı* (2. basım), Nobel Akademik Yayıncılık, 2018, s. 131 [E. B. Yılmaz, *Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Çatışma Düzeylerine Etkisi*

Gençlik edebiyatı ürünlerinin *gence görelik* ilkesine aykırı olması durumunda ise oluşturacağı sorunlara dikkat çeken Havva Tekin, konuyla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

"Yetişkinlerin dünyasına ait olan, erken yaşanması ve erken algılanması sıkıntılar yaratacak konuların, çocuk ve genç yayınlarında ele alınması son derece olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Maddi hırsların, şiddet içeren duygu, düşünce ve davranışların, cinsler arası iletişim biçimlerinin, çıkar çatışmalarının konu edildiği yayınların, bu süreçte sıkıntı yaratması kaçınılmaz olacaktır. Çocuk ve genç yayınlarında dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli nokta da bu tür yayınlarda yer alacak olan bilgi, görgü, inanç ve kültür unsurlarının dağılımı ve etkileridir."[109]

Salim Küçük ise yazarın yapacağı küçük bir yanlış güdülemenin; dış etkilere açık, saflığı, temizliği, dürüstlüğü temsil eden binlerce çocuk ve genci olumsuz etkileyeceğine, gencin üzerinde telafisi mümkün olmayan zararlara yol açacağına[110]dikkat çekmiştir.

III. GENÇLİK EDEBİYATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Gençler için özel eserler yazılması gerektiği fikrinin tarihin çok eski zamanlarına dayandığını ifade eden Vural Ülkü, Platon'un *Devlet* adlı eserinin II. Bölüm'ünde gençler için uygun bir edebiyat istediğini, Eski Çağ'da ve Orta Çağ'ın sonlarına kadar Aisopos (Esop)'un masallarının gerçek anlamda gençlik edebiyatı olarak görüldüğünü belirtir. Ülkü'nün değerlendirmelerine göre; sonraki dönemlerde Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde millî edebiyatların oluşmasının etkisiyle gençlere yönelik eserler ortaya çıkmaya başlamış, Almanya'da 16. yüzyıldan itibaren Reformasyon hareketi, matbaanın yayılması ve kültür alanında hümanist-burjuva eğitimin güç kazanması gibi etkenlerle gençlik edebiyatına daha çok önem verilmiştir. Gençlik edebiyatı, Aydınlanma Devri'nde (1700-1789) gelişmiş, 1774'te Dessau'da *Philanthropium* adıyla örnek bir okul kuran Johannes Bernhard Basedow (1723-1790) gibi pedagoglar, yazarlarla tam bir iş birliği içerisinde gençlere yönelik bir edebiyat konusunda ilk teorik tasavvurları oluşturmuşlardır. 19. yüzyılın ilk yarısındaki gençlik edebiyatı ise romantizm akımının ve kilisenin teşviki ile

---

(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara 2002'den naklen.]

[109]Havva Tekin, "Çocuk ve Gençlerin Duygu ve Düşünce Sağlığını Olumlu- Olumsuz Etkileyen Yayınlar, *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011, s.* 515.

[110]Salim Küçük, "Çocuk Edebiyatında Kültürel Değerler Açısından Şeker Portakalı ve Fadiş Üzerine Bir Değerlendirme", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006, s.* 305 (Sadık K. Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler,* Kültür ve Turizm Bak. Yay., Ank., s. 80-82, Mustafa Üstünova, "Safahat'ta Çocuk ve Toplumsal Değerler", *Türk Dili*, Sayı: 565, *ss.* 23-32, 1999, *s.* 25'ten naklen.)

dinî eğitime ağırlık vermiş, gezi hikâyeleri, cep kitapları, resimli kitaplar, takvimler ve dergilerle gençlerin ilgisi çekilmeye çalışılmıştır.[111]1896'da Heinrich Wolgast, *Gençlik Edebiyatının Sefaleti* adlı eserinde, yapıtlardaki yüzeysel ahlakçılığa ve kafaya vuran biçimde eğiticiliğe şiddetle karşı çıkmış, gençleri estetik bakımdan eğitecek, sanat değeri yüksek eserlerin yazılmasını istemiştir.[112] 20. yüzyılın ilk yarısında ise Almanya'da gençlik edebiyatı, büyük ölçüde politize olmuş, 1970'lerden itibaren de dil bakımından orijinal, sanat değeri ve fikrî derinlik taşıyan, dünyayı eleştirel bir gözle görmeyi teşvik eden çok sayıda eser yayımlanmış ve bunlar ileri bir basım tekniği ile okuyucuya ulaştırılmıştır.[113]

Ayşe Yüksel Durukan, gençlik edebiyatının 20. yüzyılın başında *ABD*'de tanımlandığını, daha sonra diğer ülkelere de yayıldığını, 21. yüzyılın teknolojik gelişmeleri ve yayıncılık dünyasının geçirdiği değişimle daha çok önem kazandığını, 1920'lerde çocuk ve yetişkin edebiyatından ayrı adlandırılmaya başlandığını ifade eder. Durukan'ın değerlendirmelerine göre bazı yazarlar, gençlik edebiyatını Louisa May Alcott'un 1869 yılında yayımlanan *Küçük Kadınlar*[114], Mark Twain'in *Tom Sawyer'in Maceraları* (1876) ve *Huckleberry Finn'in Maceraları* (1884) adlı yapıtlarıyla başlatır, Avrupa'da ise çeşitli kaynaklar, gençlik yazınını İngiltere'de Charlotte Bronte'ye (*Jane Eyre*-1847) ve Charles Dickens'a (*David Copperfield*-1850), Almanya'da Goethe'ye (*Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları*-1796) ve Fransa'da Voltaire'e (*Candide* ya da *İyimserlik*-1759) kadar götürürler.[115] Bu yapıtlar, gençlik yazınının prototipleri olarak düşünebilir ancak tam anlamıyla gençler için yazılmış edebiyat yapıtları, 20. yüzyılda ABD'de verilmeye başlanmıştır. J.D. Salinger'ın 1951 yılında yayımlanan *Çavdar*

[111]Ülkü, *s.* 460.
[112]Ülkü, *s.* 462.
[113]Ülkü, *s.* 464.
[114]Aliye Uslu Üstten bu eserden önce 1812'de Johann David Wyss'ın dört oğluna aile değerlerini öğretmek için yazdığı *İsviçreli Robinsonlar*, Thomas Hughes'un 1857'de yayımlanan, erkek çocukların gittiği Rugby okulunda geçen *Tom Brown'un Okul Günleri*, Lewis Carroll'un 1868'de yayımlanan *Alice Harikalar Diyarı*'nda gibi romanları gençlik edebiyatının ilk dönem eserleri olarak kabul eder. Üstten, *s.* 39-40.
[115]Durukan, *s.* 721.

Tarlasında Çocuklar[116] adlı yapıtı, S.E. Hinton'un 1967'de yayımlanan *Dışarıdakiler*[117] adlı romanı, Robert Cormier tarafından kaleme alınan ve 1974 yılında yayımlanan *Çikolata Savaşı*[118] adlı eser gençlik edebiyatının klasikleri arasında sayılmaktadır.[119]

Türk edebiyatında ise 17. yüzyılda Nabi'nin *Hayriye* adlı eseri ile 18. yüzyılda Sünbülzâde Vehbi'nin *Lütfiye* adlı eserinin gençlere yönelik ilk eserler olduğu kabul edilmektedir.

Gençlik kitapları konusunda ilk ciddi atılımın yapıldığı Tanzimat Dönemi'nde aydınların; milliyet duygusu, vatan sevgisi, hürriyet aşkı gibi fikir, heyecan ve ihtiyaçları, Türk milletine de tanıtmak istemeleri[120], eserlerinde bu kavramlara dünya edebiyatıyla paralel bir şekilde yer vermeleri, dünyayı bir çığ gibi saran bu kavramların, Avrupa ülkelerinin gençlik edebiyatlarının oluşumunda önemli bir rol oynaması gibi bizim edebiyatımızda da yazarların, gençliği de çevresine alarak oluşturdukları bu hareket içinde gençlik edebiyatının başlangıcından söz edilebileceği ifade edilir. [121] Nesrin Zengin, Tanzimat'tan günümüze kadar gençlik edebiyatı çevresinde ele alınabilecek eserler ve yazarlar hakkında bilgi verirken gençlik çağında okunan yapıtlar ya da gençler

---

[116]Roman, 1967 yılında *Gönülçelen* adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Amerika'da hem en çok sansüre uğrayan kitaplar listesinin başında hem de okullarda en çok okutulan kitaplar listesinin ikinci sırasında yer almıştır. Romanda 17 yaşındaki bir genç, yaşadığı gençlik bunalımlarını, arkadaşları, öğretmenleri ve birçok kişinin rahatsız edici, haksız, ahlak dışı olarak gördüğü davranışlarının iç dünyasında oluşturduğu yıkımı, ölen kardeşi Allien'in sevgisini, hayata tutunamadığı ve ailesinden kopmayı planladığı zamanlarda küçük kardeşi Phoebe'nin saf ve temiz sevgisiyle yine onu üzmemek için daha olgun davranmaya karar vermesini kimi zaman argoya varan ama içten bir üslupla anlatır. Roman, bir gencin ruhsal, biyolojik, toplumsal, ailevi sorunlarını yansıtması bakımından oldukça başarılıdır. Yetişkinlerin dünyasında hayal kırıklığına uğrayan başkahraman Holden Caulfield, hayalinde sarp kayalıklar üzerinde bulunan çavdar tarlasındaki çocukları, kayadan düşmekten korumaya çalışır. Holden Caulfield, okulda başarısız, hayatta uyumsuz, yabancılaşmış ve yalnızdır, çevresindeki olayları ve insanları çok iyi gözlemler ve onları sert bir biçimde eleştirir, onlardan rahatsız olur bununla beraber karakter itibariyle merhametli, sevgi dolu, duyarlı ve duygusaldır. Romanla ilgili bir değerlendirme için ayrıca bakınız: Uğur Öner, Zeynep Yılmaz Kurt, "Salinger'da Çocuk ve Aile İlişkileri-Gönülçelen", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, (*ss.* 313-317).

[117]Hinton'un henüz üniversite öğrencisiyken yazdığı *Dışarıdakiler* romanı, on beş milyondan fazla satmış ve filme uyarlanmıştır. Romanın temel çatışmasını, kahraman Ponyboy'un ifadesiyle her şeyi yapabilecek güce sahip olan, zengin ve şımarık sosyetikler ile her zaman arkalarını kollamaları gereken, hayatın pek iyi davranmadığı yağlılar oluşturur. Ponyboy, kendisine, iki ağabeyi ve dostlarına saldırmaktan zevk alan sosyetiklere karşı hep bir mücadele hâlindedir. Aliye Uslu Üstten, *Dışarıdakiler* romanının zengin ve fakir olarak iki gruba ayrılmış olan gençler arasındaki çete kavgalarını konu edindiğini belirtir. Üstten, *s.* 43.

[118]Romanda Trinity erkek okulunun yeni öğrencisi Jerry Renault'un geleneklere karşı çıkarak Çikolata Savaşı'na katılmaması ekseninde gelişen olaylar konu edilmiştir. Aliye Uslu Üstten, romanın gençlerin kendi dünyalarından çıkarak acımasız gerçek dünyayı tanımalarına, yaşadıkları korku ve isyan duygularına dikkat çektiğini ifade eder. Üstten, *ss.* 108-109.

[119]Durukan, *s.* 721.

[120]Zengin, *s.* 982 (Banarlı,1971:859'dan naklen.)

[121]Zengin, *s.* 983.

tarafından kabul gören eserler bağlamında uzunca bir liste verir. [122] Söz konusu liste, gençler için bir okuma önerisi olarak değerlendirilebilir.

[122]Zengin'in hazırladığı listede Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*, Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre, İntibah* vb. eserleri, Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse, Hasan Mellah yahut Sır İçinde Esrar, Hüseyin Fellah, Felâtun Bey ile Rakım Efendi, Henüz On Yedi Yaşında, Esrar-ı Cinayat* gibi eserleri, Muallim Naci'nin *Medrese Hatıraları* adlı eseri, Samipaşazade Sezai'nin *Sergüzeşt*'i, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası* adlı romanı, Tevfik Fikret'in *Haluk'un Defter*'i, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah*'ı, Mehmet Rauf'un *Eylül*'ü; Hüseyin Cahit'in hikâyeleri, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın birçok eseri, Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Çağlayanlar*'ı, Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesi, Ziya Gökalp'in *Türkçülüğün Esasları* adlı eseri; Hamdullah Suphi'nin *Dağ Yolu* ve *Günebakan*'ı; Mehmet Âkif'in *Safahat*'i; Yahya Kemal ve Yakup Kadri'nin birçok eseri, Halide Edip Adıvar'ın *Mor Salkımlı Ev* ve *Türk'ün Ateşle İmtihanı* adlı eserleri; İbrahim Alaattin Gövsa'nın *İlk Gençlik* adlı eseri vs. yer almıştır. Zengin bu eser isimlerini sıraladıktan sonra *Çalıkuşu* romanının Türk edebiyatının gençlik klasiği olduğunu, başkahraman Feride'nin ise bir genç kız için yaşanması güç olan ortam içinde, eğitim ve öğretim savaşı veren ilk genç kız olarak büyük önem taşıdığını belirtir. Akabinde Server Bedi'nin romanlarının macera heveslisi gençler için ideal olduğunu ifade eder. Zengin, gençlik edebiyatı bağlamında ayrıca 1960 ve 1970'li yıllarda, daha çok devrin çeşitli dönemlerinde cereyan eden gençlik olaylarından esinlenerek yazılmış, ağırlık noktasını politik huzursuzluğun teşkil ettiği, gençliğin bunalımlarını, politik huzursuzluğun içinde yaşadıkları sıkıntıları, genç kuşağın kendini gerçekleştirebilme savaşı ve çabasını ön plana çıkaran eserlere dikkat çeker ve Tarık Buğra'nın *Gençliğim Eyvah*, Emine Işınsu'nun *Sancı* adlı romanlarını bu türde eserlere örnek olarak gösterir. Nuran Özyer'in konuyla ilgili şu değerlendirmelerini aktarır. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Bekir Yıldız gibi yazarlar endüstrileşmeden dolayı işsiz kalan gençlerin sorunlarını, gecekondu ve işçilerin yaşantılarını eleştirel bir tutumla işlemeleri bakımından; Erdal Öz, Tarık Dursun K., Ülkü Tamer gibi yazarlar da çocuk ve gençlik edebiyatı alanında yaptıkları çevirilerin yanı sıra Koza, Milliyet, Cem gibi yayınevlerinin çocuk ve gençlik edebiyatı bölümlerinin idarecileri olarak Türk çocuk ve gençlik edebiyatının çizgisinin yükselmesine önemli katkıda bulunmaları bakımından gençlik edebiyatı içinde değerlendirilebilir. Zengin, gençlik edebiyatı bağlamında hazırladığı okuma listesine ve söz konusu eserlerle ilgili değerlendirmelerine şu şekilde devam eder: "Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* ve *Osmancık*'ı, Bahattin Özkişi'nin *Köse Kadı* ve *Uçtaki Adam*'ı, Sevinç Çokum'un *Hilal Görününce*, *Ağustos Başağı* ve *Bizim Diyar*'ı, Nihal Atsız'ın, *Bozkurtların Ölümü*, *Bozkurtlar Diriliyor* ve *Deli Kurt*'u tarihî roman olmaları, aksiyon içermeleri ve rol model özelliği taşıyan karakterlere sahip olması itibariyle 14 yaş üzeri gençlerin ilgi alanına girer. Türk gençliğine bir ülkü vermek üzere tarihî roman yazan Mustafa Necati Sepetçioğlu kendi ifadesiyle Atsız'ın bıraktığı yerden Türk tarihini hikâyeleştirmiş, eserlerinde Türk gençlerine vatan, millet, insanlık sevgisi aşılamıştır. *Kilit, Anahtar, Kapı, Konak, Çatı, Üçler-Yediler-Kırklar, Bu Atlı Geçide Gider, Geçitteki Ülke, Darağacı, Ebemkuşağı, Sabır, Gece Vaktinde Gündönümü*, Malazgirt zaferinden başlayarak İstanbul'un fethine kadar Türk tarihini konu almış, *Cevahir ile Sadık Çavuşun Buğday Kamyonu, Karanlıkta Mum Işığı, Güneşin Dört Köşesi* ise Türkiye'de yaşanan toplumsal değişimi ve sonuçlarını, *ve Çanakkale 1 (Geldiler), ve Çanakkale 2 (Gördüler), ve Çanakkale 3 (Döndüler)* ile Çanakkale Savaşı'nı anlatmıştır. *Kutsal Mahpus, Yesili Hoca Ahmed* (üçleme) eğitim değerleri ve gençlik edebiyatına uygunluk açısından incelenen bu eserlerin gençlere göre olduğu görülmüştür. Türk edebiyatında tarihî roman türünün en başarılı temsilcilerinden biri de Abdullah Ziya Kozanoğlu'dur. Başlıca romanları: *Kızıltuğ, Atlı Han, Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Kozanoğlu, Kolsuz Kahraman, Savcı Bey, Malkoçoğlu, Patronalılar, Battal Gazi Destanı, Fatih Feneri, Dağlar Delisi, Kızıl Kadırga, Kubilay Han'ın Gelini*'dir. Gençlik edebiyatı içinde tarihî romanların önemli bir yeri vardır. Kozanoğlu'nun Cumhuriyet'in ilk yıllarından bugüne, gençler tarafından bu kadar sevilerek okunmasının nedeni romanlarını tarihten seçtiği kişiler ve onların çevresindeki olaylar üstüne kurmuş olması ve rahat, akıcı bir anlatımla serüvene dayalı konular işlemesidir." Zengin, tarihî roman yazarı olarak bilinen Yavuz Bahadıroğlu'nun da gençlerin ilgiyle okudukları bir yazar olduğunu, İpek Ongun'un, kendini ilk gençlik yazarı olarak nitelediğini, gençlerin yaş dönemlerindeki sorunlarını gerçekçi bir biçimde ele aldığını, Gülten Dayıoğlu'nun gençlik romanları dışında çocuk ve gençlere yönelik dokuz gezi kitabı olduğunu, çocuk hikâye ve romanlarıyla da bilinen Canan Tan'ın, *Yüreğim Seni Çok Sevdi, En Son Yürekler Ölür, İz, Aşkın Sanal Halleri, Piraye, Eroinle Dans* romanlarının geniş bir genç kız okuyucu kitlesine sahip olduğunu, Muzaffer İzgü'nün bazı eserlerinin de gençlik edebiyatı bağlamında değerlendirilebileceğini, gençlerin, günümüz yazarlarından Orhan Pamuk, Ahmet Günbay Yıldız, Buket Uzuner, Ayşe Kulin, Elif Şafak, Ahmet Ümit gibi yazarları da severek okuduklarını belirtir.

Hasan Ali Yücel döneminde Birinci Türk Neşriyat Kongresi'nin dördüncü günü olan 5 Mayıs 1939 tarihinde Gençlik ve Çocuk Edebiyatı Encümeni'nin raporunda gençlik çağı eserlerinin gençlik psikolojisine, bu çağın gereksinimlerine ve heyecanlarına uygun olması gerektiği, sağlıktan turizme, bilim merakından yurt sevgisine kadar pek çok konunun bu dönem kitaplarında işlenmesi gerektiği ifade edilmiş, Çocuk ve Gençlik Yayınları Bürosu'nun oluşturulması önerilmiştir."[123]

Peyami Safa da aynı yıllarda kaleme aldığı bir yazıda (1942), "*Kitabevlerimiz, halkı elinden tutarak bir merdivenden çıkarır gibi, kolaydan güce doğru basamak basamak götüren bir program takip ederlerse, kitap satışının umulmadık nispetlerde çoğaldığını görürler. Sonra halkı da muhtelif seviye gruplarına ayırarak her biri için ayrı seriler çıkarmak lazımdır: Köylü, çocuk, kadın, gençlik, yarı münevver, münevver ve ihtisas adamı ayrı ayrı neşriyata muhtaçtır.*"[124] diyerek gençlik edebiyatının da bir ihtisas alanı olması gerektiğine işaret etmiştir.

Nuran Özyer, 1985 yılında "Gençlik Edebiyatı Nedir?, Türkiye'de Gençlik Edebiyatı" başlıklı bir konuşmasında tepkiyle karşılandığını, söylediklerine heyecanlı bir biçimde karşı çıkıldığını, gençlik edebiyatı ile ilgili konuştuklarına ve yazdıklarına hiç de sıcak bakılmayarak "Batı edebiyatında var diye bizde de olmak zorunluluğu yok." denildiğini ya da bu da gelir ve geçer diye düşünüldüğünü ifade eder. Bununla birlikte son 20 yılda 1980'lere göre gençlik edebiyatı alanında bir aşama kaydedilmekte olduğunu, kitapçılarda gençlik kitapları adı altında ayrı bölümlere yer verildiğini, kimi kitapların üzerinde gençlik ibaresi görüldüğünü fakat yine de yayımlanan kitaplarda hâlâ çeviri eserlerin, dünya klasiklerinin egemenliğini sürdürdüğünü belirtir.[125]

Zengin, lise son sınıf ve üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı anketten çıkan sonuca göre gençlerin günlük ve hatıra türündeki eserlere daha çok eğildiklerini tespit ettiğini belirtir. Bunda da eserin birinci ağızdan anlatılıyor olmasının rolü büyüktür. Gençler, kendilerini olayı direkt yaşayan kişiyle daha kolay özdeşleştirmektedir. Başarılı insanların başlarından geçenler gençlerin ilgisini çekmektedir. Zengin, s. 983-986. Türk gençlik edebiyatı bağlamında Zengin'in hazırladığı bu okuma listesine büyük benzerlik gösteren başka bir değerlendirme için bakınız: Üstten, *s.* 48-54.

[123]Hasan Haluk Erdem, "Hasan Ali Yücel Döneminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Çalışmaları", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 05-07 Ekim 2011*, *s.* 622.

[124]Safa, *s.* 43.

[125]Nuran Özyer, "Türkiye'de Gençlik Edebiyatı", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, *s.* 485-486.

Günümüzde gençlik edebiyatının varlığı ve gerekliliği artık tartışılmamakta, gençlik edebiyatı alanı da artık yazınsal bir bilim alanı olarak kabul görmektedir."[126] Türkiye'nin azımsanmayacak bir genç nüfusa sahip olması nedeniyle bu konuya önem verilmesi gerektiği ifade edilmektedir.[127] Bazı yayınevleri[128]; yayın kalitesi, gence ulaşılabilirlik ve gence görelik bakımından konuya ciddiyetle eğilmekte ve gençlik edebiyatının tasnifine büyük katkılar sunmakta[129], çeşitli yarışmalar düzenlenmektedirler.[130]

1994 yılında Türk çocuk ve gençlik edebiyatını geliştirmeyi amaçlayan Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği *(ÇGYD)*, 28 Aralık 2009'da Ankara Üniversitesi bünyesinde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi *(ÇOGEM)* kurulmuş[131] ve çalışmalarıyla gençlik edebiyatı alanına katkı sunmuşlardır.

IV. GENÇLİK ROMANLARI

A. Tür Olarak Gençlik Romanı Nedir?

Gençlerin arayışlarını ve deneyimlerini işleyen romanlara olgunlaşma romanı (coming of age, bildungsroman), gelişme romanı da denilmektedir. Genel olarak bu yapıtlar, gençlerin sorunları ve kazanımları ile ilgili olduğunda "sivri" romanlardır. *ABD*'de ve İngiltere'de yayınevleri bu yapıtları ilgi çekici bölüm başlıklarıyla yayımlamaktadır. Gençlik romanları, sorunları çözmeye yetmese de onlarla baş edebilmeyi öğreten ya da bu konuda ipuçları veren güçlü kaynaklar olarak gençlerin, benzer sorunları olan yaşıtlarının deneyimlerini okuyarak bir tür özdeşleşme

---

[126]Gülsüm Cengiz, "Yazın Ustalarının Çocuk ve Gençlik Yapıtları Üzerine", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: 04-06 Ekim 2006*, *s.* 821. (Gültekin, "Alman Dilinde Kavram ve Kaynak Olarak Çocuk ve Gençlik Edebiyatı", *Eğitim Fakültesi Dergisi*, *3-2,1990*'dan naklen.)

[127]Durukan, *s.* 721.

[128]Durukan; Akçağ, Evrensel, İmge, İnkılap, Mavi Bulut gibi bazı yayınevlerinin "İlk Gençlik" adı altında 6, 7 ve 8. sınıflara seslendiklerine, Yapı Kredi Yayınları'nın "Doğan Kardeş", TUDEM'in "Çocuk ve Gençlik" adı altında her iki alanı da kapsamaya çalıştığına, Altın Kitaplar, Artemis, Can, Epsilon, Kelime Yayınları'nın "Gençlik Dizisi", "Genç Kitaplar" ve "Gençlik Edebiyatı" bölümlerini hayata geçirdiklerine dikkat çeker ve Günışığı Kitaplığı'nın ise "Köprü Kitaplar" adını verdiği kategoriyle gençlik kitapları yayımlamaya devam ettiğini belirtir. 1992 yılında Gendaş Yayınevinin kısa bir süre yayımladığı "Gençlik Kütüphanesi" dizisi, gençler için yazılmış olmasa da birçok değerli yazarın gençliğe değinen yapıtlarını içermesi dolayısıyla önem arz etmektedir. Durukan, *s.* 722.

[129]Zengin, *s.* 986.

[130]Zengin, *s.* 987.

[131]Mustafa Türkyılmaz, "Öğretmen Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma", *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu 05-07 Ekim 2011*, *s.* 712.

sağlamalarını amaçlamaktadır. Bu tür roman karakterlerinin değişik kültürlerden olması ise gençlere farklı coğrafyalardan yaşıtlarını tanıma olanağı sunarak[132]onlara çok kültürlü bir dünyanın varlığını sezdirmekte, uzun soluklu romanlar olmadıkları için de bir oturuşta okunabilmektedir.[133]Gençlerin okuma hızları ve değer kazanımları bakımından gençlik romanlarının faydası bilimsel olarak tespit edilmiştir.[134]

Gençlik romanları; gençlik çağına özgü arayışları, çatışmaları, beklentileri yansıtan, sorunlara çözüm önerileri sunan, gencin duygu ve hayal dünyasına hitap eden, onun gelişimi destekleyen eserlerdir.

Aliye Uslu Üstten, gençlerin ilgisini çekebilecek roman türlerini şu şekilde sıralamıştır: Kökeni Alman edebiyatında Goethe'nin *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları* adlı esere dayanan ve genel olarak kahramanın çocukluk döneminden yetişkin olana dek geçirdiği ahlaki ve psikolojik gelişim dönemlerini, kahramanın yetişme sürecini ve karakter gelişimini, yaşadığı toplumla bütünleşerek olgunluğa erişmesini işleyen *Bildungsroman (oluşum romanı)*[135], daha çok öğrenciler arasındaki arkadaşlık ilişkileri, okula yeni gelen öğrencilerin uyum süreçleri vb. etrafında gelişen *okul romanları*[136], gençlerin millî birlik, kardeşlik, ahlaki duygularının gelişiminde etkili olan *tarihî roman*, gençlerin edebiyat, sanat, bilim alanında öne çıkan isimleri roman kurgusu içinde tanımalarına olanak sağlayan *biyografik roman* ve bunlara ek olarak *serüven romanları, fantastik romanlar, polisiye romanlar*[137], ticari amaçlı olup edebî kaygı taşımayan *yığın roman (trivial roman*)[138], görselliği öne çıkaran, hareketli kurgusu ile gençlerin okuma alışkanlığı kazanmalarında etkili olabilen, hızlı gelişen olayların kısa sürede okunabildiği *çizgi romanlar*. [139] Üstten ayrıca gençlik edebiyatının değişen yüzü başlığı ile de gençler tarafından yazılmış eserlerin elektronik ortamda paylaşıldığı ve değerlendirildiği *wattpad*

---

[132]Durukan, *s.* 722.
[133]Durukan, *s.* 726.
[134]Mustafa Türkyılmaz, *Gençlik Romanlarının Okuma Becerisine Etkisi ve Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara 2012.
[135]Üstten, *s.* 182-183 (Hendriksen, J., *This Side of Paradise as a Bildungsroman. New York, P. Lang,* 1993, *s.* 24'ten naklen.)
[136]Üstten, *s.* 183 (G.L. Anatol, *Reading Harry Potter,* Greenwood Publishing Group, 2003, *s.* 73'ten naklen. Üstten, okul romanlarının Thomas Hughes'in *Tom Brown'un Okul Günleri* kitabı ile fark edilmeye ve yaygınlaşmaya başladığını, Türk edebiyatında okul romanı sayılabilecek eserlere örnek olarak Rıfat Ilgaz'ın *Hababam Sınıfı* adlı eserinin verilebileceğini ifade eder. Üstten, *s.* 183-184.)
[137]Üstten, *s.* 186-191.
[138]*age., s.* 192.
[139]*age., s.* 200-208.

adlı uygulamaya, intikam duygusu ile yazmaya başlayan genç bir kızın ürettiği *Pucca* gibi tarzlara dikkat çekmiştir.[140]

B. Gençlik Romanlarının Karakter Analizi

Olay çevresinde gelişen anlatmaya bağlı edebî metinlerin yapı unsurlarından olan "kişi" unsuru, tek başına ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek kadar ayrıntılı ve çok yönlü inceleme gerektiren bir konudur. Böylesine kapsamlı bir değerlendirmenin bu çalışmanın sınırlarını aşacağı göz önünde bulundurularak bu bölümde, örneklem dâhilindeki romanların başkahramanları bağlamında bazı değerlendirmelere yer verilmiştir.

Karakterlerin yaş aralıkları bağlamında yapılan değerlendirmede romanlarda yaşları açıkça belirtilmiş ya da öğrenim süreçlerinden yaşlarının anlaşılabildiği başkahramanlar incelendiği zaman lise çağındaki gençlerin büyük çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür. 71 başkahraman bazındaki değerlendirmede 10-13[141] yaş aralığında 8, 14-18 yaş aralığında 45, 19-21 yaş aralığında 10, 22-26 yaş aralığında ise 4 kişi olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer 4 kahraman ise lise, üniversite ve üniversite sonrası dönemleri kapsayan süreçlerden geçmişlerdir. 8 romanda ise başkahramanın genç olduğu anlaşılabilmekle beraber yaş aralığı belli değildir. Bir kısım eser de bilim kurgu ve fantastik nitelik taşıdığından bu bağlamda incelemeye tabi tutulmamıştır. Bu sonuçlar ve değerlendirmeler, gençlik romanının "liselilerin romanı" olarak temayüz ettiğini göstermektedir.

Karakterlerin cinsiyet özellikleri ve romanlarda cinsiyet ayrımcılığının yapılıp yapılmadığına dair değerlendirmede ise örneklem içerisinde sadece bir romanda genç kız kahramanın, erkek kahramanlara göre daha güçsüz, sömürüye açık ve çaresiz çizildiği görülmüştür. Birkaç eserde ise cinsiyet ayrımcılığı içeren olaylar yansıtılmış ve bu durum eleştirilerek cinsiyet eşitliğine vurgu yapılmıştır. Başkahraman olarak kadın ve erkek

---

[140] *age.*, *s.* 235-236.

[141] Bu kahramanlardan bazıları hayatı kolaylaştıracak ya da var olan araç gereci daha işlevsel hâle getirecek buluşlar yapacak kadar kâşif ve mucit karakterlidir. Dolunay Dedektifleri; kaçakçılık, yasa dışı yollarla *DNA* analizi yapılması için bir ölünün kemiklerinin çalınması, bir sporcuya ölümcül nitelikteki doping maddesinin verilmesi *vb.* suçların aydınlatılmasında gözlem, takip ve incelemeler yaparak ipuçlarını yakalarlar, bazı yazı ve rakamların anlamını çözerler ve suçun çözümlenmesinde kilit bir rol oynarlar. Eserlerin dil ve anlatımı, kahramanların yapıp ettikleri, öne çıkarılan temalar dikkate alındığı zaman çocuk edebiyatından ziyade gençlik edebiyatına dâhil edilmeleri gerekli görülmüştür.

kahramanlara romanlarda hangi oranda yer verildiği incelendiğinde 90 başbaşkahraman bazında yapılan değerlendirmede başkahraman olarak 52 genç kız kahramana, 38 erkek kahramana yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, romanlarda genç kız kahramanlara, erkek kahramanlardan yaklaşık dörtte bir oranında daha fazla yer verildiğini göstermiştir.

Ana karakterlerin öne çıkan mizaç özellikleri değerlendirildiğinde, başkahramanlarda görülen olumlu mizaç özellikleri şu şekilde tespit edilmiştir: sevmeyi ve sevilmeyi ilke edinmiş, nispet olsun diye herhangi bir davranışta bulunmayacak kadar sağlam kişilikli, düzenli, çalışkan, disiplinli, soru soran, sorunları fark eden, çözüm arayan, iyi bir gözlem yeteneğine sahip, dikkatli, kâşif, mucit, bilime ve araştırmaya meraklı, kararlı, öz güvenli, aklını kullanan, mantık yürüten, muhakeme yapan, hayatı kalıplara hapsetmeden dolu dolu yaşamak isteyen, kibirli olmayı, üstünlük taslamayı, hava atmayı sevmeyen, ne yapmak istediğini bilen, aklındaki sorulara cevaplar arayan, kolay pes etmeyerek ideallerine ulaşmak için birçok zorlukla mücadele eden, sözünde durmaya önem veren, cesur, merhametli, sevgisine sadık, kendisini ezmeye, sindirmeye çalışan akranlarına karşı doğru bir şekilde mücadele eden, onurlu, dürüst, "Gün doğmadan neler doğar" diye düşünerek ümitli olan, yaşama değer veren, kendisini yetiştirmek isteyen, hayatı denklemler üzerine kurmaktansa akışına bırakan, nesneleri, mekânları ruhuyla anlamlandırabilen, kendisi olmak isteyen, taklitçi olmayan, hayvanlara merhamet duyan.

Başkahramanlarda görülen olumsuz mizaç özellikleri ise şu şekilde tespit edilmiştir: kıskanç, üstünlük sağlamaya çalışan, kısa yoldan para kazanma hırsı olan, çılgınlık yapmayı, maceralara atılmayı isteyen, yaşlılara yardım etmeyip onlarla alay eden, yaralı hayvanlara yardım etmeyen.

Bu bulgular, romanlarda olumlu mizaç özelliklerine daha fazla yer verildiğini göstermektedir.

Karakterlerin olgunlaşma süreçleri ve kendilerini tanıma süreçlerine dair şu bulgular elde edilmiştir: Arkadaş edinme uğruna birçok saygısızlığa tahammül eden, sıkıntılara maruz kalan, istemediği, sevmediği şeyler yapan genç kahraman, böyle durumlarda kendisini kartondan bir kişilikmiş gibi hisseder ve yaptığı iç muhasebe sonucunda yalnız kalma pahasına da olsa kendisine zarar verecek arkadaşlardan uzak durma iradesini göstermeye, öz saygısından ve kişiliğinden ödün vermemeye karar verir.

Yeni bir okula alışmanın, yeni arkadaşlar edinmenin zorluğunu yaşayan kahraman, kendisine güvenmeyi öğrenir, sorular sorarak kendisini tanımaya başlar, düşünmenin önemini idrak eder.

Sevdiği genç uğruna ailesini, ideallerini çiğnemeyi göze alan bazı genç kahramanlar ise aldatılmaya maruz kalarak hayal kırıklığına uğrarlar ve bu gelişim sürecinde ailelerinin değerini daha iyi anlarlar. Kendilerini yaşatan, ayakta tutan ortamlara, ailelerine; büyük şehirlerde renkli hayatlar yaşamak, ünlü olmak gibi temelsiz hevesleri nedeniyle sırt çeviren ve sonunu göremedikleri maceralara atılan gençler yaşadıkları acılarla, yaptıklarının yanlışlığını öğrenirler, hatalarını fark ederler.

Kıskançlık, ön yargılı olmak, birileriyle alay etmek, yalan söylemek, başkalarının ne düşüneceğini hesaba katarak yaşamak gibi davranışlarının yanlışlığı anlayan genç kahramanlar, kendilerini öz eleştiriye tabi tutarak hatalarından ders çıkarıp doğru davranışlar sergileme yönünde kararlar alırlar. Şıpsevdi başkahramanın roman sonunda olgunlaştığı görülür.

Kahramanlardan bazıları gelecekte icra edecekleri meslekleri, yetenekleri ile uyumlu bir biçimde belirlemeye çalışırken ilgi duydukları alanlarda tecrübe edinmeye ve okumalar yapmaya çalışırlar.

Bazı romanlarda gelgitlerin çokça yaşandığı bir dönemde akran ve aile desteği ile kahramanın, kötü algılanan gidişatı düzeltmesi, hayatında yeni bir sayfa açması, yeni bir bakış açısı edinmesi söz konusudur. Bir eserde de gençlerin, ülke bizden çok şey bekliyor diyecek kadar kendilerine yüklenen anlamın farkında oldukları vurgulanmıştır.

Karakterlerin genel sorunları ve çözüm yolları ise şu şekilde tespit edilmiştir: Sanatsal, kültürel, sportif etkinliklere zaman ayırmak bir yana dinlenmeye bile fırsat bulamadan sınavlara hazırlanan gençler, ruhen ve bedenen çok yıpranırlar. Kendilerini yarış atı gibi hisseden gençlerin bazıları bu süreçte sağlık sorunları yaşarlar. Sınavı kazanamama korkusu, gelecek korkusu, geleceğin belirsizliği gençleri bunaltmaktadır. Üniversite sınavında başarısız olacağı korkusuyla sağlıklı düşünemeyen genç kahraman, sınavı kazanamayınca utancından bir süre dışarı çıkamamış, kimsenin yüzüne bakamamış, konuşmamış, gülmemiş, karabasan gibi günler yaşamıştır. Duygularını ifade etmekte de zorlanan bu kahraman, gözleri okumaktan kanlanacak, elleri yazmaktan uyuşacak kadar çok çalışmasının hayatta karşılığının olmadığını düşünür. Eserlerde

gençlerin sağlıklı, mutlu, huzurlu olmalarının sınavlarda başarılı olmalarından daha çok önemsenmesi gerektiği vurgulanır. Bazı romanlarda üniversite sınavında başarılı olamayan gençler, kendilerine başka bir hedef seçerler ve ilgi duydukları alanda başarılı olurlar, bu şekilde öz güvenlerini tazelerler.

Parçalanmış ailelerde gençlerin yalnızlığı, maddi imkânsızlıklardan dolayı eğitimlerine devam edemeyen, ezilen, dışlanan, istismar edilen, akran zorbalığına maruz kalan gençlerin sorunları da eserler de işlenmiştir. Çözüm yolu olarak ise gençlerin kendilerini sorgulamaları, pes etmemeleri, çözüm bulmaya çalışmaları gösterilmiş, bu konuda aile, akran ve toplum desteğinin önemine işaret edilmiştir.

Karakterlerin sosyal, ekonomik ve politik tavırlarına ilişkin yapılan değerlendirmede gençlerin, sorun olmaktan değil çözüm olmaktan yana tavır sergiledikleri görülmüştür. Genç kahramanlar, kişinin sorununu sahiplenmesi, birilerinin gelip sorununu çözmesini beklemek yerine kendisinin çabalaması gerektiğine inanırlar. Gençler, sorumluluk alırlar, akranlarına da sorumluluk almayı önerirler. İnsanlarda kusur aramak yerine onların olumlu yönlerini keşfetmek gerektiğine, bir insanın kendisine yapılmasını istemediği davranışları başkalarına yapmamasının önemine inanırlar. Yapmacıklığı sevmeyen genç kahramanlar, çalışmakla, bilgi ve görgüsünü geliştirmekle güçlü olacaklarını düşünürler. Tüketim çılgınlığını, zengin ve fakir arasındaki uçurumu eleştirirler. İnternetteki sohbet grubunu bir aile ortamı olarak görürler. Aynı apartmanda oturdukları kişilerden göremedikleri selam verme nezaketini, küçümsedikleri köy insanında görünce kendilerinden utanırlar. Eserlerde kentleşmeyi, kentli olmayı doğal yaşamdan kopmakla eş değer görenlere karşı samimi bir mücadele veren başkahramanlara da rastlanır. Maddi imkânsızlıklar içindeki genç kahramanlara, manevi ve toplumsal destek sağlandığı zaman onlar kendilerini gerçekleştirme imkânı bulmaktadırlar. Sadece bir romanda devrimci ve anarşist olmak övülmektedir. Başkahraman olan gencin ağzından, insanların devlete karşı kendilerini korumaya başladıkları şeklindeki ifadelere yer verecek kadar siyasete bulaşılır. Başkahraman, *"Bu ülkede tuttuğun elinde kalıyor. Öyle birkaç düzeltiyle olacak bitecek değil. Yıkıp yeni baştan yapacaksın her şeyi."*[142] der.

[142]Aydoğan Yavaşlı, *Gece Defteri,* Etki Yayıncılık, İzmir 2002, s. 67.

Okulda öğretmenlerini, evde ailelerini eleştiren ve dinledikleri müziklerden giyim kuşam tarzlarına kadar yerli yersiz birçok gerekçeyle eleştirilmekte olan gençlere de birkaç eserde yer verilir. Bu tarz romanlarda en belirgin çizgi, gençlerin aile ve toplumla çatışmasıdır.

İşlerine sadakat göstermeyen, dürüst olmayan, yaşlılara ve yaralı hayvanlara yardım etmeyen, parayı en önemli değer olarak gören ve hırslarına yenilen başkahramanlara sadece bir romanda yer verilmiştir, söz konusu kahramanlar anlatının sonunda cezalandırılmışlardır.

Karakterlerin ilgi alanları ve yetenekleri ise genel olarak şu şekilde tespit edilmiştir: Bir kısım genç kahraman için kitap okumak açık denizleri keşfetmektir; yazmak, yaşamak, yaşamak da yazmaktır. Masal, öykü, hikâye, şiir vb. yazarlar. Yazdıkça kendi ellerinden tutup kaldırırlar kendilerini. Girdabında sürüklendikleri boşluktan hayat çalmak gibidir yazmak onlar için. Şiiri yaşamlarından eksik etmek istemezler. Sanat gençlerin ortak paydası, onları birbirine yakınlaştıran bir unsurdur. Müzik, resim, tiyatro, edebiyat, psikoloji ilgi duydukları ya da yeteneklerinin olduğu alanlardır. Gözlem yetenekleri oldukça iyi düzeydedir. Hayal gücü, anlam arayışı kahramanlar tarafından önemsenen unsurlardandır.

Karakterlerin aile ilişkileri de incelenmiş olup şu sonuçlara ulaşılmıştır: Ebeveynlerinin maddi destekleri kadar onların sevgi, ilgi, şefkat ve paylaşımlarına da ihtiyaç duymakta olan gençler, bunları göremedikleri zaman mutsuz, yalnız ve öfkeli olabilmektedirler. Gençler; ilgi, yetenek ve görüşlerinin göz ardı edilerek anne ve babaları tarafından çoğu zaman el âlem ne der düşüncesiyle kendilerinin biçimlendirilmelerine ve yönlendirilmelerine karşı çıkarlar. Ne duygularının ne de geleceklerinin anne ve babaları da olsa herhangi biri tarafından ipotek altına alınmasına izin vermemeye kararlıdırlar. Yersiz şüpheler, kaba saba davranışlar, gerekçe belirtilmeden yapılan kısıtlamalar, ilgisizlik, aileyi ilgilendiren kararların alınma sürecinde bu durumdan haberdar olmamaları, anne baba arasında yaşanan tartışmalar genç kahramanları üzer. Hayatın mükemmel olmadığını söyleyen ebeveynlerinin, kendilerinden mükemmel olmalarını beklemelerini sorgulayan gençler vardır. Ailesi tarafından şiddete maruz kalan ve kirli yaşamlara sürüklenen gençler ise intihara teşebbüs ederler. Parçalanmış ailelerdeki genç kahramanlardan bazıları, bu durumdan kendilerini sorumlu tutarak üzülürler ve bazen

bunalıma sürüklenerek anne babalarından intikam almak amacıyla bile isteye yanlış davranışlara yönelirler. Anne babalarından yeterli ilgi ve sevgi gören, onların birbirlerine de saygılı davranışlarına tanık olan genç kahramanlar ise bu süreci daha sağlıklı bir şekilde atlatırlar. Evlatlarını canlarından çok severek onları hayatlarının merkezinde gören ebeveynlerin duygularını anlamayan gençler, nice acılardan sonra bu gerçeği fark ederler. Ailelerini suçlayan genç kahramanlar, süreç içerisinde olaylara, durumlara onların bulundukları yerden bakmayı başardıkları zaman sorunlar çözülür. İletişim kurarak onları anlamak, hayatın rengini değiştirir. Eserlerde evlatlarına kol kanat geren ebeveynler, sevgi, dayanışma, içtenlik, yaşama sevinci, paylaşım, özveri ve mizah gibi değerlerin yaşandığı örnek sayılabilecek aileler de işlenmiştir. Anne babaların endişelerini anlamanın zorunluluğu yine genç kahramanların dilinden ifade edilir. Bir romanda annenin giyim kuşamı ve yerel ağızla konuşması nedeniyle evladı tarafından dışlanması, değer görmemesi yerilir, genç kahraman tarafından bu durum üzüntüyle karşılanır. Genç kahramanlar, ailelerine destek olmak, onlara sahip çıkmak durumunda kaldıklarında fedakârlık yaparak ailelerine dört elle sarılırlar ve aileyi ayakta tutma iradesini gösterirler. Gençler için aileleri özen gösterilmesi gereken bir değerdir.

Karakterlerin eğitim durumlarına dair bulgular şu şekildedir: Bazı eserlerde maddi imkânsızlıklardan dolayı eğitimine devam edemeyen kahramanların dramı yansıtılmıştır, bazılarında da ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hedefledikleri meslek dalı için çekirdekten yetişebilecekleri okullarda okumayı tercih eden kahramanlara yer verilmiştir.

Karakterlerin duygu durumlarına dair genel olarak şu değerlendirmeler yapılabilir: Hayatı en büyük armağan olarak gören genç kahraman, intiharı saçma bulur ve ideallerine sığınarak ayakta kalmayı başarır. Sorunlardan kaçıp hayallere sığınmak da gençler için âdeta birer terapidir. Başkalarıyla karşılaştırılmaktan hoşlanmayan gençler her ortamda kendilerine insan olarak değer verilmesini beklerler. Lise öğrencisi olan bazı kahramanlar, nedenini bilmedikleri ya da ailesinden uzakta yatılı okulda kalmanın oluşturduğu derin bir yalnızlık hissederler. Yalnızlıklarını ancak güvenle kurulan dostluklarla, sevgiyle ya da günlük tutarak aşmaya çalışırlar. Gecekonduda yaşayan fakir gençlerin bazıları zengin yaşamlar karşısında ezilmişlik duygusu hissederler ve yüksek seviye yaşamlarına imrenirler. Genç kahramanlar, olumsuz davranışlarının anında cezalandırılmasını değil, davranışlarının nedenlerinin araştırılmasını, adam yerine

konulup dinlenilmeyi isterler. Gençler birey olmayı ve birey olarak kabul görmeyi beklemektedirler. Bazı eserlerde sivilcelerini, kilolu olmasını önemli bir sorun olarak gören, dış görünüşüne takıntı derecesinde önem veren genç kahramanlara rastlanır. Birkaç eserde ise gençlerin hayvanlara gösterdikleri merhamet ve onlarla kurdukları eşsiz dostluklar etkileyici bir şekilde işlenmiştir. Duygusal yakınlıklar, aile ile çatışmalar, istismar gibi nedenlerle bazı gençler intihara sürüklenmiştir, bir şekilde kurtulmuşlar ve intiharın yanlışlığını anlamışlardır.

Karakterlerin duygusal yakınlıkları bağlamında yapılan değerlendirmede ise şu bulgular elde edilmiştir: Duygusal yakınlıklarda vicdan, öz saygı, akıl, dürüstlük, özveri gibi değerlere göre hareket edilmesi gerektiği, başıboşluk ve kuralsızlığın yozlaşmayı getireceği vurgulanır. Karşılık bulamayacağı korkusuyla dile getirilmeyen sevdalar, iki taraf için de yıkıcı olur. Beklenenin gelmemesi, sevilenin sevmeyi bilmemesi, aşkın aydınlık yüzünün günbegün kararması, sevdanın Allah'ın lisanıyla konuşmaması ayrılık nedenlerindendir. Birbirlerini çok seven ve evlenme kararı alan iki sevgi dolu genç; can dost, sırdaş denilen bir arkadaşın ihaneti ve entrikaları sonucunda geri dönülmez bir ayrılığa mahkûm olurlar. Genç kahramanların, aşklarında ölçülü yakınlıkları vardır, belli sınırlar aşılmaz. Henüz 15 yaşında olduklarını, sevdadan söz edemeyeceklerini söyleyen kahramanlar da vardır.

Ailelerinin ayrıştırıcı söylemlerine rağmen dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin sevginin, aşkın çatısı altında buluşan gençler, sevgilerinde kararlıdırlar. "Sevgi gelicek cümle eksikler biter" diyen Yunus gönüllü gençlerin yalnızlıkları, çaresizlikleri; sevgi ile aşkla yok olur. Sevdikleri tarafından terk edilen ya da sevdiklerini kaybeden gençler, hep kanayan bir yara ile hayata devam ederler ta ki yaralarını saracak bir gönülle karşılaşıncaya kadar.

Karakterlerin zararlı alışkanlıklara karşı tutumlarına dair şu değerlendirmelerde bulunmak mümkündür: Romanların hemen hepsinde genel olarak kahramanlar zararlı alışkanlıklara karşı eleştirel, tepkisel ve mesafeli bir tutum sergilerler. Zararlı bir dumanla büyüklük olmayacağının, sigara ya da bira içerek kimsenin kendisini birilerine kanıtlayamayacağının bilincindedirler. Eserlerde zararlı alışkanlıkları önlemede akran desteğinin, bilgilendirici konferansların, sanat, spor ve kültür faaliyetlerinin önemine dikkat çekilir.

Karakterlerin yaşlılarla, yetişkinlerle iletişimleri bağlamında genç kahramanların; büyüklere, yaşlılara saygı duydukları, onların bilgeliklerinden istifade etmeye çalıştıkları, ataların geçmişe köprü, geleceğe ışık olduklarına inandıkları görülmüştür. Eserlerde gençlerin akıl danıştığı, gönül sohbetleri yaptığı, yol gösterici bilge yaşlılara yer verilmiştir. Gençler, yanlış yönelimleri konusunda kendilerine anlayışla yol gösterebilecek samimi kişilerin varlığını önemsemektedirler. Bu kişiler gençleri karşı karşıya kalabilecekleri tuzaklar konusunda uyarırlar. Gençler, yetişkinler ile genelde paylaşım ve saygı çerçevesinde iletişim kurmaktadırlar. Genç kahramanlar bazen yaşlıların dijitalleşen hayata uyum sağlamaları konusunda onlara yardım ederler. Sadece bir romanda yaşlıların yardım isteklerini geri çeviren, onlarla alay eden kahramanlara yer verilmiştir ancak bu kahramanlar anlatının sonunda cezalandırılmışlardır.

Karakterlerin millî ve dinî değerlere yaklaşımları da incelenmiş olup söz konusu değerlerin önemli bir yer tuttuğu dört beş eser haricinde dinin, öne çıkarılan bir unsur olmaktan ziyade hayatın doğal akışı içerisinde inanılan bir değer olarak yansıtıldığı görülmüştür. Kahramanlar Allah'a inanır, ondan yardım diler, ona şükrederler. Kahramanların hemen hepsi Müslüman'dır. Allah'a gönülden bağlı olan, zorlukları onu anarak, Kur'an ayetlerini okuyarak aşan, camiye giden, namaz kılan kahramanların yanı sıra Allah'ın varlığı ve birliğini bilimsel temellerle ve Kur'an-ı Kerim ayetleri ile açıklayan kahramanlar da vardır. Bir eserde de ilahi dinlerin ve kitapların öz itibariyle aynı kaynaktan geldiği, İslam'ın son ve şümullü bir din olduğu vurgusuna yer verilmiştir. Olağanüstü kahraman olan Fukuların, Yaradan tarafından insanlığa hizmet etmekle görevlendirildiklerine inandıkları eserde bir cümle ile Kur'an-ı Kerim'in okunduğu ortama olumlu enerji yaydığı, yürekleri aydınlattığı ifade edilmiştir. Romanlardaki yabancı kahramanlar ise herhangi bir dinî söylemle ya da ritüelle okuyucunun karşısına çıkmaz. Sadece bir başkahraman babasının Hristiyan olmasına rağmen kendisinin Müslüman olduğunu dile getirir. Eserlerde kahramanların, herhangi bir dine ya da inanışa karşı alay, küçümseme, eleştiri içeren söz, fiil ve davranışlarına rastlanmamıştır.

Millî değerlerle ilgili olarak bir eserde yabancı karakterin dilinden Türk askerinin kahramanlığı ve düşmanına karşı bile onun yarasını saracak kadar merhametli olduğu dile getirilmiştir. Bir eserde vatan savunmasında canlarını ortaya koyan genç kahramanlara yer verilmiştir. Vatan, toprak, din, namus savunmasında şehit olma yüceltilir, Allah'ın

yardımı vurgulanır. Türküler, hat, ebru, halk oyunları bazı kahramanlar tarafından değer görür.

Karakterlerin gelecek beklentileri bağlamında yapılan değerlendirmede ise genç kahramanların, emekleriyle bir yerlere gelmeyi, sevdiği bir işte çalışmayı, üretmeyi, onurlu yaşamayı, yurdumuzun dört bir yanını görmeyi, gelenek göreneklerimizi tanımayı, yurt dışında master yapmayı, değişik kültürleri tanımayı *vb.* istedikleri görülmüştür. Okuduğu okulların ve devlet yemeğinin hakkını verebilmek için gelecekte işe yarayacağını düşündüğü fikirler geliştiren, yanlışları düzelterek de doğrulara katkıda bulunmayı hedefleyen gençlere de yer verilmiştir. Genç kahramanlar; kavgasız, küfürsüz, gerilimsiz birbirine destek olmanın kişiye verdiği güvenle gününden ve geleceğinden korku duymadan yaşamak isterler.

Karakterlerin toplumsal duyarlıkları incelenmiş olup romanlarda, çevreyi koruma ve doğaya saygı duyma bilincine sahip olan kahramanların yanı sıra yetiştirme yurdunda kalan kimsesiz çocuklara gönüllü ders vermekten hasta çocuklar yararına tiyatro yazıp sahnelemeye kadar birçok toplumsal duyarlık örneği gösteren kahramanlara yer verildiği görülmüştür. Gençler, sosyal sorumluluk almayı, insanlığa hizmet etmeyi isterler.

Karakterlerin dil özelliklerine dair şu bulgular elde edilmiştir: Eserlerde Türkçeye sahip çıkma, özen gösterme bilinci başkahramanların sözleri ve düşünceleri aracılığıyla ifade edilir. Başkahraman, iş yerlerinin isimlerini görünce bir an kendisini yabancı bir ülkedeymiş gibi hisseder, bu durumu yadırgar. Genç kahramanlar Türkçeyi zenginlikleri ile koruma bilincine sahiplerdir. Yabancı kelimeler, İngilizce kelimeler kullanılmasını sevmeyen, böyle konuşan arkadaşlarını uyaran kahramanlar olduğu gibi nadiren de olsa ex aşkım, no problem gibi ifadeler kullanan kahramanlar da romanlarda yer alır. Eserlerde genel olarak gençlerin ifade düzeyleri yakalanmıştır. Yazarlar nadiren kahramanların sınırlarını aşan ideolojik söylemlere yönelmişlerdir. Romanlarda dil ve anlatım genellikle sade ve anlaşılırdır. Anlatım bozukluklarına ise az da olsa rastlanmaktadır.

Karakterlerin müzik tercihleri bağlamında yapılan değerlendirmede kahramanlar tarafından caz, pop, klasik müzik, rock dinlenildiği görülmüştür. Bazı eserlerde Batı

müziğini sevdirmeye yönelik kurgular oluşturulmuştur. Roman kahramanları arasında türkülere değer veren gençler de vardır.

Karakterlerin etnik kökenleri değerlendirildiği zaman eserlerde yabancı kahramanlara da yer verildiği görülmüştür. Hiçbir romanda etnik ayrımcılık içeren bir yaklaşıma ya da söze rastlanmamıştır. Tam aksine başka ırktan olanları dışlamanın yanlışlığı dile getirilmiştir.

Engelli karakterlere yer verilmesi bağlamında yapılan incelemede romanlarda engelli karakterlere de olumlu bir şekilde yer verildiği, onların hem kendilerini gerçekleştirmelerinin hem de akranları tarafından kabul görmelerinin ele alındığı görülmüştür. Sadece iki romanda başkahraman engeli nedeniyle hakarete maruz kalmıştır, bu durum genç kahramanlarda bir acı uyandırmış ve onları engellerini aşmaya yöneltmiştir. Bu bağlamda gösterdikleri çabalar olumlu sonuç vermiştir.

Karakterler insan mı, doğaüstü yaratıklar mı sorusunun cevabı arandığı zaman fantastik romanlar ve bilim kurgu romanlarında genetiği değiştirilmiş yapay insanlar, olağanüstü yeteneklere sahip Fukular, üçte bir insan, üçte iki Fuku olan Yenicanlar, varla yok arasında bir var bir yok olan varlıklar, hayaletler, vampirler, kurt adamlar, vampir avcıları, cadılar, uzay ifritleri vb. birçok olağanüstü varlığa yer verildiği görülmüştür.

C. Gençlik Romanlarının Oluşumu ve Anlatım Teknikleri

Çalışma evrenini oluşturan romanlardan yaklaşık on tanesi günlüklerden oluşmuş, bazı romanlarda ise günlüklerden oluşan bölümlere yer verilmiştir. Yazarlar bu yöntemle gençlerin iç dünyalarına ayna tutmuş, olayların onların bakış açısıyla yansıtılmasını sağlamışlardır. Günlük tutan bazı kahramanlar, yaşadıklarına dair değerlendirmeler yapıp sorunlarını daha rahat çözmüş, yazma eylemiyle sıkıntılı ruh hâlinden arınmışlardır. Tamamen mektuplardan oluşan romanlar olduğu gibi otobiyografik karakter gösteren romanlar da vardır. Bir romanın büyük bir bölümü internette birbirleriyle sohbet grubu oluşturmuş gençlerin ve bazen yetişkinlerin katıldığı karşılıklı konuşmalardan oluşmuştur. Bu teknik, romanı anlatmaya bağlı metin olmaktan uzaklaştırıp göstermeye bağlı metinlere yaklaştırmıştır. Sohbet gruplarındaki konuşmalar diyalog yöntemi olarak ele alınabilir. Gençlerin birbirlerine gönderdikleri e-maillerden oluşan romanlar da vardır. Bu elektronik postalar, modern mektuplar olarak değerlendirilebilir. Bazı romanlarda

yazarın kahramanlarıyla iletişim kurması yoluyla üstkurmaca bir yapı oluşturulmuştur. Eserlerde iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı, geriye dönüş ve montaj tekniğinden de yararlanılmıştır. Gençlerin hem iç muhasebeleri hem de kendi aralarında tartışmaları, farklı bakış açılarına sahip gençlerin diyalogları yoluyla yanlışlara dikkat çekilmiş, doğru olana işaret edilmiştir. Yazarlar bu şekilde aradan çıkmış ve daha gerçekçi bir atmosfer oluşturmuşlardır. Çok az sayıdaki eserde yazar, kinaye mesafesini koruyamamış, kahramanın ağzından konuşmuştur. İdeolojik söyleme yer veren, belli bir fikri dayatan eser ise yok denecek kadar azdır. Bazı eserlerde de yazarlar sözlerini öğretmen, bilge yaşlı gibi yetişkin kahramanlara emanet etmişlerdir. Gençlik romanlarının eğitici işlevi; ölçülü, yerinde ve doğal bir şekilde gerçekleştirilmiş, didaktizme varan bir boyuta taşınmamıştır. Bir eserde ise çoklu odaklanma ile aynı olaylar iki farklı kahramanın bakış açısıyla anlatılmıştır.

Romanlardaki mekân ve zaman unsuruna dair yapılan değerlendirmede polisiye romanlarda mekân unsurunun gerilimi artırması, gerilime zemin hazırlaması boyutuyla ön plana çıktığı görülmüştür. Bir romanda da kahramanın gittiği yerlerin ismi ile oralarda yaşadığı olaylar arasında ilgi kurulmuştur. Başka bir romanda ise mekân, kahramanın psikolojisini doğrudan etkileyen bir işleve sahiptir. Romanlarda başta İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi şehirler olmak üzere Mardin, Van, Eskişehir gibi illerde geçen olaylar görülür. Eserlerde kahramanların eğitim, araştırma ya da seyahat amacıyla gittikleri Amerika, Fransa, Almanya, Irak gibi ülkelerle Barcelona, Viyana, Varşova, Prag gibi şehirlere ait gözlemleri okuyucuya aktarılmıştır. Fantastik romanlar ve bilim kurgu romanlarında ise hayalî mekânların kurgunun bir parçası olduğu görülmüştür. Eserlerde dar ve kapalı mekân olarak en çok ev ve okula yer verilmiştir.

Romanların dış yapı özellikleri de incelenmiş olup kapak görsellerinin genellikle başkahraman olan gençleri, romanın öne çıkan figürlerini ve eserlerin temalarını yansıttığı görülmüştür. Örneklem dâhilindeki eserlerin çoğu 13.5x19.5 *cm* boyutunda olmakla beraber farklı ebatlara da rastlanmıştır. En büyük boyutun 13.5x21.5 cm, en küçük boyutun ise 11x19 *cm* olduğu görülmüştür. Eserlerdeki yazı tipleri, boyutları ve baskı kalitesi genellikle kolay okunmaya imkân tanıyacak düzeydedir. Birkaç eserde sayfa kenar boşlukları ve satır aralığı az bırakılmıştır. Romanların en az sayfa sayısı bir eserle 72, en fazla sayfa sayısı ise yine bir eserle 558'dir. Eserler en çok 100-200 sayfa aralığında olup bunu 200-300 sayfa aralığı takip etmiştir. Bir eserin sonuna romanın

içeriği ile ilgili bulmaca eklenmiştir, birkaç romanın son sayfalarında ise başka gençlik romanlarının ismine ya da kapak sayfalarına yer verilmiştir. On roman içerisinde de olay örgüsünü yansıtacak çizimlerden yararlanılmıştır. Örneklem dâhilindeki çok sayıda eserin ön kapağında ya da iç kapağında "Gençlik-Roman", "Gençlik Romanı", "Genç", "Liselim" *vb.* ifade, amblem veya etiket vardır.

Bu değerlendirmeler, çalışmanın örneklemini oluşturan 80 romanın yapı ve teknik unsurlarının incelenmesi olmayıp yapı ve tekniğe dair sadece kısa çıkarımlar içermektedir. Bu romanların, yapı ve teknik bakımından incelenmesi ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek kadar kapsamlıdır. Tematik bir çalışma olan bu tezde yazarların ele aldıkları konularla iletmek istedikleri mesajlar ve okurda uyandırmak istedikleri etkiler nitel betimleme yöntemiyle analiz edilmeye çalışılmıştır. Eserlerde tespit edilen temalar toplumsal, bireysel, bilim kurgusal, fantastik, korku ve polisiye olmak üzere çeşitli başlıklar hâlinde tasnif edilmiştir. Temaların, nasıl işlendiği, hitap ettiği yaş grubunun anlam evrenine uygunluğu, insana ve yaşama ilişkin duyarlılık oluşturabilecek nitelikte olup olmadığı, herhangi bir fikir dayatması içerip içermediği, kin, nefret, şiddet, ayrımcılık, karamsarlık *vb.* olumsuz duygular oluşturup oluşturmadığı *vb.* bakımlardan yapılan değerlendirmelere de yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL TEMALAR

1.1. AİLE

Neslin devamını ve yetişmesini, sosyalleşmeyi, kültür aktarımını sağlayan, bireylere ihtiyaç duydukları sevgi ve güven ortamını sunan, onları koruyan, kollayan insanlık tarihi kadar kadim olan ve tek tip bir yapıdan bahsedilemese de evrensel bir sosyal kurum olarak tanımlanabilecek aile, her ne kadar modernleşmeyle beraber fonksiyon kaybına uğramış olsa da üstlendiği işlevler bakımından hâlâ önemini korumaktadır.

Tarihî süreç içerisinde birçok değişime uğramış olan aile yapısının sanayi öncesi toplumlarda, çekirdek aileye rastlanmakla beraber yaygın olarak geleneksel geniş aile tipinde olduğu, sanayi toplumlarında çekirdek/modern bir ailenin ön plana çıktığı, sanayi sonrası toplumlarda ise parçalanmış, çözülen, tamamlanmamış aile tiplerinin atomize aile olarak belirdiği bilinmektedir.[143]Ailenin işlevlerinden birçoğunu başka toplumsal kurumlara devretmesi ve yapı, norm, değer bakımından yaşadığı değişiklikler nedeniyle yok olacağına dair görüş, ailede bireye sağlanan psikolojik desteğin hiçbir kurum tarafından sağlanamayacağı düşüncesine sahip araştırmacılar tarafından kabul görmemektedir. Nitekim araştırmalarda yalnız yaşayanların hastalanma sıklığının aileyle yaşayanlara nazaran daha fazla olduğu, yetiştirme yurdunda her türlü maddi imkâna sahip olan çocukların ve gençlerin ailenin anlamını önemseyen yargılarını sürdürdükleri, gelecek hayatlarında karşılaşabilecekleri en büyük engelin ne olabileceği sorusuna %39,8'inin bir aile içinde yetişmemiş olmak şeklinde cevap verdikleri ortaya çıkmıştır.[144]

Türk toplumunda ailenin önemi, Türk edebiyatının ilk yazılı ürünleri olarak kabul edilen *Göktürk Âbideleri*'nden beri takip edilebilmektedir. Yusuf Has Hacip'in *Kutadgu Bilig,* Nasiruddin Tusi'nin *Ahlak-ı Nâsıri*, Kınalızade Ali Efendi'nin *Ahlak-ı Alaî* adlı

[143]Ayrıntılı bilgi için bakınız. İslam Can, "Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını" *Sistematik Aile Sosyolojisi*, Mustafa Aydın (*Ed.*), Çizgi Kitabevi *Yay.*, Konya 2014, *s.* 65-89., Ahmet Gökçen, "Aile Türleri ve Başlıca Aile Sınıflandırmaları", *Sistematik Aile Sosyolojisi, s.* 93-117.

[144]Gönül Budak, "Endüstrileşme Süreci İçinde Ailenin Yeri ve Önemi", *1. Aile Şûrası Bildirileri 17-20 Aralık 1990*, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı *Yay., Ank.* 1990, *s.* 195-199., Kadir Canatan, Ergun Yıldırım, *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitap *Yay., İst.* 2009, *s.* 157.

eserlerinde aile ve ailevi değerlere ilişkin pek çok konuya değinilmiştir. *Dede Korkut Hikâyeleri*'nde aile yapısının sağlamlığı dikkat çekmektedir. Yanlış Batılılaşmanın, kıskançlığın, mirasyediliğin, eğitim eksikliğinin *vb.* aile üzerindeki yıkıcı etkisinin vurgulandığı Tanzimat Dönemi romanında baba figürünün eksikliği ya da idealize edilmemiş olması, devlet yönetimindeki otorite kaybıyla ilişkilendirilmiştir. Servet-i Fünûn romanında aile bir sığınak olarak algılanmakla beraber kimi zaman çeşitli yozlaşmaların yaşandığı bir sahne olarak da yansıtılmıştır. Meşrutiyet, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi romanlarında ise aile; kuşak çatışmaları, Doğu-Batı sentezi ya da çatışması, geçim derdi, gösteriş merakı ve israfın yıkıcı etkisi, kültür değişmeleri, köyden kente göç, gecekondu ailesi, sınıf farklılığı, işçi ailesi, kıskançlık, sadakatsizlik, çok evlilik vb. bağlamlarda ele alınmıştır.

2000 sonrası gençlik romanlarında aile ve genç etkileşimi, kapsamlı bir biçimde ele alınan ve sık görülen temalardan biridir. Yazarlar, gencin hayatının şekillenmesinde ailenin takındığı tavrın son derece önemli olduğuna vurgu yapmışlar; aile içi yaşanan çatışmaları, gencin ailesinden beklentilerini, parçalanmış ailelerin gençte oluşturduğu yıkımları, anne baba ilgisini/ilgisizliğini, anne ya da babanın ölümünün gencin ruhunda oluşturduğu acıyı, gençlerin aileleriyle kültürel anlamda yaşadığı sorunları ve sonunda gencin yine ailesine tutunmasını, büyükbabalar, büyükanneler, *vb.* ile sevinçlerin ve acıların paylaşıldığı, sorunların çözüldüğü, akrabalık bağlarının güçlü olduğu aile yapılarını işlemişlerdir.

1.1.1. Ailede Yaşanan Çatışmalar ve Gençler

Değer yargıları, tercihler, kişilik özellikleri, istekler, ihtiyaçlar bakımından iki tarafın uzlaşmazlığı olarak tanımlanan 'çatışma', gençlerin kimliklerini oluşturma ve bireyleşme süreçlerinin bir parçası olarak değerlendirilmekte ve çatışmanın yapıcı olabilmesi için her iki tarafın kazanmasıyla sonuçlanması gerektiği vurgulanmaktadır.[145] Gençler, çok seven, aşırı koruyucu ve kollayıcı olan ailelerde çocukça isteklerini daha çok artırarak; baskıcı, itici ve sevgisiz ailelerde ise başlarına buyruk davranarak, evin kurallarını hiçe sayarak, kabadayılık gösterilerine ve suça teşebbüs ederek gençlik

[145]Ayrıntılı bilgi için bakınız. Sunar Birsöz, "Geleneksel Türk Aile Yapısının Kişilik Gelişimi ve Toplum Yaşamı Üzerine Etkileri", *1. Aile Şûrası Bildirileri*, *s.* 358.

tepkilerini gösterebilmektedirler. Baskılara karşı çıkan, kendi ayakları üzerinde durmayı isteyen, özgürlüğe değer veren gençler, anne ve babalarının otoriter tutumlarına karşın neyi, niçin yasakladıklarını açıklamaları ve kendileriyle diyalog kurabilmeleri durumunda onları otoriter olarak algılamamakta, çatışmalarda uzlaşmacı bir tavır sergilemektedirler.[146]

Gençlik romanlarında anne baba ve genç arasında yaşanan çatışmaların nedenleri, gençlerin bu çatışmalardan güçlenerek, sevgi ve umutla donanmış olarak çıkmaları için yapılması gerekenler ele alınmış, aileleri ile çatışmalarını çözemeyen gençlerin intihara sürüklenmelerine dair acıklı hikâyelere yer verilmiştir. Eserlerde, çatışmaların konusunu, gençlerin fikirlerine değer verilmemesi, çocuk muamelesine tabi tutulmaları, ders çalışmaları konusunda baskı yapılması, eve geç gelmelerinin tepkiyle karşılanması, arkadaş seçimlerine müdahale edilmesi, giyim kuşamları nedeniyle eleştirilmeleri vb. oluşturmaktadır.

Psikolojik Danışman olan Zeynep Oktuğ'un *Aynada Görmediklerin*[147]adlı romanında gençliğe geçişle birlikte kendisini gösteren uyumsuzluk ön plana çıkar. Baran, çocukluğunda babasıyla çok iyi anlaşmasına rağmen 18 yaşında bir genç olarak kendi ayakları üzerinde durmak isteyince onunla çatışma yaşamaya başlar. Babası, Baran'ın hemen her davranışını eleştirmekte, onun dünyasını anlamaya çalışmamaktadır. Üniversite sınavına gireceği akşam Baran ile tartışan babası sınav sabahı da ona gereksiz eleştiriler yöneltir, Baran'ın bir İtalyan restoranında garson olarak işe başlayacağı gün beyaz gömlek giyip kravat takmasını da alay mevzusu yapar. Aslında oğlunu son derece önemsemekte olan Metin, onun kararlarını kendi başına almasından rahatsız olur, *"Nereden aklına geldi garsonluk durup dururken? Madem bizim şirkette çalışmak istemiyorsun, söylerdik bizim arkadaşlardan birine, seni çalıştırırdı yanında. (...) Yahu, demezler mi sana babanın şirketi var, niye orada çalışmıyorsun da el âlemin restoranında garsonluk yapıyorsun?"*[148]cümleleriyle oğlunun seçimini uygun görmediğini belirtir. Baran ise kendi seçtiklerini yaşamak ve hayatın zorluklarıyla tanışmak adına bu işi tercih etmiştir. İkisi de kendi pencerelerinden haklı görünürler ama yardıma asıl ihtiyacı olanın genç olduğu gözden kaçmaktadır. Anne babalar çoğu zaman gençlere hiç hata payı

[146]Ayrıntılı bilgi için bakınız. Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, s. 135-168.
[147]Zeynep Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, Galata *Yay.*, *İst.* 2005.
[148]*age.*, *s.* 49.

tanımamakta, onların dört dörtlük olmalarını beklemekte, bu beklentileriyle onlar üzerinde baskı oluşturmakta ve bu şekilde davranarak onlarla iletişim yollarını kapamaktadırlar. Baran'ın babası da kurmacanın dünyasında bu tip kişilerin temsilcilerinden biridir. Baran'ın eve geç geldiği bir gün babası onun neden böyle davrandığını anlamaya çalışmaktan ziyade ona karşı suçlayıcı bir tavır takınmıştır. Baran, babasına kaç yıldır kendisiyle ilgilenmediğini, aldığı gitar ve kayak takımları kadar maddi bir iletişimleri olduğunu ve bunlar haricinde paylaşabilecek bir şeyinin olmadığını söyler, evden ayrılarak bir süre komşuları Hakan'da kalır. Bir başka gün, Baran, Hakanlarda kalmak üzere evden çıkarken babası, *"Sen bana tavır mı alıyorsun?"* sorusundan sonra cevap beklemeden eşine dönerek *"Bu çocuk çığırından çıktı artık! Nereye giderse gitsin! Gelmesin bir daha! Madem beyefendi benden bu kadar rahatsız oluyor, gitsin Hakan'da yaşasın!"*[149]der. Baran'a bu çatışmalarını çözmesi için arkadaşları destek olurlar. En yakın arkadaşı Umut, kendisinin üvey babasıyla yaşadığı sorunlardan dolayı eve gitmediğini ama Baran'ın yerinde olsa mutlaka evine gideceğini ve babasıyla sorunlarını çözmeye çalışacağını, komşuları Hakan da Baran'a hangi yaşta olunursa olunsun anne babanın sevgisi ve ilgisine ihtiyaç duyulacağını söyler. Baran, bu telkinler sayesinde eve döner. Annesinin yemeği hazırlamasına yardım ederken bunu gören babası, *"Hayrola? Başına taş falan mı düştü Baran Bey? Eve gelmiş üstelik bir de yemeğe yardım ediyorsun. Aman zahmet olmasın!"* der alaycı bir tavırla. Baran, *"Zahmet olmuyor baba… Burada olmayı ben istedim çünkü sizleri çok özledim."* şeklinde karşılık verir. Babası şaşkınlık içerisinde *"Biz de seni özledik."* der. Yemekten sonra Baran, evden çıkınca neler yapacağı hakkında babasına bilgi verir ve artık Hakan'da kalmak istemediğini söyler. Babası canıgönülden çok sevindiğini söyleyerek sadece oğluna gerçek duygularını ifade etmiş olmaz aynı zamanda çatışmaların çözümsüz olmadığını da göstermiş olur. Baran'ın olumlu bir cümlesi, baba ile iletişiminin sağlıklı bir hâle gelmesinde kırılma noktasını oluşturur. Anne Sedef, gençlik çağında karmaşık duygular yaşayan çocuklarının ebeveynlerinin desteğine ihtiyaç duyduklarını dile getirdikten sonra eşine *"Sadece kendi doğrularını 'doğru' kabul ediyorsun. Başkalarını anlamak için olaylara onların bakış açısından da bakmayı başaramıyorsun. (…) Hiçbir şeyi dayatmayacağız. Kendi doğrularını, kendileri bulacaklar. Bu sırada en az zararı görmeleri için onlara yakın*

[149]*age., s.* 172.

durup yaklaşan tehlike görürsek uyaracağız."[150]şeklindeki cümleleriyle eşinin gerçekleri fark etmesine yardımcı olmak, çocuklarının sorunlarını çözmekte onun da desteğini almak istediğini ifade eder. Metin'in, kendileri için kimsenin bunları düşünmediğini, Sedef'in bu yöntemleri neticesinde çocukların başlarına çıktığını söylemesi, Sedef'te anne babasından destek görmemiş olan eşinin kendi çocuklarından da desteğini esirgeyeceği endişesini uyandırır ama süreç içerisinde emekleri boşa gitmez. Metin, Sedef'in desteği ve oğlunda gördüğü küçücük bir ışıkla davranışlarını ve bakış açısını değiştirir. *"Bazen anne babalar çocuklarına kendilerini yakın hissetseler de bunu gösteremiyorlar. Özellikle çocukların çok hızlı değiştiği dönemlerde… Sanırım bizler çocuklarımızın değişimine ayak uyduramıyoruz."*[151]diyerek hatasını kabul eder.

Aile içindeki çatışmalara gençlerin yaklaşımı birbirinden farklı olmaktadır. Baran'ın kız kardeşi Ceylin, eve geç gelmelerinden ve telefonlarının da kapalı olmasından dolayı babasının kendilerine kızmasına hak verir ve babasından özür diler. Kız kardeşine de empati yapmasını önerir. *"Bazen sen de sinirli oluyorsun, kapıları çarpıyorsun, surat asıyorsun. Kimse sana bir şey diyor mu? Sinirlisin diye anlayış gösteriyoruz. Aynı şey."* Pelin ise babasının davranışlarındaki değişikliğe anlam veremez. Ceylin, *"Biz büyüdükçe annem babam bizim için daha çok endişeleniyorlar. Nasıl bir eğitim alacak, nasıl bir işi olacak, nasıl biriyle evlenecek diye… O zaman da strese girip daha baskıcı davranmaya başlıyorlar."*[152]cümleleriyle anne babasını anlama olgunluğunu gösterir. Romanın sonlarında yaşanan çatışmaların çözülmesi üzerine aileler bunu kutlamak amacıyla Baran ile Umut'un çalıştığı restorana yemeğe giderler. Yemeğe davet edilen Neriman Teyze gençler arasında yaşlı kalacağını söyleyince Ceylin, senin ruhun genç, diyerek onun kendisini rahat hissetmesini sağlamaya çalışır. Neriman Teyze de romanın adının geçtiği *"Kendi kendime diyorum ki insan sadece aynadaki görüntüsünden ibaret değildir. Aynada görmediklerindir, esas güzel olanlar… Duyguların, düşüncelerindir."*[153]şeklindeki cümleleriyle olayların, durumların görünen yönlerinin ötesinde görünmeyen yönlerinin olabileceğini ifade eder. Yemekte Metin ve Mehmet oğullarına, ortaklaşa aldıkları arabayı hediye ederler. Bu şekilde romanın başında Metin'in oğluna üniversite sınavında başarılı olması şartıyla araba almak düşüncesi

[150]*age., s.* 157.
[151]*age., s.* 233.
[152]*age., s.* 174.
[153]*age., s.* 235.

karşısında oğlunun, ileri sürülen şartın sonuç ile ilgili olmadığını söylemesinin oluşturduğu çatışma, romanın sonunda Baran'ın sınavı kazanamamasına rağmen babasının, oğlunun hayatının ve düşüncelerinin sınavdan daha değerli olduğunu anlaması ve ona istediği arabayı hediye etmesiyle çözülmüş olur.

Gençlerin olaylara, durumlara farklı konumlardan bakabilmeyi başardıkları zaman ön yargıyla yaklaştıkları birçok şeyin aslında göründüğü gibi olmadığını fark edeceklerinin vurgulandığı *Ayrı Dünyalar*[154] adlı romanda annesi ile çatışma yaşayan Dilşan'ın gerçekleri anlama süreci hikâye edilmiştir. Anneannesi tarafından büyütülen Dilşan, liseyi okumak üzere annesinin yanına geldiği zaman ondan beklediği ilgiyi ve sevgiyi görememesi nedeniyle gitgide artan bir yalnızlık içinde evi terk etmeye karar verir. Annesine kırgınlığını, öfkesini dile getirdiği bir veda mektubu yazan Dilşan, mektubunda sevginin emek, sabır ve fedakârlık gerektirdiğini, annesinin kendisine hiç emek vermediğini, hasta olduğu zaman başucunda bekleyenin, ilk adımlarını attığında elinden tutanın büyükannesi olduğunu, annesinden işittiği kırıcı sözlerle sırça köşkünün duvarlarının büsbütün yıkıldığını vb. ifade eder. Sevgisiz kaldıkça yemek yiyen ve hayal kuran Dilşan, hemşirenin bebeklere ait tanıtım kartlarını değiştirmesi dolayısıyla yanlış aileye teslim edildiğini, gerçek annesinin sevgi dolu olduğunu hayal eder ancak son anda gerçek annesinin yüzünün, kendisini istemeyen annesinin yüzüne dönüştüğünü görür. Dilşan'ın ikinci hayali ise cebindeki son parayla aldığı pizzayı merhametini celbeden yaşlı bir kadına vermesi, kadının teşekkür etmek için kendisine hediye ettiği sihirli teneke yüzükle istediği her şeye sahip olması ancak ailesinin ve sevginin varlığını hissetmediği bir dünyada mutlu olamayacağını anlaması üzerine kuruludur. Dilşan, bir hafta sürecek kitap fuarı için Bursa'ya gidecek olan annesine *"Ya gezmedesin ya kurstasın ya seyahate çıkıyorsun. On altı yaşındaki bir genç kızı evde tek başına bırakıp Bursa'ya gitmen sence doğru mu?"*[155]der, ancak onun Bursa'ya gitmesine engel olamaz. Dilşan, annesine dava açtığını, kızından sevgisini, şefkatini, ilgisini, hoşgörüsünü esirgemesi nedeniyle hâkim tarafından suçlu bulunduğunu ve ne kadar sevgisiz bir anne olduğunu bütün Türkiye'nin görmesi için Biri Bizi Gözetliyor Evi'nde ömür boyu yaşama cezasına çarptırıldığını hayal eder. Trafonun patlaması nedeniyle karanlıkta kalan Dilşan çok korkar, yardımına yetişen komşularından annesinin giderken kendisini onlara emanet ettiğini öğrenir ve bu

[154]Hüsnan Şeker, *Ayrı Dünyalar*, Tudem *Yay.*, İzmir 2008.
[155]*age., s.* 85.

sayede annesine karşı ön yargısı ilk kez kırılır ancak annesinin eve dönmesinden sonra yine sudan nedenlerle çıkan tartışmalar sonucunda birbirleriyle konuşmayıp zorunlu durumlarda not yazarak iletişim kurarlar. Mine Hanım, arkadaşı İclal'e kızı Dilşan'ın dağınık olmasından, hiç tanımadığı kişiler hakkında saatlerce konuşarak çalışmasını engellemesinden rahatsız olduğunu söylerken bu konuşmalara tanık olan Dilşan *"Hiç mi iyi yönüm yok?"* diyerek üzüntüsünü dile getirir. Dilşan bir tartışmaları esnasında evi terk edeceğini söylediği zaman annesi hayalindeki gibi sevinmez, aksine elinde olmadan sinirlenip öfkelendiği için özür diler ve eşinin ölümünden sonra yaşadığı acıdan dolayı yaşama karşı bütün sevgisini yitirdiğini ifade eder. Aynı evdeyken Dilşan ile ilgilenmemesini ise uzun yıllar yalnız yaşamasının kendisinde oluşturduğu alışkanlıklarla ve kızının yalnız kalarak kendi ayakları üzerinde durmasını istemesi ile açıklar. Dilşan ise ayaklarının üstünde sapasağlam dursa da yanında annesini görmek, onun sesini duymak ister. Romanın sonunda Mine Hanım ve Dilşan aralarındaki yanlış anlamaları konuşarak giderirler, Dilşan evi terk etmeyi düşünmesinin bir hata olduğunu anlar ve veda mektubunu yırtar, o artık sevgi dolu annesine kavuşmuştur.

Aile içinde ağabeylerin koruyucu, bazen tutucu tavırlarının kız kardeşler üzerinde etkileri gençlik romanlarında değinilen konulardandır. Zeliha Akçagüner'in *Bana Sevgiyi Anlat*[156] romanında Ağabey Halil, ailenin kente göçmesinden önce kız kardeşi Fidan'a, insanların niyetlerinin ne olduğunun anlaşılamayacağı bir şehirde, onun sinemaya gitmesine, toplantılara katılmasına, erkek arkadaşlarıyla senli benli olmasına asla göz yummayacağını söyler. Babalarının vefatından sonra ailenin geçim yükünü üstlenen, kız kardeşini okutmak için kente yerleşmeyi kabul eden Halil, çok sevdiği ağaç ve çiçeklerle zaman geçirebileceği bir bahçıvanlık işi bulur ve ailece bir villadaki bahçıvan evine yerleşirler. Günün birinde Fidan'ın, villanın önünde erkek arkadaşlarından biriyle konuştuğunu ve uçuk kaçık kıyafetler giymiş olduğunu görür ve hakaretler ederek onu döver. Fidan'ın, bu duruma isyan ederek kendisiyle ilgili kararlar verebilecek yaşta olduğunu, nasıl isterse öyle giyinebileceğini, özgürlüğünü kimsenin kısıtlayamayacağını, gerekirse evi terk edeceğini söylemesi üzerine ağabeyi, yeniden ona şiddet uygulayarak ellerini bağlar. Aldığı ağır darbelerin etkisiyle bayılan Fidan, kendine geldiği zaman bileklerini keserek intihar girişiminde bulunur.

[156]Zeliha Akçagüner, *Bana Sevgiyi Anlat*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2006.

Romanda öne çıkan bir diğer çatışma ise ebeveynlerin çocuklarına eşit derecede ilgi ve sevgi göstermemeleri, kız ve erkek çocukları arasında ayrım yapmalarıdır. Romanın genç kahramanlarından biri olan Pelinsu çocukken annesinin, kardeşini sevmesine boynu bükük, imrenerek bakmış, kardeşinin ölümünden sonra ise annesinin aralarında ördüğü kalın bir duvarla karşılaşmıştır. Pelinsu, bu ilgisizlik ve sevgisizliğe rağmen annesine karşı hissettiği acımayla karışık sevgi dolayısıyla onu korumayı ve kollamayı kendisi için bir vazife bilmiş, annesine yakın olma girişimlerinde bozguna uğrasa da yeni denemeler yapmaktan vazgeçmemiş, onu aklamak için gerekçeler bulmaya çalışmıştır. Romanın sonlarında Pelinsu, bu tutumunun mükâfatını görür. Gülen Hanım, kızının kaza geçirmesinin ardından onu ziyaret eder ve kendisini bağışlamasını ister. Pelinsu, yüzündeki yaraların acımasına aldırmadan annesine gülümseyerek *"Lütfen böyle konuşma anne! Bundan böyle hep birlikte yeni bir yaşama başlayacağız. Sen, ben ve babam bir aile olacağız."*[157]der.

Ulviye Alpay'ın *Ben Sevilmeye Değerim*[158] romanında yirmi bir yaşındaki Sarp, anne babaların "falancanın çocuğu" diye başlayan cümlelerinin bunaltıcı olduğunu, aşırı koruyucu ebeveynlerin çocuklarında güvensiz ve silik bir kişilik oluşturduklarını, evde iş bölümü yapılırken erkek ve kız çocuk arasında eşitliğin gözetilmesinin erkek çocuklarda üstünlük algısını önleyebileceğini, ailenin gence uyguladığı yasakların hiçbir şeye çözüm getirmeyeceğini, gençle aile arasında bir duvar olmaması ve her şeyin şeffaf bir şekilde konuşulması gerektiğini, mutlu bir ailenin sevgiyi, güveni, huzuru, duyarlılığı, dengeyi barındıracağını düşünür. Kız kardeşi Su ise, eve birkaç saat geç gelmesinin anne ve babası tarafından tepkiyle karşılanmasını eleştirir ve onların *"Siz de anne baba olunca anlarsınız bizi. Şimdi ne desek boş!"* gibi cümlelerinden duyduğu rahatsızlığı ifade eder. Su'nun abisi Sarp'ın on yedi yaşındayken edindiği arkadaşları, babası tarafından soy ağaçlarının çıkarılacağı şekilde titizlikle takip edilmiştir. Su, ebeveynlerin hayatın mükemmel olmadığını söylemelerine rağmen çocuklarından mükemmel olmalarını beklemelerini de sorgular. Su ve Sarp'ın babası ise gençlerin anne babalarını hiçbir şeyden anlamayan, duyarsız, kafa ütüleyen, eleştiren, çağ dışı birer orangutan olarak görmelerinden ve ebeveynleriyle zaman geçirmek istememelerinden yakınır.

---

[157]*age.*, *s.* 195.
[158]Ulviye Alpay, *Ben Sevilmeye Değerim*, Epsilon *Yay.*, İstanbul 2003.

Anne babanın kaba saba davranışları, çocuklarına güven duymamaları ya da onlara ilgisiz davranmaları nedeniyle oluşan çatışmaların kısaca ele alındığı *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 1*[159]adlı romanda Tümay, babasıyla hiçbir sorunu sakin sakin konuşarak çözümleyememelerinden, babasının herhangi bir şey için izin vermemesi durumunda gerekçelerini açıklamak yerine kızmasından, bağırmasından yakınır. Zeynep de arkadaşlarına gitmesine izin veren babasının telefon açarak orada olup olmadığını sormasının kendisini küçük düşürdüğünü söyler. Serra, onlara en azından babalarının kızıp bağırsalar da çocuklarıyla ilgilendiklerini, kendi babasının ise ilgisiz olduğunu, takdir belgesini göstermek için okuldan sevinçle eve gittiğini ama belgenin masanın üzerinde unutulduğunu görmenin kendisini çok üzdüğünü söyler. Anne ve babasının ayrılmasından sonra babası ile görüşmek üzere anlaşan Serra, onun verdiği sözü unutarak görüşme yerine gelmemesi üzerine büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Eşinin sorumsuzluğunu bilen Derya Hanım, Serra'ya babasını olduğu gibi kabullenmesini, fazla bir beklenti içerisine girmemesini önerir.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri serisinde Serra ve annesi arasında örnek bir iletişim mevcut olmasına rağmen sadece iki konuda çatışma yaşanır. Birincisi annenin İstanbul'da sürdüreceği bir işi kabul ederek Ankara'dan taşınma kararını Serra ile fikir alışverişi yapmadan almış olmasıdır. Kendisini de ilgilendiren bir konuda hesaba katılmadığını düşünen Serra, annesini bencillikle suçlar. Annesi hatasını kabul ederek Serra'nın onay vermemesi durumunda İstanbul'daki işi kabul etmemeyi düşünür. Serra; teyzesi, kuzeni, Cüneyt ve Selin Ablası ile konuştuktan sonra İstanbul'a gitme konusunda sert tepkisinden geri adım atar. Kuzeni Sırma'nın sorunlar karşısındaki tutumunu bir devle karşılaşan çocuğun korkmak yerine gülerek sapanıyla devin alnına taşını fırlatmasına, sonuçta devin dağılıp saçılmasına, ürkütücülüğünü yitirmesine benzeten Serra, onunla konuştuktan sonra sorunların gözünde büyüttüğü kadar korkunç olmadığını anlar. İstanbul'a gitmenin dünyanın sonu olmadığını düşünerek annesinden özür diler. Parçalanmış bir aileye sahip olan Serra'nın annesi ile arasındaki bir başka çatışma konusu ise annesinin ikinci bir evlilik yapma ihtimalidir.

[159]İpek Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri* (25. baskı), Epsilon Yayınevi, İstanbul 2010.

Genç kahramanın ailede bir birey, bir evlat olarak değer görmemesinin oluşturduğu çatışma İpek Ongun'un *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde*[160] romanında ele alınmıştır. Serhat'ın babası ona, madem bu ev benim, madem karnın benim paramla doyuyor, sırtın benim paramla örtünüyor, o zaman ya benim kararlarıma uyarsın ya da çeker gidersin, demiştir. Serhat'ı yanında çalıştıran babası, onun liseden sonra okumasını istemez. Serhat ise kendi ayakları üzerinde durabilmek için üniversite sınavlarına girmeye ve bir meslek edinmeye kararlıdır.

Şiddet ve baba-kız arasında meslek seçimi konusundaki fikir ayrılıklarının oluşturduğu çatışma, Zeynep Temüroğlu'nun *Derinlerde Fırtına*[161] adllı romanında yansıtılmıştır. Oktay, kızı Ece'nin üvey annesi ile konuşma tarzına sinirlenip ona tokat atmasını telafi etmek için iki kızına da cep telefonu alır. Ezgi, annesinin sert tepkisi sonucu kendileri yüzünden anne babasının tartışmalarını önlemek amacıyla henüz telefon kullanmaya ihtiyacı olmadığını, pahalı bir telefon taşımak istemediğini söyler. Oktay, telefonu yere atar ve *"Lanet olsun! Sen de büyüdükçe annene benziyorsun."* diyerek evden çıkar. Oktay'ın kızı Ezgi ile yaşadığı bir diğer çatışma meslek seçimi konusundadır. Ezgi'nin dansçı olmasına *"Bana soracaklar, kızınız üniversiteyi kazandı mı, diye… Ben ne diyeceğim? Hayır, kızım dansçı oldu."*[162]cümleleriyle karşı çıkar. Babasının kendisini umursamadığını, başkalarına ne diyeceğini önemsediğini düşünen Ezgi, konservatuvarda okumak isteğinde kararlı olduğunu babasına söylediği zaman *"Daha akıllı bir kızım olduğunu sanıyordum."* cevabı ile karşılaşır. Ezgi ise hayata bağlanmak için hayallerine ihtiyacı olduğuna inanmaktadır.

Genç kahramanların, ailelerini kaygı ve endişeye sevk edecek davranışları nedeniyle kısmi bir çatışmanın yaşanması, Mavisel Yener'in *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç*[163] adlı romanında ele alınmıştır. Gençlerin haber vermeden uzak bir yere gitmeleri ve geç dönmeleri ailelerde endişeye sebep olmuştur. Gençler, izin alamayacaklarını düşündükleri için böyle yapmışlardır.

---

[160]İpek Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde* (7. basım), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2000.
[161]Zeynep Temüroğlu, *Derinlerde Fırtına*, Bu Yayınevi, İstanbul 2005. (Eser, BU Yayınevi 2004 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması'nda birincilik ödülünü almıştır. Yarışmada jüri üyeleri; Ali Gültekin, Gülten Dayıoğlu, Hikmet Asutay, Necdet Neydim, Nilüfer Tapan, Nuran Özyer, Turgay Kurultay'dır.)
[162]*age., s.* 65.
[163]Mavisel Yener, *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç* (7. Basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

Genç kahramanların her ne sebeple olursa olsun ailelerine yalan söylemelerinin kabul edilemez olduğunun yüzeysel bir şekilde vurgulandığı *Dolunay Dedektifleri 5-Ölüler Ormanı*[164]romanında şiir dinletisine gideceklerini söyleyip akşam mezarlığa giden Dolunay Dedektifleri; Birce ve Ece'nin annesi için görünüşe bakılırsa numarayı yutmuştu, derler. Ayaküstü kırk yalan söyleme kabilinden mezarlıkta olduklarını annelerinden gizlemek için her duruma uygun bir yalan bulurlar. Birce, THT Bank'ın Müdürü ile görüşmeye giderken annesine, şiir dinletisinde tanıştıkları Mayıs ile deniz kıyısında oturacaklarını söyleyerek izin alır ama bir yandan da yalan söylediği için huzursuz olur. Ada'nın babası Fahri Kozalak, Dolunay Dedektifleri'nin annelerine yalan söylemelerinin ve gece mezarlığa gitmelerinin hiç de onaylanacak bir davranış olmadığını söyler.

Filiz Tosyalı'nın *Dost Kuzenler 1*[165]*, Dost Kuzenler 2*[166] kitaplarındaki temel çatışma, karakter odaklayıcı olan bir gencin kendisinden iki yaş büyük olan kuzenini kıskanması ve onun küçümsemelerine maruz kalması nedeniyle büyük görünmeyi istemesi etrafında şekillenir. *Dost Kuzenler* 1'de Umur'un *"Hepiniz minik yaratıklarsınız."* şeklindeki sözü nedeniyle ona ders vermek ve onu söylediklerine pişman etmek amacıyla harekete geçen Kutay, macera arayışını sürekli dile getiren kuzenini bir yaramazlığa yönlendirerek hem ondan intikam almak hem de aradığı macerayı ona sunmuş olmaktan dolayı saygısını kazanmak düşüncesindedir; ancak dört kişilik özel uçakları olan Metin'in Umur ile arkadaşlık kurması üzerine hayalleri suya düşer. Umur, annesinin şiddetten nefret ettiğini bildiği için alaycı cümleleri karşısında öfkesine hâkim olamayarak kendisini yaralayan Kutay'ı ele vermez ama evdeki herkesi kendi tarafına çekip onu yalnız bırakarak kuzeninden intikam almaya çalışır. Kutay, içten pazarlıklı oluşunun utancını yaşarken hem böyle bir yabancılaştırmayla hem de teyzesinin suçlamalarıyla karşılaşınca insanların suçlanmaları durumunda, suç işlerken zorlanmamaya başladıklarını, neler yapabileceğini, kimleri serüvenlerine sürükleyeceğini düşünmeye başlar. Gençlerin suçlandıkları eylemleri gerçekleştirmeye eğilimli oldukları gerçeği kurmacanın dünyasında bu eksende ifadesini bulmuştur. Yaşını, kuzenleri ve kardeşi üzerinde hâkimiyet kurma aracı olarak kullanan Umur'un yılandan korktuğunu

[164]Mavisel Yener, *Dolunay Dedektifleri 5-Ölüler Ormanı* (8. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2019.
[165]Filiz Tosyalı, *Dost Kuzenler 1*, İnkılap *Yay.*, İstanbul 2000.
[166]Filiz Tosyalı, *Dost Kuzenler 2* (2. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2011.

öğrenen Kutay, kendi kendine *"Umur, senin bir şeyden sarsıldığını görmek ne güzel, şu küçüklüğüne bak!"* der. Bahçedeki karpuzun altında yılan olduğunu fark ettiği zaman, Umur'u karpuzu koparmaya yöneltmek için plan yapar ancak en küçük kuzeni Yaşar tarafından planının deşifre edilmesi sonucu bir kez daha intikam hayalleri suya düşer. Umur'un Çağla ile yakınlaşmasını kıskanan Kutay, kuzeninin internette başka bir kişilikle Çağla'yı kandırarak onun kendisi dışındaki yaşantısını öğrenmeye çalıştığını görür görmez genç bir kız kimliğiyle Çağla'yla iletişim kurar, Umur'un oyununu açığa çıkaran, kendisini ise öven paylaşımlarda bulunur. Çağla ile Umur'un aralarını açmayı başardıktan sonra Çağla'yı sınıfta kaldığı yalanıyla on beş yaşında olduğuna inandırmak ister. Bilgisayardan on beş yaşındaki gençlerin özelliklerini araştırarak o bilgiler doğrultusunda davranışlarını şekillendirmeye karar verir ancak öğrendiklerini Çağla'nın yanındayken unutur. Babasının adına imzaladığı sahte bir izin kâğıdıyla tekneyi almayı başaran Kutay, Çağla'yı gezintiye çıkarır, benzini biten tekneyi hareket ettirmek için kürek kullanmayı bilmediği için denizde sürüklenmeye başladıkları zaman Çağla'nın nefret dolu bakışlarıyla karşılaşır. Çağla'nın, yardımlarına yetişen Umur'a teşekkür etmesi Kutay'ın bir kez daha kaybetmesi demektir. Bütün bu olayları bir sır gibi saklayan Umur'a karşı Kutay'ın kini biraz yumuşar ve kazdıkları bir kuyuya kötülükleri, yalanları sembolik olarak atarlar. Uzun bir süre sonra kuzenlerinin davet edilmediği bir doğum günü kutlamasına giden Umur, arkadaşına aldığı hediyenin biberon ile değiştirildiğini görür. Oynadıkları oyun sonucunda kuzeninin mahcup olmasını isteyen Kutay, onun şakacı biri olarak algılanıp başka doğum günlerine de davet edildiğini öğrenince hayal kırıklığı yaşar.

Kuzenlerine baskı kurmak isteyen Umur ile bunu kabul etmeyen Kutay arasındaki çatışmalar *Dost Kuzenler 2* adlı romanda da merak uyandıran maceralar ile anlatılmıştır. Yaz tatilini Çanakkale yakınlarında bir köyde geçirmekte olan kuzenler, seyyar bir sinemaya Umur sebebiyle gidemezler. Umur; Yaşar, sinemaya bizimle gelirse ben gitmem, diyerek huzursuzluk çıkarmış, sonrasında ise kardeşini ve kuzenlerini kendi istediği televizyon programını izleme durumunda bırakmıştır. Umur'un kendileri üzerinde baskı kurmasından oldukça rahatsız olan Kutay, arkadaşı Mert'in önerisiyle yeni bir oyun planını hayata geçirir. Mert'in eski bir kâğıda çizdiği define haritasını bahçedeki nar ağacının altına gömen Kutay, rüyasında gördüğünü söyleyerek Umur'u uydurma define haritasını bulmaya yöneltir. Haritayı bulan Umur ve beraberindekiler gizlilik

yemini yaparak kazıya başlarlar. Defineyi bulacağından emin olan Umur; Mert ve kuzenlerinin hazineye ortak olmamaları için bir bahis ortaya atar. Kutay ve arkadaşları bir küpün içerisine "*Kendini herkesten akıllı görmen, her zaman bencil davranman yanlış. Sen bunu hep yapıyordun. Bir ders vermek istemiştik. Şimdi ver paralarımızı… Hazine saçmalığına inandığın için pişmansın sanırız... Haritayı hazırlayanlar"*[167]cümlelerinin yazılı olduğu bir mektup bırakırlar. Yaşar'ın düzenlenen oyunu Umur'a haber vermesi neticesinde Umur, küpteki mektubu alıp yerine biraz para ve birkaç altın bırakarak oyuna oyunla karşılık verir. Kutay, Umur'un zaaflarını öğrendikçe hem mutlu olur hem de bunları kimi zaman Umur'a ders vermek amacıyla kullanmaya çalışır ama her defasında başarısız olur.

Ailede hasta bakıcı olarak çalışan birinin dürüst olmayan davranışlarının oluşturduğu çatışmanın, genç kahramanın dikkati ve zekâsı sayesinde çözülmesi, Cahit Uçuk'un *Düğüm Düğüm Üstüne*[168] romanında konu edilmiştir. İlk gençlik çağında olan Dilara'nın insan davranışlarını gözlemleme ve farklılıkları ayırt edebilme yeteneği sayesinde ailesini büyük bir zarardan kurtarması temelinde gelişen olaylar, göründüğü gibi olmayan bir yetişkin ile aklını doğru kullanabilen bir genç arasındaki çatışmayı yansıtır. Selma Hemşire'nin kolu kırılan Nedime Nine'nin bakımı için eve gelmesinin ardından gerçekleşen ilk düğüm, Dino adlı köpeğin aniden kaybolmasıdır. Dilara, penceresine konan yaralı kuşu tedavi ettirmek için hayvan hastanesine gittiği zaman orada Dino'yu görür, Selma Hemşire'nin evdeki kibar davranışlarının aksine kaba saba tavrına tanık olur ve onun bilmediği bir yüzü olduğunu düşünür. Annesi şehir dışında olduğu için Selma Hemşire hakkındaki kaygılarını dadısı Nedime Nine ile paylaşan Dilara, onun da kendisiyle aynı fikirde olduğunu görür, dadısı ile beraber Sir Arthur Conan Doyle'un Sherlock Holmes adlı dedektif kahramanı ve yardımcısı gibi dikkatli bir gözlem yapmaya karar verirler. Romandaki diğer düğümler ise evdeki kıymetli tabakların kaybolması, Cem'in şifreli çantasından yüklü bir miktar paranın alınmış olmasıdır. Dilara, Selma Hemşire'nin hırsızlık yaptığını, yalan söylediğini, gizli tutumunu sezen köpeğin kendisini ele vereceği endişesiyle onu evden uzaklaştırdığını anlamış olmasına rağmen onun hayat şartları nedeniyle kötü davranışlara sürüklendiğini düşünür. Bununla beraber ona iyi bir ders vermek için akıllıca bir oyun hazırlar. Dilara, babasının yurt dışına çıkacağı zaman

[167]*age.*, *s.* 193.
[168]Cahit Uçuk, *Düğüm Düğüm Üstüne*, Bilge Kültür Sanat *Yay.*, İstanbul 2004.

evde bıraktığı paraları güvenli bir yere sakladıktan sonra onların yerine tiyatroda kullandıkları para görünümlü kâğıtları yirmi milyonluk gerçek bir paranın üste geleceği şekilde çekmeceye yerleştirir, kâğıtlardan birinin arkasına da Selma Hemşire'nin hırsızlıklarının farkında olduğunu ifade eden bir not yazar. Selma Hemşire'yi yenmeyi başardığı zaman ailesine olan bitenleri anlatır. Babası çalınmaktan kurtarılan paranın, matbaada kullanılmak üzere alınmış yeni bir makinenin taksitleri olduğunu söyleyerek kızı Dilara'ya kendisini çok zor bir duruma düşmekten kurtardığı için teşekkür eder.

Aile içindeki çatışmaların farklı boyutlarda yaşandığı bir diğer roman da Zeynep Oktuğ'un *Efsaneden Gerçeğe*[169]adlı eseridir. Söz konusu romanda başkahraman Defne, teyzesinin kendilerine seslenmesi üzerine ona doğru koşan kardeşi Cem'in feci bir trafik kazasında hayatını kaybetmesi sonucu bir süre teyzesini suçlar ama olayın üzerinden bir seneden fazla bir süre geçince daha sağlıklı değerlendirmeler yapmaya başlar, hiç kimsenin o gün, o anda kardeşi Cem'in daha hızlı ya da daha yavaş koşması hatta hiç koşmaması için bir şey yapamayacağını düşünür. Defne, artık hayatta asla değiştiremeyeceği şeyleri kabullenmeyi öğrenmiş, kendi kontrolünde olmayan yaşantılara verdiği tepkilerin kendi sorumluluğunda olduğunu anlamıştır. Teyzesi de bu süreç içinde kendisini suçlu hissetmiş, yaşadığı depresyon nedeniyle oğlu Burak'a kötü davranmaya başlamıştır. Burak ise babasının yol göstermesi ile annesinin ruh hâlini anlayıp sorunlarını çözmek için daha yapıcı davranmaya çalışır. Aynı romanda oğlunun ölümüyle yıkılan Yasemin Hanım, altı aylık bir kazı çalışmasına katılarak biraz olsun hayata dönmeye çalışır. Kenan ise sorumluluk duygusuyla kızı Defne'den altıdan önce evde olmasını ve arkadaşları ile mahalle dışında görüşmemesini ister. Defne, babasına *"Yanlış bir şey yapmamı beni evde tutmaya çalışarak engelleyemezsin. Üstelik bana bu yaşa kadar doğru ile yanlışı ayırt edebilme duygusunu verdiniz zaten. Bunu uygulayacağım konusunda seni nasıl inandırabilirim bilmiyorum ama inan ki ben de senin üzülmeni ve huzursuz olmanı istemiyorum. Ama annem yok diye bütün yazı eve kapanıp geçirmek de istemiyorum."*[170]der. Kenan, bir yetişkin edasıyla konuşan kızına güvenmesi gerektiğini düşünür ve ona hak verir. Bir süre sonra annesinin yanına giden Defne, arkadaşları Ali ve Okan ile birlikte anlatacakları bir maceraları olması için Olympus'taki kazı alanına gece gidip yasak olmasına rağmen yeni bulunan yeşil maddeyi

[169]Zeynep Oktuğ, *Efsaneden Gerçeğe,* Galata *Yay.*, İstanbul 2006.
[170]*age., s.* 91.

yakından görmek ister. Okan ve Defne yakalanırken Ali saklanmayı başarır ve kazı alanındaki bir maddeyi hatıra olarak alır. Annesi, Defne'ye karşı güveninin sarsıldığını, böyle bir davranışı ondan beklemediğini ifade eder. Defne özür dilese de davranışlarının sorumluluğunu alması ve sonuçlarına katlanması için onun Antalya'daki tatilini hemen sonlandırır.

Ailesini küçük ve değersiz görme durumunun genç kahramanın duyuşuyla eleştirildiği otobiyografik bir roman olan Naci Girginsoy'un *Gençlik Çıkmazı*[171] adlı eserinde Naci'nin ablası, annesinin basma ve pazen giysilerinden, Rumeli ağzıyla konuşmasından utanarak onu komşuları Müfettiş Beylere, Hâkim Bey'in refikasına, Doktor Bey'in evine götürmediği gibi posta dağıtıcısı olan kardeşini Posta Müdürü, küçük kardeşini ise Tıbbiye öğrencisi olarak tanıtmıştır. Annesi de kendisi hakkında, kızının bir komşusuna, memleketten emektar kadın, kimsesiz biri olarak bahsettiğini duymuş ve küskünlükle evine dönmüş, bir daha kızının adının anılmamasını istemiştir.

Ebeveynlerin gençlerden yükseköğretime geçiş sınavlarında üstün başarı beklemelerinin ve alan seçimi konusunda onlara baskı yapmalarının çatışmaya neden olduğu *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek*[172] adlı romanda Taylan, fen ve matematikte başarılı olmamasına ve doktor olmak istememesine rağmen babasının bu konudaki baskısına maruz kalmış ve istenen başarıyı elde edemediği zaman da evden kovulmuştur. Baba ve oğul ayrı kaldıkları zaman hatalarını anlarlar. Taylan kişiliğinden, hayallerinden, ideallerinden taviz vermeyeceği bir şekilde babasından özür dilemeye, onu çok sevdiğini ve özlediğini, olanları unutmak istediğini söylemeye karar verir. Babası da oğlunu sevgiyle, özlemle, sevinçle karşılar, tartışmalarının odağını oluşturan isteklerinden, ısrarcı ve baskıcı tutumundan da vazgeçmiştir.

Maddi sorunların ailede çatışmalara yol açması durumuna değinilen *Gidersen Veda Etme*[173] romanında Evdegül, babasının maddi kazanç elde etmek uğruna amcasına zarar vermesini eleştirir. Bunun dışında ailesinin, evlerini ve marketlerini kurtarmak için kendisini, görme engelli ve ucube olarak gördüğü, varlıklı bir genç ile evlenmeye

---

[171]Naci Girginsoy, *Gençlik Çıkmazı*, Çınar *Yay.*, İstanbul 2003.

[172]Miyase Sertbarut, *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek*, BU Yayınevi, İstanbul 2000. (Eser, BU Yayınevi 1999 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması'nda ikincilik ödülü almıştır. Yarışmada jüri üyeleri; Adnan Özyalçıner, Gülten Dayıoğlu, Necdet Neydim, Suna Tanaltay, Tarık Dursun K., Turan Yüksel, Turgay Kurultay'dır.)

[173]Ahmet Günbay Yıldız, *Gidersen Veda Etme*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.

zorlamalarını hatta bu gence oynayacakları bir oyuna kendisini alet etmelerini affetmez ve onları bir daha görmek istemez. Marketlerini ve evlerini hacizden kurtaran anne ve baba, evlatlarının güvenini kaybetmişlerdir. Kızlarının kendilerinden kopuşunun acısı, maddi sıkıntılarını öteler ama giden geri gelmez.

Tülin Tankut'un *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag*[174] romanında Dilek, anne ve babasının evde ve eczanede kendisinden gücünün üzerinde iş yapmasını beklemelerinden, annesinin ani çıkışlarından, babasının huysuzluk ve kabalıklarından rahatsızlık duymakta, sevincini ve sevgisini başkalarıyla paylaşmaktadır. Annesinin sudan bir nedenle uyguladığı şiddet sonucu parmağı kırılmış olan Dilek "*Hayata olan kinini, öfkesini kızından çıkaran birini insan sevebilir mi?"* der. İki haftalık Viyana ve Prag gezisinden sonra evdeki hayatına kaldığı yerden devam edemeyeceğini hisseden Dilek, evden ayrılmadan önce çözemediği sorunları görmezden gelirken artık onlara karşı çaresiz olmadığını düşünür. Dilek, mevcut çatışmanın çözümünde kendi payına düşen sorumluluğu yerine getirmek amacıyla yolunu gözlemediklerini bildiği anne ve babasının dünyanın en iyi ebeveyni olmamakla beraber nefreti de hak etmediklerini göz önünde bulundurarak yüreğinin kapılarını ardına kadar onlara açmaya karar verir.

Anne ve baba arasındaki çatışmanın genç üzerindeki olumsuz etkilerinin vurgulandığı *İz*[175] romanında Semra Hanım, kendisinden altı yaş küçük olan eşiyle ilgili kuruntulara sahiptir. Verda, annesinin bu şüpheci tutumundan rahatsız olmasına ve babasına güvenmesine rağmen annesinin yönlendirmeleriyle babasının çevresinde olan her bayanı mercek altına alır. Sır küpü babasını, kendisinden aldığı kalıtımsal zihin yetileriyle biraz olsun çözebildiğini ancak iki bilinmezli denklemlerde çakılıp kalmış annesi için babasının dokuz bilinmeyenli bir denklem olduğunu düşünür.

Ebeveynlerden birinin çocuğun kız olması dolayısıyla onu kabul etmemesi durumu ve bunun yanlışlığı Mehmet Emin Ulu'nun *Kaf Dağına Yolculuk*[176] romanında İris'in hikâyesi üzerinden anlatılır. Bir masal atmosferinde kurgulanan romanda zümrüt bir vadinin sakinleri yıllarca büyük bir zulmün altında ezilmeleri nedeniyle derin ve karanlık bir mağaraya yerleşmişlerdir, nesilleri yaşlanmaya başlamıştır. Uzun bir süre sonra kralın

[174]Tülin Tankut, *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* (2. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2011. (Eser, BU Yayınevi 1999 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması'nda övgüye değer eser ödülünü almıştır.)
[175]Canan Tan, *İz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2011.
[176]Mehmet Emin Ulu, *Kaf Dağına Yolculuk*, Meneviş *Yay.*, Ankara 2007.

bir çocuğu dünyaya gelir ancak kral, şeytan suretine giren elsiz ayaksız cüce varlıkların oyununa gelerek kapkara bir canavara dönüşür ve kız olması sebebiyle çocuğu İris'i öldürtür. Bu acıdan sonra güneş, toprağa düşman olur, yağmurlar kesilir.

İsmet Kür'ün *Karvera*[177] ve devamı olan *Karvera Nereye*[178] adlı romanlarında baba-oğul arasındaki çatışmanın kaynağını okula gitmek ve gelecekte edinilecek meslek konuları oluşturmuş, bir babanın gencin ilgi ve yeteneklerini göz ardı ederek onun hayatını kendi istekleri doğrultusunda şekillendirmek istemesinin olumsuz sonuçları vurgulanmış, gencin kendi hedeflediği yolda yürümesinin ailesini gözden çıkaracağı anlamına gelmeyeceği gerçeğine işaret edilmiş, inat, gurur vb. nedenlerle çocuğuyla arasındaki köprüleri yıkan bir babanın ölümcül bir hastalığın pençesindeyken merhametli ve sevgi dolu yüreğinin açığa çıkmasıyla baba ve oğul arasındaki buzların erimesi işlenmiştir. Boğa terbiyecisi olan Paul, babasının ölümü üzerine geçim derdi ile bu işe başlamış, zamanla boğaların çektiği acılara karşın ölünceye değin direnmelerini güçle ilişkilendirmiş, karşılarında az çok pes ettikleri kişilerin ise eğitimcileri olması nedeniyle kendisini güce boyun eğdiren biri olarak algılamaya başlamıştır. Paul, oğlunun lise öğrenimine devam etmemesini, baba mesleğini sürdürmesini istemektedir, bahçede sınava hazırlık test kitaplarını görünce Karvera'ya aklından böyle saçmalıkları silmesini, lise diplomalı bir boğa bakıcısına uzayda bile rastlanmayacağını söyler. Buna karşın son derece başarılı bir öğrenci olan Carvera[179] ise okuyup profesör olmanın hayalini kurmaktadır. İlköğretim 4. sınıftayken bir arkadaşının "Senin babanın yaptığı iş de iş mi sanki?" demesi üzerine babasının kötü bir iş yapmayacağına inanmakla beraber onun işini tam anlamıyla öğrenmek istemiş, babası onu bir boğa güreşine götürdüğü zaman ise *"Spor değil bu, canavarlık!.. (...) Polis yok mu burada, hayvana yapılan işkenceyi durduracak kimse yok mu?"* diye haykırıp yüzünü elleriyle kapayarak ağlamış, matadorun ince kılıcını hayvana sapladığını görünce de oradan kaçarak uzaklaşmış, ertesi gün babasının mesleği nedeniyle arkadaşlarından utandığı için okula gidememiştir. Hayvanlara yapılan bir işkenceye ortak olmak istemeyen Carvera, babasından gizli bir şekilde bursluluk sınavlarına girer ve bir gün hayatının tek amacının okumak olduğunu belirttiği bir veda mektubu bırakarak evi terk eder. Yatılı okulundan adressiz olarak

[177]İsmet Kür, *Karvera* (2. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2003.
[178]İsmet Kür, *Karvera Nereye*, BU Yayınevi, İstanbul 2001.
[179]Romanların kapak sayfalarında Karvera olan isim, roman içerisinde Carvera olarak da kullanılmıştır.

gönderdiği mektuplarda ise anne ve babasını ne kadar çok özlediğini, ailesinin yaşamında bulunmayan rahatlığı tek başına yaşamaktan duyduğu utancı, üniversiteyi bitirir bitirmez onların yaşamını daha kusursuz hâle getireceğine dair kendisine söz verdiğini, annesine çok değerli takılar, pahalı giysiler, babasına değerli saatler, içi kürklü paltolar vb. almayı planladığını, okulun gözde öğrencileri arasında sayılmaya başladığını, bu durumun bazı öğrencileri sinirlendirdiğini yazar. Paul, eşinin yanında oğlunun mektuplarına değer vermediğini gösteren bir tutum içerisinde olmasına karşın mektupları gizlice okur. Kanser teşhisinin konulmasının ardından köylülerin maddi yardım önerilerini kabul etmeyen Paul, ancak ameliyatların ücretli, hastanede kalmanın ise ücretsiz olduğu bilgisine inandırılarak acılarını dindirecek ilaçları alması için hastaneye yatırılmayı kabul eder. Paul, dayanılmaz ağrılarına karşın Carvera'nın karşısında aklı başında görünmek için morfin verilmesini istemez. Birbirlerine karşı kendilerini suçlu hisseden baba ve oğlun karşılaştığı an, yaşam, saatler ve yürek çarpıntıları durur sanki. Hastalığı koca Paul'u çökerttikçe güç göstergesi saydığı inadı erir ve Paul, oğluyla gurur duyduğunu ona söylemeyi, yeni yılda kendi eliyle onu okula götürecek kadar ömrü olmasını diler. Carvera da babasının sevgi dolu yüreğini tanımaya başlarken onu yitirmek üzeredir. Doktor, Paul'e iki gün şok tedavisi uyguladıktan sonra bir günlüğüne evine gitmesine izin vermiştir. Anne Margaritta'nın on gündür Paul'süz bir evin ne kadar anlamsızlaştığını söylemesi üzerine Paul, "Beş ay üç haftadır Carvera'sız kalan evin anlamsızlığını birlikte yaşamadık mı?" der. Carvera da her zaman babasını çok sevdiğini ifade eder ve o gecenin sabahında Paul, hayatını kaybeder.

Gençler ile ebeveynler arasındaki çatışmaların temelinde uyumsuzluk, iletişimsizlik, güvensizlik ve sevgisizlik gibi nedenlerin olduğuna vurgu yapan *Kent Düşleri*[180] adlı romanda Doğan'ın ailesi, başkalarının yanında oğullarının okul birincisi olmasıyla övünebilmek için ondan kapasitesinin üzerinde bir başarı beklemekte, onun resimde elde ettiği başarıları önemsememekte, para getiren bir meslek edinmesini istemektedir. Ezgi ise tek çocuk olması nedeniyle ailesi tarafından sürekli denetim altında tutulmasından, buna rağmen kendisiyle yeterince ilgilenilmemesinden yakınır. Resim öğretmeni, Ezgi'nin, annesini ağzını açmış, gözünü yummuş, babasını başı dosyaların içine gömülü yarı dosya yarı insan, kendisini de evin köşesinde küçücük bir nokta olarak

[180]Hamdullah Köseoğlu, *Kent Düşleri* (2. basım), Tudem *Yay.*, İzmir 2010.

resmetmesi üzerine ailesiyle görüşür. Yargıç olan babası, Ezgi'yle ilgilenebilmek için dosyalarına onun uyumasından sonra çalışmaya başlar ancak bunu uzun süre devam ettiremez. Aynı romanda Engin, annesinin *"Yeter artık çocuklar! (...) Bir gün başımı alıp gideceğim!"* şeklindeki sözlerinin ruhunda açtığı yarayı tamir edememiş, büyüdüğünde dahi annesinin bir gün gideceği korkusunu üzerinden atamamıştır. Engin, durakta beklerken iki yetişkinin çocuklarını eleştirerek, onların büyük küçük tanımamalarından, ülkülerinin, amaçlarının olmayışından yakındıklarına ve *"Neyin eksik oğlum? Ne dedin de yapmadık kızım?"* şeklindeki sözlerine tanık olur, denetleyemediği bir öfkeyle *"Sevgi eksik amca, bilgi, anlayış, hoşgörü eksik."* der.

Suzan Geridönmez'in *Kolaysa Ağlama*[181] romanında Mert'in annesi, eşinin vefatından sonra kendisini çocuklarına adadığını, onlara babalarının yokluğunu hissettirmemek için sosyal yaşamından vazgeçtiğini, Mert'in sorunlarıyla uğraşmaktan dolayı kendisine ve arkadaşlarına neredeyse hiç zaman ayıramadığını sık sık dile getirir, Mert'i derslerine ciddiyetle çalışan akranlarıyla karşılaştırır ve büyük oğlu Erdem'i ona örnek gösterir. Mert, annesinin özverisinin farkında olmakla beraber onun açılan her konuyu kendisini suçlamaya dönüştürmesinden rahatsız olur. Romanda Mert'i rahatsız eden bir diğer konu da annesinin Derya Bey ile ikinci evliliğini yapmaya karar verme sürecidir. Bu çatışmalara rağmen Mert'in annesi oğluna değer verir, aralarındaki sorunlar ise çözümsüz kalmaz.

Ailede yaşanan çatışmaların arkasında kötüyü temsil eden kişinin yanlış davranışlarına rağmen aslında iyi niyetli olabileceğine işaret eden *Mavi Hayal Pembe Düş*[182] adlı romanda babasının ölümünden sonra ağabeyinin baskılarıyla karşılaşan Güzin, şofbenden zehirlenir. Kız kardeşlerine kan kusturan ağabey Tuncer, bu kaza sonucunda Güzin'e gözyaşları içerisinde "Korkuttun beni küçüğüm!" diyerek otoriter olmak amacıyla gizlemeye çalıştığı sevgisini açığa çıkarır. Arkadaşı Güzin'in yaşadıklarını günlüğüne not eden Duygu, Tuncer'de açığa çıkan merhamet duygusunu *"Ruhunda gökkuşağı yoktur eğer gözlerinde yaş yoksa!"* şeklindeki bir Kızılderili atasözüyle açıklar.

[181]Suzan Geridönmez, *Kolaysa Ağlama* (2. baskı), Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2008.
[182]Fatma Pekşen, *Mavi Hayal Pembe Düş*, Timaş *Yay.*, İstanbul 2003.

Aynı romanda tek başına şehirler arası bir yolculuk yapmak isteyen Görkem, ailesinin tepkisiyle karşılaşmıştır. Bir hafta süresince anne ve babasıyla konuşmamış ancak ailesinin her şeyden değerli olduğunu düşünerek onlara beyaz bayrak uzatmıştır.

Her türlü baskıya karşı çıkarak kendi yaşam yolunu kendisi çizmek isteyen, özgür ruhlu bir genç kız ile buyurgan ve dayatıcı bir tavır sergileyen anne arasındaki çatışmanın geniş yer tuttuğu *Sekizinci Renk*[183] adlı romanda bir psikoloğun bu konuyla ilgili tespitleri, samimi desteği ve yönlendirmeleri kurgunun önemli bir parçası olarak okuyucuya sunulmuştur. Psikoloji alanında yüksek lisans yapan Ülev, kolej sınavlarında Türkiye birincisi olan Ela An adlı öğrencinin başarısını düzenli çalışmaya ve çok kitap okumaya borçlu olduğu şeklinde açıklamalara yer veren bir haber görmüştür. Fotoğrafta yetişkin bir insan gibi bakan Ela'nın yüzünde yaşamın çilesini çekmiş bir insanın buruk ifadesi vardır. Ünlü ve varlıklı bir ailenin çocuğu olmasına rağmen mutsuz ve tedirgin görünmektedir. Ülev, türlü baskılarla kuşatılmanın kişilik üzerinde oluşturduğu sonuçları incelediği master tezi için bu öğrencinin, iyi bir kaynak olabileceğini düşünerek onunla görüşme yollarını arar ve Ela'nın kazandığı kolejin psikoloğu aracılığıyla ona ulaşır. Ailesinin izniyle Ela ile yaptığı görüşmede onun baskılara başkaldırma çabasında, özgürlüğüne düşkün ve kendisine özgü bir kız olduğu izlenimini edinen Ülev, Ela'nın üzerindeki en belirgin ve bunaltıcı baskının ise annesinden geldiğini saptar. Ela ile bir ay süresince sık sık görüşmeler yapan ve elde ettiği ipuçlarını Modern Psikoloji'nin süzgecinden geçirip yeni görüşler üreten Ülev, tezini bitirdikten sonra da Ela'nın sorunlarıyla ilgilenmeye devam eder ve aralarında bir dostluk gelişir. Dünyaca ünlü bir tiyatro sanatçısı olan Tiraje Hanım, kızı Ela'yı en iyi şekilde yetiştirmek için elinden geleni yaparken onun oturuşundan, saç şekline, konuşmasından ses tonuna hatta bakışlarına kadar her şeyine karışmaktadır. Ela'dan yaşını ve yaşam birikimini aşan bir kimlik ve kişilik beklentisi içinde olan Tiraje Hanım'ın bu tutumu, genç kızı bunaltmaktadır. Ela, yaşamı başkalarının deneyim ve öğütleriyle değil, kendi deneyimleriyle tanımak ve algılamak ister. En büyük hayali bütün koşullanmışlık ve tek yönlü bakışları aşarak gökkuşağının sekizinci rengini görmektir. Ülev, yaşanan çatışmalarda anne-kız arasında uzlaştırıcı olmaya çalışır. Ela'ya yetişkinlerin görüşlerine de değer vermesi gerektiğini, böyle yaparsa daha az yanılacağını, daha az yorulacağını

[183]Gülten Dayıoğlu, *Sekizinci Renk* (36. basım), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2017.

söylerken Tiraje Hanım'a da Ela'yı olduğu gibi kabul etmesini, gerektiğinde ona yardım etmesini ve özgürlüğünü kısıtlamamasını önerir.

Annesinin eleştirilerinden, zaman zaman kendisine tepeden bakışından, öğütlerinden, dediğim dedik tavırlarından rahatsızlık duyan Ela, *"Ben senin kölen miyim yoksa kızın mıyım?"*[184]diye bağırmak ister. Ela, Ülev'in desteğiyle yaz tatilinde kampa giderken en çok annesinin öğütlerinden, eleştirilerinden kurtulacağı, özgürlük içinde yaşayacağı için sevinir. Tiraje Hanım ise kızına öğüt vermezse kendisini sorumsuz bir anne olarak duyumsar ve ona *"İlk kez tek başına bir yolculuğa çıkıyorsun. Bunun iyi ya da kötü mü olduğunu kestiremiyorum. Çünkü bu konuda deneyimsizim. Sonucu zaman gösterecek. Aslında sana güveniyorum. Ama çevrendekileri tanımıyorum. Onlara güvenip güvenemeyeceğimi bilemiyorum. Bu yüzden kendini iyi kollamanı istiyorum. Hiçbir koşulda kendine, ailemize ve özellikle benim adıma zarar verecek bir davranışta bulunmanı istemiyorum."*[185]der. Ela, bebek olmadığını ayrıca kendi davranışlarından annesinin adının olumsuz etkilenmesini anlayamadığını söyler. Tiraje Hanım, Ela'nın yanlış davranışlarının hem kendisini utandıracağını hem de şöhretine gölge düşüreceğini düşünmektedir. Ela'ya arkadaşlarını iyi seçmesini, kız-erkek arkadaşlıkları konusunda titiz olmasını öğütler, dikkatli davranmaması hâlinde başına neler gelebileceğini anlatır. Ülev de erkek arkadaşı olması konusunda Ela'ya, arkadaşlığın ölçüsünü ve düzeyini iyi ayarlamasını önerir. Tiraje Hanım, Ela'yı arkadaşlarıyla beraber kampa uğurlarken kızının her geçen gün avuçlarından kaydığını düşünerek ağlamaklı olur. Ela'nın babası Akgün Bey ise çocuklarını kendilerine tutsak edemeyeceklerini, kuşların bile yavrularına uçmayı öğretip gökyüzüne saldıkları söyler. Kızının adam katarına katılıp da tek başına yolculuğa çıkmasından hoşnuttur.

Anne-kız arasında yaşanan bir diğer çatışmanın konusu ise Ela'nın annesinin gençliğinde yazdığı günlükleri okuması ve "ela" redifli şiiri almasıdır. Kendisini hırsız olarak vasıflandıran annesine Ela, günlüklerini okuyarak ve özel eşyalarını karıştırarak aynı şeyi onun da yaptığını söyler. Bu tartışmadan sonra anne-kız arasına buzdağları girer, öyle ki Ela, annesinin yazmış olduğu oyunun galasına ilk kez gitmez. Bu arada Ülev, Amerika'da dünyaca ünlü bir üniversitede biraz burs desteği alarak biraz da ücret ödeyerek araştırma, inceleme yapma olanağı elde etmiştir. En büyük hedefi, Modern

[184]*age., s.* 131.
[185]*age., s.* 133-134.

Psikoloji'ye katkı sağlamaktır. Onun gidişiyle Ela, kendisini yeryüzünde tek başına kalmış gibi hisseder. Ülev ise onunla mektup, internet vb. yollarla iletişim kurmakta gecikmez.

Tiraje Hanım, kızı Ela'nın dengesiz davranışlarıyla yaşam sevincini söndürdüğünü, ele güne karşı rezil olduğunu söylediği zaman Ela kendisini savunur ve *"Ben sana bir şey yapmıyorum ki anne! Sen benim davranışlarımı, kendi ölçülerinle değerlendirmekten vazgeçersen aramızdaki uyumsuzluk sona erecek."*[186] der. Annesiyle yaşadığı başka bir tartışmadan sonra kendisini kanatları toprağa çivilenmiş, tutsak bir kuşa benzeten Ela, bu tutsaklıktan kurtulsa bile nereye gideceğini bilememenin çaresizliğini yaşar.

Romanda Ela'nın babasıyla iletişimi daha sağlıklıdır. Bununla beraber onunla da meslek seçimi konusunda tartışır. Akgün Bey, gelecekte tüm işlerini Ela'ya devretmek ister bu nedenle üniversitede Gemi Mühendisliği Bölümünü tercih etmesi konusunda ısrar eder ancak Ela, buna *"Ben yaşam ormanında sizin açtığınız yollardan yürüyerek sıradan hedeflere ulaşmak istemiyorum. Ayaklarım, ellerim kanaya kanaya da olsa bu ormanda yolumu kendim açmak istiyorum. Yolumu kaybedip yabanıl hayvanlara yem olmak pahasına da olsa yaşamımı bu görüşler doğrultusunda sürdürmek istiyorum. İşlerinle ilgili gelecek planları yaparken beni hesaba katma!"*[187]diyerek karşı çıkar. Felsefe öğrenimi görerek doğru ve derinliğine düşünmeyi öğrenmeyi hedefleyen Ela, bu bölümü kazanır.

Ela, anne ve babası işleri nedeniyle yurt dışında bulunmak zorunda kalınca kendisini terk edilmiş gibi hisseder. Böyle zamanlarda bilgisayarın başına oturup duygularını Ülev ile paylaşır. Çok yalnız olduğunu, onlarla tartışmayı bile özlediğini ifade eder. Ela'nın ailesiyle çatışma yaşadığı bir başka konuda üniversite üçüncü sınıfa geçince Can adlı genç ile evlenme kararı almasıdır. Tiraje Hanım, Ela'nın okulunu bitirmeden evlenmesini istemez, Akgün Bey de kızına böyle bir evlilik yapmasının hata olacağını söyler. Ela, onların sözlerine kulak asmayarak annesinin baskısından kurtulmak, kendine özgü bir hayata adım atmak, sevdiği gençle mutlu bir yuva kurmak düşüncesiyle evlenir. Evliliğinde yaşadığı sorunlar ve eşinin kendisini aldatması sonrasında ruhen yaşadığı çöküntülerin ardından bedenen de ağır bir hastalığa yakalanır.

---

[186] *age., s.* 249.
[187] *age., s.* 246.

Annesi ve babası onu hastalığı süresince yalnız bırakmazlar. *AIDS*'ten şüphelenilse de hastalığının A tipi sarılık olduğu anlaşılır. İki aylık iyileşme sürecinden sonra Ela, okuluna devam edebilecek düzeye gelir. Anne ve baba, çok sevdikleri kızlarını kırmamak için ellerinden geleni yaparlar.

Ela'nın annesiyle yaşadığı son uyuşmazlık ise annesinin son zamanlarda abartılı makyaj yapmasından, hep canlı renkli giysiler tercih etmesinden şüphelenmeye başlamasıdır. Can'dan kopuşunu hâlâ sindiremeyen Ela, ayrılsalar da aralarındaki aşkın bittiğini düşünmez. Kendisi nasıl Can'ı unutamıyorsa annesinin de ilk gençlik aşkı Aleksandır'ı unutamadığını kafasında kurar. Tiyatro festivalleri için Amerika'ya gidecek olan annesinin konaklayacağı yerlerin telefon numaralarını da vermemesi nedeniyle orada Aleksandır ile buluşacağını düşünür. Babasına dinlenmek istediğini söyleyerek Amerika'ya, Ülev'in yanına giden Ela, orada yaşayan bazı uzak akrabalarıyla iletişime geçerek annesinin izini bulur. Ela, annesinin kaldığı otel odasının kapısını çaldığında onu karşısında görünce korkuyla geri çekilir. Saçları tamamen dökülmüş, gözleri yuvalarına çekilmiş, avurtları çökmüş olan annesinin akciğer kanseri olduğunu, tedavi için Amerika'ya geldiğini öğrenir. Kanser olduğunu hem eşinden hem kızından saklamış olan Tiraje Hanım son zamanlarda aşırı makyaj yaparak yüzündeki çöküntüyü, ölüyü andıran cildinin görünümünü kapatmak istemiştir. Anne-kız kafalarında soru işareti oluşturan konuları konuşurken geç kalmış bir dostluğun temellerini atarlar. Ne eleştiren, kınayan vardır ne de eleştirilen, kınanan. İkisi tek beyin, tek gönül, tek ruh gibi olmuşlardır. Yüreklilikle geçmişi değerlendirirler. Tiraje Hanım'ın geçmişte kızına yaptığı anlamsız baskı ve dayatmaları, anneliğin çıraklık döneminde yaşanmış hatalar olarak görmesi Ela'yı çok etkiler. Yaşamlarında ilk kez birbirlerine yüreklerine açarlar. Ela, tedavi sürecinde annesini bir an bile yalnız bırakmaz. Ela, annesinin sağlığına kavuşmasının ardından ailesiyle uyum içerisinde yaşamaya başlar. Felsefe öğrenimi, kendisine düşünce disiplini vermiştir. Artık yaşamı, düşünce süzgecinden geçirerek algılar ve ailesiyle yıllardır özlemini çektiği uyumlu yaşama kavuşur.

Nazire Kutsal'ın *Sırmalı Sandaletler*[188]adlı romanında lise son sınıfta okuyan Banu, annesinin kendisinden hep en iyi ve en yetenekli olmasını beklemesi ve kişilik farklarının olabileceğini göz ardı etmesi nedeniyle onunla çatışma yaşadığında arkadaşları ile bu

[188]Nazire Kutsal, *Sırmalı Sandaletler* (2. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2011.

durumu tartışır. Hakan, aileleriyle yaşadıkları çatışmalarda kendilerini de sorgulamaları gerektiğini, iki tarafın da ön yargılı tutumları olabileceğini ancak gençlerin yaşamlarını harcamalarına tanık olan ebeveynlerinin endişelerini bir nebze olsun anlamak zorunda olduklarını ifade eder. Hakan'ın bu sağduyulu öğütlerine rağmen Cengiz, babasının *"Yine kendini dağıtıyorsun, aklını başına topla oğlum! Bu gidiş, iyi gidiş değil!"* cümlelerini *"Be kardeşim, biz de biraz gidişatımızı bilecek kadar büyüdük yani!"* diyerek eleştirir. Bu yaklaşım, aileleriyle çatışma yaşayan bazı gençlerin, anne ve babaları tarafından gereken önemi görmemelerinden şikâyetçi olduklarını göstermekte ve çatışmaların sebeplerinden birine işaret etmektedir.

Anne ve babanın, gencin sorunlarından habersiz olmaları, ne yaşadıklarını yüzlerinden, davranışlarından okuyamamaları hatta belki yüzlerine bakmamaları dolayısıyla onların en hassas, en kırılgan oldukları anda üzerlerine gitmeleri çok kötü olaylara sebebiyet vermektedir. *Sırmalı Sandaletler*'de Sinan, ayrıldığı kız arkadaşıyla aralarındaki sorunları çözme çabasının sonuçsuz kalması üzerine kırgın ve öfkeli bir ruh hâliyle arabayı çok hızlı kullandığı için kaza yapar. Babası bu hassas anında onun üzerine gider, bütün bu kötü olaylar sonucunda Sinan sağlıklı düşünemez ve intihara teşebbüs eder.

Ailelerin gençleri para karşılığında kullanmaları da eserlerde gençlerin en yakınları tarafından sürüklendiği yıkımlar olarak işlenir. *Sırmalı Sandaletler'*de babası tarafından belalı borçlulara teslim edilen 16 yaşındaki Gülperi, ailedeki bir tek kişinin sorumsuzluğunun, tıpkı durgun suya atılan bir taşın oluşturduğu halkalar gibi genişleyerek ailenin tümünü etkilediğini düşünür. Kendisi de babasının hayatlarına bir taş gibi düşmesiyle oluşan halkaların dalgalarında boğulmaktadır. Ailesinden istediği tek şey ona okuma ya da bir meslek edinme fırsatı tanımalarıyken babası, onu bu en temel hakkından mahrum ettiği gibi çirkef yaşantılara atmaktan çekinmemiştir. Babasının sürüklediği bu kirli yaşamda Gülperi, onarılmaz ruh çöküntüleri yaşar ve intihara teşebbüs eder.

Anne-kız arasında yaşanan çatışmaların gencin giyim kuşam tarzı, üslubu, yalan söylemesi, müzik tercihleri *vb.* konular üzerinde yoğunlaştığı *Söyleyemediğim Sözcükler*[189] adlı romanda Sıla, annesinin kendisine akıl vermeye çalışmasından,

[189]Pakize Özcan, *Söyleyemediğim Sözcükler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001.

güncesini gizlice okumasından, kendisini sürekli denetim altında tutmaya çalışmasından yakınır. Tüm ilgisini ve sevgisini kızı Sıla'ya yöneltmiş olan Makbule Hanım, onun "Oha be oldum.", "Her şeyi ben bilirim tripleri yapma bana!", "Resmen koptum." gibi bozuk cümleler ve uyduruk sözcüklerle konuşmasından rahatsız olur. Makbule Hanım, Sıla'nın yalan söylemesi üzerine ona karşı güvenini tümden yitirdiğini ve yüzünü görmek istemediğini söylemesine karşın kızını her zaman bağışlayacağını bilir ve onsuz bir hayatın çekilmez olacağına inanır. Sıla, annesinin verdiği cezayı bir süre sonra askıya alması karşısında ise onun tutarsız olduğunu düşünür.

Aynı romanda ablasını sevmeyen ve ona denetlenmesi gereken biri olarak bakan Cem, onun güncesinde gördüğü Nestor, Kızılağaçlar Kralı ve Michel Tournier gibi notlarla ilgili olarak Nestor'un Roma'yı yakan Neron'u hatırlattığını ve bunun bir baskıyı ifade ettiğini, kral kelimesinin gücü simgelediğini, Michel Tournier'in ise örgüt başının kod adı olduğunu düşünür ve ablasının kızıl bir örgüte üye olduğuna inanmaya başlar. Cem'in bu düşüncelerini öğrenen babası, kızına okula gitmeyi yasaklar, kendisine itiraz eden eşini döver. Sema, Cem'e Michel Tournier'in kitabını getirir, Nestor'un roman kahramanı olduğunu açıklar ve ona aklını başına toplamaması durumunda bir kukla ve adi bir ispiyoncu olarak kalacağını söyledikten sonra evi terk eder. Gerçeklik hissi uyandırmayan, son derece yapay olarak kurgulanmış bu çatışma ancak ironi olarak değerlendirilebilir.

Ebeveynlerden birinin ölümü sonrasında ailenin dağılma noktasına gelmesi ve üçüncü dereceden bir akraba ile genç kahraman arasındaki çatışmaların yansıtıldığı *Yaş On Yedi*[190]romanında annenin ölümünün ardından ailede yaşanan çatışmalara yer verilmiştir. Bahar'ın babası, eşinin vefatından duyduğu acı nedeniyle kendi kabuğuna çekilmiş, çocuklarıyla ilgilenmemeye başlamıştır. Sıkıntılarını, sorunlarını babasının desteğiyle aşmak, hüznünü onun sevgisi ve ilgisi ile hafifletmek umudunda olan Bahar, babasının uzak ve sorgulayıcı tavırları karşısında hayal kırıklığına uğrar. Kendileriyle beraber kalmaya başlayan halasının söz ve davranışlarından da rahatsız olan Bahar, onun anne ve babası hakkında küçük düşürücü konuşmaları karşısında tepki göstermek için kapıyı çarpıp çıkmıştır. Davranışının nedenini sormadan kendisini yargılayan babasına, *"Neden öyle davrandığımı bir de bana sormaya gerek bile görmedin, değil mi baba? Hiç*

[190]İpek Ongun, *Yaş On Yedi* (13. baskı), Epsilon Yayınevi, İstanbul 2008.

önemi yok senin için." der. Bahar, babasının kendisine "terbiyesiz" demesi üzerine sabaha değin ağlar ve babasıyla aralarında artık gerçekten aşılması güç bir duvar olduğuna inanmaya başlar. Aile dostları Handan Hanım'dan Bahar'ın çaresizliğini, beklentilerini, hayal kırıklığını öğrenen baba, hatasını fark eder ve kendisini bir an önce toparlayıp çocuklarına sahip çıkması gerektiğini idrak eder. Bahar, evlerinin sorumluluğunu üstlenmeye hazır olduğunu, baskıcı ve kırıcı davranışları, sözleri nedeniyle halasının kendileriyle yaşamaya devam etmesini istemediğini ifade eder. Romanın "Son Söz" bölümünde halanın Manisa'ya döndüğü, üniversite sınavında başarılı olan Bahar'ın kardeşi Hakan'ı yanına alarak ailesini bir araya toplamanın mutluluğunu yaşadığı şeklindeki bilgilere yer verilmiştir.

Aynı romanda Tıp Fakültesini kazanmayı hedefleyen, diploma notunu önemsediği için derslerine de son derece önem veren Serdar ise anne ve babasının tartışması nedeniyle fizik sınavına çalışamaz. Anne ve babasını değiştiremeyeceğini düşünen Serdar, bir şekilde evden uzaklaşmak ister.

Cinsiyet ayrımcılığının konu edildiği *Yol Arkadaşım*[191] romanında Işıl'ın babası gözünü budaktan esirmeyecek kadar cesur aynı zamanda iyiliksever bir insandır fakat erkek evladının olmasını istediği için kızına karşı umursamaz tavırlar sergiler. Eşiyle de ara sıra "Bir erkek evlat doğuramadın." diyerek tartışır. Işıl, babasının erkek evladının olmayışının sorumlusuymuş gibi hisseder kendisini ve onun mutlu olması için erkek gibi davranmaya çalışır. Bu şekilde davranarak babasının sevgisini kazanmayı umar. Çocukken ne zaman kavga edip yara bere içinde eve gelse babası "Erkek gibi kız yetiştirdim." diye övünür. Romanda bu sorun, Işıl'ın bir yandan kendi cinsiyetini benimsemesi öte yandan erkeklere özgü olduğu düşünülen bir işte başarı göstermesi, bu şekilde babasının da toplumun da takdirini ve saygısını kazanması ile bir nebze de olsa çözüme kavuşturulmuştur.

Ebeveynler tarafından gençlerin büyüdüklerinin kabul görmeyişi, ebeveynlerin insani bir tepki olarak değerlendirilebilecek öfkelenmelerini kabalaşmaya vardırmaları, bir zamanlar kendilerinin de genç olduklarını unutmuşçasına çocuklarıyla empati yapmamaları, şeffaf bir iletişim kurmamaları gibi nedenlerin oluşturduğu çatışmaların

[191]Mehmet Kemal Erdoğan, *Yol Arkadaşım* (3. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2012. Yazarın *Araf'ın Atlıları* adlı fantastik romanı da "Gençlik-Roman" amblemiyle yayımlanmıştır.

yansıtıldığı *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi*[192] adlı romanda beş altı yıl önce vefat etmiş babaannesinin evinde hapsedilmiş zihinsel engelli bir çocuğu gören Engin, babasının bu olayda payının ne olduğunu ortaya çıkarmaya çalışırken onu yalan söylemek zorunda bırakmamak düşüncesiyle konuşmak yerine gizli saklı bir dizi plan uygular. Olayların arkasındaki sırların açığa çıkmasının ardından baba, oğlunun kendisinden kuşkulanmış olmasına kırılır. Zihinsel engelli bir çocuğa hangi sebeple olursa olsun kimsenin acı çektirme hakkının olmadığını düşünen Engin, babasına yasa dışı ve insanlık dışı bir durumu gizlememesi gerektiğini söyler. Aksona Halil de engelli, küçük bir çocuğun dağ başındaki bir evde yalnız bırakılmasının doğru olmadığını bilir ama arkadaşı İmbat Reis'e verdiği sözden geri dönememiştir ve olaylar kendi kontrolünden çıkmıştır. Oğlunun kesin bir dille kendisine yol gösteriyor olmasından memnuniyet duyarak gerçeği kabul eden Aksona Halil, aslında kendisine ait olmayan sadece bir rol olarak benimsediği katı tutumundan uzaklaşmaya karar verir ve oğluyla konuşmayı başardığı zaman çatışmalar çözülür. Aksona Halil, Engin ve Nilüfer'in arkadaşlığına daha önce karşı çıkmış olmasına rağmen artık oğluna "Aranızda kimsenin anlamadığı bir dil var mı?" şeklinde sorular yönelterek onun duygularını paylaşmaya çalışır. O ana kadar babasıyla futbol maçı hakkında bile konuşmamış olan Engin, bu durum karşısında hayrete düşse de babasının göründüğü gibi sığ bir insan olmadığını anlamanın gururunu yaşar.

Aynı romanda Nilüfer, kaldıkları otele geç saatte dönmüş olması nedeniyle annesinin kendisiyle konuşup geç kalma nedenini öğrenmek yerine küskün tavırlar sergilemesi karşısında onu açık yürekli davranmayıp bir tür taktik uygulamakla suçlar ve annesinin edilgen serzenişlerine alınmamış görünerek geç gelme davranışının olağan sayılması gerektiğini anlatmak ister.

Sonuç olarak aile içerisinde gençlerin ebeveynleriyle yaşadıkları çatışmalar farklı hikâyeler üzerinden işlenirken uyumsuzluklar gösterildiği gibi çatışmaların çözüm yollarına da dikkat çekilmiştir. Şiddet, gencin bir birey olarak değer görmemesi, kaba saba davranışlar, anne babanın ilgisizliği, meslek seçimi konusundaki fikir ayrılıkları vb. genç kahramanların aileleriyle çatışma yaşamalarına sebep olmuştur. Yazarlar; olaylara, durumlara daha çok genç kahramanların penceresinden bakmış, gençlerin yanlış gibi görünen davranışlarının arkasında kendilerince makul nedenlerinin olabileceğine dikkat

[192]Mehmet Atilla, *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000.

çekmişlerdir. Bununla beraber genç kahramanların yalan söylemeleri, macera hevesiyle yanlış davranışlara yönelmeleri eleştirilmiştir. Ebeveynler ve genç kahramanlar arasındaki güçlü sevgi bağları ve iletişim, çatışmaların çözümünde en önemli etkenler olarak ortaya çıkmıştır. Aile büyüğü tarafından genç kahramanın sürüklendiği çirkin yaşam bağlamında oluşan çatışma ise insanlık vicdanını sızlatan bir durum olarak yansıtılmıştır.

1.1.2. Parçalanmış Ailelerde Genç

Araştırmalar, anne ve babası ayrılmış gençlerde okul başarısının düşmesi, okuldan, evden kaçma, marjinal gruplara katılma, aile ve okulda disiplin sorunları yaşama, madde bağımlılığı, depresyon, gelecek beklentisinin olmaması *vb.* sorunların varlığını saptamıştır. Bu tip ailelerde sadece kontrol eksikliği değil aynı zamanda rol model olarak seçebileceği bireyin olmaması da genci olumsuz etkilemektedir.[193]Gençlik romanlarında parçalanmış ailelerdeki gençlerin yaşadığı sorunlar, bilimsel araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Aynada Görmediklerin adlı romanda parçalanmış bir aileye sahip olan Umut'un, annesinin ikinci bir evlilik yapması da ciddi sorunlara neden olmuştur. Üvey babası Orhan, Umut'u her vesileyle ezmeye çalışırken annesi Aysel de bu duruma müdahale etmediği gibi, Orhan'ın etkisinde kalarak oğlunu ihmal eder. Üniversite sınavı öncesinde telefon faturası bahanesiyle Umut'a kızan Orhan, onu arkadaşlarının yanında mahcup etmekten çekinmez. Aysel ile bir tartışmalarında *"Umut, kendi başının çaresine bakacak kadar büyüdü. On sekiz yaşına bastı artık. Evden ayrılması doğru olur. Ona daha fazla bakamayacağım. Biraz da kendi babası baksın."*[194]diyen Orhan, Umut'u bir fazlalık ve yük olarak gördüğünü ifade eder. Arkadaşı Sedef'in yardımıyla oğluna karşı yaptığı hataları düzeltmeye karar veren Aysel, en zor şartlarda bile oğlundan ayrılmayacağını söyleyerek üvey babası karşısında ilk defa Umut'u destekler.

Parçalanmış bir ailedeki gencin çıkmazına ve akran desteği ile bu durumu nispeten kabul etmesine değinilen *Beni Hâlâ Seviyorsan*[195] romanında anne ve babasının

---

[193]Ayrıntılı bilgi için bakınız. Demet Ulusoy, Nilüfer Özcan Demir, Aylin Görgün Baran, "Parçalanmış Aile ve Gençlerde Sapmış Davranışlar: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2005/* Cilt:22, Sayı:2, *s.* 61-66.
[194]Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, *s.* 94.
[195]Ulviye Alpay, *Beni Hâlâ Seviyorsan*, Dünya Ağacı *Yay.*, İstanbul 2007.

ayrılmasından dolayı çok acı çeken Biricik, babasının yanında olmaması dolayısıyla kendisini sahibi tarafından terk edilmiş bir köpek gibi hisseder, bir babayla çocuğunun birlikte yürüdüklerini görmek yüreğine dokunur. Annesi ise eşinden ayrılmış olmasını olgunlukla karşılar ve işinde başarılı olmaya odaklanır. İnternette sohbet arkadaşları, Biricik'e kimsenin yaşamının dört dörtlük olmadığını, herkesin açmazları olduğunu, ebeveynlerin ayrı olmalarının dünyanın sonu olmadığını söylerler. Biricik de böyle dostları olmasından duyduğu mutluluğu dile getirir.

İpek Ongun'un *Bir Genç Kızın Gizli Defteri* adlı romanında Serra, anne ve babasının boşanacaklarını öğrendiği zaman arkadaşlarının kendisine acıyacaklarını ve 'zavallı' diyeceklerini düşünerek utanır. Anne ve babasının boşanma kararı kesinleşince büyük bir şok yaşayan Serra, bir hafta boyunca sakinleştirici ilaçlarla uyutulduktan sonra kendine gelir.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat[196] adlı romanda Serra, anne ve babasının ikinci evliliklerini gerçekleştirebilecekleri ihtimalini kabullenmeye başlar.

Parçalanmış ailelerde gençlerin bu zor süreci sağlıklı bir şekilde atlatmak için ebeveyn desteğine ihtiyaç duyduklarına, onların ikinci evliliklerini gerçekleştirdiği kişilerin yapıcı tutumlarının önemine işaret edilen *Derinlerde Fırtına* romanında Ece ve ablası Ezgi, mahkeme kararıyla her hafta sonu babalarının evinde kalmaktadırlar. Üvey anneleri Ayla ile yaşadıkları bir tartışma sonucu, babasından şiddet gören Ece, kimsenin kendisini sevmediğini söyleyerek saatlerce ağlar. Genç kızların annesi de ikinci evliliğini yapmak üzeredir ve onlarla gereği gibi ilgilenmez. Bu zor süreçte kız kardeşine destek olmaya çalışan ancak bir süre sonra pes eden, öfke patlamaları yaşayan, her şeyden nefret etmeye başlayan ve ders başarısı düşen Ezgi, bu ruh hâlinden uzman bir psikoloğun yardımıyla uzaklaşır. Annesinin yeni eşi Sinan, yapıcı tavırları ve samimi ilgisi sayesinde başlangıçta kendisini dışlayan, kabul etmek istemeyen üvey kızlarıyla iyi bir iletişim kurmayı başarır ve ailede dengeleyici bir rol üstlenir. Genç kızların üvey anneleri Ayla da psikolojik tedavi görmesinin ardından bir aile şuuruyla hareket etmeye başlar. Ece ve Ezgi, babaları ile yaşadıkları sorunlara rağmen onun Amerika'ya gideceğini öğrendikleri zaman hem bu kararın kendilerine haber verilmeden alınmış olmasına hem de birkaç yıl babalarını göremeyecek olmalarına üzülürler. Nilgün Hanım ise bu ayrılığın her iki taraf

[196]İpek Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat*, Artemis *Yay.*, İstanbul 2012.

için kendilerini sorgulamaya, karşısındakinin gerçek değerini fark etmeye vesile olacağını düşünmektedir. Nitekim her zaman işini ailesinden daha çok önemseyen Oktay, Ayla'nın da desteğiyle kızlarına gereken ilgiyi ve özeni göstermeye karar verir.

Parçalanmış ailede ebeveynlerin genci yok sayarak yeni bir evlilik gerçekleştirmelerinin veya böyle bir ihtimalin bulunması durumunun genç üzerindeki olumsuz etkisinin yansıtılıldığı *Dönemeç*[197] romanında Serdar'ın anne ve babası anlaşmazlıkları nedeniyle çocuklarının olumsuz bir ortamda yetişmesine sebebiyet vermemek için ayrılmışlardır. Liseye kadar yanında kaldığı babasının kendisine hiçbir şey söylemeden evlenmiş olmasını affedemeyen ve yaşamını annesi ile sürdürme kararını alan Serdar, kimi zaman varlığıyla annesi ve babasını zor durumda bıraktığını düşünmekte ve kendisini dünyada bir fazlalık gibi hissetmektedir. Birinci dönem sonunda başarılı bir karne ile eve gelince annesinin iş gereği şehir dışına çıktığını öğrenmesi Serdar'da bir hayal kırıklığı oluşturur. Annesinin de evleneceğinden endişe duymaya başlayan Serdar, kendisini parçaları kaybolmuş bir puzzle gibi hisseder. Derslere ilgisini, gelecek beklentilerini bir bir yitirir ve zehir tacirlerinin tuzağına düşer. Madde kullanımı batağından ise annesinin ilgisi ve akran desteğiyle kurtulur. Gerilimli günlerin ardından ana oğul arasındaki duvarlar yıkılmış, sevgi, arkadaşlık ve dostluk duyguları pekişmiştir.

Aydoğan Yavaşlı'nın *Gece Defteri* adlı romanında Onur'un anne ve babasının ayrılacak olmasını arkadaşı Orkun, belki böyle daha dürüst yaşarlar, şeklinde yorumlar. Onur ise annesi ile babasının arasında kalmıştır.

Bir davranışın neden yapıldığı araştırılmadan verilen hükümlerin, yargısız infazların bir aileyi parçalanmaya sürüklemesini ve bunun olumsuz sonuçlarını işleyen Ahmet Günbay Yıldız'ın *Gidersen Veda Etme* adlı romanında Hukuk Fakültesi son sınıfta okuyan ve görme engelli bir genç olan Ömer Faruk beş yaşındayken babası Selim, eşinin kendisinden habersiz bir ziyarete gittiğini öğrendiği zaman oğlunun evde yalnız kalacağını aklına getirmeden arabasına binmiş, gaza basmış, arabanın arkasına geçmiş olan oğlunu fark edememiştir. Bu kazadan sonra Ömer Faruk, gözlerini kaybetmiş, anne ve babası da ayrılmıştır. Anne Nilgün'ün ziyareti ise tamamen insancıl niyetlerledir. Nilgün, Selim ile evlenmeden önce başka biriyle nişanlanmıştır. Nişanlısı, Nilgün'e

[197]Nur İçözü, *Dönemeç*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2010. Yazarın *Yüreğimin Kıyısında* adlı romanı da "Gençlik/Roman" ibaresiyle yayımlanmıştır.

tacizde bulunan bir kişiyi yaralaması nedeniyle mahkûm edilmiştir. Nilgün, bu olaydan sonra ağabeyinin baskısıyla nişanı atmış ve Selim ile evlenmiştir. Eski nişanlısının annesinin bir parça ekmeğe muhtaç olacak kadar zor duruma düştüğünü öğrenen Nilgün hem yaşlı kadına biraz yardım etmek hem de eski nişanlısından helallik almak istemiştir. Nilgün'ün vefasızlığıyla kahrolduğunu söylemekle beraber ona hakkını helal eden genç adam, cezaevinden çıktığı gün de yaraladığı kişi tarafından öldürülecektir. Nilgün'ün iftiraya uğramasının nedeni, bu genç adamın annesi ile cezaevine gitmesidir. Sorgusuz sualsiz evden kovulmuş ve bir daha oğlunu görmesine izin verilmemiştir. Ömer Faruk, babası Selim'in sevgisiyle hayata tutunmuştur. Bir çift göz değil, binlerce göz sana feda olsun, diyecek kadar babasını sevmektedir. Ömer Faruk'un hayattaki en büyük korkusu, sırtını yasladığı bir dağ gibi gördüğü babasını kaybetmektir. Babası ise "can parem" dediği oğluna, ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. Kul, Allah'a sığınmalı her şeyden önce diyerek öğüt verir. Selim, oğluna bunları söylerken üç aylık ömrünün kaldığını, oğlunun diplomasını aldığını, gözlerinin açıldığını göremeyeceğini bilmektedir. Ömer Faruk'un annesinin adı ise evde hiç anılmamaktadır. Oğlunu görmek için villanın kapısında bekleyen Nilgün, Ömer Faruk'un halası tarafından her defasında geri çevrilir. Ömer Faruk, babasının vefatı üzerine onun vasiyeti gereğince cenaze namazını kıldırır ve kendisine ezberlettirdiği mısralarını cemaate okur: *"Misafiriz duldasında bu hanın / Can elmasım son duamda sen bulun / Kayar yıldızları yalan dünyanın / Hakk'a yöneliş erdemi kulun / Arzular, hevesler hepsi de masal / Baban için ta yürekten tekbir al / Aşma sakın haddi, Allah'a yakar / Hayat kul olmakmış haydi, hoşça kal!"*[198] Nilgün, Selim'in vefatından sonra, kendisine yapılan iftiralardan dolayı oğlunun tepkisiyle karşılaşacağı korkusuyla kendisini Ömer'in sütannesi olarak tanıtarak oğlunun yanında yaşamaya başlar. Babasının vefatından sonra büyük bir acı içinde kalan, kendisini hayatı olduğu gibi kabullenememenin yeisine kaptıran Ömer, göz ameliyatı olmak da istemez. Babasının hayattayken saçlarını taraması nedeniyle saçlarını taramaz. Nilgün, bu süreçte her zaman oğluna destek olmaya çalışır. Ömer Faruk, sütannesi ile telefonda konuştuğu için Nilgün'ün sütannesi değil, gerçek annesi olduğunu ilk günden anlamış fakat kimseye belli etmemiştir. Nilgün, bir zaman sonra yaşananların iç yüzünü oğluna anlatır. Ömer Faruk, annesine inanmış ve güvenmiştir.

[198]Yıldız, *Gidersen Veda Etme*, s. 47.

Aynı romanda parçalanmış ailenin bir örneği de Ömer Faruk'un "kardeşim, kaderdaşım" dediği Bahadır'ın hikâyesi aracılığıyla verilmiştir. Babasının başka bir kadınla evlenip kendilerini terk etmesinden sonra annesiyle yalnız kalan ve annesinin Selim'in villasında temizlikçi olarak çalışmaya başlamasından sonra orada yaşayan Bahadır, 14 yaşında annesini de kaybeder. Selim, annesinin vefatından sonra Bahadır'a sahip çıkar ve onu biricik oğlu Ömer Faruk'tan ayırt etmez. Bahadır'ın babası, üvey çocukları tarafından işine, aşına el konularak sokağa atıldığı için Ömer'den yardım ister. Ömer, ona kalacak yer ve iş verir, Bahadır'dan babasını affetmesini ister. Bahadır, kardeş olarak gördüğü Ömer'in isteğini, ataya isyan edilmesine engel olmak bağlamında değerlendirir ve onun hatırı için babasını bağışlar.

Baba-evlat sevgisi, parçalanmış ailelerin gençlerde oluşturduğu/oluşturabileceği yıkım ve ebeveynle genç arasındaki onulmaz ayrılıkların her iki tarafı da nasıl etkileyebileceği, evlilik gibi boşanmanın da hayatın bir gerçeği olmasına karşın ebeveynlerden birinin genç üzerinde baskı oluşturarak onu, kendisinin oluşturduğu cendere içerisine hapsedip boşandığı eşinden uzak tutmasının genci nasıl bir mahrumiyete düşürdüğü üzerinde durulan *İz* romanında, kahramanın çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerine ait kesitler sunulmuş, gençlik yaşantılarının yetişkinlikte yankılarının neler olabileceği yansıtılarak bu çağdaki yaşantıların önemi de hissettirilmiştir. Eşinden altı yaş büyük olan ve fiziksel olarak da onun yanında sönük kalan Semra Hanım, çevresindekilerin telkinleriyle eşi Avukat Vedat Ali Karacan'ın kendisine ihanet edeceği evhamıyla yaşar. Bu güvensizlik, aile içinde sürekli bir gerginlik ve çatışmanın oluşmasına yol açar, anne ve baba biricik kızları Verda için bu huzursuz aile ortamına uzun yıllar katlanırlar ve Verda'nın daha az etkileneceğini düşündükleri bir dönem olan üniversite sınavının ardından ona açıklamak üzere boşanma kararı alırlar. Her akşam okuldan eve dönerken anne ve babasının arasındaki uzlaşmazlıktan dolayı nasıl bir gerginlikle karşılaşacağının tedirginliğini yaşayan Verda, anne ve babasının ayrılmasından sonra da birçok zorlukla karşılaşır. Semra Hanım'ın Verda'yı babasından uzak tutmaya çalışması, çok sevdiği eşinden ayrılmasının kendisinde oluşturduğu çöküntüyle konken masalarında teselli araması ve Vedat Bey'in de Verda'nın rızasını almadan yeniden evlenmeyeceği taahhüdünde bulunmasına rağmen onun onay vermemesini göz ardı ederek Meliha Hanım ile evlenmesi Verda'yı derinden etkiler. Verda, öncelikle annesinin tavrını kendi iç dünyasında şu sözleriyle eleştirir: "*Boşanırken*

annemle beraber benimle de boşanması gerekmiyordu babamın. Karı-koca ilişkilerini, anne-kız, baba-kız ilişkilerinden ayrı tutabilirdik. Ne vardı annem o olgunluğu gösterip 'Tamam, biz ayrıldık ama o senin baban!' diyebilse, kocasının ihanetinin cezasını benim aracılığımla vermeye kalkmasaydı."[199]

Anne ve babasının boşanmalarının ardından babasıyla ilk görüşmelerinde Verda, babasının kendisine her zaman maddi olarak destek olacağını söylemesi karşısında baba desteğini dünyadaki hiçbir para kasasının veremeyeceğini düşünür. Sonraki görüşmelerinde Verda, babası ile ortak yönleri zengin, benzer zevkleri paylaşan iki arkadaşa dönüşmüşken babasının Meliha Hanım ile evlenme kararı, birbirini çok seven bu iki insanın görünüşte de olsa ömür boyu sürecek kopuşlarını başlatır. Vedat Bey, yazdığı sekiz sayfalık mektupta yalnızlığın kendisine göre olmadığını, sıcak bir ev ortamına gereksinim duyması nedeniyle yeniden evlenmek zorunda olduğunu, evleneceği kişiyi belirlerken de kızı Verda ile uyumlu olabileceğini düşündüğü birini seçtiğini açıklar. Verda başlangıçta babasını savunmak istese de annesi ve teyzelerinin baskıları, tehditvâri cümleleri nedeniyle babasının kararına karşı çıkar ve bu evliliği önlemek için hem babasıyla hem Meliha Hanım ile konuşur ancak başarılı olamaz. Birkaç ay sonra babasının Meliha Hanım ile evlendiğini öğrenen annesinin acı çekmesini Verda, yüreği sızlayarak izler. Kendisine rağmen yapılmış bu evlilik Verda'yı öç alma düşüncesine iter, okula gitmemeye başlar, sınıfta kalmak amacıyla yarı ders yılını bile isteye yakar, arkadaş seçimine ise eskisi kadar dikkat etmez, Muzo adlı bir gençle arkadaşlık kurar. Muzo'nun da annesi ve babası ayrılmış ve ikinci evliliklerini yapmışlardır. Muzo kendisini üzen bu insanları cezalandırmak için eyleme geçirmese de ölümü bile düşünebilecek bir gençtir. Romanda psikoloji araştırmalarına da konu olmuş anne babası ayrılmış gençte benlik saygısının düşmesi, bunaltı belirtileri ve psikosomatik hastalıkların gözlenmesi durumu başarıyla işlenmiştir.[200]

Verda'nın yeni imajı karşısında hayretler içinde kalan amcası, engin hoşgörüsüyle *"Bizim zamanımızdaki çiçek kızlara benzemişsin. Hippi derdik biz, 68 kuşağının sembolleriydiler. Modası geçti sanıyordum."* der. Onu kapıya kadar getiren gencin kim olduğunu sorar. Verda, *"Erkek arkadaşım. Hâline tavrına bakıp Karamürsel sepeti sanma, biraz haytadır ama çok kafa çocuktur."* açıklamasını yaptıktan sonra Muzo ile

[199]Tan, *s.* 30.
[200]Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, *s.* 108.

aralarında evlenme kararı olmamasına rağmen amcasına haftada üç gün barda çalışan, çok güzel gitar çalan Muzo ile evleneceğini söyler. Amcası, Verda'nın kişiliğine uygun olmayan aykırı fikir ve davranışlarının arkasındaki gerçek nedeni tespit ederek *"Tanıyamıyorum seni Verda! Yaşadıkların seni ne kadar örselemiş meğer…"* der. Verda, Muzo'ya amcasıyla konuştuklarından bahsettiği zaman Muzo, gerçekten kimseye haber vermeden evlenmeleri durumunda ikisinin ailesini de "iplememiş" olacaklarını ve bunun onlara iyi bir ders olacağını söyler. Ancak Verda, *"Bu arada kendimizi ve birbirimizi de iplememiş olacağız ama. İnat uğruna evlenilir mi hiç Muzo?"* diyerek bu kurguyu sadece babasını üzmek ve ondan öç almak düşüncesiyle oluşturduğunu ifade eder. Kardeşinden olan biteni öğrenen babası kısa süre sonra Verda ile görüşmek ister. Verda'nın *beklediği gün* de budur, en aykırı giysileriyle, makyajıyla ve en umursamaz hâliyle babasının karşısına çıkar. Babası Verda'nın bu yeni imajına tepkisini *"Ne yaptığını sanıyorsun sen? Ne bu hâlin? Sirk palyaçosuna dönmüşsün."* cümleleriyle ifade eder ve kanun karşısında reşit olmasının, başıboş olması anlamına gelmediğini, kaç yaşında olursa olsun attığı her adımı takip edeceğini söyler, uyduruk evlilik hikâyesinin kendisine misilleme olup olmadığını sorar. Verda, babasını iyice üzmek isteğiyle ciddi olduklarını, okulu gözden çıkardığını, Muzo'nun da okulu bırakmasını istediğini dile getirir. *"Muzo'ymuş! İpe sapa gelmez o aylakla mı evleneceksin? Yakışır mı ailemize? Ne der insanlar hiç düşündün mü?"* diyen babasını, bir zamanlar Meliha Hanım ile evlilikleri öncesinde söylediği cümlelerle vurur: *"Umurumda değil. Başkalarını mutlu etmek için evlenilmez diyen sen değil miydin? İki kişiliktir evlilikler demiştin hani? Önce kendini düşünmeliydi insan… Ha?"*

Verda, baba-kız olarak aralarındaki büyük kopuşun başladığı o anı tersine çevrilmiş hâliyle yeniden yaşamaktan çok mutlu olur. Babası Vedat Bey, bütün bunları öç almak amacıyla yaptığının farkında olduğunu ancak baba olarak kızının kendisine zarar vermesinden her zaman üzüntü duyacağını ifade eder. Yenenin ve yenilenin belli olmadığı bu tartışmalı konuşmanın sonrasında kendini sorgulayan Verda, her şeyden sorumlu tuttuğu birini köşeye sıkıştırmanın sevincini yitirerek derin bir hiçlik duygusu yaşar, hata yaptığını anlar ancak dönüş yapmanın da bu yanlış yola girmek kadar zor olduğunu görmektedir. Zaman içinde bu hâlini düzeltse de babasını her fırsatta yaralamaktan vazgeçmez. Bir Babalar Günü'nde görüşmediği babasına, "*Babalar Günü'nde, babalık duygusundan nasibini almamış, siz nüfus kâğıdı üzerindeki babama…*

Önce her hücresiyle evlat sevgisini hissedebilecek yumuşaklıkta bir kalp, sonra da bu sevgiye asla karşılık bulamayacak olmanın kahredici acısını ömür boyu çekmenizi diliyorum. Verda"[201]yazılı bir kart gönderir.

Uzun yıllar sonra babasının tabancayla arabasında intihar etmesinin arkasındaki sır perdesini aralamaya çalışan Verda, babasının Meliha Hanım ile evlenmeden önce ruhsal ve fiziksel olarak kendisine daha çok yakışan Sare Hanım ile nişanlandığını ancak Verda için onu bir kalemde sildiğini, yaptığı bütün davranışlarda Verda'yı hesaba kattığını, Verda duyarsa diye hareket ettiğini öğrenir. Bütün bu gerçekler, Verda'nın çok sevdiği babasından uzak yaşamasının getirdiği bir yığın *keşke*yle yüreğinin yanmasına neden olur. Bu pişmanlığını babasının naaşına sarılarak söylediği şu cümleleriyle ifade eder: "*Merhaba babacığım… Bak, geldim işte! Biraz geç oldu, biliyorum. Ama gelecektim zaten. Senin için, sana… Ya sen? Sen neden gelmedin hiç? İsteseydin gelirdin, istemedin… (…) Hiçbir şey temize çıkaramaz beni, suçluyum! Keşke iki gün olsun ayırabilseydim kendime. Sana koşmak için… Şu an da 'keşke' yerine 'iyi ki' diyebilmeyi ne kadar isterdim… İyi ki babama gitmişim… (…) Ama senin bu kadar erken gideceğini düşünemedim. Ah, babacığım ah, yapmayacaktın bunu! Cezaların en büyüğünü verdin bana. Bu ağır yükle nasıl yaşayacağım ben? Hatalar tek taraflı olmazmış, öyle diyorlar… Senin payına düşeni çoktan bağışladım ben, için rahat olsun. Bana gelince, ben kendimi bağışlamadan, bağışlanmayı nasıl bekleyebilirim ki? Canım babam benim! (…)"*[202]

Dilâra Akıncı'nın *Lise Aşkım*[203] romanının başkahramanlarından biri olan Zeynep, anne ve babasının ayrılmasının ardından yaşadığı yalnızlık ve mutsuzluk nedeniyle derslerden uzaklaşmış ve sekiz zayıf ile sınıf tekrarına kalmıştır.

Parçalanmış ailelere sorun odaklı yaklaşmayan *Mavi Hayal, Pembe Düş* romanında Fransız asıllı annesi ile Türk olan babasının ayrılmasını olgunlukla karşılayan Biricik, hayatın olumsuz yanlarını değil, olumlu yanlarını görmekle sorunların çözüleceğine inanır, anne ve babalarını hiç tanımamış olanlara kıyasla kendisini mutlular grubunda sayar. Ayrılmış olmalarına rağmen birbirlerine saygı duyan anne ve babası, kızlarına yeterince ilgi gösterdikleri müddetçe önemli bir sorun yaşanmaz. İkinci evliliğini gerçekleştirme hazırlığı yapan annesinin on gün boyunca kendisini aramaması dolayısıyla

[201]Tan, *s.* 125.
[202]*age.*, *s.* 107.
[203]Dilâra Akıncı, *Lise Aşkım* (2. basım), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2013.

sevilmediği ve unutulacağı hissine kapılan Biricik, karamsarlığa sürüklenerek bir yandan anne ve babasını bir arada tutamadığı gerekçesiyle kendisini suçlar, öte yandan kendisinin bir varlığı olduğunu ve bunun ihmale gelmeyeceğini ispat etmek için annesi arasa da telefona bakmamaya karar verir ancak bu kararını gerçekleştirmez. Annesinin telefonuyla yeniden güç kazanır. Gençler için anne ve babanın ayrılmasından daha kötü olan şey onların ilgisizliğidir. Biricik, ufak tefek sorunlar haricinde üvey annesiyle de çok iyi anlaşır.

Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere eserlerde parçalanmış ailelerdeki gençlerin yalnızlığı, çaresizliği işlenmiş, aileyi bir arada tutmadıklarını düşünerek kendilerini suçlu hissetmeleri ya da anne babadan intikam almak amacıyla yanlış davranışlara yönelmeleri konu edilmiştir. Onların bu zor süreci sağlıklı bir şekilde atlatmalarında ebeveyn desteğine, üvey anne/üvey babaların yapıcı tutumlarına, akran desteğinin önemine dikkat çekilmiştir.

1.1.3. Anne İlgisi ve Desteği/Anne-Evlat Sevgisi

Eserlerde çocuklarına koşulsuz sevgi ve saygı gösteren, onların sorunlarını çözmelerine yardım eden, yeri geldiğinde onlarla arkadaş olabilen annelerin örnek davranışları ve gençlerin de annelerine bağlılıkları işlenmiştir.

Aynada Görmediklerin'de bir psikolojik danışmanı andıran, kişisel gelişim kitaplarındaki basmakalıp cümlelerle konuşan Sedef, bu hâliyle biraz yapay dursa da ideal olanı işaret etmesi açısından önem arz etmektedir. Çocuklarının babalarıyla çatışmalarında her zaman onların yanında durur ve eşine de onları anlamayı telkin eder. Ceylin hem arkadaş olabilen hem de her türlü tehlikeye karşı çocuklarını koruyup gözeten, sorunlarını çözmelerine yardımcı olmaya çalışan böyle bir anneye sahip olduğu için kendisini şanslı sayar. Sedef, çocuklarına son derece özen gösterir, onların sevdiği yemekleri yapar, her şeyi onların mutlu olabilecekleri şekilde düzenlemeye çalışır. Pelin'in tenis dersi almasıyla ilgili olarak babasının söylediği *"Hey ya Rabbim! Her gün yeni bir şey çıkarıyorsunuz başımıza."* cümlesine karşılık Sedef, *"Bir evin toplam nüfusunun yarısından fazlasını gençler oluşturuyorsa her gün yeni bir şey çıkması çok normaldir."*[204] diyerek çocuklarının yaşamakta oldukları gelişim evresinin özellikleri

[204]Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, s. 97.

gereğince davrandıklarını, bu konuda anne baba olarak onların bazı isteklerini tuhaf karşılamaktansa gençlerin gerçekleştirmek istedikleri farklılıklara açık olmaları gerektiğini ifade eder. Aynı romanda Umut'a gereken önemi vermeyen annesi, Sedef ile konuştuktan sonra hatasını fark edip oğluna sahip çıkmaya başlar. Umut'u yük olarak gören ikinci eşi Orhan'dan ayrılmaya karar vererek bir tezgâhtarlık işi bulup oğluyla kalabilmek için küçük bir ev kiralar.

Aynı romanda okumak için ailesinden ayrılmak zorunda kalan Hakan ise, ailesiyle yaşadığı zamanlarda kendisini her akşam günlerdir görmüyormuş gibi sevinçle karşılayan annesinin ilgisini ve sevgisini özler.

Örnek bir aile yaşamının yansıtıldığı *Ben Sevilmeye Değerim* romanında anne ve babasının yirmi üç yıllık evliliklerinde sevgilerini eskitmemiş olmalarına, birbirlerine bağlılıklarına hayranlık duyan Sarp, onları örnek alarak gelecek yaşamını şekillendirmek ister. Sarp, her zaman özveriyle çocuklarının mutluluğu için çalışan annelerin değer görmeyi hak ettiklerini, anne ve babaya gösterilecek özenle hayatın daha anlamlı bir hâle geleceğini düşünür.

Gençlerin yanlış davranışlarının müsebbibinin onlara gerekli eğitimi vermeyen aile ve toplum olduğuna inanan anne Gülser ise, çocuklarına ve eşine yazdığı duygu dolu mektuplarla hem onlara karşı hissettiği sevgiyi ifade eder hem de sorunların çözümünü kolaylaştırır.

Ulviye Alpay'ın *Beni Hâlâ Seviyorsan* romanında da anne Gülser ve baba Tolga, gençlerle sohbetlerinde her ebeveynin, çocuklarının yüzlerinde kendi yüreklerinin haritasını gördüklerini, duygusal zekâ ile insanın iyi bir eş, iyi bir ebeveyn olabileceğini, sevginin ayrıntılarla beslendiğini dile getirirler.

Annenin eğitici rolünün yansıtıldığı *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde* romanında ise Derya Hanım, kızı Serra'nın arkadaşlarıyla çıktığı ilk gezide ona yol göstermek amacıyla valizine bir yazı bırakır. Bu yazısında ilk kez kendi sorumluluğunu üstlenerek bir seyahate çıkan kızına, duygularını güçlü prensiplerle desteklemesini, aklını, iradesini ve mantığını kullanmasını öğütlemiştir, güçlü prensiplerin sağlam bir pusula gibi insanı doğru yolda tuttuğunu belirtmiş ve bir ikileme düştüğü zaman kızının şu soruları kendisine sormasını istemiştir: "*Bu yaptığım birilerine zarar veriyor mu? Daha da önemlisi bana zarar veriyor mu? Yaptığım beni utandırır mı?*

Çok beğendiğim, saygı duyduğum birinin yaptıklarımı görmesinden rahatsız olur muyum? Yaptıklarımı yalana başvurarak saklamaya çalışıyor muyum? Beni yalan söylemeye zorlayan durumlar yaşıyor muyum? Bu yaptıklarım dürüstlük, doğru sözlülük ve verdiğim sözde durma ölçütlerine uyuyor mu?"[205]

İpek Ongun'un *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata*[206] romanında da Derya Hanım, kızı Serra'ya gençlerin duygusal yakınlıklarında vicdan, öz saygı, akıl, dürüstlük gibi değerlere göre hareket etmeleri gerektiğini, başıboşluk ve kuralsızlığın yozlaşmayı getireceğini söyleyerek ona yol göstermeye çalışır.

Gençlik döneminde aileden bağımsız olma isteğine değinilen *Dost Kuzenler 1, Dost Kuzenler 2* romanlarında Kutay'ın dünyada en sevdiği insan, sözünden asla dönmeyen, güzelliğinin farkında değilmiş gibi yaşayan annesidir ancak ilk gençlik yıllarında anne hayranlığını bitirir ve evinde yabancı olduğu görüntüsünü annesinin yanında sergileyebildiği ölçüde kendisini mutlu hisseder. Kutay, annesini hâlâ sevmekle beraber ondan biraz uzak olmak ister.

Dost Kuzenler 1'de ayrıca annenin genç üzerinde yersiz bir baskı kurmaması bununla beraber gerekli gördüğü sınırlamaları da yapmaktan geri durmaması durumuna yer verilmiştir. Simla'nın annesi, *fazla saklama hırsız edersin, fazla sıkma arsız edersin* atasözü gereğince kızına birkaç saat çıkıp gezme izni verir ama saçlarını boyatmasına, zararlı olduğunu düşünerek karşı çıkar.

Annelerin kızlarını okutmak için yaptıkları fedakârlıklara değinilen *Dönemeç* romanında anne, evlere temizliğe gider, *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek* romanında ise terzilik yapar.

Annesi vefat etmiş olan genç kahramanın duygularının yansıtıldığı *Düşlerin Ötesi*[207] adlı romanda Umut, en karamsar, mutsuz ve zor zamanlarında annesinin yaşıyor olduğunu, onun sevgisi ve şefkatiyle teselli bulduğunu hayal eder. Hayatı boyunca en çok sevdiği ve bağlandığı Selin de annesine benzemektedir.

---

[205]Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde*, s. 56.
[206]İpek Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata* (12. baskı), Epsilon *Yay.*, İstanbul 2006.
[207]Ayşe Çekiç Yamaç, *Düşlerin Ötesi*, BU Yayınevi, İstanbul 2007. Yazarın *Mihrican'ın Vurduğu, Sokaklar Düş Yangını, Bizim Evde Grev Var* adlı romanları da "Gençlik-Roman" amblemiyle yayımlanmıştır.

Örnek bir aile yaşantısının kurgulandığı *Gel de Gülme Şu Hâlimize*[208] romanında başkahramanlardan biri olan Evnur, kuzenine yazdığı mektupta annesinin ve teyzesinin ortak özelliklerinin çevrelerindeki insanların mutlulukları için çalışmaları, onlara umut ve cesaret telkin etmeleri, yaşama sevinçlerini sevdikleriyle paylaşabilmeleri olduğunu ifade eder ve kendi başarılarını annelerine borçlu olduklarını belirtir. Pınar'ın annesi kızının yazma konusundaki başarısını tebrik eder ve *"Senin gibi bir kızım olduğu için övünç duyuyorum. Sen, benim buğday başağım, bal peteğim, güneş damlacığımsın."* der. Pınar, annesine öykü yazma heyecanını ve esin kaynağını yitirmekten korktuğunu söyler. Annesi yazma kabiliyetini diri tutması için ona çok okumasını, gözlem yapmasını ve düşünmesini önerir.

Kaf Dağına Yolculuk romanında başkahraman Bedirhan efsunlu bir uykuda, ölmüş olan annesinin yanında olduğunu, gökyüzünün çiçeklerle donandığını ve akan nehrin üzerinde güzeller güzeli birinin olduğunu görür. Annesinden kendisini acıların, yalanın, riyanın, haksızlığın olmadığı diyarlara götürmesini ister.

Bir annenin, okuma sevgisini aşıladığı çocuğunun maddi imkânsızlıklar ve çevredeki kötü niyetli insanların tehditkâr davranışları nedeniyle eğitimine devam edememesinin oluşturduğu trajik durumun, anne-oğul arasındaki sevgi ve bağlılık duygularını yansıtacak şekilde işlendiği *Karvera* ve devamı olan *Karvera Nereye* adlı romanlarda genç kahraman Carvera (Karvera), babasının ölümünün ardından ailesinin geçimini sağlamak ve annesini kasabanın zenginlerinden olan Colombo'nun rahatsız edici davranışlarından korumak için lise öğrenimini yarıda bırakmıştır. Çok sevdiği oğlunun hedeflerine ulaşması yolunda kendisini bir engel olarak gören Margaritta'ya Carvera, *"Yaşamımın tek değeri, tek sevgisi sensin. Beni yaşama bağlayan tek bağ… Sen olmasan ben yaşayamam ki anne… Dünyanın tüm olanaklarına sahip olsam bile… Benim güneşim… Soluduğum hava…"*[209]der. Carvera, Colombo'nun adamları tarafından dövülmesinden sonra annesini yalnız bırakmamasının ne kadar doğru bir karar olduğunu anlar. Kısa bir süre sonra annesinin bir trafik kazasında feci şekilde can verdiğini öğrenen Carvera, onun ölümünün kaza sonucu değil, intihar sonucu gerçekleştiğini düşünür, okuma isteğinin annesini ve babasını ölüme sürüklediğine inandığı için kendisini suçlar. Pişmanlıklar, suçlamalar, ölümün yıkıcı acılarıyla geçen aylardan sonra Carvera, tüm

[208]Ülker Köksal, *Gel de Gülme Şu Hâlimize*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.
[209]Kür, *Karvera Nereye, s.* 73.

sevdiklerini, tüm umutlarını, bütün geleceğini yitirdiğini düşünürken annesinin *"Hayır, Carvera! Hayır, genç dostum, yanılıyorsun… Hiçbir şeyi yitirmiş değilsin, olamazsın. Çünkü umutlar tümüyle asla kaybedilemez… Tıpkı 'gelecek'gibi…"*[210]dediğini hisseder ve *"Söz veriyorum anne hatun. Her şey senin istediğin gibi olacak."* der. Yine babasının, *"Dünyada çaresi olmayan tek şey vardır: Ölüm. Üst tarafı fasa fisodur. Bir çeşit korkaklıktır."*[211] cümlesinden güç alarak hem annesinin hayattayken en büyük isteğini hem de kendi hayalini gerçekleştirmek için lise öğrenimine devam etmeye karar verir.

Fatma Pekşen'in *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında Duygu için annesi, dünyanın en iyi, en güzel, en çalışkan, en becerikli annesidir. Alev Hanım, kızı Duygu'nun bir hedef oluşturmasını ve o hedefe giden ilk adımı başarıyla atmış olmasını takdir eder ve ülkenin böyle gençlerin omuzunda yükseleceğine inandığını dile getirir. Duygu da ailesinin desteğini hissettiği müddetçe Allah'ın izniyle gücünün yettiği yere kadar gideceğine dair söz verir. Duygu kimi zaman annesinin hayır amaçlı düzenlediği sergi hazırlıkları sürerken onun ilgisinden mahrum kaldığını düşünür ancak ailesinden uzakta eğitimine devam eden Utku'yu ve annesini ikinci sınıfta kaybeden Hikmet'i hatırlayınca bu durumdan şikâyet etmek yerine annesine yardım etmeye karar verir.

Filiz Tosyalı'nın *Mes@jımı Bekle*[212] adlı romanında bir annenin, kızına sıkıntılarıyla baş edebilmesi için anı defteri tutmasını önermesi ve kendi genç kızlık çağlarına ait günlüğünü okuması için ona vermesi söz konusudur.

Hamdullah Köseoğlu'nun *Uzak Yaz*[213] romanında Barış'ın annesi, oğlunun eve geç geldiği zamanlarda bir çocuk ağlasa yüreği sancıyan, bir genç vurulsa yüreği dağlanan, bir çiçeğe basılsa, bir dal kırılsa yüreği ezilen annelerin kaygısını kimsenin anlamadığını düşünür.

Mehmet Atilla'nın *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi* romanında Nilüfer, beş gün önce tanıdığı Engin'e dair duygularını annesiyle paylaşır ve ondan empati yapmasını isteyerek

---

[210]*age., s.* 196.
[211]*age., s.* 242.
[212]Filiz Tosyalı, *Mes@jımı Bekle* (3. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2001. (Eser, BU Yayınevi 1999 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması'nda övgüye değer eser ödülünü almıştır.) Yazarın *Sevgiyle Yaşarken, Sevmeyi Öğrenirken, Yaşamayı Öğrenirken* adlı romanları da "Gençlik-Roman" amblemiyle yayımlanmıştır.
[213]Hamdullah Köseoğlu, *Uzak Yaz* (3. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2010. (Eser, BU Yayınevi 1999 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması'nda birincilik ödülünü almıştır. Aynı yarışmada, yazarın *Kardelen* adlı romanı da dördüncülük ödülünü almış ve "Gençlik-Roman" amblemiyle yayımlanmıştır.)

gelişecek arkadaşlığı için onay almaya çalışır. Semiramis Hanım, bu duruma sinirlenmesine rağmen kızını kırmadan düşüncelerini ifade eder. Hayatını denklemler üzerine kurmaktansa akışına bırakarak yaşamaktan yana olan Nilüfer, karşılaşabileceği kötü olaylarda annesinin de kendisiyle beraber acı çekeceğini bilir, bu nedenle bazı önlemler almasını anlamaya çalışır ve bazen ona haksızlık yaptığını düşünür. Engin'in annesi iki gence duyduğu güven nedeniyle duygusal yakınlıklarını olağan karşılar. Nilüfer, bu güveni sarsmamak için daha dikkatli davranmaya karar verir.

Eserlerde anneler, fedakârlıkları, eğitici ve yol gösterici rolleri ile yansıtılmış, genç kahramanlar tarafından kutsal bir varlık olarak görülmüştür. Anne-evlat arasındaki güçlü sevgi bağları işlenmiştir.

1.1.4. Baba-Evlat Sevgisi / Baba-Evlat İlişkisi

Araştırmalarda gencin liderlik, uyum yeteneği, olumlu kimlik gelişimi vb. alanlarda baba desteği ve sevgisine ihtiyaç duyduğu saptanmıştır. Genelde otorite ile özdeşleştirilen baba figürü gençlik romanlarında; hoşgörü, şefkat ve sevgi ile dengelenerek yansıtılmıştır, kimi zaman da babanın sevgisini ifade etmemesinin yanlışlığı vurgulanmıştır.

Bana Sevgiyi Anlat romanında sanat duyarlılığıyla güzel olan her şeye hayranlık duyan, düzeyli yaşamayı ilke hâline getiren Bülent Bey, kızı Pelinsu'nun güzelliğiyle de gurur duyduğu için önemsediği toplantılara onunla gitmek ister. Bülent Bey, kızının bağımsız kişiliğine duyduğu güvenden dolayı onun arkadaş ilişkileri, özel yaşamı, çevresi hatta sorunlarıyla fazla ilgilenmez, çocukmuş gibi kızına ilgi göstermeyi onun özgürlüğünü kısıtlamak, bağımsız kararlar almasını engellemek olarak değerlendirir. Pelinsu'nun tedavi görmesini gerektirecek kadar ağır travmalar yaşaması sonrasında ise kızına tanıdığı sınırsız özgürlük bağlamında sevilenlerle, yakınlarla paylaşılmayan bir özgürlüğün insanı ne kadar mutlu edeceğini sorgulayan Bülent Bey, onu nasıl bir yalnızlığa terk ettiğini fark eder. Gençler özgürlüklerine aşırı derecede düşkün olmalarına karşın ebeveynlerinin kendilerine sınırsız özgürlük tanımalarından yana değillerdir. Fren mekanizması çok iyi gelişmemiş olan gencin davranışlarına, anne ve babanın açıklama yapmak kaydıyla makul müdahalelerde bulunması bir sorun teşkil etmez hatta faydalı olabilir.

Baba-evlat arasındaki karşılıklı fedakârlık, saygı ve değer vermenin konu edildiği *Ben Sevilmeye Değerim* romanında Sarp'ın babası emekli olduktan sonra çocuklarına daha iyi olanaklar sağlayabilmek için ikinci bir işe başlar. Ailesinin özverisinin farkında olan Sarp, anne ve babaların emeklerini boşa çıkarmamak için çalışmanın ve bugünün işini yarına bırakmamanın önemine inanır. Su ise sorununu anlatırken babasının kendisini ciddiye alarak gözlerini kırpmadan dinlemesi üzerine çok mutlu olur. Babanın kalp krizi geçirmesi sonucunda aile fertleri birbirine daha fazla kenetlenir.

Dost Kuzenler 1, Dost Kuzenler 2 romanlarında Kutay, babasının bilgisine, düşüncelerine hayrandır. Babasına fikir sorulması ve onun dürüstlüğünden bahsedilmesi kendisi için bir gurur kaynağıdır; ancak anne ve babasının yoğun işleri dolayısıyla yaz tatillerini kendilerinden ayrı geçirmelerinden büyük üzüntü duyar. Babası, Kutay'a okul taksitlerini ödemek ve çocuklarına iyi bir gelecek hazırlamak için çok çalışmaları gerektiğini ifade eder ve *"Biz bugün soluk almadan çalışabiliyorsak bizi ayakta tutan size olan sevgimizdir."* der. Kutay'ın yaz tatillerinde Umurların evinde yaşamanın ezikliğini hissettiğini ifade etmesi üzerine babası, kendilerine ait bir yazlık satın alır ancak bu kez Kutay, yazlığın köyde olmasını eleştirir.

Bir genç için babasız büyümekten çok babası hayattayken ona özlem duymanın, öfkeli ve baskıcı bir babadan çok ilgisiz olduğunu düşündüğü, desteğine ihtiyaç duyduğunda yanında bulamadığı bir babanın yaralayıcı olmasının işlendiği romanlardan biri Ayşe Çekiç Yamaç'ın *Düşlerin Ötesi* adlı romanıdır. Gençler, babalarının kendilerinden uzak durmalarına bilerek veya bilmeyerek sebep olsalar da onlardan, maddi ihtiyaçlarının karşılanmasından öte hayatın zorlukları karşısında tutunabilecekleri sevgilerini her hâl ve şartta davranışlarıyla ve sözleriyle ifade etmelerini beklemektedirler. Babalar; evlatlarına karşı hissettikleri sevgiyi onları bunaltmamak, şımartmamak, cezalandırmak amacıyla ya da onlara kırıldıkları, onlardan karşılık bulamadıkları için dışa vurmayabilirler; kalplerinde saklı kalan sevgilerse gencin dünyasında yankı bulamamaktadır. Bu durum; onların, babalarını ilgisizlikle suçlamalarına zemin hazırlamaktadır. Kuşkusuz bu ifadeler bütün zamanlar ve bütün durumlar için genelgeçer yargılar olmayıp bu roman bağlamında elde edilebilecek fikirlerdir. Mehmet Ali, eşinin ölümünde düşüncesizliğinin payı olduğuna inanarak kendisini cezalandırmak için savaş muhabiri olmuş, zaman içinde bu suçluluk psikolojisinden uzaklaşmış, Anadolu'ya dönmek istemiş ancak isteği, çalıştığı kurum

tarafından reddedilmiştir. İşsiz kalıp oğlunun gereksinimlerini karşılayamamak ile ondan uzak kalmak arasında gidip gelmiş ve tercihini ikinci seçenekten yana kullanmıştır. Bu nedenle baba-oğul arasındaki bağın kuvvetlenmesini sağlayan paylaşımlardan yoksun kalan Umut, babası Mehmet Ali'ye karşı bir sevgi kırıntısı bile hissetmediğini, onun kendisi için bir yabancıdan farklı olmadığını, başlı başına zor bir şey olan annesizlik gibi babası olduğu halde babasızlığı da yaşamış olduğunu düşünür. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere gencin dünyasında ebeveynlerini var kılan vasıflar sevgidir, ilgidir, hayat akıp giderken kendileriyle aynı karelerde yer alabilmeleridir. Hayata oğlunun varlığıyla tutunan Mehmet Ali, senede sadece yirmi gün beraber zaman geçirdiklerinde Umut'a bu sevgisini davranışlarıyla gösteremeyişinin nedenini kendisini küçükken yabancı olarak gören oğlunu kucağına aldığında ağlamasına dayanamayıp ondan uzak durması ve zamanla Umut'u rahatsız etmemek amacıyla yaptığı bu davranışın alışkanlık hâline gelmesi ile açıklar.

Umut, sevdiği Selin'i unutabilmek amacının yanı sıra hayatı boyunca sevgi dolu bir babanın özlemini diri tuttuğu için Irak'a gittiği zaman hastane önünde iki bacağının da dizlerinden aşağısı olmayan bir çocuğun fotoğrafını çeken babasının, bu insanların acılarına sadece haber değeri taşıdığı için önem verdiğini düşünür. Oğlunun bu ön yargısının aksine yüreği bu türlü görüntülere hiç dayanamayan, bunlar karşısında insanlığından utanan Mehmet Ali, savaşlarda gördüklerinden dolayı yaşamdan soğumuştur ve hüzün gözlerinin doğal bakışı olmuştur. Fotoğrafını çektiği çocuğun bakışlarındaki acıda oğlu Umut'un bakışlarını görmüş, o çocuğun bakışlarındaki acıyı yaşama sevincine dönüştürürse kendi oğlunun acılarını da çözmesine yardımcı olacağını hissetmiştir. Mehmet Ali, çocuğun dedesine insanların burada yaşananları öğrenme hakları olduğunu, yaşadıklarını yazmak istediğini söylediği zaman yaşlı adam, *"Benim anlatmama ne gerek var oğul! Şöyle bir çevrene bakman, neler yaşadığımızı göstermiyor mu? Çocukların, anaların yüzlerine bakman yetmiyor mu? Başını kaldır da gökyüzüne bak istersen. Tek bir kuş görebiliyor musun? Bir kuş sesi duymayalı aylar oldu oğul! Bir çocuk gülüşüyle yüreğim aydınlanmayalı yıllar geçmiş gibi geliyor bana!"*[214] cümleleriyle savaşın acımasızlığını gözler önüne sererken bu son sözler Mehmet Ali'ye oğlu Umut'un ilk gülüşlerini hiç duyamadığını, sonrasında da oğlunun güldüğünü pek

[214]Yamaç, *s.* 70.

görmediğini düşündürür. Onlar çocukların gülüşlerini donduran bir savaş yaşamamışlardır ancak aralarındaki iletişimsizlik, baba ve oğlunun hak ettikleri yakınlığı birbirlerine göstermelerini engellemiştir. Baba, birçok şeyi oğluyla ilişkilendirerek hep sorunları nasıl çözeceğini, oğlunun tepkisinin ne olacağını hesap ederken bunu somut bir biçimde ifade edememiştir. Bu nedenle oğlu, babası tarafından umursanmadığı yanılgısını yaşar: *"Umurunda olsaydım, nasıl olduğumu, neler duyumsadığımı sorardı en azından! Ağzını bile açmıyor. Varsa yoksa, fotoğrafını çektiği çocuk! Elbette ya! Bu fotoğrafla gazeteden bir ödül bile alabilir. Benim düşüncelerim, niye onun umurunda olsun ki? Şu anda yalnızca sırtında bir kambur olduğumu düşünüyor olmalı. Belki de… Belki de… Şu anda burnuna konan sinek kadar bile değerim yoktur. (…) Neden konuşmuyor?.. Ne konuşsun?.. Belki de konuşacak konu bulamıyor…"*[215]

Umut, Bağdat'ta babasının sevgisine tanık olsa da yılların oluşturduğu katılıkla bunu görmek istemez. Konakladıkları Filistin Oteli'ne döndüklerinde otelin bombalanmış olduğunu, iki gazetecinin hayatını kaybettiğini, on kişinin de yaralandığını öğrenirler. Umut, otelde kalması durumunda hayatını kaybetmiş olabileceğini düşünürken ölümüne babasının nasıl bir tepki vereceğini tahmin etmeye çalışır ve her ne kadar bayıldığı zaman kendine geldiğinde babasının ağladığını görmüş olsa da böyle bir durum karşısında herhangi birinin ölümü kadar etkileneceği yargısına varır. Mehmet Ali'ye arkadaşı Zafer'in, bir oğlun olduğunu bilmiyordum, demesi Umut'un bir kez daha yüreğindeki kırgınlığı ifade etmesine zemin hazırlar. *"Babam, benim varlığımı pek anımsamaz zaten!"* der. Bu konuları daha sonra konuşmak isteyen Mehmet Ali'ye *"Sonramız olacak mı baba? Bugün biz de ölebilirdik! Olsa bile, bu sonraların ne zaman geleceğini çok merak ediyorum doğrusu! Yılların açığının iki saatlik söyleşiyle kapatılacağını mı sanıyorsun?"*[216]cümleleriyle tepki gösterir. Babasının savaşın acıları karşısında nasıl insancıl olduğunu, arkadaşlarıyla nasıl içten konuştuğunu gören Umut, bu durumda bile onun sadece kendisine karşı ilgisiz olduğunu, sadece kendisini konuşmaya değer bulmadığını düşünerek yine babasını eleştirir. Her zaman böyle birbirlerine yabancı kalma ihtimali ise Umut'un yüreğini yakar. Savaş mağduru çocukların kendilerine hediye edilen çikolatalarla ne denli mutlu olduklarına hayret eden Umut, çocukluğunda sadece anne ve baba sevgisinin yoksunluğunu duyumsadığını anımsar. Mehmet Ali'nin Hasan'a

[215]*age., s.* 61-62.
[216]*age., s.* 80.

tekerlekli sandalye alacağını, sonrasında da protez bacaklar yaptıracağını söylemesi üzerine Umut, babasının kucağındaki Hasan'ın yerinde olduğunu hayal eder: *"Ayaklarının olmadığına aldırmıyor. Babası var ya! Sevgi mi, ayakları mı? Babası mı, ayakları mı? Babası… Babası…"* Umut'un gözlerinin önünde beliren hayal ise birkaç saat sonra babasının ölümünü hissetmesidir âdeta. Parçalanmış bedenleriyle yüzen çocukların oyuncakların peşinde olduğu kırmızı bir nehirdedir Umut. Kopan ayaklarının ve mavi topunun peşinde olan Hasan da aynı nehirdedir. Babası Hasan'ı kurtarmaya çalışır ve gitgide Umut'tan uzaklaşır. Umut bir avuç su içmek isterken ellerinin kırmızı olduğunu, uzaktaki babasının ve Hasan'ın da kırmızı olduğunu görür. Birkaç saat sonra bulundukları taksiye bir roketataın isabet etmesi sonucu babası, Hasan ve dedesi hayatlarını kaybederler. Olay yerinde arkadaşı Mehmet Ali'nin eşyalarını gören Hazer, Umut'a babasının ölümünü hemen haber vermek istemediği için otele gittiğinde baban biraz gecikecekmiş, der. Umut, *"Yine mi? Babamın yaşamında ben, her zaman en sonda geliyorum zaten! Burada farklı olacağını umuyordum ama yine değişen bir şey olmadı. Burada olmam bile umurunda değil!"*[217] diyerek sitem eder. Hazer, Umut'a babasının kendisini çok sevdiğini, gecikmesinin geçerli bir nedeni olduğunu söyler ama Umut ikna olmaz bir biçimde *"Her zaman geçerli bir nedeni vardır zaten!"* deyince Hazer, babasının geçerli nedeninin hayatını kaybetmesi olduğunu söyler. Bir süre gerçeklik duygusunu yitiren Umut, babasıyla gerçekleştiremedikleri son konuşmayı hayalinde yaşar.

- *Bütün bunlar yalan, değil mi baba? Bütün bu duyduklarım… Sen yaşıyorsun…*
- *Yalan oğlum, yalan! Seni bırakır da gider miyim?.. Henüz yeni bulmuşken…*
- *Beni seviyor musun baba?.. Gerçekten…*
- *Hem de çok…*
- *Artık gerçekten babam olacaksın, değil mi?*
- *Elbette… Kuşkun mu var?*
- *Evet baba, kuşkum var!*

[217] *age.*, *s.* 117.

- *Beni, geçmişteki yanlışlarımla yargılayıp durma Umut! Bundan sonra sana, kendimi bağışlatacağım. Göreceksin."*[218]

Umut, Türkiye'ye döndüğünde biraz sakinleşse de her şeye ve herkese karşı bir yabancılaşma yaşar. Babasının son anda kendine iyi bir rehber olduğunu, hiç tanımadığı bir dünyanın kapılarını araladığını, hayatın sadece Selin'e olan tutkudan ibaret olmadığını gösterdiğini hisseder.

Anlayışlı, sevgi dolu, ağırbaşlı, mesafeli, içten, yeri geldiğinde şakacı olan baba tipinin idealize edildiği romanlardan biri *Gece Defteri*'dir. Babası, Canan'ı "kara boncuğum", "kara kirazım" diyerek yaşamla tek bağıymış gibi sevmektedir. Canan ve babası arasında kırıcı bir tek söz bile kullanılmaz. Romanda yazar; siyasetle, gündemle ilgili düşüncelerini çoğu zaman babaya emanet etmiştir.

Ülker Köksal'ın *Gel de Gülme Şu Hâlimize* romanında Pınarların evindeki su, elektrik, ısınma vb. konularda yaşanan sorunların çözülmeye çalışılması ekseninde gelişen olaylarda ailedeki sevgi, dayanışma, mizah ve yaşama sevincinin önemine dikkat çekilmiştir. Pınar'ın babası mutluluğun sadece güzel, olanakları bol evlere özgü olmadığını düşünür. Pınar, anne ve babasının sık sık öğüt verme, akıl öğretme ve bazen özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik davranışları dışta bırakılırsa örnek birer insan, örnek bir anne baba olduklarına inanır. Aynı romanda Evnur'un babası, kızı ve oğlu Can için her olumlu iş ve davranışları karşılığında onlara yıldız verdiği, olumsuz davranışlarında ise yıldız sildiği bir defter tutar. Davranışın öneminin yıldız sayısını artırdığı bu oyunda önemli bir özellik de çocukların iyi ya da kötü davranışlarını babalarına dürüstçe anlatmalarıdır. Baba, çocuklarına olumlu, güzel, iyi davranışlar kazandırmak için yıldızların sayısı ona ulaştığında onlara armağanlar alır.

Bir gencin, çocukluğunda babası tarafından verilmiş olan cezanın olumsuz etkilerini taşımasına rağmen onu anlama çabasının ve iyi yönlerini görmesinin ele alındığı *Gençlik Yarası*[219] adlı romanda Nilüfer, çocukluğunda karanlık bir yerde bekletilmesi karşısında sessiz kaldığı için kendisini çığlığını yutmuş bir martı ile özdeşleştirir. Bahsi geçen cezada karanlık korkusuyla sol elinin parmaklarıyla sağ elinin parmaklarını saymış olan Nilüfer'de sonraki zamanlarda sokak lambalarından, kırmızı ışıkta bekleyenlere,

[218] *age.*, s. 119.
[219] Şule Tankut Jobert, *Gençlik Yarası*, Çizmeli Kedi Kitaplığı, İstanbul 2010.

okul tebeşirlerinden yerdeki taşlara kadar gördüğü her şeyi sayma takıntısı oluşmuştur. Nilüfer, bir babanın terbiye vermek için çocuğuna berbat ve perişan edici şekilde davranırken onun karşısında bir galibiyet kazanmak amacında olmadığını, aksine çocuğunun mutluluğu için gerekirse onun ayağının türabı olmaktan çekinmeyeceğini düşünür, korktukça korkutmayı, çaresizleştikçe çaresizleştirmeyi öğrenmiş olan kendi babasının ise masum ve savunmasız kızını alaycı dünyaya teslim etmektense ölmeyi yeğleyeceğini bilir. Nilüfer, hayatın sırrını babasının yüzündeki çizgilerde keşfetmek yerine uzaklarda aramış olmaktan pişmanlık duyar.

Babanın örnek alınması, onun izinden gitme isteği Bülent Sabırlı'nın *İstila*[220] romanında 18 yaşındaki Ayşe'nin, babasıyla aralarındaki kuvvetli bağın tesiriyle onunla aynı mesleği yapabilmek için Tıp Fakültesini tercih etmesi yoluyla yansıtılmıştır.

Baba-kız arasında dile dökülmemiş olsa da ömür boyu sürmüş olan candan bir sevginin ustalıklı bir biçimde işlendiği *İz* romanında Verda, babasını biricik kahramanı olarak görmesine ve babasının da onu hayatının merkezine alıp "prensesim" diyerek sevmesine rağmen iç dünyalarında büyüttükleri bu eşsiz sevgilerini bazen kendi hataları bazen başkalarının oluşturdukları etkiler sebebiyle birbirlerine ifade etmezler. Romanda bu derin sevgi, Avukat Vedat Ali Karacan'ın intiharı üzerine babasına karşı son görevini ifa etmek üzere yola çıkan Verda'nın geçmişte yaşadıklarını anımsaması, bunları farklı bir gözle sorgulaması, intiharın arkasındaki sis perdesini aralamak için iz sürmesi sürecinde okuyucuya hissettirilir. Verda, babasının ailece çıktıkları gezilerde kendisini cama yaklaştırıp *"Bak, ne kadar yüksekteyiz, uçurumun dibini görebiliyor musun?"* diyerek kızında oluşabilecek korkuları henüz işin başındayken yok etmeyi, kendisini bilgiyle donanmış bir birey olarak yetiştirmeye çalışmasını takdirle anar. Meliha Hanım, Vedat Bey'in kızı Verda'yı uzaktan uzağa izlediğini, özlediğini, en çok onu sevdiğini, son zamanlarda dilinden düşürmediğini, bayram için Ankara'ya geleceklerini öğrendiğinde gözlerinin içinin güldüğünü diğer zamanlarda kafasının bir yerlere takılı olduğunu, kendisiyle günlük konular hakkında birkaç cümle haricinde konuşmadığını varsa yoksa Verda'yı düşündüğünü söyler. Verda da bütün bu söylenenleri doğrulayan, babasının evdeki özel odasının duvarında kendisinin büyültülmüş bir fotoğrafını ve çevresinde de yine kendi hayatıyla ilgili fotoğrafları ilk kez görür. Babasının defterlerinde

[220]Bülent Sabırlı, *İstila*, Ötüken *Yay.*, İstanbul 2007.

ise suskunluğunu açıklayabilecek özdeyişlerle karşılaşır*: "İnsanların söyleyemedikleri bazı sözlerin içinde, söylediklerinden daha çok gerçek vardır."* Amcasının kızı Sumru ise Verda'ya sitem ederek *"Her bir araya gelişimizde seni anlattı bana. Özlem vardı gözlerinde, acı vardı. Bakışları hüzünlüydü hep, ağız dolusu güldüğünü görmedim hiç. Dediğim gibi senin özleminle gitti amcam…"*[221] der. Vedat Bey'i intihara götüren uzun sürecin başlangıç noktasını temelde onun her bir adımında kendisini kızı Verda'ya karşı sorumlu hissetmesi ve onun için yaptığı bir fedakârlık oluşturmaktadır. Arslanlılar ailesinin avukatlığını üstlenen Vedat Bey, haklılıklarına inandığı bu insanların, elleri kanlı katiller olduğunu öğrenir öğrenmez davayı bırakmak ister ancak Arslanlı ailesi, kendisini kızı Susem ile ilgili olayları basına vermekle tehdit eder. Vedat Bey'i asıl ürküten şey basında bir dizi habere konu olmak değil, 'uğur böceğim" dediği kızı Susem'in zaten hassas olan ruhunun depremlerle sarsılmasıdır. Akyaka'daki doğal bir akvaryum olan Azmak ile derdini paylaşan Vedat Bey, bu doğal akvaryumun benzerini de bürosunda oluşturmuştur. Verda da sağ köşesinde el yazısıyla "*Dilsiz dostum, sırdaşım"* yazan bu akvaryumun üzerinde bulunduğu dolabın anahtarını babasının özel kasasında bulur ve bu dolabın içinde kapalı bir kutuda yanmış kâğıtlardan geriye kalan külleri görünce babasının istediği takdirde bütün izleri yok edebileceğini, eğer bir açık kapı bırakmışsa onu takip etmesi gerektiğini düşünür. Verda, dolapta bulunan bir kartvizitin arkasındaki nottan ve ajandalardaki çeşitli bilgilerden yola çıkarak babasının intiharının gizini çözer. Vedat Bey, intiharından bir gün önce kızı Verda ile konuşmuş ve doğum günü olan 17 Ocak'ta çok sevdiği iki kızı için hayatına son vermiştir. Arkadaşı Avukat Vural Türkoğlu'nun yorumuyla Özdemir Asaf'ın şiirinde ifadesini bulan *"Kendini bir şeye bölmesini bil / Bilmezsen, bir şeyi bilmesini bil / Onu da bilmezsen anlatıyorum / Olan oluvermez, Ölmesini bil"*[222] hissiyatıyla intihar etmiştir.

Kaf Dağına Yolculuk romanında Bedirhan, babasının öğütlerini kimi zaman önemsemeyen ağabeylerine *"Baba, atadır. (...) Atalar, geleceğe ışıktır. Atalar, geçmişe köprüdür. Biz o köprüyle huzura kavuşacağız."*[223]der. Babasının öğütlerini hayatında uygulayan Bedirhan birçok tehlikeden korunur, iç dünyasını arıtmanın yolunu bulur. Babasının uykunun yarı ölüm gibi olduğu, uzun sürmesi hâlinde gönül denizindeki

[221]Tan, *s.* 106.
[222]*age.*, *s.* 261.
[223]Ulu, *s.* 102.

incilere zarar vereceği, uhrevi yolculukların ve ölümsüzlüğe uzanan sırlı kapıların açıldığı anları barındırması nedeniyle gecenin tamamını uykuyla geçirmemesi gerektiği yolundaki öğütleri gereğince geceleri uyanır, var oluşu sorgular, düşünce âleminin derinliklerindeki varlıklarla konuşur, sıra dışı müşahedeler yaşar. Bütün ağaçların uyku ağacı olduğu bir alanda uyumaz ve bu sayede kendilerini öldürmek için bekleyen Ejder'in tuzağına düşmekten kurtulur. Bedirhan, ağabeylerinin haksız azarları karşısında kötü sözler söylemesini engelleyen varlığın, sağduyusu olduğunu düşünür. Vahşi hayvanların yanında olduğu zaman, bir güzel şeklinde cisimleşmiş sağduyusunun kaşlarının çatıldığını, gümüş bir ırmağa dalıp kaybolduğunu babasına söylediği zaman babası, o hayvanların kulaklarını yakalamasını öğütler. Bedirhan, vahşi hayvanların kulaklarını yakaladığı zaman onların kendi kulakları olduğunu fark eder. Bu olağanüstü yaşantısı neticesinde insanlık dışı duygu, düşünce ve davranışların sağduyuyu ötelediğini idrak eden genç şehzade, bu garip hâlden kurtulmanın yollarını sonsuzluk yolunun hizmetkârlarından sorarak öğrenir ve kişisel terbiyesini sağlamakta önemli bir yol kat eder.

Vefat eden babanın yerinin asla dolmayacağının ifade edildiği *Kolaysa Ağlama* romanında Mert, vefat eden babasının yokluğuna bir türlü alışamadığı için her akşam onun kapıdan girivereceği hissine kapılır.

Babaların evlatlarına değer vermelerine değinilen *Otani-Yeşilderililer*[224] romanında Dr. Bülam için oğlu Keni'nin sesi dünyanın en güzel sesidir. Sıkıntılı anlarında oğlunun varlığını düşünmek onu rahatlatır.

Ömer Polat'ın *Üçünü de Sevdim*[225] romanında ise sevdiği tayı Aloş'un at tüccarlarına verildiğini, tayın gözlerinden yaşlar aktığını görünce bayılan oğlunun acı çekmesine dayanamayan babanın tayı geri getirtmesi söz konusudur.

Babanın yol gösterici olma özelliğinin yansıdığı romanlardan olan *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni*[226] adlı tarihî romanda babası, Sultan Mehmet'e *"Ey oğul! Padişahlar, ellerinde terazi tutan kimselere benzerler. Asıl padişah odur ki elindeki teraziyi doğru tuta. Padişah olunca teraziyi dosdoğru tutmanı tavsiye ederim. O zaman*

[224]İlker Selman, *Otani-Yeşilderililer*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2006.
[225]Ömer Polat, *Üçünü de Sevdim* (2. basım), Evrensel Kitaplığı, İstanbul 2013.
[226]Ayla Abak, *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012.

Yüce Allah da senin hakkında hayır murat eder. Seni salih kulları arasına katar."[227] diyerek öğüt vermiştir. Roman boyunca Fatih'in, bu öğütleri hayata geçiren bir hükümdar olduğuna dair yaşantılar aktarılmıştır.

Eserlerde baba ve evlat arasında birbirlerinin duygularına, düşüncelerine değer verme ve paylaşıma dayalı örnek sayılabilecek yaşantıların kurgulandığı görülmüştür. Bazı genç kahramanlar için baba, gurur kaynağıdır. Eserlerde paylaşımın, baba-evlat arasındaki bağı kuvvetlendireceği, sevginin ifade edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Babanın eğitici rolü de romanlarda vurgulanan bir diğer yöndür.

1.1.5. Kardeş Sevgisi ve Desteği

Kardeşler arasındaki sevgi, bir kan bağından öte anne ve babanın çocuklarına verdiği eğitimle sağlanmaktadır. Çocuklar arasında cinsiyet bakımından ya da farklı şekillerde ayrım yapılan bir ailede üstün tutulan kardeş, diğerlerine karşı bir hâkimiyet kurmaya çalışacağından başlangıçta tabii halde var olan sevgi, zaman içinde nefrete dönüşmektedir. "Kardeş, kardeşin öldüğünü de onduğunu da istemez." sözünde ifade edildiği gibi kardeş; anne ve baba sevgisinin, maddi imkânların bölüşüldüğü bir rol olduğundan kimi zaman kıskançlık nedeni olmaktadır. Bununla beraber kardeş, çoğu zaman etle tırnak gibi ayrılmaz bağlarla bağlı olunan, bir sırdaş, bir yol gösterici, bir koruyucu, çıkmazlarda âdeta bir Hızır gibi el uzatan candan bir yardımcı olarak değerlendirilir.

Aynada Görmediklerin'de Ceylin, ağabeyi Baran'ın babasıyla tartışmalarından dolayı başka bir eve çıkma düşüncesi karşısında *"Ben, evde sensiz ne yaparım."* diyerek hem ağabeyini bu kararından vazgeçirmeye çalışır hem de ona ne kadar değer verdiğini ifade eder. Gözyaşlarını tutamayınca abisinin ertesi gün sınavı olduğunu düşünerek onu üzmemek için gülümsemeye çalışır. Ceylin, ikiz kardeşi Pelin'in *"Beni özlersen aynaya bak, aynı görüntü nasıl olsa…"* diyerek hediye ettiği aynayı hiç yanından ayırmaz, çok iyi tanıdığı, çocuksu yanlarını bildiği Pelin'i, elinden geldiğince doğruya yöneltmeye çalışır, onu çok sever ve ne olursa olsun her zaman onun yanında olmaya çalışır.

[227] *age.*, *s.* 155.

Kardeş olmanın kıymetini idrak etme, acıları, sevinçleri paylaşma ve her türlü zorlukta birbirlerinin yanında olma durumu *Ben Sevilmeye Değerim* ve devamı olan *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı romanlarda Su ve abisi Sarp'ın yaşantıları aracılığıyla aktarılmıştır. Su, Sarp gibi duygulu, dost ve iyimser bir abisi olduğu için kendisini şanslı sayar, onun gülümsemesiyle yüreğinde güller açar. Sarp da Su'nun yüzündeki mutluluğu görmeyi, dünyanın yedi harikasından birini görmeye eş değer kabul eder ve her zaman güvenebileceği kardeşinin yanında olmasını çok anlamlı bulur.

Kardeşler arasında cinsiyet ayrımcılığının yapılmaması gerektiğine ve kardeş dayanışmasına değinilen *Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları*[228]adlı romanda Ningur, kız kardeşi Ninhil'in desteğiyle çok önemli buluşlar gerçekleştirir, çıkmaza giren sorunlarını çözer. Ağabeyinin arkadaşlarıyla beraber binek hayvanı yakalamak amacıyla çıkacakları yolculuğa Ninhil de katılmak ister, Ningur'un, *"Güzel kardeşim, bu kızlara göre bir yolculuk değil!"* sözleri karşısında kendisinin de onlar kadar usta bir okçu olduğunu, tehlikeler karşısında onlar kadar cesur olduğunu ifade ederek ağabeyini ikna eder.

Kişinin kendisi olabilmesinin önemi, birilerine benzemeye çalışmanın yanlışlığı gibi düşüncelerin abla-kardeş ilişkisi içerisinde yansıtıldığı *Derinlerde Fırtına* romanında Ezgi, kendisine benzemek isteyen kız kardeşi Ece'ye herkesin farklı özellikleri olduğunu ve onları geliştirmek için uğraşılması gerektiğini, başkalarının olumlu özelliklerinin örnek alınabileceğini ama en doğrusunun kişinin kendi özelliklerini keşfetmesi olduğunu söyleyerek ona yol gösterir.

Kardeş hakkının gözetilmesi konusunun, genç kahramanın duyarlılığıyla yansıtıldığı *Dost Kuzenler 1*'de Kutay, annesi ve babası yanlarında olmadığı zamanlarda kardeşi Taylan'a iyi davranabildiği ölçüde kendisini mutlu hisseder ve telefon görüşmelerini her zaman kendisiyle yapan babasına üstü kapalı bir şekilde Taylan ile de konuşması gerektiğini ifade eder.

Gece Defteri'nde Güzel Sanatlar Fakültesi'nin Dramatik Yazarlık Bölümü'nde okuyan ve ileride iyi bir film çekme hayali olan ablasının çok kitap okumasını takdir eden

[228]Bilgin Adalı, *Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları* (2. basım), Can *Yay.*, İstanbul 2007.

Canan, onu şu sözlerle betimler: "*Onun gözleri karadır, kapkaradır. Gülümsediğinde iki büyük kent görünür ışıklar içinde."*[229]

İnsan davranışlarındaki gerçek niyeti doğru okuyabilmenin önemi, Şule Tankut Jobert'in *Gençlik Yarası* adlı romanında başkahraman Nilüfer'in düşünceleri aracılığıyla aktarılır. Nilüfer, ağabeylerin kız kardeşleri için dünyayı hapishaneye çevirip gardiyanlık yaparken aslında birilerinin kardeşlerini ağlatmalarından korktuklarını düşünür ve *"İnsanın bir ağabeyi olmalı. Her daim uğruna düşmanlarla çarpışmaya hazır bir şövalyesi. Seni ağlarken güldürebilen birisi varsa bu hayatta sırtın yere gelmez."*[230]der.

Kardeşleri koruma duygusuna değinilen *Mes@jımı Bekle*'de Asya, kardeşi Evren'den yakınsa da başkasının ona önem vermemesine, onu küçümsemesine ya da kötülemesine dayanamaz.

Yaş On Yedi adlı romanda ise Bahar, annesinin vefatından sonra kardeşi Hakan'ın babaannesinin yanında kalmasını istemez, acılarını birbirlerine dayanarak hafifletmeleri gerektiğine inanır ancak aile büyükleri kendi doğru bildiklerini yapmaya devam ederler. Özel dersler vererek elde ettiği parayı, kardeşi Hakan için harcayan Bahar, üniversite sınavını kazandıktan sonra kardeşini yanına almayı başarır.

Eserlerde kardeşlik; destek olma, koruma, dayanışma, sevgi, paylaşım gibi kavramlara dayalı olarak işlenmiştir.

1.1.6. Büyük Ebeveynler ve Genç

Kuşaklar arası etkileşimde önemli rol üstlenen büyükanne ve büyükbabalar, gençlik romanlarında genel olarak hem çocukları hem torunları tarafından sevilen, hayat tecrübelerine, bilgi birikimlerine, emeklerine saygı gösterilen kahramanlar olarak karakterize edilmiştir.

Hüsnan Şeker'in *Ayrı Dünyalar* romanında Dilşan, anne, baba, kardeş, arkadaş, masal nine, oyun arkadaşı, dert ortağı, sırdaş olarak gördüğü büyükannesine hasretini *"Pamuğum, canım, nar tanem! Seni nasıl özledim bir bilsen. Şu an kuş olsam yanına uçsam, bulut olsam başında dursam, güneş olsam odana doğsam."*[231]sözleriyle dile

[229]Yavaşlı, *s.* 25.
[230]Jobert, *s.* 126-127.
[231]Şeker, *s.* 272.

getirir. Aynı romanda Sinem, evden kaçmayı planlarken babaannesi ve dedesinin bu acıya kalplerinin dayanamayacağını düşünerek üzülür.

Genç kahramanın büyük ebeveynlerine verdiği değeri anlatan romanlardan biri de İpek Ongun'un *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında*[232]adlı romanıdır. Anneannesini, dedesini, babaannesini çok seven Serra, Allah'tan onlar için uzun ömürler diler.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde romanında ise Serra, babaannesinin hareketlerinin yavaşladığını, ellerinin titrediğini görünce ağlamaklı olur, ona yardım etmeye ve sözlerine sinirlenmemeye karar verir. Babaannesine zaman ayırdığı için kalbi huzurla dolar. Serra, babaannesini çok sevmesine rağmen bazı konularda onunla anlaşmazlığa düşer, kompozisyon yarışmasında birinci olup Amerika gezisi ödülünü kazandığı zaman babaannesi, kız başına yaban ellere gitmesini doğru bulmayarak Serra ile tartışır. Derya Hanım, kendi zamanının değerleriyle olaylara bakan kayınvalidesini olduğu gibi kabul etmek gerektiğini söyler.

İpek Ongun'un *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 6-Şimdi Düğün Zamanı*[233]adlı romanında dedesinin kanser olmasından duyduğu üzüntüyü dile getirirken Serra'nın *"Neden başımıza geldi sanki bunlar?"* cümlesi karşısında babaannesi, *"Öyle deme, Allah'ın gücüne gider. Hepimiz günün birinde toparlanıp gideceğiz. Herkese bir bahane lazım. Kimi kazada gider, kimi hastalıkta… Bu senin alnına yazılmış bir kere, vaden dolunca gideceksin. Onun için isyankârlık yapma. Allah insana dert veriyor ama sabrını da veriyor. Sabredip mütevekkil olacaksın."*[234]diyerek onu teselli etmeye çalışır. Oktay'dan ayrıldıktan sonra bedenen ve ruhen büyük bir çöküntü yaşayan Serra, babaannesinin yanında âdeta şifa bulur. Babaannesi de torununun derdini dağıtmak için başka gençler gibi Bodrum, Antalya vb. yerlere gitmektense kendi yanına gelmesinden hoşnut olur. Serra'nın Özgür ile mutlu bir yuva kurmasının mimarı da babaannesi olacaktır.

---

[232]İpek Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1997.
[233]İpek Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 6- Şimdi Düğün Zamanı*, Artemis *Yay.*, İstanbul 2012.
[234]*age., s.* 385.

Kanser olan dedesinin kalan ömründe mutlu olmasını sağlamak için elinden geleni yapan Serra, onu gezintilere çıkarır, yıllardır görüşmediği arkadaşlarını bulup onları dedesiyle bir araya getirir.

Genç kahraman ve büyük ebeveyn arasında paylaşıma, sevgi ve saygıya dayalı bir etkileşimi örnekleyen romanlardan biri de *Gel de Gülme Şu Hâlimize* adlı eserdir. Evnur, çok sevdiği anneannesini eski günleri, eski insanları anlatan bir arkadaş olarak görür. Torunlarının ilgilerine göre onlara kitaplar alan anneanne, Evnur'a 1911'de Nobel Kimya Ödülü'nü kazanmış olan Madame Curie (Madam Köri)'nin yaşamını anlatan bir kitap hediye eder.

Genç kahraman tarafından aile büyüklerinin neşe ve bereket kaynağı olarak görüldüğü *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında emekli öğretmen olan anneanne Müyesser Hanım, karşısındakinin fikirlerine önem vermesiyle torunlarının kalbinde ayrı bir yer edinmiştir. Bir nevi psikolog görevi üstlenen babaanne ve büyükbaba ise torunları Duygu'nun hedeflerini, hayallerini sabırla dinleyerek ona inandıklarını ve güvendiklerini ifade ederler.

Eserlerde büyük ebeveynler ve genç kahramanlar arasındaki etkileşim genel olarak olumlu yönleriyle, örnek sayılabilecek bir boyutta işlenmiştir.

1.2. AKRAN ETKİLEŞİMİ

Gençlik çağı, bir kimlik oluşturma sürecidir. Bu gelişim evresinde gençlerin en çok etkilendikleri ve en çok önem verdikleri kişiler akranlarıdır. Akran çevresinde tutunmak, kendilerini kabul ettirmek onlar için âdeta bir var oluş biçimidir, var oluş şartıdır. En büyük korkularıysa arkadaşları tarafından dışlanmak, yalnız bırakılmaktır. Eserlerde gençlerin bu eğilimleri çeşitli yönleriyle yansıtılmıştır.

1.2.1. Akran Çatışması

Gençlik romanlarında sınıf farklılığı, fiziki özelliklerle dalga geçilmesi, üstünlük sağlama yarışı, kırıcı ve kaba saba konuşmalar, kıskançlık vb. nedenlerle akranlar arasında çatışma yaşandığı görülür. Çatışmaya sebep olan gençlerin, aile yapılarının sorunlu olması, ebeveynlerinin sevgi ve ilgilerinden mahrum olmaları, okul ile sağlam bir bağlarının olmaması dikkati çekmektedir. Arkadaşlarını incitmekten keyif alan gençler

ya incitilmiş ya şımartılmış ya da bir şekilde ihmal edilmiş gençlerdir. Eserlerde bazı gençler, varlık ve hâkimiyet alanlarının öylesine geniş olduğunu zannederler ki akranlarını kendi hükümranlıklarındaki dalga geçilecek köleler, gülme vesilesi olacak soytarılar olarak görürler. Bu gençler, davranışlarının yanlışlığını ya kalbi insan sevgisi ve değerlerle donanmış akranları sayesinde ya da kendilerine benzer davranışlar sergileyen kişiler vesilesiyle fark ederler.

Eserlerde akran çatışmaları, gençlerde onulmaz yıkımlar oluşturacak düzeyde değil, genellikle gençlerin kendilerini düzeltmelerini sağlayan kurgular üzerinden ele alınmış, bu şekilde sorunlu davranışların aslında gençlerin toplum ve olaylar karşısındaki çaresizliklerinden kaynaklandığına vurgu yapılmıştır.

Aynada Görmediklerin'de Pelin, her şeyin hep kendi istediği gibi olmasını bekleyen, olaylar isteklerinin aksine gelişince öfkelenip akranlarının kalplerini kıran ama sonunda bu yanlış davranışlarını, ikiz kardeşi Ceylin'in yardımlarıyla ve kendisiyle alay eden, sevgisine karşılık vermeyen İlker'in tutumları sebebiyle düzeltmeye çalışan bir genç olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Sınıf farklılığı ve fiziksel görünüşle alay etme nedeniyle yaşanan akran çatışmasının yansıtıldığı *Bana Sevgiyi Anlat* romanında Fidan, kasabasındayken gitar çalışı, güzel sesi, cana yakınlığı, yardımseverliğiyle arkadaşları arasında ayrıcalıklı bir konumdayken büyükşehirdeki lise öğrenimi sırasında taşradan gelmiş olması, şişman olması nedeniyle çeşitli aşağılanmalara, alaylara maruz kalır. Varlıklı, havalı, dalgacı bir arkadaş grubuna sahip olan Sumru, Fidan ismini köylülerin kullandığını, kardeşine bakan kızın adının da Fidan olduğunu ve kardeşinin onunla nasıl alay ettiğini anlatır. Fidan müzik yeteneği ve sesinin güzelliğiyle sınıf arkadaşlarına kendini kabul ettireceği inancında olsa da müzik öğretmeninin notalarla eğitmeye son derece önem vermesi sebebiyle bunu başaramaz. Fidan, okula başladığı ilk günden beri şişmanlığıyla dalga geçilmesini kendisine yediremediği için Tijen gibi ince oluncaya kadar aç kalma kararı alır. Uzun süre aç kalması onu yorgun, dalgın ve neşesiz yapar, gözlerinin parlaklığı kaybolur. Ağabeyinin *"Pek erken başladın buralı kızları taklit etmeye! Zayıflayacakmış! Şu hâline bak! Veremli gibisin! Okulu moda salonu mu sanıyorsun? Oraya okumaya gidilir."*[235] şeklindeki sözleri ve annesinin üzüntü dolu ısrarları Fidan'ı zayıflama

[235]Akçagüner, *s.* 40.

kararından vazgeçiremez. Fidan, şişmanlığı konusunda arkadaşı Tijen'in sataşması sonucu çıkan bir tartışma esnasında uzun süre aç kalmasının etkisiyle bayılır. Tedavisinden sonra olayı sorgulayan Fidan, çok ince olsa da arkadaşlarının kendisiyle dalga geçecek bir şeyler bulacaklarını, yabancı, taşralı olduğu için kendisini kabul etmek istemediklerini düşünür. Doktor adayı Burak, Fidan'a kendilerinin de taşradan geldiklerini, kasabalı ya da köylü olmanın utanılacak bir şey olmadığını, kilolu olup olmamanın değil, kişiliğin önemli olduğunu söyler. Olayın ardından kendisini suçlu hisseden Tijen, Fidan'a yakınlık gösterir. Bazı defilelerde mankenlik yapan ve bir filmde küçük bir rol almış olan Tijen'in kendi dünyasında erişilmez bir yeri olması dolayısıyla Fidan, onun okul bahçesinin kuytu köşelerinde sigara içerken kendisinden gözcülük yapması isteğini geri çevirmez. Okulun voleybol deneme takımda yer alan Fidan, başarılı olmak için tüm dikkatini oyuna yoğunlaştırıp pasını atmaya hazırlandığı anda dizinin arkasına çarpan sert bir cisimle dengesini yitirip yere kapaklanır, dizinin ağrımasına aldırmadan tüm dikkatini oyuna verir ancak kısa süre sonra başına çarpan basket topu gözlerinde şimşekler çaktırır. Fidan'ın, kahkahalar atan Nihat'ın yüzüne topu fırlatması sonucu disiplin soruşturması başlatılır. Okuldan uzaklaştırma cezası alan Nihat'ın tehditlerinden korkmayan Fidan, zaten kabul görmediği sınıfta bu olaylar nedeniyle arkadaşlarının kendisini kavgacı, saldırgan biri olarak görmelerinden endişe duyar. Müzik öğretmenlerinin Fidan'a *"Ders yılı başından beri bu sınıfta mıydın?"* şeklindeki sorusu karşısında Nihat'ın *"Evet hocam. Arkadaş ilk günden beri bu sınıftaydı. Önceleri fazla kalın olduğundan onu kütük sanmış olabilirsiniz. Diyez gibi incelmek için zavallı bayılmayı bile göze aldı ama ancak bu kadar incelebildi. Şimdi diyezle bemol arasında sıkışmış durumda!"*[236]demesi Fidan'ı üzdüğü gibi öğretmenin de tepkisini çeker. Arkadaşlarının bu davranışları ve bazı öğretmenlerinin anlayışsız, hoşgörüsüz tutumları dolayısıyla Fidan okulu bırakır.

Yazar, romanda hata yapan bütün gençleri aklamaya ve yaptıkları yanlışların arka planında olan sebepleri gün yüzüne çıkarmaya çalışır, bu bağlamda üç yıl sonra Fidan ve Nihat'ı yüzleştirir. Nihat, annesi ve babasının ayrılmalarından sonra annesinin ilgisizliğine maruz kalmış, babasının ikinci eşi Selma'dan ise nefret etmiştir. Fidan ile Selma'nın dış görünüş bakımından birbirlerine benzemeleri nedeniyle Selma'ya nefretini

[236]*age., s.* 68.

Fidan'a yöneltmiş olan Nihat, Fidan'ın okuldan ayrılmasından sonra hatasını anlamış ve büyük üzüntü duymuştur. Küstah, yaşamı ciddiye almayan, dalgacı, kaba, uyumsuz olan Nihat'ı böylesine olgun, duyarlı, duygulu bir insan hâline getiren büyülü güç ise babasının Selma'dan ayrıldıktan sonra oğlunun elinden tutmasıdır. Nihat, Fidan'a yıllarca yanında taşıdığı sol anahtarı biçiminde, taşlarla süslü, güzel bir kolye hediye eder. Fidan ise bu kolyeyi hiç çıkarmayacağını ve kendisine uğur getireceğini düşündüğünü ifade eder. Bu şekilde yıllar önce yaşanmış akran çatışması, yıllar sonra yerini akran dayanışmasına bırakır. Yazar, gençlerin kin tutmadıklarını, affedici olduklarını, kötülükleri kumlara, iyilikleri taşlara yazdıklarını bu yolla hissettirmiştir.

Burçlar üzerinden yapılan genellemelerin akran etkileşimi üzerindeki etkisine değinilen *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı romanda akrep burcundaki kızlarla anlaşmakta zorluk çeken Cenk, onların kıskanç, ser verip sır vermeyen, kendilerini üzenlerden intikam alan, yönetici ruha sahip olan kişiler olduğunu düşünür.

Arkadaş edinmek, akran çevresinden dışlanmamak için genç kahramanın yanlış davranışlara yönelmesi, süreç içerisinde annesinin de desteği ile kendisini sorgulayıp arkadaşsız kalmak pahasına da olsa öz saygısından ödün vermeme kararı almasının anlatıldığı *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında* romanında yeni okulunda yalnız kalmaktan korkan Serra, arkadaş edinmek uğruna kafa yapısı kendisine uymayan Aylin ve Simten ile zaman geçirmeye çalışır ancak onların sözlerinde durmamaları nedeniyle çok zor durumlarda kalır. Aylin, günlerce Serra'dan aldığı ders notlarını vaktinde geri getirmediği gibi sonunda yarısı kopmuş, yarısı köpek salyasıyla silinmiş kâğıt parçalarını Serra'ya verir. Serra, sınavda başarısız olunca arkadaş edinmek uğruna daha nelere katlanacağını sorgular. Bir süre sonra Aylin, Serra'dan sınavda kopya vermesini ister. Serra, onunla tekrar küsmemek için istemeye istemeye kâğıdını sınavda gösterir ancak bu durumdan son derece rahatsız olur. Serra, Aylin'in davetlisi olarak katıldığı bir ortamda ne olduğunu anlamadan elinde bira olan birinin kendisiyle fotoğraf çekilmesinin ardından ortamı terk eder. Aylin, o fotoğrafı şantaj aracı olarak kullanarak çeşitli isteklerini Serra'nın gerçekleştirmesini ister ve aksi bir durumda fotoğrafı Serra'nın annesine postalayacağını söyler. Derya Hanım, kızının uykusunda hıçkıra hıçkıra ağladığını duyunca sorunu öğrenir ve *"Bunda senin bir kabahatin yok canım kızım. Yalnız arkadaş edinmek için gösterdiğin gereksiz çaba var. Sen kendi gücünün, kendi değerinin farkında değilsin. Sen tek başına da olsan yine aynı değerdeki Serra'sın.*

Serra olmak için arkadaş desteğine ihtiyacın yok."[237]diyerek ondan yalnız kalma pahasına da olsa kendisine zarar verecek arkadaşlarından uzak durma iradesini göstermesini ister.

Serra hem annesinin sözlerini hem de öğretmeni Mualla Hanım'ın *"Düşünen insan, özgür insandır, kendi kişiliğini bilen insandır. Kendi kişiliğinizi bulduğunuzda bundan asla ödün vermemelisiniz, ancak o zaman güçlü biri olursunuz."*[238]şeklindeki cümlelerini düşünerek bir iç muhasebe gerçekleştirir ve yapayalnız kalsa da öz saygısından, kişiliğinden ödün vermemeye karar verir. Artık istemediği, doğru bulmadığı konularda arkadaşlarını kırmadan onlara 'hayır' demeyi bilecektir. Olan bitenleri annesine anlattığını Aylin'e söyleyen Serra, onun tehditlerini boşa çıkarır. Aylin, arkadaşlarından kiminin derslerindeki başarısını, kiminin zenginliğini, kiminin güzelliğini kıskanan, bu yönüyle akran çatışmasının kaynağını oluşturan kişidir. Yeni okuluna alışma ve yeni arkadaşlar edinme konusunda sorunlar yaşayan Serra, bu süreçte düşünmenin önemini idrak etmiş, sorular sorarak kendisini tanımaya çalışmış ve kendisine güvenmeyi öğrenmiştir.

Ekip çalışmasında sorumsuz davranmanın oluşturduğu çatışmanın yansıtıldığı ve doğru olana, bir genç kahramanın diliyle işaret edildiği *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata* romanında Dilek, üniversitede beraber proje hazırladığı arkadaşlarının sorumsuzlukları karşısında onları sorumluluklarını bilmeye davet eder, *"Eğer biz daha ilk adımda kaytarmaya başlarsak o zaman hemen burayı terk etmeliyiz. Terk etmeliyiz ki bizden daha sorumlu, bilinçli ve buraya bizden daha layık olanlar gelip okusun. Bari onların yerini almayalım."*[239]der.

Alay ve kıskançlığın neden olduğu çatışmaların yansıtıldığı *Dost Kuzenler 1*'de okulda klip çekmek isteyen arkadaşlarının ısrarı üzerine başrol oyunculuğunu üstlenen Kutay, komik duruma düşüleceği için kimsenin bu role talip olmadığını fark eder. Beklenenin aksine oldukça ilgi toplayan klibi, Umur'un verdiği bilgilerden dolayı izlemeyen Çağla, Kutay'a *"Siz okulunuzda hep böyle saçma şeyleri izlemek zorunda mı*

[237]Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında*, s. 210.
[238]*age.*, s. 212.
[239]Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata*, s. 195.

bırakılırsınız?" diye sorar. Söz konusu romanda güzel ve çalışkan olan Ayşem ise kız arkadaşları tarafından kıskanıldığı için yalnız bırakılır.

Dost Kuzenler 2'de Kutay, köydeki bir yazlıkta tatilini geçireceği için üzülürken bazı arkadaşları İspanya, Roma, Paris gibi yerlere gideceklerini söyleyerek onu sinirlendirmeye çalışırlar.

Hayata farklı pencerelerden bakmak ve tasvip edilmeyen davranışlar da akran çatışmasına yol açmaktadır. *Gece Defteri*'nde Canan, sınıf başkanları olan Esra'nın kibirli ve ukala tavırlarından hiç hoşlanmaz. Canan, felsefe kitapları okumasının Esra tarafından sığ yorumlarla eleştirileceğinden emindir. Kitaba dayalı bir dostlukları olan Alper ile Canan'ın konuştuğunu gören arkadaşları gülüştüklerinde Alper *"Biliyor musun adlarını söylediğim o arkadaşlarınla işte bu yüzden anlaşamıyorum. Onlar geç bile kalmış olmayacak. Bir gün bir de bakacaklar ki arkalarında bomboş anlamsız bir zaman yığını… Hayata benzemeyen bir zaman aralığı…"*[240] diyerek tepki gösterir. Canan'ın arkadaşı Orkun ise herkesin dar zamanlar yaşamaya başlamasından, kimsenin kimseye ayıracak zamanı olmamasından yakınır.

Zenginliğin getirdiği şımarıklık, kıskançlık ve farklı olma arayışının neden olduğu akran çatışması, *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* adlı romanda Yasemin-Dilek-Burak üçgeninde belirginlik kazanır. Dilek'in söylediklerine burun kıvıran Yasemin, kimi zaman arkadaşlarının yanında onu yok sayar kimi zaman da arkadaşlarıyla iş birliği içinde onunla dalga geçer. Dilek, akran olmaları hasebiyle ortak noktalarının olabileceğini düşündüğü için Yasemin'in anlam vermekte zorlandığı suratsızlığını kilo takıntısı nedeniyle aç kalmasına bağlar. Yasemin, Dilek'i de kendisiyle birlikte hareket etmeye mecbur bırakarak tramvayda gördükleri ve çantasından kötü kokular gelen Burak'ı takip eder. Burak'ı cinayet işlediği gerekçesiyle polise şikâyet etme niyetinde olan Yasemin'in haksızlığı kısa sürede açığa çıkar. Burak, bir kadavranın beyni ve karaciğerini çalışmak üzere eve götürmüş, kadavra gömme törenine ise yetişememiş, bu nedenle elindeki kadavra parçalarını Kahlenberg Ormanı'nın yakınlarına gömmek istemiştir, çantadan yayılan kötü kokunun nedeni ise kadavraların bekletildiği formol sıvısıdır. Burak, Yasemin'de uyuşturucu kullananların bencilliğini görürken Toro ise Yasemin'in tuhaflıklarını onun zengin olmasına, sıradan biri olarak kalmaktansa tehlikeleri göze

[240]Yavaşlı, *s.* 45.

alarak sıra dışı olma özentisine, Burak'ın övdüğü Dilek'i kıskanmasına bağlar. Romanda sebeplerine vurgu yapılan bu çatışma çözüme kavuşturulmamıştır.

Aynı romanda bir diğer çatışma da Serdar'ın, Cafer'e "Cefi" olarak hitap etmesi üzerine yaşanır. Cafer, Kurtuluş Savaşı gazisi Cafer Çavuş'un adını taşıdığını söyleyerek bu duruma tepki gösterir. Serdar'ın şaka yaptığını belirtmesi ve diğer arkadaşların müdahalesi ile çatışma son bulur.

Akran çatışmasının, şehirli-köylü, zengin-fakir olmak üzerinden somutlaştırıldığı *Karvera* adlı romanda sınıfta egemenlik kuran zengin ve şehirli öğrenciler, Carvera'nın öğretmenleri tarafından takdir edilen bir öğrenci olmasından, sporda başarılar elde etmesinden rahatsız olurlar, onu saf dışı bırakmak için köylülüğüyle dalga geçmeye, tehditlerde bulunmaya başlarlar. Köy çocuğu olmanın alay konusu yapıldığını, kusur hatta suç sayıldığını o zamana kadar hiç duymamış olan Carvera, çevresindeki nefret çemberini kırmak için pek çok şeyden vazgeçmesi gerektiğini bilir ancak kişiliğinden taviz vermemeye kararlıdır. Sevgiye çok önem veren on altı yaşındaki Carvera, dertleşmek için bile çevresinde kimseyi bulamayınca bir zaman sonra derste öğretmenlerinin sorularını yanıtlamak için parmak kaldırmamaya başlar ama kendisine söz hakkı verildiğinde yine en doğru, en derli toplu cevabı verir. Edebiyat Öğretmeni Manuel, arkadaşlarının Carvera'ya sözlü ve fiilî sataşmalarına tanık olur ve onlara davranışlarını sorgulamalarını söyler. İç muhasebesi sonucunda Carvera'ya haksızlık yaptığına karar veren Grandy, öğretmeni Manuel'e sınıfta zengin olan on bir kişinin kendilerini sınıf ağası olarak gördüklerini, parasız yatılı olan öğrencileri alt sınıf olarak kabul edip onların herhangi bir alanda yıldız ya da sınıf birincisi olmalarını engellediklerini anlatır. Carvera'nın sınıf ağalarından Jacky'nin bileğini bükmesi parasız yatılı öğrencilerde bir öz güven oluşturur ve yaptıkları toplantıda bir birlik oluşturmayı, hazırlayacakları tüzüğün ilk maddesinin de "Bu topluluğa sadece parasız yatılı olanlar katılabilir." şeklinde olması gerektiğini konuşurlar. Carvera, öfke dolu arkadaşlarına, sınıfta iki düşman güç oluşturmanın doğru olmayacağını, sınıf ağalarına onların kullandığı silahla karşılık vermenin kendilerine yakışmayacağını söylediği zaman Ekuanel, Polivera'nın acıklı öyküsünü anlatır. Sınıf ağaları, Polivera'nın dolabına bıraktıkları paraları onun çaldığını iddia ederek sınıf veya okul birincisi olmayacağına dair yemin etmemesi durumunda onu okuldan attıracaklarını söylemişlerdir. Polivera, olaydan kısa süre sonra okulu bırakmıştır. Carvera, Polivera'nın yaşadıklarının etkisinden

uzun süre kurtulamaz. Bununla beraber Polivera'nın on yaşında olduğu için korkuya kapılıp her şeyden vazgeçtiğini oysa kendisinin birkaç hafta sonra on yedi yaşında olacağını düşünerek pes etmemeye karar verir. Manuel, öğrenciler arasındaki bu kutuplaşmayı kırmak ve onların kaynaşmalarını sağlamak için bir tiyatro oyunu tertip edecektir, beğendiği bir metni tiyatro kolu başkanı Jacky'ye vererek metni arkadaşlarıyla beraber inceledikten sonra fikirlerini beyan etmelerini ister, başka bir oyun metni önerisine de açık olduğunu söyler. Jacky, uşak rolünde olmasını ailesinin kabul etmeyeceğini belirtip kendisi için efendi rolünü seçtiğini söyleyerek yaptıkları rol dağılımını öğretmenine verir. Manuel, Jacky ve arkadaşlarının güzel ve önemli rolleri kendileri için seçmelerini kabul etmez ve parasız yatılı öğrencilere de rollerin adil bir şekilde dağıtılmasını ister. Tiyatro çalışmaları sırasında Jacky'nin göründüğü kadar kötü bir insan olmadığını anlayan Carvera, ona sınıf birincisi olamaması durumunda üniversite için burs alamayacağını ve okuyamayacağını izah eder. Jacky ise her halükârda Amerika'da okuyabilecektir. Jacky, dönem sonunda okul birincisi olan Carvera'yı kutlarken buruktur ama ona karşı düşmanca duygular beslemez.

Yazar-anlatıcı tarafından her sınıfın bir ülke gibi yasalarının, törelerinin olduğu, aykırı düşüncelerin, davranışların yargılandığı, başkaldıranın başının ezildiği, çok az öğrencinin bu düzenin dışına çıkarak kendisi olabildiği söylenen *Kent Düşleri* romanında başkahraman Engin, dışlanmamak için sınavlarda arkadaşlarına kopya vermiş, onlardan görünmek için ara sıra okulu kırmıştır.

Genç kahramanların ölçüsüz sözlerle konuşmalarının çatışmalara neden olduğuna değinen *Kolaysa Ağlama* romanında Mert, coğrafya dersinin sözlüsünde Karadeniz Bölgesi'nin dağlarını sıralayamayınca sınıf arkadaşı Mansur'un *"Buraya düşmeden önce geri zekâlılar okulunda mıydın yoksa?"* demesi üzerine ona yumruklarla saldırır.

Akranlar arasında hâkimiyet kurma çabasının çatışma oluşturduğu *Mine Kızlar Yurdunda*[241] adlı romanda Mine, kazandığı Anadolu Lisesinde öğrenimini sürdürmek için Mavi Menekşe Yurdunda kalırken oda arkadaşları Nurdan ve Zülal ile çeşitli çatışmalar yaşar. Nurdan, odada kendisinin sözünü geçirmek için Mine'yi yıldırmaya çalışır. Odada gürültü çıkarmak, ışığı açık bırakmak gibi rahatsız edici davranışlarının yanı sıra hakaret

[241]Fatma Pekşen, *Mine Kızlar Yurdunda* (6. baskı), Timaş *Yay.*, İstanbul 2011. Yazarın *Çılgın Kızlar Kantini* adlı romanı da "Genç Timaş", "Özgür Romanlar" etiketiyle yayımlanmıştır.

ve alay içeren cümleleriyle Mine'ye baskı yapar. Ders çalışmayan Nurdan ve Zülal, Mine'nin çeşitli eğlencelere katılmayarak ödevlerini eksiksiz yapması ile de dalga geçerler. Nurdan ve Zülal'in alayları ve sataşmaları karşısında başlangıçta okulu bırakıp ailesinin yanına dönmeyi düşünen ancak öğretmenlerinin, okuldaki arkadaşlarının, halasının desteğiyle direnmeye karar veren Mine bir yandan onlara kendisini ezdirmemeye çalışır öte yandan işin kavga boyutuna varmaması için sabırlı davranmaya özen gösterir. Günlüğüne *"Sabır, zaferdir."* şeklinde bir söz not eder. Nurdan'ın bir başka odaya geçmesiyle çatışma daha fazla ilerlemez. Romanın sonunda yurdunu koca bir aileye benzeten Mine, Nurdan ve Zülal'i bile sevdiğini düşünür.

Aynı romanda arkadaşlarının *"Kız gibi ince sesin var."* gibi alaylarına maruz kalan Eyüp, annesi ve babası işitme engelli olduğu için okula başladığı zaman konuşmayı ve hecelemeyi öğrenmiştir. Mine, arkadaşının hüzünlü hayat hikâyesinden haberdar olunca bir daha kimseyle alay etmeyeceğine, ön yargılı olmayacağına dair kendisine söz verir. Bu şekilde romanda akranlarla alay etmenin yanlışlığına da vurgu yapılmış olur.

Arkadaş edinmek uğruna onların beğenisini toplayacak yanlış davranışlar yapan başkahramanın hatasını anlamasına değinen *Sekizinci Renk* adlı romanda Ela, annesinin buyurgan tavrını taklit ettiği için arkadaş edinememektedir. Psikolog Ülev, ona uyumlu, sevecen ve hoşgörülü olmasını, gerekli yerlerde özverili davranmasını ve alçak gönüllü olmasını önerir. Ela, Ülev'in öğütlerini uygulamaya başlayınca bazı arkadaş ortamlarına girmeyi başarır. Bu ortamlarda arkadaşlarının beğenisini toplamak, onların ilgi odağı olmak için annesinin tiyatrolarından aklında kalan aşk temalı cümleleri birbiri ardına sıralar ve kendisinin de bir gence âşık olduğu yalanını uydurur. Ela, düş gücünü kullanarak bu çok bilmiş kızları avucunun içine alacağını düşünür, bunun yanı sıra ne denli başına buyruk bir kız görünümü sergilerse arkadaşlarının gözünde o denli değerinin artacağına inanır. Bu nedenle bir süre sonra argo konuşmaya başlar. Lüks araba ve özel sürücüyle okula gitmesinin arkadaşları tarafından alay konusu olması sonrasında Ela, servisle okula gitmek için ailesine baskı yapar. Tatilde de bir kampa gitmek için ailesinden Ülev'in gizli desteğiyle izin koparan Ela, şarkılarla, fıkralarla eğlenceli bir yolculuk geçirir ancak kampa varınca hayal kırıklığına uğrar. Çadırlarda kalan öğrenciler, uzaklarda bulunan doğal bir kaynaktan su taşırlar. Sebzeler, meyveler kampın bahçesinde yetiştirilir. İsteyen öğrenciler bu bahçelerde ekip biçme, sulama, ürün toplama işlerinde çalışabilmektedir. Üç beş gün içinde kamp koşullarına alışan Ela, doğanın bilincine ilk

kez varır. Kampta dil dersleri yanında resim, müzik, tiyatro, heykel, tahta oymacılığı çalışmaları, yüzme yarışları da yapılabilmektedir. Akşamları toplu söyleşiler yapılır. Uydurma serüvenler anlatmanın yanlışlığını anlamış olan Ela, yalanlar uydurmasına gerek kalmadan pek çok arkadaş edinir. Kampta besin seçimi, çadırların düzeni ve temizliği gençlerin denetimindedir. Kampta çıkarılan gazetede kamp haberleri, şiirler, öyküler, karikatür ve fıkralar yer alır. Televizyonun olmadığı kampta öğrenciler, başkalarının düşlerini izlemek yerine kendileri düş kurmaya yönlendirilirler. Bu kampta arkadaşlarının davranış ve düşüncelerini özenle gözlemleyen Ela, onları nelerin rahatsız ettiğini algılamaya başlar. Bu deneyim onu arkadaşlarına karşı dengeli ve ölçülü davranmaya yönlendirir.

Sırmalı Sandaletler'de Gülperi, Selda Hanımlarda çocuk bakıcılığı yapmak için kalırken Selin ve Ozan'ın arkadaşları geldiğinde hep özendiği bu gençlerin ne konuştuklarını merak eder. Hakan, Gülperi'nin kendilerini dinlediğini fark edince kapıyı açar ve onun üzerine yürüyerek "*Tıpkı bir köpek yavrusu gibi kapı dibinde durmuş ilgi ve sevgi mi arıyorsun? Başkalarından bekleyeceğine kendi içinde ara, bul onu! Unutma, merak kediyi öldürür."*[242]der. Gülperi, Hakan'ın üzerine yürümesinden ve sert sözlerinden öylesine etkilenir ki aradan aylar geçmesine rağmen bu olayın tesirinden kurtulamaz ve *"Merak, kediyi öldürür."* sözünün anlamını Ferhan'a sorar. Babasının kendisini sürüklediği iğrenç hayattan kurtulmak için son çare olarak Selda Hanımlara sığınmayı düşünen Gülperi, evin önüne yaklaşmışken Selda Hanım'ın oğlu Ozan ve arkadaşı Hakan'ın apartmana girdiklerini görünce bütün cesaretini kaybeder. Hakan'ın üzerine yürüyüşünü, *"Tıpkı bir köpek yavrusu gibi kapı dibinde durmuş ilgi ve sevgi mi arıyorsun?"* deyişini hatırlar ve bu cümleyi mevcut hâliyle özdeşleştirir, yaşadığı çirkinlikleri Hakan'ın anlamasından ve herkesin yanında bunları açıklayarak en aşağılayıcı sözlerle kendisini mahcup etmesinden korkar. Hakan, her ne kadar bu sözleriyle Gülperi'nin özünü anlamaya çalışmasını sağlamak istemişse de Gülperi'de büyük bir yıkım oluşturmuştur, onun tek kurtuluş yolunu da kapamıştır.

Aynı romanda gençlerin akranlarına karşı üstünlük sağlama düşüncelerinin, bazen onların çocukluk yıllarında yaşadıkları aşağılanmanın bir sonucu olabileceğine dikkat çekilmiştir. Zengin olmadığı hâlde kendisini varlıklı bir ailenin çocuğuymuş gibi gösteren

[242]Kutsal, *Sırmalı Sandaletler*, *s.* 60-61.

Hakan, fakir evini arkadaşlarının görmesini istemediği için annesinin evde arkadaş toplantılarına izin vermediğini söyler. Hakan'ın kendisini olmadığı gibi göstermesinin temel sebebi ise çocukluğunda yaşadığı dışlanma ve aşağılanmadır. Hakan, bilgi konusunda da üstün olma çabasındadır. Okul sonrasında temizlik şirketinde çalışacağı arkadaşlarından birinin üniversite mezunu olduğunu öğrenince bilgi yarışında boşa harcanacak vaktinin olmadığını, daha çok çalışması gerektiğini, gelecekte şansı yakalayacakların bilimsel donanımlı kişiler olacağını düşünür.

Akranlarının gizli oyunu sonucu yapmadığı bir davranıştan dolayı suçlanan kahramanın nasıl aklandığının aktarıldığı *Üçünü de Sevdim* romanında Berkan ve Orkan, köyden gelen Murat adına Selen'e mektup yazarlar. Başkahraman Murat, mektubu kendisinin yazmadığını söylediği zaman Selen'in babasının aşağılayıcı sözleriyle karşılaşır ancak kendi el yazısı ile mektuptaki el yazısı birbirini tutmayınca gerçek ortaya çıkar.

İsmi söylenmeyen bir kahramanın günlüğünden oluşan *Yalnızlık*[243]romanında arkadaşı ile tartışan başkahraman, *"Haklı veya haksız olayım, ben kendimi kimseye ezdirmem, bunu herkese öğreteceğim."*[244]der. Başkahraman, arkadaşı Didem'i bencil olması ve yıkıcı eleştirileri nedeniyle sevmez ve bunu günlüğüne kelimeleri tersten yazarak "i'medid çih muroyimves" şeklinde not eder. Kendisini yalnız bırakan Didem ve Melda'nın bu tavırlarını umursamamaya çalışır, onların bir yerden buldukları parayı kendisiyle harcamak istemediklerini düşünür. Başkahraman, arkadaşlarının kendisini yalnız bırakması karşısında insanın en iyi arkadaşının kendisi olabileceğini günlüğüne yazar. Melda ve Menekşe'yi şık elbiseleriyle gördüğü ve böyle güzel elbiselere sahip olmamasına hayıflandığı zaman kendisinden kötü durumda olanları düşünerek hâline şükreder ancak aynı durumda oldukları akranlarının kendisinden üstün olmasına üzülmekten kendisini alamaz.

Eserlerde alay etmek, kıskançlık, sınıf farklılığı, hâkimiyet kurma çabası vb. nedenlerle akranlar arasında çatışmalar olduğu görülmektedir. Bu çatışmaların çözümünde genç kahramanların kaynaşmasını sağlayacak tiyatro gibi ekip çalışmasının

[243]Halide Eşber, *Yalnızlık*, BU Yayınevi, İstanbul 2000. (Eser, BU Yayınevi 1999 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması üçüncülük ödülünü almıştır.)
[244]*age., s.* 35.

ön plana çıktığı bir etkinlikten yararlanan öğretmenin çabası, aile ve akran desteği dikkati çekmektedir.

1.2.2. Akran Dayanışması

Davranış bozukluğu göstermeyen arkadaş kümeleri, gencin bağımsızlığını kazanmasına yardım eden bir toplumsallaşma ortamı olarak nitelendirilmiş ve bu tarz oluşumlar sayesinde gencin yanlış davranışlardan korunabileceği ifade edilmiştir.[245]

Gençler, zorluklara ve kötülüklere karşı mücadele ederken, yönlerini tayin etmeye çalışırken çoğu zaman akran desteğine ihtiyaç duyarlar.

Akran dayanışmasının yansıtıldığı *Aynada Görmediklerin*'de Baran, Umut'u anne ve babasından ilgi ve sevgi görmediği zamanlarda yalnız bırakmaz. İki arkadaş, kendilerine ait olmayan bir arabayla kaza yaptıklarında ise bütün arkadaşları 10.000 *YTL* olan tamir masrafını el birliğiyle temin etmeye çalışırlarken Eylül de maddi durumu kötü olmasına rağmen üniversite kayıtları için biriktirdiği parayı arkadaşlarına verir.

Bana Sevgiyi Anlat romanında yaşamının arkadaşlarıyla daha anlamlı, daha güzel olduğunu düşünen Fidan, arkadaşı Selçuk'un hediye ettiği gitarı yıllarca saklar.

İnternette sohbet grubu oluşturmuş on yedi, on sekiz yaşlarındaki gençler ile yirmi bir yaşındaki Sarp ve Çağla'nın karşılıklı yazışmaları üzerine kurulmuş olan *Ben Sevilmeye Değerim* ve devamı olan *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı romanlarda, sanal ortamda acılarını, sevinçlerini paylaşan genç kahramanlar, kendilerini bir aile gibi görmektedirler. Chatte duygularını yazan Çiğdem *"Buradayım çünkü anlatmaya, beni dinleyecek insanlara ihtiyacım var."*[246] der.

Beni Hâlâ Seviyorsan romanında başta kavak yellerinin estiği on yedi yaşın; gizem, âşık olma, başkaldırı, canlılık ve pırıltı yaşı olduğunu düşünen Sarp, büyüklerin, bu yaşlardaki deli dolu gençlerin içtenliğini fark edemeyip onları saygısız, susmak nedir bilmeyen yeni yetmeler olarak tanımlamalarını eleştirir. Kendisinden dört yaş küçük olan gençlere chatte yol gösteren Sarp, arkadaş seçiminde yapılan hataların insanı aykırı

[245]Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, s. 75-77.
[246]Alpay, *Ben Sevilmeye Değerim*, s. 154.

gruplaşma merkezlerine ittiğini, öfkeye yenik düşmenin yanlışlığını, insanlarda sürekli kusur aramak yerine onların olumlu yönlerini keşfetmek gerektiğini vb. ifade eder.

Ben Sevilmeye Değerim romanında ise Sarp, sohbet grubundaki gençlere okul dışındaki zamanlarda birtakım işlerde çalışmalarını, kendi kazandıkları parayı harcamanın mutluluğunu yaşamalarını, kendilerine yapılmasını istemedikleri şeyleri başkalarına yapmamalarını vb. önerir ve "Bana ne!" tavrını eleştirerek yardımlaşmanın önemine dikkat çeker.

Beni Hâlâ Seviyorsan'da on iki yaşından itibaren bir kuaförde manikürcü olarak çalışan Tunay, kendisini küçümseyen insanlarla karşılaşmış olmasına rağmen bir yandan işini en iyi şekilde yapmaya çalışır, öte yandan açık öğretimden sekiz yıllık ilköğretimi bitirmeye gayret eder. Yaşamdaki zorluklara yakınmadan direnen Tunay, gruptaki birçok gencin takdirini kazanır.

Mezkûr iki romanda kullanılan teknik, gerçek hayatta var olan etkin bir iletişim modelini yansıtmıştır. Bununla beraber söz konusu teknik nedeniyle kahramanların dünyalarıyla okuyucunun doğrudan karşılaşma imkânı sınırlandırılmış, okuyucu olaylar, durumlar ve duygular karşısında gözlemci olarak konumlandırılmıştır.

Ekip çalışmasıyla güzel işler yapılmasını örnekleyen *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında* adlı romanda başkahraman Serra, okullarının dış cephesini sarmaşıklarla süslemeyi ve ana giriş kapısının önünde geri dönüşüm kutusu oluşturmayı ister. Sınıf arkadaşlarıyla kermes yaparak sarmaşık fidelerini temin ederler ve okullarını güzelleştirmek için ilk adımı atarlar. Sonrasında lise ikinci sınıfların müzik grubunun okulda bir konser vermelerini sağlayarak hem konserden hem de konser arasındaki yiyecek satışlarından elde ettikleri parayla okul koridorlarını panolarla süslerler ve çöp kutularını boyarlar. Planladıkları etkinlikleri gerçekleştirmek için birlikte çalışmaları, onların birbirlerine daha çok kenetlenmelerini sağlar. Lise 1-C sınıfının bu çabaları ve başarıları öğretmenleri ve okul idaresi tarafından takdir edilir.

Kitaplar ve düşünceler zemininde gelişen ilkeli bir arkadaşlığı yansıtan *Gece Defteri*'nde Alper, Canan'a hediye ettiği kitabın başına *"Sevgili Arkadaşım Canan'a dostluğun bir yeşil yaprak olduğu gerçeğini hiç unutmadan, sevgiyle…"* yazmıştır.

Hamdullah Köseoğlu'nun *Kent Düşleri* adlı romanında Engin, samimi arkadaşlarıyla güzel paylaşımlar yaşadığı zaman, yeryüzünün daha bir güzelleştiğini,

insanların, ulusların, halkların barıştığını, dikenli tellerin paslanıp çürüdüğünü hisseder. Doğrultmada çalışan Özkan için ise arkadaş; kardeş demektir, canın yarısı demektir. Özkan'ın haftalıklarını gasp edenlere karşı arkadaşlarıyla birlikte mücadele ettiklerini ve bu nedenle toplu hâlde gezdiklerini söylemesi gençlerin, çevrelerindeki zorbalıklara karşı akran dayanışmasıyla mukavemet göstermelerini yansıtmaktadır.

Örnek bir arkadaşlığın işlendiği *Lise Aşkım*'da sınıf tekrarına kalmış bir öğrenci olarak yeni sınıfında utandığı için sıra arkadaşı olmasını istemeyen, yanında oturmak isteyenleri tehdit ederek uzaklaştıran Zeynep, Jülide'ye de yanında kimsenin oturmasını istemediğini söyler. Jülide *"Yanında kimseyi istemiyorsan bu kendinle ilgili bir sorunun olduğunu gösterir. O zaman sıra arkadaşın olur, buna bir çare bulmana yardım ederim. Ama özellikle beni istemiyorsan benimle ilgili benim bilmediğim bir sorunun var demektir. O zaman hemen başka bir sıraya geçerim. Yıl içinde aramızdaki sorunu çözeriz. Sonra yine gelir, buraya otururum."*[247]der. Zeynep, sene sonuna kadar onu yanında oturduğuna pişman edebileceğini ifade eder ancak Jülide, olsun, diyerek sıraya oturur. İki gencin çok samimi ve candan dostluğunun başlangıcı bu şekilde gerçekleşir. Zeynep, arkadaşlığın nakış nakış işlenmesi gerektiğini, emekle dostluğa dönüşeceğini, kendisine verilen bir sırrı herhangi bir tartışma ve ayrılık anında deşifre eden arkadaşın dost olamayacağını, dostluğun temelinde dürüstlük olduğunu düşünür. Jülide'nin sakin ve umutlu karakteri sayesinde Zeynep, hayatını zorlaştıran duygulardan kurtulur, sinirli davranışları da azalır. Bir kaza sonucu Jülide'nin ayak parmaklarının kırılmasına neden olan Zeynep, arkadaşının en büyük hayali olan jimnastik yarışmasına katılamayacak olmasına çok üzülürken Jülide, en büyük hayalinin kırk yıl sonra da Zeynep'i yanında görmek olduğunu söyleyerek onun kendisini daha iyi hissetmesini sağlar. İki dost, birbirlerini kötülükten alıkoyup iyiliğe yöneltmeye çalışır.

Bir dostta aranacak meziyetler *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında Duygu'nun bir dergiden günlüğüne aktardığı cümleler aracılığıyla okuyucuya sunulmuştur. Bu sözlerde yanılgıların insan için olabileceğini düşünerek arkadaşını affedebilmek, iyi bir arkadaşı en değerli hediye olarak algılamak, ayrılıklarda dostluğun değerini korumak, arkadaşının olmadığı ortamlarda onu savunabilmek gibi erdemlerin önemine dikkat çekilir. *"Yeni bir arkadaş edinmekten daha güzel olan tek şey, eski arkadaşlığı sürdürmektir."* sözünü

[247]Akıncı, s. 12.

yaşamlarında uygulayan Duygu ve Biricik, ilkokul dördüncü sınıftan beri yakın arkadaşlıklarını birbirlerinden güç alarak, sorunlarını beraber çözerek sürdürürler, el ele vererek zor durumda olan arkadaşlarına da destek olurlar. Kaza geçiren Diba'yı ziyaret eden Duygu, günlüğüne yazmış olduğu *"Yaşam karşısında boynu bükük durmayın ve omuzlarınızı düşürmeyin, belinizi sırtınızdaki yük değil, o yükü taşıma biçiminiz eğer."*[248] şeklindeki bir vecizeyle onu teselli etmeye çalışır ve ona takip edebileceği yolu gösterir. Aynı romanda Güzin, kötü bir durumdayken dost bakışların kendisine ilaç gibi geldiğini ifade eder.

Arkadaşlık ve dostluk hastalık gibi bir durumda daha da önem kazanmaktadır. Bu durum, *Mes@jımı Bekle*'de talasemi hastası olan Sülün'ün, arkadaşları tarafından unutulmaması sayesinde iyileşme umudunu canlı tutması aracılığıyla ifade edilmiştir.

*Sırmalı Sandaletler'*de Sinan'ın intihar girişimi üzerine bütün arkadaşları tek bir yürek olurlar, geçirmekte olduğu bu zor zamanlarda ona destek olmaya çalışırlar. Aynı romanda Banu'nun annesiyle tartışması nedeniyle ağlaması üzerine Hakan, arkadaşlarına anne ve babalarının toplumda yaşananlar dolayısıyla kendileri için endişelendiklerini, bu konuda en doğru tutumun onları anlamaya çalışmak olduğunu söyler.

Yatılı bir okulda lise öğrenimine devam eden genç kahramanın, yakın bir arkadaş edinmesinin ardından kendisini çaresiz hissetmemesi ve mutlu olmaya başlaması Halide Eşber'in *Yalnızlık* romanında ele alınmıştır. Bir senedir ayrı kaldığı arkadaşı Sedef'i gören kahraman yıl boyunca yaşadığı sıkıntıları bir anda unutur, bütün karamsarlıklarından arınır ve Sedef ile her zaman gönüllerinin, düşlerinin bir olmasını diler. Derslerinde çok başarılı olmasına rağmen beşik kertmesi nedeniyle okuldan alınacak olan Seyran'ın geçirdiği trafik kazası sonucu beşik kertmesinin bozulması ve Seyran'ın eğitimine devam etmesi, romanın başkahramanına kötü olayların bile iyi başlangıçlara vesile olabileceğini düşündürür. Kahraman günlüğüne, Seyran'ı tanımaması durumunda direncin ne olduğunu anlayamayacağını yazar.

Akran desteğinin yanlış davranışların önüne geçmesi *Yaş On Yedi* adlı romanda Bahar ve Derya'nın arkadaşları Keriman'ın evden kaçıp sevdiği genç ile başka bir şehre gitmesine engel olmaları üzerinden anlatılmıştır.

---

[248]Pekşen, *Mavi Hayal Pembe Düş*, *s.* 193.

Gençlik çağının en önemli yönelimlerinden biri olan akran dayanışması, eserlerde zor durumlarda kenetlenme, birbirlerini kötülükten alıkoyup iyiliğe yöneltme, ekip çalışmasıyla güzel işler başarma vb. bağlamlarda ele alınmıştır. Arkadaşlık, dostluk genç kahramanlara ilaç gibi gelmekte, onların yalnızlık, çaresizlik, mutsuzluk gibi duygulardan arınmalarına yardımcı olmaktadır.

1.3. EĞİTİM VE ÖĞRETİM

1.3.1. Liselere ve Yükseköğretime Geçiş Sınavları

Bugün iki milyonun üzerinde gencin katıldığı yükseköğretime geçiş sınavları ile bir milyonu aşkın öğrencinin katıldığı temel eğitimden ortaöğretime geçiş sınavları, ilk gençlik ve gençlik edebiyatı eserlerinde gençleri ilgilendiren önemli bir sorun olarak ele alınmıştır. Bu sınavları hayatları için bir dönüm noktası olarak değerlendiren genç kahramanlara kimi aileler bilinçli bir şekilde destek olurken kimileri de ilgisizlikleri ya da beklentilerinin yüksekliği nedeniyle onları zor durumda bırakmaktadırlar. Genç kahramanlar ise ev, okul, dershane, dersler, sınavlar kıskacında kültür, sanat etkinliklerine katılmaya, kitap okumaya bile fırsat bulamayacak kadar kendilerini ksıtırılmış hissetmektedirler. Bazı kahramanlar test tekniğini eleştirmişler, tam bir öğrenmeyi sağlamadığını, gerekli donanımı edinmelerine yetmediğini vurgulamışlardır. Bunların yanı sıra okul haricinde dershanelere ihtiyaç duyulması da eleştirilmiştir. Kimi kahramanlar ilgi ve yeteneklerinin olduğu alanlarda öğrenim görme hakkını sınavsız bir şekilde elde etmek isterken kimileri de herhangi bir işte çalışmaları durumunda hayatı daha iyi tanıyabileceklerini düşünürler.

Yazarlar, hayatta var olan bir gerçekliği eserlerinde yansıtmışlar ve bu olgunun gençler üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmişler, bazen de bu soruna hal çareleri sunmuşlardır.

Öğrencilerin ruhen ve bedenen yıpranarak dinlenmeksizin liselere geçiş sınavına hazırlanmalarının eleştirildiği, onların sağlıklı, mutlu, huzurlu olmalarının sınavda başarılı olmalarından daha çok önemsenmesi gerektiğinin vurgulandığı *Annem Sizi Derse Bekliyor*[249]romanında Ali, kızı Ada'ya sınavın ve sınav sonucunun çok önemli

[249]Can Kartoğlu Gürses, *Annem Sizi Derse Bekliyor* (2. baskı), İletişim *Yay.*, İstanbul 2004.

olmadığını, gerekirse özel okulda öğrenimine devam edebileceğini söyler. Güneş Hanım, kızının ufkunu genişletebileceği, öz güveninin tam olabileceği, kuralların değil aklın hâkim olduğu bir lisede okumasını ister. Özel okulda öğrenim gören, dershaneye giden ve özel ders alan Ada ise anne ve babasının emeklerini boşa çıkarmamak için çok çalışır, arkadaşıyla gittiği bir yerde "çift kaşarlı tost" yerine "çift kaşarlı test" istemesi onun algılarının tamamen teste ve sınava yoğunlaştığını göstermektedir. Ada, sınava yoğun bir biçimde hazırlanmakla beraber birtakım duyarlılıkları göz ardı etmek istemez, sekiz yıl öğrenim gördüğü okulunda son günlerini arkadaşlarıyla geçirmek yerine sınava hazırlanmak amacıyla mayıs ayında sahte raporlar alınmasını hissiz ve anlamsız bulur, sınav hazırlığının zorlu süreci nedeniyle evlerine anneannesinin davet edilmemesi düşüncesine ise şiddetle karşı çıkar. Dershane öğretmenlerinin telkinlerine aldırmayarak okul derslerini ihmal etmeyen Ada, 5.00 not ortalaması ile mezun olur. Özel Okullar sınavında zamanı iyi kullanamaması, sınav heyecanını yenememesi, test tekniklerini çok iyi kavrayamamış olması nedeniyle istediği başarıyı elde edemeyen Ada, Anadolu Liselerine Giriş Sınavı'nda emeklerinin karşılığını alır ve hedeflediği liseye yerleşir. Sınav sonuçlarını beklerken yaşadığı stresten dolayı zona geçirse de ailesinin desteğiyle zorlukların üstesinden gelir ve İngilizce hazırlık sınıfı muafiyet sınavında başarılı olarak liseye 9. sınıftan başlar. 9. sınıfı ise 4.45 not ortalaması ile bitirir.

Genç kahramanın sınav stresini artıran bir durum da ailenin yanlış tutumudur. Şule İbiş'in *Aramızda*[250] romanında Eylül'ün ailesi yükseköğretime geçiş sınavları konusunda ona *"Kazanacaksın! Kazanmak zorundasın! Kazanamazsan çok kötü olur. El âlem ne der? Kardeşlerin daha ilk yıldan kazandılar. Bak, üç yıldır özel okula, iki yıldır da dershaneye gidiyorsun, bunu bulamayanlar da var."*[251]der ve bu cümleler de Eylül'ün sınav stresini ve korkusunu artırır.

Aynada Görmediklerin romanı, Baran'ın ve annesinin üniversite sınavına gireceği akşamın anlatımıyla başlar. Metin, oğlu Baran'ı karşısına alır ve istediği arabayı ona alması için üniversite sınavında başarılı olmasını şart koşar. Oğlunu özel okulda okutmuş,

[250]Şule İbiş, *Aramızda* (2. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2010. (Eser, BU Yayınevi 2004 Gençlik Edebiyatı Roman Yarışması'nda ikincilik ödülünü almıştır. Yarışmada jüri üyesi olan isimler şunlardır: Ali Gültekin, Gülten Dayıoğlu, Hikmet Asutay, Necdet Neydim, Nilüfer Tapan, Nuran Özyer, Turgay Kurultay.) Yazarın *Kamp Arkadaşları 1, Kamp Arkadaşları 2- İkinci Şans, Zera Köşkü* adlı romanları da "Gençlik-Roman" amblemiyle yayımlanmıştır.

[251]*age., s.* 24.

bir dediğini iki etmemiştir ama arabayı hak etmesi gerektiğine inanır. Baran ise üniversite sınavını kazanmasının kendi hayatı için son derece önemli olduğunu kabul etmekle beraber babasının kendisine araba almak için böyle bir şart koşmasından rahatsız olur ve babasına arabayı hak etmek için yaz tatilinde çalışıp biraz para biriktireceğini ama arabanın alınıp alınmamasının üniversite sınavını kazanmasıyla ilgili bir mesele olmadığını düşündüğünü söyler. Sedef ve Ceylin, Baran'a sınav öncesinde destek olmak, moral vermek isterlerken diğer aile bireyleri onlar kadar anlayışlı değillerdir. Pelin yine tam sınav akşamı çok yüksek sesle müzik dinlerken ikizi Ceylin *"Yarın öbür gün biz de sınava gireceğiz. Sana da böyle düşüncesizce davranılsa hoşuna gider miydi?"* diyerek onu ikaz eder. Baran'ın en yakın arkadaşı Umut da sınav öncesindeki akşam ailesinden beklediği desteği görememiştir. Romanın bu bölümlerinde sınavın gençlerde stres, kaygı, korku oluşturabileceği ve bu noktada gençlere destek olmak konusunda ailelere büyük görev düştüğü vurgulanmak istenmiştir.

Gençlerin sınavı kazanamamaları durumunda ailelerin anlayış göstermeleri önem arz etmektedir. Mezkûr romanda sınavı kazanamaması neticesinde üzülen Baran'ı babası şu sözleriyle teselli eder: *"Seni böyle süklüm püklüm görmek istemiyorum. Ne olmuş yani? Alt tarafı bir sınav. Ben demez miyim sana, daha hayatta ne sınavlar var, diye. Bu da neymiş ki? Seneye bir daha denersin."*[252] Sedef de çocuklarının sağlıklı ve mutlu olmalarını, sınavı kazanmalarından daha çok önemser.

Okullardaki öğretimin yetersiz olması nedeniyle dershanelere gereksinim duyulması konusuna eleştirel yaklaşan *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*[253]romanında Çiçek, arkadaşı Sultan'ın ağabeyinin lisede her yıl takdirname almasına rağmen üç yıldır üniversite sınavını kazanamamasını, okuldaki dersler haricinde dershaneye gereksinim duyulmasını sorgular. Çiçek, derslerin, dershanelerin kendilerini yorgun düşürdüğünü, herhangi bir işte çalışmaları durumunda yaşamı daha iyi tanıyabileceklerini düşünür.

Genç kahramanların üniversite sınavına hazırlık sürecinde kendilerini yarış atı gibi hissetmelerinin konu edildiği *Düşlerin Ötesi* romanında bazı gençler okulda, evde ve her yerde üniversite sınavlarının mevzubahis olmasından bıkıp usanmışlardır. Umut da üniversite sınavlarına hazırlanmayı başlangıçta önemsememesine rağmen babasından

[252]Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, s. 231.
[253]Muzaffer İzgü, *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* (2. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2004.

kalan emekli aylığını ancak üniversiteyi kazanırsa alabileceğini öğrenmesinden sonra üniversite sınavına hazırlanması gerektiğini anlar ancak bir türlü istenen başarıyı gösteremeyen bir yarış atı olarak kendisini hayal eder. Ayaklarında nal olmadığını, yarışmak istemediğini, sıradan bir yaşam sürmek dileğini kimsenin duymadığını ve yarışı izlemeye gelenlerin ellerindeki kamçıları sırtında şaklattıklarını, nefesi tükenmek üzereyken kimsenin bu yarışa neden dur demediğini düşünür, yüreğindeki tüm yaraların birer birer açıldığını, kanadığını, bu yaralardan sızanların gözlerinden damladığını hisseder. Bu hayalinden uzaklaşıp çalışacağı kitapları masasına yığdığında nasıl aşılacağını bilmediği koca dağlarla karşı karşıya olduğunu, bunlara çalışması durumunda yaşamaya da soluk almaya da zamanının kalmayacağını düşünür. Umut, kendi mavi dünyası gibi masmavi giysiler içinde olan Selin ile el ele rüzgârla yarıştıklarını, sorunların, sınavların, yarışların, üniversite kaygısının, kazanamama korkusunun, belirsiz bir geleceğin olmadığı bir sonsuzlukta yaşadıklarını hayal eder. Üniversite sınavları olmadan tercih ettiği bölüme yerleşip okumak istemesine rağmen içinde bulunduğu şartlar gereği hangi bölümü kazanırsa kazansın sevse de sevmese de okumak zorunda kalacaktır. Umut'un arkadaşları Mehmet, Yiğitcan ve Deniz de üniversiteyi kazanamamaları durumunda ailelerinin çok sert tepki göstermelerinden endişe duyarlar. Selin, *"Çalışırız, olmazsa gelecek yıl bir daha deneriz, ucunda ölüm yok ya!"*[254] der. Selin, arkadaşlarına ailelerini suçlamak yerine, kendilerini onlara doğru bir şekilde anlatmayı önerir.

Gece Defteri romanında ise 11. sınıfta olup üniversite sınavları aklına geldikçe bunalan ve kendi ifadesiyle "yazık ki" dershaneye gitmek zorunda olan Canan, *"Patlayacağım, şimdi patlayacağım."* cümleleriyle içinde bulunduğu dar boğazı ifade etmektedir. Dershanedeki öğretmenlerin çok hızlı ders anlatmasından da yakınan Canan, dershanenin kendindeki ümidi kırmaya başladığını söyler. Dershanede hızlandırmaların başlaması üzerine "*Test yiyor, test içiyorum. Uykumda bile soru çözmeye başladım. Hayat ya a seçeneğinde ya b ya c ya d ya da e'de. Bizden iyi robot olur, o kadar! Beş seçenekle düşünen, o da düşünmekse, beyin sahipleriyiz. Korkarım ilerde biz bu ülkeyi yönetmeye de kalkışırız. Vali, kaymakam, hukukçu, mühendis, doktor, daha kötüsü öğretmen bile oluruz! Kendimiz gibi çocuklar yetiştiririz. 'Doğru yanıt d seçeneğinde.' 'Fakat*

[254] Yamaç, s. 156.

öğretmenim…' 'Boşuna tartışmayalım. Doğru d'de' Üfff…"[255] diyerek test çözmenin tam olarak yorumlama, analiz, sentez yapma, bilgileri özümseme ve sonuç olarak kendilerini her bakımdan donanımlı bireyler hâline getirmelerinde yetersiz kaldığını ifade eder. Canan'ın ailece abisinin nişanlısını ziyaret ettikleri bir gün yanında test kitabı götürmeyişine hayıflanması, onun ne kadar test çözmeye odaklandığını gösterir. Bu gerçek, Canan'ın şu cümlelerinde ifadesini bulur. "*Adım test makinesi… Annemin adı, test… Babamın da… Ağabeyim yakında bir testle evlenecek. Ablamın tüm hayali ilerde iyi bir test filmi çekmek. Ülkemizde bütün işler test. Ulusça test oluyoruz."*[256]

Aynı romanda Alper de soru çözmekten beyninin uyuştuğunu söyler. Canan, bir yandan okul derslerinde başarılı olmaya çalışmakta, okuldaki gazete çıkarma, belirli gün ve haftalarda konuşma yapma ve yıl sonunda sunulacak olan tiyatro ve veda gecesi gibi kültürel faaliyetlerde görev almakta öte yandan üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Bu duruma isyan edercesine *"Zaman daralıyordu. Bizse müthiş gergindik. Bir yanda yaşanması gerekenler, bir yanda bize dayatılanlar…"*[257]der. Bütün bu olumsuz durumlardan eğitim sistemini sorumlu tutan Canan "*… bu baştan sona bozuk eğitim sisteminde başarılı olsam ne yazar, olmasam ne"*[258] diyerek umutsuzluğunu ifade eder. Canan'ın babası ona işi baştan sıkı tutması gerektiğini, aksi takdirde üniversitenin bir hayal olacağını söyler. Üniversite sınavından iki gün önce ise çabasına tanık olduğunu, üniversiteyi kazanamamanın hayatın sonu olmadığını, yüreğini ferah tutması gerektiğini dile getirerek kızına destek olmaya çalışır.

Test yönteminin eleştirildiği bir diğer roman da *Gençlik Yarası*'dır. Söz konusu romanda Nilüfer, test usulünü kullanarak hayatta karşılaştığı sorunları çözmeye ve kendisini anlamaya çalışır. Neden yazdığına dair soruya cevap verirken dört seçenek oluşturur. Kendisini ancak yazarken sevebilmesi, yazarken iç dünyasındaki eksiklik ve yoksunluk duygusunun yok olması, yazmanın, dünyayı ait olduğu ve huzurlu yaşayabileceği bir yere dönüştürmesi, yazabildiği zaman mutluluğun sürekli olacağını düşünmesi şeklindeki dört seçeneği de doğru cevap olarak işaretler.

---

[255]Yavaşlı, *s.* 72-73.
[256]*age., s.* 74.
[257]*age., s.* 65.
[258]*age., s.* 21.

Üniversite sınavına hazırlanan genç kahraman üzerindeki aile baskısını konu edinen *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek* romanında Taylan, ailesi tarafından sadece matematik öğrenen, edebiyat çalışan, biyoloji ve tarih ezberleyen bir yaratık olarak görüldüğünü, ev, okul ve dershane üçgenine mahkûm edildiğini düşünür. Rasim Bey, Taylan'ın satranç oynarken saatlerce düşünmesi yerine matematik problemlerine kafa yorması gerektiğine inandığı için onun satranç oynamasını yasaklamıştır. Taylan, üniversite sınavına giremeyecek kadar hasta olmayı, doktorun ailesine *"Çocuğa çok baskı yapmışsınız, onun için böyle hastalanmış. Ne yazık ki kurtarma şansımız yok!"* demesini ve babasının bu nedenle pişmanlık duymasını ister. Sınavı kazanamamasının ardından babası tarafından evden kovulduğu zaman test kitaplarını yakıp boğuluncaya kadar odada beklemeyi düşünür ancak annesinin üzülmesini istemediği için bu fikrinden vazgeçer. Aynı romanda Ercan müzik dinlemesinin, sinemaya gitmesinin, şiir ya da roman okumasının ailesi tarafından suç kabul edilmesinden yakınır, üniversite sınavını kazanamamasını ise dünyanın sonu olarak görür.

Okul, dershane, üniversiteye hazırlık kursları, özel dersler, testler, deneme sınavları vb. nedenlerle lise son sınıf, eğitim hayatının en karmaşık yılı olmaktadır. Canan Tan'ın *İz* romanının başkahramanı Verda için de durum böyle olmuştur. O ana kadar babasıyla olumlu bir özdeşim kurmuş olan Verda, onunla aynı meslekte çalışmanın mutluluğunu, onurunu yaşamak için tercihini Hukuk Fakültesinden yana kullanır. Ünlü bir avukat olan babası, kendisiyle mesleki tecrübelerini paylaşır, *"Ben avukat değil, hâkim tutarım!"* diyerek rüşvetle işini yürüteceğini iddia eden insanların varlığından söz eder ve Hukuk Fakültesi öğrencilerinin en temel hedefinin meslek onurunu korumak olması gerektiğini ifade eder.

Kolaysa Ağlama romanında ameliyatı nedeniyle ortaöğretime geçiş sınavlarına katılamayacak olan Celile, dersleri zaten çok kötü olan Mert'e, bir sonraki eğitim öğretim yılında sınava hazırlanarak iyi bir lise kazanmak amacıyla sekizinci sınıfı tekrar etmeyi önerir ve aynı hedef için kafa kafaya vererek çalışabileceklerini söyler. Mert, sıkı bir şekilde ders çalışmayı göze alamadığı, başarılı olacağına inanmadığı için annesinin sınıf tekrarı yapmasını onaylamadığı şeklinde bir yalan ile Celile'nin bu planının dışında kalmayı ister ancak Celile'nin gayretleriyle aileler bu durumu kabul eder. Celile'yi çok seven ve onu kaybetmek istemeyen Mert, başarıya ulaşmak için elinden gelen her şeyi yapacağına dair söz verir. Romanda 'Sonrasını Merak Edenler İçin' başlıklı özetlemede

sekizinci sınıfı tekrar eden Celile ve Mert'in sınavda başarılı olup aynı liseyi kazandıklarına dair bilgi verilir.

Üniversiteye geçiş sınavında başarılı olup olmamanın değişik etkenlere bağlı olması *Sırmalı Sandaletler* adlı romanda ifade edilmiştir. Aile desteği sayesinde Selin ve Ozan sınavda başarılı olurlar. Aşırı bir yükselme hırsına sahip Hakan da sınava çok ciddi bir biçimde hazırlanmış ve burslu bir şekilde istediği bölümü kazanmıştır. Sinan ise kız arkadaşıyla ayrılmasına bağlı olarak gelişen olaylar sonucunda bir intihar girişiminde bulunmuş, bu zor süreçlerden dolayı sınava hazırlanamamış ve sınavda başarılı olamamıştır.

Üniversite sınavında başarılı olamamanın genç üzerinde neredeyse travma sayılabilecek yaşantılara sebep olması *Uzak Yaz* romanında işlenmiştir. Barış, yükseköğretime geçiş sınavında başarılı olamayacağı korkusuyla düşünemez olmuş, bir süre yürek çarpıntısının geçmesini beklemiş, sonrasında da soruları algılayamamıştır. İlk yıl sınavı kazanamayan Barış, sevenlerinin ve öğretmenlerinin beklentilerini boşa çıkardığı için üzülmüş, bir süre dışarı çıkamamış, kimsenin yüzüne bakamamış, konuşmamış, gülmemiştir. Bu sınav, Barış'ın yaşamında bir dönüm noktası olmuş, o günden sonra söze "sınavdan önce, sınavdan sonra" diye başlar olmuştur. Yaşam sevincini kaybetmiş, yaşlı bir adamın yorgunluğu ve durgunluğuna bürünmüştür. Uzun süre bu şekilde yaşadıktan sonra arınsa da o günlerin izlerini tamamen silememiş, öz güvenini kaybetmiş, hiçbir konuda başarılı olamayacağı yanılgısına kapılmıştır. Dershane öğretmenleri ise Barış'ın sınavda başarılı olamayışını iyi bir tanıtım imkânını, çekimler yapılmasını, söyleşiler düzenlenmesini kaçırmak olarak değerlendirmişlerdir. Barış, onlara yeni bir gösteri olanağı sunmak için intihar etmeyi düşünmüş, buna direnen yaşama isteği böylesine kötü bir girişimde bulunmasını engellemiştir.

Ailenin gence uygun bir çalışma ortamı sunmasının sınavdaki başarıyı etkilemesi, İpek Ongun'un *Yaş On Yedi* adlı romanında ifade edilmiştir. Serdar, anne ve babasının sürekli tartışması nedeniyle üniversite sınavlarına hazırlanmakta zorluk yaşamıştır.

Sınavda başarısız olmanın dünyanın sonu olmayacağı düşüncesinin işlendiği *Yol Arkadaşım* romanında Işıl, sınavda sadece Açık Öğretim Üniversitesine gidebilecek kadar puan alabilmiştir. Arkadaşı Orhan'ın araması ile günlerdir içine düştüğü karanlıktan biraz da olsa kurtulur. Üniversite sınavını kazanamaması konusunda Orhan'ın sözleri onu

rahatlatır. Başarısızlık sonrasında yıkılmayarak kendisine başka bir hedef seçer ve sonuca ulaşır. Önce ehliyet alır sonrasında da okul servisi şoförlüğü yapar. Bu şekilde öz güvenini tazeler. Işıl, ilçelerinde ehliyet alan ilk kız olur. *"Elinin hamuru ile erkek işine mi soyunuyorsun?"* diyenleri değiştiremeyeceğini düşünerek öfkesini gizler. Okul servisi şoförlüğü yapması için babası ona destek olur. Işıl, garajın en hantal aracını ustalıkla kullanmayı başarır ve işi alır. Işıl için yeni bir yaşam başlamış, öğrencileri okullarına ulaştırmak onun için kutsal bir görev hâlini almıştır. Başlangıçta bayan sürücü olduğu için kendisini eleştirenler zaman içinde onun bu işi iyi yaptığını gördükçe saygı duymaya başlarlar. Işıl, benimsenmenin gururunu yaşar, toplumda bir yer edindiğini görür. Işıl'ın şoförlük yapması bağlamında cinsiyet eşitliği vurgulanır. Bir kızın da erkeklerin yaptığı işleri yapabileceğine dikkat çekilir.

Eserlerde başta yükseköğretime geçiş sınavları olmak üzere, sınavlara hazırlık sürecinin, genç kahramanları ruhen ve bedenen yıprattığına dikkat çekilmiştir. Bu konuda ailelerin baskısı, yüksek beklentileri gençleri daha da zor durumda bırakmaktadır. Eserlerde okul dışında dershanelere gereksinim duyulması, test tekniği eleştirilmiştir. Gençlerin sağlıklı olmalarının, sınavlarda başarılı olmalarından daha çok önemsenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

1.3.2. Öğretmenin Yol Göstericiliği

Gençlik romanlarında basmakalıp davranışlarıyla birkaç cümle ile vakaya dâhil edilen sıradan öğretmenler dışında belirgin olarak işlenen öğretmenler, çoğu zaman öğrencilerinin duygu, düşünce ve sorunlarını onlarla paylaşan ve onlara her bakımdan destek olmaya çalışan, sorumlu ve ahlaki davranışlarıyla öğrencilerine model oluşturan örnek şahsiyetler olarak yansıtılır. Öğretmenin bakışı, selam vermesi, gülümsemesi kendilerini çok seven öğrencileri için hayati önem taşır. Öğretmen, dert ortağıdır, cehaletin karanlıklarını aydınlatan ilim ve sevgi meşalesidir, geleneksel ifadesiyle bir anne, bir babadır.

Öğretmenin nezaketli davranışlarının öğrenci üzerindeki etkisine değinilen *Annem Sizi Derse Bekliyor* romanında Türkçe Öğretmeni Gürkan Bey, özel ders verdiği Ada'ya Buket Uzuner'in *Kumral Ada Mavi Tuna* kitabını anımsatacak şekilde *Kumral Ada*

şeklinde hitap eder. Ada, Gürkan Hoca'sının nezaketine hayrandır ve onun dersine daha özveriyle çalışır.

Öğretmenin yol göstericiliğinin ön plana çıktığı *Bir Genç Kızın Gizli Defteri* adlı serinin ilk kitabında Serra, ünlü bir yazar olmak istediğini edebiyat öğretmenine söylediği zaman öğretmeni ona çok okumasını ve günlük tutmasını önerir.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında adlı romanda Edebiyat Öğretmeni Mualla Hanım, öğrencilerinin soru sorma yoluyla düşünmeyi öğrenmelerini, kendilerini tanımalarını sağlamaya çalışır. Hafta sonu müze gezisi yapılmasına karar verildiği zaman müzelerin çok sıkıcı yerler olduğunu söyleyen Suphi'nin herhangi bir müzeye daha önce hiç gitmediğini öğrenen Mualla Hanım, ona başkalarının fikirleriyle, izlenimleriyle hareket etmemesi ve kendi aklını kullanarak karar vermesi gerektiğini söyler. Mualla Hanım, öğrencilerinden çocukların sevebileceği bir şiir, bir öykü yazmalarını ya da bir resim yapmalarını, bunları kitap hâline getirmelerini, Çocuk Esirgeme Kurumuna yaptıkları ziyarette yazdıklarını çocuklara okumalarını ve el emeği ile hazırladıklarını onlara armağan etmelerini ister. Serra ve arkadaşları, tahtaya ve dosya kâğıdına, *"Değerli bir öğretmenin teşvikleri bir öğrencinin yaşamını değiştirebilir. Siz de bizim yaşamımızı değiştirdiniz. Teşekkürler, hocam."* yazarlar.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde romanında okul açılış töreninde konuşan Millî Eğitim Müdür Yardımcısı, öğrencilere sorgulayarak düşünmelerini; 'kim' sorusuyla kendilerini tanımalarını, 'ne' sorusuyla amaçlarını belirlemelerini, 'ne zaman' sorusuyla zamanı yönetmelerini vb. tavsiye eder ve her yeni günün insana yeni sorularla ufuklar açacağını belirtir.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata romanında üniversitenin aklın eğitimini sağlaması gerektiğini düşünen Doğanay Hoca, "Hayata Doğru Adım Adım" başlığı ile ayda bir gün gönüllü öğrencileriyle sohbet eder. Öğrencilerine bir insanın başına gelebilecek en kötü şeyin ne olabileceğini sorar. Bir öğrenci "ölüm" şeklinde cevap verir. Doğanay Hoca ise bir insanın mutsuz yaşamasının ölümden daha kötü olduğunu düşünmektedir. İnsanın mutlu olabilmesi için güçlü, renkli, zengin bir iç dünya oluşturması gerektiğini ifade eder, öğrencilerine bu bağlamda bilinçli bir biçimde zihinlerini ve ruhlarını zenginleştirecek, ufuk açıcı okumalar yapmalarını öğütler. Doğanay Hoca, bir sohbetinde de Daniel Goleman'ın "Duygusal Zekâ" adlı kitabını

öğrencilerine tanıtır. Kitapta, öz denetim, azim, öz bilinç, başkalarının duygularını paylaşabilme gibi özellikler içeren bir zekâ türü olarak tanımlanan duygusal zekânın IQ'dan önemli olduğunun ifade edildiğini belirtir ve duygusal zekâsı gelişmiş olan bir insanın uyumlu, iyimser, umutlu ve olumlu olduğunu söyler. Konuyla ilgili olarak öğrencilerine Erdal Atabek'in "Bizim Duygusal Zekâmız" adlı kitabını okumalarını önerir. Doğanay Hoca, soru soran insanın düşünen insan olduğunu, düşünen insanın ise özgür bir kişi olduğunu söyler. Sohbete katılan öğrencilerine Rudyard Kipling'in *"Altı dürüst adamım var bana hizmet eden / Tüm bildiklerimi onlardan öğrendim ben / Adları 'Ne' ve 'Neden' ve 'Ne Zaman' / ve 'Nasıl' ve 'Nerede' ve 'Kim'dir onların"* şeklindeki dizelerini not ettirir.[259] Kim sorusu ile ilgili olarak "Ben kimim?" sorusunun kişinin öz sesini yakalayabilmesini sağlayacağına, "Hayattaki amacım ne?" sorusunun insanın geleceğini şekillendireceğine, "nasıl" sorusunun düş gücünü, yaratıcılığı, sorun çözme yeteneğini geliştireceğine, "ne zaman" sorusunun yaşamda bir denge oluşturacağına, "nerede" sorusunun doğru işi doğru yerde yaparak zaman kazanmayı kolaylaştıracağına dikkat çeker.[260]

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat'ta Doğanay Hoca, öğrencilerine paranın, başarının, sosyal ve etkin çevrenin yitirilebileceği hayatta, güçlü olan insanların hayatın bir anlamı olduğuna inandıklarını ve bu anlamı bulmak için kendilerini ve yaşamı sorguladıklarını söyler ve Sokrat'ın *"Sorgulanmayan bir hayat yaşanmaya değer bir hayat değildir."* özdeyişi ile sözlerini destekler. Sevgi, vicdan, çalışmak, kendisine, kendi kuşağına, gelecek kuşaklara karşı sorumluluk bilinci taşımak, umutlu olmak gibi değerlerle yaşamı şekillendirmenin önemine dikkat çeken Doğanay Hoca, öğrencilerine gelecekle ilgili kaygılarla kendilerini yormamalarını, yapacakları işi sevmelerini, yaşamlarını tüketim furyasına kapılmadan sade koşullarda sürdürmelerini, kanaatkâr olmalarını ve sahip oldukları için şükretmelerini tavsiye eder. Doğanay Hoca, hayatta işlerin yolunda gitmediği durumlarda umutsuzluğa kapılmamayı izah etmek için Lao Tzu'nun sık sık anlattığı bir öykü hakkında öğrencilerine bilgi verir. Yaşlı ve fakir bir adam bir sabah uyanınca çok sevdiği atının kaybolduğunu görür. Atın çalındığını iddia eden köylülere yaşlı adam, acele karar vermemelerini, hâlihazırda sadece atın kaybolduğunu bildiklerini, bu olayın neler getireceğini ise zamanla görebileceklerini

[259]Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata*, *s.* 220.
[260]*age.*, *s.* 221, *s.* 225-226.

söyler. Aradan on beş gün geçmeden atın, dağlardan peşine takıp getirdiği on iki yaban atla geri döndüğünü gören köylüler, yaşlı adama, başına devlet kuşu kondu, derler. Yaşlı adam, bir kitabın ilk sözcüğüne bakarak o kitap hakkında fikir yürütmenin mümkün olmaması gibi olaylara da yüzeysel bakarak sonuçlar çıkarılamayacağını ifade eder. Bir hafta geçmeden adamın evin geçimini sağlayan tek oğlu, atları terbiye ederken düşüp ayağını kırar. Atların uğursuz geldiğini ifade eden köylülere yaşlı adam, yine acele karar verdikleri söyler. Birkaç hafta sonra ülkede savaş çıkmasının ardından yaşlı adamın oğlu hariç bütün gençler askere alınır. Oğulları askere giden köylüler, yaşlı adama oğlunun ayağının kırılmasının talihsizlik değil, şans olduğunu söylerler. Yaşlı adam ise *"Şu anda bütün bildiğimiz benim oğlum yanımda, sizinkiler askerde ama hangisinin talih, hangisinin talihsizlik olduğunu hiçbirimiz henüz bilmiyoruz."* der. Doğanay Hoca, rivayetlere göre Lao Tzu'nun öyküyü şu şekilde tamamladığını söyler: *Bir olaya bakıp karar vermekte acele etmeyin. Hayatın küçük bir parçasına bakarak bütünü hakkında sonuca varmayın. Karar, aklın durmasıdır. (...) Oysa hayatın akışı hiç durmaz. Bir yol biterken bir yenisi başlar. Bir kapı kapanırken bir başkası açılır. Bir hedefe ulaşırsınız ve daha yüksek bir hedefin hemen oracıkta durduğunu görürsünüz."*[261]

Öğrencilerin, yaratıcı düşüncelerine destek olmayı kendisine vazife bilen bir öğretmen tipine yer verilen *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*[262] romanında Fen Bilgisi Öğretmeni Veli Bey, öğrencilerinin "Yaratıcı Düşünce Tasarım Yarışması"na katılabilmeleri için araştırmalar sırasında karşılaşılabilecek sorunlara el birliği ile çözümler bulunabileceğine inanır ve bu konuda öğrencilerle fikir alışverişi yapar. Öğrenciler, düzenledikleri kermesten elde ettikleri parayı sınıflar arasında eşit olarak bölüştürüp çalışmalar için gerekli malzemelerin alınmasını sağlarlar. Hazırlanacak tasarımların geleceği düşündürmesi, araştırmaya yönelik olması gerekmektedir. Çikolataların sıcak havalarda erimemesi için özel bir çikolata kâğıdı, soğuk havalarda tabanı ısınan ayakkabı, uçakların da kara kutunun üretildiği maddeden yapılması, güneş enerjisi ile çalışan kasetçalar, her dili okuyup anlamaya yardımcı olan bir gözlük, ekran ve kalemden oluşan akıllı defter, ön yüzü akvaryum olan öğretmen masası vb. konularda çalışmalar yapılır. Araştırmaları esnasında birçok faydalı ve güzel bilgi edinen öğrenciler insanoğlunun ürettiği bilgilerin hızla eskidiğini, bir buluşun ortaya çıkmasının ardından

[261]Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat*, s. 272-273.
[262]Mavisel Yener, *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar* (12. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

sürekli gelişme gösterdiğini görürler. Annesi ve eşi sağır olan Graham Bell'in işitme engellilerin duymalarını sağlayacak bir buluş gerçekleştirmeye çalışırken sesin, tel üzerinden iletilebildiğini görerek telefonu geliştirmesi gibi bilgilere dikkat çekilir. Çalışmaları sırasında umutsuzluğa düşen öğrencilere Veli Öğretmen *"Hata yapmaktan korkmayın! Bugün bilimin bize gösterdiği buluş ve keşifler uzun uğraşların sonunda tekrar tekrar deneme yine yılmadan tekrar deneme ile gerçekleşmiştir. Bilim, sabır gerektirir."*[263] diyerek onlara yol gösterir. Okulda sergileme alanı olmadığı için herkes buluşunu kendi sınıfında sergiler. Geziyi ziyaret edenlerin oylaması sonucu Bilgecan ve Ada tarafından hazırlanmış olan, fay hatlarının çok yakınlarına lazer yardımıyla açılacak kara delikler vasıtasıyla yer altına inilip oradaki enerjiyi açığa çıkaracak robotlar ile deprem önleme tasarısı birinci seçilir, bu öğrenciler "Yaratıcı Düşünme Tasarım Yarışması"na gitmeye hak kazanırlar.

Dost Kuzenler 1'de öğrencilerin yeteneklerini sergilemelerine olanak sağlayan etkinlik haftasında Kutay, hiçbir şey yapmayıp arkadaşlarının delicesine koşuşturmalarını izler. Yabancı eğitmenler, Kutay'ı yönlendirmek isteyen bir öğretmene *"Onun hobisi gözlem yapmak, yönlendirmemelisiniz (...) Siz başka herhangi bir çocuğu burada saatlerce oturtup etrafa baktırabilir misiniz? Bu bir sabır ve dayanma gücünü gerektirir."*[264]derler. Onların bu yorumu Kutay'ı içten içe güldürse de yabancıların olaylara ne kadar farklı baktıklarını gösterir.

İyi bir öğretmende bulunması gereken vasıflara işaret eden *Gece Defteri'*nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Tayfun Bey ve Felsefe Öğretmeni Yalın Bey, başkahraman Canan ve birçok öğrenci üzerinde etki oluşturmuştur. Canan, Tayfun Bey'i birkaç gün gibi kısa sürede kendisini tanıması, diğer öğretmenlerin derse girdiklerinde doğru dürüst selam vermeyip bazen başlarıyla "Oturun" işareti yapmaları bazen yalnızca "Günaydın" demelerine karşın Tayfun Bey'in hem karşılaştıkları zaman hem derse girdiğinde güzel bir şekilde selam verip gülümsemesi, dersini bilgisiyle zenginleştirip özgün bir şekilde işlemesi, kimi öğrencilerin "Hocam, müzik dersine mi gireceksiniz?" tarzındaki alaycı cümlelerine cevap vermeyerek bazı eserleri neyiyle üfleyecek kadar sanatçı bir ruha sahip olması, kibar, nazik, beyefendi, tatlı bir otorite sahibi olması, kırıcı söz kullanmaması, notla öğrenciyi korkutmaması gibi özellikleri dolayısıyla diğer öğretmenlerden bambaşka

[263]Yener, *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar, s.* 28.
[264]Tosyalı, *Dost Kuzenler 1, s.* 214.

bir yerde tutar. Gerçek bir öğretmene yakışan bu vasıflar, öğrencilerin öğretmenlerinde ne gibi özellikler aradıklarının da bir ifadesidir. Canan, öğretmeninin kendisine okuması için bir kitap vermesinden duyduğu mutluluğu günlüğüne not eder. Rüyasında Tayfun Bey ile yeni asfaltlanmış dar bir yoldan geçerlerken onun "Buradan çabuk çıkalım Canan!" dediğini ve o yerden, biraz ötesinde deniz olan geniş bir alana çıktıklarını gören Canan, rüyasını Tayfun Bey'e anlatması durumunda onun *"Demek orada da öğretmenlik yapmışım öyle mi? ... Amacımız bu tabii… Öğrencilerimizi aydınlığa çıkarmak, daha mutlu bir yaşam kurmaları için onlara yol göstermek."* şeklinde cevap vereceğini tahmin eder ve bir an bu konuşmanın gerçekte yaşanıp yaşanmadığı konusunda kararsız kalır. Canan *"Böyle bir ses insana her şeyi yaptırabilir. Öl dese ölünür, yürü dese yürünür, burada kal dese kalınır."* cümleleriyle öğretmenine duyduğu hayranlığı, bağlılığı ve güveni ifade eder. Arkadaşı Zeliş de Tayfun Bey'e hayrandır ve ailesine onu uzun uzun anlatmıştır. Canan, Zeliş'in annesi Meserret Hanım'dan bunu öğrenince öğretmenlerinin gerçekten çok kültürlü olduğunu ve kendilerini kızı gibi sevdiğini söyler. Tayfun Bey de ilgili bir öğretmene yakışan şekilde Canan'ın zaman zaman yaşadığı çalkantılı durumları fark eder ve ona destek olmaya çalışır. Öğrencisinin yeteneklerini, ilgilerini iyi görebilen Tayfun Bey, Canan'a okul gazetesindeki kitap tanıtım yazılarını takip ettiğini, iyi bir edebiyatçı olmasını umut ettiğini söyler. Canan, Felsefe Öğretmeni Yalın Bey'i de kültürlü, bilgili, incelikli, kendinden emin, ağırbaşlı biri olarak tanımlar. Onun verdiği kitaplarla ufkunu genişletir.

Öğretmen tarafından takdir edilmek hemen her öğrencinin sevinçle karşılayacağı bir durumken *Gençlik Yarası* romanında tam tersi bir tepki söz konusudur. Üst sınıfların mezuniyet töreninde küçük sınıflar adına yaptığı konuşmada insanın ancak genç olduğunda, küçüklüğünden beri susturduğu martı çığlığını hakkıyla atabileceğini söyleyen ve "Çığlığınız gür olsun!" diyerek konuşmasını bitiren Nilüfer, psikoloji öğretmeninin heyecanlı ve umut dolu övgüleriyle karşılaşır, bununla beraber alaycı dünyanın yergileri de öğretmeninin övgüleri de onun çevresinde inşa ettiği görünmez bir duvara çarpar.

Gençlerin yanlış davranışları konusunda öğretmenin kendisini sorgulaması ve onları özgün çalışmalarla doğruya yöneltmesi *Karvera* adlı romanda konu edilmiştir. Edebiyat Öğretmeni Manuel, zengin öğrencilerin fakir öğrencileri küçümseyip onlara başarıyı yakıştıramadıklarını öğrendiği zaman bunları söyleyen Grandy'yi *"Ne geri*

zekâlı züppelersiniz siz! Kendini bir şey sanan… Memleket hem de insanlık sevgisinden uzak…"[265]gibi cümlelerle azarlar, ancak Grandy'nin öğretmenler odasından ayrılmasından sonra öğrencilerini ikaz etme biçiminin yanlış olduğunu, eğitimci olarak görevlerini yeterince iyi yapmamalarının etkisiyle gençlerin böyle yanlış fikirlere sahip olduklarını düşünür. Grandy, kendisinden özür dileyen öğretmenine *"Aman öğretmenim, rica ederim öğretmenim! O nasıl söz! Siz büyüğümüzsünüz, ne isterseniz söylersiniz. Söylemek, azarlamak sizin hakkınızdır."*[266] der. Yıllarca öğrencilerini bu gibi fikirlerden kurtarmak için mücadele eden Manuel, Grandy'ye saygının karşılıklı olması gerektiğini, bu konuda yaşın, statünün, oturulan koltuğun önemli olmadığını, gençlerin de bu konuda bilinçli ve cesur olmaları, kaba kuvvete, yalan dolana başvurmadan haksızlıkları ortadan kaldırmak için uğraş vermeleri gerektiğini ifade eder. Manuel, arkadaşı Luisa'nın fikrini hayata geçirerek öğrenciler arasındaki gruplaşmayı kırmak için bir tiyatro oyunu tertipler ve gençlerin arasındaki buzların erimesini sağlar.

Mezkûr romanda Carvera, bursluluk sınavına girmesi için kendisine yardımcı olan öğretmeni Luisa'ya, *"Önüme serdiğiniz bu aydınlık gelecek için teşekküre sözcükler gerçekten yetmez."*[267]der.

Kent Düşleri romanında durakta Engin ile konuşan bayan öğretmen, doğdukları yerlerden kopup gelen, yol, iz bilmeyen, az konuşan, azla yetinen, gözleri yıldız yıldız yanan, okul dışında simit satan, ayakkabı boyayan birçok çocuğun kentli olmayı da getirdiklerini korumayı da başaramayarak acımasız koşullar içinde güdülen, yönetilen, ileri sürülen gölgeler olduklarını, o doğal, yalın çocuklardan kent kıyıcılarının ortaya çıktığını düşünür. Bütün bu olup bitenlerden kendisini sorumlu tutarak bir kurtuluş yolu arar, yitip gitmeye mahkûm olan çocuklardan hiç olmazsa birkaçını kurtarmayı, öğrenimlerine devam etmelerini sağlamayı ister.

Aynı romanda ninesinin öcüleri, kazan dişli devleri, cadıları, karanlık odaları ile büyüyen Engin'in ilk gençlik yıllarında da çocukluğunda edindiği korkulardan kurtulamaması, korkaklığı nedeniyle arkadaşlarının alaylarına maruz kalması, herkesin korktuğu, çekindiği Türkçe Öğretmeni'ni kendisine örnek alarak onun gibi yürümeyi denemesi ve korkularını yenememesi üzerine öğretmenine sorununu açması aktarılır.

---

[265]Kür, *Karvera*, *s.* 118.
[266]*age.*, *s.* 123.
[267]*age.*, *s.* 77-78.

Öğretmeni ise korkunun bir savunma içgüdüsü olduğunu, her insanın bazı korkuları olabileceğini, kendisinin de hata yapmaktan korktuğunu, bununla beraber bir çıkış yolu bulmanın ve korkularla yüzleşmenin önemli olduğunu söyler.

Öğretmenlerin derslerine dikkat çekici başlangıçlar yapmaları öğrencileri motive etmektedir. *Liseli Kızlar*[268] adlı romanda din dersi öğretmeni bir bahar sabahı elinde rengârenk çiçeklerle sınıfa gelir ve öğrencilerine niçin sınıfa çiçek getirmiş olabileceğini sorar. Öğrencilerin cevaplarını aldıktan sonra gençliğin de elindeki çiçekler gibi solacağını bu nedenle iyi eylemlerle geçirilmesi gerektiğini ifade eder.

Topluma gönüllü hizmet çalışmalarının öğretmen tarafından teşvik edilmesi, *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında değinilen konulardandır. Söz konusu romanda Folklor Hocası Ayşe Hanım'ın teşvik etmesi sayesinde Duygu ve Çağdaş çok yararlı çalışmalar yaparlar. Yine aynı romanda bir başka öğretmen, Râna Hanım, imkânların daha iyi olmasını isteyen öğrencilerine, sınırlı imkânlarla, zorlukları aşarak büyük başarılara imza atmış olan tanınmış simaların hayat hikâyelerini anlatır.

Öğrencilerinin mutluluğa dair sorgulamalar yapmasını sağlayan bir öğretmen tipine Fatma Pekşen'in *Mine Kızlar Yurdunda* romanında yer verilmiştir. Romanda Ülkiye Hanım *"Mutluluk, aynaya baktığında 'Ne güzel gözlerim var!' demeyi becerebilen, iki ayağı olmayan gencin duyduğu rahatlık ve huzurdur."*[269]diyerek öğrencilerinden kendi mutluluk tanımlarını yapmalarını ister. Mutluluk, öğrenciler tarafından bir karanfil dalında bütün ormanı görebilmek, vahaya doğru ilerlerken çöldeki zorlukları aşmak, birçok zorluğu göğüsleyerek Anadolu Lisesini kazanmak vb. şeklinde tanımlanır.

Mezkûr romanda resim yapmada pek başarılı olmayan Mine, öğretmeninin "Sizden mükemmeli değil, yapabileceğinizin en iyisini istiyorum." cümlesiyle mutlu olur.

Yazarlar, eğitici olmayı amaçladıklarında kimi bölümlerde sözlerini öğretmenlere emanet etmişlerdir. Bu bağlamda *Sırmalı Sandaletler*'de öğretmen, öğrencisi Sinan'ın intihar etmesi üzerine intiharın yanlışlığını, hiçbir sorunun çözümsüz olmadığını öğrencilerine söyler. İntiharı ölümle sonuçlanmayan Sinan'ın sorunlarını çözmesine beraber yardımcı olmaları için öğrencilerine telkinde bulunur.

---

[268]Gülay Atasoy, *Liseli Kızlar* (13. baskı), Nesil Yayınları, İstanbul 2006.
[269]Pekşen, *Mine Kızlar Yurdunda*, *s.* 82.

Şafakta Yanan Mumlar[270] adlı romanda ise İngilizce Öğretmeni olan Pınar, okulun en genç öğretmenlerinden biridir. Öğrencilerinin sorunlarıyla yakından ilgilenir. Çok kitap okur. Zaman zaman derste, son okuduğu kitaplardan söz eder, ilginç bulduğu bölümleri öğrencilerine aktarır. Öğrencileri onun hakkında "Bilmediği konu yoktur." diye düşünürler ve onu neredeyse bir arkadaş gibi görürler. Romanda Pınar Öğretmen'in, insanın, milletlerin kendilerini tanımalarının çok önemli olduğunu söyleyerek öğrencilerine kim olduklarını tanımladıkları on cümle kurmaları ve önem sırasına göre bu cümleleri dizmeleri doğrultusunda bir ödev verdiği bilgisine yer verilir.

Tarihî bir roman olan *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni* adlı eserde Şehzade Mehmet, hocası Akşemsettin'e kendisinden çok şey öğrendiğini ve bunların hakkını nasıl ödeyebileceğini sorduğu zaman Akşemseddin *"Okumalarınıza devam ediniz. İlmi hiç terk etmeyiniz. Sizden en büyük beklentim budur."*[271] şeklinde cevap verir. Hocası Molla Gürani de ona *"Daima öğrenmeli. Hep öğrenmeli. Bir şeyi öğrenmekten yorulunca başka bir şeyi öğrenerek dinlenmeli."*[272] diyerek öğütler verir. Hocaları Fatih'e, gösteriş ve israftan uzak olmasını, yedi iklime hâkim olsa da kul olduğunu unutmamasını öğütlerler. Fatih ise hocalarının sözlerini değerli bir hazine olarak görür. Akşemseddin, Fatih'in mürit olmak isteğini geri çevirir, ona adalet, doğruluk ve insaftan ayrılmadan devleti idareye devam etmesini söyler. İstanbul fethedildiği zaman Fatih'i ve Osmanlı askerlerini şehrin girişinde karşılayan halk, ellerindeki çiçek demetlerini Sultan sanarak Akşemseddin'e uzatırlar. Akşemseddin, Fatih'i işaret eder. Fatih ise "*Hayır, çiçekleri ona veriniz. Sultan Mehmet benim ama o, benim hocamdır. İltifata layık olan odur."*[273]der. Akşemseddin, Fatih'ten önce şehre girer. Bir padişahın, hocalarına ve ilme gösterdiği muazzam saygı da romanda bu şekilde dile getirilmiş olur.

Eserlerde, gençlerin eğitimleri bağlamında üstlendikleri görevi en iyi şekilde yapmaya çalışan öğretmenlere ve onların bu çabasına saygı duyan, emeklerini boşa çıkarmayan öğrencilere yer verilmiştir.

---

[270]Serpil Ural, *Şafakta Yanan Mumlar*, (6. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2015.
[271]Abak, *s.* 9.
[272]*age., s.* 15.
[273]*age., s.* 132.

1.3.3. Öğretmen/Yönetici-Genç Çatışması

Öğretmenler, ders disiplinini sağlamak amacıyla ve gösterecekleri iyi niyetin suistimal edilmesi endişesiyle gençlerin bazı isteklerine aşırı tepki gösterebilmektedirler. Öğretmenin, yanlış davranışlar sergileyen gencin yaşadığı psikolojik çalkantıları fark etmeyip onun aile terbiyesine, kişiliğine hakaret etmesi, üst benliği çok gelişmemiş genci saygısızlık yapmaya sürüklemektedir. Gençlere sınırsız bir özgürlük tanıyıp bütün isteklerine boyun eğmek elbette okullarda disiplini engelleyerek eğitim öğretimin verimsiz olmasına neden olacaktır ancak bazen de onların isteklerine kulak vermek gerekir; bu yapılamıyorsa bile onların benlik saygılarını zedeleyecek söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır.

Öğretmenin, öğrenci başarısını düşüren tutumlarına Can Kartoğlu Gürses'in *Annem Sizi Derse Bekliyor* romanında değinilmiştir. Hasan Bey, özel ders verdiği Ada'nın herhangi bir soruyu cevaplayamaması durumunda *"Sana 5 veren öğretmen kim?"* gibi cümleleriyle onu eleştirir. Ada, öğretmeninin aşağılayıcı cümleleri nedeniyle fenden nefret ettiğini, sınavda bir net bile yapamayacağını, Hasan Bey'in öğrencisi olmamak için onun çalıştığı Anadolu Lisesini tercih etmeyeceğini söyler. Ada'ya fen bilgisi dersinden özel ders veren bir başka öğretmen ise fırsatçı ve paragözdür. Ada'nın fen bilgisi netleri 24'ten 9'a düşer.

Öğretmen davranışlarının eleştirildiği bir başka roman da *Ayrı Dünyalar*'dır. Söz konusu romanda Dilşan, iki dakika derse geç kaldığı için derse kabul kâğıdı getirmeden kendisini sınıfa almayan matematik öğretmeninin arkadaşıyla sohbet edip derse beş dakika geç geldiğini anımsayınca öğretmenlerin derse geç gelme hakkını kendilerinde bulmalarına karşın öğrenciye müsamaha göstermemelerini eleştirir. Sinem ve Dilşan kantinde öğretmenler ve öğrenciler için ayrı bölümlerin olmasını da doğru bulmazlar. Dilşan, nöbetçi olduğu zaman öğretmenlerin çay getirtmek, kontör aldırmak gibi şahsi işlerini rica etme, teşekkür etme tenezzülünde bulunmadan, emrederek kendisine yaptırmak istemelerinden çok incinir. Arkadaşı Volkan'a *"İstediğim tek şey, 'Sağ ol kızım!' demeleri. Çok mu zor bunları söylemek."* der.

Gençlik romanlarında vurgulanan düşüncelerden biri de belli ilke ve disiplinlerle mesleklerini icra eden öğretmenlerin, öğrencilerinin bireysel şartlarını göz ardı etmeden, hoşgörüyü elden bırakmadan eğitim öğretim sürecini yönetmeleri gerektiği aksi takdirde

önlemez kopuşlara sebep olabilecekleridir. *Bana Sevgiyi Anlat* romanında müzik öğretmeni, Fidan'ın sesini dinleme nezaketinde bulunmadan *"Nota bilmeden ne cesaretle koroya girmek istiyorsun?"* diyerek ona değersiz bir varlıkmış gibi bakar. Fidan, notaların öğrenilebileceğini ancak bu kadar katı bir tutum ve arkadaşlarının alayları karşısında başarılı olamayacağını, kendisine insan gibi davranılacağı başka ortamlar bulmak amacıyla okulu bırakacağını söyler. Öğretmenin ve alaycı arkadaşlarının pişmanlıkları, sevdiklerinin ısrarı, ağabeyinin tepkisi bu durumu onur meselesi olarak algılayan Fidan'ı kararından vazgeçiremez. Öğretmeninin bu denli yıkıcı davranması Fidan'ın yapıcı, anlayışlı bir öğretmen olma kararını pekiştirir. Bülent Bey'in himayesiyle işçi olarak bulunduğu konservatuvarda Selvi Hanım'ın içten ve karşılıksız desteğiyle müzik bilgisi ve yeteneğini geliştirerek üç yıl sonra, bıraktığı okulun korosunda solist olarak görev alır. Bu vesileyle Bayan Solfej ile yüzleşir. Türkülerini dinleyen Bayan Solfej *"Hatayı kabul etmek erdemdir. Senden tüm içtenliğimle özür diliyorum Fidan! Hoşgörüsüzlüğümü, anlayışsızlığımı çok anlamlı ve zarif bir biçimde yüzüme vurdun."*[274]der. Fidan, öğretmeniyle yaşamış oldukları tartışmanın gerçekleri görmesini sağladığını, hayatın inişli çıkışlı bir yol olduğunu öğrenmesine yardımcı olduğunu ifade ederek ona teşekkür eder.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 1'de Serra'nın, kaleme aldığı öyküyü düşlerinde kendisine yardım eden, yol gösteren Cosby Babası'na ithaf etmesi üzerine Rehberlik Öğretmeni Safiye Hanım, yabancı birine ithaf edilmiş bir yazıyı tüm okulda okunacak bir yere asmanın yakışık almayacağını söyler ve ondan ithafından vazgeçmesini ister. Bu duruma itiraz eden Edebiyat Kolu Başkanı Selin ve Edebiyat Kolu Danışmanı olan Özge görevlerinden istifa ederler. Safiye Hanım, onları disipline verecektir. Edebiyat öğretmenleri, konuyla ilgili fikirlerini alan Okul Müdürü'ne ithafın Bill Cosby'ye yapılmasının mahzuru olmadığını söylerler. Edebiyat koluna ait yazıların incelenmesi görevi Rehberlik Öğretmeni Safiye Hanım'dan alınarak edebiyat öğretmenlerine verilir, Selin ve Özge'nin istifası da kabul edilmez.

Okul yöneticisinin dar ufuklu olması nedeniyle yaşanan bir çatışmaya Mavisel Yener'in *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar* adlı romanında değinilmiştir. Söz konusu eserde "Yaratıcı Düşünce Tasarım Yarışması"nın duyurusunu *Mavi Düşler*

[274]Akçagüner, *s.* 161.

dergisinde gören Bilgecan ve Ada heyecanla bu yarışmaya katılmak isterler ancak Müdür Yardımcısı Sıla Hanım, materyallerin hazırlanması için para gerektiği, yarışmayı kazanacakların şimdiden zaten belli olduğu, okulda sergi alanının olmadığı ve bu işlere zaman ayırmaktansa ders çalışmak gerektiği şeklinde gerekçeler ileri sürerek buna karşı çıkar. Okul kütüphanesindeki kitapların eskimemesi için kütüphaneyi kilitlemeyi düşünür. Sıla Hanım okuldaki bilim sergisinin açılışında yaptığı konuşmada ise bilim mayası olgunlaşmış öğrenciler yetiştirmenin kendileri için bir vazife olduğunu, yarının insanının uzay ile dünyayı birbirine bağlayacağını söyler. Öğrenciler şaşkınlık içinde bu konuşmayı dinlerken Sıla Hanım'ın da artık kendilerini desteklediğini görürler.

Romanda ayrıca bir kaza sonucu çocukken gözlerini kaybeden Breyl'in görme engelliler için oluşturduğu yazının okulunda yasaklanmasının, yeniliklere açık olmayan öğretmenler tarafından yapılmış olabileceği düşüncesi, görme engelli bir öğrenci olan Gago ağzından aktarılır.

Nur İçözü'nün *Dönemeç* adlı romanında Çetin, liseler arası tiyatro yarışması için hazırlanan oyunda asla rol almayacağını söyleyerek Edebiyat Öğretmeni Doğan Bey'e karşı çıkarken içten içe başrolün kendisine verilmesini beklemektedir. Çetin, iç dünyasında iki farklı benin çatışmakta olduğunu düşünür.

Eğitim-öğretim kurumunda ve derslerde uyulması gereken kuralları katı bir şekilde uygulayan öğretmen ile kural dışı davranan öğrencinin bir çatışmasına değinen *Düşlerin Ötesi* romanında dershanede fizik dersindeyken Umut'un cep telefonunun çalması, Hatice Öğretmeni çok sinirlendirir. Umut'un, kendisi için son derece önem taşıyan telefon görüşmesini yapmak için öğretmeninden izin istemesi karşısında öğretmeni "*Sana hiç terbiye vermediler mi, oğlum? Deminden beri ben ne diyorum, sen ne diyorsun!"*der. Umut da *"Bana terbiye verecek kimsem yok. Sizden de öğrenmeye hiç niyetim yok!"*[275] diyerek kapıyı çarpıp çıkar.

Bir eğitmenden, okul yöneticisinden beklenmeyecek derecede ilgisiz olan Okul Müdürü'nün öğrenciyi üzen davranışına yer veren *Gençlik Çıkmazı* adlı romanda Naci, bulundukları yerde lise olmadığı için lise öğrenimine devam edememiş, vardiya işçiliğine başlamıştır. Bir gün iş dönüşü tutkallı, lekeli giysisi ile Ortaokul Müdürü'ne rastlar, onun kendisiyle konuşacağını, çalıştığını, para biriktirdiğini, gelecek yıl liseye devam

[275]Yamaç, *s.* 28.

edeceğini öğrenince ‘Aferin oğlum!’ diyeceğini umar ancak Okul Müdürü, suratını asar, başını çevirerek geçip gider. Naci, bir büyüğünün hele Okul Müdürü olan birinin bu davranışı karşısında gece boyunca ağlar.

Öğretmenin ön yargılı ve itham edici tutumunun öğrenci üzerindeki yıkıcı etkisine yer veren *Gençlik Yarası* romanında ilkokul öğretmeninin Nilüfer’e ileride matematikçi olmasının pek mümkün olmadığını söylemesinin ardından Nilüfer, problemlerle uğraşmayı bırakır. Nilüfer, lisede ödül aldığı kompozisyonlarını kendisinin yazmadığını, hile ya da torpil yaptığını söyleyen edebiyat öğretmeninin tavrına içerleyerek tek bir satır yazmamaya karar verir ve ilkokuldan beri dergilerde yayımlanmış, yarışmalarda ödül kazanmış kompozisyonlarını çöpe atar, kendisini çığlığını yutmuş bir martı olarak gördüğü için dersini okutmadığı hâlde hakkında hüküm veren edebiyat öğretmeninin karşısına çıkıp gerçekleri söyleme cesaretini gösteremez. Nilüfer, kendisini işlemediği bir suça mahkûm etmekten annesi ve ağabeyinin desteği ile kurtulur.

Ünver Alibey’in *Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan’ın Yükselişi*[276] romanında başkahraman Arda, öğretmenlerin ve okul müdürünün kıyafetlerinin 1960’lardan, 1970’lerden kalma olduğunu söyleyerek demode ve eski giyim kuşamı eleştirir. Kimi kulaklıklı kimi kataraktlı kimi takma dişli olan öğretmenleri için *“Huzur evi yerine buraya mı gönderiyorlar bunları?”* diye düşünür. Öğretmenlerinin ilk derslerine gözdağı vererek ve tehditlerle başlaması Arda’yı rahatsız eden bir başka konudur. Arda, okullarının kurucusu ve sahibi olan İhsan İmer’in karşısında yerlere eğilen Okul Müdürü’nü “Hacıyatmaz Kurbağa” şeklinde vasıflandırır.

Öğretmenleri tarafından çabalarının takdir edilmediğini gören öğrencilerin hayal kırıklığı yaşamalarını, bu nedenle kimi zaman davranış bozuklukları göstermelerini konu edinen romanlardan biri *Kolaysa Ağlama*’dır. Söz konusu romanda eğitimine devam etmekte olduğu özel okula sonradan geldiği için samimi arkadaşların oluşturduğu grupların dışında kalan Mert, Sait Faik Müzesine dair izlenimlerin dile getirildiği en iyi çalışmaların Yaratıcı Etkinlikler Köşesi’nde sergileneceğini öğrendiği zaman başkasına ihtiyaç duymadan yeteneğini kanıtlayabileceği bir fırsatı yakalamanın mutluluğuyla çok sevdiği Sait Faik’in hayatını, hikâyeciliğini anlattığı, onun neden değerli bir yazar olduğunu açıkladığı ve eserlerinden kendisini çok etkileyen paragrafları alıntıladığı on

[276]Ünver Alibey, *Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan’ın Yükselişi*, Artemis Yayınları, İstanbul 2008.

beş sayfalık bir ödev hazırlar. Öğretmeninin öznel, yüzeysel ve hakkaniyetli olmayan değerlendirmesi sonucu, özensiz hazırlanmış, içeriksiz, cafcaflı ödevleri, kendisinin özümsediği bilgilerle süslediği, büyük emekle hazırladığı ödeve tercih etmiş olması Mert'te bir öfke patlaması oluşturarak Yaratıcı Etkinlikler Köşesi'ne saldırmasına neden olur. Bu olayın akabinde Mert, Rehberlik Servisi'nde kendi davranışlarına gülen ya da ağlayan yüzlerle not vereceği pembe davranış çizelgesiyle karşı karşıya bırakılması durumunu, aşağılanmak olarak değerlendirir ve bu nedenle disiplin cezası almamış olmasına dahi sevinemez. Adının karıştığı başka olaylarda da Rehberlik Servisi'ne sevk edilen Mert, olayların iç yüzünü açıklamaya, neyi, niçin yaptığını anlatmaya çalışmasına rağmen "Ama evladım…" diye başlayan konuşmanın hiç değişmediğini fark edince bu çabasından da vazgeçer.

Öğrenciler tarafından öğretmenlere çeşitli lakaplar takılmasına yer veren *Liseli Kızlar* romanında sürekli sorumluluktan bahseden Olun Hanım'a, öğrenciler tarafından "Bayan Sorumluluk" adı takılır, kilolu olması nedeniyle az yeme sorumluluğunu yerine getirmediği söylenerek alay mevzusu yapılır. Ölmek üzere olsa dahi Azrail'in koluna girerek derse geleceği belirtilen edebiyat öğretmeninden ise "Cadı Feriha" olarak bahsedilir. Hanımefendi, kibar, otoriter, kıyafeti sade, konuşması şiir gibi olan, davranışlarıyla güven duygusu oluşturan Feriha Öğretmen'i seven tek öğrenci ise başkahraman Gülay'dır.

Mavi Hayal Pembe Düş romanında bir yandan öğrencilerine öğrenmeleri gereken ilk dilin tatlı dil olması gerektiğini söyleyerek onlara davranışlarıyla örnek olan öğretmenler yansıtılır, öte yandan öğrencilerine değer vermeyen öğretmenlerin yanlış davranışları konu edilir. Ceyhun'un öğretmeni Nevzat Bey, sınıfa girdiğinde ayağa kalkan öğrencileri, develeri çöktürmek için kullanılan sesle oturtur, soru soranlara ise moloztaş, embesil gibi hakaret sözcükleriyle hitap eder.

Okul kurallarına uymama durumunun oluşturduğu çatışmayı yansıtan romanlardan biri de Pakize Özcan'ın *Söyleyemediğim Sözcükler* adlı romanıdır. Romanda Sıla, eğitim öğretim yılının başladığı ilk gün okula yırtık kot pantolonu ile gider, bu duruma Okul Müdürü, Sıla'nın yüzüne tükürerek tepki gösterir ve bir daha soytarı gibi okula gelmesi durumunda hayatını karartacağını söyler. Sıla, kurallara başkaldırmak için gösterdiği bu davranış sonucunda birçok hakarete maruz kalmasına rağmen yaptığından pişmanlık

duymaz. Sıla, sürekli disiplinden bahsetmesine rağmen kendisini disipline edemeyen, aydın olmanın yolunun çok okumaktan geçmesini bilmesine rağmen bir gazete bile okumayan Okul Müdürü'nün, okuma alışkanlığı gelişmiş ve bu nedenle çevresindeki insanlardan saygı gören öğretmenlerini kıskandığını fark etmiş ve içten içe ona tepki duymaya başlamıştır. Sıla, Okul Müdürü'nü *Küçük Prens*'in gezegenlerin birinde rastladığı, bir kez olsun yıldızlara bakmamış, kimseyi yürekten sevmemiş ve "Önemli bir adamım ben!" diye böbürlenen Mosmor Bay'a benzetir. Aynı romanda sınıfta arama yapıldığı esnada Murat'ta intihar eden bir rockçının kaseti bulunur. Müdür Yardımcısı, öğrencilere böyle ruh hastalarının kasetlerini dinlememelerini söyler. Murat *"Kurt Cobain öldü. Siz sağ mısınız? Ölmüş ruhlarınız, asık suratlarınızla yaşadığınızı mı sanıyorsunuz? Kahve masalarında altmışaltı ya da okey takımı oluşturmak için bir araya topladığınız oyunbazlara da arkadaşlarımız diyorsunuz. Sonra da arkadaşlık konusunda bana akıl vermeye kalkıyorsunuz. Benim de bir aklım olduğunu bir kez olsun düşünmenizi isterdim doğrusu. Ama biliyorum ki düşünemezsiniz 'ölü ruhlar'..."*[277]diye bağırmak ister ancak bunlar onun söyleyemediği sözcüklerdir. Romanda bu bağlamda öğretmen ya da yöneticilerin öğrencilere öğütledikleri doğru davranışları kendilerinin göstermemelerinin oluşturduğu tezat vurgulanmakta, öğrencilere yönelik aşağılayıcı tavırları ve sözleri eleştirilmektedir.

Mezkûr romanda Aysun da İngilizce öğretmeninin özel ders verdiği on öğrenciye tam not vermesini eleştirir. Aynı romanda coğrafya öğretmeninin hiçbir öğrencinin ismini bilmemesi, konuları kendisinin anlatmaması, ders boyunca sandalyesinde oturması da eleştirilmiştir.

Öğrenciler, öğretmenlerinin kendilerine yol göstermelerini beklemektedirler. Bu bağlamda *Yalnızlık* romanında ismi belirtilmeyen kahraman, resim öğretmeninin övgülerinden rahatsızlık duyar ve yerli yersiz övülmeyi değil, daha iyiye nasıl ulaşabileceğini öğrenmeyi istediğini günlüğüne not düşer. Aynı romanda psikoloji öğretmeninin kahramana şaklabanlıkta çok başarılı olduğunu söyleyerek sirkte çalışmak isteyip istemediğini sorması onun çok üzülmesine ve ağlamasına neden olur.

Sınavlar bağlamında öğretmen-öğrenci arasında yaşanan çatışmalara ise *Yaş On Yedi* adlı romanda yer verilmiştir. Volkan ve arkadaşlarının çalışmadıkları gerekçesiyle

[277]Özcan, s. 179.

sınavda boş kâğıt vermelerini Nermin Hanım, kendisine saygısızlık olarak algılar. Öğrenciler, arkadaşları Bahar'ın öncülüğü ve Müdür Yardımcısı Nurcihan Hanım'ın yol göstericiliği ile öğretmenlerinden özür dilemeye karar verirler. Nermin Hanım'ın bu denli alıngan olmasının arka planında ailevi sorunları olduğunu öğrenirler. Öğretmenlerinin böyle zor bir süreçten geçtiğini öğrenmeleri Bahar'ı ve arkadaşlarını şaşırtır ve üzer.

Mezkûr romanda öğrencilerin soru kâğıdının kopyalarını aldığını fark eden Selçuk Hoca, yeni sorular hazırlayarak sınav yapar. Sıfır alan Volkan'ın kâğıdına "Ava giden avlanır" yazar. Öğrencileri disipline vermektense kendi yöntemleriyle cezalandırmayı yeğler. Aynı romanda Mine, teyzesinin vefat ettiğini söyleyerek Müdür Yardımcısı Nurcihan Hanım'dan izin ister ancak Nurcihan Hanım, her ay bir yakınının ölümünü gerekçe göstererek izin isteyen Mine'ye inanmadığını söyler. Mine yine yalan söylemiştir buna rağmen kendisine inanılmamasından dolayı alınganlık gösterir.

Eserlerde öğretmen ya da okul yöneticilerinin yeniliklere açık olmaması, söyledikleri ile yaptıklarının birbirini tutmaması, öğrencilere değer vermemeleri ve onlara yönelik aşağılayıcı tavır ve sözleri, içten davranmamaları, öğrenciye karşı itham edici tutum takınmaları, onları tehdit etmeleri, onlara gözdağı vermeleri, hakkaniyetli değerlendirmeler yapmamaları, kılık kıyafetlerinin eski ve demode olması vb. öğrencilerin gözünden yüzeysel bir şekilde eleştirilmiştir. Eserlerde öğretmen-öğrenci arasındaki çatışmaların kaynağı, daha çok öğretmen olarak gösterilmiştir.

1.3.4. İdealler/Hedefler

Gençlik çağı, gelecek hayallerinin en yoğun olduğu dönemdir. Eserlerde oluşturdukları hedeflere ulaşmak için çalışan gençlere yer verilmiştir.

Aynada Görmediklerin romanında Baran, arkadaşlarına *"Geleceğin bir numaralı mimarı karşınızda duruyor."*, Umut da *"ve inşaat mühendisi…"* diyerek hedeflerini dile getirirler. Gelecekte çok iyi yerde olacaklarına dair inançlarını kuvvetlendirmeye çalışırlar.

Genç kahramanların hedeflerinde kararlılık göstermelerini örnekleyen romanlardan biri *Ayrı Dünyalar*'dır. Romanda İlhan, üniversite sınavında iyi bir puan almasına rağmen Tıp Fakültesini kazanmayı hedeflediği için tercih yapmayarak sınavlara yeniden hazırlanır, doktor olmak hayali uğruna gerekirse birkaç yılını feda etmeyi göze alır. Aynı

romanda aile baskısı nedeniyle hedeflerini askıya alan bir kahramana da yer verilmiştir. Yazar ve şair olmak isteyen Nevzat, ailesi tarafından *"Açlıktan ölecek misin?"* denilerek amatörce yazdığı şiirlerin yırtılması sonucu bu hayalini askıya almıştır. Bu durumun tam aksine aile tarafından gençlerin hedeflerini gerçekleştirmeleri için fedakârlık gösterilmesi ise *Bana Sevgiyi Anlat* romanında işlenmiştir. Müzik öğretmeni olma idealine sahip olan bir gencin bulundukları ilçede ya da yakın çevrede lise olmaması nedeniyle okumaktan mahrum olmanın acısını bir ömür boyunca çekmemesi için annesinin desteğiyle ailece kente göç etmeleri işlenmiştir. Anne, Fidan'ını geleceğin meyve veren ağacı olarak görür ve onu meyvesiz bırakmaktansa geçmişini temsil eden evini, yurdunu terk etmeyi, her türlü zorluğu göze almayı tercih eder.

Gençlerin hedeflerini gerçekleştirme gücüne sahip oldukları, *Ben Sevilmeye Değerim* ve devamı olan *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı romanlarda Sarp'ın fikirleri aracılığıyla ifade edilir. Hayatta ancak bir hedef sahibi olanların ilerleyebileceğini, başarılı olunamayacağı düşüncesinin başarıyı kısıtlayacağını, başarısızlığa düşüldüğü zaman başkalarının aştıkları engellerin düşünülmesi yoluyla yeni bir güç kazanılabileceğini, disiplin, özveri ve sağlam bir kişiliğin başarının anahtarları olduğunu dile getiren Sarp *"Genç olmak, aşkımızı denizin üstüne bile yazabileceğimize inanacak denli güçlüdür. Genç olmak güçtür. Genç olmak her şeyi mutlak kotaracağımız anlamına gelir. Bundan kimsenin kuşkusu olmasın!"*[278] der. Her zaman çalışmayı ilke edinen Sarp, sert bir kaya gibi olan hayatın çabayla düz bir yol hâline getirilebileceğini düşünür. Aynı romanda Sarp'ın kız kardeşi Su ise yönetmen olmayı, sevgiyi anlatan filmler çekmeyi, çok okumayı, en güzel hikâyeleri keşfetmeyi hedefler.

Beni Hâlâ Seviyorsan romanında Asya, farklı olmayı istemesi nedeniyle kızlar için biçilmiş kaftan olarak görülen Hemşirelik gibi bir bölümde okumak yerine Hava Harp Okuluna gitmeyi ya da yurt dışında ekonomi okumayı ister. Asya'nın kararsızlığının farkında olan babası kızının ekonomi okuyarak kendi iş yerinde çalışmasını, sonunda işsiz kalacağı bir bölümü tercih etmemesini ister. Asya, yaşamda güçlü olmasının babasının şirketine değil, çok çalışmasına bağlı olduğunun bilincindedir. Yurdun dört bir yanını görmeyi, gelenek ve görenekleri tanımayı, yurt dışında yüksek lisans yapmayı, değişik

[278]Alpay, *Ben Sevilmeye Değerim, s.* 45.

kültürleri tanıyarak bilgi birikimini artırmayı hedefleyen Asya, bütün bu hayallerini babasını karşısına almadan gerçekleştirebileceğine inanır.

Genç kahramanların hedeflerini bilinçli bir şekilde belirlemelerinin örneklendiği romanlardan olan *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde* romanında Serra, hedefini yetenekleriyle uyumlu bir biçimde belirlemek için ilgi duyduğu meslekleri daha yakından tanımaya çalışır. Bir yandan ekonomi ile ilgili kitaplar ve gazete yazıları okur öte yandan hafta sonu bir turizm acentesinde çalışır ve sonuçta kendisini daha mutlu hissettiği turizm alanına yönelir.

Hedef belirlemenin kişiye özgü bir şekilde ele alındığı *Düşlerin Ötesi* romanında Umut, idealini oluştururken çocukluğuna ait oyuncakların bulunduğu kutuda geleceğine ait bir ayrıntının olduğunu hisseder. Kırmızı atına belirsiz ve kendisini korkutan bir gelecekle karşı karşıya kaldığını söyleyen Umut, en büyük hayallerinin taşıyıcısı olan, tüm masal ülkelerini ve babasının çalıştığı ülkeleri dolaştığı helikopterini eline alınca eski bir dosta kavuşmanın mutluluğunu yaşar. Aradığı ayrıntının bu helikopter olduğunu anlar ve Sivil Havacılık Okuluna gidip pilot olmaya karar verir.

Gençler, öğrenmeye değer vermektedirler. *Gençlik Yarası* romanında Nilüfer, okulda kendisini güvende hissetmesi, okulu kendisine ait bir yer olarak görmesi, okulun kurallarını bilmesi vb. nedenlerle ömür boyu okumak, yazmak, öğrenmek ve öğretmek ister, bu nedenle öğretmen ya da öğretim görevlisi olmayı hedefler, alan tercihini ise psikolojiden yana kullanır.

Gençlerin idealleri ile ailelerin isteklerinin çatışması, bu durumun olumsuz sonuçları, gençlerin seslerine kulak vermenin gerekliliği gibi konuların işlendiği *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek* romanında Rasim Bey, oğlunun ilgi, yetenek, istek ve idealini görmezden gelerek başkalarının yanında övünmek için ona Tıp Fakültesini kazanması konusunda baskı yapar ve onun başka bir tercih yapmasına izin vermez. Taylan ise oyuncu olmak, her şeyi ve herkesi canlandırmak ister. Taylan'ın dershaneye gitmeyip okuldaki tiyatro çalışmalarına katıldığını öğrenen Rasim Bey, oğlunun tiyatro grubundan çıkarılmasını sağlar ve Taylan gibi bir oğlu olduğu için dershanede de okulda da yerin dibine geçtiğini söylemekten çekinmez. Taylan, geleceği ile ilgili karar verme hakkına sahip olmayı istemektedir ancak babası *"Ben oğluma oyuncu oldu dedirtmem!"* cümlesiyle onun bu haklı isteğine karşı çıkar. Taylan, üniversite sınavını kazanamayınca

babası tarafından kasıtlı bir biçimde soruları yanlış cevaplamakla itham edilir ve evden kovulur. Babasının kendisini bu kadar güvenilmez, hain, yalancı biri olarak görmesine çok üzülen Taylan evden ayrılır. Arkadaşı Ercan'a söylediği şu sözler ise onun içinde bulunduğu durumu özetlemektedir: *"Benim bir idealim var. İnsan ideali için ne gerekirse yapmalı. (...) Ben olmak istediğim şeyi olmaya çalışıyorum. Onlarsa benim istemediğim bir şey olmam için çalıştılar hep. Düşüncelerimi, kararlarımı önemsemediler. (...) Onlar elimi tutmak değil, ruhumu zincirlemek istediler."*[279] Anne ve babasının gerektiğinde kendisini ikaz etmelerini doğal karşılayan Taylan, onların istedikleri gibi kendisini biçimlendirmeye çalışmalarını doğru bulmaz. Mezkûr romanda arkeoloji okumak isteyen Ercan da bilgisayar mühendisliğini tercih etmesi konusunda ailesinin baskısına maruz kalmıştır.

Genç kahramanın, geçmişte yaşananları değiştiremeyeceğini düşünmesine karşılık geleceğine istediği gibi şekil verebileceğine inandığı *Kent Düşleri* adlı romanda Engin, öğretmeninin "Çözümsüzseniz, çözüm sizsiniz." sözünü anımsar ve hedeflerini şu sözlerle özetler: *"Belki dağ olmam ama tepe de kalmayacağım. Belki köpüklü ırmak olamam ama küçücük, incecik bir dere olarak da kalmayacağım. Su taşıyacağım çatlak topraklara, susuz bitkilere."*[280]

Hedefe ulaştıracak bir eğitim almanın önemi *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında işlenmiştir. Medyanın yetkin ve tanınmış simalarından biri olarak milletine hizmet etme idealinde olan başkahraman Duygu, üniversite sınavlarında meslek liselerinden puan kırıldığını bilmesine rağmen çekirdekten yetişmek, iyi bir temel oluşturmak amacıyla İletişim Meslek Lisesinde öğrenimine devam etmek ister. Farklı bir lisede okuyacak olan Ceyhun'a hissettiği duygusal yakınlık bile onu hedefi doğrultusunda ilerlemekten alıkoyamaz. Katsayı engeli nedeniyle İletişim Fakültesine yerleşememesi durumunda iki yıllık Meslek Yüksek Okuluna devam edip dikey geçiş sınavıyla hedefine ulaşmanın ya da okul birincisi olarak alacağı ek puan ile ideali olan fakültede eğitim görmenin planlarını yapar. Başarmaktan başka bir seçenek tanımaz kendine. Günlüğüne not ettiği *"Yapabilirler çünkü yapabileceklerini düşünüyorlar."* (Virgil), *"Her disiplinli çabanın birden çok ürünü vardır." (*Jim Rohn), *"Nereye gittiğini bilen kişiye yol vermek için dünya bir yana çekilir."* (David Starr Jordan) gibi özdeyişler onun kararlılığını pekiştirir.

---

[279]Sertbarut, *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek*, s. 158.
[280]Köseoğlu, *Kent Düşleri*, s. 111.

Hayallerin büyük olmasını öğütleyen *Sonsuzluk Sizi Bekliyor* şiirinin *"(...) Geniş düşünün, dost olun ümitle / Sakın ola hayallerinizin sınırı daralmasın / Hayalleri küçük olanların / Küçük yokuşlarda kalbi tekliyor (...)"*[281]mısraları ona güç katar. Duygu, karadan Haliç'e gemileri indirenlerin gençler olduğunu düşünerek kendi akranlarının da el ele vererek, tek yürek olarak engelleri aşabileceklerine, dünyayı yerinden oynatabileceklerine inanır. *"Ülke, bizden çok şey bekliyor."* diyerek kendilerine bağlanan umutların farkında olduğunu ifade eder.

İdealist genç kahramanlara yer verilen romanlardan olan *Sırmalı Sandaletler'*de Hakan *"Kendime yer edinmek için tırmanacağım yükseklikten inmemek üzere hazırlığımı yapıyorum."*[282]der. Kendisini geliştirmek için sürekli çalışır.

Gençlerin, üniversitede okuyacakları bölümleri tespit ederken yeteneklerini, ilgilerini, mezun olduktan sonra iş imkânlarını, ailelerinin maddi durumlarını hesaba katmaları gerektiği vb. konulara *Yaş On Yedi*'de lise sondaki gençlerin konuşmaları aracılığıyla dikkat çekilmiştir.

Gençlik çağı, idealistliğin belirgin olduğu bir dönemdir. Gençlik romanlarında kahramanlar, çoğu zaman yetenekleriyle ve ilgileriyle uyumlu bir hedef belirlemek konusunda bilinçli davranmakta ve hedeflerine ulaşmak için gerekli azim ve kararlılığı göstermektedir. Ailelerin kendi istekleri doğrultusunda genci yönlendirmeye çalışmaları ise eserlerde eleştirilen bir durumdur.

1.4. GENÇ VE TOPLUM

1.4.1. Çevre ve Genç

Gençlik romanlarında çevreyi koruma, doğaya sahip çıkma bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır.

Aşkın Güngör'ün *Ay'kolik*[283] romanında Revnak, İstanbul'un, sevilmenin bedelini kıskanç âşığınca yüzüne kezzap atılan bir kadın gibi çirkinleşerek ödediğini düşünür.

---

[281]Pekşen, *Mavi Hayal Pembe Düş*, s. 41.
[282]Kutsal, *Sırmalı Sandaletler*, s. 114.
[283]Aşkın Güngör, *Ay'kolik*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.

Doğası, insanı, tarihi ile yaşadığı kente sahip çıkanların yanında yer almakla kentli olmanın, yerleşikliğin güvenini yaşayan bir gencin konu edildiği *Bana Sevgiyi Anlat* romanında Çevre Gönüllüleri Derneğine üye olan Fidan, okulunda bulmayı umduğu ancak bulamadığı sıcaklığı bu dernekte bulur. Dernek, Boğaz'ın en güzel yerindeki boş alana akaryakıt istasyonu yapılacağı duyumu üzerine sivil toplum örgütleri ve pek çok çevreci kuruluşla ortak bir eylem düzenler. Göstericiler dağılırken, şık giyimli, aşırı makyajlı bir kadın öfkeyle kürsüye çıkar ve tapulu arsasını dilediği gibi kullanmasına kimsenin karışamayacağını söyler. Kadının saldırgan konuşması karşısında kalabalıktan tepkiler yükselmeye başlar. Kadını oradan uzaklaştıran genç, topluluktan annesi adına özür diler ve bahsi geçen alana akaryakıt istasyonu yapılmayacağına garanti verir.

Antik bir kentin korunması konusuna değinen *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*'da Ece, bilim kampına gidebilmek için tarih dönem ödevi olarak soyağacını Büyük Nine'sinin yardımıyla oluştururken ondan Allianoi'nin yeni yapılmakta olan baraj nedeniyle sular altında kalacağını öğrenir, yaptığı araştırmalar sonucunda Allianoi'nin milattan önce II. yüzyılda yapıldığı ve dünyanın altı antik sağlık merkezinden biri olduğu bilgisine ulaşır. Ninesinin yardımıyla kazı başkanı olan Arkeolog Ahmet Bey ile görüşerek antik kentteki suların yönünün değiştirilmesi yoluyla baraj yapımını engellemeden antik kentin yine bölge kültür ve sağlık turizmine açılabileceğini söyler. Ahmet Bey *"Sizin gibi bilinçli gençler oldukça ben umudumu yitirmiyorum."* diyerek Ece'yi tebrik eder. Ece, Allianoi'yi koruma projesi ile okulunda birinci olmuş, "tarih ve arkeoloji konularında duyarlı uluslararası gönüllülerin desteği alınabilir" fikrini savunduğu için bilim kampına gönderilmeye hak kazanmıştır. Ece'nin Allianoi antik kentini sular altında kalmaktan kurtarma projesinden etkilenen Gago, Dünya Görmeyenler Birliğine konuyla ilgili mektup yazar. Birlik, dünya çocuklarının sesini yetkililere duyurmak için Türkiye'ye bir gezi düzenleyeceklerini bildirir.

Mavisel Yener'in *Dolunay Dedektifleri 6-Yarasa Yarışları*[284] adlı romanında Ada'nın babası Fahri Bey, Vezirköprü'deki evini ahşap olduğu için sever. *"Ahşap insanla beraber soluk alıp veriyor. Betonarme binalar gibi değil."*[285]der.

[284]Mavisel Yener, *Dolunay Dedektifleri 6-Yarasa Yarışları* (5. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
[285]*age., s.* 27-28.

Küresel ısınmanın neden olduğu felaketlerin bertaraf edilmeye çalışıldığı bilim kurgu romanı *GDO Ülkesi*[286] adlı eserde genç kahraman Sunda tarafından halka okunan Kızılderili Reisi Seattle'ın *ABD* Başkanı'na yazdığı mektup aracılığıyla doğayı koruma bilinci etkili bir şekilde dile getirilmiştir. Romanda küresel ısınmanın etkisiyle ortaya çıkan durumlar şu şekilde ifade edilmiştir: Kuzey kutbuna yakın, Sibirya'daki tundralar çözülüp bir bataklığa dönüşmüş, Kanada yakınlarında ise bir köy sular altında kalmış, kutup çevrelerinde daha önce görülmemiş kuş ve balık türlerine rastlanmıştır. Yeni yaşam ortamına hızla uyum sağlayan kutup tilkileri ise kutup ayıları ve su aygırlarını avlamaktadır. Kuzey Amerika'da, Doğu Asya'da, Güney Amerika'da hatta Akdeniz ülkelerinde beklenmedik yağmurlar sellere yol açmakta, tarım alanları sular altında kalmaktadır. Küresel ısınmayı önleyici anlaşmalara imza atmayan çokça ülke vardır, imza atanlar ise sözde önlemlerle işi geçiştirmektedirler. Profesör Kanga, Karu'nun organik silahlarla yaptığı saldırının önlendiğini ancak dünya kaynaklarının dikkatsiz ve özensiz kullanılması nedeniyle insan eliyle oluşan küresel ısınmanın sebep olduğu felaketlerin artarak devam ettiğini bu konuda insanların bilinçlenmesi ve ortak mirasları olan dünyayı korumaları gerektiğini belirtir. Genç kahraman Sunda da halka, *ABD* Başkanı'nın beyaz göçmenlere toprak bulmak amacıyla Kızılderililere topraklarını satmaları konusunda yapmış olduğu teklif/zorlamaya Kızılderili Reisi Seattle'nin cevap olarak yazdığı, dünyadaki doğal varlıkların ve canlıların korunmasının kutsal duygularla yüceltildiği mektubu okur. Doğanın dost, kardeş, anne ve kutsal bir varlık olarak görüldüğü, sevildiği, ona verilecek zararların önünde sonunda insanı etkileyeceği yolundaki fikirlerin ön plana çıktığı mektupta beyaz adamın toprak ve gökyüzünü sadece alınıp satılacak, işlenecek, yağmalanacak unsurlar olarak görmesi şaşkınlıkla karşılanır ve bu tutumun toprağı çölleştireceği, her şeyi yiyip bitireceği vurgulanır. Beyaz adamın kurduğu kentlerde huzur ve barış olmadığı gibi bir çiçeğin taç yapraklarını açarken çıkardığı sesler, bir kelebeğin uçarken çıkardığı kanat sesleri de duyulmaz. Mektupta gelecek adına duyulan endişe dile getirilirken birtakım uyarılar da yapılmıştır: *"Canlıların yok edildiği bir dünyada, insan ruhu, yalnızlık duygusundan ölür gibi geliyor bize. Unutmayın, bugün canlıların başına gelen, yarın insanın başına gelecektir. (...) Bu dünyadaki her şey, bir ailenin bireylerini birbirine bağlayan kan gibi ortaktır ve birbirine bağlıdır. Bu nedenle de dünyanın başına gelen her felaket, eninde sonunda insanın başına gelmiş demektir. Bildiğimiz bir gerçek*

[286]Hüseyin Yurttaş, *GDO Ülkesi* (3. baskı), Say Yayınları, İstanbul 2011.

daha var: Sizin Tanrınız, bizimkinden başka bir Tanrı değil. Aynı Tanrı'nın yaratıklarıyız. Beyaz adam, bir gün belki bu gerçeği anlayacak ve kardeş olduğumuzun ayırdına varacaktır. Siz, Tanrınızın başka olduğunu düşünmekte özgürsünüz. Ama Tanrı, hepimizi yaratan Tanrı için, Kızılderili ile Beyaz'ın arasında fark yoktur. Ve Kızılderililer gibi Tanrı da toprağa değer verir. Toprağa saygısızlık, Tanrı'nın kendisine saygısızlıktır. (...) Bir gün bakacaksınız, gökteki kartallar, dağları örten ormanlar yok olmuş, yaban atları evcilleştirilmiş ve her yer, yalnızca insanın kokusuyla dolmuş. İşte o gün, insan için yaşamın sonu ve varlığını sürdürebilme savaşının başlangıcı gelip çatmış olacak..."[287]

Hüseyin Yurttaş'ın *Robotlar Ülkesi*[288] adlı romanında da araştırmacı yazar Pedra, dünyadaki insan sayısının birkaç katı kadar ağaç dikilmesi ile iklim değişikliklerinin ve özellikle kuraklığın önlenebileceğini düşünür.

Çevreyi ve doğayı koruma duygusunun içselleştirildiği *Gençlik Çıkmazı*'nda Naci, rüyasında kentine sahip çıkmamakla, mavinin ölümüyle yargılandığını görür. Naci, fabrika bacalarının göğün mavisini kirlettiğini, mavi denizin ise zehirli sularla kirletildiğini, bunları yapanların çok sayıda ve kuvvetli olmaları nedeniyle onlara engel olamadığını söyleyerek kendisini savunmaya çalışır.

Fantastik bir roman olan *Kaf Dağına Yolculuk* adlı eserde başkahraman Bedirhan, kendisine dallarıyla saldıran ağaçlara kılıcını kullanarak zarar vermek istemez, düşman olsalar da yaş kesenin baş kesmiş olduğuna inanır.

Doğanın insan eliyle tahrip edilmesinin yanlışlığına ve insanların bu konuda bilinçlenmesi gerektiğine dikkat çekilen *Kıyamet Çiçekleri*[289]adlı romanda insanları tanımak üzere yolculuğa çıkan olağanüstü özelliklerle donanmış Yenicanlar, onlar tarafından elektrikli testerelerle kesilen ağaçların acı dolu titreşimlerine dayanamayıp bu eylemi, onu gerçekleştirenlerin bedenlerinde acı oluşturarak engellerler. Yolculukları esnasında konaklayacak tek bir dal bulamadıkları yerlerde doğanın, insanlar tarafından ne kadar çok tahrip edildiğini görürler. Aynı romanda fabrika sahiplerinin masraf

---

[287]*age.*, s. 226-227.

[288]Hüseyin Yurttaş, *Robotlar Ülkesi*, Say Yayınları, İstanbul 2008.

[289]Gülten Dayıoğlu, *Kıyamet Çiçekleri* (2. basım), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2002. Yazarın bilim kurgusal nitelikler taşıyan, gençlere yönelik olan diğer romanları şunlardır: *Mo'nun Gizemi 1, Mo'nun Gizemi 2-Otran, Mo'nun Gizemi 3-İkizler, Alacakaranlık Kuşları, Yada'nın Gizil Gücü.* Dayıoğlu'nun *Yeşil Kiraz 1, Yeşil Kiraz 2* adlı eserleri de gençlere ve yetişkinlere yönelik romanları bağlamında değerlendirilmektedir.

olmaması için arıtma tesislerini kullanmayıp kimyasal atıkları doğrudan denizlere akıtmaları sebebiyle deniz canavarları ortaya çıkar. Fukular, sorunu kökten çözmek için önce yönelttikleri sorularla insanların çevreyi koruma konusunda bilinçlenmelerini sağlarlar, sonra kir yaratıklarının hücresel oluşumunu saptayıp mavi renkli ışınlar hâline dönüşen eritici enerji demetleriyle bu canavarları yok ederler. Deniz canavarlarının yok oluşu esnasında dünyayı dayanılmaz nitelikte iğrenç bir koku sarar. Deniz altında bekleşen Yenicanlar da deniz canavarlarının yuvalarını yok ederler. Ozon tabakasını da onarıp insanların zararlı kimyasallar kullanmamalarını sağlayan Fukular, Yaradan'ın sevgili canları olan insanların bilinç ışımasını gerçekleştireceklerine ve dünyayı cennete çevireceklerine inanırlar. Son kıyamet felaketinin atlatılmasının ardından alın teri dökerek toprağı kazıp kabartan insanların aylar süren çabaları meyvesini verir ve gökyüzünde insan terlerinden oluşan bulutlar belirir ve toprak yeniden yeşerir. Şeytan pusuda beklemek için bir yer bulamaz; sular temiz, toprak temiz, hava temizdir. Kanalizasyon atıkları bile süzgeçlerden geçirilip temizlenerek nehirlere salınmaktadır.

Çevreyi korumak adına genç kahramanların çeşitli faaliyetler yürüttüğü görülmektedir. Bu bağlamda *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında başkahraman Duygu, *TEMA* (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) gönüllü temsilcisidir, erozyonla mücadele konusunda bir bilinç oluşturmak amacıyla okuluna afişler asar, arkadaşlarının ağaçlandırma faaliyetlerine katılımını organize eder. Yeşil alanların daha bol olması için her doğan çocuk adına, evlenen her çift adına ağaç dikilmesinin çok güzel olacağını düşünür. Aynı romanda genç kahraman Gül de bireylerden başlayarak her türlü kaynak israfının önüne geçilmesi gerektiğini ifade eder.

Tabiat unsurlarıyla dostluk kurmanın örneklendirildiği *Yalnızlık* romanında yatılı okuyan başkahraman, bahçedeki ağaçlardan biriyle arkadaşlık kurmuş ve günlüğüne onunla ilgili olarak "Ağacım iyice yapraklarını döktü, onca kara, fırtınaya direnen birkaç yaprak kalmış üzerinde.", "Ağacım kupkuru şimdi. Sanki yapayalnız, öylesine hüzünlü…" gibi notlar düşmüştür. Kahraman, karlar altında kalan, yalnız, sessiz ama mutsuz olmayan ağacını seyreder. Ağacının yapraklanmasını, yeşillenmesini ise kendisinin yüreğini açması ile özdeşleştirir.

Kentleşmeyi, kentli olmayı doğal yaşamın bütün unsurlarından kopmakla eş değer görenlere karşı doğal yaşam ile kaynaşmış bir kent anlayışını savunanların çatışması

temelinde gelişen *Yeryüzü Aşk Gökyüzü Sevda* [290]romanının yedi satırdan oluşan Birinci Bölüm'ünde temiz bir gökyüzüne sahip olmayan kente, güvercinlerin kanatlarıyla temiz, mavi ve geniş bir gökyüzü getirdikleri ancak onların gitmesiyle beraber kentte eski yoksunluğun yeniden baş gösterdiği bu nedenle kentin, mavi, temiz bir gökyüzünü kendisine getirecek yeni güvercinleri beklemekte olduğu ifade edilerek âdeta romanda olup biteceklerin ve beklentilerin özeti verilmiştir. Köyden kente göçerken ailesinin istememesine rağmen köydeki yaşlıların *"Kuşlara yapılan iyilik yüz belaya karşı gelir."* gibi cümlelerle kendisini desteklemesi sayesinde Kanatşaklatan ve Sütbeyaz adını verdiği güvercinlerini beraberinde getiren, onları büyük kentin gökyüzüne alıştırmaya çalışan ve birçok güvercine sahip olmakla büyük kentte yerleşik yabancı olmaktan kurtulacağına inanan Hasan, kentin karşısında gök başlı durmak gerektiğini aksi takdirde kent tarafından küçültülüp ayak altındaki paspasa çevrileceğini düşünür. İstanbul'a geldiğinden beri yere bakan Hasan, güvercinlerinin havalanıp uçmasıyla beraber göğe bakmaya başlar ve Kadıköy'de tanıştığı Hakkı Dede'nin, göğe bakan insanın yüreğinin aydınlık, umudunun ve yaşam sevincinin çok olacağını söylediğini anımsar. Kentin insanlarının da güvercinler sayesinde gökyüzüne bakmayı öğreneceklerini uman Hasan tam aksi şekilde mahallelinin şikâyeti üzerine harekete geçen zabıta görevlilerinin iki hafta içinde güvercinleri yok etmesi yolundaki talimatıyla karşılaşır. Hasan, bir yandan arabaların, atölyelerin, fabrikaların gün boyu kir, zehir kusmasına aldırış etmeyen insanların iki güvercinden rahatsız olmasının şaşkınlığını yaşarken öte yandan güvercinlerini zabıtanın yasağından kurtarmak için sorununu Hakkı Dede'ye açar, Belediye Başkanı ile konuşmak ister ancak 16 yaşında olduğu için görüşme talebi kabul görmez. Hakkı Dede, İstanbul'da bir gazete çıkarmakta olan arkadaşının yardımıyla güvercinlere yönelik haksız tutumun haber yapılmasını ve bu şekilde şikâyetçilerin geri adım atmasını sağlar. Gazetede konu ile ilgili üç günlük yazı dizisinin ardından Hasan'ın "Kuşlara Yasak Edilen Gökyüzü" başlıklı oldukça duygusal yazısı yayımlanır. Hasan bu yazısında balıklara ırmakların, göllerin, denizlerin; rüzgâra, esmenin ve insana nefes almanın yasaklanmasının akıl almaz bir şey olması gibi güvercinlere de gökyüzünün yasak edilmesinin akıl dışı, adaletsiz olduğunu, kuş ve kanat sesinden mahrum olan gökyüzünün yeryüzüne küseceğini, kentli olmayı kuşlardan ayrı düşünmenin yozlaşmak olduğunu ifade eder. Sınıf arkadaşları, gökyüzünü kuşlara yasaklayanların bir gün ağacın

[290]Mehmet Güler, *Yeryüzü Aşk Gökyüzü Sevda*, Şimşek *Yay.*, İstanbul 2011.

yeşermesini, yağmurun yağmasını, çocukların büyümesini, güneşin doğmasını da yasaklayabileceklerini söyleyerek Hasan'a destek olurlar. Hakkı Dede'ye güzel haberler vermek için Kadıköy'e gittiği zaman onun vefat ettiğini öğrenen Hasan, büyük acı ve özlem içerisinde güvercinlerine doğaya dost, kuşlara sevdalı olan Hakkı Dede'nin dünyanın en iyi insanlarından biri olduğunu, betonlaşan bir kentin ortasında bir kuş cenneti oluşturmaya çalıştığını anlatır. Hasan ve Oya, Doğal Hayatı Koruma Vakfının çalışmalarına katılarak Yatağan Termik Santrali'ne filtre takılmasını, İzmit'teki çöp yakma fabrikasının faaliyetinin durdurulmasını sağlarlar. Hasan ve ailesi evlerinin yerini bir müteahhidin alması sonucu beşinci katta bulunan küçük bir apartman dairesine taşınırlar. Betonlar arasındaki balkonda korkan güvercinlerinin uçmadığını gören Hasan *"Uçuverin! Burada da şikâyet edileceğiz diye mi korkuyorsunuz? (...) Siz uçmadığınız sürece o apartmanlar, duvarlar ve o insanlar daha fazla üstümüze gelecek. Haydi uçuverin!"* der ancak güvercinler hiçbir tepki vermez. Rüyasında Hakkı Dede ve bütün güvercinlerin kenti terk edeceklerini, sevilen birini hatırlamak kadar yakın, ona kavuşmak kadar uzak olan güvercinler ülkesine gideceklerini gören Hasan, gerçek dünyada da güvercinlerinin gitmesiyle yıkılır ve arkadaşı Oya ile beraber Yeni Cami önünde güvercinlerini arar ama bulamaz. Hasan vapurla evlerine dönerken ak güvercinlerinin yaşamasına izin vermeyen İstanbul'da martıların grileşmeden, kararmadan yaşıyor olmalarına hayret eder, güvercinlerle özdeşleştirdiği Oya'nın yanında olmasıyla teselli bulmaya çalışır. Sait Faik Abasıyanık'ın doğa duyarlılığını ve *Son Kuşlar* hikâyesini anımsatan romanda adı geçen sanatçı ve eserinden fazlasıyla esinlenildiği hissedilmektedir.

Tabiat unsurlarının yaşama sevinci oluşturmasına değinilen *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi* romanında kentte koskoca binaların arasında doğanın dinlendirici etkisini yaşayamadıklarını, doğayı yitirdiklerini düşünen Nilüfer, denizin saydamlığının suyun altında kalmış her kayanın üzerinde ışıltılı görüntüler oluşturması karşısında yaşama sevincinin arttığını hisseder.

Eserlerde doğanın insan eliyle tahrip edilmesi eleştirilmiş, doğal ve temiz çevre konusunda bir bilinç oluşturulmaya çalışılmış, insanın tabiattan kopuşunun yanlışlığı dile getirilmiş ve doğal yaşam ile kaynaşmış bir kent anlayışı savunulmuştur. Romanlarda çevreyi koruma adına orijinal fikirlere sahip olan genç kahramanların, bu konuda çeşitli faaliyetlerde bulundukları da görülmüştür.

1.4.2. Kuşaklar Arası Etkileşim: Dayanışma ve Çatışma

Kuşaklar arası etkileşim, gençlerin yetişkinlere değer vermeleri, saygı göstermeleri; yetişkinlerin de gençlere hoşgörü ve sevgi dolu bir tutumla yaklaşmaları sonucunda paylaşma ve zenginleşme temelli bir boyut kazanır. Yaşlılar hiç de hak etmedikleri köhnemiş eşya muamelesi görmezler, bunak oldukları düşünülerek yalnızlığa terk edilmezler. Gönülleri genç olan yaşlılar, hayat tecrübelerinden istifade edilen birer yol gösterici ve dost olurlar. Teknik gelişmelerin baş döndürücü bir hızda olduğu çağımızda bir kuşağın, halefleri olan kuşağa yetişmeleri biraz zor olabilir ama insanlık boyunca hiç eskimemiş olan değerler konusunda aynı yerde buluşabilirler.

*Aynada Görmediklerin'*de İtalyan restoran Safari'de şef olarak görev yapan Kemal, işe yeni başlayan Baran'ı ve Umut'u ortamda kabul etmek istemediğinden onlara çok kötü davranır. Umut, kısa süre sonra pes edip daha rahat olabileceği başka bir işe başlarken Baran, direnmeye çalışır ama bir türlü Kemal'e yaranamaz. Baran, istifasını verdiği zaman Ahmet Bey, Kemal'in aslında iyi biri olduğunu ama sorunları olduğunu söyler. Baran, herkesin sorunları olduğunu ama bunların acısını başkalarından çıkarmaya kimsenin hakkının olmadığını ifade eder. Romanın sonunda bu çatışma çözülür. Genç kahramanlar Baran ve Umut, aileleriyle çalıştıkları restorana yemeğe gittiklerinde Kemal onlara *"Baran ve Umut'a çalışmaları için teşekkürler"* yazılı pastayı getirir ve *"Bazen genç insanlar bize hiç aklımıza gelmeyen şeyleri öğretebiliyorlar. Sizin burada çalışmanız da bana çok şey kazandırdı. (...) Bu yaştan sonra tamamen değişmem çok zor. Ama en azından bazı şeyleri değiştirmeliyim."*[291] der. Baran, yaşadığı bu olay vesilesiyle insanların görünmeyen iyi yüzleri olabileceğini ve bazen birtakım duygularını dışa vuramadıklarını anlamıştır.

Büyükler, "bizim zamanımızda" şeklinde başladıkları cümleleriyle gençlerin farklı bir çağın çocukları olduklarını göz ardı ederek onların yaşama biçimlerini ve davranışlarını eleştirirler. Değişen şartlara alışamayan bu büyüklerin yanı sıra gençlere hak veren büyüklere de eserlerde yer verilir. *Ayrı Dünyalar* romanında Sinem'in hasta olan akrabasını ziyaret etmek istememesi üzerine babaannesi *"Bizim zamanımızda anne baba nereye gidiyorsa evlatlar da onlarla birlikte gelirdi. Şimdiki gençler ne akraba*

[291]Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, s. 243-244.

biliyor ne de hatır gönül saymayı."[292] der. Melek Hanım ise 16 yaşındaki kızının yaşlı başlı insanlar arasında oturup iç karartıcı konuları dinlemesini gereksiz bulur.

Büyük ebevenlerin sevgiyle özdeşleştirilmesinin özgün bir kurguda verildiği *Bana Sevgiyi Anlat* romanında annesinden sevgi göremeyen Pelinsu için Sabine'si (Sabiha Ninesi) çocuk dünyasında parlayan güneş olmuştur. Pelinsu, akademiler arası yarışma için "Sevginin Resmi" adlı tablosunu yapma sürecinde sevgi gibi soyut bir kavramı resmedebilmek için yaşamında bu denli somutlaşmış bir sevginin izlerini ararken gözbebeklerinde sevgi çiçekleri açmış Sabine'sinin yüzüyle karşılaşır. Tunç için de kendisini binbir özveriyle büyüten ninesi Nilüfer Hanım, sevgidir, anlayıştır, hoşgörüdür, bilgeliktir. Pelinsu, Nilüfer Hanım'da babaannesinin sevgisini bulur ve yaşlı kadının bilgeliği sayesinde o ana kadar dile dökemediği boğucu yaşantılarını anlatmaya başlar ve *"Lütfen konuşun benimle! Siz konuştukça yüreğimdeki buzlar çözülüyor. Paylaşmanın, hele de acıyı, yıkımı paylaşmanın ne denli rahatlatıcı olduğunu öğretiyorsunuz bana. Üstelik hiç kınamadan, ön yargısız, hoşgörüyle yapıyorsunuz bunu."*[293]der. Nilüfer Hanım gençleri çiçeklere benzetir. Kimi Fidan gibi kardelen çiçeğidir, karlar erimeden, ilkyaza ulaşmak isteyen aceleci kardelenler… Kara, soğuğa kafa tutan, başı yukarda, asi çiçekler… Sabırsız ve korunmasız bu gençler "Beni fark edin!" demek için her yolu denemeye hazırdırlar. Kimi ateş çiçeğidir, kelebeklerin, arıların, böceklerin, karıncaların kendilerinden bir şeyler koparmaya çalıştıkları ateş çiçekleri… Ateş çiçekleri iyi niyetlidir, çıkarcıları, dostları sanırlar. Gerçek dostlarının toprak, su, hava olduğunu anladıklarında ise çok geç olur. Ateş çiçeğine benzeyen bu gençler, masumiyetlerinin, iyi niyetlerinin kurbanı olurlar. Pelinsu, "Sevginin Resmi" adlı tablosunu tamamladığında babaannesiyle Nilüfer Hanım'ın yüz çizgilerinin karışımı olan yepyeni bir resim ortaya çıkar. Yine aynı romanda Çevre Gönüllüleri Başkanı Sarper Ata, üzüntülü ve dalgın yürüyen Fidan'ı belediyenin açmış olduğu bir çukura düşmekten kurtarır ve gençlere mutsuzluğu hiç yakıştıramadığını söyler.

Romanların bazılarında yetişkinlerin kendi hayat tecrübelerinden yola çıkarak gençlere işlerini özenle ve sevgiyle yapmaları gerektiğine dair öğüt vermeleri söz konusudur. *Bana Sevgiyi Anlat* adlı romanda yıllarca ağaçlarla, çiçeklerle konuşarak bahçıvanlık yapmış olan Musa Amca, görevini Halil'e devrederken bitkiyi sevenin insanı

[292]Şeker, *s.* 44.
[293]Akçagüner, *s.* 206.

da seveceğini söyler ve ona ev sahipleri için değil Allah rızası için çalışmasını öğütler. Yetişkinler, gençler arasında çatışma yaşandığı zaman yapıcı bir rol üstlenebilirler. Bahçıvanlık yaptığı villanın sahibi Bülent Bey de Halil'in kız kardeşine şiddet gösterdiğini bildiğinden ona genç kızların çiçekler kadar narin, onlar kadar kırılgan olduklarını, bahçedeki çiçeklere gösterdiği özeni, duyarlılığı Fidan'a da göstermesi gerektiğini söyler ve ondan kardeşine daha anlayışlı davranacağına dair söz alır.

Yetişkinlerin gençlere öğüt vermesi alışıldık bir durumdur. *Ben Sevilmeye Değerim* romanında da şehirler arası bir yolculukta psikolog olan orta yaşlı biri Sarp'a *"Yediğin çikolata ağzını tatlandırdığı gibi alerji de yapar, öyle değil mi? Bence alerji yapan her şeyden sakınmalısın. Tabii ağız tadının bozulmasını istemiyorsan."*[294] der. Sarp'ın gönül yarasının olduğunu hisseden bu orta yaşlı adam, ona acı çekmenin insan olmayı duyumsatacağını ve bu acının zamanla hafifleyeceğini söyler.

Gençlerin toyluklarından istifade ederek onları istismar etmeye teşebbüs eden yetişkinlerin örneklendirildiği *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat*'ta Serra, Hilton Oteli'nde staj yaparken büyüklerini öğretmenleriymiş gibi görür ancak Timur Bey gibi konumları ve yaşlarının gereğince davranmayanlar onun gözünde kesin ve acımasız bir düşüş yaşar. Stajyerleri etkilemeye çalışan Timur Bey, Serra'yı yemeğe davet eder ve arkadaşça bir niyetinin olduğunu söyler. Serra *"Bizim neyimiz arkadaşlığa uygun, Allah aşkına? Yaşımız mı? Konumumuz mu? Gerçek anlamda arkadaşlık en azından dürüstlük ve birtakım ortak paydalar üstünde yükselir. Özür dilerim ama sizin arkadaşlık önerilerinizde ben bunları göremiyorum."*[295]der. Aynı romanda Serra, belli bir mesafeyi koruyarak anlayışlı ve eğitici olan Şükrü Ağabey ve Mustafa Ağabey'in bilgilerinden ve yol göstericiliklerinden istifade eder.

Yetişkin bir kahramanın, gençlere değer vermesine ve her şeye onların gözüyle de bakabilmeyi başarmasına değinilen *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında Çiçek'in eniştesi, Cem'in yazdığı şiirleri beğenmese de bir gencin kalbini kırmamak için ona şiirlerinin güzel olduğunu söyler. Çiçek de deniz tutkunu olan, denizin hışırtısından anlamlı sözler çıkaran eniştesini babası gibi sevmektedir.

---

[294]Alpay, *Ben Sevilmeye Değerim*, s. 65.
[295]Ongun, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat*, s. 112.

Kendisinden önceki kuşakların birikimine saygı duyan gençlere yer verilen *Çatalhöyük Öyküleri 1-Dünyamızın İlk Şafağı*[296] adlı romanda Köy Başkanı, beş kurt ve bir leopar avlayan Ningur'u avcıbaşı ilan ederek ona geyik boynuzundan yapılmış avcıbaşı simgesini verir. Ningur, bu iltifattan dolayı mahcup olarak elindeki simgeyi köyün en yaşlı, en deneyimli avcısına teslim ederek kendisinin öğreneceği çok şeyi olduğunu, avcıların danışacağı bir şey olursa onlara en iyi öğüdü Hundur'un vereceğini ifade eder. Çatalhöyük'teki Bilgin Amca ise gençlerin girişimlerini destekleyip onlara yol gösteren örnek bir yetişkin olarak okuyucunun karşısına çıkar.

Bilgin Adalı'nın *Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları*[297]adlı romanında Ningur, kilden, ince, uzun, ikizkenar üçgene benzeyen bir çanak yaparak bu çanağın içine bakır parçaları doldurur ve ateşte eritir. Onun, bakırın soğumasından sonra elde ettiği baltanın bir Başkanlık simgesi olarak nesilden nesile aktarılmasına karar verilir. Köyün Başkanı'nın kendisinden sonra Ningur'un başkan olmasını istemesi üzerine yaşlı biri onun henüz çok genç olduğunu söyler. Bilgin Amca *"Ama hepinizden daha akıllı."* diyerek onun başkan olması fikrini destekler. O ana kadar Ningur'un kendi buluşu olan sapanlarla yakaladığı keçi, yabani sığır ve koyunları evcilleştirmesine, sal yapmasına, bugünkü olta ve ağa benzeyen araçlarla balık avını kolaylaştırmasına, belli bir yere çizilebilecek resimler aracılığıyla haberleşme sistemi oluşturmasına, kili pişirmeyi bularak çanak çömlek yapılmasını sağlamasına, uçlarını sivrilttiği kamışlarla çitler yaparak çocukların oyun alanlarını ve ağılları yırtıcı hayvanların muhtemel saldırılarına karşı koruma altına almasına, otlarını temizlediği alana filizlenmiş tahılları ekerek verimli tarım alanları oluşturmasına, ok ile yayı üretmesine tanık olan halk, Ningur'un Başkan olmasını destekler. Birkaç yıl içinde Çatalhöyük büyük bir gelişme gösterir ancak ekilen tarlalar genişledikçe, yetiştirilen hayvan sayısı arttıkça köy halkı bütün bu işlere yetişemez olur. Aymar'ın köyünün kendi köylerine katılması önerisini onaylayan Başkan, bu teklifi Aymar'a götürmek üzere yola çıkmak için çok yaşlı olduğunu, bu görevi yeni başkanın yerine getirmesi gerektiğini söyleyerek boynundan çıkardığı Başkanlık kolyesini Ningur'a verir. Ningur'a adaletli olmasını, yaşlıların deneyimlerinden, gençlerin yeni fikirlerinden faydalanmasını, küçücük bir çocuğun bile söylediklerini dikkatle dinlemesini, kararsız olmamasını, karar vermekte bocaladığı zaman güvendiği

[296]Bilgin Adalı, *Çatalhöyük Öyküleri 1-Dünyamızın İlk Şafağı* (4. basım), Can Yayınları, İstanbul 2008.
[297]Bilgin Adalı, *Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları* (2. basım), Can *Yay.*, İstanbul 2007.

kişilerin görüşlerine başvurmasını ama nihai kararı kendisinin vermesini öğütler ve *"Bil ki senin verdiğin karar bir uçurumdan atlamaksa, halkımız da seni izleyecektir. İşte bunun için senin kararların yok edici, kötülük ve acı getirici kararlar olmamalı. Sen hep yaratıcı, iyilik ve mutluluk getirici kararlar vermelisin. Yüreğinde bu sorumluluğu taşıdığın sürece, her zaman doğru karar vereceğine de inanmalısın!"*[298]der. Ningur, üstlendiği görevin ağır sorumluluğu içinde ay ışığında parlayan köyüne bakarken bir daha hiçbir gece rahat bir şekilde uyuyamayacağını düşünür ve Başkan'a bütün gücüyle halkına hizmet edeceğine dair söz verir. Köylerinin birlikte yaşaması teklifiyle Aymar'a giden Ningur *"Aynı dili konuşuyoruz, aynı gelenekleri paylaşıyoruz, her şeyimiz birbirine yapışmış iki el kadar benzeşiyor. Açıkça görülüyor ki biz iki kardeşiz."*[299]diyerek başkanlığı da Aymar'ın üstlenebileceğini söyler. Aymar, köylerinin birleşmesini onayladığını ama başkanlık için çok yaşlı olduğunu belirtir, halkının da kabul etmesi sonucu iki köy birlikte yaşamaya başlar. *Çatalhöyük Öyküleri 3- Bolluk ve Savaş*[300] adlı romanda ise Ningur, halkı için her şeyin en iyisini yapmaya çalışır, bütün çocukları kendi çocukları, bütün gençleri kardeşleri, yetişkinleri dostları, yaşlılarıysa anne ve babası olarak görür. Saldırılarla mücadele ederken bir yandan da köyünün su sorununu çözmek için sarnıç yapar. Onun bütün başarılarında gözlem gücü, yapıcı ve yaratıcı olması, halkını sevmesi, birlikten dirlik doğacağına inanması ve herkesin fikirlerine değer vermesi önemli rol oynar.

Yaşlıların dijitalleşen hayata alışmaları için gençlerin onlara yardım etmelerinin örneklendirildiği *Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı*[301]adlı romanında Fırat, dayısına bilgisayar kullanmayı öğretmiş, yabancı müşterileri ile iletişim kurabilmesi için web sitesi hazırlatmıştır. Bedo Dayı, bilgisunar (internet) üzerinden verilen siparişlere elektronik posta yoluyla cevap verebilmeyi de öğrenmiştir. Kısa çizgiyi yaparken iki farklı tuşa aynı anda basmayı zor bulan dayısına Fırat *"Hiç zor değil dayı, sen gümüş işlerken aynı anda kaç türlü iş yapabiliyorsun, bu mu zor gelecek sana? Haydi dene!"*[302] diyerek ona destek olmuştur.

---

[298]*age., s.* 128.
[299]*age., s.* 139.
[300]Bilgin Adalı, *Çatalhöyük Öyküleri 3- Bolluk ve Savaş* (2. basım), Can *Yay.*, İstanbul 2008.
[301]Mavisel Yener, *Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı* (8. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
[302]*age., s.* 55.

Kuşakların bakış açılarındaki farklılığa yer verilen *Dost Kuzenler 1*'de gençler arasında moda hâline gelen yılan besleme, büyükler tarafından bir sapıklık ve anormallik olarak algılanır.

Dost Kuzenler 2'de gençlerin ve çocukların yaramazlıklarına dayanamayan minibüs şoförü onları şımarık olarak nitelendirir ve Kutay'ın teyzesine, *"Nasıl yetiştiriyorsunuz hanım, ben anlamadım gitti!"* diyerek tepkisini ifade eder. Gürültüden başına ağrılar girdiğini söyleyen şoföre, Umur'un, *"Hüseyin Amca, cenaze arabası seçseydin, yolcun hiç ses çıkarmazdı, bizim gibi de kafanı şişirmezdi."* cümleleri herkesi güldürür.

Gençlere yardım elini uzatan yetişkinlerin örnek davranışlarına değinilen *Dönemeç* romanında öğrenci yurdunda yönetici olan, gençleri evladı gibi seven Osman Baba, onlara güven verir ve destek olur. Dedesinden ve babasından yadigâr kalan altın köstekli, altın zincirli cep saatini Melih'e armağan ederek ona verdiği değeri ifade eder. Reyhan Hanım ise ihtiyaç sahibi öğrencilere barınma ve eğitim desteği vermek üzere bir vakıf kurmuştur.

Genç kahramanın, yetişkin davranışlarını eleştirmesine yer veren *Gece Defteri*'nde genç kahraman Canan, yan apartmanda oturan Naci Bey'in evine, eşinin aldığı yeni şeyleri göstermekten hoşlanan, gösteriş meraklısı, sonradan görme biri olması nedeniyle gitmez. Oğullarının da annesi gibi gösteriş düşkünü olmasını, BMW'siyle hava atmasını ve yüksek sesle müzikler çalmasını eleştirir.

Kuşaklar arası çatışmayı yansıtan *Gençlik Yarası* romanında Nilüfer, her şeye ve herkese bir etiket yapıştırma telaşında olan yetişkinlerin, asi ve yenilikçi olarak vasıflandırdıkları gençleri, varlıklarına bir tehdit olarak algıladıklarını düşünür. Günlük gazeteleri tek bir satır bile atlamadan okuyan Nilüfer'in babası ise çocuklarını siyasetle, ekonomiyle ilgilenmeyen, dünya sorunlarını takip etmeyen yalnızca tüketmeye odaklı bir neslin temsilcisi olmakla suçlar.

Yetişkin-genç etkileşiminin örnek bir boyutta gerçekleştiği *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* romanında Tahsin Amca, Dilek'in fotoğrafçılığa ilgi duyduğunu öğrenince geçmişte kadın sanatçıların karşılaştıkları zorluklara, verdikleri mücadelelere değinir, bazı kadın yazar ve şairlerin erkekler tarafından engellenmekten korktukları için takma adlarla eserlerini yayımladıklarını söyler. Tahsin Amca, fotoğrafını çekmek

isteyen Dilek'e "Zahmete girmeyin, filminize yazık olur." der. Dilek ise kendisine "siz" diye hitap eden Tahsin Amca'nın fotoğrafını çekmezse yazık olacağını ifade eder.

Gençlere hoşgörü ile yaklaşılması gerektiğinin güzel bir şekilde hikâye edildiği *Kaf Dağına Yolculuk* romanında Bedirhan, ölmek üzere olan Zümrüdüanka'nın "Gül, Sinan'a ne yapmış; Sinan, Gül'e ne yapmış?" sorusunun cevabını bilemeyeceği söyler. Kuşlar Padişahı ise ona, *"Yine acele ettin! (...) Boğaz kırk boğumdur. Söyleyeceğin her sözü bu boğumlarda ez de ondan sonra söyle!"*[303] öğüdünü verir. Bedirhan, özür dileyerek bu yanlış davranışının toyluğuna verilmesini ister ve *"Toyluk sırtımızda taşınmaz bir yük!"*[304]der.

Yetişkin desteğinin gençler için önemine değinilen *Karvera* ve *Karvera Nereye* adlı romanlarda kasabanın bilgesi sayılan, her konuda yol göstericiliğinden istifade edilen Altın Baba, Carvera'ya aşkı anlamaya çalıştığı, babasını ve annesini kaybetmenin acısını yaşadığı, hayatına dair önemli kararlar alacağı dönemlerde destek olur. Karvera ile Altın Baba Mevlânâ'nın *Mesnevi*'sinden şiirler okurlar. Karvera, bu anlarda insanın kutsal bir mekânda kendini yitirişini ve ardından buluşunu yaşar gibi olur.

Genç kahramanların tatlı dil ve değer veren davranışlar karşısında mutlu olmalarını, anlayışsız tavırlar ve hakaretler karşısında üzülmelerini örneklendiren *Kent Düşleri* adlı romanda Engin ile durakta tanıştığı yaşlı bir adam birbirleriyle sıla hasretlerine, kente uyum sağlama sorunlarına dair dertleşirler. Engin, yaşlı adama okulda yaşadıklarını, ilçeden ayrılırken arkadaşlarının kendisini nasıl uğurladığını, Kerem Öğretmen'in kendisine neler söylediğini anlatır. Yaşlı adam, beklediği araba gelmesine rağmen gitmez, Engin ile sohbet etmeye devam eder ancak bir süre sonra yarın aynı durakta Engin'i bekleyeceğini söyleyerek duraktan ayrılır. Engin, onun gitmesiyle beraber kendisini kimsesiz, güvencesiz hisseder. Aynı romanda doğrultmada çalışan Özkan, ustalarının *"Düğününüzde kol kaldırıp oynayacağım, ölmez sağ kalırsam."*[305] dediği günlerde çok sevindiklerini, yorgunluğu, yılgınlığı unuttuklarını, üç günlük işi bir günde bitirdiklerini söyler. Özkan, usta olduğunda yanında çalışanları dövmeyeceğini, bilmiyorlarsa öğreteceğini, yanlış yapmışlarsa düzelteceğini, yorulmuşlarsa dinlenmelerine izin vereceğini, bir bardak kırmışlarsa "Canınız sağ olsun. Yeter ki can kırılmasın!"

[303]Ulu, *s.* 254.
[304]*age.*, *s.* 254.
[305]Köseoğlu, *Kent Düşleri*, *s.* 35.

diyeceğini ifade eder. Onun bu cümleleri bir yandan işçi gençlerin maruz kaldıkları zorluklara işaret ederken öte yandan ustanın beğenilmeyen davranışlarını ifade eder.

Yaşlıların bilgeliklerinin önemsenmesi gerektiği düşüncesi, *Liseli Kızlar* romanında Gülay'ın, arkadaşı Sermin'e söylediği, "Gençlerin aynada gördüklerini yaşlılar tuğlada görürler." özdeyişi aracılığıyla ifade edilmiştir.

Genç kahramanın, bir aile büyüğü ile kurduğu olumlu iletişimin yansıtıldığı *Sekizinci Renk* adlı romanda başkahraman Ela, Bozcaada kampındayken izin alarak orada yaşamakta olan annesinin halasını ziyaret eder. Seksenini aşmış İrini Hala, üç katlı, on odalı tarihî yalıda tek başına yaşamaktadır. Ela'nın annesi Tiraje Hanım'ın çocukluk ve gençliği de bu yalıda geçmiştir. Yaşlı halasının yalnız kalmasından tedirgin olan Tiraje Hanım, onu yanına almak istemiş ancak halayı ikna edememiştir. İrini Hala, ailelerinin geçmişine ait fotoğraf ve eşyalarla dolu olan çatı katına Ela'yı çıkararak ona geçmişin gizemli kapılarını birer birer açar. Hafta sonu İrini Hala'yı ziyaret eden Ela, geçmişin birikimini de yüklenir. İrini Hala da aileleri ile ilgili tüm anılarını Ela'ya anlatmak ister, böylece nesilden nesile bu anılar aktarılacaktır. Hala vefat ettiği zaman, yılda bir kez Bozcaada'ya gelip bir süre yalıda yaşaması şartıyla bütün mal varlığını Ela'ya bıraktığı ortaya çıkar.

Şafakta Yanan Mumlar romanında kuşaklar arasındaki farklılık Peggy ve büyükannesi Tilly'nin Gelibolu Savaşları'na bakış açılarındaki farklılık üzerinden yansıtılmıştır. Tilly, yüzyıl öncesinin değer yargılarını taşımakta ve kendisine anlatılanlara sorgulamaksızın inanmaktadır. Peggy ise savaşın olumsuz yönlerini gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirebilmektedir.

Gençleri yetiştirirken onlara sorumluluk vermenin önemine değinen, İlker Salman'ın *Otani-Yeşilderililer* adlı romanında Prof. Timbar, ekolojik dengenin yeniden sağlanması amacıyla gerçekleştirmeye çalıştıkları proje bağlamında Betta ve Verti adlı gençlere güvenini dile getirir, onlara otani olmasını istedikleri evcil hayvanları kendilerinin belirlemelerini ve üretime başlamalarını söyler.

Genç kahramanın sıkıntılı ruh hâlinden samimi bir yetişkinin konuşmalarıyla kurtulmasına değinilen *Yaralı*[306] adlı romanda Necdet Ağabey, herkesin dert babası,

[306]Kahraman Tazeoğlu, *Yaralı* (225. baskı), Destek Yayınları, İstanbul 2016.

delikanlıların aşk doktorudur. Hayattan bıktığını, insanların kabalığı nedeniyle ruhunun daraldığını söyleyen Kaan'a, *"Ruhun daralıyorsa, boyunu aşan sularda ayaklarını sağlam basmaya çalışıyor olabilirsin evlat."*[307]demiş, bütünü görmeden hüküm vermemesini tavsiye etmiştir. Necdet Ağabey, Kaan'a aşkın açtığı yaranın bir kapı olduğunu, ben kapısından sen diyarına geçileceğini, yaşamanın şarkı söylemek, aşkın ise birlikte şarkı söylemek olduğunu, ayrı tellerden çalanların yollarının ayrılacağını, aynı dili konuşanların er ya da geç buluşacağını söyler ve *"Susma bir daha! Sen şarkını söyle!"*[308] der.

Yetişkinlerin yanlış davranışlarının genç kahramanı olumsuz etkilemesini yansıtan *Yaş On Yedi* adlı romanda Bahar, büyüklerin bir maske arkasına gizlenmeleri nedeniyle onlarla iletişim kurmanın güçleştiğini düşünür.

Kuşaklar arası etkileşimin en önemli boyutlarından biri de kültür aktarımını sağlamasıdır. Mehmet Güler'in *Yeryüzü Aşk Gökyüzü Sevda* romanında Hasan ile seksen yaşını aşmış Hakkı Dede arasında kuşlara özellikle güvercinlere sevdalı olmak ortak paydasına dayanan bir dostluk gelişir. Hakkı Dede, zamane gençlerinin doğa ve hayvan sevgisinden uzaklaştıklarını, bunlar yerine para kazanmak, üne kavuşmak gibi hırslara yöneldiklerini söyler. Güvercinlerin, Hz. Peygamberimiz'e saygılarından dolayı Mekke'nin [Kâbe'nin] üstünden uçmadıklarını, çatısında yuva yapmadıklarını, bunu fark eden Müslümanların bu kuşları çok sevip camilerde onlar için özel güvercinlikler kurduklarını söyleyen Hakkı Dede, Hasan'a şu hikâyeyi anlatır. Doğandan kaçan bir güvercin kendisini kurtarması için Hz. Muhammet' e sığınır, Hz. Peygamberimiz doğana güvercin yerine koyun vermeyi önerir, doğan bunu kabul etmeyince, Hz. Peygamberimiz kendi etinden keserek güvercini kurtarmaya teşebbüs eder. Bunun üzerine doğan Cebrail'e, güvercin de Mikâil'e dönüşür.[309] Hakkı Dede, Hasan'a anlattıkları ile bir kültür aktarımı sağlamıştır.

Mehmet Kemal Erdoğan'ın *Yol Arkadaşım* adlı romanında ise Orhan, Makine Mühendisliği'nde okurken staj yaptığı şirketin İşletme Müdürü Halis Bey, ona bildiği her

---

[307]*age., s.* 101.
[308]Tazeoğlu, *Yaralı, s.* 291.
[309]Bu hikâye, Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı'nın ilk örneklerinden sayılan ve Kirdeci Ali'ye ait olduğu düşünülen "Güvercin Destanı"nın bir varyantıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Osman Erciyas, Duygu Oruç; "Güvercin Destanları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", *Turkish Studies, 8/1, Winter 2013, p. 1397*, Ankara/Turkey.

şeyi öğretir. Mezun olunca şirketlerinde çalışmasını ister. Orhan, bu iş teklifinden sonra geleceğe güvenle bakmaya başlar. Orhan'ın bir gönül yarası olduğunu da sezen Halis Bey ona *"Korkma! Seviyorsan kazanacaksın! Seviyorsan hak edeceksin! Her şeyin zamanı var. Erken davranırsan olgunlaşmaz, geç kalırsan çürür."*[310] der. Halis Bey, Orhan'a bir baba yakınlığı ile davranır, ona destek olmaya çalışır. Orhan, onun yanındayken gelecek günler için güven kazanır.

Karakter düzeyinde gençlerle bildirişimde bulunan Yazar'ın, gençlere haklı olmaları durumunda o haklılığı kendilerine yakışan bir güzellikte taşımalarını öğütlemesine *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi* adlı romanda yer verilmiştir. Aynı romanda kuşaklar arası etkileşim bir başka boyutta Semiramis Hanım'ın, kızı Nilüfer'i Engin ile arkadaşlığı konusunda ikaz etmek amacıyla büyük kızı Gülümser'den yardım istemesini takip eden olaylar aracılığıyla aktarılmıştır. Nilüfer, annesi ile aralarında kuşak farkı olduğu için bu konuda onunla anlaşmasının çağ dışılık olacağını ifade eder. Ablası ise insanların düşüncelerini, kaygılarını söylemesi ya da söyletmesinin çağ dışılık olmayacağını, annesinin Nilüfer'i kırmamak için kendisini aracı yapmasının bile başlı başına bir çağdaşlık olduğunu belirtir ve *"İzin ver de bir annenin buna hakkı olsun! (...) Belki farkında değilsin ama sen tertemiz duyguların egemenliğini savunuyorsun, biz ise durmadan o duyguları sarıp sarmalayan otları ayıklamaya çalışıyoruz. Farklı açılardan bakıyoruz yani. Bu yüzden de anlaşamıyoruz işte."*[311] der. Okuduğu kitaplardan yola çıkarak bir bakış açısı oluşturmaya çalışan Nilüfer'in, "O zaman bütün kitaplar yalan söylüyor!" şeklindeki sözlerine ise ablası kitapların yalan söylemediği, aşkı anlatan kitapların temiz duygular üzerine kurulu olduğu, insanın insanı sömürmesinin onlarda söz konusu olmadığı, bununla beraber insanların yalan söyleyebileceği yolundaki cümleleriyle karşılık verir. Nilüfer, ablasıyla konuşmalarını Engin ile paylaşır. Engin *"Sen yalnız arkadaşlığı değil, birlikte düş kurmayı ve aynı yoldan yürümeyi de öğrettin bana. (...) Ben nasıl olur da ablanın dediği gibi davranırım sana? Nasıl olur da senin üzülmeni isterim? Bunu aklın alıyor mu? Senin bu özverine nasıl saygısızlık edebilirim ki?"*[312] der. Semiramis Hanım ve Gülümser'in haklı kaygılarını, Engin'in güven veren yaklaşımı bertaraf eder.

---

[310]Erdoğan, *s.* 64.
[311]Atilla, *s.* 146-148.
[312]*age.*, *s.* 159-160.

Eserlerde kuşaklar arası etkileşim, daha çok yetişkinlerin hayat tecrübelerini genç kahramanlarla paylaşmaları, kültür aktarımı sağlamaları, gençlere değer vermeleri, başarılarını takdir etmeleri, olaylara onların gözüyle bakabilmeleri ve onlara sevgi, anlayış, hoşgörü göstermeleri, yardım eli uzatmaları vb. bağlamlarda olumlu yönleriyle değerlendirilmiştir. Bunların yanı sıra yaşlıların dijitalleşen yaşama uyum sağlamaları konusunda gençlerden öğrenmeleri de bir başka olumlu etkileşim örneğidir. Eserlerde kuşaklar arası çatışmaya zemin hazırlayan nedenlerden bazıları ise yetişkinlerin, gençleri şımarıklık, anormallik, yalnızca tüketmeye odaklı olmak vb. ile suçlamaları, "bizim zamanımızda" diye başlayan anlayışsız cümleleri ve onları istismar etmeye çalışmalarıdır.

1.4.3. Sınıf Farklılığı

Bazı romanlarda fakir gençlerin sahip olamadıkları zengin yaşamlar karşısında hissettikleri ezilmişlik duygusu ve yüksek seviye yaşamlarına imrenmeleri işlenirken bu durumun gençlerin davranışları üzerinde nasıl bir tesir oluşturduğu da değerlendirilmiştir.

Bana Sevgiyi Anlat romanında her zaman kentli olmanın, kentli gibi yaşamanın hayalini kurmuş olan Fidan, liseye başladığı ilk gün şık giyimli velilerin ve cıvıl cıvıl öğrencilerin oluşturdukları renkli tabloda annesini ve kendisini gri bir leke gibi eğreti hisseder. Yine aynı romanda Tijen, yaptığı hataları affettirmek için Fidan'ı bir defileye davet ederken ona şık giyinmesini ihtar eder. Fidan, Tijen'i utandırmamak için varlıklı Pelinsu'dan hizmetçileri aracılığıyla kullanmadığı elbiselerden birini istemek zorunda kalır. Defilede Tijen'in kendisine önemsiz bir eşya gibi davranmasına, şık giyimli, koyu makyajlı kadınlardan birinin aşağılayıcı bakışlarına dayanamayan Fidan, defilenin ikinci yarısını beklemez ve oradan hemen ayrılır. Burcu, Fidan'ın bahçıvan evinde oturduklarını öğrendiğinde onu küçümsemek yerine, *"Villada otursaydın şimdi aramızda olmazdın herhalde. Büyük olasılıkla öteki varsıllar gibi yurt dışında okurdun. (...) Bakımlı, güzel bir bahçenin ortasındaki bir evde oturmayı az şans mı sanıyorsun? Bizler gibi apartman katına sıkışmadığınız için şükretmelisin."*[313] diyerek Fidan'ın bu duruma farklı bir gözle bakmasını sağlar. Aynı romanda Pelinsu, Fidan'ın intihar girişiminden sonra partiler, barlar, kulüpler, içki, eğlence, yurt dışı gezileri, hız tutkusu ve resmin dışında fakir

[313]Akçagüner, *s.* 50.

hayatların varlığını fark eder, onlara karşı ne kadar duyarsız olduğunu anlar. Romanın dünyasında anneler arasında taşralı olduğu için bazılarınca cahil olarak görülen Fidan'ın annesi Hatice Kadın ideal bir anne örneği olarak sunulur. Pelinsu onu ailenin gölgede kalmayı bilen akıllı yöneticisi, sevgi dolu, son derece güçlü sezgileri olan, içinden geldiği geleneksel yaşamla kent yaşamını birlikte yürütmeyi bilen biri olarak değerlendirir.

Köyü ve köyde yaşayanları küçümseyen genç kahramanların, bu hatalarını anlamalarını konu edinen *Dost Kuzenler 2*'de tatillerini geçirmek üzere köydeki yazlığa gelen gençlere Muhtar Halit Ağa, köyde sıkılmayacaklarını, yeni arkadaşlar edineceklerini söylediği zaman Umur, ona çok kötü davranmır. Halit Ağa, Umur'un saygısızlığına rağmen her gün gençlerin yanına gelerek onlara herhangi bir ihtiyaçları olup olmadığını sorar. Şehirde aynı apartmanda oturanların bile göstermediği nezaketi gösteren köylülerin, kendilerini tanımadıkları hâlde selam vermeleri Kutay'ı ve kuzenlerini utandırır. Kutay, köy insanlarıyla tanışmadan önce sofralarına gelen ürünlerin tarlada çalışan kişilerin emeği olduğunu düşünmediğini fark eder. Şükran'ın daveti üzerine, kuzenlerinin gizli bir anlaşmaya dayalı oylamalarıyla tarlaya gitmeye mecbur bıraktıkları Kutay, başlangıçta kimseye selam vermez, surat asar ancak sonrasında Şükran'ın dramatizeleriyle köy hayatının güzelliklerini tanımaya başlar ve ata binmeyi öğrenme hevesiyle tarlada elleri yara oluncaya kadar çalışır. Köylü bir kadın, Kutay'ın yevmiyesini getirir, "teri kurumadan işçinin parasını vereceksin" öğüdünü dile getirerek oradan ayrılır.

Maddi imkânsızlıklar nedeniyle okumak isteyen bir gencin eğitimine devam edememesini etkileyici bir şekilde işleyen *Gençlik Çıkmazı* romanında mübadele sonucunda Rumeli'den göç etmiş bir ailenin yoksul yaşamları, karakter odaklayıcı olan Naci'nin bakış açısıyla yansıtılmıştır. Naci, ortaokulu beraber bitirdikleri arkadaşlarının lise son sınıfta olduklarını, sonrasında üniversiteye başlayacaklarını, yılların onlara kazandırırken kendilerine kaybettireceğini düşünür. Sınıflarının en çalışkanlarından biri olan Salih kahvede çalışmaktayken tembel Ulvi, baba parasıyla birkaç özel lise değiştirmiştir. Naci, onun dura bekleye üniversiteyi de bitireceğini, yakasında rozeti, fiyakası, cakasıyla önemli bir adam olarak şehre geleceğini, kendisini dilekçe yazarken, Salih'i de kahve taşırken göreceğini düşünür ve pencereden caddeye uzanıp *"Hey!.. Okumak benim de hakkım. Ben çalışkan bir öğrenciydim, okumak istiyordum, okuyamadım. Öbürü tembeldi, okumak istemiyordu, babasının zoruyla okuyor. Tek*

neden, benim babamın parası yok, onun babasının parası var. Babama para verin ya da parası olmayan babaların çocuklarını da okutun!"[314] diye haykırmak ister. İş çıkışlarında kitap okuyan Naci, her gün kendisine neler ekleyebildiğini sorgular, öz eleştiri yapar, çoğu zaman notunu kırar, sonra bu durumunu olanaksızlıklara yükler. Karanlıkta işe gittiği, sabaha yakın döndüğü gece vardiyasında çok zorlanırken bir yandan da lise arkadaşlarının hangi dersleri okuduğunu, başka işleri, sorumlulukları yokken her gün yeni bir şeyler öğrenmenin, yarına umutla bakmanın mutluluğunu hissedip hissetmediklerini düşünür. Naci, çocukluğundan beri okumayı, gönlünce bir meslek edinmeyi, çok kitabının olmasını, topluma katkı sağlamayı hayal etmiştir. İki yıl okula gidemediği için hüsnühal varakası (iyi hâl kâğıdı) almak üzere Emniyet'e giden ve Emniyet Amiri'nin "Yıkıl git şimdi, sonra gel! Şimden sonra liseye gideceksin de halt karıştıracaksın sanki!" sözleri karşısında Naci, düşlerini süsleyen okumak için gerçekten geç kalıp kalmadığını sorgular. Babasının tanıdığı bazı ileri gelenlere yazdığı mektuplardan da bir sonuç çıkmaz. En ucuz yatılı lise bile Naci'nin biriktirdiği paraya göre çok pahalıdır. Naci, okul sözcüğünü ağzına almadan sessizce fabrikaya gitmeye devam eder. Bir süre sonra Devlet Demir Yolları'nın sınavlarını kazanır. Artık fabrika düdükleriyle sabah karanlığında şehrin yollarına düşmeyecektir. Ay, 28 çekiyor diye tasalanmayacaktır. Balkonlu evdeki kıza lekeli iş elbiseleriyle görünmeyecektir. Eskişehir demir yollarına memur olarak atanan Naci, arkadaşlarıyla önce penceresi çok yukarıda olan, yoldan geçenlerin sadece ayaklarının göründüğü bir odada, sonrasında yağmur yağdığında bahçesinin diz boyu çamur olduğu, solucanların kaynadığı, yaz kış duvarlarının nemli olduğu bir yer odasında kalır. Naci, işe gitmek üzere evden çıkacakken birden aynada kendisini görür. Yıllarını bir somun ekmek uğruna tükettiğini, çocukluğunu, ilk gençliğini, delikanlılığını yaşayamadığını düşünür ve işe gitmez, bir gün olsun gönlünce gezmek ister.

Mezkûr romanda Naci, İstanbul'dayken bir genç kızın, "Bu vapur Ada'ya mı gidiyor?" şeklindeki sorusuna cevap veremeyişine, İstanbullu olmayışına hayıflanır. Romanda Naci'nin İstanbul'da, başka kıyafeti olmadığı için şeritlerini, yıldızlarını çıkardığı iş elbisesini giymesi fakirlik-zenginlik çatışmasını yansıtan bir başka unsurdur.

Genç kahramanın ailenin geçimine katkı sağlamak için çalışmasını ve işinde dürüstlüğü ilke edinmesini işleyen *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek* romanında

[314]Girginsoy, *s.* 54.

liseden mezun olduktan sonra kardeşinin eğitim masraflarına destek olmak için bir iş bulmaya çalışan Özlem, saygıyla karşılandığı bir şirkette anket yapma işine başlar. Özlem, arkadaşlarının daha fazla para kazanmak amacıyla anketleri kafadan doldurma, başka şirketler adına satış yapma gibi kurnaz ve hilekâr düşüncelerine karşı çıkar. Kolay yoldan para kazanmak ilk bakışta cazip görünse de insanın yaptığı işin hesabını kendisine ve başkalarına alnının akıyla verebilmesi gerektiğini düşünen Özlem *"Şöyle şöyle dolaplar çevirdim de şu kadar kazancım oldu diye övünemem ben, kimse övünmemeli."*[315] der kendi kendine.

Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag romanında Viyana gezisinde pazarda yoksulların yaşamına tanık olan Dilek, kendisini başka bir ülkeye gitmiş gibi hisseder. Safiye, bir yazarın büyükşehirleri, birbirinden ayrılmayan ama birbirine de bakmayan ön ve arka yüzden oluşan bir defter yaprağına benzettiğini söyler. Safiye, merhamet duyduğu yoksulların önce cehaletten kurtulmaları gerektiğine inanır. Aynı romanda Yasemin'in alışveriş çılgınlığı karşısında arkadaşı Dilek'in yeni bir giysi almaya hasret olduğunun ifade edilmesi de sınıf farklılığının yaşamlara etkisine örnek oluşturmaktadır.

Liseli gençler arasında zenginlik-fakirlik, köylülük-şehirlilik bakımından bir sınıf çatışmasının yaşandığı *Karvera* adlı romanda kendilerini üst sınıf olarak kabul eden zengin çocukları, başarılı olmaya da sadece kendilerini layık görerek parasız yatılı öğrencilerin sınıf birincisi olmalarını engellemeye çalışırlar. Pancho, arkadaşlarına köylüleri neden küçümsediklerini sorar. Jacky *"Çünkü köylüler aptal olurlar. İyi beslenemedikleri için beyinleri gelişmez. Görgüsüzdürler. Pistirler. (...)"*[316] der. Jacky, herhangi bir köye hiç gitmediği, hiçbir köylüyü tanımadığı hâlde ailesinin telkinleri sonucu bu küçümseyici fikirleri benimsemiştir.

Sahip olunan imkânlar bakımından alt sınıf ve üst sınıf arasında uçurum olması genç kahramanın duyarlılığıyla *Karvera Nereye* adlı romanda eleştirilmiştir. Başkahraman Carvera, arkadaşı Anjelica ve eşinin satın aldıkları lüks bir uçakla Türkiye gezisine çıkmalarını sorgularken memleketteki sefalete rağmen böyle lüks bir özel uçağa sahip olmayı bir vatan hainliği olarak değerlendirir, böyle insanlarla dostluk kurmasından ve zaman zaman onların pahalı hediyelerini kabul etmesinden dolayı kendisini suçlu

[315]Sertbarut, *s.* 46.
[316]Kür, *s.* 137.

hisseder. Carvera, babasının bir ömür boyu çalıştığını, devletine karşı her ödevini yerine getirdiğini ancak hayatını kurtaracak ameliyatı yaptırmak için parası olmaması, devletinden de bu konuda en ufak bir yardım görmemesi nedeniyle erkenden göçüp gittiğini, hekimin kişisel çabası ve merhameti ile ancak korkunç acılarını dindirecek ilaç alabildiğini düşünürken alt tabaka ile üst tabaka arasındaki acımasız ve insanlık dışı uçuruma isyan eder.

Göç edilen büyük kentlerdeki karmaşa, yabancılık, tehlikeler ve gurbet duygusu karşısında sılanın dinginliği, aşinalığı, güven veren havasının romanın temel izleğini oluşturduğu *Kent Düşleri* romanında ilk gençlik çağını yaşayan Engin, durakta kendisini alacak taşıtı beklerken kentin birçok yüzüne tanık olur, evinin yolunu, sokağını, numarasını bilmemesi ve beklediği taşıtın uzun süre gelmemesi nedeniyle yaşadığı korku ve kaygıdan kurtulmak için geçmiş yaşantılarına ve düşlerine sığınır. Engin, bir ucundan bakınca diğer ucu görünen, bütün yaşıtlarını tanıdığı, bir yerde bekliyor olsa görenlerin ilgilendiği ve yardım ettiği, bin yıllık çınarları, çeşit çeşit ağaçları, yaz kış yeşil kalan dağları, uçsuz bucaksız ovasıyla cennet gibi bir yer olan Tire'den birkaç ay önce büyük kente gelmiştir. Geldiği küçücük ilçede dünle bugünün kaynaştığı her yapının bir kimliği, kökeni varken, her yapı düşlere, çağrışımlara açıkken, büyük kentin koca yapıları, duvarları, yolları Engin'in yüreğini daraltır. Büyük kenti, bütün değerlerin para ile ölçüldüğü, paranın gücüne yenik düşmeyen, insan yanlarını koruyabilenlerin azınlıkta olduğu, dürüstlüğün saflık olarak nitelendirildiği, yakınlık kurma çabalarının çıkar ya da beklenti amaçlı olduğuna inanıldığı bir yer olarak algılayan Engin *"Para olmadığı için böyle tutuğum ben. Para olmadığı için bilgisiz, görgüsüzüm. Para olmadığı için bu durakta bekliyorum. Sokağımızı, evimizi bilmiyorum. Bilemiyorum."*[317] der. Engin, bir cep telefonu olması durumunda annesini arayarak oturdukları sokağın adını ve numarasını öğrenip bir taksiyi durdurarak evine gidebileceğini ve saatlerce durakta bekleme sıkıntısını yaşamayacağını düşünür. Engin, durakta beklerken sürekli tüketen, ilgi görmenin, onaylanmanın, saygınlığın aracı olarak tükettikleri ölçüde var olduklarını hisseden oysa tükettikçe tükenen insanları seyreder. Buna karşılık doğum yapmak üzere olan bir kadının taksiye ödeyecek parası olmaması nedeniyle hastaneye gitmek için durakta beklemesine, yaşadığı zor duruma tanık olur. Romanda toplumcu gerçekçi birçok

[317]Köseoğlu, *Kent Düşleri*, s. 88.

yazarın sık sık dile getirdiği; taşralıların büyük umutlar, düşler ve beklentilerle geldikleri büyük kentin kendileri için bir düş kırıklığı olmasına dair söylemlere de yer verilmiştir.

Üst tabakanın yaşam tarzına imrenen fakir gençlere, yazar-anlatıcının sözünü emanet ettiği roman kahramanları tarafından zaman zaman öğütler verildiği *Sırmalı Sandaletler* adlı romanda Hakan, temizlik yaptığı, çok farklı bir teknolojik donanıma sahip, modern bir biçimde döşenmiş, boydan boya büyük camlarla kaplı ofise "Bir tapınağa girercesine, mistik bir duygu ve heyecanla girer." Ofis camının dışındaki dünya, kendisinin de içinde geçim mücadelesi verdiği, sürüklendiği yaşamdır; camın iç tarafındaki görkemli ofis ise ulaşılması zor bir yaşamı simgelemektedir ve Hakan, bu görkemli yaşama ulaşmak için ölesiye çalışmaya karar verir. Büyük bir patron, güçlü bir yönetici, sınırsız varlıklı biri gibi lüks koltuğa oturunca yüreği küt küt atar, büyük bir heyecan duyar. Hakan'ın temizlik şirketinden iki arkadaşı ofisleri temizlerken kendilerini lüks koltuklarda oturmaya layık görmedikleri için çaylarını halı kaplı zeminde içerler. Gülperi de temizlik için gittiği evlerden birinde gördüğü elbiselere ve yüksek topuklu ayakkabılara hayranlıkla bakar, gizlice birkaçını denerken bir an gayriihtiyari, giydiği kaliteli yüksek topuklu ayakkabılarla Ferhan'ın yaptığı sandaletleri karşılaştırır. Bu karşılaştırmayı yapması onda üzüntü oluştursa da denediği bu giysiler içinde bambaşka biri olduğunu düşünür; manken, artist ya da gencecik bir hanımefendi, varlıklı birinin eşi, uzak ülkelere seyahatlere çıkan, emrinde son model otomobillerin olduğu biri gibi kendisini hayal eder. Gülperi'nin temizliğe gittiği evlerdeki lüks karşısında çok etkilendiğini fark eden Ferhan ona, "*O yaşamları kendi yaşantınla karşılaştırmaya kalkarsan mutsuz olursun, bunu unutma!... O yaşamların da olumsuz yanları, mutsuz insanları vardır. Hem de bazen senin benim gibi gecekonduda oturmayı yeğleyecek kadar mutsuz olanları vardır. Oralara, oradakilere çok imrenme! Benim neden yok, diye düşman da olma! Böyle düşünmenin hiçbir yararı olmaz tam tersine ruh sağlığın bozulur. (...) Çok gençsin, yine de hiçbir şeyin başını döndürmesine izin verme! Gördüğün objeleri, mobilyaları incele, güzelliklerini zihnine yerleştir. Ama hiçbirine el uzatıp alma, hata yapma! Zengin ortamlar genelde kişiliklerin deney yerleridir. İnsanlar etkileniş ve davranış biçimleriyle oralarda kendilerini açığa vururlar. Sen doğru sözlü, erdemli, onurlu bir kızsın, hep öyle kal!"*[318] der. Selin'in büyükannesi de Gülperi'ye kolunda bir

[318]Kutsal, *Sırmalı Sandaletler*, s. 38-39.

sepetinin olduğunu var saymasını ve her gün o sepete duygusal ve maddi değerde bir şeyler eklemesi gerektiğini, zaman içinde bu sepette biriktirdiklerinin ona yaşamında olumlu değişiklikler oluşturma olanağı sunacağını ve başkalarının evlerini temizlemenin çok iyi bir iş olmasa da bu işi yapmak zorunda ise işini severek ve en iyi şekilde yapması gerektiğini öğütlemiştir. Gülperi, bu nasihatlere çok değer verse de sepetini nasıl ve neyle dolduracağını bilemez, bunu bilse bile biriktirdiklerinin babası tarafından yağmalanacağını fark eder. Gülperi, Selda Hanım'ın evinde küçük oğlu Cem'e bakmak için on beş gün kaldığı süre zarfında bir gün kendi yaşıtı olan Selin ve Ozan'ın arkadaşları eve davet edildiğinde, bu çok özendiği gençlerle tanışacağı için kendisine çekidüzen verir. Bunu fark eden Ozan'ın ona gülmesi üzerine kardeşi Selin, Gülperi'nin kendilerine katılmak üzere gösterdiği çabayı olumlu bulduğunu ifade eder. Ozan ise *"Haklısın ama aynı çizgide birleşemeyiz ki. (...) İnsan olarak değil kültürel açıdan söylüyorum. İkimizle biraz samimi olmasını yadırgamıyorum. Çünkü biz ona izin veriyoruz. Bunu da Gülpi'yi sevdiğimizden, insan olarak değer verdiğimizden yapıyoruz. Tamam da ondan ötesi bence anlamsız."*[319] der.

Akranlarının yaşamlarını ve tavırlarını gözlemleyen Gülperi ise Ozan'ın, telefona sarılıp "Manyak mısın be oğlum!" gibi argo sözler kullanarak arkadaşı ile spor muhabbeti yapması karşısında hayrette kalır. Gülperi, seçkin ortamlarda büyümüş, iyi okullarda okuyan gençlere bu tarz konuşmaları yakıştıramaz. Yanlış bir üslup, gecekondu mahallesindeki gençler için aşağılanma sebebi sayılırken yüksek zümre gençleri bu tarz bir üslubu kendilerine yakıştırmak da bir beis görmez.

Mezkûr romanda Hakan, altı yaşındayken zengin aile çocuklarının, annesinin hasta bakıcı olduğunu öğrendiklerinde ondan uzaklaşmaları, büyüklerin de aynı şekilde davranmaları sonucunda yaşadığı aşağılanmanın etkisini gençlik yıllarında dahi üzerinden atamaz. Lise yıllarında arkadaşlarına kendisini zengin bir ailenin çocuğu olarak tanıtıp onları yerli yersiz küçük düşürmeye, her vesileyle onlardan farklı ve üstün olduğunu hissettirmeye çalışır. Zamanla gelir düzeyi yüksek ve kendilerine özgü yaşama biçimi olanların aşağı düzeydekilerle iletişim kurmak istemeyişlerinin sebebinin sadece zenginlik yoksulluk meselesi olmadığını aynı zamanda kültür düzeyi farklılığı olduğunu da düşünmeye başlar. Bu nedenle üst sınıfa geçebilmek için kendisini geliştirmeye çalışır,

[319] *age., s.* 52-53.

kendilerini geliştirmeye istekli olmayan alt tabaka insanlarına kızar. Kitap, dergi vb. alamayacak durumda olduklarını söyleyenlerin il kitaplığına bir kez bile uğramadıklarını düşünür.

Sınıf farklılığının eğitim eşitsizliğini de beraberinde getirmesini örnekleyen *Uzak Yaz* romanında arkadaşlarının özel derslerle, kurslarla desteklenen bir eğitim almalarına karşın başkahraman Barış, derslerin öğretmensiz geçtiği ya da öğretmen olmayan kişilerin ders verdiği bir eğitim almıştır. Bu nedenle Barış, soğuk odasında defalarca konuları okumasına rağmen kavramakta zorluk çekerken arkadaşları çalışmadan konuları kavramışlardır. Sınıf farklılığı sadece iyi imkânların eğitimi desteklemesi boyutunda değil aynı zamanda sosyal boyutta da varlığını hissettirir. Arkadaşları son model arabalarla okula gelirken Barış, yürüyerek okula gittiği için ilk derslere geç kalmış, onlar lüks lokantalara giderken Barış, günlerce sıcak yemek yiyememiştir.

Giyim kuşam ve mekân özelliklerinin sınıf farklılığını yansıtmasına değinilen *Üçünü de Sevdim* romanında Murat, kasabada okula başladığı ilk gün lastik ayakkabılarına gülen arkadaşlarının aşağılayıcı tavırlarıyla karşılaşır. Murat'ın annesi, babası ve kardeşleriyle yaşadığı tek odalı evlerine karşın kasabada apartmanlar, çok odalı evler vardır.

Köyden göç eden insanların kente alışma süreçlerinin zorluğunu yansıtan *Yeryüzü Aşk Gökyüzü Sevda* romanında Zehra Teyze, oğlaklarından birine memlekete bakan yüzünü ifade etmek için Gurbet adını, diğer oğlağına İstanbul'a alışmak için İstanbullu adını vermişitir. İstanbullunun ölümüyle Zehra Teyze, İstanbul'un uzağına düşüp kentte kendisine hiç yer kalmadığını hisseder.

Gençlik romanlarında köylü-şehirli, zengin-fakir olmak bağlamındaki sınıf farklılığı özellikle genç kahramanların eğitimlerine devam etmelerini engelleyen bir unsur olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra eserlerde alt sınıf ve üst sınıf arasındaki imkân eşitsizliği eleştirilmiştir. Aile geçimine katkı sağlamak için gençlerin çalışmalarına yer verilmiştir.

1.4.4. Toplumsal Duyarlılık ve Genç

Toplum tarafından zaman zaman değerlere sahip çıkmamak, büyüklere saygısız davranmak, şımarık olmak gibi birçok olumsuzlukla vasıflandırılan gençler, aslında

toplumun her acısına, her sorununa en duyarlı olan kişilerdir. Gençlik romanlarında da kötülükleri, zulümleri kanıksamayan; sevgi, barış, iyilik dolu bir dünya inşa etmek için gördükleri bu olumsuzluklarla mücadele etmeyi isteyen gençlere yer verilir.

Yaşlı bir insanı yalnız bırakmama duyarlılığını gösteren gençlere *Aynada Görmediklerin*'de yer verilmiştir. Ceylin, komşuları Neriman Teyze'nin yurt dışında bulunan oğlunun, yemek masasındaki fotoğrafıyla konuşarak yemek yediğini görünce çok üzülür. En yakın zamanda Ceylin, kardeşleri ve Umut; Neriman Teyze'ye yemeğe giderler. Yaşlı ve yalnız bir insanın mutlu olmasına vesile olmanın huzurunu yaşarlar.

Kimsesiz çocuklara ilgi ve sevgi göstermenin takdir edildiği *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar* adlı romanda Bilgecan ve Ece dil okulunun temizlik görevlisi Pau'yu tuhaf bulurlar ve sevmezler. Akvaryum gezileri sırasında Pau'nun kimsesiz bir çocuğu eğlendirmek için gönüllü bir hizmet yaptığını, borçlanarak o çocuğa hediye aldığını öğrenen Ece ve Bilgecan, bir kişi hakkında ön yargılı olmanın yanlışlığını anlarlar. Pau, izin günlerinde devlet korumasındaki kimsesiz bir çocuğu alıp gezilere götürmüş, ona deniz kabuğundan yapılmış gece lambası hediye etmiştir. Geceleri lambayı her yakışında deniz kabuğundan gelen ışık iç dünyasını aydınlatsın, denizin kokusu burnuna gelsin, dalgaların sesini duysun, umutla dolsun diye.

Hasta insanların yaşamlarını kolaylaştırmak adına birtakım girişimlerde bulunulması Mavisel Yener'in *Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı* adlı romanında ele alınmıştır. Ada'nın amcası Doktor Hasan ve Fırat, Mardin'de bir Çölyak Derneği kurulmasına önayak olmuşlar, marketlerde ve bakkallarda glutensiz ürünlerin satılmasını sağlamışlardır. Hastanede de bu hastalıkla ilgili araştırmalar yapacak bir bölüm kurulmuştur.

Dost Kuzenler 1 adlı romanda ise Simla, lösemili bir çocuğa destek olmak amacıyla evinde güzel yemek yapma yarışması düzenlemiş, *Dost Kuzenler 2*'de gençler, talasemi hastası olan bir kızın birkaç aylık tedavi masrafını karşılamak amacıyla bir tiyatro oyunu kaleme almışlar ve köy öğretmeninin yardımıyla oyunlarını sahnelemişlerdir. Halk, gençlerin bu özverili etkinliğini desteklemiş, muhtar da oyun sonunda bir demet çiçekle gençleri kutlamıştır.

Kimsenin kimseyi sömürmediği, insanların paradan daha değerli şeylerin olduğunu bildiği bir dünyanın özlemini, *Gece Defteri* adlı romanda başkahraman Canan dile getirir.

Kimsesiz çocuklara sahip çıkma idealinin dile getirildiği *Gençlik Yarası* romanında ağabeyi ve Buse ile kimsesiz çocukları ziyaret eden Nilüfer, onların yoksunluk içindeki yaşamlarına tanık olunca, bir gün çok parası olması durumunda mavi yeşil duvarlarında yunus resimleri olan bir yuva yaptırmaya karar verir. Buse ile zaman geçirmek için bu ziyareti kabul eden Nilüfer'in ağabeyi, çocukların içler acısı durumlarından çok etkilenir ve oraya Buse için geldiğini dahi unutur.

Aynı romanda yaşlı insanlara anlayış gösterme de konu edilmiştir. Nilüfer, komşuları Hilmi Amca'nın duvara bakarak sürekli bir şeyler anlatmasını, yaşamaya devam etme çabası olarak yorumlar ve bu durumu saygıyla karşılar.

Boğa güreşlerine alkış tutan toplumun eleştirisine başkahraman Carvera ile Bonito adlı boğanın yüreğe dokunan dostluğu aracılığıyla *Karvera* ve *Karvera Nereye* adlı romanlarda yer verilmiştir. Yazar, toplam 552 sayfalık iki romanının ilham kaynağını bir boğanın gerçek yaşantısı olarak belirtmiştir. Carvera, ölürüm de matadorlara teslim etmem dediği Bonito'yu bir çiftliğe yerleştirir ancak bir süre sonra onun arenaya çıkarılacağını öğrenir. Bonito'nun sırtına öbür boğalardan daha fazla sayıda saplanmış banderillaların, sızan kanların ve çevresinde cirit atan picadorların öfkelendirme çabalarının farkında değilmişçesine arenaya çıkışını, seyircilerin "matador, matador!.." sesleri arasında verdiği mücadeleyi, Domingo'nun ününü yitirmek pahasına da olsa pes etmesini, yerine gelen Ramado'nun da öldürücü darbeyi gerçekleştiremediğini donmuş bir vaziyette izler. Boğa güreşleri tarihinde ilk kez hakem, boğayı azat ettiğini duyurur. Kan lekeleriyle aşağı yukarı renk değiştirmiş alanda omuzları çökmüş, kamburlaşmış biri görünür. Bonito, öfkeyle alanın ortasındaki adama doğru koşmaya başlar. Carvera'nın *"Bonito… Benim… Seni almaya geldim oğlum. Bonito, yakışıklı oğlum benim…"* diye seslendiğini duyan Bonito bir anda durur, soluduğu havada da tanıdık bir koku vardır. Carvera, sevgili dostunun kandan, terden ıslanmış alnını okşar. Bonito, güreş boyunca matadorların son darbeyi indiremedikleri başını eğer. Plâza de Toros'u dolduran kalabalığın hayret ifade eden sesleri arasında Carvera yanında Bonito ile çıkış kapısına doğru yürür.

Kent Düşleri adlı romanda da Engin, bir gencin yola çıkan kediyi ezmemek için frene basması üzerine başka sürücülerle yaşadığı tartışmaya tanık olur.

Yaşlı insanlar ve kimsesiz çocuklar için genç kahramanlar tarafından çeşitli etkinliklerin yapılması *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında konu edilmiştir. Başkahraman Duygu, yaz tatillerinde haftada iki gün Yetiştirme Yurdunda kalan kimsesiz çocuklara gönüllü olarak halk oyunları dersi verir ve çalıştırdığı ekip ile huzurevinde bir program yapar. Duygu, daha önce bildiği *Toprak* adlı şiiri huzurevinde kalan emekli bir öğretmenin yazdığını öğrenince çok duygulanır. Amerikalı çocukların boyadıkları şekilli taşları biblo olarak satıp elde ettikleri geliri yardıma muhtaç çocuklara bağışlamalarından ilham alan Duygu, yaz tatillerinde şekilli taşları boyayarak takı yapmayı planlar. İnsanları sevindirmenin çok büyük bir mutluluk olduğunu düşünen Duygu, boş zamanlarını insanlara hizmet edebileceği uğraşlarla değerlendirir. Çağdaş da halk oyunları çalıştırdığı Çocuk Esirgeme Kurumunun minikleriyle Özürlüler Kültür Sitesinde bir gösteri yapar.

Toplumsal eleştiriye de yer veren *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında beyaz camların ehil olmayanlara emanet edilmemesi gerektiğini düşünen Duygu, ekrandakileri dikkatle izler ve eleştirir. İletişim Meslek Lisesi Hazırlık B sınıfı öğrencileri de mevcut televizyon programlarını kalitesiz bulurlar, şiddet içeren filmleri, televole tarzı magazin programlarını, toplumla uzaktan yakından ilgisi olmayan unsurların yer aldığı dizileri, çağın mesleği olarak gördükleri televizyon programcılığına yakıştıramazlar.

Şiddetin nedenleri ve çözüm yollarının tartışıldığı *Sırmalı Sandaletler*'de lise son sınıfta okuyan Hakan, Levent, Banu, Mehveş, Cengiz, Sinan, Tülin; arkadaşları Selin ve Ozan'ın evinde toplandıklarında çıkardıkları aylık dergide, o ay hangi konuyu işleyeceklerine karar vermeye çalışırlar. Banu'nun, okullarda yaralama, kavga gibi olayların arttığını ve bu konuyu işlemek istediğini söylemesi üzerine Levent, sorunu tespit etmenin yeterli olmadığını ifade ederek çözüm önerilerinin neler olabileceğini sorar. Çözümün otokontrol olduğunu söyleyen Banu, şiddet içeren filmlerin, bilgisayar oyunlarının da özellikle şiddete yatkın gençleri etkilediğine dikkat çeker. Arkadaşı Cengiz ise sanal oyunları bütünüyle suçlamanın yanlış olduğunu; savaşların, çatışmaların bitmediği bir dünyada bu oyunların gençlere kendilerini savunmayı, strateji geliştirmeyi öğrettiğini ve ruhsal gerilimlerinden arınmalarını sağladığını dile getirir. Mehveş, Cengiz'in düşüncesine katılmayarak bu tarz oyunlarda sağduyunun olmadığını sadece ak ve kara çatışmasının vurgulandığını, hayal ettiği dünyanın ise şiddetten uzak, kan kokmayan bir dünya olduğunu ve kendilerinin de bu dünyayı oluşturmanın, bu hayali gerçekleştirmenin yollarını araştırmaları gerektiğini söyler.

Zihinsel engelli çocukların haklarına saygı duymanın vurgulandığı *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi'*nde başkahraman Nilüfer, böyle bir çocuğun duygularını çözmek için çaba harcaması gerektiğini düşünecek kadar duyarlıdır. Nilüfer, nesnelerin bile bir ruhu olduğunu düşünür. Artık kullanılmayan bir gaz lambasının fitilinin hiç de alışkın olmadığı bir biçimde karanlıklara bırakılmasından dolayı üzülür.

Eserlerde toplumda dezavantajlı kesim olarak görülen yaşlı ve yalnız insanlara, kimsesiz çocuklara, hastalara yönelik yararlı çalışmalar yapan, insanları sevindirmeyi ve onlara hizmet etmeyi büyük bir mutluluk olarak gören genç kahramanların varlığı dikkati çekmektedir. Bunların yanı sıra bazı romanlarda hayvanlara merhamet göstermenin önemi de etkileyici hikâyeler aracılığıyla anlatılmıştır. Toplumsal duyarlılık bağlamında medyadaki zararlı ve sakıncalı içeriklere yönelik genç kahramanların çeşitli eleştirilerde bulundukları görülmektedir. Şiddetin nedenleri ve çözüm yollarına da yüzeysel bir şekilde değinilmiştir.

1.5. ZARARLI ALIŞKANLIKLAR VE BAĞIMLILIK

Sigara, alkol, esrar, uçucular (bali, benzin, tiner, gaz, yapıştırıcılar vb.), haplar, ekstazi (ecstacy), eroin, kokain, bonzai ve benzeri maddelerin kullanılması bir yandan bireyde ruhsal ve bedensel yıkım oluşturmakta öte yandan aile, eğitim, sağlık, ekonomi, yargı gibi toplum hayatının düzenli ve iyi işlemesini sağlayan alanlarda sarsıcı, yıkıcı olmaktadır. Gençlerde akran dayatması, merak, özenti, macera hevesi, kendini kanıtlama ve kabul görme isteği, sorunlarla başa çıkamama, kaçış, yakın çevrede yanlış rol modellerin olması, aile ilgisizliği, anne baba arasındaki çatışma, parçalanmış ya da bir şekilde bütünlüğü bozulmuş aile, kalıtımsal yatkınlık vb. nedenler madde kullanımına yol açmaktadır. Gençlerin bu maddelerin zararları hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları, "Bir kere kullanmakla bağımlı olmam.", "İstediğim zaman bırakabilirim.", "Kullanmazsam arkadaşlarım beni dışlar." gibi temelsiz düşüncelerle hareket etmeleri, zararlı alışkanlıklara başlamayı tetikleyen unsurlardır. Oysa maddeye karşı kontrol kaybının yaşanması tolerans sınırını gitgide yükseltir ve insan yaşamını tehdit eden vakalar yaşanır.[320]

[320]Ayrıntılı bilgi için bakınız. İlkay Kasatura, *Gençlik ve Bağımlılık,* Evrim Yayınevi ve Bilgisayar San. *Tic. Şti*, İstanbul 1998., Kültegin Ögel, *Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap (Alkol, Uyuşturucu, Bilgisayar, Sigara ve Diğer Bağımlılıkları Olanların Yakınlarına Bilgiler*, Türkiye İş Bankası Kültür *Yay., İst.* 2014.

Türkiye'de çok merkezli olarak aynı yöntemin kullanıldığı, yıllar içinde tekrarlanabilecek bir proje olan "Gençler arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı ile özelliklerinin değerlendirilmesi- *SAMAY* 98" adlı çalışmada 15-17 yaş grubundan değişik bölgelerdeki yaklaşık 20.000 öğrenci kapsamında bir araştırma yapılmıştır. Buna göre madde kullanıcılarının dörtte birinin intihar girişiminde bulunduğu, üçte ikisinin kendisini yalnız ve mutsuz hissettiği, yarısının yaşamı anlamsız ve sıkıcı bulduğu, sadece yarısının kendilerini sevmekte oldukları ancak madde kullanımıyla beraber yasal sorun yaşama sıklıklarının giderek arttığı saptanmıştır.[321] Kültegin Ögel yaptığı çalışmalarda 2001 yılıyla 2004 yılında İstanbul'da ekstazi kullanımının %286 arttığını tespit etmiştir. Ögel, gençler arasında "Çılgın Max, Mitsubishi, 007, Pıt, Roket" gibi adlarla anılan ekstazinin oluşturduğu yakınlık hissiyle çevre içinde ön plana çıkmak isteyen, yeni arkadaşlar edinmekte zorlanan, toplumsal korkulara sahip olan gençleri etkilediğini, canlılık oluşturması nedeniyle rekabetin arttığı günümüz kent yaşamında gençlerin tercihi hâline geldiğini, gençler arasında kullanılmasının bir nedeninin de 90'lı yılların başlarında ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan *Rave* kültürü olduğunu belirtmiştir.[322]Gençler tarafından zararsız olduğu bilgisiyle kullanılan ekstazi, yorgunluk, açlık ve susuzluk hissini bastırmakta, psikiyatrik rahatsızlıklara neden olmakta, ölüme bile yol açmaktadır.

Gençler arasında çok yaygın kullanıma sahip olan sigara, içerdiği 4000 kimyasal madde ile âdeta kitle imha silahı olmakta, eroin en ağır yoksunluk belirtilerinin yaşanmasına ve sosyal hayatı idame ettirememe durumuna yol açmakta, haplar aşırı saldırganlığa sebebiyet vermekte, alkol trafik ve iş kazalarında başta gelen bir sorumlu olmaktadır. Oluşturdukları yıkımlar burada sıralanamayacak derecede çok olan bu maddelerden gençleri koruma konusunda Kültegin Ögel *"Sosyal, ailesel ve dinî değerler gencin madde veya alkole hayır diyebilmesi için nedenler bulmasını ve bu kararlılıklarını kesin bir şekilde sürdürmelerini sağlar."*[323]demektedir. Gençlerin çocukluklarından beri tercihlerine değer verilen bir eğitim sayesinde öz güven kazanmaları, ilgi ve yetenekleri

---

[321]Ayrıntılı bilgi için bakınız. Kültegin Ögel, *Türkiye'de Madde Bağımlılığı* (2. baskı), IQ Kültür, Sanat Yayıncılık, İstanbul 2002.

[322]*age.*, *s.* 184, *s.* 187. *Rave, lazer ışık şovları ve yapay duman eşliğinde DJ'lerin elektronik müzik çaldığı dans partileridir. 1980'li yıllardaki popüler müziğe, gece kulüplerine ve ticari amaç güden radyolara bir başkaldırı olarak ortaya çıkmıştır. 1990'lı yılların ortalarında büyük gelişme göstermiştir. Rave partilerinde ecstacy, LSD ve ketamin gibi uyuşturucuların kullanımı yaygındır.*

[323]Ögel, *Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap*, *s.* 296.

doğrultusunda boş zamanlarını değerlendirebilecekleri uğraşlar edinmeleri, iyinin yanında kötünün ve zararlının bilgisine de sahip olmaları onları bu zararlı maddelere yönelmekten alıkoyacaktır.

Gençlik romanları, zararlı alışkanlıklara karşı yaklaşma-kaçınma çatışması yaşayan gençlerin, roman kahramanlarıyla özdeşleşim kurarak bir katarsis yaşamasına olanak sunabilmektedir. Bu bağlamda gençlik romanı kaleme alan yazarlar, zararlı alışkanlıklara ve bağımlılığa sürüklenmenin nedenlerini ve yıkıcı sonuçlarını işleyerek gençlere bu tür yönelimlerden uzak durmalarını telkin etmişlerdir. Zararlı alışkanlıkları bırakmanın zor olduğu yolundaki algıya rağmen eserlerde gençler, kimi zaman küçük bir farkındalık anı ya da bir destek ile bu alışkanlıklarını bırakabilmektedirler.

Gençlerin zararlı alışkanlıklardan korunması konusunda ailelerin etkisi de eserlerde vurgulanmıştır. *Aynada Görmediklerin*'de Baran, arkadaşı Yağız'ın partisine giderken babası defalarca partide içki olup olmadığını sorar, oğlunun içkili ortamlarda bulunmasını istemez.

Romanlardaki gençler zararlı alışkanlıklara mesafeli durmak konusunda bilinçlidir. *Aynada Görmediklerin*'de Umut, bir gece kulübünde çalışırken sarhoş olan bir kız onu rahatsız edince *"Neden insanlar içki içip sonra da kendilerini böyle komik duruma düşürüyorlar sanki?"*[324] cümlesiyle içkinin insanın aklını izale ederek onu tasvip edilmeyen davranışlara sürüklediğini dile getirir. Kendisi de birkaç kez bira içmiş, başının dönmeye başladığını fark edince bırakmıştır.

Anne babanın zararlı alışkanlıklar konusunda gençlere yanlış örnek teşkil etmeleri romanlarda eleştirilen bir husustur. *Ayrı Dünyalar* romanında Dilşan, sigara içen annesini "Ele verir talkımı / Kendi yutar salkımı" deyimiyle eleştirir.[325]

İçkinin zararlı etkilerine yer veren *Bana Sevgiyi Anlat* romanında Pelinsu'nun hız tutkusu, barlara düşkünlüğü, içkinin aldatıcı dünyasında gerçeklerden kaçmaya çalışması, sevgisiz aile ortamına bir başkaldırı gibidir. Arkadaşı Sunay'ın kendisini terk etmesinin ardından bir doğum günü partisinde şuurunu kaybedecek derecede alkol aldığı için planlı olmayan bir istismara da maruz kalır. Geçirdiği ağır şok nedeniyle hastanede tedavi görmesinin ardından sağlığına kavuşmuş gibi görünen genç kızın yüreğinde art arda

[324]Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, s. 189.
[325]Şeker, *s.* 61.

volkanlar patlar, insanlara güvenini ve yaşamının tüm renklerini yitirerek içine kapanır. İç dünyası ile dış dünya arasında kalın bir duvar örer. Tunç'un özverisi ve sevgisiyle bu bunalımdan çıkmasının ardından barlar, gece kulüpleri, hız tutkusu kendisi için cazibesini yitirir, Tunç, Fidan, Burak ve Burcu ile sanat, kitaplar, tıp, güncel olaylarla ilgili yaptıkları sohbetlerde nefes almaya başlar. Aynı romanda bir başka genç Fidan ise arkadaşı Tijen'in ısrarına rağmen içki içmeyerek örnek bir davranış sergiler.

Ben Sevilmeye Değerim ve *Beni Hâlâ Seviyorsan* romanlarında gençlerin yılbaşı ya da doğum günü gibi özel günlerde kırmızı şarap içmeleri, gençlik romanlarında zararlı alışkanlıklara karşı belirginlik kazanan mesafeli tutumun dışında kalmaktadır.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri adlı seride de gençlerin aileleri ile birlikte özel günlerde içki içtikleri görülmektedir.

Uyuşturucu madde kullanmaya başlama nedenleri ve bundan korunma yolarına dair bilgilendirmelere yer verilen *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında* romanında okulda uyuşturucu hakkında düzenlenen konferansta bir doktorun uyuşturucu krizi geçirenlerden ölü bulunanların fotoğraflarını yansıtması gençleri çok etkiler. Doktor, "Bir kere denemekten ne çıkar." cümlesinin fotoğraflardaki sonu hazırlayan ilk adım olduğunu söyleyerek gençlerin bu tarz maddelere asla yaklaşmamaları gerektiğini ifade eder. Aynı romanda Edebiyat Öğretmeni Mualla Hanım, öğrencilerini sanata, spora, kültürel etkinliklere yöneltmeye çalışır. Gençlerin boş vakitlerini değerlendirebilecekleri etkinlikler sayesinde uyuşturucu ve şiddete yönelmekten alıkonulabileceklerini düşünür.

İçkiye karşı genç kahramanların mesafeli bir tutum sergilediği *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında içki içmeyi sevmeyen Furkan ve Çiçek, içki içilen ortamlarda meyve suyu içerler.

Derinlerde Fırtına romanında ise Kaan'ın doğum günü partisinde bira içilir. Ezgi'nin başı döner ve midesi bulanır. *"Lanet olsun! Bir daha ağzıma alkol sürmeyeceğim."*[326] der.

Kumar oynamanın yanlışlığına güzel bir kurgu ile değinilen *Dost Kuzenler 1*'de Kutay'ın babası, gençleri balık tutmaya çıkardığı zaman onlara, *"Balık, kumar gibidir, zamanın nasıl geçtiğini anlamazsınız, önemli farkları vardır. Balık tutarken sağlığınızı*

[326]Temüroğlu, *s.* 50.

kazanırsınız, kumar oynarken kaybedersiniz. Paranızı kumarda kaybeder, balıkta akşam yemeğinizi kazanırsınız."[327] der. İskambili çekirdeğine oynadıklarını söyleyen gençlere kumarın büyüğü, küçüğü olmayacağını ifade eder ve *"Böyle alışır insan o lanet şeye."* diyerek gençleri ikaz eder. Aynı romanda Simla'nın arkadaşlarının sigara içmelerinden ve uyuşturucu konusunda konuşmalarından tedirgin olan Kutay, endişelerini annesiyle paylaşır. Annesi, bu konuda düzensiz ailelerin, sevgiden yoksun çocukların uyuşturucuya bulaştığını düşünürken Kutay, annesinden farklı olarak, düzenli bir yaşam tarzı olan aile ortamlarında kendisine güvenen süper akıllı çocukların, zayıf karakterli olmadıklarına inandıkları için madde kullanımını denediklerini veya bunu gerçekleştiremedikleri için mutsuz olduklarını düşünür.

Dost Kuzenler 2'de ise Umur, kendisiyle seyahate çıkmak isteyen Kutay'ı *"İşte sana bira uzattım ama içemedin. Sen korkağın birisin. Üstelik de küçük bir adamsın."*[328] sözleriyle aşağılayarak onunla seyahate çıkmayacağını ifade eder. Son derece zararlı bir dumanla büyük olunmayacağına, bu zararlı alışkanlıklarla kendisini kanıtlayamayacağına inanan Kutay, eline zorla tutuşturulan sigarayı yere atarak söndürür.

Gençleri esir alan bir diğer bağımlılık alanı da bilgisayardır. *Dost Kuzenler 1*'de Umur ve Kutay, bilgisayar bağımlılıklarından dolayı bir odadan diğerine geçemeyecek kadar üşengeç olmuşlardır.

Olumsuz akran etkileşiminin zararlı alışkanlıklara yöneltebileceği ancak gencin aklını ve iradesini kullanarak doğru davranışta karar kılabileceğinin işlendiği *Düşlerin Ötesi* romanında bira ya da sigara içmeyen Umut'a arkadaşı Yiğitcan *"Ana kuzususun oğlum sen! Haydi sigara içmiyorsun, anladık. Birayı niye içmiyorsun? Sen de iç ki neşemizi bulalım. Böyle olmuyor."*[329]diyerek baskı yapar. Umut, annesi vefat etmiş olduğu için ana kuzusu olmadığını, sigara ya da bira içmeyi sevmediğini söyler ama arkadaşlarının ısrarlarına dayanamayarak ilk bardağı zorla içer, sonraki bardaklar ise zorakilikten çıkmıştır. Dört kişinin yardımıyla ayakta durmaya çalışarak eve giden Umut, içkinin tesiriyle ne söylediğini bilmez bir hâlde daha önce "Pamuk Ninem" dediği

[327]Tosyalı, *Dost Kuzenler 1, s.* 59.
[328]Tosyalı, *Dost Kuzenler 2, s.* 136.
[329]Yamaç, s. 29. Gençler arasında biranın sigara kadar zararlı olmadığı yolunda yanlış bir kanaat mevcuttur. Oysa bir bardak biranın içerdiği alkol miktarı, bir tek cin, viski vb. içkilerde bulunan alkol miktarına eşittir.

anneannesine "lan moruk" diye hitap eder. Anneannesi bu kelimeden dolayı üzülse de torununun neden bu hâlde olduğunu anlamaya ve ona destek olmaya çalışır.

Emniyet görevlileri tarafından uyuşturucunun tehlikeleri hakkında okulda bilgi verilmesini örnekleyen romanlardan biri de *Gece Defteri*'dir. Okulda uyuşturucu olup olmadığını tespit etmek için arama yapan sivil polislerden biri, gençlere dikkate değer şu açıklamaları yapar: *"Çevrede siz genç arkadaşlarımızı ağına düşürmek isteyen uyuşturucu çeteleri var. Bunlar karanlık emelleri için sizleri kullanmak istiyorlar. İçinizden bazılarını arkadaşlık kurarak kandırıyorlar ve onlar vasıtasıyla hâkim olmak istiyorlar. Bunlara karşı dikkatli olmalısınız arkadaşlar. Bir kerecik denemekten ne çıkar, demeyin. Ölüme kadar gidenler, işte o bir kerecik deneyenlerdir. Yalnız kendinizi değil, arkadaşlarınızı da kontrol edin. Herkesin başını yakar böyleleri. Kendi yakalanmasın diye sizin ceplerinize, çantalarınıza uyuşturucu salar. Kendinizi, ailenizi en önemlisi de geleceğinizi düşünün."*[330] Canan, bu ikazları dikkate alırken bazı gençler, "yine papaz vaazları" diyerek önemsemez.

Bir film üzerinden uyuşturucu hakkında değerlendirmelere yer verilen *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* adlı romanda Dilek'in arkadaşlarıyla izlediği bir filmde kendi yaşındaki bir genç kızın sevdiği kişi tarafından uyuşturucuya alıştırılması, bu zararlı alışkanlığı nedeniyle çevresinden dışlanmasının onu bunalıma sürüklemesi, yalnız ve parasız kalan kızın büyük bir irade göstererek uyuşturucudan kurtulmayı başarması, anne ve babanın da kızlarını affetmeleri anlatılmıştır. Filme dair yorumlarını paylaşan gençlerden Deniz, filmde uyuşturucu satıcılarının da suçlu olarak yansıtılmış olması gerektiğini belirtir. Hannah ise filmde insanın kendi iradesi ile uyuşturucudan kurtulabileceği yönündeki mesajı beğenmiştir.

Mezkûr romanda yetişkinlerin sık sık şarap, bira içmelerine karşın gençler, çoğu zaman bundan kaçınırlar. Hava atmak amacıyla bira içtiği zaman *"Zıkkım gibi bir şeydi!"* diyen Dilek, yetişkin olan kuzeninin önermesiyle içtiği şarabın şıradan alkole geçiş hâlindeki "most" hakkında ise *"Berbat bir şeydi most!"* yorumunu yapar.

[330]Yavaşlı, *s.* 22.

Genç kahramanın aile baskısını kırmak adına, içkiyi sevmemesine rağmen bira içmesi, Muzaffer İzgü'nün *İçimde Çiçekler Açınca*[331] romanında başkahraman Sevda'nın davranışı ile yansıtılmıştır.

Büyük şehirlerdeki uyuşturucu satıcılarının gençleri nasıl ağlarına düşürmeye çalıştıklarına değinen *Kent Düşleri* romanında Engin, durakta beklerken gençlerin uyuşturucu satın almalarına tanık olunca, kendisini böyle bir kente getirdiği için babasına içten içe sitem eder. Uyuşturucu satıcısının *"Al, paran yoksa sonra verirsin!"* diyerek kendisini kandırmaya çalışması üzerine babasının aylıkçı olduğunu, herhangi bir para ödeyemeyeceğini söyleyerek onu atlatmaya çalışır. Sonraki günlerde uyuşturucu satıcılarının kendisini rahatsız etmesi durumunda güvenlik güçlerine başvurmayı ya da çırak olan arkadaşından yardım istemeyi düşünür ancak bu çözümler kaygısını gidermez.

Aytül Akal'ın *Kırmızı Arabanın Hayaleti*[332]adlı romanında kahramanın dünyasından içkili araba kullananların dünyadaki son duraklarının Acil Servis Bölümü olduğu vurgulanırken içkinin zararlarına dikkat çekilir ancak öte yandan aynı kahraman arkadaşıyla şarap içer.

Pelin Saydam'ın *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi*[333] adlı romanında içkinin zararlı bir alışkanlık olduğu vurgulanır. Başkahramanlardan olan Cem, elinde kadeh olan Melisa'ya o zehri nasıl içiyorsun, der.

Zararlı alışkanlıkları önlemede olumlu akran etkileşiminin farkındalık oluşturacak bir kurgu ile yansıtıldığı *Lise Aşkım*'da arkadaşı Zeynep'in sigara içtiğini gören Jülide, onu onkoloji bölümüne götürür ve sigara içen insanların kendilerini nasıl bir sona mahkûm ettiklerini müşahede etmesini sağlar, sigara nedeniyle kanserden kaybettiği babasının acı dolu bakışlarını, nefes almaya çalışırken boğulmalarını unutamadığını gözyaşları içerisinde anlatır. Bir daha sigara içmemeye karar veren Zeynep, sonraki zamanlarda okuldan çıkan öğrencilerin kalem tutması gereken parmaklarında sigara görünce yüreği yanar, hastanede gördüğü neredeyse kemik hâline gelmiş, yaşamak için zamanı kalmamış adamı anımsayarak ağlar.

---

[331]Muzaffer İzgü, *İçimde Çiçekler Açınca* (6. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2010. Yazarın *Kaçak Kız* adlı eseri de "Gençlik Romanı" ibaresiyle basılmıştır.
[332]Aytül Akal, *Kırmızı Arabanın Hayaleti* (4. baskı), Tudem Yayınları, İzmir 2015.
[333]Pelin Saydam, *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi*, BU Yayınevi, İstanbul 2012.

Genç kahramanların zararlı alışkanlıklardan uzak durduğu *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında başkahraman Duygu, gençlerin akran etkisinde kalmaları, aile ilgisinden mahrum olmaları ve dikkat çekmek istemeleri gibi nedenlerle uyuşturucu madde kullanmaya yöneldiklerini söyler.

Mes@jımı Bekle adlı romanda ise genç kahramanlardan Pınar, sigara içenlerden nefret eder, Nazlı da sigara içecek kadar aptal olmadığını belirtir.

Uyuşturucu ticaretinde internetin etkin olarak kullanıldığı, bu nedenle dikkatli olunması gerektiği, *Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı* adlı romanda konu edilmiştir. Söz konusu romanda bağımlılık yapan ve insanları zehirleyen ilaçların, yasa dışı elektronik eczaneler tarafından bilgisunar üzerinden pazarlandığı, yakalanmamak için de ilacın söz gelimi Asya üzerinden bir bilgisunar sağlayıcısından satışa sunulduğu, ücretin Avrupa'daki bir bankaya yatırılmasının istendiği ve ilacın Çin'den postalandığı, ağlarına düşürdükleri alıcılara her defasında farklı adreslerle ulaşıldığı ve polisin bunları takip etmesinin oldukça zor olduğu vurgulanarak bu konuda gençlerde bir bilinç ve farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Zararlı alışkanlıklar konusunda akran etkisine, bir kere kullanmak ile bağımlılık olmaz anlayışının yanlışlığına, merak duygusunun tehlikelerine işaret edilen *Sekizinci Renk* adlı romanda bir doğum günü partisinde sigara içen gençleri uyaran, arkadaşları Aylin olur. Aylin, kanserin birinci nedeni olan sigarayı bırakmanın çok zor olduğunu, şimdi kanser olan annesinin sigaraya böyle bir doğum gününde başlamış olduğunu söyler. Babası doktor olan Nilay da bu görüşlerin doğru olduğunu ifade eder. Bu uyarılara rağmen romanın başkahramanı Ela, doğum günü partisinde arkadaşları tarafından dalgaya alınmamak için sigara içer. Sigara içtiğini anlayarak kendisini azarlayan ve bundan sonra doğum günü partilerine gitmesine izin verme konusunda daha dikkatli davranacağını söyleyen annesine, *"Beni zaten kavanoz çocuğu gibi yetiştirdin. Arkadaşlarımın yanında kendimi aptal gibi duyumsuyorum. Öyle ki, bazı konuşmaları ve esprileri anlamıyorum. Kendilerinden açıklama istediğimde benimle alay ediyorlar. Kabuğumdan kurtulmak için bu tür toplantılara daha sık gitmek istiyorum. Engellemeye kalkışırsan izinsiz giderim."*[334]diyerek karşı çıkar. Tiraje Hanım, baş edemeyeceğini düşündüğü kızına yardım etmek için psikolog olan Ülev ile görüşür. Ela, zararlı alışkanlıklara hep

[334]Dayıoğlu, *Sekizinci Renk*, *s.* 83.

denemekle başlanıldığını söyleyen Ülev'e, birkaç kez sigara içmekle sigaraya alışılacağına inanmıyorum, şeklinde karşılık verir. Ülev, sigaradaki nikotinin kana karıştıktan sonra kolayca vücuttan atılamadığını ve nikotinin bağımlılık oluşturduğunu, sigara sorunu olan hastalarının neredeyse hepsinin arkadaş yüzünden bu pisliğe bulaşmış olduklarını ifade eder ve bu kişilerin, arkadaşlarının isteklerini yerine getirmezlerse onları yitireceklerini düşünerek sigara içtiklerini belirtir. Ülev *"Arkadaş baskısı bence bir tür tutsaklık. Hem de kişiliği etkileyen önemli bir olgu. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında arkadaşlarına köle olan, iyi kötü demeden onların güdümüne girip dediklerini yapanlar zayıf bir kişilik geliştirirler. Yaşam içinde de benzer şekilde hep başkalarının kulu olurlar. İnsan, kötülük öneren arkadaşa hayır, diyebilmeli! (...) Bunlar bilimsel gerçekler. Elimde bu kuramları doğrulayan yüzlerce örnek var. İnan bana, iyi arkadaş insana en az ailesi kadar yararlı oluyor. Kötü arkadaş ise insanı batağa sürüklüyor."*[335]şeklindeki cümleleriyle Ela'yı uyarır. Özgürlüğü temel amaç hâline getirmiş olan Ela'ya Ülev, özgürlüklerin de sınırsız olmadığını, onun da kuralları olduğunu aksi takdirde zarar göreceğini ihtar eder. Ela, sigara konusunda hata yaptığını anlar. Liseye başlayan Ela'nın uçuk kaçık bir yaşam biçimini benimsemeye başladığını fark eden Ülev, onu yaşamdaki bataklıkların ilk adımları olarak nitelediği barlardan, alkol ve sigaradan uzak durması konusunda uyarır. Yaman adlı arkadaşının doğum günü partisi vereceği restoranın pislik yuvası olduğunu, o partiye kesinlikle katılmaması gerektiğini ifade eder. Ela ise uyuşturucu bağımlısı sosyetiklerin mekânı olduğunu öğrendiği bara nasıl bir yer olduğunu merak ettiği için gitmek ister. Tehlikelerin farkında olduğunu, yanlış bir şey yapmayacak kadar büyüdüğünü dile getirir. Babası Akgün Bey'den hangi restorana gideceğini söylemeden, kapısında şoför Osman Efendi'nin beklemesi koşuluyla izin koparan Ela, partide ilk kez viski içer. Restoranda aşırı dozda uyuşturucu alan bir gencin bir anda yere yığılması sonrasında olay yerine polis ve ambulans gelir. Yapılan aramalardan sonra pek çok gencin uyuşturucu yüzünden kıvrana kıvrana can verişine tanıklık etmiş olan başkomiser gençleri çevresine toplayarak liseli öğrencilerin gecenin bu saatinde böyle bir mekânda olmamaları gerektiğini, uyuşturucunun yavaş yavaş gelen sinsice bir ölüm olduğunu, hapların ise beyin hücrelerini kezzap gibi yaktığını ifade eder, sözlerine şu şekilde devam eder: *"Uyuşturucu ve haplar için verdiğiniz para, dünyanın en aşağılık katillerinin cebine akıyor. Bunu da aklınızdan çıkarmayın. Gerçekten,*

[335]*age., s.* 86.

uyuşturucu satanlar sinsi, korkak katillerdir. Bu zehri onlardan satın alarak kullananlar, bu katillere suç ortaklığı yapıyor. Sonunda kendi kendilerinin katili oluyorlar. Bundan hiç kuşkunuz olmasın. Dilerim yaşam boyu kendinizi bu tehlikeden korumayı başarabilirsiniz."[336] Tiraje Hanım, son dakika haberleri başlığı altında yayımlanan "Eroinmanın ölümü", "Üç kişi uyuşturucu ile yakalandı" vb. açıklamaların yer aldığı haberde kızının fotoğrafını görünce *"Keşke ölsem. Bu utançla yaşayamam!"*[337]diye bağırmaya başlar. Yaptığı hatayı anlayan Ela, babasına sadece özenti nedeniyle o restorana gittiğini ama uyuşturucu satıcılarının yanına yaklaşmalarına asla izin vermeyeceğini söyler.

Romanın bir bölümünde de içkinin zararlarına değinilir. Alkol alması nedeniyle denize düşen bir adamın durumunu Tiraje Hanım *"Alkol, insanı işte böyle rezil eder. O adam benim kocam olsaydı utancımdan ölürdüm."*[338] cümleleriyle yorumlar. Sonrasında kızı Ela'ya alkol üzerine örneklere dayalı öğüt verir. Ela'nın duygusal bir yakınlık duyduğu arkadaşı Alp de sigara ve alkolden hoşlanmaz ve bunların zararlarından söz eder.

Aynı romanda lise öğrencisi olan Efe'nin birkaç kez uyuşturucu hap aldığını öğrenen annesi kalp krizi geçirir. Çok sevdiği annesini kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalan Efe, hayatı boyunca hap ya da uyuşturucu türü bir şey kullanmamaya ant içer.

Genç kahramanın dikkat çekmek, büyük görünmek amacıyla bira ve sigara içmesi durumuna *Sırmalı Sandaletler* adlı romanda yer verilmiştir. Hakan, meyve suyu içmesi hâlinde daha çok mutlu olacağını düşünmesine rağmen kendisine bir hava katmak, yaşça olduğundan büyük görünmek için bira ve sigara içer. Karşılaştığı yaşlı bir iş adamının sağlıklı ve dinç oluşunu sigara içmemesine borçlu olduğunu görmesi Hakan'ı etkiler ve sağlığına dikkat etmek için sigarayı bırakmaya karar verir. Bira ve sigara içerek büyüklük taslamanın kendisine bir fayda getirmediğini iç sorgulaması sonucunda fark eder.

Söyleyemediğim Sözcükler romanında Cem'in içkici babası ona da bira söyler. Sıla ve Zeynep ise bir kere de olsa şarap içerler. Adı geçen romanda gençlerde zararlı alışkanlıklara karşı bir bilinç oluşturma endişesinin olmadığı görülmektedir.

---

[336] *age., s.* 209.
[337] *age., s.* 211.
[338] *age., s.* 183.

Zararlı alışkanlıkların yıkıcı etkilerine dikkat çekilen *Yalnızlık* romanında kahraman günlüğüne "rib enat ed aragis mitçi." *vb.* cümleler yazar. Sigara içip içmediğini soran babası, kahramana sigara içmemesini aksi takdirde cildinin bozulacağını söyler.

Serpil Ural'ın *Yasaklı Pansiyon*[339] romanında Münih'te düzenlenen bira festivalini hiçbir olumsuz değerlendirmeye yer vermeden yansıtması, farklı kültürlere eleştirel yaklaşmama bağlamında değerlendirilebilirse de gençler için yanlış bir örnek teşkil etmiştir.

Akran baskısına rağmen başkahramanın sigara içmeye yanaşmamasına yer veren *Yaş On Yedi*'de Mine, Bahar'ın sigara içmeyişini ailesinden ve okul yöneticilerinden korkmasına bağlayarak onu küçümsemeye çalışır. Bahar ise Mine'ye, *"Yok canım! Ya sen niye içiyorsun onu da ben sana söyleyeyim mi? Kendine hava vermek için, kendini kanıtlamak için."*[340] şeklinde karşılık verir.

Gençler arasında biranın diğer içkilerden daha zararsız olduğu yolundaki yanlış bir algılamanın yansıtıldığı *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi* romanında sarhoş olmaktan korkan Nilüfer, cin tonik içmeyi kabul etmez ama isteksizce ve bir kerelik de olsa bira içer.

Gençlik romanlarında genel olarak zararlı alışkanlıkların ve bağımlılıkların oluşma nedenlerine, tehlikeli sonuçlarına ve nasıl engellenebileceğine dair bir farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Ailelerin bu konuda gençlere yanlış örnek olmaları eleştirilmiş, uyuşturucu tacirlerinin gençleri nasıl ağlarına düşürmeye çalıştıklarına dikkat çekilmiştir. Zararlı alışkanlıkları önlemek için özellikle "Bir kereden bir şey olmaz" düşüncesinin yanlışlığına vurgu yapılmış, olumlu akran etkileşimi teşvik edilmiştir. Bunların yanı sıra bilgilendirmelerin önemine işaret edilmiştir. Eserlerde çoğu genç kahramanın, zararlı alışkanlıklara tepkili ve mesafeli bir duruş sergilediği görülmüştür.

1.6. SAVAŞ

Gençlik romanlarında insana barış içerisinde yaşamanın yakıştığı, savaşların toplumlarda ve insanlarda onulmaz yıkımlar oluşturduğu vurgulanmıştır. Bir romanda ise

[339] Serpil Ural, *Yasaklı Pansiyon*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.
[340] Ongun, *Yaş On Yedi*, *s.* 31.

zulme karşı direniş, vatan ve değerleri korumak uğruna verilen mücadele bağlamında gerçekleştirilen tarihî bir savaşa yer verilmiştir.

Beni Hâlâ Seviyorsan romanında genç kahraman Su, halkın pop star ya da evlilik programlarına gösterdikleri ilgiyi, Amerika-Irak savaşında yaşanan acılara göstermemelerini eleştirir.

Savaşın kanlı yüzünün görüldüğü *Düşlerin Ötesi*'nde Umut, yağmurda ıslanan kitaplarını kurutabileceğini düşündüğü zaman çocukluğundaki gözyaşlarının ve Irak'taki kan göllerinin de kurutulup kurutulamayacağını sorgular. Avuçlarına düşen yağmur damlalarında çocuk yüzlerini, çocukların gözlerinde damlaları, damlalarda oyuncakları, renk renk topları, topların ve hayallerin paramparça olduğunu, savaşı oyun, oyunu savaş sanan insanları görür. Romanda Umut, Irak'ta savaş muhabiri olarak görev yapan babasının bulunduğu araca bir roketatarın isabet etmesi sonucu onu kaybeder.

Savaşın birey ve toplum üzerindeki yıkıcı etkilerine dikkat çekilen *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* adlı romanda genç kahramanlardan biri olan Toro'nun dilinden II. Dünya Savaşı'nda yerle bir olan Viyana'da halkın ilk onardıkları binanın "Viyana Operası" olduğu, tramvayda ara sıra kendi kendine konuşan yaşlıların ise çocukluk yıllarında yaşadıkları zorlukların hâlâ etkisinde oldukları ifade edilir.

Aynı romanda Picasso ile ilgili bilindik bir anekdot üzerinden savaş karşıtlığı vurgulanmıştır. Picasso, "Guernica" tablosunda II. Dünya Savaşı'nın vahşetini resmetmiştir. Bu tabloyu gören bir Nazi subayı *"Bunu siz mi yaptınız?"* diye sorar. Picasso ise *"Siz yaptınız."* diyerek cevap verir.

Türk askerinin savaşta kahraman olduğu kadar düşman askerlerinin bile yaralarını saracak merhameti göstermede de usta olduğunun vurgulandığı *Karvera* adlı romanda başkahraman Carvera'nın dedesinin Çanakkale Savaşı'na katıldığı, İngiliz ordusunda paralı askerlik yaptığı, savaşta en az yirmi beş Türk öldüreceğine söz vermesine rağmen tek bir Türk askeri öldüremeden yaralandığı, bulundukları tepenin Türklerin kontrolüne geçmesinin ardından arkadaşlarının onu bırakıp kaçtığı, Türkler tarafından tedavi edildiği, haftalar sonra hastaneden Türk hayranı olarak çıktığı anlatılır.

Savaş alanına gitmedikleri hâlde savaş davulları çalanların eleştirildiği *Kent Düşleri* romanında "Savaş istemiyoruz! No war" vb. şeklinde pankartlar taşıyan gençlerin barış içinde, birbirlerini koruyup kollayarak yaşamak istemeleri başkahraman Engin'i çok

mutlu eder. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" sözünü anımsar. Dedesinden ürpertici, sarsıcı savaş anıları dinleyen Engin, savaşı yaşamayanların, barışın değerini bilmeyeceklerini düşünür.

Barış içinde yaşamanın üstün insana yakışan bir eylem olduğu vurgusuna yer verilen *Kıyamet Çiçekleri* romanında insanları tanımak üzere yolculuk yapan Yenicanlar, savaşta birbirlerini öldüren insanların belleklerini taradıkları zaman savaşçıların bunu neden yaptıklarının bilincinde olmadıklarını görürler ve savaşların para, güç peşinde koşan katı yürekli insanlar tarafından çıkarıldığını düşünürler. Fukular ve Yenicanlar silahları işlevsiz hâle getirirler.

Gülten Dayıoğlu'nun uluslararası düşmanlıkları ve çatışmaları yok etme adına bir öneri sunan *Sekizinci Renk* adlı romanında ise başkahraman Ela, Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından gençler arasında düzenlenen "Yirmi Birinci Yüzyılda Barış" konulu proje yarışmasına katılır. Uluslararası seçici kurulun başarılı bulduğu on iki proje, pilot bölgelerde uygulanarak denenecektir. Uygulanabilirliği onaylanan projeler, dünya çapında yaygınlaştırılarak insanlığın hizmetine sunulacaktır. Ela, "Barış" projesinde "sevgi"yi temel edinmiştir. "İnsanlar birbirlerini severlerse birbirlerini öldüremezler." savı hareket noktası olmuştur. Yeryüzündeki tüm okullara, anaokulu düzeyinden başlamak koşuluyla "sevgi dersleri" konulmalıdır. Bu derslerde kullanılacak kaynaklar, başta insan sevgisi olmak üzere, doğa, dünya, evren sevgilerini içeren seçkin ve özgün görüşlerle oluşturulmalıdır. Bu yolla renk, dil, ırk ayrımı gözetmeden, evrensel barış ve sevgi bilinci oluşturulmalıdır. Ela, uygulamada kullanılmak üzere çeşitli sevgi kaynakları oluşturmuştur. Ela'nın projesi sırasıyla okulunda, ülke çapında ve uluslararası değerlendirmede başarılı olur. Öğrenim gördüğü kolejin mezunlar derneği, Ela'yı kendi ideolojileri doğrultusunda kullanmaya kalkışırlar. Ela ise onların bu art niyetlerini anlayamayacak kadar saftır. Bu gençlerin davetiyle "Barış" konulu bir açık oturuma katılan Ela, sert tartışmalar sonrasında ne olduğunu anlayamadan bir anda ellerinde pankartlar olan kalabalığın arasında kendisini bulur. Nereden çıktığı belli olmayan bir grup genç, Ela'nın bulunduğu kalabalığa saldırır. Büyüyen kavgaya polis müdahale eder ve Ela, üç gün gözaltında kalır. Üç gün özgürlüğünün kısıtlanması onu yıkar. Annesinin "Senden utanıyorum." sözü sonrasında da bir süre babaannesinin yanında kalır.

Birleşmiş Milletler Örgütünün Dünya çapında açtığı "21. Yüzyılda Barış" konulu proje yarışmasında Ela, projesinin uygulanabilirlik onayını aldığını öğrendiği zaman kendisini gökkuşağının sekizinci rengine götürecek olan görkemli bir kapının açılmış olduğunu hisseder. Pilot bölgelerde gerçekleştirilen uygulamalarda anaokullarından başlanarak yükseköğretim kurumlarına kadar geniş bir yelpazede sevgi dersleri alan denekler, sürekli gözlenmiştir. Üç yılın sonunda deneklerin çoğunda duygu, düşünce ve davranış yönünden olağanüstü gelişmeler görülmüştür. Uygulamanın tüm dünyada başlatılabilmesi için başta sevgiyi işleyen ders kitapları olmak üzere, müzik kasetleri, filmler, romanlar, şiirler, belgeseller ve çeşitli bilgisayar programları vb. özgün ve zengin kaynakların hazırlanması gereklidir. Ela, ödül töreninde projesinin tüm insanlara uygulandığında dünyanın sevgi ve barış cennetine dönüşeceğini, güvenli bir ortama kavuşan insanların, insan olma bilincine kavuşacaklarını, zihinsel, ruhsal ve bedensel yönden kendilerini kuşatan tutsaklık zincirlerini kıracaklarını *vb.* ifade eder.

Sırmalı Sandaletler'de Mehveş, arkadaşlarına kan kokmayan bir dünyanın hayallerini kurmaları ve bu dünyayı oluşturmanın yollarını aramaları gerektiğini söyler.

Dünyayı daha yaşanılabilir kılmak varken savaşlarla dünyanın karartıldığı inancını yansıtan *Yalnızlık* romanında ise savaşın yaşandığı bölgelerdeki çocukları, yaşlıları, sakatları, bebekleri düşünerek üzülen başkahraman, savaşın bütün dünyaya yayılmasından da korku duyar.

Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın *Yasak Şehir*[341] adlı romanında vatan, namus, ezilen insanlar ve değerler uğruna verilen bir mücadele yansıtılmıştır. Kasım Devleti Hanı Burhan Han, Rusların desteğini alabilmek için Hristiyan olmuştur. Seyid Mehmet Bey, Mustafa Mirza ve Kasım Mirza Hristiyan olan bir Han'a biat etmemeye ve dinlerini rahatça yaşayabilecekleri, çocuklarının/nesillerinin dinini de koruyabilecekleri yeni bir yurt kurmak için göç etmeye karar verirler. Besmele ile hareket eden kervan, Kazan'a vardığı zaman Rusların o bölge halkını kıraç yerlere sürdükleri yetmezmiş gibi bir de Hristiyan olmaları için onlara baskı yaptıklarını, Kazanlıların İslam'dan vazgeçmemeleri üzerine kadın, çocuk, yaşlı demeden halkı öldürdüklerini öğrenirler. Yiğit Yusuf, birlik içerisinde davranmamalarının Ruslara bu fırsatı verdiğini söyler. On bin kişilik Rus ordusunun saldırı için harekete geçtiğini öğrenen Kasımlılar ve Kazanlar, onlara göre

[341]Ahmet Yılmaz Boyunağa, *Yasak Şehir* (6. baskı), Timaş *Yay.*, İstanbul 2009.

sayıca çok az olmalarına rağmen Müslümanların Allah'ın izni ile az kuvvetle çok büyük ordulara karşı zaferler kazandıklarını bilmelerinden gelen bir inanç ile Ruslarla mücadele etmeye karar verirler. On bin kişilik düşman askerinden yedi bin beş yüzü öldürülür, bin beş yüz elli kişi esir alınır. Kazan ve Kasımlı askerlerinden ise yüz yetmiş beş kişi şehit olur. Mağlup olan Rusların cephaneleri, kılıçları, mızrakları, piştovları da ele geçirilir. Esirlerden yedi komutan rehin alınır, diğerleri serbest bırakılır. Bin beş yüz kişilik bir Kazan kafilesi de kervana katılır. Yeni bir Moskof saldırısına karşı kervandaki genç kızlara da piştov kullanma, ok atma, mızrak ve kılıçla çarpışma usulleri öğretilir. Muhammet Murat gibi gençler artık savaşın ne olduğunu anlamışlar, omuzlarında ağır bir yük varmışçasına hareket etmeye başlamışlardır. Genç kızların, annelerin, babaların, yaşlıların, akrabaların, bütün kervan halkının sorumluluğunu omuzlarında hissederler. Rusların yapmış oldukları anlaşma hükümlerine aykırı olarak Başkurt topraklarını zapt etmeye kalkışması, kadın, çocuk, ihtiyar demeden Başkurtları öldürmeye başlaması üzerine Başkurtlar silahlanarak Rus kuvvetlerine darbe üzerine darbe indirmeye başlamışlardır. Başkurtlu bir genç *"Bırakmayacağız onlara bu toprakları… Mezar edeceğiz bu yeri onlara… Allah şahidimdir ki bu topraklara yerleşip kökleşip oturamayacaklar. Ama biz ölürsek o başka… Evelallah ölünceye kadar onlarla çarpışacağız."*[342] der. Başkurtların birlik içerisinde hareket etmeleri sonucunda beş bin kişilik Rus ordusunda dört bin iki yüz asker ölür. Başkurtlar, yaklaşık on beş bin kişilik bir Rus ordusunun yeni saldırısı karşısında Kasımlı ve Kazanlı yiğitlerle birlikte hareket ederler. Kasımlı ve Kazanlı yiğitler, bölgenin biraz ilerisinde Rus ordusunu oyalayacaklar, Başkurtlu yiğitler de düşmanın arkasından gelerek onları kıskaca alacaklardır. Savaş başlamadan önce düşmana bir elçi gönderilerek çarpışmadan vazgeçmeleri teklif edilir. Ruslar bu öneriyi kabul etmez. Savaşta dökülecek kanlardan Ruslar sorumlu olacaktır. Hasan Molla, bu durumlarını Malazgirt Savaşı öncesinde Sultan Mehmet Alparslan'ın dökülecek kanlardan sorumlu olmamak için Rum İmparatoru Romen Diyojen'e bir elçi göndermesine benzetir. Romen Diyojen, elçiye Isfahan mı, Hemedan mı güzel, diye sormuştur, Isfahan'ın güzel olduğu yolunda bir cevap alınca *"Öyleyse atlarım Hemedan'da ben ve askerim ise Isfahan'da kışlarız."* demiştir. 46.000 kişilik Müslüman Türk ordusunu, 200.000 kişilik ordusu ile yeneceğinden emindir. Alparslan'ın elçisinin verdiği cevap Diyojen'in yüzünde tokat gibi şaklamıştır: *"Atlarınız*

[342] *age., s.* 113.

Hemedan'da kışlar ama sizin nerede kışlayacağınızı bilemem." Elçi, bu cümleleriyle zaferin Allah'ın izni ile Müslüman Türk ordusu tarafından kazanılacağını ifade etmiştir. Kasımlı, Kazanlı ve Başkurtların Ruslarla yaptıkları savaşta Muhammet Murat, kılıcında bambaşka bir kesicilik, kollarında da bilemediği müthiş bir güç olmasını kendisi de hayretle karşılar. Savaş sonucunda Ruslardan on altı bin beş yüz kişi ölmüş, yedi yüz beş kişi de esir olmuştur. Müslüman Kazanlı, Kasımlı ve Başkurtlardan ise on yedisi bayan olmak üzere altı yüz elli kişi şehit olmuştur. Muhammet Murat, şehitlerin Yüce Allah'ın sevgisine nail olduklarını, sorgusuz sualsiz cennete dâhil olacaklarını düşünerek şehit olan arkadaşları Can Ali ve Bekir'in yerinde olmak ister.

Yıllar önce yaşanmış bir savaşın insan ruhunda oluşturduğu tahribatın, gelecekte yeni bir savaşla karşı karşıya kalma korkusunun hayatın olağan akışıyla çatışması ve ikincisini sekteye uğratması üzerine kurulu olan *Yasaklı Pansiyon* adlı romanda olaylar Uluslararası Çocuk Kitaplığı'nda araştırma yapmak üzere Münih'e gitmiş olan Serpil'in bakış açısıyla okura sunulur. Kahraman anlatıcı Serpil'in üç ay boyunca pansiyoner olarak kaldığı evin sahibesi Gabriel, henüz on üç yaşındayken annesinin radyoda haberleri dinlerken Hitler için sarf ettiği "Deli bu adam! Hepimizi öldürecek!" sözlerini duyan komşusu tarafından annesini ihbar etmeye zorlanmış, bunu yapmadığı takdirde komşularının annesini ihbar edileceği tehdidiyle karşılaşmış, annesi ve küçük kardeşiyle beraber evlerinden kaçmak zorunda kalmıştır. Gabriel bir yandan yıkıntılar arasında yiyecek arayacak kadar acı bir yoksullukla mücadele ederken bir yandan da küçük kardeşi tarafından evlerinden kaçmaları nedeniyle babalarının savaştan dönmesi durumunda kendilerini bulamamasına sebep olmakla suçlanmanın acısını yaşamıştır. Taş yığınları arasında bulduğu bir elmayı açlıktan ağlayan kardeşine vermek için bölmeye çalışırken parmağına batan çivinin acısını ise hâlâ duyumsar. II. Dünya Savaşı süresince ve sonrasında kendisinin, küçük kardeşi ve annesinin yaşadığı bu yokluklar nedeniyle bir davranış bozukluğu göstererek son kullanım tarihlerinin üzerinden yıllar geçmiş yiyecekleri, yaklaşık on beş sene öncesine ait olan etleri, her türlü eşyayı ve giysiyi önlem almak amacıyla depolayarak III. Dünya Savaşı'na hazırlanır. İnsanı şaşırtacak derecede yiyecek biriktiren bu zavallı yaşlı kadın her öğünde sadece birkaç lokma ekmek yer, Serpil'in arkadaşları için hazırladığı yiyecekleri çok fazla bularak küçük bir kadayıf diliminden birkaç tel alarak doymaya çalışır. Pansiyonerlerinin çöp kutularını karıştırarak onlara tükettikleri yoğurtların kutularını, kâğıt parçalarını atmamalarını ihtar eder. Serpil,

kâğıtların atılmaması konusunda gelişmiş ülkelerdeki çevre bilinci ve tekrar kazanım, tekrar kullanım bağlamında Gabriel'e hak verirken onun, elektrik ve su harcamalarını kısmak için kendilerine getirdiği yasaklardan bunalır. Buna rağmen ihtiyaç duydukları her şeyi "Ondan bende bin tane var!" diyerek kendilerine getiren, kimsenin arayıp sormadığı bu yaşlı kadına duyduğu merhametten dolayı arkadaşlarıyla beraber onun için bir doğum günü kutlaması düzenler. Serpil, Almanya'dan ayrılmak üzere hava alanına giderken yol boyunca Münih'in sokaklarına, parklarına, heykellerine, modern iş yeri binalarına bakar ve yaşadığı savaşın tüm izlerini silmiş gibi görünen bu şehirde Gabriel gibi savaş korkusunu hâlâ silememiş nice insanın olabileceğini düşünür. Serpil, Münih'teki üç ayını ve Gabriel'i savaş kavramıyla birlikte anımsayacaktır. Gabriel'in evi ise hatıralarında savaş korkusunun simgesi olarak kalacaktır.

Romanda Almanları en üstün ırk olarak gören Hitler'in ölüm kamplarıyla ilgili değerlendirmeler yine Serpil'in bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur. Arkadaşlarıyla Dachau Kampı'nı ziyaret eden Serpil, oradaki gerçek yaşantıların çekimiyle oluşturulmuş filmde bazı Alman doktorların, toplama kamplarındaki insanları kobay olarak kullandıkları kan donduran deneylerin etkisini günlerce üzerinden atamaz. Psikoterapist olan arkadaşı Meryem ile Hitler hakkında konuşurken Serpil, ırkçılığı şu sözleriyle eleştirir: *"Üstün ırk olmak! Ne saçma bir düşünce… Kendine benzemeyeni onu öldürecek kadar dışlamakla 'üstünlük' kavramını hiç bağdaştıramıyorum. Evet, bir insan kendi ırkının özelliklerini bilmelidir ama bunları bilmek, başka ırktan olanları dışlamak için değil, onlarla bir arada, kendini bilerek yaşayabilmek için değil midir?"*[343]

Açıklamalardan da anlaşılabildiği gibi eserlerde barışın kıymetinin bilinmesi ve savaş yerine dünyayı daha yaşanılabilir kılmanın mücadelesinin verilmesi gerektiği ifade edilmiş, savaşın kanlı yüzü, insan ve toplumda oluşturduğu tahribat yansıtılmıştır.

1.7. TARİH

Tarih; toplumların, milletlerin başlarından geçen olayları, kültür ve uygarlıklarını, yer ve zaman göstererek neden-sonuç ilişkisi içerisinde anlatan, yaşanan olayların önceki ve sonraki olaylarla bağıntılarını, karşılıklı etkilenmeleri, milletlerin kurdukları medeniyetleri inceleyen, elde ettiği bulguları belgelere dayanarak olabildiğince objektif

[343]Ural, *s.* 88.

bir biçimde açıklayan bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Tarihin bir bilim olarak ortaya çıkmasından önce sözlü ve yazılı edebî ürünler, tarihî yaşantıların gelecek nesillere aktarılmasında önemli işlevler üstlenmişlerdir. Bu bağlamda tarih ile doğrudan etkileşim içerisinde bulunan ilk türlerden biri destanlardır. Bir milleti derinden etkileyen savaş, göç, tabii afetler gibi olayları olağanüstü özelliklere sahip kahramanlar aracılığıyla anlatan destanların, oluşum aşamaları bakımından çekirdek safhasında gerçek bir yaşantının olduğu bilinmektedir. Destanların yanı sıra gazavatnameler, cenknameler, menakıpnameler, surnameler *vb.* edebî ürünlerin de tarih ile ilişkisi açıktır. Bu bağlamda değerlendirilebilecek en önemli edebî ürünlerden biri de tarihî romandır. Hülya Argunşah *"Tarihî roman, başlangıç ve sonucu geçmiş zaman içerisinde gerçekleşmiş olan hadiselerin, devirlerin ve bu devirlerde yaşamış olan insanların hikâyelerinin edebî ölçüler içerisinde yeniden inşa edilmesidir."*[344] şeklinde bir tanımlama yapmış ve yazarların tanık oldukları dönemleri işledikleri romanlarını, tarihî roman olarak değerlendirmemiş, bu romanlara devir romanı denilmesini önermiştir. Bu değerlendirme esas alınırsa Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun tarihî süreci işleyen romanları, Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* romanı vb. eserler yazarların, yaşadıkları dönemi işlemelerinden dolayı tarihî roman kapsamında değerlendirilemeyecektir. Oysa bir zaman sonra tarihe mal olacak yaşantıların sıcağı sıcağına anlatılmış olması bu eserleri tarihî roman olarak değerlendirmeye mâni olmamalıdır. Devir romanlarını da tarihî roman başlığı altında incelemek mümkündür. Bu bağlamda tarihî romanın sınıflandırılmasına dair çeşitli yaklaşımların olduğu bilinmektedir. Evren Karataş tarafından tarihî romana ilişkin şu şekilde bir sınıflama yapılmıştır: *Konu edilen tarihî döneme göre devir romanı, tarih-roman; tarihi bir malzeme olarak kullanma biçimine göre de popüler tarihî romanlar, postmodern tarihî romanlar.*[345] S. Dilek Yalçın Çelik de 1980 sonrası tarihî romanları kurgu ve anlatım biçimleri bakımından şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. *Kronolojiye dayalı gerçekçi tarihî romanlar*
   a. *Popüler tarih romanları*
   b. *Biyografik, anı tarzında tarihî romanlar*

[344]Hülya Argunşah, "Tarihî Romanın Yükselişi", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı,* Cilt 1, Sayı: 65/66/67 (3.baskı), Ankara, 2017, *ss.* 527-540.
[345]Evren Karataş, "Halikarnas Balıkçısı'nın Turgut Reis Adlı Eserinin Tarihî Roman Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt II, Sayı: 26, Ocak 2014, *s.* 14.

2. *Modernist kurgu ile kaleme alınan tarih romanları*
3. *Postmodern kurgu ile kaleme alınan tarih romanları.*[346]

Türk edebiyatında tarihî romanın ilk örnekleri Tanzimat Dönemi'nde kaleme alınmıştır. Ahmet Mithat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyât* serisi içerisinde yer alan *Yeniçeriler* adlı romanı ile Namık Kemal'in *Cezmi* adlı romanı bu türün ilk örnekleri olarak kabul edilmektedir.

Hülya Argunşah, 1871-1990 yılları arasında yazılmış tarihî romanları ele aldıkları devirlere göre İslam öncesi Türk tarihiyle ilgili romanlar, Türk-İslam tarihinin başlangıcıyla ilgili romanlar, Osmanlı tarihiyle ilgili romanlar, Osmanlı Devleti'nin yıkılışı, Millî Mücadele ve Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla ilgili romanlar olmak üzere dört grupta incelemiştir. İncelediği tarihî romanların ilk baskı tarihlerine göre yaptığı değerlendirmede ise 1871 ile 1923 tarihleri arasında dört tane tarihî roman yayımlandığını, 1923-1930 arasında on kadar tarihî roman kaleme alındığını, 1930-1940 yılları arasında tarihî roman sayısında önceki yıllara göre bir artış olduğunu, 1940-1950 arasında ise önceki döneme göre tarihî roman sayısında azalma olduğunu, 1950-1960 yılları arasında ise her yıl iki ya da üç tarihî romanın yayımlandığını, 1961'de tek bir tarihî romanın neşredildiğini, bu yıldan sonra ise 1968'e kadar her yıl yedi ila on iki arasında tarihî roman neşredildiğini, 1970'li yıllarda ise bir önceki dönem kadar çok sayıda tarihî roman neşredilmediğini, 1980-1989 yılları arasında ise her yıl bir ya da iki romanın yayımlandığını belirtir.[347]

Argunşah'ın, geniş incelemeleri sonucunda tarihî roman kaleme alan yazarlarla ilgili olarak yaptığı değerlendirmelerden bazıları da şu şekildedir: Reşat Ekrem Koçu, Turhan Tan, Feridun Fazıl Tülbentçi, Bekir Büyükarkın, Ahmet Yılmaz Boyunağa gibi yazarlar kaleme aldıkları tarihî romanlarda tarihî bilgiyi son derece önemserler, öyle ki bazıları yazdıklarının gerçekten yaşandığını ifade etmek için yararlandıkları kaynakları belirtir, dipnot verirler. Ziya Hanhan, Ragıp Yeşim, Oğuz Özdeş, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu, Yavuz Bahadıroğlu vb. yazarların tarihî romanlarında ise macera, tarihî bilgiden daha öncelikli bir hâldedir. İskender Fahrettin,

---

[346]Yasemin Ulutürk, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (1980-2000)*, (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2018, *s.* 49 (S. Dilek Yalçın Çelik, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, *s.* 76'dan naklen)

[347]Hülya Eraydın Argunşah, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, *s.* 101, *s.* 109, *s.* 130, *s.* 263, *ss.* 395-397.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren başlatılan yeni Türk tarih görüşü doğrultusunda tarihî romanlar kaleme almıştır. İslam öncesi Türk tarihini başarılı bir şekilde işleyen Hüseyin Nihal Atsız'ın bütün tarihî romanlarının ana fikri, Türkçü bir düşünce çerçevesinde şekillenmiş olan "devletin ve milletin bekası" düşüncesidir. Talip Apaydın, Samim Kocagöz, İlhan Tarus, Kemal Tahir gibi yazarlar, tarihî romanı ideolojileri doğrultusunda şekillendirirler. Tarık Buğra gibi yazarlar ise tarihî romanlarında bireyin iç dünyasını, psikolojik değişim süreçlerini yansıtmışlar, romanın edebî değerini korumaya çalışmışlardır. Mustafa Necati Sepetçioğlu da popüler tarihî romanlar kaleme almakla beraber psikolojiyi de ön plana çıkarmış, sanat gayesini ihmal etmemiştir. Sevinç Çokum ise İstiklâl Savaşı'mızın yanı sıra Osmanlı'nın çekilmek zorunda kaldığı topraklardaki dış Türkler meselesini de ele alan tarihî romanlar kaleme almıştır. Tarihî roman türünde eser veren birçok romancı, millî bir bilinç oluşturmayı, tarihi sevdirmeyi vb. amaçlamışlardır.[348]

Yasemin Ulutürk ise Türk edebiyatında 1980-2000 yılları arasında kaleme alınmış tarihî romanları incelediği çalışmasında Tanzimat Dönemi'nde tarihî romanın ilk örneklerini sıralar, Servetifünûn ve Fecriati dönemlerinde ise tarihî romanın fazla rağbet görmediğini, Millî Edebiyat Dönemi'nde yazarların, kahraman Türk milletinin ne kadar güçlü bir karaktere sahip olduğunu hatırlatmak ve birlik, beraberlik duygularının ivme kazanmasını sağlamak amacıyla daha çok Osmanlı öncesinde elde edilmiş galibiyetleri ve "altın dönem" olarak nitelendirilen devirleri eserlerine konu edindiklerini belirtir.[349] Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde ise İslam öncesi tarihî devirlerin yeni bir tarih anlayışının etkisiyle ele alındığını, Millî Mücadele Dönemi'nin romanlara çokça esin kaynağı olduğunu, Osmanlı tarihini özellikle yükselme dönemini işleyen romanların yazıldığını, bazı eserlerde ise 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül darbelerinin işlendiğini, az sayıda da olsa Türk-İslam tarihini konu alan tarihî romanların da yazılmış olduğunu, çok partili hayata geçiş denemeleri, İkinci Dünya Savaşı, Kore Savaşı vb. konuları ele alan tarihî romanların yazıldığını ifade eder.[350] Modernizmin tesiriyle 1980'lerden itibaren roman ile tarihin birbirine yakınlaştırıldığını, tarihin artık sadece okullarda öğretilen bir disiplin olmaktan çıkarak popüler bir konu hâline geldiğini, dünyadaki bu değişimin

[348]Argunşah, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*, *ss.* 385-389.
[349]Ulutürk, *ss.* 93-94.
[350]Ulutürk, *ss.* 95-101.

1985-1990'lı yıllarda Türk edebiyatına da yansıdığını, bu süreçte tarihî romana ilginin de tarihî roman sayısının da son derece arttığını belirtir. 1990'lardan sonra yazılan tarihî romanlarda ise daha önce çok fazla değinilmeyen Osmanlı'nın kültürü, toplum yapısı, eğitimi, bilimi, mimarisi gibi konular üzerinde de durulmaya başlandığını ifade eder.[351]Bunun yanı sıra 20.yy.da postmodernizm ile gündeme gelen Yeni Tarihselcilik Kuramı'nın, nesnellik ve gerçeklik kavramını tarihten uzaklaştırmasının, tarihin metinsel olduğunun altını çizmesinin, bu bağlamda romanın tarihten, tarihin de romandan soyutlanamayacağı düşüncesini ilke edinmesinin Türk edebiyatında da etki uyandırdığını belirtir.[352] Bu noktada bazı yazarların kantarın topunu kaçırdığı, hiçbir tarihî dayanağı olmadan sadece sanatçı muhayyilesine, özgürlüğüne sığınarak bir milletin birçok ferdinin kalbinde taht kurmuş tarihî şahsiyetleri rencide eden, itibarsızlaştıran yakıştırmalar yaparak toplum, tarih karşısında herhangi bir sorumluluk üstlenmediklerini, kurdukları/uydurdukları ile de toplumu da değerlerini de umursamadıklarını gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Serpil Korucu da *2000 Sonrası Yayınlanan Tarih Romanlarında Yakın Tarihin Ele Alınışı ve Eğitim* adlı çalışmasında 2000 sonrasında Türk edebiyatında Osmanlı tarihini, padişah ve sultanların yaşamını konu edinen, Mustafa Kemal çevresinde Millî Mücadele ve Cumhuriyet tarihini ele alan, bunun yanı sıra Millî Mücadele Dönemi'ni ve Cumhuriyet Dönemi'ni işleyen tarihî romanlar yazıldığını tespit etmiştir. 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 darbelerinin, 2000 sonrası yakın tarihi ele alan tarihî romanlarda belirgin bir şekilde işlendiğini, 12 Mart 1971'in izlerinin ise tek başına eserlere yansımamış olduğunu, 28 Şubat darbe sürecinin ise üniversitelerde yaşanan eğitim sıkıntıları sebebiyle, eğitime yaptığı tahakküm üzerinden özellikle kadın yazarlar tarafından ele alındığını belirtmiştir. Başörtüsü yasağı sonucu eğitim hakkından mahrum olarak üniversiteden ayrılmak zorunda kalan ya da hayallerini yarım bırakan kadın karakterlerin bu dönemi ele alan romanlarda büyük ölçüde dikkat çektiğini ifade etmiştir. [353]

---

[351]Ulutürk, *ss.* 101-102.
[352]Ulutürk, *s.* 105, *s.* 519.
[353]Serpil Korucu, *2000 Sonrası Yayınlanan Tarih Romanlarında Yakın Tarihin Ele Alınışı ve Eğitim*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2018, *ss.* 20-25, *ss.* 27-30, *ss.* 33-34, *s.* 107.

Türk edebiyatında 1871'den günümüze kadar kaleme alınmış tarihî romanlar ile ilgili olarak çok sayıda akademik çalışma yapılmıştır.[354] Bu kıymetli çalışmalar, Türk edebiyatındaki tarihî roman akışının kesintisiz bir biçimde takip edilmesini kolaylaştırmıştır.

Kapağında "gençlik romanı" ibaresi bulunan ve Serpil Ural tarafından kaleme alınan *Şafakta Yanan Mumlar* adlı roman, Çanakkale Kara Savaşları'nı ele almıştır. Yazar, Önsöz ve Teşekkür bölümünde romanda yazılanların tarihî bilgilerin gerçekliğini yansıttığını, bu konuda tarihçilerden ve bürokratlardan kaynak desteği aldığını, Çanakkale Savaşları'na katılmış olan kişilerin romandaki karşılıkları olan kahramanların özelliklerinin yakınları tarafından anlatıldığını belirtmiştir. Yazar, romanın sonunda yararlandığı kaynakların listesini vermiş, romanın içinde de Çanakkale Savaşları ile ilgili harita ve görsellere, Şafak Töreni ile ilgili fotoğraflara yer vermiştir. Bütün bunlar yazarın, tarihî gerçekliği son derece önemsediğini göstermektedir. Romanını kaleme almadan önce Şafak Töreni ve 25 Nisan anma törenlerine de katıldığını ifade eden yazar, anlatının başlangıç bölümlerinde romanda karşı güçlerinden biri olan Anzaklar hakkında

---

[354]Bu çalışmaların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Hülya Argunşah, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990; Zeki Taştan, *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili 1871-1950)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000; İsmail Karaca, *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili 1951-1960)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2004; İlknur Tatar Kırılmış, *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili 1961-1965)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007; Aigul Sulaimanova, *Konusunu Türk Tarihinden Alan Tarihî Romanlar (1966-1970)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009; Ramazan Topdemir, *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili 1971-1980)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2005; Ahmed Eldessouky, *Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili 1981-1985)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010; Dilek Nalbantlar Erdoğan, *Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (1991-1995)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2016; Semiha Özel Yaman, *Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (1996-2000)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2015; Necmettin Özmen, *Türk Edebiyatında Konusunu Türk Tarihinden Alan Romanlar (2001-2002)*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013; Yasemin Ulutürk, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (1980-2000)*, (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2018; Dilek Çetindaş, *Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan*, (Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2006; Serpil Korucu, *2000 Sonrası Yayınlanan Tarih Romanlarında Yakın Tarihin Ele Alınışı ve Eğitim*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2018; Nesrin Zengin, *Gençlik Edebiyatı ve Eğitim Değerleri Açısından Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun Dünkü Türkiye Dizisindeki Tarihî Romanlarının İncelenmesi,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000; Osman Gündüz, "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", (Ed. Ramazan Korkmaz), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* (2. baskı), Grafiker Yayıncılık, Ankara 2005, ss. 401-413; Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı (1920-1946)*, (5. baskı), Akçağ Yayınları, Ankara 2002; *Murat* Keçe, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanılan Sınıf İçi Tarihî Roman Kullanım Tekniklerinin Öğrencilerin Tarih Okuryazarlığı Düzeylerine Etkisi*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2013 vs.

şu açıklayıcı bilgilere yer vermiştir: *ANZAC*, Australian, New Zealand Armed Corps (Avustralya ve Yeni Zelanda Silahlı Kuvvetleri) sözcüklerinin baş harflerinden meydana gelmiş bir isimdir. "c" harfinin "k"olarak telaffuz edilmesiyle *ANZAK* hâlinde kullanılmıştır. Bu isim, Çanakkale Savaşı'na katılan Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerlerden söz ederken kullanılır. 1915 yılında denizden çıkartma yaptıkları koyun adı da 1985'ten beri Anzak Koyu olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Romanda aktüel zamanda iki farklı ülkede yaşayan ve farklı ırklara mensup olan Zeynep ve Peggy adlı iki genç kızın, ataları Çanakkale Savaşları'na katılmış ve bu savaşta kardeşlerini kaybetmişlerdir. Bu iki genç kızın yollarını karşılaştıran yazar, onların sorgulamaları aracılığıyla Çanakkale Savaşları'nın tarihî cephesini okuyucuya aktarır. Savaşlarda yaşananlar, nesilden nesile aktarılan hatıralar ve cepheden yazılan mektuplar ile anlatılmış, savaşın canlı sahneleri ise kahramanların rüyaları aracılığıyla yansıtılmıştır.

Genç kız kahraman Peggy'nin annesinin dedesi, Çanakkale Savaşlarına katılmıştır ve Peggy, büyükannesinden sık sık Büyükdede Frank'ın savaş anılarını dinlemiştir. Bir süredir bu savaşı sorgulamaktadır. Aklının almadığı, kabul edemediği yönleri vardır bütün olup bitenlerin. Savaşın yaşandığı yerleri görmenin, sorularına cevap bulmasına yardım edeceğini düşünür. Peggy, bir gün büyükannesine ilk kez *"Bilmediği bir ülkeye gidip tanımadığı bir ulusa karşı çarpışmanın ne anlamı var ki?"*[355] diye sorduğu zaman evin ortasına bomba düşmüş gibi olur. Peggy, sözlerini *"Savaşmanın bir amacı olmalı. Ölmeyi de öldürmeyi de geçerli kılacak kadar önemli bir amaç."*[356] şeklinde sürdürür. Adı Matilda olan ama herkesin kısaca Tilly dediği 88 yaşında olan büyükanne, savaş öyküleri dinlemeye çocukluğunda başlamıştır. Babası Gelibolu Savaşları'na katılmış, amcası ise orada ölmüştür. Babası, Gelibolu'dan hemen hemen hiç söz etmediği için Tilly, savaşla ilgili hatıraları Bill Amca'dan dinlemiştir. Savaştan dönenlerin ve savaşta ölenlerin yakınlarından duydukları öyküler, aralarında tekrar tekrar anlatılır. Tilly de kendi çocukları Norma ve Frank'a, savaş anılarını anlatmıştır. Frank ve Norma, savaşın amacını sorgulamayı hiç düşünmemişler, aile büyüklerinin savunduğu yargıların, değişmez doğrular olduğuna inanmışlardır. Kızı Peggy'nin savaşı sorgulaması sonrasında Norma, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı gençlerin Gelibolu'da Türklere karşı

[355]Ural, *Şafakta Yanan Mumlar*, *s.* 14.
[356]*age.*, *s.* 14.

savaşmasının neden ve sonuçları üzerinde düşünmeye başlayacaktır. Peggy'nin sorusuna *"Amaç, İngilizlere destek vermekti."*[357]şeklinde cevap verir. Tilly'nin babası da her zaman İngiltere'ye destek olmaları gerektiğini, bu konuda kendilerinden bekleneni yaptıklarını söylemiştir. Peggy, büyükanneyle tartışmaya girmenin gereksiz olduğunu düşünürken büyükanne de "Bugünkü gençler çok başka düşünüyor." diye kendi kendine mırıldanır. Büyükannenin düşünceleri aracılığıyla Avustralyalıların neden savaşa katıldıkları açıklanır. 1901'de Avustralya, İngiltere'nin sömürgesi olmaktan çıkmış, İngiliz Devletler Topluluğu'nun bir üyesi olmuştur. On dört yıl sonra Avrupa'da başlayan savaş, bu yeni devletin kendisini kanıtlaması için iyi bir fırsat olarak görülmüştür. Avustralyalı ve Yeni Zelandalı yirmili yaşlardaki delikanlılar savaşın ne olduğunu, zorluklarını bilmeden Almanlarla savaşacaklarını sanarak yola çıkmışlardır. Osmanlı'nın, Almanya'nın yanında savaşa katılmasının ardından Çanakkale'ye yönlendirilen bu askerler Türklere karşı savaşacaklarını öğrendikleri zaman, birçoğu ne Çanakkale'yi bilirler ne de Türkleri tanırlar.

Genç kız kahraman Zeynep de Hasan Dede'nin Çanakkale Savaşı'na dair anılarını annesinden, "Ayşe Anne" dediği anneannesinden ve seksen yaşında olan Gülbahar Nine'den öyle çok dinlemiştir ki sanki onu görmüş, tanımış gibidir. Hasan Dede ve iki kardeşi Gelibolu'da savaşmışlar, Mehmet Ağa orada şehit olmuş, Mustafa Çavuş ve kendisi sağ salim dönebilmişlerdir. Mustafa Çavuş, daha sonra Sakarya Savaşı'nda şehit olmuştur. Hasan Dede ise Yemen'de savaşırken bir kolunu kaybetmiştir. Gülbahar Nine, Çanakkale Savaşlarına katılmış olan babasından dinlemiştir savaş hatıralarını.

Anzakların, Çanakkale'de Türklere karşı savaşmalarını sorgulayan genç kahramanlardan biri de Zeynep'tir. Zeynep, Pınar Öğretmen'ine *"Nereden gelmiş akıllarına, kaç yüzyıldır bizim olan toprakları elimizden almak için taa oralardan gelip savaşmak?"*[358]diye sorar. Pınar Öğretmen, "altı yüzyıldır bizim olan" diye düzeltir ve Anzakların, İngiltere tarafından Çanakkale'ye getirildiklerini, yüzyıllardır bazı devletlerin aklının hep buraları alıp İstanbul'a varmakta olduğunu, Rus tarihinde de bu düşünce ile sıklıkla karşılaşıldığını, Çanakkale Savaşları'nı da İngilizlerin, Ruslarla anlaşıp planladıklarını, Boğaz'ı, denizden geçemeyince Gelibolu'ya asker çıkartıp karadan ilerlemeyi düşündüklerini, işin bu kısmının da Anzaklara düştüğünü ve

[357]*age., s.* 16.
[358]*age., s.* 71.

kendilerini İngiltere'nin bir uzantısı olarak gördükleri için de Anzakların bunu hiç sorgulamadıklarını söyler. Zeynep, bu kez de *"Denizden gelenlerin Çanakkale'yi geçemediği gibi karadan Gelibolu'ya çıkanların da bunu başaramayacağı hiç akıllarına gelmemiş mi?"*[359]diye sorar. Pınar Öğretmen, bunu düşünenlerin ve açık açık "Gelibolu askerimize mezar olacak." diyenlerin olmasına rağmen işin başındakilerin bunlara kulak asmadıklarını söyler. İngiltere'de verilen karar sonrasında Güney Yarı Küre'den gelen yirmi bin genç ve deneyimsiz asker, 25 Nisan Pazar sabahı Gelibolu'nun Seddülbahir kıyılarına çıkarma yapar. Türkler ise durup dururken vatanlarını almaya kalkışan bu insanlara karşı, canları pahasına mücadele etmeye kararlıdırlar. Cephane yetmeyince süngü takıp gelenlerin üzerlerine yürürler. Karaya çıkan Anzaklar daha ilk dakikalarda savaşın ölüm demek olduğunu anlarlar. Savaşı yöneten İngilizler, hayatta kalan Anzaklara bulundukları yerde siperler kazmalarını, kendilerine destek gönderileceğini söyleyip "Bir hafta sürmez, İstanbul'a varırız." derler. Toprağı kazan Anzaklar, bu barınaklara çuvallar dolusu yiyecek, binlerce konserve, askerlerin hepsine yetecek kadar giyim kuşam malzemesi, battaniye, sayısız silah, cephane, ilk yardım araç gereçleri yığarlar ve tam sekiz ay bu barınaklarda kalırlar. Gelibolu'ya çıkartma yapmalarından üç hafta sonra susuzluğun açlıktan daha zor olduğu sıcak bir bahar günü yaşanan çatışmalarda o kadar çok ölen olmuştur ki bayırlardan aşağı dereler gibi kan akmıştır. Ölülerini gömmek için ateşkes yapılır. Bill Amca, Türkleri ilk defa orada görmüştür. *"Mert bakışlı, dürüst delikanlılardı. Bizimkiler onlara 'Coni Türk' diye seslenirdi. Çoğunun adının 'Abdül' diye başladığını duyunca, onları 'Abdül'diye çağırır olmuştuk."*[360] diye anlatmıştır. Türklerle Anzaklar ilk kez o gün birbirlerini tanımışlardır.

Peggy ve annesi Norma, Gelibolu Savaşları'nı daha iyi anlayabilmek, kafalarındaki sorulara cevap bulabilmek amacıyla Şafak Töreni'ne katılmak üzere Türkiye'ye gelirler. Norma ve Peggy, Türklerle ilgili ilk olumlu izlenimlerini uçaktaki Türk personelin yolcularla yakından ilgilenmeleri ve güler yüzlü olmaları aracılığıyla edindiklerini söylerler. Zeynep'in babası Almanya'ya çalışmaya gittiği yıl, annesi geçimlerini sağlamak için Eceabat'taki pek çok kişi gibi pansiyonculuk yapmaya başlamıştır. Peggy ve annesi, Eceabat'ta Zeyneplerin pansiyonunda konaklarlar. Zeynep ve Peggy hem dış görünüş olarak hem de beğenileri bakımından birbirine benzediklerini

[359]*age., s.* 72.
[360]*age., s.* 51-52.

hayretle fark ederler. Peggy, Zeynep ile sohbetleri esnasında onun da büyükdedesinin Gelibolu Savaşları'na katıldığını, büyükdedenin ağabeyi Mehmet Ağa'nın orada şehit olduğunu, büyükdedenin bir başka savaşta kolunu kaybettiğini öğrenir.

Peggy, annesi Norma ve Zeynep, Şafak Töreni'nin yapılacağı Arıburnu Mezarlığı'na giderler. Burası 1915 yılında Avustralya ve Yeni Zelanda'dan gelen askerlerin, böyle bir saatte çıkarma yaptıkları koydadır. 05.30'da başlayan Şafak Töreni'nin ardından kıyıyı dolduran insanlar ellerinde tuttukları mumları yakarlar. Şafak Töreni, savaşa katılan ülkelerin marşlarının çalınması ve büyükelçilerin tören alanındaki anıta çelenk bırakmasıyla sona erer.

Çanakkale Şehitler Abidesi'nde yapılacak törenin başlamasını bekledikleri üç saatlik bir süre zarfında yorgunluğun etkisiyle uyuyakalan Zeynep, Peggy ve Norma'nın rüyaları aracılığıyla geriye dönülür ve savaş yıllarında yaşananlar aktarılır. Zeynep, rüyasında kıpkırmızı alevlerin göğe yükseldiğini, yerden göğe fışkıran toprağın içinde parçalanmış insan uzuvları olduğunu görür. Sonrasında acı acı inlemeler, telaşlı koşuşmalar, ayak sesleri duyan Zeynep kendisini koşan askerlerin arasında görüverir. O da onlarla birlikte koşarken yanından geçen üstü başı yırtık pırtık olan askere "Nereye koşuyoruz?" diye sorar. Asker, "Siperlere, bir patlama daha olmadan siperlere varmalıyız." der. Zeynep, "Ya şu yerde yatan ölüler, yaralılar? Onları bırakacak mıyız burada?" diye sorar. Asker, "Ölüleri, evet. Yaralıları çekip alıyoruz yanımıza. Görmüyor musun?" şeklinde cevap verir. Zeynep, üstü başı perişan olan bir askerin yaralı bir eri sırtına aldığını ve koşmaya başladığını görür. Ne sırtındaki yük ne ayakkabısız oluşu hızını keser, o da en az ötekiler kadar hızla siperlere koşmaktadır. Zeynep, Hasan Dedesi ile konuşur. Hasan Dedesi, yaşlı değildir, okulda kendisinden birkaç sınıf büyük olan arkadaşlarının yaşındadır. Üstelik tek kollu da değildir. Bütün askerler de hemen hemen aynı yaşlardadır. Zeynep, dedesine "Peki neden üstleri başları yırtık?" diye sorar. Dedesi *"Ordu, yokluk içinde. Yıllardır pek çok cephede savaşıyoruz. Eskiyen üniformaları yenilemeye ne zaman ne de devletin gücü yetiyor. Bak, birçok askerin giyecek postalı bile yok. Silahlar da yetersiz. (...) Kim ne bulursa onu giyiyor artık, eline ne geçerse onunla savaşıyor. Kazma, kürekle bile düşman üstüne gidenlerimiz oldu. (...) Silahımız, giyeceğimiz, yiyeceğimiz olmasa da kazanmak zorundayız. Aylardır şu kıyıda yerleşmiş*

oturan düşmanı söküp atamazsak hem vatan gider elimizden hem de özgürlük."[361] şeklinde cevap verir. O anda yine bir patlama daha duyulur, göz gözü görmez olur. Peggy, hiçbir şey göremiyorum, der ve bu cümleyle Zeynep'in rüyasının bittiği yerde Peggy'nin rüyasına geçilir. Bir gaz lambası yanınca Peggy, yanındaki kalın tabanlı botlar giymiş olan askerden oranın ilk yardım merkezinin deposu olduğunu öğrenir. Genç asker, Peggy'ye siperlerde savaşıp burada yaşadıklarını söyler. Peggy, yığınla battaniye olduğunu görür. Asker, eve mektup yazacağını ancak iyiyiz demeye elinin varmadığını söyler. Peggy, mektubun hitap kısmında büyükanne Tilly'nin annesinin adını görür ve karşısındaki genç adamın Büyükdede Frank olduğunu anlar. "Peki ya Moris Amca?" diye sorar Peggy. Frank Dede, mektuba Moris'in adını yazmadığı hâlde bu genç kızın onun adını nereden bildiğine şaşırır. Sonra Peggy'nin varlığını unutur gibi anlatır. Moris'in öldüğünü yazamadım. Moris'in öldürmeye çalıştığı Türk direndi ve ölürken son gücüyle süngüsünü sapladı kardeşime. Bu dünyadan ayrılmadan kendisine düşen görevi tam olarak yapmak istiyordu sanki, der. Kardeşi ölmek üzereyken neden her yer karanlık, dediği için Frank Dede, lambayı söndürür ve *"Ben de onun gibi karanlıkta kalmak istiyorum. Ancak o zaman onu yakınımda sanıyorum. Bunları evdekilere yazsam anlayabilirler mi? Bir ölüyü özlemenin çaresizliğini onların da yaşamasını istemiyorum."* [362]der. "İstemiyorum, istemiyorum. Tanrım, kardeşimin ölmesini istemiyorum." diye tekrarlar aynı ses karanlığın içinden. Bu cümlelerle Norma'nın rüyasına geçilir. Norma, rüyasında yaralıları taşıyanların yanı sıra koşmaya başladığını, şemsiyesini bir yaralının üzerine tuttuğunu ve "Moris Amca, Moris Amca, hiçbirimiz ölmeni istemiyoruz. Öyle gençsin ki…" dediğini görür. Yaralının dudakları belli belirsiz açılır ve öleceğimi biliyorum, der. Yaralının, Çanakkale, hepimize mezar olacak, sözleri yankılanır. Bu sözleri daha önce duyduğunu düşünen Norma, yağmurla birlikte gökten yere yağan kitaplar arasında okuduğu bir kitabı görür. O kitapta Amiral Fisher'ın söylediği sözlerdir bu sözler. Norma da rüyasından uyanınca aktüel zamana geri dönülür. Rüyalarda vurgulanan Türk askerinin imkânsızlıklar, mahrumiyeler içerisinde vatanını savunmaya çalıştığı, karşı taraftaki askerlerin ise zengin imkânlara sahip oldukları vb. bazı bilgilerin, tarihî bilgilerle örtüştüğü dikkat çekmektedir.

[361] *age.*, s. 84.
[362] *age., s.* 88.

Romanda bu aşamadan sonra Şehitler Abidesi'nde yapılan törendeki konuşmalar aktarılır. Bu savaşların sonunda "Çanakkale, geçilmez!" gerçeğinin bir kez daha kanıtlandığı, altı yüzyıldır Türklerin olan bu toprakları korumanın Türklerin en doğal hakkı olduğu vurgulanır. Mustafa Kemal Atatürk'ün de tarih sahnesine ilk kez Gelibolu Savaşları'yla çıktığına dikkat çekilir. Ülkelerin ulusal marşları çalınır, büyükelçiler bu kez de şehit olan Türk askerlerinin anısı için anıta çelenk bırakırlar. 57. Alay Şehitliği'nde, Fransız, İngiliz, Avustralyalı askerlerin mezarlığı olan Tek Çam Mezarlığı'nda ve Yeni Zelanda askerlerinin mezarlarının bulunduğu Conkbayırı'nda da ayrı ayrı anma töreni yapılır. 57. Alay'daki tüm askerlerin şehit olduğu vurgulanır.

Conkbayırı, Gelibolu Yarımadası'nın Anafartalar bölgesindeki bir tepenin adıdır. Anzaklar en fazla bu noktaya kadar ilerleyebilmişlerdir. Mustafa Kemal'in Türk askerlerinin başına geçmesinin ardından da geri püskürtülmüşlerdir. Hasan Dede, Conkbayırı ile ilgili anılarını anlatırken "*Tepeden aşağı dereler gibi, gürül gürül kan akıyordu. O kadar çok asker öldü."*[363] demiştir. Zeynep, törenlerde yapılan konuşmalardan Conkbayırı'na saldırıyı Yeni Zelandalı askerlerin başlattığını ama kendilerine destek olması planlanan İngiliz askerlerinin yardıma gelmekte geç kalmaları nedeniyle iki günde iki bin kadar askerin öldüğünü öğrenir. Ağustos ayı başındaki çarpışma, Anzakların Türk topraklarında ilerleyebilmek için yaptıkları son büyük saldırı olmuştur. Sonuç, Türk tarihine "Anafartalar Zaferi" olarak geçmiştir. İngiltere, Çanakkale'yi karadan asker çıkartarak ele geçirme planının işe yaramadığını anlamıştır. Geri çekildiklerini Türkler'in fark etmemeleri ve hâlâ siperlerde olduklarını sanmaları için grup grup terk etmişlerdir Gelibolu'yu. Ayak sesleri duyulmasın diye yerlere battaniye sermişler, askerlerin postallarına kumaş parçaları bağlamışlardır. Bir gün şafaktan önce gelen Anzaklar, bir başka gün yine şafaktan önce gitmişlerdir. Türk siperlerindeki iki er ise "Düşman, kaçmış! Düşman, kaçmış!" diye bağırarak bunu duyurmuştur.

Törenlerden hemen sonra duygu ve düşüncelerini paylaşmak için Pınar Öğretmen'in evine giden Zeynep, ona konuşmalarda geçen "özgürlük" ile neyin kastedildiğini anlamadığını söyler. *"Bizim olan toprakları almaya kalkmak, yurdunu savunan askerleri öldürmek, kime ne özgürlük sağlar ki? (...) Düşündüm durdum. Belki*

[363] *age., s.* 99.

dedim, kendilerinin özgür olmadığını bu savaşta fark ettiler. Bir başka ülkenin emriyle, hiç ilgileri olmayan bir yerde savaşıp ölmek yerine, gerektiğinde savaşmayı ve ölmeyi kendilerinin seçme özgürlüğünü söylemek istiyorlar. (...) Çanakkale'de ölüp İngilizlerle Ruslara yol açmak, hangi Avustralyalıya ne sağlar ki? (...) İmparatorluk adına kullanılmak bu. Kukla gibi. Onun yerine her ülke kendi öz benliğini bilse, nerede, ne yapacağını seçme özgürlüğü olsa daha iyi değil mi? Bir savaşın amacı ancak böyle bir özgürlük olabilir."[364] der.

Peggy ise Gelibolu Savaşları'nın Yeni Zelandalılar için büyük bir kayıp olduğunu düşünür. Gelibolu'yu anlatan bir kitapta okuduğu bilgileri anımsar: Anzaklar tepelerde yardım bekleyerek çarpışırken ya da siperlerde vurulan arkadaşlarının ölüleriyle yan yana beklerken İngilizlerin aşağıda, Suvla Koyu kıyısında oturmuş, çay içmekte olduklarını görebiliyorlarmış. Peggy sonra isyan edercesine annesine sorar: *"Ne boşuna bir ölüm değil mi, İngiltere'ye destek olacağız diye kalkıp buralara gelenler için?"*[365] Norma, savaşın ölmek ve öldürmek olduğunu, Mustafa Kemal'in de askerlerine *"Ben size savaşmayı değil, ölmeyi emrediyorum."* dediğini söyler. Peggy ise heyecanla karşı çıkar: *"Ama o başka, çok başka. Onlar için kendi topraklarını korumak söz konusuydu. Vatanlarında özgür yaşamak uğruna çarpıştılar. Böyle bir amaç için ölmek doğru."*[366]der. Norma, okuduğu kitaplardan birinde Gelibolu'ya asker çıkartmayı düşünen ve planlayan Winston Churchill'in yıllar sonra yazdığı bir mektupta bu savaştan söz ederken "Bir kumar oynadım." dediğine dair bilgiler olduğunu anımsar. *"Bir kumar! Oyun taşları on binlerce genç asker olan bir kumar ya kazanılacak ya kaybedilecekti. Dünyanın öbür ucundan buraya, bir kumar oynansın diye gelip ölmüşlerdi."*[367] diye düşünür. Romanda Anzakların, Gelibolu Savaşları'na katılmalarının yanlışlığı Büyükdede Frank'ın bazı davranışları aracılığıyla da hissettirilmiştir. Büyükdede Frank'a 60. yıl törenlerine katılması için Başbakanlıktan mektup gelmiştir ama Frank Dede, bu daveti kabul etmemiş, İngiltere Kraliçesi tarafından kendisine verilen Victorya Haçı adlı madalyayı hiçbir gün takmamış, savaştan hemen hemen hiç söz etmemiştir.

---

[364] *age.*, *s.* 109.
[365] *age.*, *s.* 111.
[366] *age.*, *s.* 112.
[367] *age.*, *s.* 113.

Peggy ve Norma, Mustafa Kemal Atatürk'ün cümlelerinin yazılı olduğu anıtı görünce çok etkilenirler. Bu anıtta *"... Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır."*[368] cümleleri yer almaktadır. Peggy, bu sözleri okuyunca *"Elinden vatanını almaya geldiğimiz insanların ölülerimize böylesine kucak açması, inanılmaz bir şey."*[369] der. Norma da ellerinden topraklarını almaya geldikleri insanların, büyük bir anlayışla ölülerine kucak açmasını, diledikçe gelip ölülerini ziyaret edebilmelerini, her yıl dönümünde binlerce kişiyle gelip bu ülkede anma törenleri yapabilmelerini uyumu, anlayışı, hoşgörüyü ve özgürlüğü barındıran "barış" kavramıyla değerlendirir. Bütün bu gördüklerinden sonra savaşların boşuna olduğunu, insanların ve insanlığın ancak barış ortamında gelişebileceğini düşünür.

Peggy ve Norma bu farkındalıkları yaşarken Büyükdede Frank'ın arkadaşı Bill Amca'nın küçük kızı Mary, babasının Gelibolu'dan, arkadaşı Bob Edmonds'a yazdığı mektuplara Edmonds'un kızı aracılığıyla ulaşmış ve mektupları Savaş Müzesine vermeden önce arkadaşı Tilly'nin de mektupları okumasını sağlamıştır. 30 Nisan 1915 ile 6 Aralık 1915 tarihleri arasında yazılmış 9 mektup ile savaşta yaşananlar okuyucuya aktarılmıştır. Bu mektuplarda Bill Amca, savaşın zorluklarını anlatmakla beraber Türk askerine dair de önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Ölülerini gömmek için ateşkes ilan ettiklerinde onlarla konuştuğunu, kendilerine anlatıldığı gibi vahşi, kaba, saldırgan insanlar olmadıklarını belirtmiş, birbirlerine ceplerinden çıkardıkları fotoğrafları gösterdiklerini, küçük hediyeler verdiklerini anlatmıştır. Kendilerine dağıtılan gaz maskelerini takmadıklarını, Türkleri artık tanıdıklarını, onların dürüst savaşçılar olduklarını ve gaz kullanmayacaklarını bildiklerini ifade etmiştir. *"Türkler, hiçbir gün batan gemilerimizden kurtulanlara ateş etmediler."*[370] diye yazmıştır. Kar yağdığını ve ömründe ilk kez kar gördüğünü, birçok askerin donarak öldüğü soğuk günlerde battaniyelerine sarılarak ısınmaya çalıştıklarını, Türk askerlerinde ise battaniyenin bile olmadığını, kollarını gövdelerine sararak ısınmaya çalıştıklarını anlatmıştır. Son mektubunda da Türklere duyurmadan çekileceklerini, eve dönecek olmalarının güzel

[368] *age.*, *s.* 113.
[369] *age.*, *s.* 115.
[370] *age.*, *s.* 127.

olduğunu ama burada ölen arkadaşlarının boş yere öldüklerini düşünmenin ve onları burada bırakmanın ise çok acı olduğunu yazmıştır.

Anzaklar, Türklerin topraklarını vermemek için nasıl savaştıklarını görünce vatan ve ulus kavramlarının iç içeliğini, birbirinden ayrılmaz olduğunu anlamışlardır. Gelibolu'yu ulusal tarih bilinçlerinin beşiği olarak görmeye, ataları İngiliz olsa da onlardan farklı bir topluluk olduklarını anlamaya başlamışlar. 1920'lerden beri 25 Nisan ulusal bayram ve tatil günü olmuş, "Anzak Günü" konulu yazı yarışmaları Avustralya ve Yeni Zelanda'da bir gelenek hâline gelmiştir. Gelibolu, Anzakların ilk kez uluslararası bir savaşa katıldıkları yerdir. Gelibolu Savaşları'ndan sonra Avustralya'nın savaş konusundaki tutumu çok değişmiş, İngiltere'nin zorunlu askerlik önerisine karşı çıkmışlardır.

Romanda Zeynep ve Peggy'nin sorgulamaları sonucunda savaşların ancak özgürlük uğruna yapılması durumunda mazur görülebileceği düşüncesi vurgulanmıştır. İki genç arasında oluşan dostluk ile de insan olma ortak paydasında gelişecek olan birlik ve beraberlik duygularına işaret edilmiştir. Peggy, Gelibolu'ya gelip Zeynep'i tanımış olmaktan dolayı çok mutludur. Zeynep de onunla sürekli haberleşmeyi ister. Ayrılırken de okul yakalıklarından birini Peggy'ye armağan eder. Zeynep'in arkadaşlığa değer veren bu davranışından dolayı çok mutlu olan Peggy de ona koala şeklinde bir iğne hediye eder. Peggy, iki ayrı ülkede yaşayan insanların birbirine pek çok yönden benzeyebileceğini, bu ülkenin insanları iyidir, şu ülkenin insanları kötüdür, şeklindeki ön yargıların geçersiz olduğunu, böyle kalıplarla düşünmenin dünyayı eksik tanımaya yol açacağını, insanların birbirlerini yakından tanımaları, dost olmaları durumunda birbirlerinin özgürlüğünü de kollayacağını düşünür. Bir değişim programı başlatarak her yıl bir Türk öğrencinin Avustralya'ya gitmesi, Avustralyalıların da Türkiye'ye gitmesine dair görüşlerini annesiyle paylaşır. Norma, annesinin tutucu tavrıyla onayladığı değerleri, kendi kuşağının ancak sorgulamaya başladığını, Peggy ve yaşıtlarının ise daha ileri giderek geçmişte yaşanan acıların gelecekte yeniden yaşanmasını önlemek için bir şeyler yapmak istediklerini fark eder. Roman *"Şafakta yanan yüzlerce, binlerce mum… Aynı kıyıda ömürlerinin şafağında yanıp yok olan yüz binlerce genç insan gibi."*[371] cümleleriyle sona erer. Romanda Zeynep ve Peggy adlı gençlerin ailelerinin benzer yaşantılar içerisinde

[371] *age., s.* 156.

kurgulanması, savaşta farklı cephelerde olunsa da acıların benzer olacağı düşüncesini işaret etmektedir.

"Gençlik-Roman" etiketiyle yayımlanmış olan bir diğer tarihî roman da Ayla Abak'ın kaleme aldığı *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni* adlı eserdir. Romanda olaylar 1447'de başlayıp Fatih'in vefat yılı olan 1481'de son bulur. 30 bölümden oluşan romanda bölüm başlarında tarih ve bazen de tarih-yer ifadesi vardır. Eserde Fatih Sultan Mehmet, gençler için örnek bir lider, rol model olarak çizilmiş, Ali adlı bir genç kahramanın da Fatih Sultan Mehmet ile sohbet arkadaşı olması şeklinde bir kurgu oluşturularak romanın hitap ettiği kesim olan gençlerin özdeşleşim kurma imkânları artırılmıştır.

Eserde rüya motifinden sıklıkla yararlanılmış, sembolik rüyalara yer verilmiş, bu rüyaların kahramanların davranışlarına, hayata bakış tarzlarına yön vermeleri, psikolojik dönüşüm yaşamalarına yardım etmeleri ele alınmıştır. Siyasi, edebî, dinî alanlarda müjdeleyici olma, geleceğe işaret etme, bazen ikaz etme gibi işlevlere sahip olan ilahi kaynaklı olduğu düşünülen ve sembolik rüyaların olduğu bilinmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Yusuf'un rüyası, Oğuz Kağan Destanı'nda Uluğ Türk'ün rüyası, başta Osman Bey olmak üzere çeşitli devlet adamlarının rüyaları bunlara örnek gösterilebilir. Türk-İslam kültüründe devlet yöneticilerinin hâkimiyetlerinin ilahi kaynaklı olduğu düşüncesi, İslam öncesinde "kut" inanışı ile, İslam'ın kabulünden sonra ise "müeyyed min indillah" (Allah tarafından sağlamlaştırılmış, doğrulanmış, kuvvetlendirilmiş, yardım görmüş olan) düşüncesi ile ifade edilmiştir. Devlet büyüklerinin gördükleri beşaret rüyaları, özellikle tabir edenlerin de dinî bir kişiliğe ya da itibar edilen bir kişiliğe sahip olması ile ilahi tasdikin ifadesi olarak kabul edilmiş, yöneticinin halk nezdinde de kabul görmesinin bir aracı olarak değerlendirilmiştir.[372] Kimi zaman da devlet yönetimindeki bazı kararlar, görülen sembolik rüyaların tesiriyle alınmıştır.[373] *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni* adlı romanda da Fatih Sultan Mehmet'in gördüğü sembolik rüya, hocası Molla Gürani tarafından fetihle müjdelendiği şeklinde yorumlanır.

[372]Halil Çetin, "Osmanlı Saltanat Rüyaları ve Tarihî Bağlam", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt / Volume XXVII, Sayı / Number I, Temmuz /July 2012, *ss.* 37-68.
[373]Savaş Kurt, Beyza Kurt, "Türk Devlet Kültüründe Rüya", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, 8/2, *ss.* 239-246.

Fatih Sultan Mehmet, bu rüyadan da güç alarak fethin gerçekleşeceğine dair inancını taze tutar.

Roman, Şehzade Mehmet'in 1447 yılında gördüğü bir rüya ile başlar. Bu rüyada Şehzade Mehmet, kıyıdan baktığı zaman kocaman beyaz kuğuların denizde yüzdüklerini, kendisinin de suyun üzerinde yürüdüğünü, onlardan birinin sırtında yükseldiğini, şehrin iki yakası arasında akan zümrüt rengi suların gözlerini kamaştırdığını, o anda ufuktan incecik bir hilalin doğduğunu görmüştür. Hocası Molla Gürani, onun bu rüyasını, sana Konstantinopol'ün fethini müjdeliyor, diyerek yorumlar. Rüyada hilalin doğmasının simgeselliği oldukça açıktır.

Sultan Mehmet, Konstantinopol kuşatması devam ederken 21 Nisan 1453'te de sembolik bir rüya görür. Sultan, rüyasında savaşta yara aldığını, sürekli kan kaybetmesine rağmen yapılması gereken işleri yaptığını, dedesi Yıldırım'ın kendisine "Devletin güçlü olması için elinden geleni yap! Devletin bölünmesine ve zayıflamasına izin verme! Cesur ol!" dediğini, herkesin teker teker öldüğünü, kendisinin de diri diri kabre konulduğunu görmüştür. Sultan, uyanmak üzereyken de gözlerini kamaştıran bir ışık gördüğünü anımsar. Uyanınca yüreğini ferahlatmak için iki rekât namaz kılan Sultan Mehmet, âlemlere rahmet olarak gönderilen *Hz.* Muhammed (*sav*)'in tüm zamanını, maddi varlığını ve canını ortaya koyarak İslam'ı yaydığını, sonra bu hayata veda ettiğini düşünür. Salavatlar getirir ve *"Vazifemi yapınca yola çıkma zamanım gelecek. Orada seninle buluşmayı umuyorum ya Resulallah!"* der. Rüyası, Sultan Mehmet'te İslam'ı yayma konusunda vazifeli olduğu ve bu vazifesini yerine getirmek için zorluklarla mücadele etmesi gerektiği düşüncesini oluşturmuştur. Mükâfat olarak ise Resulallah'a kavuşmayı umar.

1476 yılında ise Fatih, rüyasında yılanlarla savaştığını görür. Bir yılanın kuyruğunda ise bembeyaz bir inci ve turkuaz bir taş vardır. Bu rüyayı görmeden önce ayak parmağındaki ağrıların dinmesi için kendisine ilaçlar veren Hekim Yakup ile yılanlar hakkında konuşmuştur. Yakup, insanlardaki yılan merakının nedenini soran Sultan'a insanlarda merak değil korku olduğunu bununla beraber eski şifa evlerinin kapılarında da yılan motifleri bulunduğunu söyler. Fatih de eskiden bu şifa evlerine maristan yani yılan evi denildiğini belirtir ve Lokman Hekim'e atfedilen bir kıssa anlatır. Söylenilenlere göre yiyenlere ebedî yaşam ve ölümsüzlük bahşeden otu bulan Lokman

Hekim'in, keşfinin heyecanıyla köprüden geçerken düşürdüğü otu bir yılan yemiştir. Yılanların bu sebeple ölümsüzlüğü, hayatı ve sağlığı temsil ettiğine inanılır. Ahi Evran Şeyhi Mahmut'un da yılandan kırbaç yapıp panzehir elde ettiğini söyleyen Fatih Sultan Mehmet, Yakup Hekim'e yılanlar hakkında neler bildiğini sorar. Yakup Hekim de yeryüzünde binlerce yılan türü olduğunu, zehirli olanların ise bu sayının yarısından bile az olduğunu söyler. Bunlar Fatih'in de bildiği şeylerdir. Yakup, zehirli yılanın ölüm sembolü olduğunu, eski eserlerde kullanılan çift başlı yılanın ise zehir ile panzehiri hatırlattığını, eski Türk hikâyelerinde de yılanın hürmetkâr, sabırlı, dost, yardımcı ve bilge bir mahluk olarak tanımlandığını söyler. Fatih *"Bu özellikler sende de var Yakup. Seni bir yılana benzettim desem yanlış anlar mısın?"*[374]şeklinde karşılık verir. Bu şekilde romanda Yakup Hekim'in dost görünerek aslında azar azar Fatih'i zehirlediği ve ölümüne sebep olduğuna dair ima edilenlerin doğruluğuna dair bir his oluşturulur. Fatih Sultan Mehmet, rüyasını bu kez genç arkadaşı Ali'ye anlatarak inci ve turkuazın bir anlamı olup olmadığını araştırmasını ister. Kardeşi Osman'dan bu taşların şifa verici olduğunu öğrenen Ali, gümüş üzerine inci ve turkuaz süslemeli küçük bir kolye yaptırıp onu Sultan'a takdim eder. Sultan, şifalı taşların olduğu kolyeden Yakup'a bahsedince onun iki yüzlü, sinsi tavrı bir kez daha okuyucuya hissettirilir. Yakup, taşların şifa etkisini çok zayıf olduğunu, bunlardan medet ummanın zayıflık olduğunu söyler. Oysa Sultan, kolyeyi taktığı süre içerisinde kendisini çok iyi hisseder. Rahatsızlığı biraz hafifleyince de 1481 yılında 49 yaşında sefere çıkma kararı alır. İstanbul'a bakar ve *"Güzel şehrim! İslam şehri! Sen kıyamete dek İslam üzere mesut ol!"* der. Bu şehri bir daha göremeyeceği duygusuyla *"Ah, feryat! Dönüşü olmayan gidişten… Sevilenlerin hasretinden feryat!"*[375]der. İnci ve turkuaz işlemeli kolyesini denize bırakır ve İstanbul'un kıyamete kadar yedi iklimden gelmiş bilginler, mimarlar, mahir mühendisler, sanatçılarla, inci gibi gözyaşı döken âşıklarla, şairlerle ve onların dillere destan şiirleriyle dolup taşması, İslam medeniyetinin kalbi olması için dua eder. Kolyeyi çıkarıp denize atmasından sonra ayak parmağındaki ağrılar iyice artar. Rüyada şifayı temsil eden yılan ve taşların gerçek hayatta karşılığı olduğu bu şekilde ifade edilmiş ve rüyanın sahihliği vurgulanmış olur.

Romanda önemli rüyalardan biri de 1453'te Fatih Sultan Mehmet'in Eyüp Sultan Hazretleri'nin kabrini bulmak istemesi, bulunması durumunda bir sahabeyle ortak ve

[374]Abak, *s.* 246.
[375]*age.*, *s.* 254.

kıymetli bir gaye taşındığının ve fethin hangi gizli desteklerle gerçekleştiğinin daha iyi kavranacağını düşünmesi aracılığıyla aktarılır. Akşemseddin, Fatih Sultan Mehmet'in konuyu kendisine açmasından sonra istihare yapar ve Eyüp Sultan'ın kabrini bulur. İşaret ettiği yer kazılınca mermerden yapılmış ve üzerinde "Eba Eyyub'un kabridir." yazılı bir mezar taşı bulunur. Kabrin yerini değiştirmeye çalışanlar ise başarılı olamaz.

Rüyaların, insan psikolojisi açısından önemi bir de Antonio'nun gördüğü bir rüyanın etkisiyle başkalaşması, fikirlerini değiştirmesi bağlamında ele alınmıştır. Venedik casusu olan Antonio, rüyasında Sultan Mehmet'in kendisine "Sen ne güzel bir askersin!" dediğini, Sultan'ın gözbebeği içinde şehrin rengârenk parıldadığını, göz alıcı bir yeşile boyandığını, elindeki kılıcın kabzasında altından bir alem olduğunu, onu Sultan ile birlikte kaldırıp denize tuttuklarını, şehrin iki kıyıdan başlayarak dalga dalga derlenip toparlandığını görmüştür. Antonio, her şeyi aşikâr eden bu aydınlığı sevmiştir. Berrak denizin mavi saçları, serin rüzgârla taranmaktadır. Gördüğü bu rüya, Antonio için bir dönüm noktası olmuştur. Artık kimin tarafında yer alacağını daha iyi bilmektedir.

Romanda İstanbul'un fethedilmesinde kararlı, cesur, bilgili, imanlı bir yöneticinin ve onun yanında canlarını feda etmeyi göze alarak kahramanca savaşan kılıç ehli askerlerin yanı sıra velilerin manevi desteklerinin önemi sık sık dile getirilmiştir. Fatih'in hocası olan Akşemseddin, Molla Gürani ve Molla Hüsrev veli tipinin temsilcileridir. Sultan Mehmet'i, Fatih yapan unsurlar arasında bilgisi, zekâsı, inancı, yaratıcı düşünebilmesi, en zor zamanda bile pes etmeyip yeni icatlar yaparak savaşın gidişatına yön vermesi *vb.* olduğu kadar bu erenlerin manevi desteği de vardır.

Mart 1453'te Otağ-ı Hümayun'da gece namazına kalkan Sultan Mehmet, hocası Akşemseddin yanına gider. Sohbetleri esnasında Sultan Mehmet, kaderde yazılmış olanları duayla değiştirmenin mümkün olmadığını düşündüğünü söyler. Akşemseddin *"Yanılıyorsunuz. Allahuteala kendi yazdığı kaderle bağlı değildir. (...) Kulun çabası ve arzusu Yaradan için çok değerli. Hem dua etmezsek kul olarak ne kıymetimiz kalır? (...) Güvenin! Daha çok güvenin ona oğlum. Dualarınızın kabul olacağına dair kalbinizi açın ve itimat edin ona. Israrla isteyin muradınızı, her şeye gücü yeten asıl Sultan'dan! Unutmayın ki bu şehri fethedeceğiz! Onu sadece şeklen değil, manen de imar edeceğiz!"*[376] diyerek ona yol gösterir. Sultan Mehmet'in sarsılan ruhu, bu dostça emirle

[376]*age., ss.* 42-43.

rahatlar. Akşemseddin, ellerini açar, başını hafifçe öne eğer, duaya başlar: *"Rabbim! Rabbim, bize apaçık bir fetih ver! Günahlarımızı bağışla! Bizi doğru yola ilet! Ordumuza şanlı bir zafer bahşet. İmanımızı kat kat artıralım diye kalplerimize huzur ve güven ver. Şüphesiz göklerin ve yerlerin orduları senindir. Sen hakkıyla bilensin, hüküm ve hikmet sahibisin. (...) Sen bizim için bir zarar ya da fayda dilersen buna kim karşı koyabilir? (...) Öyleyse senden, yalnız senden zafer diliyoruz."*[377] Sultan Mehmet, "âmin"lerle katıldığı bu duanın kendisine Fetih suresini hatırlattığını ifade eder ve bu surenin son ayetlerinden bir kısmının anlamını söyler: *"Muhammed, Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir."*[378]Akşemseddin, Sultan Mehmet'e Peygamber Efendimiz'in 'Ne güzel emîr! diye övdüğü o insan olarak tarihe geçmesi için dua eder. Sultan Mehmet, secdeye gider, alnında iz çıkacak kadar secdede kalır. Lütuf ister, inkârcılara karşı güç ister Allah'tan.

Akşemseddin ve Molla Gürani'nin bir başka desteği de Sultan Mehmet'in Haliç'teki zincirlerin kesilemeyeceğini anlayınca gemileri, tekerlek takarak Haliç'e kadar karadan yürütmeyi düşündüğü zaman gerçekleşir. Halil Paşa gibi bazı devlet büyükleri onun bu düşüncesine sıcak bakmazken Akşemseddin, kendisine desteğini ifade eder. Molla Gürani de *"Sultan'ım! İnşallah fetih size nasip olacaktır. Müritlerimle beraber her kararınız da sizinleyim. Kefenimi boynuma sararak... Sonuna kadar hem de..."*[379] şeklindeki cümleleriyle ona destek olur. Sultan, hocalarının bu desteğini gördükten sonra yüksek sesle "*Hep beraber, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammet (sav)'in müjdesini gerçekleştireceğiz inşallah. İmkânsızı mümkün yaparız bu yolda. Gerekirse gemileri havada bile uçururuz."*[380] der. Hocası Akşemseddin'e de *"Hocam! Ben bu yola kesin olarak baş koydum. (...) Ya biz bu şehri alacağız ya da o bizi alacak. (...) Siz de duanızı eksik etmeyin, ne olur!"*[381] diyerek kararlılığını bir kez daha dile getirir ve hocasınıdan

---

[377] *age., s.* 44.
[378] Yazar, roman boyunca alıntıladığı ayetlerin meallerini şu kaynaktan aldığını dipnotta belirtmiştir. *Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2008.
[379] Abak, *s.* 88.
[380] *age., s.* 88.
[381] *age., s.* 88.

zafer için dua etmesini ister. Bu cümle, Akşemseddin'in kalbine çelikten bir ok saplar âdeta. O andan itibaren hemen hiç ara vermeden dua etmeye başlar.

Romanda bu manevi hazırlıkların yanı sıra İstanbul'un nasıl fethedildiği askerî ve siyasi boyutlarıyla da yansıtılmıştır.

Mart 1452'de henüz yirmi yaşını yeni bitirmiş olan Sultan Mehmet, Yıldırım Bayezid Han'ın yaptırdığı Güzelcehisar'ın (Anadolu Hisarı) tam karşısındaki tepeye Nisan 1452'de yeni bir hisar yaptırmaya başlar. Konstantin, çalışmalar devam ederken duyduğu rahatsızlığı mektuplarla ve elçilerle Sultan Mehmet'e iletir. Sultan Mehmet *"(...) Kendi topraklarımın üzerinde gönlümün istediği şeyi yapmama karşı gelmek için elinizde ne hak ne de güç vardır. İki yaka da benimdir. Anadolu sahili benimdir. (...) Gidiniz, efendinize söyleyiniz ki şimdiki Osmanlı padişahı kendinden öncekilere hiç benzemez. Benim iktidarımın eriştiği yerlere, imparatorunuzun hayalleri bile erişemez."*[382]şeklinde cevap verir. Konstantin bu kez, himayesinde bulunun Şehzade Orhan'ın iaşe masraflarının iki katına çıkarılmasını, talep kabul edilmezse şehzadenin salıverileceğini, saltanat davasına da yardımcı olunacağını belirttiği mektubunu Sultan Mehmet'e gönderir. Sultan Mehmet, elçiye cevabı yakında vereceklerini söyler. Aklında Bizans'ı yıkmak vardır. Sultan Mehmet, para yardımını tamamen keserek tehditlerden korkmadığını ifade etmiş olur. Sultan Mehmet'in yaptırdığı hisarın burçlarında Muhammed adının baş ve son harflerini okumak mümkündür. Bunu Peygamberimiz *Hz.* Muhammet (*sav*)'e saygısından dolayı yapmıştır. İstanbul'u fethetmek isterken de Peygamberimiz *Hz.* Muhammet (*sav*)'in övgüsüne mazhar olmak istemektedir. Boğazkesen Hisar'ının inşaatı üç dört ay içerisinde tamamlanır. Sultan Mehmet, Bizans zindanlarından kanallar açılarak kaçırılan dökümcü ustası olan Macar Urban'ı da işinin ustası diye getirtmiştir. Fetih hazırlıkları devam eder. Tam dört yüz parçadan oluşan bir donanma inşa edilmektedir. Konstantinopol'e yardım gelmesini engellemek için Turhan Bey komutasındaki Osmanlı donanması Mora'ya gönderilir. Her türlü tedbiri alan Sultan Mehmet, Macarlarla antlaşmaları da yeniler. Yedi direkli, üç kubbeli Otağ-ı Hümayun'un yanında, Kur'an okunur. Mehter marşı ile askerler şevke gelirler. Sonra Osmanlı topraklarında yaşayan Hristiyanlar için de dinî bir ayin yapılmaya başlanır. Morallerini bozan Mehter marşıyla dişlerini sıkan Hristiyanlar, duyduklarıyla hayretler içinde

[382]*age., s.* 21.

kalırlar. Bunlar, Konstantinopol'de de duyulunca Cenevizli bir tüccar, sarraf Vellano'ya bu ayinin dinlerine hoşgörü gösterileceğinin işareti olduğunu söyler. Vellano, Türkler tarafından hepsinin kılıçtan geçirileceğini düşünür. Cenevizli tüccar, onun bu düşüncesine karşı çıkarak Türkleri tanıdığını, hiç de öyle korkulacak insanlar olmadıklarını, çok çalışkan olduklarını, abartılı yiyip içmekten, hafif meşrep davranışlardan ve süslü kıyafetlerden hoşlanmadıklarını söyler. Katoliklerin, şehri ele geçirdiklerinde Ayasofya'yı aşağılamak için hayvanlarını mabede soktuklarını söyleyen Vellano'ya *"Bu muameleyi Türkler yapmayacaklardır işte."*[383] cümlesi ile cevap verir. Vellano ise ön yargılı düşüncelerinden vazgeçmez. Cenevizli tüccar, aman dilenmesi hâlinde Türklerin kendisini öldürmeyeceğine, disiplinli ve onurlu insanlar olduklarına inanır. Vellano, onun Türklerle anlaşma yapmış bir ajan olduğunu düşünerek bir hengâme sırasında onu öldürmeye karar verir. Türklere dair olumlu düşüncelere sahip olan yabancı kahramanlardan biri de Antonio'dur. Müslüman Türklerin cesur, kararlı ve mücadeleci, hazırcevap, misafirperver, alçak gönüllü olduklarını, kendilerini ezmek isteyenlere karşı asla âciz olmadıklarını, hemen hepsinin temizlik düşkünü olduklarını düşünür.

18 Nisan 1453 tarihli bölümde ise romana bir macera atmosferi katan olaylar nakledilir. Ali ve Hasan adlı gençler, fark edilmemek için elbiselerine çamur, yüzlerine toprak sürerek bir gece vakti surlarda açılan gediklerden gizlice sızmaya çalışırlar. Sürünerek surlara yaklaşan iki genç, su dolu hendekten zorlukla geçerler. Ali'yi gören bir Bizans askerini, Hasan okuyla etkisiz hâle getirir. Ay ışığında fark edildikleri için ok yağmuru başlamak üzereyken Bizans komutanlarından biri olan Guistiniani, iki gencin birbirlerini korumak ister gibi hareketler yaptıklarını görür. *"Bu iki çocuk bile böyle bir işe kalkıştıysa… Buraya kadar gelebildiyse… Derhâl gereğini yapın!"* der. Asker yayını gerdiğinde mehter marşı duyulur: "*Ertuğrul'un ocağında uyandın / Şehitlerin kanlarıyla boyandın. / Nice düşman kalesine uzandın / Sana selam ey şanlı Türk sancağı!"*[384] Hasan, sancağı sallayan Ali'ye katılır. Guistiniani, gözlerinden yaşlar süzülürken kollarını ardına kadar açıp meydan okuyan bu iki gencin tavırlarında Sultan'ın gücünden izler olduğunu düşünür. Vurulmalarını emreder. Ayın bulutların arkasına gizlenmesinden istifade eden

[383] *age., s.* 99.
[384] *age., s.* 77.

Ali, sancağı yere sapladıktan sonra Hasan ile, yara alsalar da zikzaklar çizerek kaçmayı başarır.

20 Nisan 1453'te toplar, surlarda gedikler açsa da Haliç'e gerilen zincir bir türlü kesilemez. Papa'nın gönderdiği yardımların Bizans'a ulaşmasına da engel olunamamıştır. Sultan Mehmet, bunu engellemekle görevlendirdiği Baltaoğlu Süleyman Bey'in bütün mal varlığına el konulmasını emreder. Bu arada donanmaya atılan güllelerin, gemileri aşıp halka zarar verdiği haberini alan Sultan Mehmet, halkın zarar görmemesi için güllelerin kavisli gitmesi üzerinde çalışır ve bunu başarır. Haliç'teki zincirlerin kesilemeyeceğini anlayan Sultan Mehmet, tekerlek takarak gemileri Haliç'e kadar karadan yürütmeyi düşünür. Halil Paşa gibi bazı devlet büyükleri onun bu düşüncesine sıcak bakmazken Akşemseddin ve Molla Gürani'nin destekleriyle bu fikir hayata geçirilmeye başlanır. Sultan, Cenevizlilerden yağ alınarak kızakların yağlanmasını, uygun bir güzergâh belirlenmesini, işin gizli tutulmasını emreder. Gemilerin yürüyeceği kızaklar döşenir, bolca yağ sürülmüş tekerlekler üzerine yerleştirilen yetmiş parça gemi, Ali ve Hasan'ın da içinde bulundukları gönüllüler ve öküzler tarafından çekilmeye başlanır. Üzüm bağları ve ağaçlarla kaplı bir alan, bu iş için önceden düzleştirilmiş, manda derileriyle kaplanmış ve ziftlenmiştir. Kızaklar bunların üzerine kurulmuş, gemiler de denizden kaldıraçlar yardımıyla kızaklara yerleştirilmiştir. Usta mühendisler yönetiminde Tophane'deki Boğazkesen Kalesi'nden Galata bayırına doğru yola çıkılır. Ali, her adımında ilerleyen gemiyi neredeyse tek başına çekiyormuş gibi güçlü hisseder kendisini. Esen rüzgâr da onlara muazzam bir yardımcı olur. Yokuştan inmeye başlayan ilk gemi, makaralarla kendisine bağlanmış olan başka bir gemiyi ağırlığıyla çeker. İkinci gemi de üçüncü gemiyi kendi ağırlığıyla tepeye yükseltir. Gün doğduğu zaman naraların ve tekbirlerin sesine uyanan Bizanslılar, hayal gördüklerini sanırlar. Bir rahibin elindeki haç da yere devrilince halk, çil yavrusu gibi dağılarak *"Eyvahlar olsun! Gördünüz mü? Meryem Ana bizi terk etti!"* derler.

20 Mayıs 1453'te Haliç kıyısında kırk bini süvari olmak üzere iki yüz bin asker toplanmıştır. Elli dört gün surlar toplarla vurulur. Surları yıkmak maksadıyla on dört ayrı yerden tünel kazılmıştır. Tünel kazanların içinde Ali de vardır. Bizanslılar, sur diplerine koydukları içi su dolu kovaların titreşimlerinden tünel kazıldığını anlamışlar, buralara iğrenç kokulu, yağlı sular döküp dumanlar salmışlar, tünellere su boşaltmışlardır. Burada çalışanlardan bazıları şehit olmuştur. Fetih hazırlıkları başladığından beri muhalif bir

tavır içinde olan Çandarlı Halil Paşa, tünellerdeki kayıplardan sonra da Sultan'a kuşatmayı kaldırmasını telkin eder. Sultan'ın yüreğinde ise *"Alacaksın, bu şehri muhakkak alacaksın!"* sesi yükselir. Zağanos Paşa, Sultan'a kuşatmadan vazgeçilmesi fikrinde olanların Osmanlı ordusunun muazzam gücünün farkında olmadıklarını söyler ve orduya kısa ama güçlü bir hücum imkânı verilmesini talep eder. Sultan, derhâl icraata geçilmesini emreder. Sultan Mehmet, yüksekçe bir yere çıkarak askerlerine seslenir: *"Yeniçerilerim, evlatlarım! Nereye sefer düzenlediysek orada cesaretinizi ispatladınız. Şehri fethetmenin eşiğine geldik. (...) Sizlere sorduğumda surları yıkabilirsem şehri alabileceğinizi söylemiştiniz. Surlarda yeteri kadar gedik açıldı. Demek ki yakında hücum zamanıdır. Var mısınız?"*[385] Yeniçeriler yaşlı gözlerle *"Varız Sultan'ım!"* derler. Sultan *"(...) Haydi, sizi iki cihanda memnun edecek saldırıya hazırlanın! Fetih çok yakın!"* diyerek askerlerine cesaret verir.

25 Mayıs 1453'te açılan lağımlardaki Osmanlı askerleri, geri püskürtülür. Kulelere tırmananlarla kanaldan çıkmayı başaranlara Rum ateşine bulanmış balıkçı ağları atılır. Denizin durgun yüzeyinde çabucak yayılan bu ateş, pek çok gemiyi cayır cayır yakar. Şahi topunun çatladığını gören Macar Urban, topun artık kullanılamayacağını Sultan'a bildirir. Böyle hassas bir durumda şahi topunun iflası, tüm emeklerin boşa çıkmasına sebep olabileceği için Sultan, topun bir şekilde yine çalışır duruma getirilmesini emreder. Urban, topu iyice yağlayıp çelikten yapılmış destek halkalarla güçlendirse de top kendini patlatır ve Macar Urban da hayatını kaybeder. Guistiniani, bunun bir umut ışığı olabileceğini düşünür. Onun yaralarını tedavi eden ve rahibe olan bir hemşire, Hristiyanların günahlarının cezasını çekeceklerini söyler Guistiniani'ye. Sultan'ın icadı olan aşırtma güllelerden biri hemşireye isabet eder. Hemşirenin son sözleri *"Ellerinde hükmü sağlam bir kitapla mücadele edenler galip gelecek!"*[386] olur.

29 Mayıs 1453'te Sultan'ın tasarladığı yeni kulelerle tekrar saldırıya geçilir. Madenî levhalarla kaplı, yağlı toprak sıvalı bu kuleler ateşe çok dayanıklıdır. Taarruz akşama kadar sürse de kesin bir netice alınamaz. Sultan Mehmet, Konstantin'e elçi göndererek malını ve hazinesini alarak şehri terk etmesini, halktan da isteyenlerin şehri terk edebileceklerini söyler. Sultan'ın ve Osmanlı askerlerinin azmini hayal bile

[385] *age., s.* 106.
[386] *age., s.* 114.

edemeyen İmparator, olumsuz yanıt verir. Bunun üzerine Sultan'ın umumi saldırı emri gereğince karadan ve denizden harekete geçilir. Yer gök "Allah" diye bağıran askerlerin sesleriyle dolar. Bizans askerleri ile ilk karşılaşanlar piyade birlikleri olur. Surlarda açılan gediklerden içeri girenlerden bir kısmı hemen oracıkta şehit olurlar. Yeniçeriler o anda yanlarında "*Haydi yiğitlerim, davranın! Ölmeye değil, şehit olmaya!"*[387] diyen Sultan'ı bulurlar. Hasan'ın hemen yanındadır Sultan. Celallidir. Hasan, Sultan'a bakarken Sultan da ona bakıyordur. Sultan'ın gözünden Hasan'ın gözüne bir korkusuzluk ateşi geçer. Sultan, kılıç tutan kolunu kaldırır ve "*Askerlerim! Ben de sizinle ölmeye hazırım. Tekbir aşkına, haydi! Allah Allah!"*[388]der. Hasan ileri atılır, Sultan ile aynı safta ilerler. Hücum marşının gittikçe hızlanan sesi çınlar. Herkes tek başına bir ordu gibidir o an. Hasan, topların açtığı gediklerden destek alarak inanılmaz bir süratte surlara tırmanır. Sırtına saplanan okların farkında değildir. Hasan surlara yarıya kadar tırmanmışken aşağıdakiler, ona kızgın yağ boşaltmaya hazırlanan Bizans askerlerini fark ederler. Kanaldaki patlamadan kurtulmayı başaran Ali, Hasan'ın üzerine kızgın yağ boşaltmaya çalışan Bizanslı askerin alnına okunu saplar. Burçlardan atılan onlarca ok, bedeninde derin yaralar açar Hasan'ın ama okların her biri ona bir iğne batmasından daha fazla acı vermez. Hasan, yeşil sancağı burçlara diker. Şehre giren ilk yiğittir o… *"Allah'ım, bu sancağı buradan indirtme!"* diye dua eder. O an ölümün hiç de kötü bir şey olmadığını düşünen Hasan, dirilmek ve tekrar bu yolda ölmek ister. Son sözü "Allah" olur. Ulubat'ta başlayan hayatı, Konstantinopol surlarında yüce bir amaç uğruna son bulur. Hasan'ın şehit olduğu anlarda Ali de çok kan kaybettiği için bayılır. Bizans'ın su kuyularını hafiyelerle zehirlediğinden beri bir yudum su içilememektedir. O anda, belinde kılıcı olan ak sakallı bir ihtiyar, Ali'ye bir su kırbası uzatır. İhtiyar adam, oradaki herkese bu kırbadan su verir. İlerideki küçük bir su akıntısını takip eden askerler, suyun gürleştiğini görürler. Ali, kısa bir süre sonra kendisine su veren ihtiyarın da şehit olduğunu görür. Elindeki kırbadan hiç tükenmeyecek gibi görünen ışıltılı bir su akmaktadır. Yaşlı adamı hemen oraya defnederler. Fatih Sultan Mehmet, kuşatmanın zor zamanında ortaya çıkıp herkese su dağıtan ihtiyar ile ilgili bilgileri daha sonra Ali'den duyunca onun kabrini küçük bir türbeye dönüştürecektir. Ali, kendine geldiğinde dostları gibi şehitlik mertebesine ulaşmadığı için üzgündür. Hayatını kaybedenler arasında Antonio ve Halis Efendi de

[387] *age., s.* 117.
[388] *age., s.* 117.

vardır. Kiliselere sığınanlara dokunulmaz. Yaralılar olabileceğini düşünerek Bizans cesetleri arasında dolaşan Ali, bir yaralıya su vermeye çalışırken sarraf Vellano, bıçağını Ali'nin sırtına saplamak üzeredir. Bu arada Vellano tarafından hançerlenen Cenevizli tüccar sürüne sürüne onu takip etmiştir, hançerini Vellano'nun karnına saplar. Gözleri kararan ve nefesi kesilen sarraf neye uğradığını anlayamaz. Vellano da Cenevizli tüccar da ölür. Ali'nin gözünde bir anda her şey bir sis bulutunun ardında görünüyormuşçasına bulanıklaşır ve bir ağacın altında genç adam bütün bir gece hiç kıpırdamadan uyur. Uyandığında Yeniçerilerin seslerini duyar. Ali, ağrılarına ve yorgunluğuna rağmen Müslüman ölüleri bir yana, Hristiyanları bir yana dizer. Şatafatlı kıyafetleri olan, elinde süslü bir kılıç, parmağında kocaman taşlı elmas bir yüzük olan ölüyü fark eder. Adamın yumruk yaptığı avucunda ise altın haç vardır. Altın kartallı mor pabuçlarını görür ve cesedin Konstantin'e ait olduğunu anlar. Sultan Mehmet de bu arada Guistiniani'yi yaralı olarak bulmuştur. *"Git ve bu savaş bitsin. İyi savaştın ama yenildin. Haydi, git!"* diyerek onun canını bağışlar. Kendisini tanıyanlar tarafından bindirildiği gemi ile kıyıdan yavaş yavaş ayrılan Guistiniani yenilginin acısını bir türlü sindiremez ve Sakız Adası'nda bir süre sonra ölür.

30 Mayıs 1453'te beyaz atıyla şehre girerken Fatih Sultan Mehmet, *Hz.* Muhammet (*sav*)'in Mekke'ye girişini anımsar. Önce onun gibi başını eğer sonra da tüm vücuduyla eğilir. Fatih'i ve Osmanlı askerlerini şehrin girişinde karşılayan halk, ellerindeki çiçek demetlerini Sultan sanarak Akşemseddin'e uzatırlar. Akşemseddin, Fatih'i işaret eder. Fatih ise "*Hayır, çiçekleri ona veriniz. Sultan Mehmet benim ama o, benim hocamdır. İltifata layık olan odur."*[389] der. Sultan'ın sözleri üzerine kolları papatyalarla dolan Akşemseddin, şehre ondan önce girer. Fatih'in şehirde ilk görmek istediği yer, Ayasofya'dır. Kendisinden iyilik ve hoşgörü talep eden Patrik'e Sultan Mehmet *"Bizler istilacılar değiliz. Yakıp yıkmak için değil, inşa etmek, ihya etmek için geldik. Rahat olunuz. Bizden ancak şefkat ve adalet göreceksiniz."*[390] sözleriyle karşılık verir. Tasvirleri örterek ikindi namazını Ayasofya'da kılan Fatih, bir yeniçerinin, mozaiklerden bir parçayı fetih hatırası olarak almak niyetiyle sökmeye çalıştığını görünce çok sinirlenir. Bu mabede hürmet gösterilmesini, içindeki resim ve heykellere zarar verilmemesini emreder. Cuma hutbesini Fatih okur. Cuma namazını Akşemseddin

[389] *age., s.* 132.
[390] *age., s.* 133.

kıldırır. Fatih, ağlayarak şu duayı yapar: *"Rabbim! Âciz kuluna bu günleri gösterdiğin için sana sonsuz şükürler olsun! Ezan-ı Muhammedî'yi burada okumayı nasip ettin bize. Fetih, hakikatte işte şimdi tamamlandı. Senden Peygamber Efendimiz Hz. Muhammet (sav)'in şefaatini isteriz ya Rabbî! Bu fethe leke sürecek davranışlardan sakınmayı isteriz."*[391] Bu arada Fatih'in kesin emirleri sokaklarda yankılanır: *"Duyduk duymadık demeyin! Kimse Ayasofya'nın tek taşına zarar vermeyecek! Zarar verenler cezalandırılacak! Aman dileyen halka dokunulmayacak! Konstantin'in ölüsünü ya da dirisini bulan haber verecek!"*[392] Konstantin'in cansız bedeninin yerini gösteren Ali'yi Fatih, himayesine alır. Konstantin için bir tören yapılmasını emreden Fatih, Grandük'ü de evinde ziyaret etmek ister. Zağanos Paşa, ayağına mı gideceğiz deyince Fatih *"Zaferi kazandık diye başımız göklerde gezmeyeceğiz. Buraya Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (sav)'in vasiyetinin ihyası için geldiğimizi unutma! Buna leke sürmeyelim. (...)"*[393]diyerek fethin manevi bilincine sahip olduğunu bir kez daha ifade etmiş olur. Hayatı için endişelenirken Fatih'in kendisini ziyaret etmesine şaşıran Grandük Notaras, kendisiyle her dilde konuşabilen, yüksek zekâ sahibi Sultan'ı hazineleriyle kandırabileceğini sanır. Fatih, tepsideki mücevherleri inceler sonra tepsiye geri atar, şehri müthiş hazinesiyle niye korumadığını sorar. Bu hediyelerinin, şehir için harcanacağını belirtir ve *"Onları doğru amaçlar uğruna harcamayı bilmezsek Allah, bu şehre başka bir 'Fatih' bulmakta zorlanacak değildir."*[394] şeklindeki cümleleriyle hâkimiyetinin Allah'ın lütfu ve ihsanı olduğunu, bu emanete hakkıyla sahip çıkması gerektiğini ifade etmiş olur. Planları tutmayan Notaras, üç gün sonra şehri terk eder.

Haziran 1453'te Zağanos Paşa, kuşatma sırasında Çandarlı Halil Paşa'nın Bizans ile mektuplaştığını öğrenmiş ama ordunun moralinin bozulacağını düşündüğü için bu durumu Sultan'dan bile gizlemiştir. Fatih, Halil Paşa'nın fethi desteklemediğinin, kendisini sürekli engellemeye çalıştığının farkındadır fakat babasının emaneti olduğu için sabretmeye çalışmıştır. Şimdi bir de casuslukla ve Bizans'tan rüşvet almakla suçlanan Paşa'dan savunma ister fakat Paşa, Fatih'e sadakatini ispatlayamaz. Fatih, Halil Paşa'yı vezirlikten azlederek bütün mal varlığının da hazineye devredilmesini, kendisinin de zindana atılmasını emreder. Ataları sarayda görev yapmış ve babası Sultan Murat'ın

[391] *age., s.* 135.
[392] *age., s.* 135.
[393] *age., s.*139.
[394] *age., s.* 142.

saygısını kazanmış bir veziri idam ettirmek istemeyen Fatif, meseleyi Zağanos Paşa'ya devreder. Zağanos Paşa ise Halil Paşa'yı idam ettirir. Fatih Sultan Mehmet, göz yummak zorunda olduğu bu idamdan dolayı sonrasında içten içe büyük üzüntü duyacaktır.

Ocak 1454'te Fatih'in "İslambol" diye hitap ettiği şehir, baştan aşağı yenilenir. İmarethaneler, yoksul halka aş dağıtmaya hazırlanır, evsizlere sıcak bir yuva hâline getirilir. Gennadios Scholarios yeni patrik seçilir.

Fatih, gönülleri fethedecek davranışlarıyla, fermanlarıyla, inşa, ihya ve imar faaliyetleriyle İstanbul'u manen de fetheder. Öncelikle Ortodoksların haklarının korunacağını herkese duyurur. Hiç kimseye dinle ilgili bir zorlama yapılmayacak, halkın huzuru ve rahatı için azami dikkat edilecektir. Su kenarında çamaşır yıkayan Hristiyan kızlar varken Osmanlı askerleri su içmek için bile olsa oraya yaklaşmayacaklardır.

Galata-Ceneviz Kolonisi temsilcisi ile görüşüp onların dertlerini dinleyen Fatih, bu görüşmeden sonra Zağanos Paşa'ya Rumca bir amanname yazdırarak ülke sınırları içerisinde yaşayan azınlıklara gösterdiği ve göstereceği hoşgörüyü garanti altına alır. Galata halkı da diğer halklar gibi âdet ve ibadetlerini serbestçe ifa edebilecekler, kiliselerinde diledikleri gibi ayin düzenleyebilecekler, mallarına dokunulmayacak, ticaret mallarını Osmanlı mülkünün her yerinde satmaya izinli olacaklar, serbestçe seyahat edebilecekleri gibi gümrük ve angaryadan da muaf tutulacaklardır. Sadece haraç vergisi vermekle sorumlu tutulacaklardır. Onlar, korunup gözetilecektir. Başlarına anlaşmazlıkları çözmesi için kendilerinden biri tayin edilecektir. Din adamlarına kötü söz söylenmeyecektir. Sadece yeni kilise yapımına ve çan çalınmasına izin verilmeyecektir. Akşemseddin, bu amannameyi her okuyuşunda öğrencisiyle gurur duyar, onun adil ve başarılı bir hükümdar olacağına dair inancı her geçen gün daha da artar.

Fatih'in adalet karşısında boynunun kıldan ince olduğu Sinan-ı Atik adlı mimar ile yaşantıları aracılığıyla anlatılmıştır. Çocukken İslambol'a getirilen ve kabiliyetli devşirmelerden olan Christodoulos, Müslüman olmuş ve Sinan adını almıştır. Sonra da kendisine Sinan-ı Atik denilmiştir. Kendisinin hususi eğitilmesini emreden Sultan'ın bu ilgisine layık olabilmek için çok çabalayan Sinan-ı Atik kısa zamanda başarılı bir mimar olmuş ve başmimar ilan edilmiştir. Başmimar olur olmaz da Sultan'ın şanına layık, fethi hatırlatan bir cami inşa etmeye başlamıştır. Sultan'ın planına hiç karışmadığı caminin inşası, yedi yıl on bir ayda tamamlanmıştır. Haziran 1468'de Fatih, camiyi inceledikten

sonra kaşlarını çatar ve mimarbaşına caminin sütunlarının neden kısa olduğunu sorar. Sinan-ı Atik, şehrin zelzelesinin çok olmasından dolayı caminin uzun yıllar ayakta kalabilmesi için böyle yaptığını söyler. Fatih *"Bu nasıl mazaret! Bir mimarın vazifesi hem dayanıklı hem de azametli camiler yapmak değil mi?"*[395] der. Sultan'ın en çok kızdığı ve asla taviz vermediği şey, bir vazifenin tam olarak yerine getirilmemesidir. Sultan, kendi gönderdiği sütunların ne olduğunu sorar. Sinan-ı Atik, onları keserek kullandığını söyleyince Sultan, Sinan'ın ellerinin kesilmesini emreder. Sinan-ı Atik, İslambol Kadısı Hızır Bey'e gidip Fatih'ten şikâyetçi olunca Sultan, mahkemeye çağrılır. Kadı, mimarın camiyi geç de olsa tamamladığını, caminin sağlam ve ibadete uygun olduğunu, Padişah'ın beğenmemesinden dolayı mimara böyle bir ceza uygulamaya hakkı olmadığını söyleyerek kısas uygulanmasına hükmeder. Görevli, bunu bir Osmanlı Sultan'ına yapamayacağını söylediği zaman Fatih *"Behey gafil! Cezalar adamına göre uygulansaydı adalet kalır mıydı ortada?"* [396] diyerek ülkelerin kılıçla alındığı ama adaletle yaşatıldığı gerçeğini, adaletten asla vazgeçmeyeceğini ifade etmiş olur. Rum bir nalbant bu cezayı kendisinin tatbik edebileceğini söylediği zaman Ali, arkadaşı Sinan'a kısas hakkından vazgeçmesi için yalvarmaya başlar. Sinan, Sultan'ı affedince kadı, Sinan'a ömür boyu yetecek kadar maaş ödenmesine hükmeder. Fatih Sultan Mehmet, ellerini tahta masaya kararlı bir biçimde uzatmış beklemektedir hâlâ. Onun böylesine kararlı bir şekilde ellerini uzatması, Sinan-ı Atik'in mahkemeye başvurduğu için pişmanlık duymasına yol açmıştır. Sinan, bu yakıcı pişmanlığın sebebini anlayamaz. Onu kararından döndüren belki de Sultan'a duyduğu büyük sevgidir. Ellerini ağır ağır masadan indiren Sultan'ın yüzünün rengi bile değişmemiştir. Sinan-ı Atik, o günden sonra hayatla bağını koparır, kendisine verilen altınları sağa sola dağıtır. Sinan, Ali ile sohbetlerinde kendisinin Sultan'a kıyamadığını ama onun kendisine kıydığını, kardeş katline de izin verdiğini söyler. Ali ise o kararın sadece devlete isyan edenler ya da isyan hazırlığında olanlar için geçerli bir karar olduğunu söyleyerek Sultan'ı savunur. Sinan'ın vefatından sonra Ali, Sultan'ın gözlerinin, Sinan'ın yaptığı minarelere takıldığı zamanlarda onun için üzüldüğünü düşünür. Sinan'ın vakfiyesini genişletme iznini kendisine vermesini de buna bağlar.

---

[395] *age.*, *s.* 206.
[396] *age.*, *s.* 210.

Fatih Sultan Mehmet, ilme verdiği değerle de şehrin manevi fethini gerçekleştirir. Semerkant'ta yetişmiş bilgin Ali Kuşçu, ısrar ve iltifatlarla saraya alınır, Ayasofya Medresesine müderris olarak atanır. Fatih, Ali Kuşçu'nun kendisine takdim ettiği *Risalet'ül Fethiye* adlı eserini okuduktan sonra onu "Bilgi Güneşi" olarak anmaya başlar. Fatih Sultan Mehmet, etrafında topladığı ilim adamlarıyla uzun muhabbetler etmeyi sever. Sultan'ın bazı sohbetlerine katılabilen genç kahraman Ali, onun isteği üzerine en iyi hocalardan dersler alır. Bir sohbetlerinde Fatih Sultan Mehmet'e babasının kendisine verdiği nasihati söyler: "*İlmin kendisi başlı başına bir hürmet gerektirir. Bir şeylere sahip olmak için ilimden medet ummamak lazım. Ne makam ne altın ne de kendini göstermek… İlmin kendisi için ilim sahibi olunmalıdır."*[397] Sultan da insanın, ruhunu her zaman ilimle beslemesi gerektiğini, amel konusunda da ancak o zaman güç kazanılacağını düşünür. Yüksek tahsil görmek isteyenler için dünyanın en değerli hocalarını aynı çatı altında toplayacağı Sahn-ı Seman Medreselerini kuran Fatih Sultan Mehmet, bu medresede eğitim alabilmek için imtihana girer ve kazanır. Ali de imtihanı kazanmıştır, çalışma konusunda Sultan'a verdiği söze, öğrenme aşkıyla daima sadık kalır.

Romanda Fatih Sultan Mehmet'in birçok kez zehirlenmeye, büyü ile tesir altına alınmaya çalışıldığına dair olaylar da yer alır. 15 Nisan 1453'te tarihçi, şair, yazar ve Sultan Mehmet'in danışmanı olan Âşık Paşazade, Bazilika Sarnıcı'ndaki bir taşın Osmanlı Devleti'ne uğursuzluk getireceği, görülen her yılanın Sultan Mehmet'e zehir saçacağı, sarnıçta bir hazine saklı olduğu yolunda bilgiler içeren ve Latince yazılmış tehdit mektubunu çadırında bulmuştur, endişeyle bu durumu Sultan Mehmet'e iletmiştir. Sultan Mehmet *"Kendine bile yararı olmayan bir taş, uğursuzluk mu getirirmiş? Uğursuzluk diye bir şey yoktur Paşa! Bu muydu seni kaygılandıran?"*[398]der. Âşık Paşazade, Sultan'ın hiç korkmadığını, onların hazinelerini de umursamadığını fark etmiş ve gördüğü en inançlı insanlardan birinin Sultan olduğunu düşünmüştür. Fatih Sultan Mehmet ve beraberindekiler Bazilika Sarnıcı'na gittikleri zaman ise Âşık Paşazade kaygılıdır, Ali ise dikkatlidir. Fatih, sütunun temelinde duran heykele baktığı zaman Âşık Paşazade, tehdit mektubundan dolayı endişelenir. Fatih ise *"Vaktim dolunca sebebim onlar olacaksa ne diyebilirim Paşa? Kadere karşı boynum kıldan ince. (…)"*[399]der.

[397]*age., s.* 187.
[398]*age., s.* 69.
[399]*age., s.* 167.

Yılanlı Sütun'un etrafında araştırmalar yapan, özellikle birbirine sarılmış bronz yılanlar ve onların taşıdığı altın kazanlardan endişe duyan Âşık Paşazade'ye Fatih *"Onların bütün yılanları, Hazret-i Musa'nın asasının yuttuğu yılanlardır. Bütün sihirleri iki ayetle çözülür onların: Felak ve Nas. Allah'a inanan, bu tür kötülüklerden korunur."*[400] der. Bunlar aynı zamanda geçmişte Akşemseddin'in kendisine söylediği sözlerdir. Âşık Paşazade, Fatih'i şehirde gizlenen tılsımlar konusunda ikna edemeyeceğini anlayıp araştırma yapmayı bırakır.

1457'de Venedik'ten gelen bir heyet de Bazilika Sarnıcı'ndaki bir hazine olarak niteledikleri lahit ve o lahit içindeki bir din liderinin mumyalanmış cesedi için Fatih Sultan Mehmet ile görüşürler. Fatih, bu kişilerin söz oyunları yaptığını görünce araştırma yapmak adı altında casusluk da yapabileceklerinden şüphelenir. Venedikliler de Sultan'ın sezgileri ve zekâsı karşısında hayretler içerisinde kalarak elleri boş dönerler.

Kasım 1460'ta ise Fatih'e gönderilen hediye sepetinin içinden bir yılan çıkar. Akşemseddin, Kasas suresinin *"ve asanı at, denildi. Musa (attığı) asanın yılan gibi kıvrıldığını görünce arkasına bakmadan kaçtı. Ey Musa! Beri gel, korkma çünkü sen emniyette olanlardansın, buyruldu."* mealindeki 31. ayetini okur. Yılan, pencereden dışarı süzülür gider. Akşemseddin, yılanların bir kısmının Musa Peygamber'in asasına akraba olduğunu söyler.

1473'te ise cuma namazından sonra kısa bir yürüyüş yaparak halkın dileklerini ve şikâyetlerini dinleyen Fatih'i, Bazilika Sarnıcı önünde bulunan sandığın kapağı açıldığı anda karşısındakine saniyeler içinde saldırarak onu öldürmek üzere eğitilmiş olan kırmızı bir yılan ile zehirlemek isteyenler yılanın Fatih'i görünce saldırmak bir yana sandıkta kıvrılması üzerine çirkin amaçlarını gerçekleştiremezler. Venedikli casuslar, sıkı önlemleri aşmanın bir yolunu bulup Sultan'ın yemeğine zehir katmayı da denerler ancak Sultan, önüne gelen çorbayı içmez. Sultan'ı zehirlemek isteyenlerin olduğunu duyan ve çok endişelenen Ali, Çin'de yeşil sırlı tabaklar olduğunu, içinde az da olsa zehir bulunan bir şeyin konulması durumunda tabağın renk değiştirdiğini söyleyerek bu tabaklardan getirtilmesini önerir. Sultan, sarayda yemek yemeyi azaltmaya, daha az yiyip içmeye karar verir. Sultan'a büyü gibi başka yollarla da zarar verilmek isteneceğinden endişe duyan Ali, bu endişesini Molla Gürani ve Molla Hüsrev'e açar. Molla Gürani, Ra'd

[400] *age., ss.* 168-169.

suresinin 11. ayetini okur: *"Onun önünde ve arkasında Allah'ın emriyle onu koruyan takipçiler (melekler) vardır. Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirinceye kadar Allah, onlarda bulunanları değiştirmez. Allah bir topluma kötülük diledi mi artık onun için geri çevrilme diye bir şey yoktur. Onların Allah'tan başka yardımcıları da yoktur."* Molla Hüsrev, öğrencisi Fatih Sultan Mehmet'in bu topraklardaki hâkimiyetini Allah adını daha çok yere ulaştırmak ve iyilikte bulunmak niyetiyle kurduğunu, bu konuda da yeterince bilgi sahibi olduğunu, onu duaların koruduğunu söyler. Büyücü Nicholas da Ali'ye, daha önce Sultan'a büyü yapanların sonuç alamadıklarını söylemiştir.

1475'te ise daha önce Sultan'ı zehirlemeye çalışanlar bu kez de onun ayak başparmağındaki şiddetli ağrı için kullanılacak ilaçlara bilgili bir tabip aracılığıyla zehir katmaya kalkışırlar. İnsan sarrafı olan Sultan, bu iş için tutulan Doktor Valco'ya sorular sorar ve onun nasıl cevaplar verdiğine dikkat eder. Bu adamın gözlerinde zaman zaman yanan garip ışık kendisini rahatsız eder. Tabibi yeterince açık sözlü bulmaz, onun yalan söylediğine kanaat getirir, hizmetine kabul etmez. Sultan, tabibin ayrılırken şifalı bitkilerden hazırladığını ve ağrılara iyi geldiğini söyleyerek kendisine takdim ettiği sıvıyı bir çiçeğe döker. Çiçek, kıvrılıp bükülerek aniden sararır.

Romanda Fatih Sultan Mehmet, ayak başparmağındaki dayanılmaz ağrılar, anne ve babasına duyduğu hasret ve kimi zaman yalnızlık duyguları ile iç dünyası yansıtılan bir karakter olarak da okuyucunun karşısına çıkarılır. İnsanlara güvenmeye hiç alışık olmayan, sürekli temkinli olan Sultan 1454'te yaşadığı bir olay ile gerçekten sevildiğini anlar. Balıkesir'de sıcak bir yaz günü, yolu küçük bir köyden geçtiği zaman onu tanıyan yaşlı bir kadın, sevgiyle ona bakar ve susadığını tahmin ederek Sultan'a buz gibi bir ayran uzatır. Ayranın içinde saman çöpü olduğu için Sultan, çöpü üfleyip kenardan kenardan içer ayranı. Yaşlı kadın, Sultan'ın terli olduğunu, soğuk ayranı hızlı içerse hasta olacağını düşünerek ayrana çöp bırakmıştır. Sultan Mehmet, karşılık beklemeyen ihtiyarın içtenliğinin, önüne dökülen mücevherlerden çok daha kıymetli, el etek öpenlerin tavırlarından da daha sahici olduğunu düşünür. Kendisine kese içinde verilen altınları da kabul etmeyen yaşlı kadının sunduğu bir tas ayran Sultan'a, o kadar tesir etmiştir ki Sultan, o an herkesi sevebileceğini ve herkese güvenebileceğini düşünür.

1476'da İranlı tabip Abdülhamit Lari, Sultan'ın dayanılmaz ağrılarına sebep olan hastalığın ona atalarından miras kaldığını, iyi beslenmesi ve yorulmaması gerektiğini

söyler. Sultan'ı muayene eden Hekim Yakup da nikris olarak da bilinen damla hastalığı olduğunu, önce perhiz gerektiğini ifade eder. Yakup Hekim, hazırladığı karışımı önce kendisi içerek Sultan'a verir. Fatih'in ağrıları bıçakla kesilmiş gibi olur. Yakup'u tanıyan Lari ise ona pek güvenmez. Kendisi de çiğdemlerden bir ilaç yapmaya çalışır ancak bir türlü istediği karışımı oluşturamaz. Fatih, ayağındaki dayanılmaz acılara rağmen sefer kararı alır. Sefer hazırlıkları sürerken Yakup Hekim, Fatih'e ağrılarını dindiren ilacı vermeye devam eder, kimi zaman da ona başucunda Kur'an okur. Sultan da Yakup'un okuduğu ayetlerin tefsirini yapar. Fatih Sultan Mehmet'in sürekli yanında olan Yakup, Ali'nin de canını sıkar, onu huzursuz eder. Ali, Fatih'e "*Sultan'ım! Tabiplere çok güvenmeyiniz."* der. Sultan artık insanlara biraz da güvenmek istediğini söyler. 1481'de sefer gemisinde ağrıları daha da şiddetlenen Fatih Sultan Mehmet, Tekfur Çayırı'ndaki Otağ-ı Hümayun'da Hekim Lari'nin engel olmaya çalışmasına rağmen, Yakup Hekim'in verdiği şurubu içince ah çeker, kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpmaya başlar. *"Korkmuyorum, Allah aşkını göğsümde hissediyorum. Bu hisle gidiyorum ölüme. Ne mutlu! Allah'tan geldik! Yine ona dönüyoruz. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdûhü ve Rasûluhü."* diyerek hayata gözlerini yumar. Sultan'ın vefatını askerlerden gizleyen Mehmet Paşa, onun rahatsızlandığını ve İslambol'da tedavi görmeye ihtiyacı olduğunu söyler ve orduya geri dönüş emri verilir. Fatih'in vefat ettiğini öğrenen yeniçeriler, önce vefatın sorumlusu olarak gördükleri Yakup Paşa'yı öldürürler, sonra da Sultanlarının vefatını kendilerine haber vermeyip yalan söyleyen Mehmet Paşa'yı cezalandırırlar. Ali, Fatih Sultan Mehmet'in cenazesi başında Yasin okur. Cenazenin hemen yanında Fatin'in ona bıraktığı küçük miras durmaktadır. Leylak kokulu bir kaftan, okunmaktan eskimiş birkaç kitap ve altın yaldızlı bir Kur'an-ı Kerim… Ali, vezirlerin, Sultan'ı mumyalama düşüncesine şiddetle karşı çıkar. Sultan'ın meclisinde sık sık bulunan Müftü Efendi de bu mumyalama düşüncesini kabul etmez.

Ali, devrin en büyük medresesinde Fatih Sultan Mehmet'in getirttiği ve yazdırdığı dokuz yüzden fazla kitabı âdeta hatmetmiş ve ilmî münazaralarda daima aranan bir kişi olmuştur. Bir müftü kadar fıkıh, bir tabip kadar da tıp biliyordur. Tasavvuf yolunda ilerlemek ister. Eşi Zeynep ile beraber sakin ve huzurlu bir yaşam sürmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in yokluğuna ise hâlâ alışamamıştır. Sultan'ın ölü taklidi yaparak tahttan elini eteğini çektiğini, bir dergâhta gönlünce ibadet yapabilme fırsatını bulduğunu kafasında kurarak acısını hafifletmeye çalışır. Belki de o yüzden sefere çıkmadan önce

Göynük'e gitmiş, hocası Akşemseddin'in kabrini ziyaret etmişti diye düşünür. Fatih, vefatından önce de Ali'ye hayatını bir dergâhta geçirme arzusunu dile getirmiştir. Ali, leylak ağacına asılmış bir keseye iliştirilmiş küçük notta "Müslüman kardeşim, eğer muhtaç isen hiç tereddüt etmeden bu parayı al!" yazılı olduğunu görünce bunun, Fatih Sultan Mehmet'in yaptıklarından bir iz, yaşadığına dair bir delil olduğunu düşünür, Fatih Sultan Mehmet'in öldüğüne bir türlü inanamaz. Sandığından çıkmış vakıf vasiyetini ise defalarca okumuştur. *"İnanıyorsan güçlüsün Ali, unutma! Gücünü Allah'tan almayana acırım. Onlar istemeseler de İslambol'u aldık ve onlar istemeseler de Allah, nurunu tamamlayacaktır."*[401] diyen Sultan bir devleti diri tutacak değerleri öğütlemiştir. Roman, Sultan Mehmet'in vasiyetinden alıntılarla son bulur. *"Ben ki İstanbul fatihi âciz kul, Fatih Sultan Mehmet! Bizzat alın terimle kazanmış olduğum akçelerimle satın aldığım, İslambol'un Taşlık mevkiinde bulunan ve sınırları bilinen yüz otuz altı dükkânımı aşağıdaki şartlar çerçevesinde vakıf eyledim. Şöyle ki: Bu gayrimenkullerimden elde edilecek nemalarla İslambol'un her sokağına ikişer kişi tayin eyledim. Bunlar ki ellerindeki bir kap içerisinde kireç tozu ve kömür taşıyarak günün belirli saatlerinde bu sokakları gezeler. Sokaklara tükürenlerin tükürükleri üzerine bu tozları dökeler ki yevmiye olarak yirmişer akçe alsınlar. Ayrıca on cerrah, on tabip ve üç de yara sarıcı tayin eyledim. Bunlar ki ayın belli günlerinde İslambol'a çıkalar, istisnasız her kapıyı vuralar ve o evde hasta olup olmadığını soralar. Şifası evde mümkün olana şifa vereler. Olmayanları kendilerinden hiçbir karşılık beklemeksizin hastanelere kaldırarak orada iyileştireler… Maazallah herhangi bir gıda maddesi buhranı da vâki olabilir. Böyle bir hâl karşısında, bırakmış olduğum yüz silah işin ehline verile. Bunlar ki hayvanların yumurtada veya yavruda olmadığı sıralarda Balkanlara çıkıp avlanalar ve hastalarımızı asla gıdasız bırakmayalar. Ayrıca külliyemde bina ve inşa eylediğim imarethanede şehitlerin yakınları ve İslambol şehri fukarası yemek yiyeler. Ancak yemek yemeye veya almaya bizzat kendileri gelmezlerse onların yemekleri karanlıkta ve kimse görmeden kapalı kaplar içerisinde evlerine götürüle!"*[402]

Edebiyatımızda Fatih Sultan Mehmet ve İstanbul'un fethini konu alan birçok roman kaleme alınmıştır. Hülya Argunşah, 1871 ile 1990 yılları arasında bu konuyla ilgili

[401] *age.*, *s.* 269.
[402] *age.*, *ss.* 269-270.

on beş romanın yazıldığını tespit etmiştir.[403] Bu romanlarda Fatih Sultan Mehmet'ten övgüyle bahsedilirken 1990 sonrasında yazılan birkaç romanda ise yazarlar tarafından tarihî gerçeklerin dışına çıkılarak Fatih Sultan Mehmet'in dolayısıyla Osmanlı tarihinin itibarsızlaştırılmaya çalışılması söz konusu olmuştur.[404] "Gençlik-Roman" etiketiyle yayımlanan ve incelememize esas olan romanda ise tarihî gerçeklere riayet edildiği, Fatih Sultan Mehmet'in örnek bir şahsiyet ve rol model olarak sunulduğu tespit edilmiştir.

Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın *Yasak Şehir* adlı eseri de tarihî gerçeklere dayanan bir romandır. Bununla beraber adı geçen eser, "Savaş" temasında incelendiği için "Tarih" başlığı altında tekrar değerlendirilmemiştir.

Gençlik romanları arasında tarih temasını işleyen eserlerde milletimizin şanlı zaferleri, rol model olacak tarihî ve abidevi şahsiyetleri tarihî gerçeklere bağlı kalınarak başarılı bir şekilde işlenmiş, gençlerin geçmişte yaşananlardan yola çıkarak bir bilinç oluşturmaları, bu bilinçle geleceği şekillendirmeye çalışmaları, tarihi sevmeleri vb. sağlanmaya çalışılmıştır.

1.8. KÜLTÜRLER ARASI ETKİLEŞİM VE GENÇ

Gençlik romanlarında yabancı kültürlere özenti çoğu zaman genç kahramanların değerlendirmeleriyle eleştirilmiş, millî olanın korunması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Ayrıca yabancıların faydalı uygulamalarına dair gözlemlere yer verilmiştir. Kimi eserlerde ise yabancı kültürler, herhangi bir değerlendirme yapılmadan olduğu gibi yansıtılmıştır. Gençlerin giyim kuşam, müzik tercihleri bakımından özenti içerisinde olmaları ise nadiren karşılaşılan bir durumdur.

Ayrı Dünyalar romanında 10-E sınıfındaki Dilşan ve samimi arkadaşları, grup hâlinde gezmeleri ve diğer sınıflara kök söktürmeleri nedeniyle "Galyalılar" olarak

---

[403]Argunşah, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*, *s.* 393. Argunşah'ın çalışmasında bu eserler şu şekilde sıralanmıştır: Zuhuri Danışman, *Fatih Sultan Mehmet;* İskender Fahrettin (Sertelli), *Bizans'ın Son Günleri;* İskender Fahrettin (Sertelli), *İstanbul'u Nasıl Aldık;* İskender Fahrettin (Sertelli), *İstanbul'un İlk Günleri*; Reşat Ekrem Koçu, *Fatih Sultan Mehmet*; Abdullah Ziya Kozanoğlu, *Fatih Feneri*; Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Ebem Kuşağı*; Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Sabır*; Mustafa Necati Sepetçioğlu, *Gece Vaktinde Gün Dönümü*; Murat Sertoğlu, *Bizans Alevler İçinde;* Enver Behnan Şapolyo, *Fatih İstanbul Kapılarında;* Turhan Tan, *Akından Akına*; Nizamettin Nazif Tepedenlioğlu, *Kara Davut*; Feridun Fazıl Tülbentçi, *İstanbul Kapılarında*; Ragıp Yeşim, *Kızıl Elma*; Ragıp Yeşim, *Bizanslı Beyaz Güvercin*. Argunşah, *ss.* 401-402.

[404]Ulutürk, *ss.* 348-349, *s.* 351.

anılırlar. Onlar da okulun yanındaki parkın ismini çizip kırmızı boyayla "Galya" yazarlar ve o parkı köyleri olarak ilan ederler. Zeki, aklını iyi kullanan, merhametli, hassas olan Volkan'a "Asteriks", kilolu olduğu için Dilşan'a "Oburiks", Ezgi'ye "Büyüfiks", Karadenizli Mustafa'ya "Temelius", Almanya doğumlu olan Hasan'a "Hopdediks" diyerek metnini René Goscinny'nin kaleme aldığı, resimlemesini Albert Uderzo'nun yaptığı *Galyalı Asteriks'in Maceraları* adlı çizgi roman dizisindeki kahramanların isimlerini ya da kendilerinin ürettiği ama onları anımsatan isimleri kullanırlar.

Farklı ülkelerdeki yararlı uygulamalara değinen *Ben Sevilmeye Değerim* adlı romanda başkahraman Sarp, Hollanda'nın Rotterdam kentinde yediden yetmişe herkesin bisiklet kullanmalarını hayranlıkla karşılar.

Gençlere Batı müziğinin sevdirilmeye çalışılması durumuna ise *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında* adlı romanda rastlanmaktadır. Edebiyat Öğretmeni Mualla Hanım, derste öğrencilerine Mozart, Beethoven, Chopin vb. Klasik Batı Müziği'nin sanatçılarını tanıtır ve onların eserlerini dinletir. Bu şekilde Batı müziğini sevdirmeye çalışır.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde romanında ise Serra, Amerika gezisinde müzelerin yaşayan, canlı bilgi merkezlerine dönüşmesi için bu mekânlarda sürekli ilginç sergiler düzenlenmesini beğenir. Washington'da Corcoran Müzesine giden Serra, orada konser verildiğini, brunch olduğunu görünce oldukça şaşırır. Epcot Center'da "Geleceğin Dünyası" adlı gösteri ilgisini çeker. Gösteride bir ailenin oğullarından biri uzayda uydu kentte, diğer oğulları denizin derinliklerinde kurulmuş yapay kentte yaşamaktadır, kızları ise çölün ortasında camdan bir yönetim odasında düğmelere basarak yağmurlama yöntemiyle çölü sulayıp tarım yapmaktadır.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat'ta Serra, Fransa seyahatinde Loire Vadisi'ndeki Chenonceau (Şenonso) Şato'sunun suya aksine hayran olur. Villandry Şato'sunun çiçeklerle süslü bahçelerini, şato hayatını ya da av sahnelerini canlandıran dev boyutlu goblenleri beğenir. Nantes Katedrali'nde aslen Britanyalı olan kraliçelerden Anne'in kalbinin gömülü olması ilgisini çeker. Saint Mont Michel Manastırı'nı ürkütücü bulur. Şatolar gibi maddi kültür unsurlarının yanı sıra ölüm, evlilik vb. geleneklerle ilgili bilgiler de edinir.

Avrupa Birliği Eğitim Programları'ndan "Socrates Programı"na yer verilen *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*'da İzmir'deki bilim kampına Avrupa'nın farklı ülkelerinden ve Türkiye'den katılacak olan birçok öğretmen ve öğrenci gelmiştir. Bir hafta süresince buluşlarını sergileyen öğrenciler hem bilgilerini paylaşırlar hem de birbirlerinin kültürlerini tanıma fırsatını elde ederler. Socrates programı ile bu öğrenciler dil eğitimi ödülü de kazanırlar. Socrates programının amacı, geleceğin yöneticileri olacak gençlerin kendi kültürlerini tanımalarının yanı sıra başkalarına da tanıtma ve farklı ülkelerin tarihini, kültürünü, eğitim sistemlerini, doğal güzelliklerini öğrenmelerini sağlamaktır.

Doğuştan görme engelli olan Gago, tarihî güzelliklerde kayıp öyküler aramanın ne denli heyecan verici bir duygu olduğunu anlatarak arkadaşlarında merak uyandırır. Görme engelli olmasına rağmen gezilecek yerler hakkında birçok araştırma yapmış olan Gago, ölen kralların eşyaları ile gömüldükleri tümülüslere imzasını atan taş ustası Gugu'nun hikâyesini bile bilmektedir. *"Bence bilgisiz kişi baksa da göremez!"*[405] sözü arkadaşlarını çok etkiler.

Gago, kendi ülkesinde görme engelliler için asansör düğmelerinden kat numaralarına, ilaç kutularından konserve kutularına kadar her şeyin üzerinden Breyl yazı olduğunu söyler.

Romanda Tümülüslere adını kazıyan Gugu adlı taş ustasından Barcelona'yı olağanüstü binalarla süslemiş olan Mimar Gaudi'ye kadar birçok isme dair bilgiler verilir. Barcelona'da günün her vaktinde canlı olan Ramblas Caddesi'ndeki akrobatlar, gitaristler, ressamlar, canlı heykeller, şarkıcılar anlatılır.

Barcelona'da denizin üzerine kondurulmuş mavi-beyaz akvaryumu gezen öğrenciler, yüzlerce balık ve deniz canlısını hayranlıkla incelerler ve üç tarafı denizlerle kaplı olan, çok sayıda canlı türüne ev sahipliği yapan Türkiye'de de böyle bir akvaryumun olması gerektiğini düşünürler. Romanda Avrupa'nın en büyük akvaryumunun İtalya'nın Genova şehrinde olduğu belirtilir.

Küreselleşen dünyada yerelliğin de korunması gerektiği düşüncesine birkaç cümleyle yer veren *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç*'ta Ada ve babası, Van'da

[405]Yener, *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*, *ss.* 72-73.

Marks&Spencer Mağazası'nı gördükleri zaman Fahri Kozalak *"Sömürgeleşmek… Uluslararası sermaye… Dünyanın her yerinde aynı mağaza zincirlerini görmeye başladık. Oysa yöresel bir şeyler görmek istiyor insanın canı değil mi?"*[406] der.

Yabancı müziğin modernlikle ilgili olarak düşünülmesini yansıtan *Dost Kuzenler 1*'de kendi müziğimiz, Kutay'ı yabancı müziklerden daha çok duygulandırır ancak o, çağdaş ve modern bir gelecek tasarladığı gerekçesiyle yabancı müzik dinler, yabancı film izler.

Dost Kuzenler 2'de ise Kutay, günlük hayatın olağan akışı içerisinde yabancıların davranışlarını gözlemler ve olumlu gördüklerini takdir eder. Romanda Kutay, şeftali hediye ettikleri Hollandalı turist Olga'nın o gün içerisinde şeftalilerden reçel yapmasını hayretle karşılarken rüyasında bile ağaçların altına dökülüp çürümeye bırakılan şeftalilerden reçel yapıldığını görür.

Yabancı marka düşkünlüğüne ise *Düşlerin Ötesi* romanında başkahraman Umut'un kıyafetlerinde bu tarz markaları tercih etmesi aracılığıyla değinilir.

Yabancıların Türkiye ile ilgili bazı tutumlarına değinilen *Gençlik Yarası* romanında Nilüfer, Fransızca sınavında birinci olduğu için Nice'te bir dil okulunda bir aylık kursa katılır. Nilüfer, Fransa'ya ayak bastığı andan itibaren herkesin Türkiye'nin siyasi ve ekonomik durumuyla ilgili değerlendirmelerde bulunduğunu görür, Dil okuluna dünyanın diğer ülkelerinden gelen gençlerin ülkeleriyle ilgili sözlü sınava tabi tutulmamasına rağmen kendisinin birçok soruyla karşılaşmasını, üstelik soruları soranların bekledikleri belli cevapları alamamaları durumunda surat asmalarını ya da sıkılıp gitmelerini yadırgar. Nilüfer, Romanya uyruklu Otilla'ya Fransa'da devletin vatandaşlarını bir aile gibi koruduğunu, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar onlara sahip çıktığını söyler. Otilla, bu durumu devletin zenginliğiyle ilişkilendirir.

Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek romanında Taylan kendisini gelenekteki âşık tipleri ile özdeşleştirmek yerine Abelard ile özdeşleştirir.

Aynı romanda yabancı dil özentisi eleştirilir. Çalıştığı mağazanın isminin "Bundle" olmasını yadırgayan Özlem, kendi kendine *"Neden Türkçe bir ad vermezler ki?"* der.

---

[406] Yener, *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç*, s. 9.

Okuyarak ya da kulaktan dolma bilgiler yerine gezip görerek yabancı kültürleri tanıma durumunun söz konusu olduğu *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* romanında on altı yaşındaki Dilek'in izlenimleri ve diyalogları aracılığıyla Viyana ve Prag'daki tarihî, mimari, dinî, edebî doku hakkında bilgiler aktarılır. Viyana'da eski kenti çepeçevre kuşattığı için Yüzük Caddesi denilen alanda tarihî binaların olduğu, Kemer'in ise yoksulların oturduğu semtleri çevrelediği, yere düşen karların anında temizlendiği, tüm konutların dış boyalarının belediyenin sorumluluğunda ve bakımlı olduğu aktarılır. Viyana'da yaşayan Dilek'in kuzeni Toro da disiplinli olan bu şehirde insanın davranışlarından sorumlu olmayı, bağırarak konuşmamayı vb. öğrendiğini söyler. Burak'ın öğrenimini sürdürdüğü Tıp Fakültesini gören Dilek, aynı zamanda Avrupa'nın en büyük hastanesi olan bu mekânda hastane havasının hissedilmemesi için duvarların tablolarla süslendiğini, ibadethanelerin ve kütüphanenin de bulunduğunu müşahede eder. Burak, ilk sanal ameliyatın bu hastanede yapıldığını, Amerika'da bulunan cerrahın el hareketlerinin Viyana'da robot tarafından hastaya uygulandığını anlatır. Toro'nun arkadaşı Serdar ise Avusturyalıların Avrupa'nın köylüleri olduklarını, tarih boyunca istilalara direnmediklerini sadece bir kez Rusya'ya güvenerek Polonya ile savaşa girdiklerini söyler. Gen Mühendisliği'nde okuyan Pakize'yi Avusturyalı sanan bir hocası ona laboratuvarda çalışan Alp, Hasan ve İranlı birkaç öğrenciyi göstererek *"Kendi ülkelerinde kalsalardı daha iyi olmaz mıydı?"* demiştir. Bunu öğrenen Hasan, *"Müzelerdeki o sağdan soldan yürüttükleriniz de kendi ülkelerinde kalsaydı daha iyi olmaz mıydı deseydin."*[407] cümlesiyle tepkisini dile getirir. Dilek, Halklar Müzesinde Afrika, Japonya, Malezya, Çin, Eskimo, Avustralya, Sibirya vs. halklarına ait nesne ve belgelerin bir arada sergilenmesinin ziyaretçiler açısından bulunmaz bir fırsat oluşturduğunu düşünmekle beraber Hasan'a haklılık payı vererek her halkın kendi tarihsel mirasının kendi ülkesinin müzelerini süslemesinin daha iyi olacağına inanır. Alp ve Hüso, yabancı bir ülkede gençlerin kimliklerine sahip çıkma konusunda kendi içlerine kapanarak yabancı damgasından kurtulamayacaklarını, sadece mesleki bilgilerin yeterli olmayacağını, kendilerini çok yönlü geliştirmeleri, özgürlük ve aylaklığı birbirine karıştırmamaları gerektiğini ifade ederler.

[407]Tankut, *s.* 54.

Dilek, Prag'da Eski Kent'i gezerken kendisini tarihî bir filmin oyuncusu gibi hisseder. Bin yıllık bir kültüre sahip Prag'da tarihî dokunun korunduğunu belirten Safiye *"Turizm uğruna yüzyılların birikimini mirasyedi gibi bir çırpıda çarçur etmeye kalkmamışlar."*[408] der. Çeklerin metroda, tramvayda ve otobüste bile okumaları Dilek'in dikkatini çeker. Yahudiliğe ve Hristiyanlığa ait izlerin bir arada bulunduğu Prag'da Dilek, kiliseler hakkında *"Kiliselerin, katedrallerin içi loş ve kasvetli. Sanki insanların yüreğine korku salmak için kasıtlı olarak böyle yapılmış… Bana engizisyonu, endüljans kâğıtlarını, cadıların yakılmasını, kısacası insanlık dışı olayları hatırlatıyor."*[409]der. Sinagog duvarlarında ise Çek Yahudilerinin geçmişte sarı şal, sarı şapka giymeye zorlandıkları, ailede erkek çocuklardan sadece birinin evlenmesine izin verildiği vb. şeklindeki bilgilere yer veren kâğıtların varlığından bahseder. Bir Yahudi olan Eti Teyze'nin Yahudilerin zulme uğradıklarına dair cümlelerine Rehber *"Hitler doğa güçleri kadar acımasız olabilmişti. İsrailli siyasetçiler de bu gerçeği unutmayıp Filistinlilere ona göre davranmalılar."*[410] şeklinde karşılık verir. Dilek ve Safiye, Prag'da üzerinde on dört köprünün olduğu Vltava Irmağını, beş yüz yıllık Saat Kulesi'ni, Yahudi Müzesini, Doğa Müzesini, Prag Kalesi'ni, beş yüz seksen beş yılda tamamlanmış olan St. Vitus Katedrali'ni, Kafka'nın doğduğu evi, şehrin simgesi olan Karl Köprüsü'nü de görürler. Romanda Varşova hakkında birtakım bilgiler de Dilek ile Rehber Erkan'ın sohbetleri aracılığıyla aktarılır. Erkan, Varşova halkının Türkleri tarihsel nedenlerle sevdiğini, *"Türkler, Vistül Irmağı'nda atlarına su içiriyorlarsa, Polonya için özgürlük geliyor demektir."* şeklinde bir atasözleri olduğunu anlatır.

Yabancı dil özentisinin eleştirildiği bir başka roman da *Kent Düşleri*'dir. Başkahraman Engin, durakta beklerken yabancı isimli iş yerlerini, kurum ve kuruluşları görünce bir an öğrenci olduğunu, araba beklediğini unutarak yabancı bir ülkede olduğunu sanır. Düşte olduğunu, uyanınca bu kâbusun sona ereceğini düşünür. Kerem Öğretmen'in *"Özleri gelmeden sözleri gelir.", "Dil, eski deyişle kale kapılarıdır. O kapıyı açtılar mı gerisi çorap söküğü…"*[411] şeklindeki sözlerini hatırlar. Ona göre, yabancı dillerin sokaklara, caddelere, iş yerlerine ad olması, bir ülkenin gönderine bayrak çekmek gibidir. *"Nerde benim ana dilim? Nerde benim ses bayrağım?"* der. Yabancı dillere özentinin

[408]*age.*, *s.* 140.
[409]*age.*, *s.* 169.
[410]*age.*, *s.* 153.
[411]Köseoğlu, *Kent Düşleri*, *s.* 223.

güven eksikliğinden mi, koşullanmaktan mı, bilinmeyende keramet aranmaktan mı kaynaklandığını sorgulayan Engin, dilin bir ulusun kimliği olduğuna dair okuduklarını, duyduklarını bir bir geçirir zihninden. *"Dil ana yurdumuzdur. (...) Dilimize saldırılar, yurdumuza saldırıdır.", "(...) Bir ulus dil kökleri kurutularak, dil birliği parçalanarak yıkılır."* Engin, Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Türk dili, Türk ulusunun yüreğidir, belleğidir."*[412] özdeyişini de anımsar.

Yabancı film isimlerine yer veren *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi* adlı romanda diyaloglar arasında kısaca anılan filmlerden bazıları şunlardır: Halka, Ghostbusters, Scooby-Doo, 23 Numara, Yes Man, Babamın Penguenleri, Truman Show, The Amityville Horror (Dehşet Sokağı), Altıncı His, Perili Ev (The Haunting).

Türkçeyi yabancı dillerin etkisinden koruma düşüncesinin yansıtıldığı *Lise Aşkım*'da genç kahramanlardan Aycan, gölge kelimesi yerine "shadow"u kullanan Sema'ya, *"Türkçe konuşalım arkadaşlar! Türkçenin ortasında İngilizce kelimeler kullananlardan hiç hoşlanmam bilirsiniz."*[413] der. Sema da hatasını kabul eder. *"Evet, haklısın, ana dilimizi kirletmeyelim."* şeklinde karşılık verir.

Genç kahramanların beğendikleri yabancı oyuncu ve şarkıcıların posterlerini odalarına asma durumuna ise *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında Duygu'nun odasına Tom Cruise, Ricky Martin'in posterlerini asması aracılığıyla yer verilmiştir.

Yasaklı Pansiyon romanında ise özenle korunmuş Rönesans, barok, rokoko ve klasik mimari örnekleriyle ve şatolarıyla dikkati çeken Münih'te, her gün 11.00 ve 23.00'te müzik çalmaya başlayan saatin turistlerin ilgi odağı olduğu belirtilir. Romanda Münih'te her yıl eylül ayında bir cumartesi günü başlayıp 16 gün, 16 gece süren, ekim ayının ilk pazar günü sona eren, tonlarca biranın tüketildiği Oktoberfest (Ekim Festivali) Festivali ayrıntılı bir şekilde yansıtılır. 1810'da Bavyera Kralı ile Saksonya Prensesi Theresa'nın düğün şenliklerinde çok fazla bira içilmesinin festivalin ortaya çıkışına kaynaklık ettiğine dair bilgiler aktarılır. Serpil ve arkadaşlarının katıldığı Oktoberfest Festivali'nde alana yerleştirilen bombanın patlaması sonucu 147 kişi yaşamını yitirir. Aynı romanda Gabriel, evinde kalan pansiyonerleri kilisede arp resitali dinlemeye davet

[412] *age.*, *ss.* 224-225.
[413] Akıncı, *s.* 119.

eder. Bu resitale giden başkahraman Serpil, Gabriel'in kilise ile ilgili yaşantılarına ilgi duymaz.

Eserlerde yabancı kültürlerle ilgili maddi ve manevi unsurlara yer verilmiş, yararlı uygulamaların ilham olması gerektiği ifade edilmiştir. Bunların yanı sıra yabancı bir ülkede bulunan gençlerin kimliklerine sahip çıkma konusunda nasıl bir tutum sergilemeleri gerektiğine, bazı yabancıların Türklere ve Türkiye'ye ilişkin değerlendirmelerine de kısaca yer verilmiştir. Eserlerde ayrıca yabancı dil özentisi eleştirilmiş, Türkçeye sahip çıkma bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

BİREYSEL TEMALAR

2.1. DUYGUSAL YAKINLIKLAR/AŞKLAR

Genç, çoğu zaman aklından çok kalbine değer verir. Kalbinin ve bir başka kalbin sesini duymak onu en çok var kılan değerdir. Gençler arasında bu insani duygularını dile getirenler kadar dile getiremeyenler de vardır. İşte gençlik edebiyatı eserleri onların duygularına tercüman olur âdeta. Duygusal yakınlıklar, gençlik eserlerinin hemen hepsinde değişik yönleriyle işlenen en temel temalardan biridir. Gençler arasında yaşanan bu duygusal yakınlıklar, yaşlarının getirdiği bir sonuç olarak doğru tercihler yapma, doğru davranış ve doğru bir dil kullanma konusunda yeterince bilinçli davranılmaması nedeniyle kimi zaman yıkımlarla sonuçlanır.

2.1.1. Ayrılıkla Sonuçlanan Duygusal Yakınlıklar/Aşklar

Duygusal yakınlıklarda bireyin kendisi olarak kabul edilmemesi, aile büyüklerinin müdahaleleri, ihanet, ölüm, baskı, şiddet, fikir ayrılığı, evlilik düşüncesine uzak durulması, hayata aynı yerden bakmamak, fiziksel çirkinlik, üçüncü kişilerin entrikaları, samimiyetsizlik, terk edilme vb. ayrılık sebebi olarak ortaya çıkar. Ayrılığın acısına kendisini kaptırmayarak hayata devam eden kahramanlar olduğu gibi bunalıma girip intihara teşebbüs eden kahramanlar da vardır.

Duygusal yakınlıklarda bireyin kendisi olabilmesinin önemini vurgulayan ve sadakatin vazgeçilmez bir şart olduğuna işaret eden *Aramızda* romanında Eylül, ailesinin baskısından bunalarak kendisini terk etmiş olan Hakan'ı zihninden silmeye çalışırken yeni arkadaşı İsmet'i, Hakan'ın kötü bir kopyası yapmaya çalışmıştır. İsmet, başlangıçta davranışlarını Eylül'ün istekleri doğrultusunda şekillendirirken onun Hakanlaşmış bir İsmet görmek istediğini fark edince Eylül'ün nefret ettiği davranışlar sergilemeye başlamış ve bir süre sonra arkadaşlıkları sona ermiştir. Ebruli kafede garsonluk yapan Raşit'i sevmeye başlayan Eylül, onun ayrıldığı kız arkadaşlarıyla bir kız voleybol takımı kurulabileceğini öğrenir ve kendisinin de böyle bir sonla karşılaşmayacağından emin değildir. Eylül, Raşit'in yakın kız arkadaşların önce dürüst olanı ile sonra ihanet

edebilecek olanıyla arkadaşlık yaparak onları ayırdığını öğrendiği zaman ise kendi arkadaşlarına çok güvendiği için böyle bir kuruntuyu anlamsız bulur. Raşit, güvenilmez biri gibi durmasa da Eylül'de her zaman ayağını denk alması yolunda bir duygu oluşturur. Raşit ile Eylül arasındaki duygusal yakınlık, Raşit'in Eylül'ü sınamak için ayrılmayı istediğini belirten bir mesaj göndermesiyle sarsılmaya başlar. Raşit, şaka yaptığını söyleyerek kendisini Eylül'e affettirir ancak bir süre sonra annesinin Eylül'ü sevmediğini, ikisi arasında seçim yapmak zorunda olduğunu ve bu nedenle ayrılmaları gerektiğini belirten bir mesaj gönderir. Eylül *"Bu senin seçimin, ben bir şey diyemem. Ama unutma, insanlar kendi hayatlarını yaşarlar, annelerinin onlar için öngördüğünü değil. Sana da hoşça kal."*[414] şeklinde bir mesajla karşılık verir. Raşit'in özür dilemesinin ardından annesi Nihal Hanım bir yandan oğlunun çok üzüldüğünü söyleyerek Eylül'den onu affetmesini isterken öte yandan olayları Raşit'e farklı bir biçimde anlatarak bir daha Eylül ile görüşmemesi konusunda ona baskı yapar. Raşit, annesinin haberi olmaksızın Eylül ile görüşmeye devam ederken Nihal Hanım bu durumu öğrenince Eylül'e oğlunun peşini bırakması yolunda mesajlar gönderir. Eylül, Raşit'in bu mesajlar karşısında sessiz kaldığını görür, bir süre sonra da on bir yıllık canciğer dostu Nalan'ın Raşit ile nişanlanacağını ve ikisinin yakında evleneceklerini öğrenir. Eylül, ihanete uğramanın acısını yaşar ancak ideallerine sığınarak ayakta kalmayı başarır. Romanın sonunda Eylül'ün tanıştığı Rüzgâr ile bir geleceklerinin olup olmayacağı ise belirsiz bırakılır.

Kahraman Tazeoğlu'nun *Araz*[415] romanı aynı adı taşıyan şiirinin romanlaştırılmış hâli olup otobiyografik bir özellik taşımaktadır. *"Bir gün gidersen beni, 'kaldığına' inandırarak git. Ben, ancak gitmediğine inanarak yaşayabilirim."*[416] diyen Araz'ı bir sahil kasabasında bırakarak üniversite öğrenimi için İstanbul'a gitmiş olan Kahraman, ona, *"Duymadığın sesimi sana emanet ederek, acılarıma yokluğunu ekleyerek ve nereye gidersem gideyim seninle kalarak gitme vakti… Duam olup kalacaksın."*[417] cümlelerinin yer aldığı mektubunu gönderir. Araz da mektubunda şehirler arası büyüyen sevdalarının er ya da geç vuslata ereceğini sandığını ve kendisinin Kahraman'a uzak yıldızlardan en yakın parlaklıklar biriktirdiğini, onun peşinden sürüklenmek adına son kez, bu sürüklenmeyi bitirmek adına ilk kez İstanbul'a gideceğini yazar. Araz, İstanbul'dayken

[414] *age.*, *s.* 109.
[415] Kahraman Tazeoğlu, *Araz* (55. baskı), Destek Yayınları, İstanbul 2016.
[416] *age.*, *s.* 11.
[417] *age.*, *s.* 16.

Kahraman'a niçin gittiğini sorduğunda Kahraman, romana kaynaklık eden "Araz" şiirini okur:

"yalnızım çünkü sen varsın
'gel' desen gelirdim
gittiğin uzak da bendim
dağ gibi bir ihanetten düştüm
bu kendime son gelişim
ölümbaz öpüşler kusuyorum ceplerime
kendimi suçüstü yakalıyorum
ve kentsizliğimin isimsizliğini
Araz'a uyak düşüyorum
gözlerime senden düşler sürüyorum
ıslak bileklerim kan bayramına yatıyor
bana en büyük tehdit yine ben oluyorum
sonra bir durağa yaslanıyorum
sonra bir kente
ve sen gidiyorsun
ben kanıyorum
diyorlar ki
'kendini dinleme hiçbir şey söylemiyorsun'
oysa 'gel' desen gelirdim biliyorsun
(...)
gözlerim ihanete ihbar taşıyor
kuşkulu bir cinayeti fısıldıyor kaşlarına
sözü namluna sürmelisin şimdi
en yaralı yanımdan vurmalısın beni
çünkü uçmak düşmeyi göze almaktır

avlunda bıraktığım
az kullanılmış intiharları deniyorum
ne vakit nikotinli ellerinden yola çıksam
sususuna kan döküyor gözlerim
sen gözüne çiğ kaçtı sanıyorsun

oysa bilmelisin Araz'ım kimsenin içi görünmez
ve hiç bulamadıklarını
asla yitiremezsin
bak şimdi aramızda sessiz kalıyor
söylenecek bütün sözler

her sabah akşam oluyorsun
alnından ellerine damlıyorsun
yüzündeki yağmurla iniyorsun kente
içine dert oluyorsun kentin dışına yağmur
yüreğinde dağılıyor kristal şehirler
duvarların kan öksürüyor ve sen
başkalarının gözlerini
yüzümde aramamayı öğreniyorsun
beni bir durağa yaslıyorsun
beni bir kente
gidiyorsun
oysa 'gel' desen gelecektim
(...)
biliyorum Araz'ım
insan kendini bulmamalı hep aramalı
gittiğin yerden başlıyorum öyleyse
gece cinnetlerimi de alıp yanıma
denize bakmayı bilmeyenler bir gün mutlaka boğulur
işte bundandır gözlerinden kaçışlarım
siz hiç yâr saçının bir telinden kendinize gurbet
yaptınız mı
ben şimdi gurbetimi
içimde taşıyorum
heba olsa da 'sen'lerce yılım
oysa 'gel' desen gelecektim
ömrümden düşürdüğüm
sol anahtarlarına takılıyorum hep
(...)

gizlilikten ölmek üzere olan
bir akrep sızıyor içime
can kaybından ölüyorum
cenazemde namaz kılacağım
zan altındayım
yalanıma inanıyorum
yorgun söylentiler kanıyor solgun yaralarımdan
kırılır mı bilmem hüznümde taşıdığım kin
kinim kendime susuşum sana küsüşüm tüm dünyaya
üstü kalsın ihanetimin 'gel' desen gelecektim
(...)
herkes kendi gördüğüne bakar
peki hayatın rüzgârında kime yelkeniz
kıpırdamadan duramayız bir aşk boyu
hadi en kanadığımız yerden susalım
'gel' desen gelirdim
'git' dedin ve gittin
Aşka…
Rüzgâra.
Ayrılığa.
Zamana.

Eyvallah"[418]

Araz ve Kahraman geçmişin muhasebesini yaparlar. Bir trafik kazasında Kahraman yaralı kurtulurken Araz ve Murat hayatını kaybeder. Kahraman, hastaneden çıktıktan sonra her gün onların mezarına gidip saatlerce ayakta durarak hiç kıpırdamadan onların kabirlerine bakar, sonra soğuk evine gidip uyumadan, yemeden, konuşmadan dışarıyı izler, akşam olunca kimsenin olmadığı istasyonlara, iskelelere gidip hiç gelmeyecek bir treni, hiç gelmeyecek bir gemiyi bekler. Uğultusu hiç dinmeyen bir rüzgârın olduğu gece kabristana gider. Gün ışımaya başladığında Araz'ın ve Murat'ın yanı başındaki mezar

[418]Tazeoğlu, *Araz*, *ss.* 81-88.

taşında kendi ismini okuduğunda rüzgâr durur, gökyüzünde silüetini gördüğü sevdiklerine doğru yükseldiğini hisseder.

Birbiriyle dost olan üç gencin sevdiği kişilerden ayrılmalarını işleyen *Ay'kolik* adlı romanda hayata özgü her ayrıntının sevdiği kişiye dönüşmesini engellemek isteyen ancak bunu başaramayan, sevdanın ayrı kalan ruhlar arasında gidip gelen gizemli bir sezgi ya da geride kalanın onulmaz acılarla dağlanmasını güvenli bir uzaklıkta izlemek olup olmadığını sorgulayan Revnak, sevdanın beklemek olduğunu, acıları gönüllü üstlenebilmek, vazgeçmemek ve gittiği her yerden dönmek, dönebilmeyi dilemek olduğunu düşünür. Ceren, Revnak'ın ayrılığın acısını dile getirdiği mektubuna cevaben ruhunun ayrılıkla kendisini bulmayı öğreneceğini yazmıştır. Hatay'a gitmeyi düşündüğü zaman Ceren'in aralarındaki maddi mesafelerden çok daha uzaklarda olduğunu, yolların kendisini Ceren'e taşıyamayacağını fark eden Revnak, mektubunda masalının, yolunun, umudunun, şiirinin bittiğini yazar. Ceren ise herhangi bir etki altında kalmadan düşünmek istemesini bildirmesine rağmen saçmalık olarak nitelediği Revnak'ın mektuplarının kendisini sinirlendirmeye başladığını, Revnak'ın iddia ettiği gibi insanın bir zarf ile kalbini birine gönderemeyeceğini, kâğıtların üzerine işlenen kelimelerin insanın kederinden haberdar olamayacağını yazmış, geçmişte yaşadıklarını ise çocukluk olarak değerlendirmiş, Revnak'ın da gerçekleri görmesini istemiştir. Revnak, Ceren'i sevmekten pişman değildir, yaşadıklarını benliğini bütünleyen tuğlalar olarak görür. Ceren'in gelmeyeceğini kabullenmeye başlayan Revnak, milyonlarca yıl önce sönmüş yıldızların ışığının gök kubbeye yansıması gibi Ceren'in sevgisini kalbinden tamamen silmesinin zor olacağını düşünür. Bununla beraber, sevdanın Allah'ın lisanıyla konuşmaması, sevilenin sevmeyi bilmemesi, aşkın aydınlık yüzünün günbegün kararması nedeniyle kalbinin Ceren için son kez titrediğine, onun için son kez ağladığına dair kendi kendine söz verir. Revnak, son vapurla da gelmeyen Ceren'i beklemekten ve sevdasından vazgeçer, Ceren'den kendine, geçmişten geleceğe yürümeye başlar.

Mezkûr romanda Mehri ile İlkay arasındaki duygusal yakınlıkta ise İlkay'ın kendisine danışmadan adım atmamasından, bakkala giderken bile haber vermesinden sıkılan Mehri, onun sevdaya da kendisine de köle olmasını istemez. Bu nedenle İlkay'ın bir birey gibi davranmasını sağlamak için bir süre görüşmemeleri gerektiğini söyler. Bu olaylar iki gencin ayrılığı ile sonuçlanır.

Aynı romanda Emel'i seven Hazan ise ondan beş yaş büyük olmasını bir engel olarak algıladığı zamanlarda hayata küser ve hüznünü şu dizelerle ifade eder:

"Kalbindeki ölü kuşun kanatlarıyla
uçamazsın, uçamazsın…
Ulama ömrüne yazılmamış şiirdir
Kurtlarca kemirilmiş, kocamış bir çınarsın
Sevemezsin, yanamazsın
Senin için vakit fazla geçmiştir
Güneşini engellersin o gencecik fidanın."[419]

Hazan, beş yıllık farkı önemsiz gördüğü zamanlarda ise bu kez de karşılık bulamamak, alay edilmek korkusuyla ya da duygularını açmanın henüz erken olduğu düşüncesiyle Emel'e sevgisini söyleyemez. Söyleyemediği sevdasının kalbine ağır gelmeye başlaması üzerine Hazan, Emel'e kalbini açar. *"Bak, yendim içimdeki utangaç çocuğu. Bak, yendim de geldim yüzünün diyarına…"*[420] der ve düşlerin en güzelini yitirmekten korktuğu için sevgisini söyleyemediğini açıklar. Emel ise Hazan'dan önce başka birinin kendisini sevdiğini söylemesi üzerine, ait olduğu kalbin kendisine yâr olmayacağını anlayınca yarasını başka bir kalbin merhemiyle iyileştirmek ve ait olduğu kalbin ihmalini bu şekilde unutmak istemiştir.

Duygusal yakınlıklarda gencin karşısındaki kişinin samimi olmadığını anlayamaması, sevdiği genç için ailesini, ideallerini gözden çıkararak yanlış davranışlara teşebbüs etmesi, bununla beraber ailenin ve akranların desteğiyle hatasından dönmesi *Ayrı Dünyalar* adlı romanda Sinem ile Günay'ın arkadaşlıkları bağlamında ele alınır. İşi, tahsili ve parası olmayan Günay'ı ailesinin damat olarak kabul etmeyeceğini bilen Sinem, sevgisine sahip çıkmak adına bütün engelleri aşmaya, gerekirse ailesini çiğnemeye kararlıdır. Sinem, ailesinin zenginliği nedeniyle Günay'ın kendisiyle arkadaşlık yaptığının iddia edilmesi üzerine onunla bu konuyu yüz yüze konuşmak ister, iki genci bir arada gören babası, çıkarcı bir genç olan Günay'dan kızını korumak amacıyla ona evden çıkmayı yasaklayacağını, okula da ancak Mustafa Efendi'nin refakatinde gidebileceğini söyler. Hasan Bey, evden kaçacağını söyleyen kızı Sinem'in, İzmir'deki teyzesinin yanında lise öğrenimine devam etmesine karar verir. Sinem'in evden kaçma

[419]Güngör, *s.* 77.
[420]*age.*, *ss.* 82-83.

teşebbüsü, babasının baskısıyla çalıştığı internet kafeden çıkarılan Günay'a telefonla ulaşamaması nedeniyle sonuçsuz kalır. İzmir'de ailesinden intikam almak ve sonuçta Söke'ye dönebilmek amacıyla sınıfta kalmak için ilk sınavlarda boş kâğıt veren Sinem, arkadaşı Dilşan'ın yardımıyla ve kuzeni İlhan'ın *"Kendine ait bir yaşamın ve geleceğin olmazsa şimdi sana güzel gelen bu aşk, daha sonra seni karanlığa, hiçliğe hapseden zincirlerin olur."*[421]şeklindeki sözlerini anımsayarak hatasını fark edip derslerine çalışmaya başlar. Bununla beraber Günay ile görüşmek için ailesinin iyi niyetini kötüye kullanarak Çanakkale Gezisi'ni iptal edip Söke'ye gitmeyi planlar. Günay'ın başka bir kız arkadaşı olduğunun söylenmesine rağmen buna inanmayarak planından vazgeçmeyen Sinem, Dilşan'ı da kendisiyle gitmeye ikna eder. Dilşan, Sinem'in amacını gerçekleştirmek için kuzeni İlhan'a uyku ilacı verdiğini öğrenince çok sinirlenir ve Sinem'e, *"Günay için kaç kişinin sevgisini harcadın, sana sayayım mı? Ailenin, teyzenin, İlhan'ın, Volkan'ın, şimdi de benim… Karşılığında ne aldın Günay'dan, hiçbir şey!.. Aldığın tek şey kocaman bir hiç… O, Söke sokaklarında başka kızlarla gezsin, sen de sevenlerine yalan söyle, yaşamlarını tehlikeye at. Beni hayal kırıklığına uğrattın Sinem. Sana güvenmiştim."*[422] der. Sinem de Günay'ı tanıdığı ilk günden beri hep hata yaptığını anlar.

Ayrılıkla sonuçlanan bir başka duygusal yakınlığa da *Bana Sevgiyi Anlat* adlı romanda yer verilmiştir. Söz konusu romanda Fidan, intihar teşebbüsünün ardından tıp öğrencisi olan Burak'ın sevgi dolu bakışlarıyla hayata tutunur. Elde ettiği başarılarda Burak'ın varlığından dolayı duyduğu güveni, İstanbul'un yedi tepesinin arkasında olması gibi değerlendirir, ancak villanın bahçıvanının taşralı kız kardeşi olduğu için Burak'ın diplomasını aldığı gün kendisini unutacağını düşünür. Romanın çözüm bölümünde Burak, Tıp Fakültesini bitirdikten sonra ünlü bir kalp merkezinde öğrenim görmek üzere Amerika'ya gider. İlk hayal kırıklığını bu şekilde yaşayan Fidan, sevdiği gencin döneceği günü bekler. Son yıkımını ise başarılı doktorun çalıştığı merkezden Amerikalı bir doktorla yaşamını birleştirdiğini öğrendiği gün yaşar. Selvi Hanım'ın *"Eğer Burak seni gerçekten sevseydi uzaklıklar, zamanlar, koşullar bu sevgiyi yıpratamazdı."*[423] şeklindeki haklı sözlerine rağmen uzun süre olayın etkisinden kurtulamaz. İstanbul'un yedi tepesi

[421]Şeker, *s.* 220.
[422]*age.*, *s.* 290.
[423] Akçagüner, *s.* 239.

arkasında olmadan ayakta durmaya çalışırken en zayıf, en korunmasız zamanlarında yanında olması nedeniyle Burak'ı bir dost olarak anmaya devam eder. Selçuk'un da Burcu ile arkadaşlıkları üniversite ikinci sınıfta bitmiştir. Bu ayrılıklar Fidan'ı ve ilkokul arkadaşı Selçuk'u birbirine iyice kenetler.

Sevginin araç değil amaç olduğu düşüncesine yer verilen *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı romanda Sarp ve Çağla birbirlerini koşulsuzca seven iki gençtir. Özveriyle sevginin yaşatılabileceğine inanan, aşkı çok önemseyen, âşıklara saygı duyan ve onlardan hiçbir zaman olumsuz enerji yayılmayacağını düşünen Sarp, Çağla ile yakınlıklarını Sarp = Çağla, Çağla = Sarp şeklinde açıklar. Çağla'yı bir kaza sonucu kaybetmesi üzerine çok acı çeker.

Baskı, şiddet ve fikir ayrılığı da ayrılık nedeni olabilmektedir. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 3-Kendi Ayakları Üstünde* adlı romanda doktor olmayı isteyen Sıla, liseden sonra okumaması konusunda arkadaşı Ferit'in baskı ve şiddetine maruz kalır. Ferit, çocukluğunda babasının hem kendisine hem annesine şiddet uyguladığını, bu durumun olumsuz izlerini silemediğini, farkında olmadan babası ile benzer davranışlara yöneldiğini söyleyerek özür diler ve Sıla'nın yardımıyla düzelebileceğini umduğunu ifade eder. Sıla, sevdiği bu gence bir şans daha vermeden onu hayatından silip atmak istemez. Sonuçta fikir bakımından uzlaşamayan iki genç ayrılır.

Aynı romanda başkahraman Serra, Cüneyt'in sevgisinden aldığı güçle hayatındaki zorluklarla daha rahat bir biçimde mücadele eder. Bir süre sonra Serra'nın İstanbul'da olması, Cüneyt için sorun olmaya başlar. Serra, Cüneyt'in ilgisizliği ile hayal kırıklığına uğrar ve 10 Kasım törenleri için Ankara'ya gittiği zaman onun artık başka bir kız ile arkadaşlık yaptığını öğrenir. Öğretmen Mualla Hanım, ona ihanetin acısını atlatabilmek için öfkelenme, yas tutma, kabullenme ve huzura kavuşma şeklindeki bazı safhalardan geçmesi gerektiğini söyler.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata romanında Serra, kendisine duygularını açan Oktay'a, zamana ihtiyacı olduğunu söylemiş, temkinli davranmaya çalışmıştır. Oktay'ın eski kız arkadaşı Betül ile ders çalışmak gibi nedenlerle çokça zaman geçirmesi Serra'yı tereddütte bırakmıştır. Ancak Oktay, Betül ile aralarında herhangi bir duygusal yakınlık olmadığını söyledikten sonra bütün arkadaş grubunun huzurunda Serra'yı sevdiğini dile getirmiştir. Serra, Cüneyt'in ihaneti ve anne babasının

boşanmalarının kendisinde oluşturduğu yıkımın etkisinde olmakla beraber Oktay'a inanmaya karar verir. Bu arada iki yıl önce daha iyi birini bulmanın arayışına girmiş ve Serra'dan uzaklaşmış olan Cüneyt yaptığı hatayı fark etmiş ve pişmanlığını dile getirerek Serra'yı yeniden kazanmaya çalışmış ancak ondan karşılık bulamamıştır.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat'ta Betül ve Alev, Oktay ile Serra'yı ayırmak için birçok oyun düzenlerler. Oktay, iki eski arkadaşının sürekli yanlarında bulunmalarından Serra'nın rahatsız olmasını anlayamaz ya da buna duyarsız kalır. Oktay'ın sadece yardımcı olmak amacıyla Betül ile konuşmadığını düşünmeye başlayan Serra, onun evlilik düşüncesine uzak durmasından da rahatsız olur ve Oktay ile ayrılmaya karar verir. Bu arada Serra'ya münasip bir kısmet bulan babaannesi, arkadaşı Safiye'nin avukat olan torunu ile onu tanıştırmaya çalışır. Özgür, Serra'yı arayarak bu gibi tanışmaları sevmemesine rağmen iki yaşlı kadını kırmamak için görüşmelerinin uygun olacağını söyler. Bu teklifi istemeye istemeye kabul eden Serra, Özgür ile konuştukça aralarında bir dostluk başlar. Betül ve Alev nedeniyle Oktay'dan uzaklaşmış olan Serra, mezuniyet törenine Özgür ile gider. Gördüğü ilk anda Serra'yı sevmiş olan Özgür, onunla Oktay arasındaki duygusal yakınlığı ve sorunlar olmakla beraber hâlâ birbirlerini seviyor olduklarını fark edince kendisini geri çeker ve Serra'ya destek olur, yol gösterir. Serra'ya yaptığı haksızlığı anlayan Oktay, ona evlenme teklif eder.

Aynı romanda genç kahramanlardan Sırma, Amerika'da öğrenimine devam ederken bir doktora öğrencisi olan Bill ile aralarında duygusal bir yakınlık başlar. Ancak Sırma, Bill'in evli ve bir çocuk babası olduğunu öğrenince onunla duygusal yakınlığını hemen sonlandırır. Aileyi son derece önemseyen Sırma, Bill'e çocuğunu düşünmesini ve eşiyle arasını düzeltmesini önerir. İlerleyen aylarda Bill'in ailesine dönmesi, Sırma'ya kararının ne kadar doğru olduğunu gösterir.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 6-Şimdi Düğün Zamanı adlı romanda Oktay'ın nişan yapılmasının ardından iki yıl geçmesine rağmen evliliğe yanaşmaması, Serra'nın dedesinin baskısıyla düğün tarihini belirlemesi, ev bakma, yüzük alma gibi hazırlıklar aşamasında son derece sorumsuz davranması, düğünü belirlenen tarihten sonraki bir tarihe atmaya çalışması, evliliklerine çok az bir zaman kalmasına rağmen işini bırakmayı düşünmesi vb. Serra'ya sevdiği gençle hayata aynı yerden bakmadıklarını gösterir. Buna rağmen Serra, insanın kusursuz olmadığını düşünerek sorunları büyütmemeye karar verir.

Ancak anne ve babasının boşanma nedenleri olan kişilik ve tutum farklılığı, ona çok dikkatli adım atması gerektiğini ihtar eder. Oktay ile aralarında gönül birliğinin olmasına karşın kafa birliğinin olmadığına kanaat getiren Serra, ondan ayrılmaya karar verir. Hâlâ sevdiği birine böyle bir kararı bildirmesi ona ölümden zor gelir. Oktay, hatası varsa düzelteceğini söyler, Serra'nın sorun olarak değerlendirdiği karakter başkalığını, kafa yapısının farklılığını ise anlayamadığını ifade eder. Bu ayrılığa yol açan nedenleri bilmek, Serra'nın nelere kırıldığını öğrenmek ister. Serra da Oktay'ın bu kopuşu kabullenmesi için onu kırmamaya, gururunu incitmemeye özen göstererek her sorusunu yanıtlar. On gün boyunca Serra, Oktay'ın ayrılık fikrini kabullenmesi için onunla konuşur, gözüne kan oturması ve fenalık geçirmesinden sonra annesinin ısrarlarıyla dinlenmek üzere babaannesinin yanına gider ve sonrasında Oktay ile bir daha görüşmez.

Aşk sanılan her duygunun aslında aşk olmayabileceğine dikkat çeken *Derinlerde Fırtına* romanında Eren ve Ezgi, aralarındaki bağı ve birbirlerine karşı duygularını tanımlamakta güçlük çekerler. Eren, Ezgi'den dört yaş büyük olması nedeniyle aralarında oluşabilecek bir duygusal yakınlığı doğru bulmaz. Ezgi'yi kardeşçe ve dostça sevdiğinin ayırdına varan Eren, onun da kendisine hayranlık duyduğunu ama âşık olmadığını anlamıştır. Ezgi, aylar sonra Eren'e, *"Sana âşık olduğumu sandım, sen bunun gerçek olmadığını anladın ve bundan asla faydalanmadın… Ve bunu yaparken o kadar doğal ve dürüsttün ki… Beni bu kadar düşündüğün için teşekkür ederim."*[424] der.

Mezkûr romanda asi ruhlu, ne zaman ne yapacağı belli olmayan ve kendinden başka hiç kimseyi düşünmeyen Cem, kız arkadaşı Ece ile sürekli tartışır. Bir tartışma esnasında Ece, aldığı bir darbe ile başını sehpaya çarpar. Bu olay sonrasında iki gencin arkadaşlığı sona erer.

Dost Kuzenler 1'de hediyeleşmek için çekilen kurada çok büyük bir rastlantıyla Kutay ve Ayşem cam kavanozdan birbirlerinin ismini çekerler. Ayşem'e hediyesini almak için beraber alışverişe çıkmayı önermek isteyen Kutay, onun yanında heyecandan dilinin tutulmasından dolayı günlerce bu düşüncesini dile getiremez. Bütün cesaretini toplayıp fikrini Ayşem ile paylaşınca onun iltifatlarıyla karşılaşır. Ayşem ve Kutay birbirlerine aynı bilekliği hediye alırlar. Ayşem ile kurduğu arkadaşlıktan sonra Kutay, kimseye öfkelenmez ve kimseyi öfkelendirmez. Ancak Ayşem'in kendisiyle

[424]Temüroğlu, *s.* 205.

vedalaşmadan babasının işi nedeniyle başka bir ülkeye gittiğini duyunca dünyası kararır. Yaşadığı mutluluğu ve hemen sonrasında aldığı darbeyi kâğıda dökerek rahatlamaya çalışan Kutay, kızların duygu yaraları aldıkları zaman birbirleriyle acılarını paylaştıklarını, erkeklerin ise böyle durumlarda içlerine kapandıklarını, çaresizliklerini gizlemeye çalıştıklarını düşünür. Bu ruh depremini atlattıktan sonra da Kutay'ın dünyasında Bosnalı Ayşem'in her zaman sevgi dolu bir yeri olacaktır.

Dost Kuzenler 2'de ise Kutay, Şükran'ın sevgisini açıkça dile getirmesi karşısında kolay bir şekilde kalbindekileri ifade edemediği için susar. Yaz tatilinin bitmesi nedeniyle Şükran ile vedalaşacağı zaman onu bırakıp İstanbul'a gidecek olmasından dolayı kendisini suçlu hissetmesine rağmen ona geleceğe dair bir umut vermemek için bir sonraki tatilde oraya gitmeyeceğini söyler ve Çağla ile ilgili duygularını anlatır. Şükran, Kutay ile birbirlerine aynı duyguları beslediklerini düşündüğü için kendisini bir aptal olarak nitelendirir. Şükran'ın *"Bir gönülde iki sevda olmaz."* cümlesi karşısında Kutay, henüz on beş yaşında olduklarını, sevdadan söz edemeyeceklerini dile getirir. Ayrılmalarından sonra Şükran'ın ilk mektubunu saatlerce açamayan Kutay, Şükran ve onun atı Zülüf ile çektirdiği fotoğrafa baktığı zaman Şükran'ın mutlu ve canlı bir yaşamın güzelliğini taşıdığını, kendisinin ise korkak ve ürkek olduğunu fark eder ama bir gün kimi sevdiğini anlayabilecek olgunluğa erişeceğini ve sevgisini haykıracak cesarete ulaşacağını düşünür.

Gençlik döneminde hayranlıkların ve kimi bağlılıkların aşk sanılması ve bu gerçeği fark etme durumunun konu edildiği romanlardan biri de *Dönemeç*'tir. Romanda Melih, sevdiği Zeynep'i bulabilmek için okulunu, memleketini ve ailesini terk ederek İstanbul'a gelmiş, günlerce parklarda, metro inşaatlarında sabahlayarak onu aramıştır. Tüm yaşamının Zeynep'e bağlı olduğunu düşünen Melih, bir yıl sonra hayatın çok daha başka gerçekleri olduğunu fark etmiş ve *"Kimse için okulu bırakmaya, evden kaçmaya değmezmiş. Geç anladım."*[425] cümleleriyle hata yaptığını dile getirmiş ve bir vakfın desteğiyle öğrenimine devam etmeye başlamıştır. Bir süre sonra liseler arası tiyatro yarışmasında karşılaşan iki genç, birbirlerine değer vermeye devam etmekle beraber aralarındaki duygusal bağın zayıfladığını, zamana yenik düştüğünü anlarlar.

[425]İçözü, s. 16.

Duygu ve düşüncelerini açıklıkla ifade edememenin ayrılığa neden olması durumuna *Gençlik Çıkmazı* adlı romanda yer verilmiştir. Naci, sevdiği kıza yazdığı mektupları aynaya bakınca vermekten vazgeçer. Günlerce cebinde taşıdığı bir mektubu güç bela gizlice kızın çantasına bırakır, aylar sonra kızın evleneceğini öğrenince büyük bir yıkım yaşar. Genç kız "Sizden bir haber çıkmadı." şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Gençlik Yarası adlı romanda ise çocukluğundan beri susturduğu kahraman martı çığlığını atmasına yardım eden Özgür ile duygusal yakınlığını ailesine kabul ettirmeyi başaran Nilüfer, aşkı hayatın alfabesini unutturabildiği için tehlikeli görürken yine de kendisini güvende hissettiği en önemli duygu olarak kabul eder. Nilüfer, bir yandan Özgür'ün sevgisi sayesinde alaycı dünyanın kar fırtınalarında donmayacağına inanır öte yandan isminin Özgür olması nedeniyle bir gün gideceğini düşünür. Öngörüsünde haklı çıkan Nilüfer, Özgür'ün Bodrum'a gitmesi üzerine aşkı, hayat boyu hiç kapanmayan bir bıçak yarası olarak niteler. Bununla beraber müzisyenlik hayalini gerçekleştirmesine rağmen mutlu olamayan, yedekte başka bir hayali olmadığı için kumdan kaleler gibi çöken Özgür'e destek olmak ve geleceklerine verdiği anlamı onun gözlerinden okuyabilmek için bir an önce onu görmek ister. Ailesi ile beraber Bodrum'a tatile gittiği zaman Özgür'ün alaycı dünyanın temsilcisi ve özgürlüğünün esiri olduğunu fark eder. Özgür tarafından kıskançlıkla suçlanmasının ardından onunla bağını tamamen koparır.

Seven ya da sevilenden herhangi birinin diğerine değer vermemesine değinen *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* romanında Karin'in güneş gibi gözünü aldığını söyleyen, onun bir tutam saçını saklayan Toro'nun duygusal yakınlığına dair değerlendirmeler, kuzeni Dilek ve ablası Safiye tarafından aktarılır. Aristokrat ve zengin olan Karin'in, kendisi ile telefon görüşmeleri sonucu bankaya borçlandığı yüklü miktarda parayı, çeşitli işlerde çalışmasına rağmen ödeyememiş olan Toro'yu kemanına çarpması nedeniyle azarlaması bu duygusal yakınlığın ayrılıkla sonuçlanacağının habercisidir. Toro'nun Karin'i değil aşkı sevdiğini düşünen Dilek, kendisini çok önemli gören Karin'i de Napolyon olduklarını iddia eden delilere benzetir. Romanda bu duygusal yakınlığa dair son gelişme, Toro'nun kendisini kandırdığını anlamasının bildirilmesidir.

Aşkın insan yaşamında bir milat olduğunun vurgulandığı *İz* romanında başkahraman Verda, annesi ve babasının sorunlu bir evlilikleri olması dolayısıyla lise yılları boyunca duygusal bir yakınlık kuramaz hatta kendisine bu tarz yakınlık duyanların

varlığını da fark etmez. Arkadaşlarının telkinleriyle "Anadolu Lisesinin Yakışıklısı" olarak anılan Aykut ile kısa süreli bir arkadaşlığı olmuştur. Aykut'un "Aklın hep başka yerlerde" diye sızlanması karşısında Verda, annesi ve babasını bir dakika aklından çıkaramadığını ve hep onlarla beraber gezdiğini ifade eder. Aykut da "Düşkünlüğün bu kadarı da fazla!" diyerek Verda ile arkadaşlığını sona erdirir. Üniversitede öğrenimini sürdürürken Verda, babasının ikinci evliliğini yapmasından dolayı ondan öç alma düşüncesiyle haftada üç gün barda çalışan ve çok güzel gitar çalan Muzo ile arkadaşlık kurar. Bu arkadaşlıklarını kendilerini inciten insanlara bir ceza olarak sunmalarına karşın Verda, uzun yıllar sonra Muzo'yla yaşadıklarının adı konulmamış bir sevda olduğunu anlar ancak o dönemlerde öç almaya, kine, nefrete odaklanmaları nedeniyle bunu fark edemediklerini itiraf eder. Muzo, ailelerini üzmek ve rencide etmek amacıyla Verda'ya sürekli yeni planlar sunar. Verda'nın sonu belirsiz bir maceraya atılmak istememesi nedeniyle Muzo, bütün planlarını *ikisinin ayrılmazlığı* üzerine kursa da Amerika'ya tek başına gitmek zorunda kalır. Ayrılırken Verda'ya istediği zaman kendisini arayabileceğini, aramaması hâlinde hesabın kapandığını anlayacağını söyler. Verda'nın kalbinde o hesap hiç kapanmaz, hayatını MÖ (Muzo'dan önce) ve MS (Muzo'dan sonra) diye ikiye ayırsa da Muzo'yu aramaz. Uçuk kaçık tavır ve giysileri bırakarak okuluna devam eden Verda, Muzo'nun gidişiyle yıkılır. Verda, ilerleyen yıllarda çiçeği burnunda bir avukatken Bülent ile evlenmeye karar verdiği zaman Bülent'e karşı hissettiklerinin aşk olmadığının farkındadır. Kalbini aşka çoktan kapamıştır. Âşık olmadan yapılacak bir evlilikte daha sağlıklı ve mutlu bir yuva kurulabileceği tarzındaki, aşkı avuçlarında tutmayı başaramayanların züğürt tesellisi olarak yorumlanabilecek öngörülerin arkasına sığınmak Bülent ile evlenmeye karar vermesini kolaylaştırır.

İsmail Fatih Ceylan'ın *Kapanmayan Yara*[426] adlı romanında ise Burçin, karanlıkları seven, toplumdan kaçan, insanları ve dünyayı değil gökyüzünü ve oradaki varlıkları tanımak, onlarla dost olmak isteyen Mete'yi bir insanlık vazifesi olarak karamsarlıktan uzaklaştırmaya çalışır. Burçin ile zaman geçirdikçe neşeli, hoşsohbet, espritüel bir genç olmaya başlayan Mete, bir süre sonra ailesine Burçin'i sevdiğini ve onunla evlenmek istediğini söyler. Burçin, acıma hissiyle yaklaştığı Mete'nin bu isteğini öğrenince *"Ben çirkin, maymun suratlı biriyle asla evlenemem!"*[427] diye bağırır. Bu cümle karşısında

[426]İsmail Fatih Ceylan, *Kapanmayan Yara*, (8. baskı), Akış Yayınları, İstanbul 2007.
[427]*age., s.* 73.

büyük acı yaşayan Mete, İsviçre'de estetik ameliyat olur. Mete, rüyasında çirkin yüzünün *"Benim intikamımı al!"* dediğini görür. Burçin'i yok saymaya çalışır.

Karvera adlı romanda başkahraman Carvera, aşk ile hayranlık arasındaki farkı Luisa öğretmenine sevgisi ile öğrenmiştir. Sonraki yıllarda Elif ve Carvera arasında gelişen duygusal yakınlıkta Elif, istedikleri mutluluğa kavuşabilmek için sevdalarının ve kendilerinin çok inatçı olmaları gerektiğini düşünür.

Karvera Nereye adlı romanda ise Carvera, Elif ile geleceklerini sonu hiç bilinmeyen, belki çözüm kabul etmeyen bir probleme ya da bilinmeyeni olmayan apaçık bir denkleme benzetir. Babasını yitirdikten sonra bir süre ölüm acısından başka hiçbir şeyin farkında olmayarak yaşayan Carvera, Elif'ten gelen mektupların neden yüreğini yaktığını sorgularken babası ile beraber sevdasını, umutlarını, geleceğini de toprağa gömmüş olduğunu anlar. Anılara mahkûm olmamak için geçmişini anımsatabilecek her şeye savaş açar. Elif, Carvera'nın izini bulduğu zaman ona yazdığı mektubunda sevdalarının, masalları mutlu sona bağlayarak gerçekleştirebilecek güçte olduğunu ifade eder ve Carvera'ya İstanbul'da yeni bir hayata başlamayı ya da beraber New York'ta okumayı önerir, bunları kabul etmezse kendisinin Carvera'nın köyünde öğretmenlik yapabileceğini yazar. Carvera, Elif'ten on yıl, daha iyi bir ihtimalle yedi yıl kendisini beklemesini istemeye hakkı olmadığını kaldı ki on yıl sonra da ona alışageldiği düzeyde bir yaşam sunamayacağını düşünerek Yeni Carvera'nın beyni donmuş bir insan artığı olduğunu, buzdan kılıfını yitirdiği an ayakta kalamayacağını, Elif'ten gelecek herhangi bir sese dayanamayıp buzdan kalıbı ile toprağa karışacağını ifade ettiği mektubunu Elif'e gönderir. Carvera, Elif'in önerilerini kabul etmediği için kendisini bencillikle suçlayan Anjelica'ya, *"Seven kişi, kendi ölümü pahasına da olsa sevdiği insanın yaşamını, alışkanlıklarını, geleceğini temelden değiştirecek, onun birtakım yoksunluklar yaşamasına neden olacak kadar büyük fedakârlıklara girişmesine izin vermez, veremez. Bu davranış kendi yaşamını sonuna kadar karartacak bile olsa!.. Sevda budur işte dostum ve tabi özveri de…"*[428] şeklinde karşılık verir. Anjelica'nın kimsenin bir başkasının nasıl mutlu olacağına karar veremeyeceği şeklindeki yanıtı Carvera'yı pişmanlığa sürükler. Elif de son mektubunda yaşam ve sevilenlerin insana emanet olduğunu ve bu emanetlerin ne zaman geri alınacağının bilinmediğini, en sevdiği emanetini, annesini kaybetmesinin

[428]Kür, *Karvera Nereye, s.* 229.

bile Carvera'ya gerçekleri anlatamadığını yazmıştır. Carvera, tekrar tekrar ne yapacağını düşünür ve sonsuz acılar içinde kalacağını hissetse de verdiği kararın doğruluğuna kanaat getirir.

Âşık-maşuk-rakip üçgenine yer verilen *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi* adlı romanda Nina ve Cem'in birbirlerini sevdiklerini söyleyerek bir süre Evren'in aklını çelmeyi başaran Melisa, bir türlü onu Nina'yı sevmekten vazgeçiremez. Kendisi ise Evren'i gerçekten sevmiş ve ona sanki demir halatlarla bağlanmıştır. Evren'den kendisini öldürmesini ister. Evren bunu yapamaz. O anda iki vampir, ışık hızıyla Melisa'yı kollarından tutup aynı hızla yok olurlar. Melisa'nın son sözleri "Seni seviyorum!" olur.

Yine aynı romanda insan olmayıp sadece tozlardan oluşan bir büyü vampir olan Sahra; aşkı, sevgiyi, arkadaşlığı Cem ile tanımıştır. Savaşta eldern denilen pis kan vampirlere karşı gelemeyeceği ve Cem'e karşı savaşmayı istemediği için Cem'den kendisini öldürmesini ister. Cem ise Sahra'nın savaşa katılmaması için onu bağlayabileceklerini, sonunda kuma dönüşmemesi için de bir büyü bulabileceklerini söyler. Bununla beraber Cem de bu yolda Sahra'nın ya bir adım önce ya bir adım sonra öleceğini ve bunu engelleyemeyeceğini bilmektedir. Gençler birbirlerine sevgilerini son kez dile getirirler. Son sözün "Seni seviyorum" olduğu bir sevgidir aralarındaki. Cem, Sahra'nın ölümüne ağlarken Sahra'nın tozları hafif bir rüzgârla havaya karışır.

Aşk-sadakatsizlik çatışması, *Lise Aşkım*'da Jülide ile Cengiz arasındaki duygusal yakınlık aracılığıyla işlenmiştir. Birçok kez telepati yoluyla Cengiz ile iletişim kurmuş, onun nerede olduğunu bilmemesine rağmen hisleri ile bulunduğu yere gitmiş olan Jülide, Cengiz'in yanında başka bir kızın olduğuna dair sezgisinin de gerçek olduğunu görür. Büyük bir hayal kırıklığı yaşamasına rağmen Cengiz'in yalanlarına aldanarak onunla arkadaşlığını sürdürür. Cengiz'in yanlış ve kırıcı davranışlarından dolayı her haftaya ağlayarak başlayan Jülide duygularını yazdığı şu şiirle dile getirir:

"Ne baharı ne yazı kaldı kıl payı sevdanın
Baharlar tükendi yüreğimde
Bir telefonun eksik olsa
Sonbahar olurum sanırdım
Bu kahrolası sensizlikte
Bu selamsız haberlerde

Sonbaharları da aştım
Sen hiç duymayacak, anlamayacaksın
Şimdi tonlarca kar altındayım"[429]

Başkahramanlardan Zeynep, Jülide'nin kendisine verdiği bir yazıda *"Eğer bir gün ağlamaklı olursan / Beni ara / Seni güldüreceğime söz veremem / Fakat seninle birlikte ağlayabilirim / Eğer bir gün uzaklara kaçmak istersen / Beni aramaktan korkma / Seni durduracağıma söz veremem / Fakat seninle birlikte gelebilirim / Eğer bir gün kimseyle konuşmak istemezsen / Beni ara / Sessiz olacağıma söz veririm / Fakat eğer bir gün ararsan ve cevap alamazsan / Hemen beni görmeye gel / Belki sana ihtiyacım vardır."*[430] ifadelerini okuduktan sonra Jülide'yi üzen Cengiz'in gerçek yüzünü açığa çıkarmaya yemin eder. Jülide ve Zeynep'in ortak arkadaşı Esin, Cengiz'i arayarak onunla gizli bir hayranıymış gibi konuşur ve Beşiktaş'ta yanında gördüğü uzun saçlı, esmer kızın kim olduğunu sorar. Cengiz'in "Kuzinim" şeklindeki cevabını duyan Jülide, artık onunla yollarını kesin bir şekilde ayırmaya karar verir. Sadakatsizliği Cengiz'i, sevgisizliğe ve yalnızlığa mahkûm eder.

Mezkûr romanda lise birinci sınıfta sevdiği gencin kendisine sadece ünlü televizyoncu Osman Karul'un kızı olması ve trilyonluk bir evde oturmaları sebebiyle değer verdiğini fark eden Zeynep, babasının işlerinin bozulmasından sonra gencin kendisiyle göz göze gelmekten bile kaçınması sonucu büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır. Sonraki yıllarda sevdiği Aycan'ı ise gözlerinden gemiler geçen delikanlı olarak hatırlayacaktır.

Kız-erkek arkadaşlıklarının gençler üzerinde yıkıcı etkisinin sıklıkla vurgulandığı *Liseli Kızlar* romanında sevdiği genç tarafından terk edilmesi üzerine bileklerini keserek intihar teşebbüsünde bulunan genç kahraman Sermin'in tedavisini yapan doktor, şiddetli bir muhabbet olan aşkın, fâni mahbuplara yönelik olduğu zaman ya kişiyi daima bir azap ve elemde bıraktığını ya da baki bir mahbubu aramaya yönelttiğini notlarına kaydeder. Başkahraman Gülay da akranlarının en önemli meselelerinin erkek arkadaşları olmasını eleştirir, onların yaratılıştan kendilerine armağan edilen sevgi duygusunu yanlış yollarda kullandıklarını düşünür.

---

[429] Akıncı, s. 89.
[430] *age.*, *ss.* 100-101.

Kahraman Tazeoğlu'nun üst kurmaca bir özellik gösteren *Mavi Ev*[431] adlı romanında Sahra ve Serkam'ın duygusal yakınlıkları iç anlatı olarak tasarlanmış, romanın sonunda yaşananların bir kurgudan ibaret olduğu vurgulanmıştır. Annesi Amerikalı, babası Türk olan Sahra, üniversite kayıtlarını yaptırdığı gün sarı beyzbol şapkalı, güneş gözlüklü birinin kendisini takip ettiğini görüp tedirgin olmuştur. Üniversitede Sahra ile Serkam arasında sanat diliyle bir iletişim başlar, sanat duyarlılığı kalpleri de yakınlaştırır. Serkam, çocukluğundan beri kardeşi ile beraber denize bakan ve arka tarafında orman olan mavi bir ev hayali kurduklarını Sahra'ya söyledikten kısa bir süre sonra esrarengiz bir biçimde ortadan kaybolur. Sahra, Serkam'ın hayalinin peşinden gittiğini düşünerek onun bulunabileceği mavi evi, yaz tatillerinde arkadaşı Yaman ile birlikte Karadeniz sahilleri boyunca arar, dördüncü yılda Trabzon, Rize ve Artvin ile yolculukları sonlanır, umutları tükenir. Üniversiteden mezun olduktan birkaç yıl sonra "Beni bul!" diyen bir telefon alan Sahra, Türkiye'ye dönerek yine arkadaşı Yaman ile birlikte önceki arayışlarında Sinop ve sonrasını karavan ile taradıkları için gözden kaçırdıkları bir yerin olabileceğini düşünerek Sinop'tan yeni arayışlarına başlarlar. Sinop'ta mavi evi bulduklarında Yaman, hikâyedeki rolünün buraya kadar olduğunu söyleyerek Sahra'dan ayrılır. Sahra, Serkam'ı bulmuştur ancak onun gözlerinde anlayamadığı bir bakışı fark etmiş, resim ve müziği bırakmasını ise büsbütün hayretle karşılamıştır. Uzun bir süre sonra mavi evde bir mahzenle karşılaşan Sahra, orada koltuğa bağlanmış, göz altları morarmış birini fark eder, konuşamayan adamın istediği kalem ve kâğıdı ararken sarı beyzbol şapkasını görür. Mahzendeki adam, Serkam'dır, kıskançlığı nedeniyle âdeta bir psikopata dönüşmüş olan ikiz kardeşi Serkan tarafından kaçırılmıştır. Romanın sonunda bütün bu yaşananların Serkam ve Serkan kardeşlerin yazdığı bir hikâye olduğu açıklanır.

Sevenlerin üçüncü kişiler nedeniyle ayrılığa mahkûm olmalarının işlendiği bir başka roman ise Ahmet Günbay Yıldız'ın *Sahibini Arayan Mektuplar*[432] adlı eseridir. Son cemrelerin toprağa düşmesiyle beraber gönüllerine de düşen cemreyi, çocukluk günlerinden beri muhafaza eden, birbirlerini çok seven ve evlenme kararı alan iki sevgi dolu genç; can dost, sırdaş denilen bir arkadaşın ihaneti ve entrikaları sonucunda geri dönülmez bir ayrılığa mahkûm olurlar.

---

[431]Kahraman Tazeoğlu, *Mavi Ev* (20. baskı), Destek *Yay.*, İstanbul 2015.
[432]Ahmet Günbay Yıldız, *Sahibini Arayan Mektuplar* (15. baskı), Timaş *Yay.*, İstanbul 2010.

Nergis, hayatını Can'dan önce, Can'dan sonra ve Can ile olmak üzere üç bölüme ayırmış ve onun, dünyasına ilk kez doğuşunu hayata "merhaba" deyiş kadar saf ve anlamlı görmüştür. Çocukken vedalaşmadan giden Can, Nergis'in kalbini ve ruhunu da beraber götürmüştür âdeta. Nergis, ruhsuz bir bedenle yaşayışını çevresindeki insanlara sezdirmemeye çalışmış, yıllar sonra Akdeniz'in en ihtişamlı otellerinden birinde karşılaştığı Can'ı çocukluk yıllarında yüreğine mührünü kazımış olan gözlerinden tanımıştır. Can da Nergis'i unutamamış, onunla yıllar sonra karşılaşmasını kaderin bir tezahürü olarak yorumlamış, bu durumu Allah'ın onları birbirleri için yazdığının işareti olarak görüp Nergis'e sonsuza kadar sürecek bir beraberlik teklifinde bulunmuştur. Gönlünün kapılarının Nergis'ten başkasına açılmadığına ve ebediyen de açılmayacağına dair yeminler etmiş, söz vermiştir. Başka bahçelerde daha renkli, daha çarpıcı çiçekler görse bile onun çiçeği Nergis olacaktır. Can'ın bakışlarındaki inandırıcılık, sözlerindeki duruluk, duygularındaki temizlik Nergis'i yüreklendirmiş, verdiği sözler ise onu çelik halatlarla Can'a bağlamıştır. Ateşlere, azgın dalgalara hatta insanları yutan uçurumlara aldırış etmeden gönlündeki sevdanın rüzgârına kapılan ve bütün düşüncesi Can ile meşgul olan Nergis, ona duyduğu aşırı sevgiden dolayı tedirginlik hissetse de sevgiyi Allah'ın yarattığını düşünerek rahatlar. Nergis, gönlünde titizlikle işlediği maneviyat dokusunu incitmeyecek şekilde ama coşkulu bir aşkla sevmektedir Can'ı ve onu sevgileri kalplere lütfeden maneviyat ummanının bir armağanı olarak görmektedir. Nergis'e göre sevgi bir gönül oyunu değil, ayarı en ince hesaplarla yapılmış kutsal bir kurgudur. Can'ın Almanya'da yaşıyor olması nedeniyle sevgilerinin en anlamlı belgelerini geleceğe bırakmak için yüreklerini satırlara işlemeye, mektuplaşmaya karar verirler. Can, Nergis'e yazdığı mektupta *"Sensiz her şey bayat, modası geçmiş ve anlamsız"* demiş, nikâh için çıktığı yolda "*... Dilersen yarayım kalbimi oku / Rastlarsan bir ize, gönül utansın."*[433] mısralarıyla sadakatini ifade eden yeminini yinelemiştir. Nergis de yazdığı mektupta sevgisini *"... Kurnamdan su içer yanık bir turna / Kanadında sevda muştusu gelir."*[434] mısralarıyla ifade eder. Nergis, Can'ın evlenme teklifini kabul ettiğini arkadaşı Yeşim'e söyleyince onun sevinmediğini aksine gözlerinin buğulandığını fark eder. Yalansız yaşamak için çırpınan bir yüreğe sahip olan Nergis, ömründen ömür verebilecek kadar değer verdiği en yakın arkadaşı Yeşim'in kendisini kıskandığını hisseder ancak buna

[433] *age., ss.* 38-39.
[434] *age., s.* 41.

anlam veremez. Nergis, Can'ın mektuplarını paylaştığı zaman Yeşim'in ağladığını görür ve en mahrem sırların sığınağı hâline gelen dostların, gün gelip en amansız düşmanlar olabileceğini düşünür, onun kendisiyle vedalaşmadan yurt dışına gitmesi ve acı ihanetinden sonra ise insanın sırlarını, iç dünyasını dostuyla paylaşmasının yanlışlığını anladığını belirtir. Kaleler en kolay, onun iç teferruatını bilenler tarafından yıkılır ve zapt edilirmiş, der.

Can'dan haber alamamasına ve yazdığı mektupların ise yeni bir zarfla geri gönderilmesine rağmen Nergis, yazma sözünü yerine getirmekten vazgeçmez. Can'ın gözlerinin bıraktığı izler ancak mezarda silinecektir, vefasızlığının nedenini öğrenmeden ondan asla vazgeçmeyecektir. Aynı gökyüzünün altında olmaktan bile bir umut devşirir Nergis ve çocukluk yıllarındaki kır gezilerinde Can'ın bir anda ortadan kaybolmasının kendisinde oluşturduğu gönül kırıklığının, onun elinde nergis çiçeği ile gelmesiyle yerini tükenmeyecek bir sevgiye bıraktığını düşünerek Can'ın yine döneceğine dair umudunu taze tutmaya çalışır. Sitem ve beklenti ifade eden mektuplarını göndermeye devam eder. Gönlünü teselli etmek için Can'ın dilinden kendisine mektup yazdığı bile olur. Can'a sevgi, ahlak ve maneviyat sütunlarının ufuklara yükselmesine birlikte omuz vermeyi önerir. Yeryüzünün tek yürek, tek gönül olduğunu ve barış rüzgârlarının estiğini hayal eder ve mektubuna Yunus Emre'nin insanlara aynı gözle bakmayan bir kişinin halka müderris olsa da Hakk'a isyanda olduğunu ifade eden mısralarını not düşer. Ayrılığın acısı arttıkça bir fâniye bu derece bağlanmanın gaflet olduğunu düşünen Nergis, fâni sevdaların ölçüsünü kaçırıp kendisini köle hâline getiren aklına sataşır, kendisini aldatılmış hisseder, yüreğinin kapılarını Can'a açtığı, onun ellerinden tutmasına ve gözlerine bakmasına izin verdiği için âdeta kendisine dargındır. Duygularını şu dizelerle ifade eder:

"*Andıkça müziği titrer nefesim*
Hâlâ öyle ılık, içli mi sesin?
Kursağımda düğüm düğüm hevesim
Ey vefasız âşık nerelerdesin?"[435]
"Göllerin ortasında gönül bağlarım susuz
Yarım kaldı besteler, gecelerim uykusuz
Bıraktım gözlerimi umutsuz yollarına

[435]*age., s.* 76.

Bir bahar rüzgârı ol, eylül yapraklarıma
Yâr, al götür kalbimi, gönül topraklarıma."[436]

Bir mektubunda da kitabını imzalarken gözlerinden düşen bir damla yaşın sebebini sorgulayan okuyucusunu cevapsız bırakan bir yazarı anlatır. Anlattığı bu olay ile kendi hikâyesi arasındaki tek benzerlik ise hesabının verilemediği duygular sebebiyle cevapsız bırakılan mektuplardır.

21. yüzyıla kederlerle giren ve mektuplarının geri gönderilmesinin acısına tahammül gösteremediği için umutlarının tükenişinin bir ifadesi olarak artık Can'a mektup yazmayan Nergis, sevdaların alternatif kabul etmeyen izinde, uslanan gönlünün yanılgılarına veda ettiğini ifade eder. Can'ın kardeşi Canan'ın mektubu, Nergis'i yeniden umutlandırır fakat mektuptaki satırlar zehirden acı, hançerden daha yaralayıcıdır. Can, Nergis'i çok sevmekte ve onunla kesin olarak evlenmeyi planlamaktayken master yapmak bahanesiyle Almanya'ya giden ve Nergis'in en yakın arkadaşı olarak kendisinden yardım isteyen Yeşim'e aldanmıştır. Nergis, Can'dan aldığı son mektupta düğün fotoğraflarının bir şaka olduğunu, sevgisinin, sabrının sınandığını duymayı umar ancak acı gerçeklerin bir kez daha farkına varır. Msn'de Can ile son bir kez yazıştıkları zaman Can, geri gönderdiği mektupların devamını isteyecek kadar bencil davranır. Nergis'e haksızlık yaptığını ama onu hâlâ çok sevdiğini yazan Can, yolların dönülmez olduğunu anladığı zaman vefasızlığın ne kadar acı olduğunu da idrak etmiştir. Nergis'in kendisine bir umut ışığı yakmasını ister ancak Nergis, o dosyayı ebediyete kadar kapamıştır artık. Son sitem olarak şu mısraları yazar:

"(...) Bir dünya kurdun ki viranelerden
O mekânda asla olmayacaksın
Gönülsüz yaşarım ne gelir elden
Rastlarsan hâlimi sormayacaksın
Ateş benden yanar, kahrıma düşse
Erirsin yüzüme bakmayacaksın
Bu vefasızlıkla bahtın gülmüşse
Sende vicdan yokmuş, takmayacaksın"[437]

[436] *age.*, *s.* 79.
[437] *age.*, *s.* 119.

Nergis, mahzun, incitilmiş, suskun ve pişman bir gönülle kendisini Rabb'ine ve Resul'ün izinde yürümeye adar. Ona göre bütün sevgiler, sevdalar, aşklar gerçek aşka yükselmek için birer basamak değerindedir artık.

Genç kızlara yol göstermesi ve onların kendisi gibi yanılgıların ölümcül acılarını yaşamamaları için mektuplarını kitaplaştırmaya karar veren Nergis, çalınan duyguların ifadesi olan, sahibini arayan mektuplarını, genç kızlara ve kadınlara ithaf eder.

Geçici coşkuların aşk ile karıştırılmasına değinen *Sekizinci Renk* adlı romanda başkahraman Ela, bir caz konserinde tanıştığı, lise ikiye giden Efe ile arkadaşlık kurmak ister. Psikolog Ülev, Ela'nın konserde bir kez gördüğü bir gence âşık olduğunu söylemesini doğru bulmaz. Efe'yi iyice tanımadan onunla baş başa kalmamaya özen göstermesini ister. Bu konuda yaşlarının gerektirdiği belli sınırları aşmamaya kararlı olan Ela, Efe ile hafta sonu Atçılık Kulübünde görüşmeyi planlarken ailelerinin araya girmeleri nedeniyle hayalleri suya düşer. Dersleri kötü olduğu için Efe'nin babası, onun Atçılık Kulübüne gitmesine izin vermemiştir. Ela, Efe ile yaşadıklarının aşk olmadığını sadece bir yürek çarpıntısı olduğunu düşünür.

Tatilde Amerika'da bir dil okulunda kalan Ela, duygusal bir yakınlık hissettiği Alp'in tedavi olmak için New York'a geleceğini öğrenince ailesinden New York'ta bir dil kursuna gitmek için izin alır. Elinde kalan paranın büyük bir kısmını kurs ücretine ve uçak biletine harcar. Kurs ve hastane dışındaki zamanlarında müzelere, tiyatrolara, resim sergilerine, kütüphanelere giden Alp ve Ela, gönüllerince eğlenirler. Buz pateni yaparken fenalaşan Alp, birkaç ilaçla kendisini toparlar. Bu olaydan sonra az miktardaki parası da çalınmış olan Ela, bu durumu ailesinden, Alp'ten ve Ülev'den gizlemeye ve yirmi gün geçinebilecek kadar para kazanabilmek için çeşitli işlerde çalışmaya karar verir. Hafta sonu Ela'nın kendisiyle görüşmeyeceğini öğrenen Alp ise bunu, son görüşmelerinde rahatsızlanmasına bağlayarak çok üzülür. Bir lokantada masaları temizlemek işi bulan Ela, patron işini beğenmediği için sadece bir günlük para kazanabilir. Bu arada Alp'in hastaneye yatırıldığını öğrenmiş ancak doktorların kimseyle görüşmesine izin vermediği söylendiği için onu görememiştir. Ela, üç gün pizzacıda çalıştıktan sonra bir yemek salonunda piyano çalma işi bulur, alın teriyle kazandığı paralarla iki hafta yaşamını sürdürür. Ela, İstanbul'a döndükten bir süre sonra Alp'in vefat ettiğini öğrenir ve bu acıyla ilk aşkım diye nitelediği Alp için şiirler yazar.

Ela, son duygusal yakınlığını da üniversiteye başladığı zaman sıra dışı bir kurguyla yaşar. Ders aralarında defterine duygusal ve gizemli notlar yazıldığını görür. Notları yazan kişi Ela'yı sessiz sinema döneminin bir film yıldızı olan Greta Garbo'ya benzettiğini ifade etmiş ve hayranlığını dile getirmiştir. İmzasız yazılar devam ettikçe Ela, önce bu olayı şaka olarak değerlendirir. Ela'da sevinç, coşku ve merak oluşturan yazılar her geçen gün biraz daha sıcak ve içtenlikli bir içerik kazanır. Ela, yazıları yazan kişinin kendisiyle oyun oynadığını düşününce defterini ve çantasını sırada bırakmaz. Bu kez de yapışkanlı kâğıtlara yazılan notları masasında, arabasında, sınıfın kapısında görür. Karlı bir günde Ela, bir buz üzerinde yürürken düştüğü bir an, notları yazan Can ona elini uzatarak kendisini tanıtır. Ela, Can'ı tanıdıkça ona hayranlığı artar. Çektiği üç filmle uluslararası yarışmalara katılmış, üç tane birincilik ödülü almış olan Can, yeni bir film senaryosu yazarken Ela'yı görünce filmin başrol oyuncusu olarak düşlediği genç kızı görür gibi olmuş, bu nedenle Ela'ya senaryodaki cümleleri yazmaya başlamıştır. Ela'ya başlangıçta filmin konusunu örmek için bu notları yazmış olan Can, onun yazılar karşısında takındığı tavırdan çok etkilemiş ve bu etkilenme giderek sevgiye dönüşmüştür. Can da Ela gibi kendi kurallarını kendisi koymayı ilke edinen bir yapıdadır, yeni renklerin peşindedir. Ela'yı kendisine yakın buluşu, onun özgür kişiliğini, uçukluğa yönelik kimliğini sezinlemesiyle başlamıştır. Ela, babasının Japonlarla ortak olarak kurduğu tersane ve gemi yapım havuzunun görkemli açılışında Can'ı ailesiyle tanıştırır. Anne Tiraje Hanım; kız kılıklı, zibidinin teki olarak tanımladığı Can'ı Ela'ya layık görmez. Bu nedenle kızıyla tartışır. İki genç, aileleriyle mutlu olmadıkları için evlenmeye, kendi yuvalarında mutlu olmaya karar verirler. Ela'nın hemen her sorunuyla ilgilenen Ülev, ona bu konuda dikkatli olması ve iyice düşünmesini önerir. Ela, üniversite üçüncü sınıfa geçtiği zaman bu kararını annesine açıklar. Tiraje Hanım, kızının okulunu bitirmeden, işsiz güçsüz biriyle evlenmesine karşı çıkar. Akgün Bey de kızına bu evliliğin hata olacağını söyler. İki genç, İrini Hala'dan miras kalan bir evi onarıp kullanılmış eşyalarla süslerler. Aileler konuyla ilgilenmedikleri için Ela ile Can sessizce nikâhlanırlar. Ela, evlenip evine yerleşince kendisini bildi bileli uğruna savaş verdiği kişisel özgürlüğüne kavuşarak dinginliğe ereceğini sanır ancak yanıldığını birkaç ay geçince anlar. Annesinin baskısından kurtulmuştur ancak bu kez de Can'ın karmaşık yaşam düzenine uymakta zorlanır. Ne yapsa Can'a yaranamaz üstelik ev giderlerini İrini Hala'nın mirasından karşılamak zorunda kalır. İki genç de öğrenimlerini sürdürmeye çalışırlar, bir süre sonra

Can okulu bırakır. Can'ın hedefi çekeceği filmlerle Hollywood sinemasında yer edinmektir. Ela'yı hiç sebep yokken kırıp sonra hatasını anlayıp kendisini affettirmeye çalışan Can, yine tatsız bir tartışma sonunda salonun duvarına kırmızı püskürtme boya ile "Seni çok seviyorum Ela" yazmıştır. Ela, onun bu davranışından öylesine etkilenir ki kendisi de değişik ses tonlarıyla "Seni seviyorum Can" diyerek bir kaset doldurarak ona armağan eder. Ela, ev ile okul işlerini bir arada götürmekte zorlandığı için okulu bırakmayı bile düşünür. Can, buna engel olur. Can'ın bir televizyon kanalının çekim şefi olarak çalışırken Fransız televizyonuyla ortak çalışmalar yapacaklarını söyleyerek Ela ile gidecekleri tatili ertelemesi, bunu birkaç kez yinelemesi sonucunda Ela, eşine sürpriz yapmak için kamp yerine gider ve Can'ın kendisini aldatmasına tanık olur. Bu çirkin olaydan sonra eve dönen Ela, Can'ın dönmesini iki ay boyunca bekler. Sonunda Can'ın iyi bir iş teklifi alarak Fransa'ya gittiğini ve Paris'e yerleştiğini öğrenir. Yaşadığı ruhsal çöküntü nedeniyle ağır bir hastalık geçiren Ela, iyileştikten aylar sonra evine gittiğinde posta kutusunda Can adına herhangi bir zarf ya da fatura olmadığını görür. Ela, Can'ın kendisini yaşamından böylesine hızlı ve âdeta kazırcasına silip atmış olmasından dolayı acı duyar. Hayatını sorgularken Can ile yaşadığının aslında aşk olmadığını düşünür. Tüm yaşamını gözden geçirdikten sonra kendisini başarılarına karşın aptal, salak hatta asalak bir insan olarak değerlendirmeye başlar: *"Robot gibi büyüdüm. Benim adıma hep başkaları düşündü. Yaşamım bu hazırlop düşüncelerle kuşatıldı. Bu kuşatmayı kırmaya kalkıştığım da ise pek çok kez, burun üstü yere kapaklandım. Ama yine de başkalarının düşüncelerini payanda edinmek yerine, kendi düşüncelerimle ayakta durma alıştırmaları yapmaktan vazgeçmedim. Bunu başarmaya başlamıştım. Ama sürdüremedim. Kısacası yaşama sanatını kıvıramayıp çuvalladım. Hayat dersinden sınıfta kaldım. (...)"*[438] Bu düşüncelerle ağlarken yaşamına son vermeyi düşünür. O anda korkunç bir patlamayla yerinden fırlayan ve çığlıklar duyan Ela, alt katta yangın çıktığını anlar. İçeriye dumanlar sızmaya başlayınca *"Hah işte, ölmek istiyordun, fırsat ayağına geldi."* diye söylenince irkilerek *"Doya doya yaşamak varken ölmek niye?"*[439] diye bağırarak dışarı fırlar. Kapıcı dairesindeki gaz tüpünün patlamasının neden olduğu yangında Ela'nın evi bütün hatıralarıyla yanıp kül olur.

[438]Dayıoğlu, *Sekizinci Renk, s.* 369.
[439]*age., s.* 370.

Roman boyunca başkahraman Ela'nın yaşadığı duygusal yakınlıklar kadar dikkat çekilen bir konu da annesinin genç kızlık yıllarında yaşadığı aşktır. Ela, aile büyükleri İrini Hala'dan annesinin gençliğinde güzelliği üzerine türkü yakıldığını, Aleksandır adlı ilk gençlik aşkını ve ondan ayrılışının hikâyesini öğrenir. Tiraje Hanım'ın babası kızını, tefecilik yapan birinin oğlu ile evlendirmek istememiştir. Aleksandır'ın ailesi Amerika'ya göç etme kararı alınca başlangıçta Tiraje Hanım, Aleksandır ile gitmeyi düşünürken sonrasında ailesini ezerek onunla gitmeyi sindiremeyeceğini söylemiş, bunun üzerine Aleksandır, ailesiyle Amerika'ya gitmemeye karar vermiştir. Bir süre sonra ailesinin baskısına karşı duramayan Aleksandır, Amerika'da iş bulup düzen kurduktan sonra döneceğine dair söz vererek gitmiş fakat sözünde durmamıştır. Annesinin acı sonla noktalanan aşk serüveninden çok etkilenen Ela, yalının çatı katında annesinin kilitli sır sandığını açar, onun çocukluk ve gençlik fotoğraflarını görür, altı tane kalın ciltli anı defterinden kilitli olanı hariç olmak üzere diğerlerine göz gezdirir. Defterlerin birçoğu aşka dairdir. Ela, pembe bir kâğıda yazılmış, kavuşulamayan sevgili için yakılmış bir ağıt niteliği taşıyan ve bent sonları "ela" kelimesi ile biten şiirden çok etkilenir ve onu alır. Başlangıçta kendi isminin bu şiirde yer almasını hayretle karşılasa da sonrasında ela kelimesinin Rumcada "gel" anlamını karşılayan bir kelime olduğunu öğrenir. Ela, annesinin sır sandığında beş yıl önce yayımlanmış dünya çapındaki bir dergide onun ilk gençlik aşkı olan Aleks ile ilgili bilgiler görür. Aleks, dünyanın en ünlü orkestralarında başkemancı olarak yer alan bir müzisyendir. Kemancı olan eşi de o yıl bir uçak kazasında vefat etmiştir. Ela, Aleksandır'ın anı defterini de okur ve bambaşka büyüleyici bir aşk ile karşılaşır. Aleksandır, sevdiği Tiraje'den isminin anlamıyla ilgili olarak hep "gökkuşağım" diye söz etmiştir. Ela, annesi ve Aleksandır'ın böylesine yoğun bir aşkı hiç yaşanmamış sayarak kendi yollarına gidebilmiş olmalarını hayretle karşılar. Tiraje Hanım, Washington'daki bir konser sonrasında Aleksandır'ı görmüştür. Aleksandır, onu tanıdığına ya da anımsadığına dair hiçbir imada bulunmamış ancak ertesi gün Tiraje Hanım adına bir demet kır çiçeği ve minicik bir deniz kabuğu göndermiştir. Zarfa eski günlerde beraber söyledikleri bir şarkının notalarını yazmıştır. Gönderdiği deniz kabuğu da Tiraje Hanım ile topladıkları deniz kabuklarından biridir. Tiraje Hanım'ın yaşamını hep uzaktan uzağa izlemiş olan Aleksandır, onun dünyaca ünlü bir tiyatro oyuncusu olduğunu bilmektedir. Tiraje Hanım, çiçekler için ona teşekkür etmiştir, aralarında yaşananlar bundan ibarettir. Tiraje Hanım ailesine bağlıdır.

Romanda ayrılık acısının dile getirildiği içli bir şiir olarak konu edilen "ela" redifli şiirin yazılış hikâyesi de anlatılmıştır. İrini Hala on beş yaşındayken genç bir balıkçıyı sevmiştir. Onunla görüştüğünü anlayan babası, genç balıkçının kayığının bağlı olduğu halatı kestirerek onun ölümüne sebep olmuştur. İrini Hala, sevdiği gencin öldüğüne inanmamış, bir gün döneceği umudunu hep taze tutmuştur. Kendisiyle evlenmek isteyenleri geri çevirmiştir. Denize de sevdiğini götürdüğü ve bir daha geri getirmediği için küskündür. "ela" yani "gel" redifli şiir de bu acıklı ayrılıktan geriye kalan, İrini Hala'nın yazdığı bir şiirdir.

Duygusal yakınlıklar, gencin destek almasını gerektiren alanlardan biridir. Aslında birçok konuda olduğu gibi bu konuda da gençler, destekten mahrumdur. Anne ve babaların da genç kahramanın yaşadığı duygusal çıkmazlardan haberdar olmayışları bunu göstermektedir. İyi niyetli yazarlar, gerçek hayatta gence sağlanamayan bu desteği eserleriyle sağlamaya çalışırlar âdeta. Roman kahramanıyla özdeşleşim kuran genç, neleri yapmanın yanlış olacağını hisseder. Bu durumu yansıtan *Sırmalı Sandaletler'*de Sinan, kendisini terk eden kız arkadaşına arkadaşlıklarını devam ettirmek hususunda ısrarcı olur ancak olumlu bir cevap alamaz. Bu öfke ve kırgınlık ile arabasını hızlı kullanarak kaza yapan Sinan, bu nedenle babasından sert bir tepki görür ve kötü giden bütün bu olaylardan sonra sağlıklı düşünememesi sonucunda intihar eder. Sinan, bu olaylardan önce arkadaşlarına mahcup olmamak için kız arkadaşını kendisinin terk ettiğini söylemiştir fakat intiharı olayların gerçek yüzünü açığa çıkarmıştır. Yazar, Sinan'ın intiharını onaylamadığını kahramanları aracılığıyla aktarırken Selin'in bakış açısından da yapılması gerekeni ifade eder. Selin, Sinan'ın kız arkadaşına, arkadaşlıklarını sürdürme konusunda ısrarcı davranmasını doğru bulmaz. Tarafların birbirlerinin onurlarını zedelemeden ayrılmayı bilmeleri gerektiğini düşünür.

Romana ismini veren, Gülperi ile Ferhan'ın duygusal yakınlıkları daha kabul edilebilir, saygı ve ciddiyet uyandıran bir düzeyde yaşanır. Ferhan, yaptığı sandaletleri tertemiz yürekli Gülperi'nin denemesini uğur sayarken Gülperi de hayatın zorlukları karşısında Ferhan'ın güven veren sevgisine sığınır ama öyle bir an gelir ki Ferhan'ın uzattığı eli tutamayacak derecede batakta olduğunu düşünerek kendi ellerinden bırakır hayatını ve intihar eder. Gülperi kendisini intihara sürükleyen olayları yaşarken Ferhan, Gülperi'nin tuzaklara düşebileceğini sezmekte, onu korumak için onunla evlenmeyi istemektedir ancak hem yaş farkından hem de ona güzel bir yaşam sunamayacağını

düşünmesinden dolayı bu planını biraz ertelemeye karar verir. Daha çok para kazanabileceği bir iş arar, birkaç başvurusu sonuçsuz kalır ama en sonunda bir iş bulur. Gülperi ile evlilik planları yaptığı için çok çalışır, evini temizler, onarır, mutlu gününde ona hediye etmek için kenarlarını altın renkli simle işlediği bir sandalet yapar. Gülperi'de bir gün sırmalı sandaletleri giyerek gideceği Mutluluk Adası'nda istediği bütün güzellikleri yaşadığını hayal ederken Ferhan'dan uzak kalamayacağını, onsuz o güzel konutları istemeyeceğini anlar. Gülperi, intihar teşebbüsünde bulunurken de ayağındaki simli sandaletlerle dalgaların üzerinde yürüyerek Mutluluk Adası'na gideceğine inanır.

Eserlerde, duygusal yakınlığın tek taraflı ya da samimiyetsiz olması sonucunda bazen taraflardan birinin, diğeriyle sadece gönül eğlendirmesi ya da karşıdakinin benlik saygısını zedeleyecek tutumlar sergilemekten çekinmemesi nedeniyle bu yanlış davranışlara maruz kalan gencin hayatında çeşitli olumsuzluklar olabileceği de vurgulanmıştır. *Sırmalı Sandaletler*'de Hakan, kız arkadaşı Mehveş'i önemsemez ve ona saygısızca muamele etmekte bir mahzur görmez. Ayrıldıklarında Mehveş, büyük bir yıkım yaşar ve üniversite sınavına girmeyi bir yıl ertelemek zorunda kalır.

Yetişkinlerin kültürel farklılıkları ileri sürerek iki gencin sevgilerine müdahale etmeleri, onları bu sevgiden koparmaya çalışmaları, gençlerin ise sevgilerinden vazgeçmemeleri *Uzak Yaz* romanında konu edilmiştir. Söz konusu eserde çocukken gördüğü kuşların ilk önce Türkiye'nin gökyüzünden geçeceğini öğrenen, onların gittiği yere uçmanın ve Türkiye'nin göğünden geçmenin hayaliyle büyüyen, gençlik yıllarında Kuşadası'na gelen Alyoşa, kendisini Yalnız Martı olarak nitelendiren Barış ile karşılaştığı zaman yıllardır aradığını bulmuş gibi mutlu olur. Barış da bu çocuksu kızı çok eskiden tanır gibidir. Aynı simidi bölüşmüş, aynı bardaktan su içmiş, aynı yağmurda ıslanmış, aynı acılara ağlamış gibidirler. Bu kadar yakın bulduğu biriyle konuşamayan Barış, kendisini yüreğinin sesini dinlememekle, hep başkalarının ne düşüneceğini hesaba katarak yaşamakla eleştirir, kendi kendisine yapay duvarları yıkmayı, yadırganmak pahasına içinden ne geçiyorsa söylemeyi telkin eder. Gözleri kanlanıncaya değin okumuş, parmakları uyuşuncaya değin yazmış olmasına rağmen bir insanla iletişim kuramamasına hayıflanan Barış *"Ne yapayım utanıyorum. Öyle yetiştirilmişim. Uyarılarla, yasaklarla, korkularla büyütülmüşüm. Söküp atamıyorum işte. Dilim tutuluyor. Ayağım dolaşıyor. Sırtım terliyor. Sesim titriyor. Bu kör olası yürek, gümbür gümbür vuruyor. Fırlayıp çıkacak gibi oluyor. İnsanların bakışlarından tedirgin oluyorum. Beni konuştuklarını,*

yadırgadıklarını sanıyorum."[440]der. Bilgelerin sevginin sağaltıcı olduğunu söylemelerine karşın kendisinin neden tedirgin olduğunu sorgular ve bu durumun sevgiyi yitirme korkusundan kaynaklandığını anlar. Çocuksu kızı bir daha görmesi durumunda onunla konuşmaya karar verir ancak kızın ne diyeceğini, nasıl davranacağını bilmediği için korkar. İçinden bir ses, ona adını bile bilmediği o kızı unutmasını, kitaplarına, türkülerine sığınmasını, Yalnız Martı olarak kalmasını salık verir ancak Barış, o kızı gördükten sonra yalnızlığın kendisi için ağır bir yük olduğunu hisseder. Kuşadası'nın göğü ağarmadan sessizce sokaklardan geçen Barış, adını bilmediği kızı deniz kenarında bulur. Yıllardır birbirini arayan iki yürek yeniden karşılaşır. Kavuşmaları geç ama ayrılıkları erken olacak bu iki genç, mesafelere rağmen sevgilerini yitirmezler. Barış, bulunduğu an içinde Kiev'de güneşin battığını, Alyoşa'nın güneşe baktığını, bakışlarının güneşte birleştiğini düşünür ve Alyoşa ile telefonda konuşurken ayrılmadıklarını, daha çok yakınlaşmak için uzaklaştıklarını söyler. Barış artık Yalnız Martı değildir, işsiz değildir. Ozanın dediği gibi *"Gün yirmi dört saat onu düşünüyor / En ağır işçi o şimdi."*[441] İkisi de birbirlerini yeniden görmek için bir sonraki yazı beklerler, uzaktır yaz ama beklemenin de bir güzelliği vardır.[442] Barış'ın annesi, *"Dinimiz ayrı. Sözümüz, özümüz ayrı. (...) Ben el içine nasıl çıkarım? Gâvur kızını yanıma alıp nasıl gezdiririm? Nasıl elin günün yüzüne bakarım?"*[443] diyerek bu sevgiyi onaylamadığını belirtir. Barış'ın yüreği ikiye bölünür, bir yanda Alyoşa diğer yanda sevdikleri, saygı duydukları vardır. Alyoşa'nın annesi de *"Sözümüz, özümüz ayrı bizim. Telimiz, duvağımız ayrı bizim."*[444] diyerek kızına, Barış ile konuşmamasını telkin eder. Sevginin bir gençlik sayrılığı olduğunu düşünen Olga, eşinin yabancıları sevmediğini belirterek bu durumdan haberdar olmamasını ister. Alyoşa, Barış'ı "yabancı" olarak nitelendiren annesine, *"Doğru, o bir yabancı anne. Bizim dilimizi bilmiyor ama sevginin dilini biliyor. İnsanlığın dilini biliyor. Hüznün dilini biliyor. Acının dilini biliyor. Özlemin dilini biliyor."*[445] şeklinde karşılık verir. Barış, Alyoşa'nın mektubunu bir tapınağa girercesine açmış ve defalarca okumuştur, ona

---

[440]Köseoğlu, *Uzak Yaz*, *s.* 52.
[441]*age.*, *s.* 165. Bu ifadeler, yazar tarafından Ümit Yaşar Oğuzcan'ın "Ağır Şiir" başlıklı *"En ağır işçi benim / Gün yirmi dört saat, seni düşünüyorum."* şiirinden roman kahramanına uyarlanmıştır.
[442]Romanda geçen *"Beklemenin de bir güzelliği var."* ifadesi Hasan İzzettin Dinamo'nun "Sonnet" başlıklı şiirindeki *"Biliyorum beklemenin de bir güzelliği var / Bekledikçe gönül yemişi balla dolar / Bir kovan bal olur sonunda en korkunç bunaltı."* dizelerini anımsatmaktadır.
[443]*age.*, *ss.* 166-167.
[444]*age.*, *s.* 171.
[445]*age.*, *s.* 179.

yazdığı mektupta, *"Yüreğimi yüreğine ayarlıyorum. Saatler şaşırıyor zamanı. (...) Neden insanlar bu kadar yakınken uluslar uzak? Neden sevgiler aynı dili konuşurken aynı dilde kavgalar? (...) Hangi çaba sevgi kadar yakınlaştırır insanları? Hangi duygu sevgi kadar güzelleştirir? (...) Ne zaman son bulacak insan yüreğine konan yasaklar? Daha ne kadar çekecek insan insandan? Ne zaman insan, insan olacak?"*[446] gibi cümleleriyle sevgilerinin aileleri tarafından engellenmesini evrensel düzeyde sorgular.

Bir aşk üçgeni temelinde gelişen *Yol Arkadaşım* adlı romanda olaylar, başkahramanlardan Işıl ve Orhan'ın bakış açılarından münavebeli olarak aktarılırken Barış'ın bakış açısı ihmal edilmiştir. Psikolojik çözümlemelerin de yüzeysel olduğu romanın kurgusunda Barış, aşkın öznesi olmasına rağmen silik bir figür olmaktan öteye gidememiştir. Barış ile Işıl arasındaki duygusal yakınlığın doğuşu birkaç cümleyle geçiştirilmiş, gelişmesine hemen hemen hiç yer verilmemiş, sona ermesi ise nedeni açıklanmayan bir gidişin karşısındakini değersizleştirmesiyle okura sunulmuştur. Işıl, Barış'ı ilk gördüğü gün bakışlarındaki hüzün dikkatini çekmiş, deniz mavisi gözlerinden, büyüleyici tondaki sesinden ve tebessümünden etkilenmiştir. Onun gözlerine bakmak, yükseklerden denize düşmek gibidir. Lise yıllarındaki arkadaşlıklarının ardından Barış'ın tek sözcük söylemeden çekip gitmesini Işıl, uzun zaman gurur meselesi yapmış, aklında oluşan sorulara yanıt bulamamış, çeşitli kurgular ve yorumlar arasında boğulup kalmış ancak sonra hayatına devam etmeye karar vermiş, onu aklından ve gönlünden uzaklaştırmaya çalışmıştır. Bir gün ağaca asılı bir ceset görünce Barış'ın hayatta olduğunu öğrenmek, onun sesini duymak ister. Ortak arkadaşları Didem'den Barış'ın telefonunu alır ama ona ulaşamaz. *"Madem bırakıp gidecektin niye sevmeme izin verdin?"*[447] der. Annesi "Seveceğin başka biri çıkar karşına, geçmişi unutursun." diyerek onu teselli etmeye çalışır. Işıl da belki Barış ile daha kötü, daha çekilmez bir yaşamları olacağını düşünür. Barış'tan ayrılığın acısına kendisini bırakmaz, kırgınlığını kalbine gömer ve hayata devam etmeye çalışır. Yıllar sonra Barış, bir ortak arkadaşlarının aracı olması sonucu Işıl'ı görmeye gelir. Işıl, Barış'a karşı duygularının değiştiğini, sevgisinin eksildiğini, onun herhangi bir arkadaşından farklı olmadığını hisseder. Aralarında aşılması mümkün olmayan kalın bir duvar örülmüştür sanki. Barış'ın hediyesini kabul etmez. Ne kendisini yıllar sonra görmek isteyişinin ne de bırakıp gitmesinin nedenini

[446] *age.*, *ss.* 188-190.
[447] Erdoğan, *s.* 71.

önemser, artık onu güvenilmez biri olarak görmektedir. Barış, neleri yitirdiğini ve kendileri için bir umut olmadığını anlamıştır. Birbirlerine mutluluk dileyerek ayrılırlar.

Temel izleğin, yaklaşık iki hafta gibi kısa bir sürede tanışmayı, bir sevgiyi paylaşmayı, ayrılığı yaşayan on yedi yaşındaki iki gencin duygusal yakınlıkları olarak belirdiği *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi* adlı romanda ayağından bağlanarak bir eve hapsedilmiş zihinsel engelli çocuğu kurtarmak ve bu olayın gizemini çözmek zemininde gelişen ortak yaşantılar, Nilüfer ve Engin'in kalplerini bir kavşakta buluşturur. Tabiatı okuyabilme, karşı karşıya kaldığı nesnelerden, mekânlardan ruhuna yol bulabilme, ruhuyla da onları anlamlandırabilme hassasiyetine sahip olan Nilüfer, sezgileri yardımıyla Engin'de hep aradığı 'güven'i görür. Engin'in doğallığı, saflığı, tek başınalığı, kendine özgülüğü, yapmacık olmayan tavırları iki genç arasında bir ruh uyumunun oluşumu sağlar. Aynı yolu yürümeye başlayan Engin ve Nilüfer, tertemiz duyguları sömürme gibi bir şımarıklığa kendisini kaptırmayan, sevileni yücelten, dış görünüşün güzelliğini ya da çirkinliğini aşan bir aşka dair konuşurlar. Yersiz kıskançlıkların aşkı yok ettiği gerçeği ise Nilüfer'in bakış açısıyla yansıtılır. Nilüfer, doğal sayılabilecek türdeki kıskançlığın sevgiyi çoğaltabileceğini, güzelleştirebileceğini ancak hastalık derecesinde bir kıskançlıkla mutluluğu yakalamanın olanaksız olduğunu, zihinlerinde sürekli yeni rakipler oluşturan, ruhsal sorunları olan bu insanların bir süre sonra karşısındakinin özgürlüğünü kısıtlamaya başladıklarını, kararlarını tek yanlı almaya eğilimli olduklarını ifade eder. *"Ne var ki tek yanlı kararlar aşka yakışmaz, onu bir anda söndürüp bitirir."*[448] der. Deniz kenarındaki süslü yaşamın hemen yanında yükselen tepeyi, terk edilmiş, mühürlenmiş evlere benzeten Nilüfer, orada artık herhangi bir insanın yaşamadığı bir evde gördüğü kanaviçede aşkı seyreder. Aşkın da böyle baştan sona kadar dikkat ve özen gerektirdiğini, renklerin uyumu ve sevginin emekle bütünleşmesi olduğunu düşünür. Kanaviçede bir şamdanın etrafında yer alan iki kuş motifini, kendisi ve Engin ile özdeşleştirir. Aynı ışık kaynağının ardından giden, nereye uçacaklarını bilmeyen bu iki kuş gibidirler. Gelecekleri ise kanaviçenin bulunduğu evi kaplayan yarı karanlığa benzer.

Ayrılıklar en çok kalanı mı yaralar, gideni mi; bu acıyı daha çok yüklenen hancı mı olur, yolcu mu? Romanda ayrılığa dair içlenmeler birincileri temsil eden Engin'in ruh dünyasından yansıtılır. Kısa süreli bir tatil için pansiyonlarında konaklayan Nilüfer'in

[448]Atilla, *s.* 59.

beklenen bir son olarak bir gün gitmesi durumunda Engin, tüm müziklerin bir anda susacağından, evlerin üzerine yıkılacağından korkar. O kaçınılmaz yaşantıdan sonra soluk alabileceğinden bile emin değildir. Nilüfer'in gitmesinin ardından ise gözlerinden süzülen ilk gözyaşı, yere kan gibi damlar. Dışındaki dünya da içindeki dünya da kararır. Kırlangıçların apansız gidişine alışamadığı gibi Nilüfer'in gidişine de alışamayacak olan Engin, gördüğü her şeyde yansımakta olan Nilüfer'in yüzünün boyut değiştirerek bir kırlangıç gölgesine dönüştüğünü ve yüzünü boydan boya kapladığını hisseder. Onun yüzündeki bu gizli gölgeyi, "Yüzümde Kırlangıç Gölgesi" adlı bir roman kaleme almış olan Yazar'dan başkası göremez. Metin içi düzeyde bir karakter olan Yazar ile metin dışı düzeyde var olan gerçek yazar bu bağlamda örtüşür. Başta kurgusal dinleyiciler Engin ve Nilüfer olmak üzere tüm gençlere yol gösterebilecek nitelikteki aşk ile ilgili değerlendirmeleri bağlamında da müellifin sözcülüğünü üstlenen Yazar, hâlihazırda yaşanan aşkların temelinde bazı çürük tahtaların olduğunu, daha çok para kazanma hırsına dayalı görsel yönlendirmelerin etkisiyle doğal bir varoluş duygusu olan aşkın eski büyüsünü yitirmeye başladığını belirtir. Ona göre müthiş bir pazarlama sektörünün bombardımanı karşısında gençler koşullandırılmış bağımlılar olmuştur ve her etkilenmeyi aşk diye vasıflandırmaktadırlar. Oysa aşk zamana direnerek var olan, sürekli akan bir ırmaktır. Ayrılıkları içeren aşk ise ruhsal iletişimi ve paylaşımı engellemez ve aşk asla bir sömürü aracı olmaz. Yazar, Nilüfer'in görsel koşullandırmalarda kadınların niçin kullanıldığı yolundaki sorusunu, *"Kadınlar özgür değil de ondan."*[449] şeklinde yanıtlar.

Romanda, *"Çünkü hiçbir kelebek / Tek başına yaşamaz sevdasını / Severken hiçbir böcek / Hiçbir kuş yalnız değildir / Ölümdür yaşanan tek başına / Aşk, iki kişiliktir."*[450] (Ataol Behramoğlu), *"Her şeyin uyumlu, canlı, dehşetli sevinç dolu olduğu kısa zamanlı bir sevgi tünelinde doludizgin koşuyoruz. Bir yerlere çarpsak, bir yanımız incinse, kanasa, kırılsa ancak bu tünelin dışına çıktığımızda canımız yanacak, çok iyi biliyoruz. Bu tünelin içinde hiçbir sorun, kaygı, hiçbir tehlike yok..."*[451] (Buket Uzuner) gibi epigraflar hem Nilüfer ve Engin'in hislerine ayna tutar hem de edebîliğe katkı sağlar.

[449] *age.*, *s.* 124.
[450] *age.*, *s.* 226.
[451] *age.*, *s.* 126.

Görüldüğü gibi gençlik romanlarında aşk bir duygu olarak gençlikle özdeşleştirilmiştir. Bu temada yoğun ve edebî bir dilin kullanımı da dikkat çekmektedir.

2.1.2. Mutlu Sonlar/Ölümsüz Aşklar

Dönülmez bir yol olarak görülen aşk, gençlik romanlarında hayata anlam kazandıran, hayatı güzelleştiren bir duygu olarak ele alınmış ve kahramanların engellere, zorluklara göğüs gererek aşklarında kararlılık göstermelerine yer verilmiştir.

Aynada Görmediklerin adlı romanda Baran ile Eylül arasındaki duygusal yakınlığa geniş yer ayrılmıştır. Geleceğe dair kurdukları hayallerde birbirlerine başköşeyi ayıran, bir ömür boyunca aynı ekmeği bölüşmek isteyen bu iki genç, mevcut arkadaşlıklarında da tereddütlerini, endişelerini konuşarak aşmaya çalışırlar. Baran'ın bir gece kulübünde çalışması söz konusu olduğunda Eylül, kaliteli bir gece kulübü olsa da oraya gidecek insanların nasıl bir yapıda olacağını bilemeyeceğini söyler ve sevdiği bu gencin gece kulübünde çalışmasına karşı çıkar. Baran ise *"Endişe etmene hiç gerek yok. Benim aklım hep sende ve her zaman da öyle olacak. Benim olduğum ortam hiç önemli değil. Önemli olan kalbimde ne olduğu... (...) Dinle bak, Eylül diye atıyor, duyuyor musun?"*[452] der.

Aynı romanda Pelin, kendisini seven Umut ile çoğu zaman dalga geçer. Ceylin ise kız kardeşinin yaptığı hatanın farkındadır, Umut'un üzülmesini istemediği için ona, *"Pelin senden çok farklı… Onun sevdiği şeylerle senin sevdiklerin birbirini hiç tutmuyor. Sen oturup sohbet etmekten, yürüyüş yapmaktan, kitap okumaktan hoşlanıyorsun, Pelin ise bir dakika yerinde duramıyor. Bunu sana söylemek zor ama benim fikrimi sorarsan eğer, anlaşabileceğinizi düşünmüyorum."*[453]diyerek duygusal yakınlıklarda aynı yere bakabilmenin önemini belirtmiş olur. Umut, Pelin ile bu kadar farklı olmalarına rağmen ortak noktalarının da olabileceğini düşünür. Pelin ise tenis dersi aldığı 21 yaşındaki İlker'i sevmektedir ancak İlker, onu ciddiye almaz. Ceylin'in gerçekleri görmesine yardım etmesiyle beraber Pelin, İlker'e başlangıçtaki kadar hayranlık duymamaya ve kendisini gerçek anlamda seven Umut'a değer vermeye başlar. Romanda Umut ile Ceylin arasında yaşanan duygusal yakınlık, yüzeysel bir şekilde yansıtılmıştır.

---

[452]Oktuğ, *Aynada Görmediklerin*, s. 180.
[453]*age.*, *s.* 29.

Bir duygusal yakınlığın, âdeta hayallerin cisimleşmesi olarak ortaya çıktığı *Ayrı Dünyalar* adlı romanda Dilşan'ın hayalinde resmettiği Yakamoz'u sevmesi, bu hayalinin ardından gerçek dünyada karşılaştığı İlhan'ın Yakamoz'a benzemesi ve zaman içinde bu iki genç arasında bir duygusal yakınlığın oluşması ele alınmıştır.

Aynı romanda Volkan'ın dilinden, ömür boyu sürecek bir gönül beraberliğinde iki kişinin yaşama aynı pencereden bakmalarının önemi vurgulanmıştır.

Üst düzey maddi imkânlara sahip olmasına rağmen anne ve babasından yeterli ilgi ve sevgi görmeyen bir genç kızın, çeşitli ortamlarda maruz kaldığı ihmal, istismar ve saldırılarla yıkılması, emek içeren bir sevgiyle bütün yenilgilerini bertaraf ederek hayatına yepyeni bir sayfa açması, öz güvenini yeniden kazanması ve âşık olduğu resme dönmesi, *Bana Sevgiyi Anlat* adlı romanda işlenmiştir. Pelinsu, mağrur, gösterişi seven, kusursuzluğu arayan bir genç olan Sunay ile iki yıllık bir arkadaşlığının ardından Sunay'ın kendisine söylediği süslü sözlerin aksine amcasının kızıyla nişanlanacağını öğrenince büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Arkadaşları nazarında onurunun zedelenmesini önlemek için Sunay ile uzun zaman önce ayrıldıklarını, Çiğdem ile sözlü olduklarını bildiğini söyler. İç dünyasındaki büyük kırılmanın acısını çıkarmak ve başkalarına güçlü olduğu izlenimini vermek için şuurunu kaybedecek derecede alkol alır. Yanlışlar, var olan yıkımına yeni yıkımlar ekler. Hayatının en zor dönemeçlerinde ağırbaşlı, mesafeli ve sevgi dolu duruşuyla yanında olan Tunç, onun elinden tutar. Pelinsu, başlangıçta Tunç'un kusursuz kişiliği karşısında kendisini küçük görerek ondan uzak durmuştur. Tunç'un kendi uçarı ortamının insanı olamayacağını bilir. Gece kulübündeki bir eğlencelerine Tunç'un katılmasını istemiş, ortamdaki laubali davranışlardan rahatsız olan genç adam, ses tonuyla Pelinsu'nun arkadaşlarını onaylamadığını vurgulamıştır. Fidan'ın *"İlk bakışta Tunç Ağabey, çok katlı bir apartmanın çatısında durur gibi geliyor insana. Yanına asansörle fırt diye çıkmak kolay gibi görünse de bunu yapamıyorsun. Ama merdiven basamaklarını tek tek çıkmaya başlayınca her basamakta ona ulaşmanın böyle daha anlamlı olduğunu anlıyorsun. Sabırla merdivenleri çıktığında ise bambaşka bir Tunç Ağabey görüyorsun."*[454] şeklindeki değerlendirmesi Pelinsu'yu etkiler. Geçirdiği kazada ağır yaralanan Pelinsu'nun ameliyatını ve tedavisini Tunç yapar, sevgi ve özenle onun ruhen de tamamen iyileşmesine yardım eder. Kendisini ateş çiçeklerine benzeten Pelinsu,

[454]Akçagüner, *s.* 167.

kocaman dalgaların önünde pusulasız bir gemiye dönmüşken Tunç'un kendisi için güvenli bir liman olduğunu, pusulasız gemisini paramparça olmaktan kurtardığını, Tanrı'nın kendisine bahşettiği en büyük armağan olduğunu dile getirir. Zavallı, amaçsız Pelinsu'yu geçmişe gömmenin mutluluğuyla Tunç'a yaşadığı travmaları anlatır. Tunç, güçlükleri birlikte yeneceklerini, geçmişe birlikte sünger çekeceklerini söyler. Tunç ve Pelinsu'nun bu duygusal yakınlıkları evlilikle sonuçlanır.

Şiirin, duygusal yakınlıklardaki kırılmaları onaran gücüne değinen *Ben Sevilmeye Değerim* ve devamı olan *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı iki romanda on yedi, on sekiz yaşlarında olan Su ve Güven arasındaki duygusal yakınlık önemli bir yer işgal etmektedir. Üç sene boyunca Su ile ilgili her şeyi takip eden, doğum gününde kapısına kırmızı güller bırakan Güven, onun karşısına çıkarak duygularını ifade etme cesaretini gösterememiş, Ilgın aracılığıyla ona yakınlaşmayı denemiştir ancak Su tarafından bu davranışı başlangıçta tepkiyle karşılanmıştır. Zaman içerisinde iki genç arasında oluşan duygusal yakınlık, Halk edebiyatında sevenleri temsil eden gülleri ayıran kara dikeni ve Klasik Türk edebiyatında âşık-maşuk-rakip üçgenindeki rakibi anımsatan Ceyda'nın kurnaz ve fena oyunları sonucunda bir çıkmaza girer. Su, Ceyda'nın olumsuz telkinlerine kulak asmaz ve oyunlarına gelmezken yaşamının her saniyesini kendisini sevmekle geçireceği vaadinde bulunan Güven aynı iradeyi gösteremez. Su, kendisine verdiği değerle ve ailesinin desteğiyle bir yandan yaşadığı acının üstesinden gelmeye çalışırken öte yandan Güneş'in sevgisine tutunmayı ister ancak Güneş'in yalan söylemesi onda yeni bir hayal kırıklığı oluşturur. Güven, yaptığı hataların bilincinde olarak sevgisinin, kararlılığının ve şiirlerin gücüyle uzun süre Su'ya kendisini affettirmek için uğraşır. Ahmet Muhip Dıranas'ın *Olvido* şiirinden şu dizeleri Su ile paylaşır:

"*Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir*
Kâğıtlarda yarım bırakılmış şiir
İnsan, yağmur kokan bir sabaha karşı
Hatırlar bir gün bir camı açtığını
Duran bir bulutu, bir kuş uçtuğunu
Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı
Bütün bunlar aşkın güzelliğiyledir.
(...)
Ebedî âşığın dönüşünü bekler

Yalan yeminlerin tanığı çiçekler
Artık olmayacak baharlar içinde
Ey ömrün en güzel türküsü aldanış
Aldan, gelmiş olsa bile ümitsiz kış
Her garipsi ayak izi kar içinde
Dönmeyen âşığın serptiği çiçekler"[455]

Güven'in paylaştığı bir başka şiir de Nazım Hikmet'in *Seviyorum Seni* başlıklı şiiridir:

"*seviyorum seni ekmeği tuza banıp yer gibi*
geceleri ateşler içinde uyanarak
ağzımı dayayıp musluğa su içer gibi
ağır posta paketini, neyin nesi belirsiz
telaşlı, sevinçli, kuşkulu açar gibi
seviyorum seni
denizi ilk defa uçakla geçer gibi
İstanbul'da yumuşacık kararırken ortalık
içimde kımıldanan bir şeyler gibi
seviyorum seni
'Yaşıyoruz çok şükür' der gibi"[456]

Bu dizeleri paylaşmasının ardından Güven'in sevgisinde samimi olduğunu anlayan Su, onu bağışlar. Su'nun abisi Sarp, yaşananlarda Güven'i suçlamaya çalışan Ceyda'nın başkasının mutluluğuna göz diken, başkasının elindekini kapmaya çalışan bir asalak olduğunu, kendisini sütten çıkmış ak kaşık gibi gösterecek senaryolar yazdığını belirtir, Allah'ın herkesi Ceyda ve Ceyda gibilerinden koruması için dua eder.

Duygusal yakınlıklarda gönül birliği kadar düşünce yapısının da uyumlu olmasının önemini yansıtan *Bir Genç Kızın Gizli Defteri* serisinin başkahramanı Serra, babaannesinin münasip bir kısmet olarak tanıştırdığı Özgür ile mutluluğu yakalar. Özgür ve Serra hem kafa hem gönül birliğine sahiplerdir. Serra, en sıkıntılı günlerinde yanında olan, karanlıklarını aydınlatan Özgür ile evlenir.

---

[455]Alpay, *Beni Hâlâ Seviyorsan*, *ss.* 315-316.
[456]*age.*, *ss.* 316.

Yükseköğretime geçiş sınavlarına hazırlanan gençlerin okul, dershane, ev arasında çalışmakla geçen hayatları ile duygusal yakınlıklarının oluşturduğu temel çatışma ekseninde gelişen *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* romanında sevginin içinde yalanın olmayacağına inanan Furkan ve Çiçek, birbirlerine hiçbir zaman yalan söylemeyeceklerine dair söz vermişlerdir. Seven bir insanın yalnız kendisi için değil aynı zamanda sevdiği için de yaşadığına inanan Çiçek, Furkan ile paylaştığı bir sofranın şölenlerde donatılmış sofralardan daha görkemli olduğunu düşünür. Roman boyunca Furkan ve Çiçek'in birbirlerine söyledikleri "Bütün sabahlarım senin olsun" cümlesi de sevgilerinin tükenmeyeceğini ve yepyeni kalacağını ifade etmektedir. İki genç, ders çalışmaktan uzak kalabildikleri bir zaman diliminde Kuşadası'nda Çiçek'in eniştesi ile beraber güneşin doğuşunu denizde seyretmek için bir motorla denize açıldıklarında terk edilmiş izlenimi oluşturan bir gemi görürler ve zehirlenmiş insanların olabileceği endişesiyle gemiye çıkarlar. Görünürde kimsenin olmadığı gemide Yunanistan'a ulaşmak isteyen kandırılmış kaçak insanların saklanmakta olduğunu anlarlar, hasta olan insanların ve birbirini seven iki gencin dramına tanık olurlar. Gemideki birinin motorun çalıştırılması ve kendilerinin Yunanistan kıyılarına götürülmesi isteğini, Çiçek'in eniştesi yasal olmaması nedeniyle kabul etmez, kaçak insanlar aralarında topladıkları para ile de enişteyi ikna edemeyince Çiçek'in başına silah dayayarak onu tehdit ederler. Kısa süre sonra sahil koruma botu imdatlarına yetişir. Olayın ardından gazetelerde Furkan ve Çiçek'in fotoğrafları, kaçmak isteyen iki sevgilinin yakalandığı yolundaki bir açıklamayla yer alır. İki gencin anne ve babaları hemen Kuşadası'na gelirler. Yunanistan'a gitmek isteyenler, İranlı iki gençtir ama haberde onların fotoğrafı yerine Furkan ve Çiçek'in fotoğrafı verilmiştir.

Sevginin affın sebebi olması durumuna *Derinlerde Fırtına* adlı romanda yer verilmiştir. Doruk, sevdiği Ezgi'nin şaka yapan bir arkadaşlarına karşı öfke patlaması yaşamasını doğru bulmaz, ondan yavaş yavaş uzaklaşır. Fakat aylar sonra Ezgi'yi gerçekten sevdiğini anlayarak ondan özür diler. Ezgi, Doruk'a kırgındır ama onu affedebilecek bir yüreğe de sahiptir.

Ön yargılar ve yanlış yorumlamalar sebebiyle oluşan bir nefretin, gerçeklerin açığa çıkmasıyla beraber sevgiye dönüşmesini ele alan *Dönemeç* romanında Zeynep, bir akşam okuldan dönerken iki gencin sataşmasına maruz kalmış, bir genç ise duruma müdahale ederek onu korumuştur. Yaşanan arbedede gençlerden birinin yüzünün yaralandığını

anımsayan Zeynep, olayın ardından okula gittiği zaman sınıf arkadaşı Çetin'in yüzünde bir yara izi görür ve ön yargıyla onun kendisine saldıran gençlerden biri olduğunu düşünür. Aylar sonra polisin saldırganları yakalaması üzerine Çetin'in masumiyetinin farkına varan Zeynep, yanlış algısının tam tersi şekilde kendisini koruyan gencin Çetin olduğunu öğrenir. Romanın sonunda verilen özetle iki genç arasında yaşanan bu duygusal yakınlığın mutlu bir evlilikle sonuçlandığı açıklanır.

Duygusal yakınlıklara, birlikte yaşanacak sonsuz bir geleceğin başlangıcı olarak bakan gençlerin, bu durumu oyun hâline getirip ciddiyetsiz bir biçimde her ay arkadaş değiştiren kişilerden, onları sevseler de unutulanlardan herhangi biri olmamak adına uzak durmaları, sınırlarını aşan bir öz güvenle yola çıkanların çetin cevizlere rastlayıp yenilmeleri ama yenildikleri yerden kendilerine uzatılan samimi ellerle ayağa kalkmaları, vazgeçmemek üzere yola çıkmayı öğrenmeleri, maddi çelişkilerin ve zorlukların sevgiyle aşılabileceğine inanmaları, *Düşlerin Ötesi* romanında ele alınmıştır. Söz konusu romanda 17 yaşındaki Umut, kızların gözdesidir. Kız arkadaşlarını sık sık değiştirdiği için adı "şıpsevdi"ye çıkmıştır, arkadaşları da zaman zaman ona Kazanova diye hitap ederler. İki senedir aynı sınıfta okumalarına rağmen hiçbir iletişimleri olmayan Selin'i kendisini umursamadığı ve sert bir tavır takındığı bir anda fark eder. Bütün kızların çevresinde pervane olduğu Umut, böyle bir tavırla ilk defa karşılaştığı için bunu onuruna yediremez. Ders çıkışında Selin'i takip eden Umut, onun seçkin bir semtte lüks bir apartmanda yaşadığını görür. Kendi evlerinin ise genellikle emeklilerin oturduğu bir mahallede sıradan, gösterişsiz bir daire olduğunu düşününce teklif edeceği arkadaşlığı kabul etmesi durumunda Selin'i anneannesiyle tanıştırmak için evlerine götürmesi ihtimali onu huzursuz eder. Roman boyunca, özellikle çıkmazlarda, kurduğu hayallerle başka bir dünyada yaşayan ve bu hayallerde kimi zaman bir çıkar yol bulan, kendisine yön çizen kimi zaman yılların birikmişliğiyle yüzleşen Umut, bu kez Selin'in "Benim için asıl önemli olan sensin, ikimizin mutluluğu! Gerisi, önemsiz ayrıntılar yalnızca!" dediğini hayal ederek teselli bulur. Ancak eve döndüğünde kendi odasının çok güzel dizayn edilmesine karşın salondaki koltuk takımlarının eski olmasını, Isparta halıların tüylerinin dökülmüş olmasını dert edinir. Anneannesine eşyalarının yenilenmesini istediğini söyler. Umut, vefat eden annesinin fotoğrafına bakarken Selin'in annesine benzediğini fark eder ve onun kendisini bilgisayarından uzak kalabilecek denli meşgul etmesinin annesiyle olan bu benzerliğiyle ilişkili olabileceğini düşünür. Umut'un bir başlangıç oluşturmak için

kaza süsü vererek Selin'in koluna çarpıp yere düşen kitaplarını toplamak, onu takip ederken markette karşılaşmış gibi yaparak konuşmaya çalışmak şeklindeki çabaları başarıya ulaştığında her zamanki donuk apartmanlar bile canlanır gözünde, ağaçlar gelinlik kız gibi çiçeklerle donanır, şebboylar âdeta gülümser ona ve Umut *"Yaşamak gerçekten güzelmiş. (...) Aşk bu olsa gerek."* der. Selin'e telefon açarak onunla konuşmak, konuşamasa bile iletiler göndererek gönlünü çelmek isteyen Umut, Selin'in tepkisiyle karşılaşır. Umut, karşılık bulamadığı bu sevginin özlemiyle zaman zaman Selin'in evinin önüne gider, onu görebilmek için evi gözetlerken hayallere dalar: *"Selin gülümseyecek... Gözlerinde baharın her tonu... Gülüşünde bahar... Umut'un koluna girecek... Umut'un dünyası aydınlanacak... Yüreğinde bahar çiçekleri açacak... En çok da leylaklar... Mor salkımlı leylaklar..."*[457] Umut bu hayallerinden Selin'in evden çıkmasıyla uzaklaşır ve onu takip etmeye başlar. Ezgi Kafe'de bir gencin onun elini tuttuğunu gördüğü zaman beyninden vurulmuşa dönerek gence saldırır. Çıkan kavgada iki genç de yaralanır. Olayı duyan arkadaşları Umut'u tek başına bırakmak istemezler, konuyla ilgili sohbetlerinde Umut, arkadaşlık teklifini Selin'in kabul etmemiş olmasını onuruna yediremediğini, onu kazanmak için sonuna kadar mücadele edeceğini ifade eder. Gençlik döneminde kız-erkek arkadaşlıkları bağlamında yaşanan sorunlar gencin ruhunda tahribat oluşturmakta hatta ruhsal tedaviyi gerektirecek boyutlara ulaşabilmektedir ancak gençlerin birçoğu ruhsal tedaviyi kabul etmek istemezler. Umut da kalbinde her köşesi Selin'e adanmış masmavi bir dünya hazırlamasına karşın Selin'in onu görmezden gelmesi hatta ona öfkeyle bakması, başka bir genç ile arkadaşlığının olması sebebiyle içine kapanır, arkadaşlarıyla görüşmelerini azaltır, kendisine yöneltilen soruları cevapsız bırakır ve robot gibi hareket eder. Kendisini psikoloğa götürmek isteyen anneannesine, "Ben deli miyim?" diyerek karşı çıkar. Anneannesi son çare olarak Umut'un Irak'ta savaş muhabiri olan babasına durumunu bildirir. Apar topar gelen babası, o güne kadar oğluyla çok candan bir iletişim kuramamış olsa da yeni bir sayfa açmak ister hayatlarında. Umut ise Selin'i unutabilmek amacıyla babasıyla Irak'a gitmek ister. Babası, oğlunun bu isteğinin ardında bir aşk yarası olduğunu tahmin eder ve *"Oğlum! Henüz on yedi yaşındasın. Bu yaşlarda insan her ay âşık olur. Sonra unutur, bir başkasını sever."*[458] diyerek onu bu isteğinden vazgeçirmeye çalışır ama başarılı olamaz. Okulda Irak'a gideceğinin

[457] Yamaç, *ss.* 31-32.
[458] *age., s.* 51.

duyulmasının ardından Selin'in umursamaz tavırları karşısında çok üzülen Umut *"Demek ki ölsem bile onun umurunda değil! Ben ne aptalım! Böyle bir kızı nasıl sevdim!"*[459] diyerek hayıflanır. Buna rağmen Irak'ta en zor zamanlarda yine Selin'in hayaliyle teselli bulur. Babasını acı bir saldırıda kaybeden Umut, yurda döndüğünde uzun bir süre her şeye yabancılaşır. Hayatın sadece Selin'e olan tutkudan ibaret olmadığını görmüştür artık. Selin 'in *"Geçen yıl sana epeyce haksızlık yaptığımı biliyorum. Özür dilerim. İstersen konuşabiliriz."* iletisine geçen yılki gibi düşünmediği, yaşadıklarının kendisini olgunlaştırdığı ama bir dost gibi konuşabilecekleri yolunda bir iletiyle karşılık verir. Bununla beraber kısa süre sonra Selin'den vazgeçemeyeceğini hisseden Umut, onunla konuştuğunda kendisini şaşkına çeviren gerçekleri öğrenir. Selin, lise birinci sınıftan beri Umut'u sevmektedir ama Umut, iki yıl boyunca onu görmemiştir. Selin'in Sezgin ile arkadaşlığı da kendisine değer verildiğini hissetmesi dolayısıyla başlamıştır. Umut'tan uzak durmaya çalışmasının nedeni onun "şıpsevdi" unvanıdır ve Selin, Umut'un unuttuklarından biri olmak istememektedir. Umut'un kendisini gerçekten sevmeye başladığına inandığı andan itibaren ise Sezgin ile görüşmeyi bırakmıştır. Umut, Selin'in kendisine acıması dolayısıyla yakınlık gösterdiğini düşünür ancak kendi kendine *"Acınacak durumda mısın, oğlum? Herkesin babası ölüyor."* der ve bazı maddi engelleri de gerçekten sevgi varsa aşabileceğine inanır. Umut, bütün cesaretini toplayarak Selin'e tüm yaşamını, korkularını, yalnızlığını, babasıyla olan iletişimlerini, annesine olan özlemini, Selin'in annesine benzeyen yanlarını, Irak'ta yaşadıklarını anlatır. Selin'in her insanın hayatında zor dönemlerin olabileceğini, karşılarına çıkabilecek güçlükleri beraber aşmaya çalışacaklarını ve kendilerini birlikte yaşayacakları uzun bir geleceğin beklediğini söylemesi ile arkadaşlıklarının ne kadar olgun ve ciddi olduğunu anlar. Eve gelince Selin sayesinde bakış açısında nasıl bir güzellik oluştuğunu, yüreğinden taşan sevginin tüm varlıklara nasıl yansıdığını ifade eden bir iletiyi ona gönderir: *"(...) Ben, bunları neden görememişim? Nedenini de anlıyorum aslında. Senin gözlerine gereksinim duyuyormuşum. Gözlerini bana verdiğin için sağ ol! Şu anda yüreğim senin sevginle dolu. (...) Öyle mutluyum ki! İyi ki varsın! (...) Odam, bilgisayarım, anneannem, herkes, her şey gülümsüyor bana… Anneanneme bile uzun süredir ilk kez 'Pamuk Ninem' diye seslendim. Kadıncağız, büyük bir şok yaşadı sanırım çünkü yıllar öncesinde kullandığım bir sevgi sözüydü bu. Öyle sevindi ki yüzünden dökülen mutluluğu yerlerden*

[459] *age., s.* 53.

toplayacakmışım gibi duyumsadım bir an. Beni, yaşamı boyunca seven tek insanı, ne kadar görmezden geldiğimi de anımsattı bu duygular. Görüyorsun gözlerinin ne denli aydınlık olduğunu. Onları, sana geri vermeye hiç niyetim yok, bilesin. Ben de sana yüreğimi veriyorum. (...)

Yine yazacağım. Sevgimle kal, olur mu? Umut"[460]

Efsanelere ilgi duyan iki gencin, birbirlerini sevmekten asla vazgeçmeyen, aynı zamanda insanlara faydalı olmaya çalışan iki yaşlı insanın ağaca dönüşmesine dair bir efsaneden yola çıkarak kendilerinin de ağaca dönüşmeyecek olsalar da hiç ayrılmayacaklarına inanmalarını ele alan *Efsaneden Gerçeğe* adlı romanda Defne, sevdiği Okan'ın kendisi için fedakârlık yapıp yapamayacağını sorgularken Okan da zorluklara göğüs gererek onun yanına, Olympos'a gelmek üzeredir. Bir ömrü beraber geçirmek isteyen iki genç, bunu gerçekleştirmeye de kararlıdırlar.

Genç kahramanlar arasındaki duygusal yakınlığın yüzeysel bir şekilde yer aldığı bilim kurgu romanı olan *GDO Ülkesi*'nde genç kahraman Sunda, Gayda'ya sevgiden öte bir tutkuyla bağlıdır, Gayda'nın mutluluğu için her şeyi yapmaya hazırdır. Ona duygularını açtığı zaman reddedilme korkusu içerisindedir ama korktuğu olmaz. O günden sonra ayrılmaz bir ikili olurlar. Gayda'nın annesi *"Yaşayacaksın. Doğal bunlar. Kendine ve öğrenimine zarar vermeden yoluna devam et. Sınır çizgilerini koru. O da zarara uğramasın."*[461] der. Sunda, arkadaşı Gayda'nın evlerine haciz geleceği için onun gitarını kendi evlerinde saklama sözü vermiştir ancak acilen annesi Maray ile yurt dışına çıkmak zorunda kalınca sözünde durmak için gitarını bir başka arkadaşı Ebar'a emanet eder. Sunda, Gayda'yı unutmadığını ifade etmek için ona mektup yazmak ister ancak mektubu ona ulaştıramayacağının farkındadır. Annesi Maray *"Kadınlar beklemesini bilir, için rahat olsun. Hem sonra sizinki sınanmış bir sevgi olacak."*[462] diyerek onu teselli etmeye çalışır. Gayda, Sunda'nın birdenbire uzaklara gitmesinin ardından günlerce ağlar, eskiden aşkla, hele platonik aşkla dalga geçerken şimdi insanın duygu ve düşüncelerinin onun asıl varlığını oluşturduğunu düşünmektedir. Sunda'nın gitmesinin ardından donakalmıştır âdeta, geride kalan her şeyi anlamsızlaştıran, Sunda ile aralarına giren bir uçurumun başında kendisini tek başına hisseder. Gayda'yı Sunda'nın bir emaneti olarak

[460] *age.*, *s.* 150.
[461] Yurttaş, *GDO Ülkesi*, *s.* 135.
[462] *age.*, *s.* 117.

gören Ebar ona destek olmaya çalışır, yalnızlığın güvenle kurulan dostluklarla ve sevgiyle aşılacağını söyler. Ebar'ın bu sözleri ve desteği, Gayda'nın yüreğine aydınlık bir kapı aralar, umudunu taze tutmaya çalışır. *GDO* ülkesi Saritarya ile Küçük Komşu ve Kirya arasındaki savaşın sona ermesinin ardından ülkesine dönen Sunda, kendilerini karşılayan kalabalığın coşkulu alkışları ile Gayda'ya kavuşur.

Aşkta güven duygusunun önemine işaret eden *Gençlik Yarası* romanında Nilüfer, Fransa'da tanıdığı İtalyan bir genç olan Marco'ya başka iklimlerin havasına, suyuna alışık olması nedeniyle başlangıçta güven duymaz fakat bir süre sonra yabancılığı; dil, din, ırk ayrımından ziyade kalp sözlüğünde değer verilen tanımların farklı olmasıyla özdeşleştirmeye başlar. Geçmişte Özgür'ün kendisini görmek için Bodrum'dan İstanbul'a gelme tenezzülünde bulunmayışına karşın Marco, Nice'e vedasına eşlik etmek ve kendisini uğurlamak için İtalya'dan Fransa'ya sadece yarım saatliğine gelebilmiştir. Nilüfer kendisine verilen değer sayesinde sadece Marco'yu değil aynı zamanda amansız bir düşman olarak algıladığı alaycı dünyayı da sevdiğini hisseder.

Gerçek aşkın zamana yenilmeyen bir duygu olmasıyla diğer etkilenmelerden ayrıldığını vurgulayan *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek* romanında aşkı, kolay ulaşılamayacak ve zaman içinde oluşan bir duygu olarak gören, aşkın ölümsüz olmasını isteyen Taylan, çocukluğundan beri sevdiği Özlem'e duygularını açma cesaretini uzun süre kendisinde bulamaz, nihayetinde Abelard'dan ilhamla ona bir mektup yazarak gizli bir âşık olmaktan kurtulur. Sevgisinin karşılıksız olmadığını görmesi ile başlayan duygusal yakınlık Özlem'in kıskançlık krizleri ve bütün gün iş aramış olmasının sıkıntısıyla Taylan'a, *"Ya ailen koruyup kolluyor seni ya da Leyla Solmaz. Ben kimseye sırtımı dayamam çünkü güvence insanı sakat bırakır; elini, ayağını bağlar. Bir süre sonra sen de koruyucun Leyla Solmaz'ın her dediğini yapmak zorunda kalacaksın. Şu an ailenin dediğini nasıl yapmak zorundaysan o zaman da öyle olacak."*[463] demesi ve Taylan'ın ailevi sorunları nedeniyle sekteye uğrar. Hayatının bir 'hiç'e dönüşmesini Özlem'e duyduğu sevgiyle engelleyen Taylan, kalacak yer ve iş bulma gibi sorunlarının yanı sıra tiyatro çalışmalarının yoğunluğu sebebiyle Özlem'i arayamaz. Özlem ise çalıştığı mağaza sahibinin oğlu Yankı ile hayata aynı pencereden baktıklarını ve konuşabilecekleri birçok ortak konunun olduğunu fark etmiştir, bir yandan Yankı'ya dair duygularını öte yandan

[463]Sertbarut, s. 106.

Taylan ile arkadaşlığını sorgular. *"İki kişiyi birden sevemem ya…"* der ve Taylan'ın kendisini araması durumunda onu tercih edeceğini düşünür. Yankı'nın annesi Gülseren Hanım'ın iki genç arasındaki kültür farklılığını vurgulayarak davul bile dengi dengine demek istemesini onuruna yediremeyen Özlem, mağazadan ayrılır. Yankı, Özlem'i aramayarak sevgisine sahip çıkmayacağını göstermiş olur. Bu arada Taylan, Özlem'e yeni bir mektup göndererek onu anmakla hayatının anlam kazandığını, sevgisinin ayrı kaldıkları zaman içinde azalmadığını aksine arttığını ifade etmiştir. Özlem, bir daha kıskançlık krizlerine kapılmamak için kendisine söz verir ve Taylan'ın kendisini arayarak bir adım daha atmasını beklemeden onu arar. İki genç, aradıkları sevgiyi, güveni ve anlayışı birbirlerinde bulmuşlardır, sevgilerinin sürmesinden başka dilekleri yoktur.

Babasının vefatından sonra hayata küsen görme engelli bir genç ile ona şiir ve roman okuyan genç kız arasında yaşananlar etrafında gelişen *Gidersen Veda Etme* romanında fiziksel görünüşün oluşturduğu çatışmaların dikkat çekici boyutta olduğu görülmektedir. Herkesin hayran kalacağı bir fiziksel güzelliğe sahip olan Ömer Faruk, babasının ölümünden sonra saçlarına ve sakalına hiç kimsenin dokunmasına izin vermemiştir. Bu hâliyle görenlerde artık korku uyandırmaktadır. Psikolojik tedaviyi kabul etmeyen Ömer Faruk, Edebiyat Bölümü son sınıf öğrencisi olan Evdegül'ün kendisine her gün bir saat şiir ve roman okumasını kabul etmiştir. Evdegül'ün sesi ile yalnızlığından kurtulmaya başlamıştır. Ömer Faruk'taki bu iyileşmeyi fark eden halası, Evdegül'ün ailesinin maddi sıkıntıları olduğunu hatta babasının bu nedenle iki kez intihara teşebbüs ettiğini öğrenince ailenin borçlarını ödemeyi, bunun karşılığında da Evdegül'ün, Ömer ile evlenmesini önerir. Evdegül, narsisizme varacak derecede kendi güzelliğine hayran ve kimseyi beğenmeyen bir genç kızdır. Ömer ile evlenme teklifine *"O insan değil, bir ucube anne, ben yakınında bile duramazken nasıl istersin böyle bir şeyi? Bir zamanların prensesine yakıştırdığın şeye bak ya?"*[464] diyerek karşı çıkar. Evdegül'ün anne ve babası, kızlarının kâğıt üzerinde bir evliliği kabul ederek kendilerini borçtan kurtarmasını ister. Planlarına göre parayı alınca Evdegül, ortadan kaybolacaktır. Bir insanın duygularıyla oynamayı doğru bulmayan Evdegül, bu vicdan azabıyla yaşayamayacağını söyler ancak anne ve babasının ısrarlarıyla bu oyunu kabul eder. Ömer'in halası ise Evdegül ile Ömer'in evlenmesi yönünde bir teklif aldıklarını ona

[464]Yıldız, *Gidersen Veda Etme*, *s.* 112.

söyler. Ömer için Evdegül hakkında söylenenlere inanmak olmayacak duaya âmin demek gibidir. Bununla beraber bir çift söz, kalbine büyülü bir sevdayı düşürmeye yetmiştir. Nikâh töreninde ise Ömer, Evdegül'ün kabulündeki isteksizliği hissetmiştir. Aileler arasındaki sözleşme gereğince yüklü miktarda para, Ömer'in haberi olmaksızın Evdegül'ün ailesine teslim edilir. Evdegül de paranın alınmasından sonra sessizce evden kaçar. Onun gideceğini sezmiş olan Ömer, bu acıya dayanabilmek için namaz kılar. Evdegül'ün gidişinden sonra ise kendisini dışlanmış, aşağılanmış hisseder; bıçaksız, kurşunsuz ve kansız bir lincin acılarını yaşar. Ömer, bilgisayarda duygularını yazarak kalbindeki acıyı hafifletmeye çalışır. *"Yangınlardayım, içime çöreklenen acının tarifi yok. Neden gittin umut verdikten sonra? (...) Göremediğim gözlerindeki esrarın yıldırımını düşürmüşsün gönlüme, ben şimdi bir deliyim, vefasız. (...) Sen, beni yaktığın ateşlerin ortasına atıp çaresizliğimle baş başa bırakıp giden misin? (...) Ben ki yüreğimdeki umutsuzlukların sığınağı senin gönlün olsun istemiştim. (...)"*[465] Evdegül, giderken Ömer'e bir mektup ve kendisinin yazdığı şu şiiri bırakmıştır:

"Sen kadre uğrayan masum bir yürek
Ben rehin verilen ürkek ceylanım
Ah çekerim, kaderimmiş diyerek
Ben yandıkça senin sönüşün olsun
Andıkça eriyen titrek bir mumum
Kavruluşum senin gülüşün olsun
Yüreği satılan talihsiz kuşum
Umudum hayata dönüşün olsun!"[466]

İstanbul'a, amcasının yanına giden Evdegül, Ömer'in çantasına bıraktığı yüklü miktarda parayı ve mektubu görünce şaşırır. Ömer, mektubunda *"Yalnızlığı kalbine sor / Beni senden ırak etme / Vefasızlık ateşle kor / Derse yüreğin terk etme (...) Senin o sesin, sargı tutmayan yaralarımın üzerlerine incitmeden vurduğun neşterin dağıttığı şifaydı beni hayata döndüren. Gözlerim engelliydi ancak kalbim engelsiz. (...) Bir kehanet değildi bana gidişini ezberleten. Nikâhın evde olmasını arzu etmen, şahitlerden başkasını kabullenmemen, nikâhta bir fotoğraf bile çektirmemen, benimle aynı hayatı değil aynı kareyi bile paylaşamayacağının işaretleriydi. Bilerek lades demiştim her şeye. Gidecektin*

[465] *age.*, *ss.* 143-144.
[466] *age.*, *s.* 146.

biliyordum, öyle bir gidişti ki bu, seni benden uzaklaştırırken atacağın her adımın zemini toprak değil, kalbim olacaktı. (...) Kendimi affedemeyeceğimi biliyorum. Beni gülünç durumda bırakıp gittiğin için değil, her şeyi anladığım hâlde her şeyi görmezden gelmeye devam ettiğim için kızıyorum kendime. (...)"[467] cümleleriyle acısını ifade etmiştir. Mektup, Evdegül'ün vicdanını sızlatsa da ne Ömer'i ne de kendisini bu çirkin oyuna alet eden anne ve babasını bir daha görmek ister.

Evdegül, hayatına yeni bir sayfa açmış ve Özel Erguvan Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Yazar ve edebiyat öğretmeni olan, mahalledeki gençlerin bir anne, bir ahlak hocası olarak gördükleri Nesrin Dayıoğlu ile o okulda mesai arkadaşı olan Evdegül, yaşadığı kötü olayları ona anlatır. Erguvan Sokağı'nda Hançer lakaplı Tuncer, Dayı lakaplı Barış ve Çılgın Salih ise asi gençler olarak bilinmektedir. Babası fabrikatör olan ve her dediği yerine getirilen Çılgın Salih, Evdegül'ü takip etmeye ve onu rahatsız etmeye başlar. Macera kanlarına işlemiştir bu gençlerin. Çılgın Salih, evlenme teklifini Evdegül'ün reddetmesini kendisine yediremez. Bu arada Ömer, saçlarını ve sakallarını kesmiş, görenlerin kıskanacağı bir delikanlı olmuştur. Göz ameliyatı da olan Ömer, Evdegül'ün İstanbul'da Bakırköy Erguvan Sokağı'nda yaşadığını öğrenir ve kardeşi olarak gördüğü Bahadır ile Erguvan Sokağı'nda bir ev kiralar. Ömer, Evdegül'ü sesinden ve kendisine anlatılanlarla hayalinde çizdiği fotoğraftan yola çıkarak bulmayı ummaktadır. Gözlerinin açılmasını da daha çok zihnini esir alan o şefkatli sesin sahibini dünya gözüyle görüp tanıyabilmesi için istemiştir. Ömer, mahallenin asi gençlerinin bile çekindiği, yarı deli bir çocuk olan Ümit'in sapanıyla vurduğu bir İskender papağanını kurtarır. Ümit'e de para vererek bir daha kuşlara zarar vermemesini ihtar eder. Gülşen adını verdikleri papağanın yaralarını sarar. Ömer'in merhamet gösterdiği bu kuş, sevdiği genç kızı bulmasında önemli bir işleve sahip olacaktır. Ömer'in artık Evdegül'ü bulma umudunun neredeyse tükendiği bir gün kuş, açık pencereden çıkıp karşı binanın alt katındaki balkona konmuş hatta evin salonuna girmiştir. Ömer, onu yakalamak için kapılarını çaldığı evde, aradığı yitiği bulur. Kapıyı açan Evdegül'dür. Ömer'in sesi, Evdegül'e aşina gelse de ucube dediği, görme engelli kişi ile karşısındaki kişi arasında bir alaka kuramadığı için fazla üzerinde durmaz. Sonraki zamanlarda Gülşen adlı kuş, iki genç arasındaki paylaşımların çoğalması için bir araç olma işlevini de yerine getirecektir. Ömer, büyük bir sevinç içinde planının geri kalan

[467] *age., ss.* 152-153.

kısmını işletmeye başlar. Annesine emanet ettiği mektuplardan birinin, Evdegül'ün adresine gönderilmesini sağlar. Ömer ve Bahadır, Erguvan Sokağı'nda yağmurlu bir günde çocuk romanları kaleme alan Nesrin Dayıoğlu ile tanışmışlardır. Gençleri iftar için evine davet eden Nesrin Dayıoğlu *"Rabbime beni güzelliklere vesile et ve beni güzel insanlarla karşılaştır, diye dua ederim namazlarımın ardından, kabul etmiş dualarımı ki pırlanta gibi iki evlatla karşılaştırdı beni."*[468] der. Ömer, Nesrin Hoca'ya yaşadıklarını anlatarak onun kendisine yardım etmesini ister. Nesrin Hoca da iki gence kendi hayatının kimselere anlatamadığı acı hikâyesinden bahseder. Nesrin Hoca, ailesinin ısrarıyla varlıklı ama güvenilmez biri ile evlenmek zorunda bırakılmış, bu kişi nikâhlarını kıyacak bayan memuru gözüne kestirdiği için Nesrin Hoca ile evliliğe "evet" dememiş, sonrasında nikâh memurunun peşini bırakmayarak onunla evlenmiş ancak bir ay sonra ondan da ayrılmıştır. Kadın, Nesrin Hoca'yı arayıp bulmuş ve "*En büyük yanılgımdı, nikâh masasından kaçan birinin teklifini kabullenişim."*[469]demiştir. Nesrin Hoca, Ömer'in intikam peşinde olup olmadığını öğrenmek ister. Ömer ise niyetinin, Evdegül'ün hatasının bedelini vicdan azabı çekeceği birkaç mektupla ödemesi olduğunu söyler. *"Fazlasına kıyamam!"*[470]der. Nesrin Hoca, Ömer'in evlilik teklifini Evdegül'e iletir. Evdegül de kâğıt üzerindeki evliliği sonlandıktan sonra Ömer ile evlenmeyi kabul eder. Bu arada Evdegül, Ömer'in ilk mektubunu da alır. Ömer, mektubuna şu şiirle başlamıştır:

"Ben sana erkendim, sen bana ırak
Kalbime zor gelir öykünü yazmak
Keşke reddedeydin önce kaçarak
Nikâhı vuslata bağlayamadık
Hiç mi üzülmedin çekip giderken
Unuttum zamanı dönersin derken
Nasıl bir yalandı umut verirken
Yuvada kalmayı sağlayamadık
Karanlık ufkumda can çekişirken
Kara talihimde şafak sökerken
Reva mı 'Dünyama hoş geldin' derken
El ele tutuşup yürüyemedik."[471]

---

[468]*age.*, *s.* 229.
[469]*age.*, *s.* 275.
[470]*age.*, *s.* 275.
[471]*age.*, *s.* 269.

Evdegül'ün kendisinden kaçarak uzaklaşmasından duyduğu acıyı dile getirdiği mektubunda Ömer, *"(...) Hoyrat esen bir fırtına oldun hayatımda. Önce tomurcuğa duran çiçeklerimi, sonra yapraklarımı soldurdun ve dallarımı kırdın giderken. Kıyısında değil, artık uçurumundayım yalnızlıkların. Maneviyatın bana verdiği direnç de olmasa küsebilirdim hayata, ölümcül duyguların çağrısına göz kırpıp. O'nun onayı olmadıkça çiçeklerin solmayacaklarını, yaprakların sararıp dallarından düşmeyeceklerini bilmenin sabrıyla nefeslenmekteyim. (...) Yoksun. Yarınlara güneş olmasını istediğim ışıklarımı da beraberinde götürmüşsün. Canın sağ olsun vefasız. (...)*[472] cümleleriyle ayrılığın da önünde sonunda bir yazgı olduğuna inanmanın, kendisini bir nebze de olsa teselli ettiğini ifade etmiştir. Ömer'in birinci ve ikinci mektubunu okuyan Evdegül'ün vicdanı ölümcül vuruşlarla hançerlenir. Ömer, ikinci mektubunda da duygularını yer yer şiirlerle ifade etmiştir:

"Hasretini yaşamanın mahkûmu
Sana bağlılığın idamlısıyım
Sevda yağmurunun, sevgi selinin
Çöle ilk ulaşan bir damlasıyım
Ferhat'ın kazması, Kerem'in sazı
Seherde bülbülün yanık avazı
Tutamaz bendeki sessiz niyazı
Ben ki sevenlerin en gamlısıyım"[473]

Yalanlarla kandırılıp terk edilişinden duyduğu acıyı dile getirirken Evdegül'ün vicdanını sorgular. Ömer, üçüncü mektubunda da Evdegül'ün kendisine dayatılan oyunu oynamaması gerektiğini içli bir dille ifade eder ve yaşadıklarının yine bir alın yazısı olduğunu, *"Kul kaderini yaşar. 'Bahtına ne çıkarsa?..' dediler bana, hiçbir irade kaderin önüne geçemezmiş. Sen benim sargı tutmadan kanayan yürek yaralarımın imtihanısın."*[474]cümleleriyle dile getirir. Engelli bir gencin duygularıyla oynamanın vicdan azabından kurtulamayan Evdegül, kâğıt üzerinde eşi olan bu gençten mahkeme kararıyla ayrıldığı yolundaki haberi azapla karışık bir sevinç ile karşılar. Bir başka evlilik için aldığı kararın burukluğunu hisseder. Ömer'in bir oyunu olan nikâh merasiminde ise gerçekleri öğrenir. İki genç ve arkadaşları, Ankara'ya gitmek için yola çıkarlar. Evdegül,

[472] *age.*, *ss.* 271-272.
[473] *age.*, *s.* 283.
[474] *age.*, *s.* 289.

Ömer'e, *"Gideceğin yere beni de götür / Sorana derdimin dermanı dersin"*[475] şeklindeki şiiri okurken son iki mısra boğazında düğümlenir. Bir cip, bulundukları araca çarpmıştır. Evdegül ile evlenmek isteyen ama reddedilen Çılgın Salih ve arkadaşı Dayı, bu kazaya sebebiyet vermişlerdir. Ömer ve Evdegül, kazada hayatlarını kaybetmişler, Salih ve Dayı, ağır yaralı olarak hastaneye kaldırılmışlardır. Birçok engeli aşarak birlikte, yepyeni bir hayata adım atan bu iki genç, zorbalığın kurbanı olmuşlardır ama sonsuzluğa, el ele, kalpleri beraber atarken kanat çırpmışlardır.

Duygularının birileri tarafından kontrol edilmeye çalışılmasına tepki gösteren gençlerin, aşklarında kararlılıklarına yer veren *İçimde Çiçekler Açınca* adlı romanda Sevda, Atila'yı sevmeye başlarken artık eski Sevda değildir, yüreğinde hiç solmayacak sarı gelinlikli papatyalar, kırmızı gülüşlü dağ laleleri, gizemli, utangaç dere sümbülleri ve mayıs gülleri açmaya başlamıştır. Sumru ise sınıfın en yakışıklı öğrencisi Atila'yı Sevda'dan uzaklaştırmak, kendi çevresinde pervane yapmak ister ancak başarılı olamaz. Sevda'nın Atila'yı sevdiğini öğrenen annesi *"Olur böyle şeyler kızım, bir garip duygudur, gelir geçer… Önemli olan okulun, derslerin, başarın… Aşk her zaman vardır ama başarı her zaman yoktur. (…) Biz senin her zaman başarılı bir insan olmanı istiyoruz. (…)"*[476] der. Yunus Bey de dünyayı hem kızına hem de Atila'ya dar edeceği tehdidinde bulunur. Anne ve babasının bu konudaki tutumlarını, kendi duyguları üzerinde egemenlik kurma isteği olarak yorumlayan Sevda, duygularının ipotek altına alınmasına izin vermemeye kararlıdır. Melda, okul yönetimiyle görüşerek kızını öğrenim görmesi için okula gönderdiğini, kız-erkek arkadaşlıklarına göz yumulmaması ve tepki gösterilmesi gerektiğini söyler. Sevda ve Atila, Okul Müdürü'nün kendileriyle konuşmasını, içinde namus, ders, yaş, görev, ahlak, başarı, gelecek, çalışkan, katiyen, olmaz, yasak, disiplin, güven, göreyim, söz verin, son gibi sözcüklerin geçtiği bir konuşma olarak algılarlar sadece. Yunus Bey'in Atila'ya karşı kaba kuvvet kullanmasına şahit olan Sevda, fenalaşır, hastaneye kaldırılır. Sevda kendisine geldiğinde, iyileşip hastaneden çıktığında kalbi Atila'nın sevgisi ile doludur. Namus düşmanı olmasına rağmen Sevda'nın başına namus bekçisi kesilen eniştesi, onu Atila ve arkadaşları ile görür ve Yunus'a haber verir. Yunus, kızı Sevda'yı sürüklerken Atila'nın ona verdiği kırmızı gülü ezer ve "Ne olmak istiyorsun ha sen, kötü kız mı olmak istiyorsun?" diye bağırır.

---

[475] *age.*, *s.* 318.
[476] İzgü, *s.* 93.

Sevda, yerden ezilmiş bir gül yaprağını alır, temiz, duru sevgisi için babasının söyledikleri karşısında isyan eder. Sevgilerine hiç kimsenin engel olamayacağına inanan Sevda ve Atila birbirlerine AHB (Aşkımız Hiç Bitmeyecek) yazdırdıkları gümüş yüzük alırlar. [477] Gençlerin bu sevgilerini olağan karşılayan yetişkinlerden biri, eşini lisede tanıyıp üniversiteden sonra onunla evlenmiş olan Beden Eğitimi Öğretmeni'dir, diğerleri ise Atila'nın anne ve babasıdır.

Aşk için mücadele edilmesine değinen bir başka roman olan *Kaf Dağına Yolculuk*'ta Kızlar Kalesi'ndeki küçük sultan Dilruba'ya kötü niyetli devleri öldürerek kavuşan Bedirhan, ülkesine gitmek üzere yolculuk yaparken çok tehlikeli cinler olan Sakalı Var Beş Karış, Boyu Var Bir Karış Cüce ile Üç Bacak'ın Dilruba'yı kaçırması üzerine ölümü göze alarak sevdiği genç kızı düşmanların elinden kurtarmaya çalışır. Bedirhan, bu zorlu mücadeleden vazgeçmesini söyleyen Kuşlar Padişah'ına, *"Aşk yolundan dönüş olmaz! (...) Benim aşkım binbir çile çekmeye değer!"*[478] şeklinde cevap verir.

İnsanüstü bir varlığın insana aşkı, bu yönüyle aşkın maddi farklılıkları aşan yüce bir duygu olduğu Gülten Dayıoğlu'nun *Kıyamet Çiçekleri* adlı romanında işlenmiştir. Bir Fuku olan Yenican'ın, çocukken tanıdığı, yıllarca belleğinde capcanlı tuttuğu Hörü'ye duyduğu özlemin yüreğini ateşten bir el gibi yakmakta olduğunu sezen ve aşkın sadece iki insan arasında yaşanmayıp insanların Yaradan'a, güzel bir sese de âşık olabileceklerine inanan on sekiz Fuku, durugörü durumuna geçerler ve Mezopotamyalı Fuku-Yenican'ın Hörü ile beraber Matuva Adası'na döndüğünü görürler. Fukular, Yenican'ın Hörü'ye duyduğu aşkın, kıyamet kalkanı olarak üstlendikleri görevle ilintili olduğuna inanırlar. Hörü'ye kavuşmak için yola çıkan Mezopotamyalı Fuku Yenican'ın hücrelerinde nükleer santraller, elektrik santralleri olumsuz etki oluşturur, yeryüzündeki insanların yarısını yok edebilecek güçte kimyasal silahların üretildiği yerin yakınlarındaki radar, varlığını allak bullak eder. Beş Yenican'ın yardımıyla kendine gelir. Yenican'ın bir anda kaybolmasının ardından Hörü, sürekli "Yenican ölmedi, o yaşıyor.", "Yenican'ı özledim.", "Yenican'ı düşümde gördüm." diyerek sızlanmaktayken son zamanlarda Yenican'ın döneceğini sezinler ve "Yenican dönüyor." demeye başlar, yıllardır ilk defa

[477]Yazar, romanın sonunda gerçek yaşamına dair, "Öğretmen okulunda tanıştık. Çok başarılı iki öğrenciydik. Mezun olunca evlendik. Yaşamımda en çok eşimi sevdim." şeklinde bir not düşmüştür. Bu bağlamda romanın otobiyografik özellikler taşıdığı söylenebilir.
[478]Ulu, *ss.* 208-209.

neşelenir, papatyalardan başına taç yapar, bir taç da Yenican'a yaparak köy içinde çılgın gibi koşuşturmaya başlar. Hücre ayrışımı konumunda olan Yenican, Hörü'yü bu esrik sevinç içinde bulur. Sevgi titreşimlerini algıladığı zaman bayılarak yere düşen Hörü, kendine geldiği zaman "Yenican geldi, müjdeler olsun, Yenican geldi!" diyerek ev ev Yenican'ı aramaya başlar, hücre ayrışımı konumunda olan Yenican'ın varlığını hissetmekte ama onu görememektedir. Hörü, Matuva Adası'na getirilince 19 Fuku'yu inceler ve Mezopotamyalı Fuku'nun karşısında durur. Fuku-Yenican, Sagmana'dan ayrılırken kendisine veda armağanı olarak bıraktığı çomak bebekleri Hörü'nün sımsıkı tuttuğunu görünce hiç tanımadığı duygularla kuşatılır. Fukular da ilk kez böyle güçlü sevgi titreşimleriyle karşılaşmışlardır. Hörü *"Yenican benim canımın yarısıydı. Yıllardır yarım canla yarım insan gibi yaşadım."*[479] der. Fukular kıyamet kalkanı olma vazifelerini tamamlayıp dünyadan ayrıldıkları zaman Mezopotamyalı Fuku-Yenican, Hörü'den kopamadığı için dünyadan ayrılmaz.

Bedensel engelin aşka engel olmayacağını ele alan *Kolaysa Ağlama* romanında Mert, kamburunda saydam kanatlar taşıyan bir masal perisi ile özdeşleştirdiği, sırtında bir eğrilik bulunan Celile'yi sevmektedir. Hafta sonları dershaneye gitmek yerine onu görmek umuduyla Celile'nin oturduğu sokağı arşınlayıp durur. Psikoloğunun bürosunda Celile ile karşılaşmalarının ardından aralarında bir duygusal yakınlık başlar. Ailelerinin eğitim sorunları nedeniyle görüşeceği zaman Celile, babasının karşısına çıkarken Mert'in yırtık kotunu giymemesini, kolundaki dövmeyi silmesini, oturmasına ve konuşmasına dikkat etmesini ister. Bu uyarıları dikkate alarak hareket edecek olan Mert, Celile'nin babası ile tanışma provasını ise şu şekilde yapmaktan kendisini alamaz: *"Selam, babalık, ben Mert! Namıdiğer, serseri kılıklı. Duyduğum kadarıyla sen de az matrak değilmişsin. Hele şu Türkçe sevgine bayıldım, resmen oha oldum yani! Tabii, sen şimdi dövmemi de görmek istersin. Kolumdaki C harfi, en az küpem kadar manyak bi' şey. Sakın o harfin ne anlama geldiğini çıkaramadım deme! Ayıpsın, kızına sevgimden, saygımdan tabi..."*[480] Mert'in günlük hayatında ya da roman boyunca kaleme aldığı günlüklerindeki dili kullanma biçimiyle hiç de uyumlu olmayan, başka birinin ağzından çıkmış gibi duran bu ifadeler bir üslup çelişkisi oluşturmakta, bu nedenle yapmacık, eğreti bir durum arz etmektedir.

---

[479]Dayıoğlu, *s.* 162.
[480]Geridönmez, *ss.* 138-139.

Dış görünüş kadar karakter özelliklerinin de duygusal yakınlıklarda önemli olduğuna değinen *Söyleyemediğim Sözcükler* romanında Sıla, sevdiği Murat'ın yüzünün sivilcelerle çirkinleşmesi sonucunda ondan uzaklaşmaya başlar ve dış görünüşünün albenisine kapıldığı Cem'i sevdiğini düşünür. Zeynep, arkadaşı Sıla'nın nice duygular, güzellikler paylaştığı Murat'ı ondan daha yakışıklı biriyle karşılaşınca silip atabilmesini eleştirirken Murat da uzun bir süre Sıla'nın kendisini hâlâ sevdiğine dair bir işaret bulmanın umudunu taşır ancak ondan herhangi bir yakınlık göremez. Sıla, Cem'in dış görünüşünün güzelliğinin aksine iç dünyasının sığlığına ve çirkinliğine tanık olunca Murat'a haksızlık yaptığını idrak eder. Sıla'yı ömür boyu seveceğine inanan Murat, onun birdenbire kendisine sırt çevirmesi, kaba saba davranışları karşısında çok üzülmüş ancak onun özür dilemesi üzerine bütün kırgınlığını unutmuştur.

Sevginin, affa sebep olmasına yer veren bir başka roman da Nazire Kutsal'ın *Tomris*[481]adlı eseridir. Dr. Ersin'in kendisinden önce Birsen ile arkadaşlık yapmış olduğunu öğrenince ona karşı güveni sarsılan, bir süre sonra da sevdiği bu kişinin, algılama ve konuşma güçlüğü çeken Nemika ile harcamakla bitmeyecek olan serveti için evleneceği haberini alan Tomris, böylesine ikiyüzlülüklerin, alçaltıcı hırsların etkisiyle derinden sarsılır. Bununla beraber ilaçlara sığınarak duygularını uyuşturmaya, çılgınlıklar yapmaya kalkışmak yerine onurunu korumaya karar verir. Kuru bir yaprak gibi savrulup gitmeyi kendisine yakıştıramaz, yaşadığı büyük hayal kırıklığı ile baş etmeye çalışır. Bir yandan Ersin'i anımsamamak için derslerine sarılır, günlük yaşamın gereklerini aksatmadan yerine getirir öte yandan yaşadıklarını unutmayıp hayatına yön verirken onları acı bir ders olarak aklının bir köşesinde bulundurmanın gerekliliğine inanır. Aylar sonra Ersin "*Dış etkenler, olumsuz ortamlar, yakınlarının baskısı insanı ruhsal değişimlere itiyor. Öyle olunca kurtuluşu çok yanlış bir ruh hâliyle bazen her şeyi satın alabileceğini sandığın paranın peşine düşmekte buluyorsun. Ama tüm değerleri bir yana itebilsen de bazı durumlarda paranın ruhsal dünyanı, duygularını satın alamayacağını da biliyorsun. O zaman yaşadığın ikilem seni yeniden bunalımlara sürüklüyor. Sonra bir gün geliyor ki parayla kavuşacağını hayal ettiğin ya da vaat edilenlerin seni asla mutlu etmeyeceğini, kişiliğinin ezilip yok olacağını fark ediyorsun. Fark edişin iş işten geçmeden olduysa terk etmeye kalkıştığın yaşamın gözünde yeni bir boyut ve eskisinden*

[481]Nazire Kutsal, *Tomris*, BU Yayınevi, İstanbul 2003.

daha büyük bir değer kazanıyor. İşte o anda o değerlere sımsıkı sarılabilirsen kendini kurtarabiliyorsun. Ve şuna inan ki kişiliğini bağımsız kıldığın sürece yaşamının sadece sana ait olacağını, aradığın mutluluğu, sevgiyi ancak o zaman bulacağını anlıyorsun."[482] diyerek Tomris'ten özür diler. Tomris, yaşadığı zor süreçte yitirilen güven duygusunu geri getirmenin, gururunu onarmanın kolay olmayacağını düşünürken Ersin'in yanlışından döndüğünü anlayınca ve evlenme önerisini duyunca onu affeder.

Pelin Saydam'ın *Gölgeler Serisi 1-Vampir Gölgesi*[483] ve devamı olan *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi* adlı romanlarında olay örgüsünde geniş bir yer edinmeyen bazı duygusal yakınlıklara yer verilmiştir. 18 yaşındayken Nina, ilk gördüğü anda Evren'e âşık olmuştur fakat çıkmakta olduğu Cem ile Evren'in kuzen olduklarını öğrenince ikisi arasında kalmıştır. Cem, bir kaza sonucu hafızasını kaybetmiştir. Nina, Cem'i saf bir sevgi ile sevmiştir ancak ona âşık olmamıştır. Cem'in yanında kendisini güvende hissetse de ona yakınlığı bir dost gibidir. Nina, Evren'e Cem'i bir arkadaştan öte görmediğini açıklar. Evren'e aşkını ilan ederken onun bu sevgiyi anlamazlıktan gelmesinden yakınır. *"Anlamadın. Anlamayacaksın da. Ölene kadar gözü kör yaşayacaksın."*[484] der. Nina'ya âşık olan Evren ise geri geleceğini söyleyerek gitmiş, yakın arkadaşı Tolga'dan da Nina'ya göz kulak olmasını istemiştir. Nina, bu gidişin ruhunda oluşturduğu yıkımı bir türlü unutamaz ama Evren'i her zaman çok sever ve dönmesini bekler. Evren ve Nina arasındaki en önemli engel, üçüncü kişilerin varlıklarını yanlış anlamaları ve aslında sadece birbirlerini sevdiklerini fark etmemeleridir. Bu nedenle bazen bu üçüncü kişiler bazen de yakın arkadaşları, onlara aralarındaki bu sevginin, aşkın çok kıymetli olduğunu, buna sahip çıkmaları gerektiğini ifade eder. Serhat, hemen her sayfasına Nina'nın resimlerini çizdiği defterini de ona bırakırken defterin son sayfasına el yazısıyla *"Sevmek suç değil… Sevilmek de… Kafan karışık gibi görünse de sakın vazgeçme! Çünkü gerçek aşk seni hep bulur. (…) Aşk üçgeni gibi görünen çoğu aşk sadece birbirine değer veren üç kişiden oluşur. Aşk ise her zaman iki kişi arasında yaşanır. Unutma, ben sana değer veriyorum ama bir arkadaş gibi. Kendine iyi bak!"*[485] yazmıştır. Evren'in, Cem ve Nina arasındaki yakınlığı yanlış anlayarak bu öfkeyle kendisine yöneldiğini ve aslında Nina'yı sevdiğini anlayan Senem ona, "*O kızı seviyorsun. Hem de çok. Onun için savaş! Çünkü*

---

[482] *age.*, *ss.* 180-181.
[483] Pelin Saydam, *Gölgeler Serisi 1-Vampir Gölgesi* (2. baskı), BU Yayınevi, İstanbul 2013.
[484] Saydam, *Kurtadam Gölgesi*, *s.* 88.
[485] Saydam, *Vampir Gölgesi*, *s.* 247.

onun da sende gönlü var."[486] der. Josef'in Nina'ya âşık olduğunu gören Tax, ona Nina'nın Evren'i sevdiğini ve kaderin ikisini bir araya getireceğini söyler.

Nina, her erkeği etkileyebilecek bir güzelliğe sahip olan Melisa ve Evren'in yakınlaştığına tanık olunca kapıyı çekip çıkar. Bunun üzerine Evren, Melisa'dan uzaklaşır ve *"Neden onu unutmuyorsun inatla?"* diye soran Melisa'ya *"Benim onu unutmam için asırların geçmesi gerek. O zaman bile zor."*[487] diyerek Nina'nın yanına gider. Nina ise Evren'in Melisa ile gönül eğlendirmesine öfkelenmiştir, bu nedenle Evren'e tepki göstererek dışarı çıkar, ağlayarak oradan uzaklaşır. Hızla koşarken Tolga ile karşılaşır. Nina'nın kızarmış gözlerini gören Tolga *"Her şeyden dolayı beni suçluyor. Şu hâline bak, sana en çok zarar veren o. Seni bıraktı, yaraladı. Ama sen hâlâ onu düşünüyorsun. Bu nasıl iştir?"*[488] diye sorar. Melisa'yı gönderen Evren, Nina'ya, *"Seni bırakacağımı mı düşündün? Hem de bir pislik için. Vampirlik kısmını atıyorum."*[489]der. Onsuz yaşayamayacak kadar Nina'yı çok seven, onun mutluluğunu her şeyin başında gören ve o mutluysa mutlu olabilen Evren, artık onu hiçbir zaman bırakmayacağını, Nina'nın da gitmesine izin vermeyeceğini ifade ederek geçmişteki olumsuzlukları unutup yeni bir sayfa açmak ister. Romanın sonunda Evren ve Nina ölünceye dek birbirlerinin yanında olacaklarını söylerler.

Üst kurmaca bir yapıya sahip olan *Yaralı*'da yaklaşık yedi sayfa tutarında olan çerçeve anlatıda dayısının adını taşıyan Erdem'in, anne ve babasının aşklarını romanlaştırdığı ifade edilmektedir. Eklenti/iç anlatıda ise Kaan, Hande, Lavin, Duru, Ece gibi gençler çevresinde gelişen duygusal yakınlıklar mecaz kabul edilebilecek olağanüstülüklerle örülerek işlenmiştir. Kaan, Hande'ye sevgisini lisedeyken bir hikâye aracılığıyla dile getirmiştir. Hikâyede taşlanmasına rağmen hiç yara almayan adamın ilk bakışta bir kadına âşık olmasının ardından atılan her bir taşın bedeninde yara açması ve adamın kanlar içinde kalarak kadının ayakları önüne yığılıp ölmesi anlatılmıştır. Sevgi ile geçen lise ve üniversite yıllarından sonra Hande, ansızın Kaan'ı terk eder. Kaan, sevdiği kişinin bu ihanetini kabul edemez, facebook duvarına, *"(...) Keşkesi olmayan cümleler kurmaktı hayalimiz, şimdi cümlesi olmayan, yalnız bırakılmış bir keşkeyim. (...)*

---

[486] *age.*, *s.* 248.
[487] Saydam, *Kurtadam Gölgesi*, *s.* 107.
[488] *age.*, *s.* 108.
[489] *age.*, *s.* 113.

Senden sonra ben olmayacak."[490] cümlelerin yer aldığı uzun bir veda yazar ve bileğini keserek intihar eder. Komşusu tarafından kurtarılan Kaan, anne ve babasının yüzüne utancından bakamaz. İntiharından haberdar olan Hande'nin kendisini arayıp sormaması Kaan için ikinci bir yıkım, Hande'nin patronu ile evlendiğini öğrenmesi ise üçüncü yıkım olur. Bileğindeki izi esin kaynağı, yazmayı kurtuluş olarak gören Kaan, yazdıkça kendi elinden tutup kaldırır kendisini. Yazmak, onun için girdabında sürüklendiği boşluktan hayat çalmak gibidir. Bir zaman sonra tanıştığı Ece ile beraber sosyal hayata merhaba diyen Kaan, onu sevmeye başlar ancak Ece, elini tuttuğu zaman bileğindeki yara kanar. Hayat dolu olan Ece, Kaan'ın bir intihar girişimden kaldığı anlaşılan bileğindeki yaranın yeni bir yara olmamasına rağmen kanaması üzerine tedirgin olur, bir süre sonra da onu terk eder. Kaan, ona kırılsa da hayat ile imzaladığı barışı devam ettirir, yaşadığı son olayın izlerini belleğinden silmeye çalışır, aradan bir yıl geçtikten sonra Duru ile tanışır. İki genç arasında aynı romanları okumanın, aynı filmleri seyretmiş olmanın getirdiği bir duygusal yakınlık başlar ancak Yıldız Parkı'nda el ele yürürlerken Kaan'ın bileğindeki yara yine kanar. Kaan'ın acı dolu geçmişini dinleyen Duru, ona kanında aşk taşıyan birinin yarasının çabuk iyileşmeyeceğini, yaraların yalan söylemeyeceğini ifade eder ve yarası tamamen kapanmadan yeni bir gönül macerasına girmemesini önerir. Kaan, Duru'dan ayrıldıktan sonra arabasını kullanırken kan kaybetmeye devam eder, bir anda gözleri kararır ve yola kaçan deniz topunu yakalamaya çalışan çocuğa çarpmaktan son anda kurtulur. Kaan'ın yarasını gören çocuk *"Bazı yaralar sardıkça kanar."*[491] der. Kaan, çocuğun söylediği şaşırtıcı cümleyi facebook profiline yazar, Hakan Sarıca'nın "Bu Yara Senden Kaldı" şarkısını mırıldanırken yarasının da tıpkı kendisi gibi Hande'ye sadık olduğunu düşünür. Kısa süre sonra profil yazısına Lavin adlı birinin "Tıp dünyasının dramı" şeklinde alaycı bir yorum yaptığını görür. Duygusal bir yakınlık yaşadığı ilk kişiyi bir kazada kaybeden, aynı kazada başından yaralanmış olan Lavin, her ayın son cumartesi günü sevdiği kişinin kabrini ziyaret ettiği zaman kazanın üzerinden üç yıl geçmesine rağmen başındaki yara kanar. Kaan'ın profil yazısı bu nedenle ilgisini çekmiştir, iki gencin yollarını birleştiren de bu cümle olacaktır. Kaan ve Lavin sanal ortamda sohbet etmeye başlarlar ve birkaç kez de hasbelkader karşılaşırlar. Kaan, Lavin'in de kendisi gibi zaman zaman kanayan bir yarası olduğunu öğrenir. Annesi ile tartıştığı için üzgün olan

[490]Tazeoğlu, *Yaralı*, *s.* 33.
[491]*age.*, *s.* 64.

Lavin'in titreyen ellerini tutan Kaan, bileğinin bu kez kanamadığını fark eder. Kısa süre sonra Lavin'e sevgisini itiraf eden bir e-posta gönderir ancak günlerce ondan haber alamaz. Lavin, kaybettiği sevdiğinin yasını tutmaya devam etmeyi, Kaan'ın sevgisine tercih etmiştir. Kaan, Lavin'in her ayın son cumartesi günü nerede olduğunu bildiği için cesaretini toplayarak mezarlık yolunda beklemeye karar verir. Karşılaştıkları gün Kaan, arabasını kullanırken yine deniz topunun peşinden koşan çocuğu görmüş ve ona çarpmayı engellemek isterken feci şekilde bir kaza geçirmiştir. Lavin, kazadan yara almadan kurtulurken Kaan, günlerce yoğun bakımda kalır. Kendisini suçlu hisseden ve Kaan'ı sevdiğini anlayan Lavin onun yaşaması için *"Allah'ım! Yokluk kapının sessiz zilini çalmaya, edep kapına duaya geldim. Hayatın can simidi duaya... (...) Kendimi silip sana sığınıyorum. Âlemleri kuşatan rahmetine, esirgeyiciliğine ve affına köle olmaya hazırım. (...) Ey beni benden iyi bilen Rabb'im! Yalvarırım Kaan'ı yaşat ve ömrünün sonuna dek acının kıymığı bile yanından geçmesin. Onu bana bağışla! (...) Senin anahtarın tevekkül dehlizlerinin ucundaki en olmaz kilitleri bile açar."*[492]diyerek dua eder. Lavin'in davetiyle hastaneye gelen Hande, Kaan'da açtığı yarayı sarmaya geldiğini, onu terk ettiği için üzgün olduğunu söyler ve çocukluklarından beri yaşadıklarını anlatır. Hande anlattıkça yavaş yavaş gözlerini açan Kaan, okunmakta olan ezanı dinler ve *"Çok şükür, bunu da gördüm."* der. Kaan, Hande'yi çocukluğundaki gibi sevmeye devam edecektir ama onunla değil Lavin ile yarınlara yürümek ister. Lavin ve Kaan'ın kaza yapmasına sebebiyet veren çocuk, Lavin'in ölmüş erkek kardeşi Erdem'dir, ablasının gerçekleri görerek, tuttuğu yası bırakmasını sağlamak ve birbirini seven iki insanı birleştirmek, onların Acemi Aşk Makamı'ndan Gerçek Aşk Makamı'na geçmelerine yardım etmek için ara taksimi yapmıştır. Ölmüş bir çocuk ile irtibat kurmak, sürekli kanayan bir yaraya sahip olmak gibi sıra dışı şeyler yaşayan Lavin ve Kaan evlenerek mutlu bir hayat yaşamaya başlarlar.

Âşık, maşuk ve rakip üçgeninde gelişen olaylarda maşuğun rakip ile yakınlaşmasının âşığı kahretmesini buna rağmen âşığın, yıllar boyunca itiraf edemediği sevgisinden vazgeçmemesini ve feci bir kazanın yollarını birleştirmesi sonucu sevdiğine kavuşmasını işleyen *Yol Arkadaşım* adlı romanda Işıl'ın lise yıllarında ilçeden servisle okula giderken yol arkadaşı olan Orhan onu içten içe sevmektedir fakat duygularını

[492]*age., ss.* 207-208.

açamamıştır. Işıl, Orhan'ı arkadaş gibi görür, onun dostluğundan mutluluk duyar fakat fazlasıyla korumacı tavırlarından rahatsız olur. Orhan'ın kendisini sevdiğinden habersiz olduğu için de ona Barış'ı sevdiğini söylemekten çekinmez, Orhan ise kederini Işıl'a belli etmemeye çalışır ama kalbinde her gün biraz daha artan ateş canını acıtır. Sürekli Işıl'ı düşünmesi nedeniyle derslerine odaklanamaz. Barış'ın koluna giren Işıl'a bakarken onu arkadaş olarak görmesi gerektiğini hatırlatır kendisine. Işıl'sız geçen günlerin yitirilmiş olduğunu, o olmazsa korkunç bir boşluğa düşeceğini düşünen Orhan, ondan başka hiçbir şeyi önemsemez olur. Üniversiteye giriş sınavı bile gözünde önemini yitirir. Kendisini ezilmiş, zavallı olarak duyumsar. Işıl'ın dünyasına girmeye çalışan, sevgisine özlem duyan bir dilencidir sanki. Onunla sadece yol arkadaşı olduğuna inandırmaya çalışır kendisini. Orhan, Işıl'a sevgisini "Seni seviyorum" şeklinde tek cümlelik bir mektup ve zarfa bıraktığı bir gül ile anlatmayı dener. Işıl, kitabının arasında bulduğu mektubu Barış'ın bıraktığını sanır. Orhan, anne ve babasının kendisine verdiği emekleri boşa çıkarmamak için Işıl'a duyduğu aşkı kalbinin uzak yerlerine itmeye çalışır ve kendisini derslerine verir. Yüreğinde bıraktığı izi ise ömür boyu taşımaya kararlıdır. Karşılıksız bir sevginin kendisine zarar vereceğini gören Orhan, Işıl'ın tatlı bir rüya olduğunu kabullenmeye hatta bu düşü hiç görmemiş gibi yapmaya, bu rüyadan uyanmaya karar vermiştir. Orhan, karşılıksız bir sevginin yangına benzediğini anlamıştır. Bir haftalığına beldesine geldiği zaman bayan bir sürücüyü Işıl'a benzetir ama onun olacağına ihtimal vermez. Işıl da Orhan'ı görmüş fakat durup onunla konuşmamıştır. Orhan, bir trafik kazası geçirir, gözlerini açtığında Işıl yanındadır. Trafik kazasında aracın sağ camından fırlayan Orhan, Işıl'ın kullandığı aracın yanına düşmüş, Işıl yaralının Orhan olduğunu anlayınca âdeta kanı çekilmiştir. Orhan'ı hastaneye yetiştirmiş, yoğun bakımdan çıkıncaya kadar beklemiştir. Orhan'ın staj yaptığı şirketin Genel Müdürü'nün onun hakkındaki övgü dolu sözleri, Işıl'ın dünyasında Orhan ile ilgili geriye ittiği tüm hisleri açığa çıkarır. Her saniye ona biraz daha bağlandığını hisseder. Orhan'ın sürekli yanı başında olan sevgisini hissedemediği için kendisine hayıflanır. Barış'ı değil, Orhan'ı sevmesi gerektiğini bilmesi hâlinde hayatının değişeceğini düşünür. Işıl, Orhan'ı sevdiğini kendisine itiraf ederse o güne dek yakalayamadığı mutluluğa ulaşıp ulaşamayacağını, Orhan'ın doğru biri olup olmadığı sorgular. Orhan'ın hüzünlü bakışlarını düşününce onu sevdiğini, onunla mutlu bir hayat yaşayacaklarını anlar. Orhan'ın kendisine karşı sevgisini hisseder ve ona daha çok bağlanır. Orhan ise Işıl

yanında olunca dünyanın en mutlu insanı olur. Karşılıksız ve habersizce süregelmiş sevgisine kader tarafından bir kazanın çıkış noktası olarak seçildiğini düşünür. İki genç evlenmeye karar veriler. Feci bir kaza ikisi için de dönüm noktası olmuştur. Işıl da en az Orhan kadar mutludur.

Gençlik romanlarında bir ömür aynı ekmeği bölüşmek isteyen, düşünce yapısı ve gönül birliğine sahip olan, sevdiği için yaşama gücünü kendinde bulan, kendilerini ayırmaya çalışan kara dikenlere ya da üçüncü kişilere karşı kararlılıkla mücadele eden genç kahramanların zaman zaman yaşadıkları kırgınlıkları ise sevginin, şiirlerin, affetmenin gücü ile aştıkları görülmektedir. Eserlerde aşk, maddiyatı aşan yüce bir duygu olarak ele alınmış, aşkta güven duygusunun, vefanın ve sağlıklı bir iletişimin önemine dikkat çekilmiştir.

2.1.3. Söylenmemiş, Yürekte Saklı Kalan Duygusal Yakınlıklar/Aşklar

Gençlik romanlarında kimi zaman da dile dökülmemiş aşklara yer verildiği görülmektedir.

Gençlik Yarası romanında Nilüfer, tanışmak istediği Cem'e, en sevdiği yazarın el yazısıyla kaleme aldığı ve ölmeden önce çalışma masasının üzerinde bıraktığı son romanıymış gibi bakacakken günlüğünü okuyan annesi ve ağabeyinin yasaklayıcı tutumları nedeniyle okul koridorunda Cem'i gördüğü zaman koridor boşmuş gibi yürür ancak o an kendisini, zavallı kalbinin üstüne basıp geçmiş gibi hisseder. Cem ile arkadaşlık kuran Elif'in ona süresi dolunca iade edebileceği ödünç bir kitap gibi baktığını düşünen Nilüfer, Cem'i kazanmadan kaybetmiştir.

Alay edilme, ayıplanma, reddedilme vb. korkularla dile dökülmemiş bir sevgiye *Kent Düşleri* romanında yer verilmiştir. Durakta bekleyen Engin, kulağına gelen bir ezgi ile yıllar öncesine gider. Yargıç kızı olan, giyimiyle kuşamıyla diğer öğrencilerden ayrılan sınıf arkadaşı Ezgi'ye yüz kez, bin kez tasarladığı sözleri bir türlü söyleyememesi üzerine mektup ile duygularını açmayı istemiş ancak mektubun ortaya çıkması durumunda okulun en çalışkan öğrencisine bunun yakıştırılamayacağını düşünerek bu planından vazgeçmiştir. *"Bırak o örnek olma çabasını! Biraz da onun için çekingen*

davranıyorsun. Sürekli, ne derler, diyorsun."[493]sözleri ile kendisini eleştirse de duygularını Ezgi'ye söyleyememiştir. Bir başka arkadaşı aracılığıyla duygularını iletme düşüncesini ise bütün okulun duyacağı ve Ezgi'nin alaylarına maruz kalacağı korkusuyla gerçekleştirememiştir. Yıllar sonra öz güven kazanınca yüreğini eline alıp *"Seni kırmaktan, üzmekten çekindiğim için söyleyemedim. Yanlış anlarsın diye korktum. Geç de olsa söylemeden edemeyeceğim. (...) Sözün özü seni seviyorum."* cümleleriyle duygularını söyleyip kurtulacağını, sırtındaki dağları atacağını, kuşlara, kelebeklere döneceğini hayal etmiş ancak Ezgi'nin "Geç kaldın!" diyebileceğini göz önünde bulundurarak bu çözüm yolundan da vazgeçmiştir. Ezgi'nin karşısına çıkıp sevgisini ifade etmesi durumunda onun *"Sen de mi Brutus! Sana inanmıştım, güvenmiştim. (...) Doğrusu şaşırttın beni. Kırdın. Üzdün. (...)"* diyeceğini ya da bir ihtimal olarak *"Bekliyordum. Sezmiştim, anlamıştım. Ne zaman açılacak, ne zaman konuşacak, diyordum. Sen söylemesen ben… Sevincimi, coşkumu bağışla. (...) Doğrusu çok sevinçliyim. Uçabilirim. Sevilmek çok güzel bir şey. (...)"* cümleleriyle kendisine cevap vereceğini düşünmüştür. Başka ihtimallerde ise Ezgi'nin ölçülü, beyefendi birini sevdiğini kendisine açmasını ya da tam aksine kendisiyle arkadaşlık yapmak isteyen bir gence, sınıftan birini sevdiğini söyleyerek olumlu yanıt vermediğini, o kişinin kendisi olabileceğini kurgulamıştır. Kıldan ince, kılıçtan keskin bir köprü ya da ince dengeler üstüne kurulmuş bir sırça yapıyla karşı karşıya kaldığını düşünen Engin, bir türlü sevgisini dile dökememiştir. Yeni eğitim-öğretim yılında ise Ezgi'nin babasının işi nedeniyle başka bir yere gittiğini öğrenen Engin, şimdi büyük kentte onu görme umudundadır. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur, der. Engin, Ezgi ile karşılaştıklarında onun kendisini hatırlayacağına ya da hatırlamayacağına dair olasılıkları düşlemeye başlar.

Mavi Hayal Pembe Düş romanında ise Duygu'nun 'mavi hayal'i Ceyhun ile gelecekte yaşamlarını birleştirmeleridir. Ceyhun ile ayrı okulda olsalar da aynı şehirde olmanın, aynı havayı solumanın çok güzel olduğunu düşünen Duygu, bu sevgisini sevdiği gence açıkça söylemez. Annesinin eseri olan deniz manzaralı tabloya Ceyhun'a dair hislerini anlatan Duygu, günlüğüne de sevgisine dair şu şiiri yazar:

"Mutluluğa adres sordum

[493]Köseoğlu, *Kent Düşleri*, s. 211.

Yaz Mahallesi, Sabah Sokağı
Kuş Sesi Konağı
Aşabilsem koşacağım
Önümdeki ağı
Yaz, sabah ve kuş sesi
Hasretim, umudum, ukdem
Sözlüğümde yeni bir kelime, Bahartesi
Gül yaprağında nem
Zambağımda çiğ tanesi
Harikulade bir iklim yaz
Susturun bütün şarkıları
Telsiz kalsın saz
Bir berrak su aksın
Sesini duyayım (...)"[494]

Duygu, Ceyhun'a söyleyemediği sevgisini *Ekin Genç* dergisine yazdığı, *"Düşümde seni gördüm bir tanem / Mavi gözlerin pırıl pırıldı / Kirlenmemiş deniz gibi / Çığlık çığlığaydı martılar / Göz bebeklerinde (...)*[495] şeklindeki kendi şiiri ile ifade eder.

Yatılı bir okulda kalan isimsiz kahramanın, duygularını açamadığı bir kişiye hissettiği sevgisine *Yalnızlık* romanında yer verilmiştir. Timur'u seven başkahraman duygularını ona açmaz, radyoda Timur için şarkı tutar. Kahramanın Timur'dan uzakta yazdığı şu şiiri sevgisini ifade etmektedir:

"Ağlıyorum şimdi
Gözyaşlarım olmuş sensiz dakikalar
Öylesine boş ki umutlarım
Öylesine sensizim ki şimdi
Yalnız özlemler kalmış senden bana
Yalnız bir isim anımsanan
Bir de gözyaşları
Bir gün unutulmaya mahkûm
Çaresiz martılar gibi
Sesin denizler gibi uzak, engin

[494]Pekşen, *Mavi Hayal Pembe Düş*, *s.* 198-199.
[495]*age.*, *s.* 211.

Umutların kül olduğu yerde
Yalnız ve tek seni beklerim.”[496]

Eserlerde aile baskısı, alay edilme, ayıplanma, reddedilme, tamamen kaybetme korkusu, karşıdakinin güvenini sarsma endişesi vb. nedenlerle söylenmemiş, yürekte saklı kalan duygusal yakınlıklara/aşklara da yer verildiği görülmektedir.

2.2. GÜZEL SANATLAR VE GENÇ

Ebeveynler, öğretmenler ve uzmanlar aracılığıyla gençlerin yetenekli oldukları ve ilgi duydukları sanat alanlarının tespit edilmesi ve bu sanatlara yönlendirilmeleri bir yandan gençlik çağı arayışlarına bir kaynak olacak diğer yandan gençler için çok önemli olan kendilerini ifade etme ve kanıtlama eylemlerine imkân tanıyacaktır. Sanatla yaşayan gençler, yüksek medeniyetin merdivenlerini çıkacaklar, uzun çaba ve gayretlerden sonra alınlarında hissettikleri ışıkla hem kendilerini hem toplumu aydınlatacaklardır. Sanatın kendilerinde oluşturduğu öz güvenle hayata ve yarına daha umutla bakacaklardır. Toplumsal aksaklıklara isyanlarını, tepkilerini, hayattan beklentilerini vb. icra ettikleri sanatla ifade etmeleri, onları olası bir şiddetten de uzaklaştıracaktır. Gençliğin sanatla benliklerini şekillendirmeleri ve hayatın handikaplarından sanata duydukları tutkuyla kurtulabilmeleri son derece önemlidir. Bu noktada önem arz eden bir diğer konu da romanlarda gençlere telkin edilen sanatların kültürel dokumuzla uyumlu ve onu koruyup geliştirecek nitelikte olmasıdır.

2.2.1. Edebiyat

Yazarlar, gençlerin duygularına tercüman olabilecek, kişilik gelişimlerini destekleyebilecek edebî alıntılara yer vererek onlarda bir sanat ufku oluşturmaya çalışmışlardır. Eserlerde masal, efsane, fıkra, hikâye, şiir gibi birçok edebî türden yararlanılmıştır. Günlük tutma ve mektup da genç kahramanların tercih ettiği yazma tür ve tekniklerindendir.

Gençlik romanı yazmaya dair birtakım değerlendirmeler barındıran *Ayrı Dünyalar* adlı eserde Dilşan, annesinin gençlik romanı yazma girişimini iç dünyasında, “Sen gençliğin G’sini bilmezsin. Romanını nasıl yazacaksın?” diyerek eleştirir. Mine Hanım

[496]Eşber, *s.* 138.

yazacağı gençlik romanına hazırlık yapmak için Atalay Yörükoğlu'nun *Gençlik Çağı*, Haluk Yavuzer'in *Ana Baba Okulu,* Sedat Sever'in *Çocuk ve Edebiyat* vb. çeşitli kitaplar okur. Dilşan, annesinin Erdal Atabek'in *Kuşatılmış Gençlik Duvarları Yıkıyor* adlı kitabından not aldığı, "*Kuşatılmış Gençlik / Suskun genç olmayı kabul etmiyor / Ön yargılara doğrularla / Baskılara cesaretle / Sindirmeye dirençle / Sevgisizliğe sevgiyle / Bağımlılığa özgürlükle / karşı çıkıyor / ve gençlik duvarları yıkıyor"* sözlerini çok beğenir ama annesinin bu kitapları roman yazmak için değil, kendisini daha iyi anlamak için okuyor olmasını ister. Aynı romanda Sinem de her gün defterinin arasında, *"Düşen bir çığda hiçbir kar tanesi, kendini olup bitenlerden sorumlu tutmaz."* (Oscar Wilde) gibi güzel sözlerin yazıldığı küçük kâğıt parçaları bulur. Bu cümlelerle zor günlerinde teselli bulan Sinem, onları arkadaşı Volkan'ın yazdığını öğrenir.

Gençliği tanımadan gençlik romanları yazanlara dair bir eleştiri de *Aramızda* romanında yer almaktadır. Eser, başkahraman Eylül'ün 16.08.2003 ile 18.08.2004 tarihleri arasında kaleme aldığı 43 güne ait yazılardan oluşmuştur. Kendisini psikopat kılıklı, psikolog akıllı, cin fikirli, kıskanç sayılmayan, fazla inatçı, hayalperest, yalnız, unutulmuş, ihanete uğramış biri olarak tanımlayan Eylül, iki ila on beş yaş arası çocuklardan, kadınlardan, erkeklerin birçoğundan, kediler hariç tüm hayvanlardan ve çiçekler dâhil tüm bitkilerden gıcık olduğunu, kalabalığı, popüler olmayı ve insanları sevmediğini belirtir. Günlüğüne arkadaşlarıyla yaşadıklarını, sınav stresini, duygusal yakınlıklarını, ailesi ile iletişimsizliğini, lise gençliğini işleyen dizilere ve gençleri tanımadan gençlik romanı kaleme alan yazarlara yönelik eleştirilerini vb. not düşmüştür.

Şiirin genç kahramanlar tarafından değer gördüğü romanlardan olan *Ben Sevilmeye Değerim* adlı eserde şiirin yaşama anlam kattığını, duyguların damıtılarak sunulması olduğunu düşünen Güven, Adil İzci, Müslim Çelik gibi sanatçıların şiirlerini Su ile paylaşır. Su *"Şiiri yaşamımızdan hiç eksik etmeyelim!"*[497] der. Vedat Günyol'un, "Seni seviyorum can yakan bir söz." şeklindeki cümlesinden ilham alan Güven, Su'ya sevginin ifade edilmesinin ancak doğru zamanda doğru kişiden duyulması durumunda bir anlam taşıyacağını söyler. Romanda bunların yanı sıra dünyaya at gözlükleriyle bakmaktansa pembe gözlüklerle bakmanın çok daha iyi olduğunu dile getiren Su, hayallere verdiği

[497]Alpay, *Ben Sevilmeye Değerim, s.* 214.

önemi Einstein'in *"Hayal gücü, bilgiden daha önemlidir."* özlü sözünü tanık göstererek açıklar.

Beni Hâlâ Seviyorsan romanında Güven, internette sohbet grubu ile Bedrettin Aykın'ın *"Suskun bir sudur / Almaz beni terkisine / Oysa yollar çözülecek / Açsa kapısını ülkeme / Çözülecek saçları / Büyük yalnızlığıma (...) Çiçekler olurdu eskiden / Şimdi gözyaşları buldum / Yaprakları arasında / Bende kalan kitaplarının"* şeklindeki dizelerini ve Puşkin'in *"Sevmiştim sizi ve aşk yine de mümkün / Henüz tümüyle / Sönüp gitmedi içimden / Ama sizi daha fazla üzmesin sevgi / İstemem hiçbir şeyle üzülmenizi / Bazen ürkeklikten / Bazen kıskançlıktan eziyet çeken ben / Sizi sessizce ve ümitsizce sevmiştim / Öylesine içten ve şefkatle / Kısmet etsin Tanrı da size / Bir başkasının sevdalısı olmayı"* mısralarını paylaşarak Su'ya karşı hissettiği sevgiyi dile getirir.

Özlü sözler de genç kahramanların etkilendiği metinlerdendir. Mezkûr romanda Su, çok etkilendiği, "*Bir davranış ektiğinde bir alışkanlık biçeceksin. Bir alışkanlık ektiğinde bir karakter biçeceksin. Bir karakter ektiğinde bir kader biçeceksin."* sözlerini internette sohbet grubu ile paylaşır.

Çeşitli hikâyelerle düşüncenin geliştirildiği *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat* adlı romanda üniversite mezuniyet töreninde Sühendan'ın okuduğu yazıda insani duyguların yaşamakta olduğu adanın batacağı bildirilmektedir. Bunun üzerine herkes gemisini hazırlayıp adayı terk etmiş, sadece sevgi son ana kadar beklemek istemiştir. Ada batmadan hemen önce yardım istemiş, zenginlik, gurur, üzüntü, neşe ona yardım etmemiştir. Sadece zaman, sevginin hayatta ne kadar önemli olduğunu bildiği için ona yardım etmiştir. Meltem ise bir kasabada yaşayan dünya güzeli bir kızın kendisiyle evlenmek isteyen nice şövalyeyi beğenmeyip sonunda çirkin biriyle evlenmesinin anlatıldığı bir hikâye okur. Kız, bunun nedenini öğrenmek isteyen adama arka bahçedeki gül bahçesinden en güzel gülü getirirse cevap vereceğini söyler ve bahçede ilerlerken geri dönmemesini de şart koşar. Adam bahçede çok güzel sarı bir gül görür, tam onu koparacakken biraz ileride pembe bir gül gözüne çarpar. Derken bahçenin sonuna geldiğini görür ve mecburen son gülü koparır. Kız, bahçenin en güzel gülünü beklerken solmuş, cılız bir gül ile karşılaşınca *"Her zaman daha iyisini bulmak isterken ömür geçer ve sonunda en kötüsüne bile razı olmak zorunda kalırsın. Bu yüzden gençliğini yitirmeden doğru seçimler yapmayı öğrenmen gerek."* der.

Şiirin değer gördüğü romanlardan biri de Muzaffer İzgü'nün *Bütün Sabahlarım Senin Olsun* adlı romanıdır. Romanın başkahramanları Furkan ve Çiçek, şiiri çok severler, Kuşadası'nda bir "Şiir Gecesi"ne giderler.

Gençlik romanlarında Türk edebiyatının belli başlı bazı eselerine dair bilgilerin verildiği de görülmektedir. *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*'da Rehber Serdar, Türk ve yabancı öğrencilere, yaşamının elli yıla yakın bir kısmını seyahatlerde geçirerek Avrupa, Balkanlar, Anadolu, Kafkasya, Kırım, Arabistan ve Mısır'ı dolaşıp bu yerlerle ilgili *Seyahatname* adlı eserini kaleme alan Evliya Çelebi hakkında bilgi verir.

Akdamar Adası ile ilgili efsanelere *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç* adlı romanda yer verilmiştir. Bir efsaneye göre yedi kız, yaşadıkları adaya gelen erkekleri öldürürler. Günün birinde sağlıklı bir şekilde dönen bir delikanlı olur. Efsaneye göre sır şudur ki adaya giden delikanlı "Hanginiz çirkinse beni o öldürsün!" demiştir. Bunun üzerine kızlardan hiçbiri onu öldürmemiştir. Başka bir efsaneye göre de adada yaşayan din adamının kızı Tamara ile karşı kıyıda çobanlık yapan genç arasında bir aşk başlamıştır. Çoban, dolunaylı gecelerde, gölün sularında Tamara'nın elinde tuttuğu meşalenin ışığına doğru yüzer. Işık neredeyse Tamara'da oradadır. Bunu öğrenen Tamara'nın babası, bir gece yaktığı meşalenin yerini sürekli değiştirerek çobanın Van Denizi'nin derinliklerinde kaybolmasına sebep olur. Çoban ise gerçeği anladığı zaman "Ah Tamara" diyerek çığlık atmış ve can vermiştir, her yer inlemiştir bu sesle… Tamara da bu haykırışı duymuş, ıslak kayaların üzerinde bir o yana bir bu yana defalarca koşmuş, yorulan ve titreyen bacakları daha fazla dayanamamış, kayıp düşerek karanlık sularda kaybolmuştur. O günden sonra adanın adı, Ah Tamara olmuş, zaman içinde de Akdamar denilmeye başlanmıştır. Romanın başkahramanlarından Ada, bu efsaneyi öğrenince Van Gölü'ne Tamara'nın gözyaşları karışmıştır diye düşünür.

Kenan, Akdamar Adası'nda bulunan dört yapraklı yonca biçimindeki manastırı, 915'te yaptıran kralın buna benzer bir yapının inşa edilmemesi için mimarların kollarını kestirdiğine dair rivayetlerden bahseder.

Genç kahramanların tiyatroyla ilgilenmelerine değinen *Dönemeç*'te liseler arası tiyatro yarışmasında Zeynep ve arkadaşlarının *Kuvayı Milliye Destanı*'nı sahneledikleri bilgisine yer verilir.

İlk sayfasında Vural Bahadır Bayrıl'dan, *"Ah çocuk bilmeliydin. Ateş denizine inmezdi mum kayık. Yazmaksa pişmanlıktır."* alıntısı olan *Gece Defteri* adlı romanda Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Tayfun Bey, derste Canan'ın o ana kadar duymadığı şair ve yazarlardan bahseder, Yunus Emre'yi anlatırken ceketinin cebinden çıkardığı ney ile *"Aşkın aldı benden beni / Bana seni gerek seni"* ilahisini üfler. Alper, arkadaşı Canan ile kitapçılarda zaman geçirirken *"Kış geceleri için en iyisi roman, baharda şiir."*[498] der.

Gece Defteri'nde katmanlı bir yapı oluşturulmuştur. Romanın sonunda "Yazarın Notu" başlıklı bölümde anlatıcı, 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta yaşanan Madımak olayının kendisinde oluşturduğu yıkımla sokaklarda ağlayarak dolaşırken vaktin gece yarısını geçmesinden sonra bir parkta ağlayan bir genç kızın bulunduğu yerden alevler yükseldiğini görür. Hemen o yere doğru koşarsa da genç kızı yakalayamaz ama yanmaktan kurtardığı defter olan Canan'ın günlüğünü kitaplaştırır. Yazarın eserde kimi zaman kahramanı olan genç adına konuştuğu göz önünde bulundurulursa romanın bir yangından kurtarılan günlükten oluşması durumu için kurgunun bir parçasıdır demek mümkündür. Eserde yıl belirtilmemiştir ama yaşanan olaylardan romandaki günlüklerin 20 Eylül 1992 ile 2 Temmuz 1993 arasında kaleme alındığı tespit edilmektedir. Toplam 68 gününü not eden Canan, sırlarını paylaştığı günlüğünü bütün arkadaşlarından daha değerli ve önemli görmektedir. Başkahraman Canan, kendisini yalnız hissettiği, ezildiğini düşündüğü, kimi zaman düşle gerçeğin birbirine karıştığı bir dünyada, neyi yaşadığını, neyi yaşamayı düşündüğünü bilmediği anlarda günlüğüne sığınır. "*Sen apaçık bir gerçeksin. (...) Yalnızca sana tutunabiliyorum. Senin dışındaki her şey kayıyor, uçuyor, yok oluyor. Sende yaşamanın tadını bulabiliyorum. Buruk. Acıklı. Çünkü yalnızım."*[499] ve "*Ben sana geldim. 'küçük harfli türkülerimi' söylemek için sana. Belki sen saklarsın, beni ele vermezsin diye."*[500] cümleleriyle hitap ettiği defterini bitirdiğinde onu yok etmeye kararlıdır. 2 Temmuz başlıklı günlüğünde Sivas'ta yaşanan olaydan çok etkilenen Canan, sözün bittiği yer, diyerek defterini yakmaya karar verdiğini belirttikten sonra "*Aslında sen bendin, ben de sen. Yanan, yok olan ikimiz olacağız."*[501] der.

Edebî metinlerin yol göstericiliğinden yararlanılan *Gel de Gülme Şu Hâlimize* romanında anneanne, meslek tercihini henüz yapmamış olan torunu için bir kâğıda şu

[498]Yavaşlı, *s.* 42.
[499]*age.*, *s.* 26.
[500]*age.*, *s.* 68.
[501]*age.*, *s.* 78.

dizeleri yazar: *"Dağ tepesinde bir çam olamazsan / Vadide bir çalı ol / Ancak oradaki en iyi küçük çalı / Sen olmalısın / Çalı olamazsan bir ot parçası ol / Bir yola neşe ver / Bir misk çiçeği olamazsan bir saz ol / Fakat gölün içindeki en canlı saz sen olmalısın / Hepimiz kaptan olamayız / Çoğumuz tayfa olmak zorundayız / Dünyada hepimiz için yapılacak bir şey var / Yapacağın iş sana en yakın iştir / Cadde olamazsan patika ol / Güneş olamazsan yıldız ol / Kazanmak ya da yitirmek ölçü değil / Sen her neysen onun en iyisi olmalısın"* (Douglas Malloch) Aynı şiir küçük farklılıklarla Miyase Sertbarut'un *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek* romanında tiyatro alanında en iyi olmak isteyen Taylan'ın bir kartta gördüğü dizeler olarak aktarılmıştır. Mezkûr romanda Abelard ve Heloise'in mektupları da Taylan'ın başucu kitabı olarak belirtilmiştir.

Edebiyat Bölümü öğrencisi olan bir başkahramana yer verilen *Gidersen Veda Etme* adlı romanda Evdegül, şiir, hikâye, deneme yazar, bol kitap okur. İlkokulda tuttuğu günlüğünü, babası kitaplaştırarak ona hediye etmiştir. Bir de roman yazma hazırlığındadır. Romanın diğer başkahramanı Ömer Faruk da edebiyatı ve yazmayı seven, bazı acılarını yazmakla hafifletmeye çalışan bir gençtir. Evdegül ve Ömer Faruk'un yollarını birleştiren de edebiyat olmuştur.

Nasreddin Hoca'nın fıkralarına yer verilen roman ise *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag*'dır.

Kaf Dağına Yolculuk romanında ölümü tefekkür eden bir çoban, Necip Fazıl Kısakürek'e ait olan *"Ölüm güzel şey budur verilen haber / Hiç güzel olmasaydı ölür müydü Peygamber"*[502] mısralarını hatırlar. Yine aynı romanda başkahraman Bedirhan, karşılaştığı akıl almaz zorlukları aşmasını "Allah" demesine bağlar ve Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n Necât* adlı mesnevisinde geçen şu mısraları anar: "*Allah adın her kim ol evvel ana / Her işi âsân eder Allah ana / İsm-i pâkin pâk olur zikreyleyen / Her murada erişür Allah diyen"* Mehmet Âkif Ersoy'un *"Allah'a sığın, sa'ye sarıl, hikmete râm ol! / Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol."* mısraları da Bedirhan'ın zorluklarla mücadele azmini pekiştirir.

Rakamlarla numaralandırılmış 31 bölümden oluşan *Kent Düşleri* romanının 10 bölümüne Gülten Akın, Yüksel Pazarkaya, Ali Yüce, Şükrü Erbaş, Hilmi Yavuz gibi sanatçılardan alıntılanan sözlerle başlanılmıştır.

---

[502]İlk mısra *Çile'*de, "Ölüm güzel şey budur perde ardından haber" şeklindedir.

Başkahraman olan bir gencin tuttuğu günlüklerden ve bir psikolog ile yaptığı görüşmelerden oluşan *Kolaysa Ağlama* romanında, 'günlük' yönteminin kullanılması okuyucunun, ilk gençlik yıllarını yaşayan Mert'in iç dünyası ile doğrudan karşılaşmasına, olayları onun bakış açısıyla takip etmesine imkân tanımıştır. Söz konusu romanda babanın vefatıyla oluşan yıkım, farklı bir okula uyum sağlama sorunları, akran ve aile desteğiyle hayata, geleceğe, yarına umutla, kararlılıkla ve güvenle bakmak, sınav stresi; sorun-çözüm, uzaklık-yakınlık, destek olma-dışlama, anlayışlı olma-anlayışsızlık çatışmaları ekseninde işlenmiştir. Romanda gelgitlerin çokça yaşandığı ergenlik döneminde maddi desteğin yanı sıra manevi bir destekle ergenin kötü algılanan gidişatını düzeltmesi, hayatında yeni bir sayfa açması, yeni bir bakış açısı edinmesi söz konusudur. Mert'in yazmayı öğrendiğinden beri sürdürdüğü günlük tutma alışkanlığı, bir yandan yaşadıklarına dair değerlendirmeler yaparak sorunlarını çözmesine yardım etmiş öte yandan sıkıntılı ruh hâlinden arınmasını sağlamıştır.

Yazar olmak isteyen Mert, Sait Faik'i çok sever, arkadaşı Celile ile sohbetleri esnasında onunla Orhan Veli'nin "Güzel Havalar" şiirini ezbere okur.

Şiirin duygu ve düşüncelere tercüman olması durumuna *Liseli Kızlar* romanında da rastlanmaktadır. Gülay, arkadaşlarına gençliğin geçici olduğunu anlatmak için Necip Fazıl Kısakürek'in *"Gençlik… Gelip geçti… Bir günlük süstü / Nefsim doymamaktan dünyaya küstü / Eser darmadağın, emek yüzüstü / Toplayın eşyamı, işim acele."* dizelerini okur. Perihan ise Ahmet Haşim'in *Merdiven* şiiri ile Yahya Kemal Beyatlı'nın *Sessiz Gemi* şiirini okuyarak Gülay'ın fikrini destekler.

Günlük yazmanın genç kahraman tarafından içselleştirildiği *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında Duygu'nun Pembe Dost'um dediği, kimi zaman da dert ortağım, can tanem, nur tanem, bir tanem şeklinde hitap ettiği günlüğü, romanın ismindeki "pembe düş" ile ilişkilendirilebilir. Duygu, günlüğüne yaşadıklarının kendisinde bıraktığı izlenimleri yazmanın yanı sıra güzel sözler, şiirler de not eder. Biricik gibi gençler, arkadaşları Duygu'nun bu örnek alışkanlığının tesiriyle günlük tutmaya başlarlar.

Duygu'nun doğum gününde arkadaşları ona İbrahim Sadri ve İkbal Gürpınar'ın şiir kasetlerini hediye ederler. Duygu, kendi şiirini, Ayşe Egesoy, Saniye Öztürk, İkbal Gürpınar, Şebnem Kısaparmak'ın şiir okuyuşlarını taklit ederek seslendirmeye çalışır. Şebnem Kısaparmak'ın okuma tarzını kendine uygun bulur. İnsanın yüreğindeki sevginin

varlığıyla şiirlerin, şarkıların, türkülerin, resimlerin anlam kazandığını düşünen Duygu, günlüğünü "(*...) Sevgilinin saçına düşen ak gibi, Eylül / Ahhh Eylül, ahhh Eylül (...) Yapraklara düşen çiğ / Bilmem aşkın nesidir / Bildiğim bir şey varsa Eylül / Tatlı bir hüznün annesidir (...)"*[503] , *"Bir şiir yazdım ışığında ayın / Mısralarıma gül kokusu sürdüm / Şaha kalktı aşk, yelelerinde tayın / Kendimi bir başka dünyada gördüm"*[504] gibi birçok şiirle süsler.

Genç kahramanın kendi duygularını yansıtan şiirleri günlüğüne not etmesi durumuna rastlanan romanlardan biri de *Mine Kızlar Yurdunda*'dır. Romanda günlüğüne Necip Fazıl Kısakürek'in "Anneme Mektup" şiirini not eden Mine, bu şiirde kendisini bulur. Günlüğüne not ettiği bir diğer şiir de Kerim Aydın Erdem'in "Yeniden" başlıklı şiiridir.

Sahibini Arayan Mektuplar adlı romanda Nergis'in Can'a yazdığı mektuplarda Yavuz Sultan Selim'in *"Şîrler pençe-i kahrımda olurken lerzân / Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek"* mısralarına yer verilir. Mektuplar ise genel olarak *"İçimde buz dağları eridi hasretinle / Zamanı kalıp gibi dondurup gittin yine/ Gönlümü esir alıp gömmüşsün yüreğine / Dönülmez ufukları aşıyorsun hâlâ yâr / Yitik mesafelere taşıyorsun beni yâr."*[505] gibi şiir parçaları ile başlar.

Bir masalın genç kahramanın iç dünyasında önemli bir yer edinmesi ve davranışlarını yönlendirmesi durumuna *Sırmalı Sandaletler* adlı romanda rastlanmaktadır. Başkahraman Gülperi'nin çok etkilendiği masalda, Mutluluk Adası'ndan sorumlu peri, adaya ancak yüreği iyilik ve güzelliklerle dolu olanları alır. Adaya gelmelerine izin verdiği kişilere altın sırmayla işlemeli, kelebekler gibi kanatları olan ayakkabılar giydirir. Bunları giyenler suya hiç batmadan dalgaların üzerinden yürüyerek o gizemli adaya giderler ve orada sonsuza kadar mutlu yaşarlar. Gülperi, hayatı çok kötü bir çıkmaza girdiğinde bu masalın kahramanıyla kendisini özdeşleştirir, Ferhan'ın hediye ettiği altın rengi simle işlenmiş sandaletleri giyerek Mutluluk Adası'na gitmek için kendisini denize bırakır.

---

[503]Pekşen, *Mavi Hayal Pembe Düş*, *ss.* 200-201.
[504]*age.*, *s.* 214.
[505]Yıldız, *Sahibini Arayan Mektuplar*, *s.* 69.

Edebî metinlerdeki kahramanlarla kendisini özdeşleştirme durumunun görüldüğü bir diğer roman da *Üçünü de Sevdim* adlı eserdir. Söz konusu romanda Koço, Siyabend ile Hace'nin hikâyesinden çok etkilenir. Kavalını çaldığı zaman otların, dağların dile geldiği çoban Siyabend, zalim bir ağanın kızı Hace'yi sever, ona kavuşamayınca kendini uçurumdan bırakır, Hace de sevdiği Siyabend'i ararken uçurumdan atlar. Siyabend ve Hace aynı ağacın bir dalına saplanıp kalırlar. Her bahar ağaçta iki gül açar, tam kavuşacakları zaman aralarında kara bir diken biter. Koço, kendisini Siyabend ile özdeşleştirir, dağların, otların dilinden anlayan, koyunlarla konuşan bir çoban olmak ister.

Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni adlı romanda Fatih Sultan Mehmet'in kendisinin kaleme aldığı şiirlerden alınan metinlere yer verilmiştir. Sultan Mehmet, şiirle de ilgilendiğini bildiği Yakup'a, niyetinin Allah için cihada bağlı kalmak olduğunu, tek gayretinin İslam dininin yüceltilmesi olduğunu, Ahmed-i Muhtar'ın mucizeleriyle devletinin din düşmanlarına galip olmasını umduğunu vb. dile getirdiği şiirini okur. Sonrasında ayrılık acısını dile getirdiği *"Ey dost! Aslında hicran yarasını dil ile anlatabilmek hiç mümkün değildir. Paramparça olmuş yakam sana gönlümün nasıl şerha şerha olduğunu göstersin."*[506] şiirini okur. Yazar, Fatih Sultan Mehmet'in şiirlerinden yaptığı alıntıları günümüz Türkçesiyle vermiş, dipnotta ise kaynak olarak Muhammet Nur Doğan'ın *Fatih Divanı ve Şerhi* isimli kitaptan yararlandığını belirtmiştir.

Günlüklerden oluşan *Yalnızlık* romanında, *"Artık her şeye yeniden başlamak gerek / Yeniden doğmak, yeniden sevmek / Acıyı, umutsuzluğu yeniden tatmak / Yaşanmamış yılları / Yeniden yaşamak / ve ağlamak, ağlamak, ağlamak / Ara sıra da gülmek gerek / Özlemleri unutmak, ayrılığı unutmak / Her şeyi en baştan unutup / ve yeniden en baştan başlamak gerek"*[507] şeklinde serbest şiirler yazan başkahramanın on bir şiirine yer verilmiştir.

Mezkûr roman, yatılı olarak öğrenimine devam eden bir gencin 30 Ekim Cuma ile 28 Haziran arasında tutmuş olduğu günlükten oluşmuştur. Romanda 126 bölümden oluşan günlüklerde kahraman, arkadaşları, öğretmenleri ile iletişimlerinden, derslerden, ailesi ile ilgili olaylardan, bahçedeki bir ağaçla kurduğu arkadaşlıktan bahsetmiştir, not düştüğü hemen her gün yemekhanenin sabah, öğlen ve akşam menüsüne dair bilgi vermiş,

[506]Abak, *s.* 241.
[507]Eşber, *s.* 175.

ne yediğini anlatmıştır. *"ve gerçekten bu kadar yalnızlık çok fazla."*[508] diyen kahraman, günlük yazarak yalnızlığı kendisinden uzak tutmak istediğini belirtmiştir. Nitekim ailesi ile zaman geçirebildiği şubat ve haziran aylarında yaşadıklarını, duygularını vb. sadece yedişer gün yazmıştır. Romanda kahramanın yanlış davranışlarını, kaba saba sözlerini, olumsuz duygularını, arkadaşlarının bazı davranışlarını, kopya çektiklerini ve gizli kalması gereken bilgileri kelimeleri tersten ve farklı bir yazı stili ile yazdığı görülmektedir.

Dünya edebiyatından bir esere değinen *Yasaklı Pansiyon*'da Hollanda'nın Amsterdam kentinde ailesiyle birlikte iki yıl boyunca gizlenerek yaşayan Anna Frank'ın bu yıllara ait günlüklerinden oluşan *Gizli Bölme* adlı kitaptan bahsedilmiştir.

Yaş On Yedi'de sorunlarla yaşamayı öğrenmeye başlayan Bahar, *"Tanrım, bana değiştiremeyeceğim olaylara katlanabilmek için sabır, değiştirebileceklerimi değiştirmek için güç ver ve daha da önemlisi bu ikisinin arasındaki farkı ayırt edebilecek sağduyuyu ver!"* özdeyişini anımsar.

Bölüm başlarında Azra Erhat, Nikos Kazancakis, İlhan Berk, Ahmet Erhan, Shakespeare, Buket Uzuner, Melih Cevdet Anday, Attila İlhan, Ataol Behramoğlu vs. sanatçıların eserlerinden alıntılara yer verilen ve 19 bölümden oluşan *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi* romanının başkahramanlarından Nilüfer, ağustos böceklerinin, hayattayken şiirlerini yazamayan şairlerin ruhlarını temsil ettiklerine ve ölünceye kadar şiir okuduklarına dair bir söylence aktarır.

Eserlerde metinler arasılık yöntemi kullanılarak Türk edebiyatının, zaman zaman da dünya edebiyatının edebî birikimlerinden alıntılara yer verilmiş, kimi zaman Türk edebiyatının belli başlı edebî şahsiyetlerine dair bilgiler aktarılmıştır. Romanlarda şiire değer veren, şiiri yaşamlarından eksik etmek istemeyen genç kahramanlar vardır. Edebî metinler sadece duyguların tercümanı olabilmeleri yönüyle değil aynı zamanda yol gösterici özellikleriyle de genç kahramanların beğenisini kazanmaktadır. Romanlarda sadece edebî metinler değil aynı zamanda yazmak eylemi de sağaltıcı etkisiyle yansıtılmıştır. Yazmak özellikle günlük tutmak, genç kahramanların hayatı ve kendilerini anlamalarına, yorumlamalarına, sıkıntılı ruh hâlinden kurtulmalarına olanak

[508] *age., s.* 23.

sağlamaktadır. Bunların yanı sıra edebî metinlerdeki kahramanlarla özdeşleşim kuran roman kahramanlarının, bu etkilenmeyle davranışlarına yön verdikleri de görülmüştür.

2.2.2. Müzik

Roman kurgusunda önemli bir işleve sahip olduğu birkaç eser dışında müzik, diğer romanlarda kısa değerlendirmelerle değinilen bir temadır. Eserlerde farklı müzik türlerine yer verilmiştir. Birkaç eserde öğretmenlerin, Batı müziğini öğrencilerine sevdirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Aramızda romanında Eylül, her türlü müzik dinlemekle beraber numetal, hard core, epic rock tutkunudur, Türk rock gruplarından olan Mor ve Ötesi'ne de hayrandır. Eylül, günlüğüne "Wherever you will go" şarkısını birçok gencin bildiğini yazar.

Genç kahramanların yüksek sesle rock dinlemeleri durumuna *Aynada Görmediklerin* adlı romanda rastlanmaktadır. Umut, yüksek sesle müzik dinlemeyi sevmesine rağmen bir gece kulübünde DJ olarak çalışmaya başladıktan sonra müziğin çok yüksek çalınmasından rahatsız olur. Aynı romanda başkahramanlardan olan Baran da gitar çalar.

Bir gencin, müzik öğretmeni olma hayalini ve müzik tutkusunu işleyen *Bana Sevgiyi Anlat* romanında yazar, kahramanının bu güzel hayalini gerçekleştirmesi yolunda başlangıçta bazı sorunlara ve engellemelere yer vermekle beraber romanın gelişme sürecinde uygun şartları ve olanakları oluşturur. Romanda nota bilmeksizin söylediği şarkılar ve türkülerle kasabada arkadaşları arasında aranan biri olan Fidan, İstanbul'da lisede kendisini dışlamayan arkadaşı Burcu'ya bu yeteneğini göstermek ister. Burcu, arkadaşının yeteneğini ve sesinin güzelliğini takdir etmekle beraber kuralsız ve yöntemsiz müzik yapmanın gözü kapalı yürümek gibi olacağını belirtir. Burcu'nun ağabeyi Burak da ancak iyi bir eğitimden geçmesi durumunda Fidan'ın güzel sesi ve iyi kulağıyla müzik geleceğinin parlak olabileceğini aksi takdirde yetkin bir sanatçı olamayacağını ifade eder ve Fidan'ın kulaktan dolma söylediği şarkıyı kendisi notalarla icra ederek onun aradaki farkı görmesini ister. Müzik dersinde yeteneğini fark etmesini umduğu öğretmeninin sesini dinleme tenezzülünü göstermeden nota bilmemesi nedeniyle kendisini aşağılamasıyla büyük hayal kırıklığı yaşayan Fidan okulu bırakır ancak müzik tutkusundan asla vazgeçmez. *Garipler* adlı müzik grubunda solistlik yapmaya başlar.

Müziğin tekniğini çok fazla önemsemeden türküleri pop müzik tarzında yorumlayan bu amatör grupta Fidan kendisini çok başarılı bulur ve bu grupla beraber üne kavuşacağını düşünür. Ağabeyinin bahçıvanlık yaptığı villanın sahibi Bülent Bey'in Fidan'ı hem savrulmalardan korumak hem de yeteneğini geliştirebileceği bir ortamla tanıştırmak amacıyla kendi özel konservatuvarında ona bir iş temin etmesi sonucu, Fidan fırsat buldukça çalışma odalarının kapı önlerinde durup müzik seslerini dinler, müziğin beyninin, ruhunun bu sınıflarda hayat bulduğunu, belli kuralları, belli disiplinleri olduğunu anlar ve eksiklerini fark eder. Konservatuvarda Anadolu'nun bağrından çıkarak azim ve çalışkanlığıyla Viyana'da yükseköğrenim görmüş olan Selvi Hanım'ın hasbi destekleriyle teknik bilgisini ve müzik yeteneğini geliştiren Fidan, açık öğretim lisesini bitirdikten sonra geçirdiği kaza dolayısıyla bir ay gecikmeli de olsa konservatuvarın şan bölümünü kazanır. Öğretmeninin yönlendirmesiyle Viyana'da öğrenim görür ve en sonunda Bülent Bey'in ve kızı Pelinsu'nun gayretleriyle kasabasında açılmış olan Güzel Sanatlar Lisesinde müzik öğretmenliğine başlayarak en büyük hayalini gerçekleştirmenin sonsuz mutluluğunu yaşar.

Genç kahramanların dinledikleri albümlere derinlikli yorumlar yapılmadan yer verilen *Ben Sevilmeye Değerim* adlı romanda Sarp ve Su, Macy Gray'in *[On] How Life Is* albümünü, Dido'nun *No Angel* albümünü, Suede adlı rock grubunu dinlerler.

Batı müziğinin bir öğretmen tarafından sevdirilmeye çalışılması durumuna *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında* adlı romanda rastlanmaktadır. Edebiyat Öğretmeni Mualla Hanım, derste öğrencilerine Mozart, Beethoven, Chopin vb. Klasik Batı Müziği'nin sanatçılarını tanıtır ve onların eserlerini dinletir. Bu şekilde Batı müziğini sevdirmeye çalışır.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata romanında Eric Clapton ve Kenny G.nin kasetleri, Fahir Atakoğlu'nun müziği Serra'ya yaşama sevinci verir. Oktay, klasik müziği beğenir, sevdiği operaları saatlerce dinleyebilir. Caz ve pop müziği de sever.

Rock müziğin genç kahramanlarca dinlenildiği bir başka roman da *Dost Kuzenler 1*'dir. En yüksek sesle rock müzik dinleyen Simla, Amerika'daki arkadaşı aracılığıyla en iyi rock gruplarının şarkılarını da temin etmiştir.

Gece Defteri'nde Canan, ablasının dinlediği Loreana McKennit'in bir şarkısının sözlerini günlüğüne not eder. "Alas my love do me wrong / To cast me of discourteosly / And I have loved you oh so long / Delighting in your company"[509]

Viyana'da öğrenci ya da turist olarak bulunan gençlerin hep birlikte "Bir Başkadır Benim Memleketim", "Karlı Kayın Ormanında" gibi şarkıları ve 1918'de Cemal Edhem (Yeşil) tarafından kaleme alınan ve bestesi Musa Süreyya Bey'e ait olan "Ey Vatan, Gözyaşların Dinsin" adlı Mülkiye Marşını söylemeleri durumuna *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag* adlı romanda yer verilmiştir.

Türkülerin önemi ise *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında dile getirilmiştir. Başkahraman Duygu, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Anadolu'yu yazmak isteyen önce türkülerinden başlamalıydı." sözünü kanıt göstererek türkülerin değerini açıklar. Ankara'da gittiği keman resitali öncesinde farklı uluslardan sanatçıların ve müziklerinin tanıtılmasını takdir eden Duygu, Pakistanlı sanatçı Nusret Ali Han'ın müziğini çok beğenir. Romanda gençler Fahir Atakoğlu, Ayna Grubu, Zara, Şahsenem, Mustafa Sandal, Yıldız Tilbe, Grup Harami dinlerler.

Türkülerin genç kahramanlar tarafında ilgi ve değer gördüğü bir başka roman da *Mine Kızlar Yurdunda*'dır. Söz konusu romanda Hukuk Fakültesi öğrencisi olan Feyza, Mavi Menekşe Kız Yurdunda sazıyla türküler söyler. "İki keklik bir kayada ötüyor / Ötme de keklik derdim bana yetiyor", "Zahidem", "Zeytinyağlı Yiyemem", "Burçak Tarlası" gibi türküleri seslendirir.

Sekizinci Renk adlı romanda dört yaşından beri piyano çalmakta olan başkahraman Ela, geleneksel Bozcaada şenliklerinde tarihî kalede özel bir piyano konseri verir. Bu durum, onu kolej sınavlarında Türkiye birincisi olduğu gün kadar sevindirip onurlandırır.

Genç kahramanın dinlediği müzik tarzının, bir aile büyüğü tarafından eleştirilmesi durumuna *Söyleyemediğim Sözcükler* adlı romanda rastlanmaktadır. Söz konusu romanda Sıla'nın hayranlık duyduğu rock müzisyenlerinin aykırı yaşam biçimlerinden olumsuz etkileneceğinden endişelenen Makbule Hanım, ona insanın önce kendi kültürünü ve müziğini tanıması gerektiğini aksi takdirde köksüz bir ağaçtan farksız olacağını, rock dışındaki her şeye gözleri kapamanın fanatikliğe yol açacağını söyler.

---

[509]Şarkının Türkçe çevirisi şu şekildedir: Ah, ne yazık aşkım bana yanlış yaptın / Beni pervasızca dışlamakla / Çünkü ben seni çok ve uzun zamandır sevdim / Yanında olmaktan memnun olarak.

Şafakta Yanan Mumlar romanında radyodan yayılan *Çanakkale Türküsü* duyanlara geçmişte yaşananları hatırlatan bir unsur olarak yer alır. *"Çanakkale içinde Aynalı Çarşı / Ana, ben gidiyorum düşmana karşı / Gençliğim, eyvah!.. / Çanakkale içinde vurdular beni / Ölmeden mezara koydular beni / Gençliğim, eyvah!.. / Çanakkale içinde bir uzun servi / Kimimiz nişanlı, kimimiz evli / Gençliğim, eyvah!.."*[510]

Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni adlı romanda mehter marşı, coşku oluşturan bir unsur olarak romanda yer almıştır. *"Ey şanlı ordu, ey şanlı asker! Haydi Gazanfer, umman-ı safter (...) Deryada olsa her şey muzaffer / Dillerde tekbir, Allahuekber! / Allahuekber! Allahuekber / Ordumuz olsun daim muzaffer!*" [511]

Bir heavy metal grubu olan Metallica'nın kahramanlar tarafından dinlenildiği vurgusuna çokça yer veren romanlardan biri *Vampir Gölgesi*'dir. Başkahraman Evren, Metallica dinler çoğu zaman. Cem, Sting'in "Nothing Like The Sun" kasetini dinler. Nina, Evren ve Cem hard rock grubu olan, kendilerini rock and roll olarak tanımlayan AC/DC müzikleri dinlerler. *Kurtadam Gölgesi*'nde ise "Back In Black", "Wherever I May Roam", "Whiskey in the jar" şarkıları dinlenir. Cem, Sting'in "Shape Of My Heart" şarkısını sever.

Müziğin önemli bir motif olarak belirdiği *Yaralı* adlı romanda Hakan Sarıca'nın "Bu Yara Senden Kaldı" şarkısı, Kaan ve Lavin'in bir sevdadan arta kalan, aşka sadakati ifade eden ve sürekli kanayan yaralarına tercüman olan bir unsur olarak yansıtılmıştır. Bunun yanı sıra gerçekte Gökhan Türkmen'e ait olan *İntizar- Büyük İnsan* şarkısının "*(...) Susma söyle nasıl yaşar böyle insan / Susma konuş hadi anlat büyük insan / Söyle bir aşk mı çare olurdu zaman mı / Böyle kaldırıp atardık ya sevdayı / Susma söyle nasıl yapar bunu insan / Susma nasıldı anlat hadi ayrılırsam / Söyle hayat mı çare bulurdu kendin mi / Böyle büyük aşklar böyle mi biterdi"* şeklindeki sözleri romanın dünyasında Cem adlı bir sanatçıya atfedilerek verilmiştir. Aynı sanatçının *Bir Öykü* ve *Çatı Katı* adlı şarkı sözleri de romanda yer almıştır.

Mezkûr romanda başkahramanların acemi aşk makamından hakiki aşk makamına geçmelerinde Erdem'in etkisi, müzikte makam geçişlerinde ara taksimlere ihtiyaç duyulması ile ilişkilendirilmiştir.

---

[510]Ural, *Şafakta Yanan Mumlar*, *ss.* 34-36.
[511]Abak, *s.* 65.

Batı müziğine yüzeysel bir şekilde yer verilen *Yasaklı Pansiyon*'da Serpil, Bayreuth'ta her yıl düzenlenen Wagner Festivali'ne katılır. Hitler'in en sevdiği bestecinin Yahudi karşıtlığıyla bilinen Wagner olduğu yorumu; Serpil, Meryem ve Orhan'ın sohbetlerine yansır.

Eserlerde genç kahramanların dinledikleri müzik türleri ve albümlerle ilgili yüzeysel bilgilere verilmiştir. Bunlar arasında başta rock olmak üzere, caz, pop, heavy metal, klasik müzik, türkü vb. vardır. Müziğin temel bir tema olarak ele alındığı bir romanda ise müzik tutkusunun sanat yeteneğini geliştirmek için yeterli olmadığı iyi bir eğitimin de gerekliliği vurgulanmıştır.

2.2.3. Resim

Gençlik romanlarının işlevselliği bakımından sanatla gencin buluşmasını yansıtmak son derece önem arz etmektedir.

Bana Sevgiyi Anlat adlı romanda "Sanat, sanat içindir." anlayışını savunan Pelinsu için resim, yaşamının bilinçle seçtiği tek rengidir. Yaşadığı görkemli villada atölyesini tek özgürlük alanı olarak görür. Atölyesinin onun için kutsallık boyutunda bir yeri ve önemi vardır. "Sevginin Resmi" adını verdiği tabloda ilk kez yaşamıyla ilgili bir konuyu, sevgiye özlemini işlemeye çalışırken babaannesinin sevgisi yönetir fırçasını âdeta ancak genç ressam, Sabine'sinin gözbebeklerindeki ışık kanatlı kuşları kondurmayı bir türlü başaramaz. Pelinsu, Osman Hoca'sının dediği gibi kuşların kanat çırpışlarını yüreğinde duymayı beklerken insanların ihanetleri neticesinde yaşadığı yıkımların etkisiyle hayatının gerçek anlamı olarak gördüğü resimden uzaklaşır. Fidan ile konuşurken kendisinin resimden uzaklaşmakla sanata ihanet ettiğini, atölyesine dönmesi gerektiğini düşünür. Son zamanlarda annesi Gülen Hanım'ın konken tutkusu, yerini sanatçılar ve sanat eserleri tutkusuna bırakmıştır ne var ki sanat yapıtı diye duvarları donattığı tablolar basit çizimlerdir, sanatçı olarak konuk ettikleri ise sıradan ve düzeysiz kişilerdir. Pelinsu bunlar arasında özellikle ünlü ressamların kötü bir kopyası olan Alişan Bey'in yapmacık ve özentili tavırlarından rahatsız olur. "Sevginin Resmi" tablosu üzerinde çalışmak için atölyesine gittiği zaman uzun süredir emek verdiği tablonun gelişigüzel karalandığını, babaannesinin gözlerinin siyah boyayla kapatıldığını, portrenin sağ kenarına ise Alişan isminin yazıldığını görür. Bir yabancının gelip hayatındaki sevgi ve sanat gibi iki yüce

değerin buluştuğu güzelliği yok etmesi, Pelinsu'nun üçüncü yıkılışı olur. İlk iki yıkılışında kendi hatalarının, yaşam biçiminin payı olduğunu inkâr etmeyen Pelinsu, bu kez insanlık tarihi boyunca yaşanmış olan erişilemeyeni yok etmek, değersiz kılmak gibi bir saldırıya maruz kaldığını düşünür. Bir kez daha resimden uzaklaşır. Tunç, Pelinsu'nun yeniden hayata tutunması ve öz güvenini kazanması için resme başlamasını sağlamaya çalışır. Resmin Pelinsu'nun kendisini bulmasında en etkili ilaçtan daha yararlı olacağına inanır bu nedenle kendi atölyesinin kapısını sadece Pelinsu'ya açar. Tunç'un resim konusunda donanımlı olduğunu bilen Pelinsu, gördüğü tablolar karşısında hayranlığını gizleyemez. Birkaç gün içinde sağlam elini kullanarak resim yapmaya başlar. "Sevginin Resmi" tablosunu tamamladığı zaman annesine, *"Sevginin yüreğimizdeki tüm olumsuz duyguları silip atacak denli güçlü bir duygu olduğunu ben bu resmi yaparken öğrendim anneciğim. Tıpkı ışığın karanlıkları silmesi gibi yüreğimdeki karanlık köşeler, tortular bir bir silindi. Arındım, sanatın ve sevginin pırıltılı, coşkun akışlı ırmağında içim dışım yıkandı. Yepyeni bir Pelinsu var şimdi karşında."*[512]der. Fidan'ın ağabeyi Halil'in düğününe katılmak için kasabaya gittiği zaman Pelinsu, Anadolu kadınlarını resmetmeyi çok ister, böylelikle sanatında yepyeni bir alan oluşturacağına inanır. Kasabadaki çocukların da sanata yatkınlıkları olduğunu fark eder ve babasının özel konservatuvarına bağlı bir Güzel Sanatlar Lisesinin bu kasabada açılmasını sağlar. Romanın sonunda Pelinsu'nun "Anadolu Esintileri" adını verdiği bir sergi için çalışmalar yaptığı bilgisine yer verilir.

Romanın temel unsurlarından biri olan resmin, genç kahramanın hayata tutunmasında önemli bir rol üstlendiği ve onu yenilediği görülmektedir.

2.3. İNANÇ

İnanç teması, birkaç romanın temel eksenini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Allah'ın varlığı ve birliği, yeniden diriliş, İslam-bilim ilişkisi ayetler ve bilimsel delillerle açıklanır. Kahramanların inançlarına göre yaşamalarına saygı duyulması gerektiği vurgulanır. Olağanüstülüklerle örülü fantastik bir eserde Allah aşkını azık edinmek, Allah'ı anarak zorluklarla mücadelede başarılı olmak vb. inanç unsurlarına yer

[512]Akçagüner, *s.* 227.

verilmiştir. Dinî duygu ve düşüncelerin temel eksen olmadığı diğer romanlarda da Allah'a inanç, güven ve samimi bağlılık hayatın doğal akışı içerisinde içtenlikle yansıtılmıştır.

Allah'tan yardım dileme birçok romanda karşılaşılan bir durumdur. *Annem Sizi Derse Bekliyor* romanında Güneş Hanım, kızı Ada'nın liselere giriş sınavında mutlu olabileceği bir okulu kazanması için dua eder.

Bir annenin yaşantısıyla örnek olarak çocuklarına kazandırdığı Allah inancının, onları hayat karşısında umutlu ve dirençli yapmasına *Bana Sevgiyi Anlat* romanında değinilmiştir. Fidan, annesinin söylediği gibi Allah'ın iyinin, çalışkanın yanında olduğunu yaşantılarıyla idrak eder. Arkadaşı Nihat'a, sevginin Allah'ın kendisine sunduğu en değerli armağan olduğunu, ondan aldığı güçle zorlukların üstesinden geldiğini söyler.

Allah'tan yardım dilemeye yer verilen bir başka roman da *Beni Hâlâ Seviyorsan* adlı eserdir. Romanda Su'nun babası kalp krizi geçirdiği zaman anne, çocuklarını teselli etmeye çalışır ve "Ağlamayalım, dua edelim!" der.

Dost Kuzenler 1'de ise başkahramanlardan biri olan Kutay, dua etmeyi, *"Sen nerede olursan ol, dua edersen, dua ederek bir şeyi gerçekten istersen Allah yardım eder."* [513] diyen annesinden öğrenmiştir. Kutay da birbirlerini çok seven anne ve babasının her zaman birlikte yaşamaları için her gece uyumadan önce dua eder.

Allah'ın duaları kabul edeceği inancı *Düğüm Düğüm Üstüne* romanında da dile getirilir. Dilara, dadısı Nedime Nine'nin *"Haydi bismillahirrahmanirrahîm. Bu sofra nur, kaza bela yerinde dur. Bu sofranın rızkı artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin. (...)"*[514] şeklinde yaptığı yemek duasını çok sever ve Allah'ın duaları kabul edeceğine inanır.

Hayatın zor dönemeçlerinde Allah'tan yardım dileme, ona sığınma *Gidersen Veda Etme* romanında da görülen bir durumdur. Görme engelli olan başkahraman Ömer Faruk, göz ameliyatı öncesinde iki rekât namaz kılıp Allah'a şu şekilde dua eder: *"(...) Ey Kâinatın Tek Sahibi, Tek Hükümran'ı Evrenin, kalpleri teftiş eden Yüce Allah'ım, ellerimi sana açtım, içinde bulunduğum hâlim sana malum. Gözlerimi bana yeniden ver! O kadar hasretim ki görmeye. (...) Şifa bulmayan hasta, huzur bulmayan kalp olmaz sen*

[513]Tosyalı, *Dost Kuzenler 1*, *s.* 16.
[514]Uçuk, *s.* 42.

dilediğinde. Secde etmeyen alınlardan, sızlamayan vicdanlardan sana sığınıyorum. Ey Âlemlerin Tek Sahibi, sonsuzluğu 'Ol!' emriyle yaratan ve yöneten güç, bizleri yaratan, akıl, mantık, sevgi ve şefkatle donatan Rabbimiz, karanlık dünyamı aydınlat ki ilmimi, irfanımı tefekkür edeyim ve niyazımı artırayım. (...)[515] Duaları karşılıksız kalmayan Ömer Faruk, görmenin güzelliğine kavuşur.

Aynı romanda bütün güzelliklerin Allah'tan olduğuna da değinilmiştir. Edebiyat Bölümü son sınıf öğrencisi olan Evdegül, duygusal, yufka yürekli, mağrur, nazlı ve güzelliğiyle kibirlenen bir genç kızdır. Babası, kızının kibrini terbiye etmeye çalışır ve güzelliğinin Allah'tan olduğunu anlamasını ister. Narsisizmi bırakmasını, Allah'ın bahşettiği üstünlüklerin imtihan vesilesi olduğunu, güzelliği için şükretmesini, başkalarını küçümsememesini, gençlik ve güzelliğin insana emanet olduğunu, kulun görevinin kendine âşık olmak, nefsine köle olmak olmadığını söyler. Evdegül, babasının sözlerinden etkilenerek maneviyat donanımlı kitaplara yönelir, Kur'an-ı Kerim mealini okur, notlar alır. Romanda tezat oluşturduğu vurgulanan durumlardan biri, kızına bu öğütleri veren babanın, mal ve mülk sevdasıyla yanlış davranışlar göstermesidir.

Aynı romanda farklı dinlere mensup insanların birbirlerinin inançlarına saygı göstererek bir arada yaşayabileceklerine de kısaca değinilmiştir. Ömer ve Bahadır yeni taşındıkları binadaki komşularından birine, bir bayram sabahı gittiklerinde onların Hristiyan olduklarını görürler. Ev sahibesi, Ömer ve Bahadır'ın içki içmemelerini anlayışla karşılarken eşi de inançlara saygılı olduklarını, aynı toplumda doğup büyüdüklerini, birbirlerini anlayarak yaşamaları gerektiğini ifade eder.

Fantastik bir örgüye sahip olan *Kaf Dağına Yolculuk* adlı romanda inanç ögesinin belirgin bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Romanın başkahramanı Bedirhan, çıktığı kutlu yolculukta babasının *"Yolcu olmayan, yolculuk yapmayan, yol arkadaşı olmayan hiç kimse huzura kavuşamaz. Aşk, yolculuğun azığıdır. Aşksız yola çıkmayın!"*[516] sözü doğrultusunda Allah aşkını hem azık hem maksat edinir.

Bedirhan, en zorlu mücadelelerinde Allah ve Resul'ünü anarak başarılı olur. Mücadele ettiği devlerden birine, *"Gücümü Yüce Yaradan'dan alırım. Zalimlere*

[515]Yıldız, *Gidersen Veda Etme*, *s.* 182.
[516]Ulu, *s.* 118.

saklarım. (...) Rabb'ime güveniyorum. Rabb'imle arkadaşım! Geceleri de gündüzleri de onunla yoldaşım!"[517] der.

Bedirhan'ın iyiliği, insanları katil, haydut, hırsız, huysuz, yalancı, cimri, bencil, kinci, kıskanç olarak tanıyan kaplanları şaşırtır. Kaplanların Padişah'ı *"İşte ezelde kendisine verilen kutsal emanete ihanet etmeyen âdemoğlu! (...) Dağların, bulutların, yıldızların, semanın çekmek istemediği ağır yükü omuzlayan insanoğlu işte bu!"*[518] der.

Bedirhan ve Güldane'nin iki büyük akrep tarafından parçalanmış kalplerini tamir eden büyük kelebeğin dudaklarını kıpırdatması dinî ve tasavvufi bir ritüele, duanın gücüne işaret etmektedir. Bu olayları yaşayan iki genç, Allah'ın rahmetini ve merhametini konuşurlar. Bedirhan, Firavun'un Kızıldeniz'de boğulmak üzereyken yetmiş kez "Ya Musa beni kurtar!" demek yerine bir kez "Rabbim beni kurtar!" demesi durumunda Allah'ın affına ve merhametine mazhar olacağını anlatan bir rivayetten bahseder. Güldane ise *"Rahmetim, gazabımı aştı."* ayetini dile getirir. Allah'ın, Rahmân ve Rahîm isimlerinin manalarına dair Güldane, Rahmân isminin istisnasız bütün varlıkları kapsayan rahmeti ifade ettiğini, Bedirhan da Rahîm isminin Rahmân'ın lütfu olan rahmeti, iyiye kullananlara mükâfat olarak verilen rahmeti karşıladığını dile getirir. Kalplerini parçalamak için kendilerine doğru gelen iki akrebi görünce Bedirhan, akreplerin bile yavrularını yaşatmak için kendilerini zehirlemelerini Allah'ın merhametinin varlığa yansımasının bir işareti olduğunu belirtir ve Güldane ile beraber "Lâilâhe illallah Muhammedün Rasulullah" der. İki akrep de bu söze iştirak eder, yavrularını yaşatmak için zehirli iğnelerini, kalplerine saplarlar.

Bedirhan, kötüyü temsil eden Sakalı Var Beş Karış, Boyu Var Bir Karış ile mücadele yolunda kuşlar padişahını ararken ulaşmak zorunda olduğu dağa gitmek için bir yarısı azgın köpek, diğer yarısı yılan olan varlıkların olduğu vadiyi aşma durumuyla karşı karşıya kaldığı zaman ülkesini ve bütün kâinatı düşünerek zorlukların üstesinden gelebileceği inancını pekiştirir. Kılıcını çıkarır ancak kan dökerek bir yere varılamayacağını, kanın kalpte sıkıntı oluşturacağını göz önünde bulundurarak başka bir çare aramaya başlar. Bu esnada günahları için binbir tövbe eder. Bir mağarada uyku ile uyanıklık arasında iyi ile kötünün mücadelesine tanık olur. Arkaları apaydınlık, zifirî

[517] *age.*, *s.* 130.
[518] *age.*, *s.* 196-197.

karanlık, loş, kıpkızıl, sarı, zümrüt yeşili olan kapılar görür. *"Ey aşk yolunun gönül yolcusu! Yolculuğun kutlu olsun! (...) Geldiğin koridorlarda gönül dünyasının kapılarını gördün. Her kapı bir hasletin kapısıdır. Bütün kapılar aydınlanmadan, bütün odalar cennet yeşiline bürünmeden yolculuğun bitmez!"*[519] diyen bir peri ile karşılaşır. Uyku ile uyanıklık arasında kılıcını periye uzatır. Kılıç ışığa değer değmez uzamaya başlayıp bir yılan olur. İki dağın arasındaki yarı köpek yarı yılan olan varlıkları yutar. Bedirhan, gönül uykusundan uyanınca parmağını dokundurduğu yerden abıhayat olan bir su fışkırır. O suyla abdest alıp gördüğü rüyanın hayırlara vesile olması için iki rekât namaz kılar. Biraz kibir hisseden Bedirhan, karanlık bir vadiye düşecek gibi olur, hatasını fark ederek bu işin sahibinin kendisi olmadığını, alçaltanın da yüceltenin de Allah olduğunu söyler.

Bedirhan'ın uyku ile uyanıklık arasında gördüğü bir rüyada ise cehenneme atılmak üzere olan biri, dünyada bir iyilik yapamadığını ancak "Müslüman ümitsiz olmaz, Allah'tan ümit kesilmez!" sözünü hiç unutmadığını söyler ve melekler tarafından cennette ümit köşküne yerleştirilir. Bedirhan, büyük bir sevinç ve ümit ile uyanarak Allah'ın müjdeleyici sıfatını binbir kez tekrar eder. Umut dolu bir bakışı, uzağı yakın eder.

Bedirhan, ateş akan bir ırmaktan nasıl geçeceğini düşünürken bir Hüthüt kuşunun "Ya Şükrenlillah, Zikrenlillah, Ya Kerim Allah, Ya Medet Allah" diye zikrettiğini işitir. Sağında bir anda beliren zemzem çeşmesinden abdest alıp her rekâtında bin salavat getirdiği, bin ihlas okuduğu, bin defa Ya Kerim Allah, Ya Medet Allah dediği iki rekât namaz kılar. Selam verdikten sonra binbir defa "Sübhanallah" der. Gözlerini açtığında ateşten ırmağın kenarında her parçasında "Sübhanallah" yazılı olan bir geminin durduğunu görür. Hüthüt kuşunun kılavuzluğunda mumdan gemiyle ateşten ırmaktan geçer. Hz. İbrahim'i kurtaran Yüce Allah'ın kendisini de kurtardığını düşünür ve "Gönül ateşinin tutuştuğu yerde, yeryüzü ateşinin hükmü olmaz." düsturunu hatırlar. Kıyıya varınca şükrünü ifade etmek için secdeler yapar.

Padişah Sinan'ın zindanda unuttuğu mahkûmlardan biri olan bahçıvan, arkadaşına doksan dokuz çiçeği olduğunu, her biriyle Allah'ın bir lafzını konuştuğunu söyler ve gelincik çiçeğiyle "Allah, her şeye karşı mutlak surette kâdirdir." anlamını karşılayan "Muktedir" lafzına dair yaptığı sohbeti anlatır.

---

[519] *age.*, *ss.* 202-203.

Bedirhan, Padişah Sinan'a İbrahim Ethem'in menkıbevi hayatının bir kısmını gelecekte yaşanacak bir olay olarak anlatır. Bu hikâyeden ders çıkaran Padişah Sinan, mahkûmları zindandan çıkartır, onlardan helallik alır ve Bedirhan'ın yarım bıraktığı hikâyenin devamını mahkûmların avuçlarının içinde, zamanın ve mekânın kaybolduğu bir aynada seyreder. Denizin kenarında yoksul adam, elindeki iğneyi denize atar. Balıklar iğneyi bulup bu Allah dostuna getirmek için yarışırlar ve bir altın tabağın içinde iğneyi ona takdim ederler. Padişah Sinan, bu hikâyenin etkisiyle kendinden geçer, o günden sonra da onu bir daha sarayda gören olmaz.

Romanda bir çoban, sahibinin izin vermemesi üzerine her akşam gittiği ilim meclisine gidemeyince hocası ve arkadaşları yerine taşları dizerek oluşturduğu halkanın kenarına diz çöker. Günahlarını ve ölümü düşünürken gönül yolundan açılan zaman tüneli Kâbe'ye uzanır. Çoban, Rasulullah'ın mekânını ziyaret edip geri gelir. "Hay hay hay Allah" zikrini kendisiyle beraber taşların da çektiğini görür.

Romanda Altınsaray'ın Padişah'ı, vefat etmeden önce oğullarına birlik olmalarını, vatana sahip çıkmalarını, halka zulmetmemelerini, adaletli olmalarını, yoksulu koruyup kollamalarını öğütler. Padişah, tahta vâris olmak isteyen Cihan'a, *"Oğlum, padişahlık verilmez, satılmaz, padişah olunur!"* der. Âlimler Meclisi, bozulan düzenin yeniden sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için şehzadelere zamanı ve mekânı aşacakları, kötülük âleminin sırlarını çözecekleri bir yolculuğa çıkmaları gerektiğini ifade ederler. Akhan ve Cihan yolculuktan döndükten sonra tahta oturmak ve yolculuk süresince kasvetli saray ortamından uzaklaşmak düşüncesiyle yolculuğa çıkarken Bedirhan, babasının bıraktığı emanetin sorumluluğuyla, kendisi için değil, ağlayan bebekler, solan çiçekler, kaybolan gençler için bu yolculuğa çıkar. Büyük mücadelelerden sonra aşkın sırrını, müminin yitiği olan hikmeti bularak ülkesine dönen Bedirhan'a Âlimler Meclisi, Kur'an-ı Kerim'in özünün hangi süre olduğunu, Fatiha ve besmele-i şerifin özünün hangi kısımda bulunduğunu, Allah lafzına ait sırrın hangi harfte yer aldığını, babasının Müslüman olup olmadığını, kalubela'nın ne demek olduğunu, elestü birabbiküm hitabının neyi anlattığını, Hz. Âdem'in affedilmesine sebep olan nurun sahibinin ve Levh-i Mahfuz'da adı Allah'ın adıyla yazılan kişinin kim olduğunu sorarlar. Bedirhan'ın bütün sorulara doğru cevap vermesinin ardından yeryüzü ve gökyüzü varlıklarının iştirakiyle 10 defa "Allahuekber Allahuekber Lâilâheillallahu Allahuekber Allahuekber velillahilhamd" denir ve 10 defa da "Allahümme salli âlâ seyyidinâ Muhammedin nebiyyin ümmiyyin ve âlâ âlihi ve

sahbihi ve sellim" salavatı okunur. Âlimler Meclisi'nin refakatiyle tahtın yanına gelen Bedirhan, Allah'a binbir kez şükrettikten sonra Allah'ın adaletinden şaşmayacağına, daima mazlumların yanında olacağına, halka hizmet edeceğine, yalan söylemeyeceğine, herkesin yüzünün gülmesi için çalışacağına dair Allah'ın bildirdikleri üzerine üç kere yemin eder. Aynı akşam Bedirhan, postun bütün tüylerinin canlanarak birer kristal vazo olduğunu fark eder. Bir vazoda kocaman bir umman, gemiler, uçaklar, adalar, kıtalar; başka bir vazoda ayın yüzünü, oradaki ışık varlıkların yaşayışını; bir diğer vazoda dünyanın en kalabalık şehrinin bütün ayrıntılarını görür. Bir vazoda ise yanardağdan fışkıran lavların yaktığı insanların çığlıklarını yüreğinde duyar. Tahtın nasıl yakıcı bir ateş olduğunu anlar, Allah'tan yardım diler. Âlimler Meclisi üyeleri, Bedirhan'a yükünü paylaşmasını, iyilerin ve kötülerin, savaşın ve barışın sürekli var olacağı bir dünyada önemli olanın iyinin galip gelmesi için hep birlikte çalışmak olduğunu söylerler. Herkesin zihninde Bedirhan'ın *"Ben Hâkimin hükmüne, hayatım boyunca tabi olacağım!.. Benimle birlik olanlar da tabi olacaklardır!.. Hüküm ancak Allah'ındır!.."*[520] cümleleri yankılanır.

Yaşadıkları her şeyi Yaradan tarafından yapılmış büyük planın parçaları olarak gören Fukuların, insanlara yardım etmeleri temel ekseninde gelişen *Kıyamet Çiçekleri* adlı romanda kıyamet kehanetlerinin bilgisine sahip olan Kötürüm Kâhin, kıyametin tam zamanını ancak kıyameti planlayan Yaradan'ın bileceğini söyler. Aynı romanda Ökkeş, Yenican'ı bulduğu zaman onun boğazından çıkan kuş sesleri karşısında korkuya kapılır ve "Destur Bismillah, Destur Bismillah!" diyerek korkusunu yenmeye çalışır. Mezopotamyalı Fuku-Yenican, genç Yenicanlar ile beraber, geçmişte kendisini benimsemiş olan Şeyh Efendi'nin yanına vardıkları zaman onun Kur'an-ı Kerim okumakta olduğunu algılarlar, etrafa yayılan olumlu enerji yüreklerini aydınlatır.

Şeytan hakkında bilgi edinmek isteyen Fukulara, Hörü insanlar arasında kötülüklerin şeytana atfedildiğini, örneğin bir genç kızın ileriyi geriyi, iyiyi kötüyü düşünmeden gönül verdiği kişi ile kaçması durumunda ona bu davranışı şeytanın yaptırdığına inanıldığını ve insanlar arasında "Şeytana uydu." denilerek kızın davranışının yerildiğini belirttikten sonra hakikatte şeytanın insanlar üzerinde herhangi bir tahakkümünün olmadığını, aklını ve iradesini kullanmayan insanların yanlış davranışlarını şeytana yükleyerek kendilerini aklamaya çalıştıklarını söyler.

---

[520] *age., s.* 348.

Yenicanların sınırsız güçlerini iyilik ve insanlara hizmet için kullandıklarını öğrenen şeytan, Yaradan'ın ruhundan üflemesi dolayısıyla hâlâ insanları sevdiğini ve onları koruduğunu anlar. Yenicanlar, insanların bilinç ışımasına erişeceklerini, Yaradan'ın kendilerine verdiği tüm gizil enerjileri açığa çıkaracaklarını, bu enerjileri kullanarak insanüstü bir konuma geleceklerini bildirirler. Yenicanları yenemeyeceğini anlayan şeytan, öfkelenerek kendi kendisini yok eder.

Gülay Atasoy, birçok genç için hayatın tozpembe olduğu, karların ılık yağdığı, yellerin meltemler gibi estiği lise yıllarında kendisinin yaşadığı sorunları, inanç ile ilgili tartışmalarını otobiyografik bir roman sayılabilecek *Liseli Kızlar* adlı eserinde ele almıştır. Roman boyunca kimi öğretmenleri ve arkadaşları ile Allah'ın varlığı ve mutlak Yaratıcı olması konusunda tartışmalar yapan Gülay, biyoloji öğretmeninin, hiçbir şeyin yoktan var olmayacağı iddiasına Kur'an-ı Kerim'den ayetler söyleyerek ve bilimsel açıklamalar yaparak karşı çıkar. Öğretmeninin, dinî düşünceler nedeniyle çağdaş uygarlık seviyesine ulaşılamadığını söylemesi üzerine Gülay, Kur'an-ı Kerim'in ilk emrinin *"Oku!"* olduğunu, İslam Peygamberi *Hz.* Muhammet'in *"Beşikten mezara kadar ilim tahsil ediniz."*, *"İlim, Çin'de bile olsa gidip alınız."* sözleriyle Müslümanları ilim öğrenmeye teşvik ettiğini, yabancı bir yazara ait "Avrupa'nın Üzerine Doğan İslam Güneşi" adlı kitapta Avrupalıların bütün bilimsel çalışmalarını Endülüs Devleti'nden aldıkları ve Müslümanların akıl hastalarını mükemmel bahçeler içinde müzikle tedavi ettikleri yıllarda Batılıların delileri hapsettikleri yolunda bilgiler verildiğini dile getirerek bilim ve dinin uyuşmayacağı düşüncesinin akılla izah edilir bir yanının olmadığını belirttir. Biyoloji öğretmeni, Kur'an-ı Kerim'de güneşin hareket ettiği bilgisine yer verilmesine karşın bilimin güneşin sabit olduğunu kabul ettiğini söyleyerek bilim ve dinin çeliştiğini iddia eder ancak kitapta bilimin Kur'an-ı Kerim'i doğrulayan tespitlerde bulunduğuna açıklık getirilir. Yasin suresinin 38. ayetinde geçen, *"Güneş de kendisi için (tespit edilmiş) olan bir müstakarra doğru akıp gitmektedir."* ifadesi ile bilimin "Güneş, Solorapeks denilen yörünge boyunca saatte 720.000 km hızla Vega yıldızına doğru günde 17.280.000 km yol almaktadır." şeklindeki tespitinin örtüştüğü açıklanır. Romanda dinî düşüncelerin savunusunu ve sözcülüğünü Gülay'ın yanı sıra yeni din dersi öğretmeni de üstlenir. Derslere sorularla başlayarak öğrencilerin dinin özü hakkında düşünmelerini sağlamaya çalışan din dersi öğretmeni, insanın gayesiz yaratılmadığını, güneşi, ayı insanın emrine boyun eğdirmiş olan, insana akıl, fikir, şuur ihsan eden Allah'a teşekkürün

kulluk ile yerine getirilebileceğini söyler. Ayşenur'un "Görmediğimize nasıl inanacağız?" sorusuna aklı da görmediğimiz hâlde onun varlığına inandığımız gerçeğinden hareketle cevap verir. Einstein'in *"Rabbimizi elbette göremiyoruz. Ancak O'nun varlığını akıl gözümüzle görüyoruz."* sözleriyle düşüncelerini destekler. Gülay da Allah'ın varlığına dair yazısında her sanat eserinin bir sanatkârı olduğu gibi insanın, kâinatın da bir Yaratıcı'sı olduğunu belirtir. Din dersi öğretmeni, Perihan'ın babasının ölümünden çok etkilenen öğrencilerine ölümün bir hiçlik, yokluk olmadığını söyler. Ateist bir öğrenci olan Ayşenur'un "Kuruyan kemikler bir daha nasıl canlanacak?" sorusuna, *"Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: Çürümüş kemikleri kim diriltecek? De ki: Onları ilk kez yaratıp inşa eden diriltecek. O, her yaratmayı hakkıyla bilendir."* (Yasin suresi 78-79. ayetler) ayetleri ile cevap verir. Tabiatın her baharda hayat bulmasının da yeniden dirilişe işaret ettiğini söyler.

Başörtüsünden dolayı okulda sürekli sorguya çekilen Gülay, sokakta başörtüsünü çekerek çıkarmak isteyen Müdire Hanım'a engel olduğu için disipline sevk edilerek okuldan uzaklaştırma cezasına çarptırılır, ahlak notu 10'dan 7'ye düşürülür, hak ettiği takdirname belgesi (o dönemin ifadesiyle iftiharname belgesi) kendisine verilmez. Okul idaresi öğrencilerde sağlam bir inanç temeli ve bilinç oluşturan din dersi öğretmeninin okuldan ayrılmasını, onun yerine İslam'da namazın ve başörtüsünün olmadığını söyleyen eski din öğretmeninin göreve başlamasını sağlar. İnancı nedeniyle birçok haksızlığa maruz kalan Gülay, hayatını yaşaması, gençliğini rahibeler gibi geçirmemesi kendisine salık verildiği zaman Allah'ı tanıyan ve ona itaat eden insanın zindanda dahi olsa sarayda olduğunu, Allah'ı unutan kişinin ise saraylarda da olsa zindanda olduğunu düşünür.

Bütün kutsal kitapları okumuş olan bir kahramanın Müslüman olmayı tercih etmesine ise *Kurtadam Gölgesi* adlı romanda yer verilmiştir. Romanda başkahraman Nina, bütün kutsal kitapları okumuştur, babası Hristiyan olmasına rağmen kendisi Müslüman olmuştur.

Hayatın doğal akışı içerisinde Allah inancının tezahürlerinin görüldüğü bir roman da *Mavi Hayal Pembe Düş* adlı eserdir. Romanda Duygu, Allah'a kendilerine verdiği bütün güzellikler için şükreder. Günlüğüne, *"Şükür, nimeti değil, nimeti vereni görmektir."* (İmam-ı Şibli) özdeyişini kaydeder. Bilge adını verdiği bilgisayarını açarken ve *Ekin* dergisinin *Genç* ekine yazı hazırlamaya başlarken "Bismillah" der.

Mine Kızlar Yurdunda adlı romanda Mine, uyumadan önce babaannesinden öğrendiği duayı ve Ayetelkürsi'yi okur, kelimeişehadet getirir.

Sevgilerin Allah'tan armağan olduğu, insanların inançlarına göre yaşamalarının saygıyla karşılanması gerektiği vb. vurgulara yer veren *Sahibini Arayan Mektuplar*'da Nergis, ruhların Yaratıcı'sıyla aracısız buluştuğu, secde goncalarının nefeslere dolan rayihasının hissedildiği, kabalıkların silinerek sırat köprüsü inceliklerinin yaşandığı bir dünya kurmuştur kendisi için. Nergis'in yönelişleri Can için de bir milat olmuştur. Hristiyanların kilisesi, Yahudilerin havrası benim de gidebileceğim bir camim var, der. Can'ın evlenip yaşamlarını Almanya'da sürdürmeleri durumunda Nergis'in kıyafetini değiştirip değiştirmeyeceğini sorması karşısında Nergis, ben buyum, şeklinde cevap verir. Hristiyan ve Yahudilerin inançlarının gereklerini yaşarken çağdaş olabildiklerini fakat inançlarının gereklerini yaşayan Müslümanların gerici, yobaz ve çağ dışı olarak yaftalandıklarını anlamadığını söyler. İlahi dinlerin ve kitapların öz bakımından aynı kaynaktan geldiğini, İslam'ın son ve şümullü bir din olduğunu söyler. Nergis, bir mektubunda da tesettür ve çağdaşlığı değerlendirir. Mücevherlerin yerlere rastgele atılmaması gibi tesettürün de bir ambalaj olduğunu, iffetin çelik kasalar içinde saklanan mücevherlerden daha değerli olduğunu düşündüğünü ifade eder. Cinayetlerin, kişilik dokunulmazlıklarının, izzetinefislerin hiçe sayılmasının cezasız kalmaması gerektiğini düşünür, kısasa kısası savunur.

Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni adlı romanda Fatih Sultan Mehmet'in, Peygamberimiz *Hz.* Muhammet (*sav*)'in müjdesine mazhar olmak için gösterdiği çaba, Fetih suresi, Akşemseddin ve Molla Gürani'nin söylemleri aracılığıyla dinî duygular sürekli taze tutulur. Fatih Sultan Mehmet'in sohbet arkadaşı olan genç kahraman Ali, Konstantinopol'de "Katolik serpuşu görmektense Türk sarığı görmek isteriz." diyenler olduğunu Antonio'ya söyler. Antonio'nun boş heveslere kapılıyorsunuz sözleri üzerine Ali, fethi müjdeleyen hadisi aktarır: *"Konstantiniyye, bir gün fethedilecektir. Onu fetheden asker ne güzel asker, onu fetheden emir ne güzel emirdir!"* Osmanlı askerlerinin canları pahasına da olsa bu şehri alacaklarını söyler. Antonio, kendinizi ateşe atıyorsunuz, deyince Halis Efendi *"Bizimki Allah aşkının ateşidir. Bununla yanmayı severiz. Belki o aşkla yanarsak cehennem ateşine gerek kalmaz."*[521] diyerek cevap verir. Antonio,

[521]Abak, *s.* 48.

Bizans'ın Osmanlı'yı büyü yoluyla yeneceğini ima eder. Ali, *"Hz. Musa'nın asası gibi yutarız onların büyülerini."* der. Antonio, Halis Efendi ve Ali'yi namaz kılarlarken izler ve karamsarlık yerine umut, uyuşukluk yerine hareket var onların dininde diye düşünür. Onların her secdesi, Antonio'nun kalbinde küçük bir kıpırdanmaya yol açar. Gördüğü bir rüya ile de Antonio, psikolojik bir başkalaşım yaşar.

Aynı romanın bir bölümünde de annesinin, Sultan Mehmet'i besmele çekip emzirdiği, bu esnada Yasin suresini okuduğu, Sultan Mehmet'in tek bir vakit namazını bile kazaya bırakmasına izin vermemiş olduğu dile getirilmiştir.

Kahraman Tazeoğlu'nun *Yaralı* adlı romanında bayram namazı sonrasında Kaan ile sohbet eden Necdet Ağabey ona namazda hâlden hâle, makamdan makama geçildiğini, kulun Allah'a bir adım atması durumunda Allah'ın ona koşarak geleceğini, hatasız kul olmayacağını, insanın kendisini ve başkalarını bağışlamadan Allah'tan af dilemesinin tam bir anlam ifade etmeyeceğini söyler. Çiçek almayanların çiçekçisi, mahallenin bilge kişisi Necdet Ağabey, başka bir sohbetlerinde de Kaan'a umutsuzluğa düşmenin Allah'ı unutmak olduğunu ve insanın kederden de sorguya çekileceğine inandığını ifade eder.

İnanç farklılıklarının davranışlara yansımasına değinen *Yasak Şehir*'de Boyar Aleksi Aleksandroviç, kızının hayatını kurtaran yiğitleri bir votka içmeden uğurlamak istemez ama Muhammet Murat, Cihangir ve Nur Devlet içki içmediklerini söylerler. Kasımlılar ve beraberindeki Kazanlılar ulaşmak istedikleri yere vardıklarında kendilerini böyle güzel bir yere kavuşturduğu için Allah'a şükrederler.

Allah'ın, kendisinden yardım dileyenlerin duasını kabul edeceğine dair inanç, gençlik romanlarında dile getirilmiş manevi değerlerden biridir. Temel ekseni inanç olan birkaç eserde ise Allah'ın varlığı ve mutlak Yaratıcı olması, ayetler ve bilimsel delillerle açıklanmış, ilk emri "Oku!" olan İslam dininin bilimle çatışmayacağı aksine bilimi teşvik ettiği vurgulanmış, insanların inançlarına göre yaşamalarına saygı gösterilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bunların yanı sıra zorluklarla mücadele ederken Allah ve Resül'ünün ismini anmanın, Allah'tan af dilemenin, şükretmenin önemi vurgulanmış, Allah'a içten bir bağlılık işlenmiştir. Bir eserde ise Kur'an-ı Kerim'in okunduğu ortama olumlu bir enerji yayıldığı, şeytanın insana kötülük yaptırma gücünün olmadığı, bu konuda insanın aklını ve iradesini kullanmasının önemi birkaç cümleyle dile getirilmiştir.

2.4. İNTİHAR

Gençlik romanlarında, roman kahramanı olan gençlerden bazıları, hayatın zorluklarıyla karşılaştıklarında, kendilerini çaresiz ve korunmasız hissettiklerinde, ellerinden hayatlarının çalındığını gördüklerinde, onurları kırıldığında, kendilerini değersiz hissettiklerinde *vb.* intihara yeltenirler ama yazarlar çoğu zaman kahramanlarının bu intihar girişimini onaylamadıklarını ya intihar eden gencin arkadaşlarının bilincinden ya öğretmenlerin dilinden ya da intiharı ölümle sonuçlanmayan gencin iç hesaplaşması yoluyla aktarırlar. Özcan Köknel, intiharın bütün canlılarda ortak olarak bulunan yaşama içgüdüsüne aykırı olması nedeniyle normal bir davranış olarak kabul edilemeyeceğini ancak insanları intihara sürükleyen psikolojik şartları hazırlayan biyolojik, toplumsal ve kültürel nedenler olduğunu belirtir.[522]

Aramızda romanında en yakın arkadaşı ve en sevdiği insanın ihanetine uğrayan Eylül, büyük bir yıkım yaşamasına rağmen sağlıklı düşünmeyi elden bırakmayarak böyle bir durumda intihara kalkışmayı çok saçma bulur ve günlüğüne kendisine en büyük hediye olarak verilen hayatını çarçur edecek kadar aptal olamayacağını yazar.

Genç kahramanın zorluklarla mücade azmini kaybederek intihara teşebbüs etmesi ise *Bana Sevgiyi Anlat* romanında ele alınmıştır. Fidan'ın okulu bırakmasının ardından villanın önünde erkek arkadaşlarından biriyle konuştuğunu ve uçuk kaçık kıyafetler giydiğini gören ağabeyi Halil, "Züppe Palyaço" gibi kaba sözler sarf ederek onu döver. Fidan'ın, ailelerinin şerefini lekeleyecek bir şey yapmadığını, kendisiyle ilgili kararları verebilecek yaşta olduğunu, nasıl isterse öyle giyinebileceğini, özgürlüğünü kimsenin kısıtlayamayacağını, gerekirse evi terk edeceğini söylemesi üzerine ağabeyi, yeniden ona şiddet uygulayarak ellerini bağlar. Aldığı ağır darbelerin etkisiyle bayılan Fidan, kendine geldiği zaman değersiz, zavallı bir varlık olduğunu, yaşamının tüm anlamını, tüm renklerini yitirdiğini hisseder. Açıklama yapmasına dahi müsaade etmeyen ağabeyinin davranışını onuruna yapılmış bir saldırı olarak değerlendirir, okulu bırakmasına neden olan aşağılanmalar, dışlanmalar ve yıkımların ardından ruhunu örseleyen bu olay bardağı taşıran son damla olur ve Fidan intihar eder. İzlediği bir filmde sevdiği kişiyi yeniden kazanmak için mücadele etmek yerine bileklerini keserek ölmeyi tercih eden kahramanı yadırgamış olan Fidan, şimdi aynı zafiyeti kendisinin gösterdiğini ancak bunu onuru için

[522]Köknel, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, *s.* 117.

yaptığını düşünür. Önce cansız bedenine sarılan zavallı annesi, sonra sevdiği Burak'ın *"Bunu yapmamalıydın Fidan! Bu kadar kolay teslim olmayı sana hiç yakıştıramadım. Güçlülük sınavında nasıl boş kâğıt verirsin? Yaşamın acı tatlı deneyler toplamı olduğunu bilmiyor musun? Dayanman gerekirdi."*[523] diyen bakışları gelir gözünün önüne. Onun bu intiharı gençlerin dört elle tutunmaya çalıştıkları hayata aslında pamuk ipliğiyle bağlı olduklarının, tahammüllerini zorlayan haksızlıklar ve baskılar karşısında tepkilerini kendilerine zarar vererek gösterebileceklerinin ifadesidir. Kardeşinin odada hareketsiz olduğunu ve bileğinden sızan kanları gören Halil *"Ah, Fidan! Ah güzel kardeşim, ne yaptın? Nasıl kıydın kendine? Ellerim kırılsaydı da el kaldırmasaydım sana!"*[524] diyerek pişmanlığını haykırır. Hatice Kadın'ın, yardım dileyen çığlığına villanın genç kızı Pelinsu koşar. Annesinden sevgi görememiş olan Pelinsu, Hatice Kadın'ın kızına sevgisine şahit olunca sadece bu sevgi için bile yaşamaya değeceğini düşünür. Fidan'ın ilk tedavisini yapan Burak sonrasında da onu hiç yalnız bırakmaz ve ona hayatın dikensiz bir gül bahçesi olmadığını, sabırla ve mücadeleyle zorlukların üstesinden gelebileceklerini, birlikte acıları bal eyleyeceklerini söyler. Burak'ın bu desteğiyle İstanbul'un yedi tepesini arkasına almış gibi kendisini güçlü hisseden Fidan, her şeye yeniden başlamaya, doğru yerde, doğru işler yapmak için aklını ve duygularını beraber kullanmaya karar verir. İntihar teşebbüsünün ardından hayata yeniden merhaba diyen gence, Burak'ın yaptığı gibi, yalnız olmadığını, sevildiğini hissettirmek önemlidir. Bundan daha önemlisi ise gencin, hayatının baharını kışa çevirmesine sebebiyet vermemektir.

İntihara teşebbüs eden bir gencin iç muhasebesi aracılığıyla bu eylemin yanlışlığına vurgu yapan *Gençlik Yarası* romanında hayatta kalmak için sürekli anlam arayışında olan Nilüfer, anne ve babasının şiddetli bir kavgasından sonra intihar teşebbüsünde bulunduğu zaman yaşarken kahraman olmayı başaramayıp ölmeyi marifet sanmanın yanlışlığını fark eder. Nilüfer, Sedef'in Boğaz Köprüsü'nden atlayarak intihar etmesi konusunda çareleri tükendiği anda arkadaşının yanında olamadığı için kendisini suçlu ve sorumlu hisseder.

Ailesi tarafından küçümsenen bir gencin intihar teşebbüsüne, *Mavi Hayal Pembe Düş* adlı romanda yer verilmiştir. Gencin intiharı sonucu, aile terbiyesini bağırıp çağırmakla özdeşleştiren anne ve baba "*Yediği önünde, yemediği arkasındaydı, sebebini anlayamadık."* şeklinde ifade verirler. Hatalarını fark edecek olgunluğu bile

[523]Akçagüner, *s.* 81.
[524]*age.*, *s.* 82.

gösteremezler. Aynı romanda intiharın bir çözüm olmadığını ve büyük bir günah olduğunu düşünen Biricik, ailesi ve çevresi tarafından sonsuz ve karşılıksız olarak sevildiğini bilen bir gencin intihar girişiminde bulunmayacağını söyler.

Sevdiği kişiden ayrılan ve ailesinin anlayışsız tutumlarıyla karşılaşan bir gencin intihar teşebbüsü ise *Sırmalı Sandaletler*'de ele alınmıştır. Sinan'ın intihar ettiği haberini alan arkadaşları, sorun ne kadar büyük olursa olsun insanın intiharı bir çözüm olarak görmemesi gerektiğini düşünürlerken öğretmenleri ise tahtaya *"İntihara kalkışmak son derece yanlış ve onaylanmayacak bir davranıştır."* cümlesini yazar ve hayatın her zaman mutlulukla ya da her zaman acıyla geçmeyeceğini, sorunların bir şekilde aşılabileceğini, aklı başında hiç kimsenin hayatını yok etmeyi düşünmeyeceğini ifade eder. Öğretmen, intihar eden öğrencisini bu yanlış davranışından dolayı sorgulamaktan ziyade diğer öğrencileriyle beraber sorunlarını çözmesine yardımcı olmak ister. Genç kahramanlardan Cengiz de "*Herhangi bir konu yüzünden dertlendiğimizde önce kendimize soralım: Bunun çözümü yok mudur? Var, her sorunun çözümü var. Yeter ki akılcı yoldan sabırla yaklaşalım."*[525]der. Yine *Sırmalı Sandaletler*'de başkahraman Gülperi de babasının kendisini sürüklediği onursuz yaşamdan kurtulmak için intihar eder. Yazar; bu yüreği temiz kahramanına kıyamaz, onu bir şekilde kurtarır ama intiharın onaylanmayacak bir davranış olduğunu da hem roman boyunca sözünü emanet ettiği Ferhan'ın cümleleri hem de Gülperi'nin kurtulduktan sonra kendisiyle konuşması yoluyla verir. Ferhan, intihar eden Gülperi'ye hitaben "*Yanlış yaptın Kara Kızım, yanlış!.. Yaşam mücadeleyi gerektirir. Ne denli batağa batarsan bat mücadeleden yılmayacaksın. Yılmayan insan sonunda kazanır. Tek başına sorunların üstesinden gelemezsen kesinlikle bir dost eli uzanırdı sana."*[526] der. Romanın son cümleleridir bunlar. Gülperi ise intihar girişiminden sağ kurtulmasını hem yeni bir hayatın kendisine sunulması hem de acıların, yıkılışların bitmesi şeklinde yorumlar. Evine geri dönmemeye, kendi ayakları üzerinde durabildiği, onurlu bir yaşam oluşturmaya, ölüm karşısında hayatı tercih etmeye kararlıdır artık. İntihar girişimi, onu ölümle yüzleştirmiş ve hayatın kendisine sunulan bir armağan olduğunu anlamasını sağlamıştır. Bu olaydan sonra hayata daha güçlü bir şekilde bağlanmış, istediği temiz hayatı yaşamak için kendisinde daha büyük bir cesaret bulmuştur.

---

[525]Kutsal, *Sırmalı Sandaletler*, *s.* 96.
[526]*age.*, *s.* 184.

Ayrılıkla sonuçlanan bir aşkın, intihar teşebbüsüne yol açması durumuna rastlanan romanlardan biri de *Yaralı*'dır. Söz konusu romanda Kaan, Hande'nin kendisini terk etmesinin oluşturduğu yıkımla sağlıklı düşünemez ve intihar eder. Komşusunun yardımıyla hayata tutunduktan sonra intihara teşebbüs ettiği için Allah katında kendisinin suçlu olduğunu ve bu eylemiyle günah işlediğini düşünür. Ailesini mahcup ettiği için de üzgündür. Bu durum onun hayatta neyin değerli, neyin değersiz olduğunu görmesini sağlamıştır.

Gençlik romanlarında hayatı bir armağan olarak görüp intihar etmeyi saçma bulan kahramanlar olduğu gibi zorluklar karşısında yenik düşerek intihara teşebbüs eden kahramanlar da vardır. Eserlerde intihara teşebbüs etmenin nedenleri ve çözüm yollarına değinilmiştir. Baskı, şiddet, ailevi sorunlar, ayrılıkla sonuçlanan aşklar/duygusal yakınlıklar, değer görmeme, istismar *vb.* nedenler genç kahramanları intihara sürüklemiştir. Yazarlar, sözlerini emanet ettikleri kahramanların dilinden ya da intihara teşebbüs eden kahramanın iç muhasebesi aracılığıyla intiharın yanlışlığını, bir çözüm olmadığını hatta büyük bir günah olduğunu, sorunların bir şekilde aşılabileceğini, hayatın yılmadan mücadele etmeyi gerektirdiğini vurgulamışlardır. Romanlardaki intihar teşebbüsleri, ölümle sonuçlanmamıştır.

2.5. OKUMA SEVGİSİ VE OKUMA KÜLTÜRÜ

Gençlik romanlarında kitap okuma; gençlerin kendilerini keşfetmelerini, hayal dünyalarını zenginleştirmelerini, dili doğru ve etkili kullanma becerilerini geliştirmelerini, genel kültürlerini artırmalarını desteklemesi, gençlerin okuduklarıyla özdeşleşim kurmalarına olanak sağlayarak bazı konularda sağaltım oluşturması, başarının anahtarı olması vb. yönleriyle yazarlar tarafından teşvik edilen davranışlardan biridir.

Öğretmenin tavsiye ettiği kitapların genç kahraman tarafından okunması durumuna *Annem Sizi Derse Bekliyor* romanında rastlanmaktadır. Ada, özel ders aldığı Çiçek Hanım'ın etkisiyle Amin Maalouf'un *Semerkant* kitabını, Hıfzı Topuz'un *Çamlıca'nın Üç Gülü* romanını ve *Osmanlı Tarihi, Avrupa Tarihi* adlı kitapları okur. Bodrum'a tatile gittiği zaman Selim İleri'nin *Her Gece Bodrum* eserini okur.

Arkadaşların birbirlerine kitap tavsiye etmeleri ise *Ben Sevilmeye Değerim* romanında yansıtılmıştır. Sarp, internetteki sohbet grubuna Erich Fromm'un *Sevme*

Sanatı ve Jose Ortega Y Gasset'nin *Sevgi Üstüne* kitaplarının başucu kitapları olması gerektiğini yazar.

Üniversite sınavına hazırlanırken kitap okumaya fazla zaman ayıramayan kahramanın, sınavı kazanmasının ardından yaz tatilini felsefeye ve psikolojiye dair kitaplar okuyarak geçirmesi, bazı kişilere duyduğu öfkeden bile bu sayede arınması *Beni Hâlâ Seviyorsan* romanında Su'nun yaşantıları aracılığıyla okuyucuya aktarılır. Su ayrıca internette sohbet grubundaki arkadaşlarına Enis Batur'un *Elma* adlı kitabını okumalarını önerir.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında romanında Serra, *Çalıkuşu, Dudaktan Kalbe, Sinekli Bakkal, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç* gibi romanları okur.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata romanında Dilek, psikoloji ile ilgili kitaplar okuduğunu, bu sayede insanları ve kendisini tanıdığını, her şeye farklı bakmaya başladığını ifade eder.

Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat'ta Serra, *Karamazov Kardeşler, Anna Karenina, Denemeler* gibi dünya klasiklerini okur.

Dolunay Dedektifleri 5-Ölüler Ormanı'nda Birce, güzel cümlelerle konuşabilmesini kitap okumasına bağlar.

Aile büyüğünün kitap okuma konusunda örnek teşkil etmesi, *Dost Kuzenler 1*'de ele alınmıştır. Söz konusu romanda Kutay'ın babası, bir kitabı, yeni bir kitaba başlayabilmek hevesiyle kısa sürede okur, kendine özgü okuma yöntemleri vardır. Sıkıcı bir kitabı bırakmaktansa sürükleyici bir kitap ile beraber okumayı tercih eder. Okuduklarından bir şey anlamadığını söyleyen oğluna her bir cümleyi düşlemesini öğütler. Babasının yardımıyla okuduklarını özümsemeye başlayan Kutay'ın ailesinde kahvaltıdan sonra en az yarım saat kitap okumak bir alışkanlıktır.

Dost Kuzenler 2'de Kutay'ın teyzesi, çocuklarına ve yeğenlerine kitap okur ve gençler okunanlara dair tartışma yaparlar.

Okunan kitaplardan notlar alma ve arkadaşları ile okuduklarına dair paylaşımlarda bulunma durumuna *Gece Defteri* adlı romanda yer verilmiştir. Başkahraman Canan, Felsefe Öğretmeni Yalın Bey'in verdiği Montaigne'in *Denemeler* adlı kitabından, "*Miden iyi, ciğerlerin sağlamsa, kralların hazineleri bile daha fazla mutlu edemez seni.", "Bütün*

umudum kendimde!" cümlelerini günlüğüne not eder. Montaigne'in bu cümleleri hakkında uzun uzun düşünen genç kız, yakın arkadaşı Zeliş'e telefon ederek kitaptan bazı bölümler okur. Okul duvar gazetesi için bu kitabı tanıtan bir yazı kaleme almaya karar verir. Canan, ablasının Montaigne'i ortaokul son sınıfta okuduğunu öğrenince kendisinin bomboş yaşadığını düşünür ve ablasının geniş kütüphanesinde daha önce fark etmediği *Düşünce Tarihi, Felsefe Tarihi, Felsefe'nin Temel İlkeleri* gibi kitapları keşfeder. Ablasının okuduğu diğer birkaç filozofun ismi de satır arasında verilir: Eflatun, Hegel, Marx, Sartre *vb.* Yalın Bey, bir süre sonra Canan'a Orhan Hançerlioğlu'nun *Erdem Açısından Düşünce Tarihi* kitabını vererek kitabı okuduktan sonra bir rapor hazırlayıp sınıfa sunmasını ister. Canan, Edebiyat Öğretmeni Tayfun Bey'in kendisine okuması için verdiği Cemal Süreya'nın *Sevda Sözleri* kitabından da *"ve keder, atımızın terkisine biner, gelir."* cümlelerini günlüğüne not eder. Aynı romanda dershaneden çıktıktan sonra kitapçılara gidip yeni yayınları izleyen, okul, ev ve dershane üçgeninde kitaplarla dolu kendine özgü bir dünyası olan Alper, sınıf arkadaşı Canan'a Jack London'ın *Demir Ökçe* kitabını hediye eder ve sohbetlerinin daha yararlı olması için kitabı okumasının ardından kitap hakkında Canan ile konuşmak istediğini söyler.

Gel de Gülme Şu Hâlimize romanında Pınar, anneannesinin hediye ettiği *Pal Sokağı Cinayeti* kitabını, Evnur da Orhan Kemal'in *72. Koğuş* adlı kitabını beğenir. Emrah'ın Behçet Necatigil'in şiir kitaplarını hediye ettiği Pınar'a, ablası da Cahit Külebi ve Gülten Akın'ın şiir kitaplarını hediye eder. Pınar da Emrah'a Haldun Taner'in *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* adlı eseri ile Adalet Ağaoğlu'nun *Kozalar* oyununu hediye eder. Romanda ayrıca Sait Faik'in *Tüneldeki Çocuk* adlı öykü kitabının Pınar tarafından beğenildiği ifade edilmiştir. Emrah, sahaf olan dayısından getirttiği Aziz Nesin'in *Bu Yurdu Bize Verenler* ve *Borçlu Olduklarımız* adlı kitaplarını Pınar'a verir.

Genç kahramanın okuduklarına dair çözümlemeler yapması, *Gençlik Çıkmazı* romanında Naci'nin, ortaokul arkadaşı Nejat'ın kirayla verdiği romanları okurken kendi yorumlarını da aktarması aracılığıyla okura sunulur. Sevenlerin birbirlerine bir hiç uğruna naz yaptığı, gururlarının sevgilerini dile getirmelerine engel olduğu, son nefeste söylenen sevgileri işleyen romanlarda erkek kahramanın mesleğiyle ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamaması Naci'yi şaşırtır. Yoksulluk temalı romanların, yoksulluk çekmemiş yazarlar tarafından kaleme alındığını, yoksulluğu bilmeyen bu yazarların sadece acıklı sözler edip yoksul görüntüler çizdiklerini ama kahramanlarını sahici kılamadıklarını

belirten Naci, romanlarda yansıtılanın aksine yoksulluk içinde yaşayanların hep ağlamadıklarını, yoksulluklarından yakınmadıklarını, mutlu olanlarının da var olduğunu ifade eder. Naci, Sait Faik'i ise severek okur. Otobiyografik bir özellik gösteren romanda Sait Faik'in üslubunu anımsatan bir dil kullanılmıştır.

Kitap okumanın yararlarına özgün değerlendirmelerle yer veren *Gençlik Yarası* romanında başkahraman Nilüfer, açık denizleri keşfetmenin en iyi yolunun kitap okumak olduğunu düşünür, başkalarının 'alaycı dünyanın' alkışladığı moda davranışlarda ustalaşmasına karşın kendisinin çok kitap okuması sayesinde düşünce üretmekte ustalaştığını belirtir.

Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag'da kitapçıları dolaşırken Safiye, Kafka'nın kitaplarını anlayıp anlayamayacağını soran Dilek'e, "Sen önce kendi yazarlarımızı oku!" cevabını verir.

Roman kahramanı tarafından okunan kitabın içeriğine dair bilgi veren romanlardan biri de *Kapanmayan Yara*'dır. Söz konusu romanda başkahraman Mete, Nuri Pakdil'in bir kitabında Kutsal Kitap'tan uzaklaşmanın insanın iç örgütünü kurmasını engelleyeceğini, cinayetlerin kökeninde Kutsal Kitap'tan uzaklaşma olduğunu, intiharın da bir cinayet olduğunu vb. okur.

Kent Düşleri romanında Ege Bölgesi'nin en eski yerleşim yerlerinden biri olan Tire'den büyük kente göçmüş olan Engin, yaşadıkları ilçeyi arkadaşlarının tanımaları için onlara Munis Armağan'ın son kitaplarını okumalarını önermek ister.

Bir eseri okumak ile onun filme uyarlanması arasında yapılan bir kıyaslamaya yer veren *Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan'ın Yükselişi* romanında Arda, yaşadıklarını James Bond filmleriyle özdeşleştirirken Doktor Leonid, gençlerin başından geçen olayların kendisine James Bond romanlarını hatırlattığını söyler ve kitaplara karşı filmlerin ön plana çıkarılmasını eleştirir. Kitap okuma alışkanlığını Doktor Leonid sayesinde edinmiş olan Arda, ona kitapların önemini anlamaya başladığını söyler. Arda, aşk romanlarını iğrenç bulur, bu tarz romanları okuyan liseli erkeklerin karizmayı çizdireceklerini düşünür ve *Zaman Makinesi* adlı bir bilim kurgu romanı okumayı tercih eder.

Kitap hediye etme de eserlerde sıkça karşılaşılan bir durumdur. *Mavi Hayal Pembe Düş* romanında da gençler kitap okur ve birbirlerine kitap hediye ederler. Duygu'nun doğum gününde arkadaşları ona *Tavuk Suyuna Çorba* serisinden *Gençlerin Yüreğini*

Isıtacak Öyküler'i, Cüneyt Suavi'den *Hayatın İçinden*'i, Ayşe Kulin'den *Sevdalinka*'yı, anneannesi ise bir tefsir kitabı hediye eder. Duygu'nun annesi kızına kitap okumayı hiçbir zaman bırakmamasını öğütler, okuduğu *Angela'nın Külleri*'nin İrlanda'yı anlattığını, Avrupa'nın şaşaalı olmayan yüzünü, zorluklarını, çaresizliklerini yansıttığını söyler. Duygu, anneannesi tarafından rahmetlinin kalemine yetişen olmadı, sözleriyle övülen Samiha Ayverdi'nin eserlerini okumak ister. Genç kahramanlardan Biricik'in kitaplığında ise *Anneler ve Kızları, Paramız Yoksa da Haysiyetimiz Var, İnsan İlişkilerinde En Etkili Davranışlar, Monte Kristo, İnsancıklar* gibi kitaplar vardır.

Mine Kızlar Yurdunda romanında Mine, Yavuz Bülent Bakiler'in edebiyatımızdaki anne şiirlerinden oluşturduğu seçkiyi okur.

Sekizinci Renk adlı romanda lise öğrencisi olan Alp, tam bir kitap kurdudur. *Fareler ve İnsanlar*'ı, *Sardalya Sokağı*'nı, *Cennetin Doğusu*'nu, *Gazap Üzümleri*'ni, Tolstoy'un eserlerini ve Fransız klasiklerinden birçok eseri okumuştur. Başkahraman Ela da annesi sayesinde kitap okuma alışkanlığı kazanmıştır. Ela, Alp ile yaptığı kitap sohbetlerinde onun Luigi Pirandello'nun, Selma Lagerlöf'ün, Hans Fallada'nın, Unamuno'nun eserlerini de bildiğini görür. Teneffüslerde kitaplar üzerine konuşan iki genç, James Joyce'un *Ulysses* adlı eserini birlikte okumaya başlar.

Açıklamalardan da anlaşılabileceği gibi eserlerde genç kahramanların kitap okumayı sevmeleri, örnek bir davranış olarak okuyucuya sunulmuştur. Kahramanlar, Türk ve dünya edebiyatının klasik sayılan eserlerinin yanı sıra psikoloji, felsefe vb. ile ilgili de kitaplar okumaktadırlar. Okunan bazı kitapların; arkadaş, öğretmen, aile üyelerinin tavsiye ettiği kitaplar olduğu görülmekte, kitap hediyeleşmeleri de dikkati çekmektedir. Kahramanlar, okuduklarından notlar alırlar, arkadaşları ile okuduklarını paylaşırlar. Bunların yanı sıra eserlerde, kitap okumanın yararlarına da vurgu yapılarak bu eylemin teşvik edildiği görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLİM KURGU, FANTASTİK, KORKU VE POLİSİYE

3.1. BİLİM KURGU

Bilim ve teknoloji temeline dayanan bilim kurgu eserleri, mevcut teknik gelişmelerin hayal gücüyle geliştirilmesi aracılığıyla var olması mümkün olabilecek bir gelecek tasarımı sunar. Hâlihazırdaki sorunlara çözüm bulma ve dünyanın muhtemel tehlikelere karşı korunması düşüncesi daha iyi, daha gelişmiş geleceklerin kurgulanmasını getirir.

"Science fiction" ifadesini "bilim kurgu" olarak dilimize kazandıran ve bu türde eserler kaleme alan Orhan Duru, bilim kurgusal konuları şu şekilde gruplandırır:

1. Uzay gezileri, zaman içinde yer değiştirme ya da zaman içinde geziler, başka boyutlarda ya da koşut evrenlerde geziler.
2. Başka yıldızlardan gelen akıllı ya da akılsız yaratıklar, uzay canavarlarıyla karşılaşma.
3. Dünyanın gelecekteki tarihi ya da varsayımlı tarih, dünyanın sonu.
4. Olağanüstü buluşların yarattığı durumlar. Robotlar, telepati ve duyular üstü algılama.
5. Ütopyalar, kurgusal dünyalar. [527]

Bilim kurgu eserleri, gelecek tasarımı yapan ütopyalardan eğitimden sanata, giyim kuşam tarzından ideallere kadar toplum hayatının hemen hemen bütününü dizayn etme endişesi taşımaması ve bilimin sunduğu olanakların, teknik gelişmelerin belirleyici etkisi bakımından farklılıklar gösterir. Distopik eserlerde ise istenilmeyen, arzu edilmeyen dünyalar kurgulanır. Örneğin George Orwell'ın *1984*'ü bir korku ütopyası, distopik bir eser olarak değerlendirilir.

Steinmetz, fantastik ve bilim kurguyu kıyaslarken birincisinin ikincisine göre daha az genelleştirici, gizemle daha senli benli olduğunu, olağanüstü ve garip olayları yeni fizik yasalarıyla, yeni teknik şemalarla açıklamadığını ifade eder ve Jean Gattegno'nun fantastiğin geçmişe ve korkuya dönük olmasına karşın bilim kurgunun geleceğin

[527]Gökhan Reyhanoğulları, "Türk Edebiyatının İlk Bilim Kurgu Öyküleri ve Orhan Duru", *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012, *p.* 2183-2197 (Orhan Duru, "Science Fiction Sözcüğüne Türkçe Bir Karşılık Arama Denemesi", *Türk Dili*, *S.* 256, 1973, *ss.* 332-340'dan naklen.)

gizemlerini aramaya yönelik bir iyimserlikten doğduğuna dair değerlendirmesini aktarır.[528]

Biyolojik ve yapay kısımları olan sibernetik organizma kısacası siborglar, organik malzemeden yapılmış yapay insan, insansı gibi anlamlara gelen androidler, robotlar, genetiği değiştirilmiş organizmalar, düşünen makineler, uzay araçları, ışık hızı üzerinde seyahatler vb. bilim kurgu romanlarında öne çıkan ögelerdir. Araştırmacılar; dokunmatik panel, touch panel, operatör panel gibi otomasyon sistemleri ile kullanıcı arasında etkileşimi sağlayan ünite ya da yazılım bütünü olarak açıklanabilecek insan makine arayüzlerinin edebiyat alanında 19. *yy.* sonrasında yaygınlaştığını belirtmektedirler. [529]

Bilim kurgu romanları teknolojik gelişmelerden, bilimin verilerinden ilham almakla beraber bilime de ilham olabilmektedir. Bu durumun en bilindik örneği aya yolculuğun yapılmasından neredeyse yüz yıl önce Jules Verne tarafından bu bilimsel gelişmenin romanının yazılmasıdır. Bilim kurgu edebiyatının bilime ilham olması araştırmacılar tarafından ayrıca şu örneklerle açıklanmıştır:

Bilim kurgu edebiyatının ürünü olan ve daha sonra da dizi film hâline getirilen Uzay Yolu'nda görme özürlü mühendisi oynayan Geordi La Forge'nin kullandığı V.I.S.O.R. (Visual İnstrument and Sensory Organ Replacement) adlı cihaz, günümüz bilim insanında bir fikir oluşturmuş dolayısıyla birçok görme engellinin umut ışığı olmuştur. Bu cihaz doğrudan karakterin beyniyle etkileşime girerek elektromanyetik spektrumda, kızıl ötesi ışıkta, normal ışıkta ve ultraviyole ışıkta görmesini sağlamaktadır. Yıllar sonra bu fikirden yola çıkan Amerikalı bilim insanı Dr. William Dobella Haziran 2002 tarihi itibariyle bir yapay göz geliştirmiştir. Bu yapay göz, normal gözün görüntüyü oluşturma prensibine göre çalışmaktadır. (...) C. L. Moore'un 1944'te yayımlanan No Woman Born adlı romanında, bir yangında trajik bir şekilde ölen Deidre'nin sadece beyni yangından kurtarılabilmiş ve tüm vücudu makine parçalarıyla yenilenerek beyni organik, vücudu mekanik bir insansı yaratılmıştır. Yani bir manada beyni ile makinelere sadece kablo bağlantıları ile hükmeden bir karakter var edilmiştir. Aynı kavram üzerine gerçek bir bilimsel çalışma 1970'lerde yapılmış ve saldırgan boğaların beynine yerleştirilen nöroçiplerle beyin kontrolü sağlanarak düşünce dünyasında elektronik bir arayüz oluşturulmuştur. (...) Martin Caidin'in 1972 tarihinde yazdığı Siborg isimli romanı vücudunun hasarlı parçaları mekanik parçalarla değiştirilmiş bir adamın hikâyesini anlatmaktadır. Bu roman 1973 yılında da Altı Milyon Dolarlık Adam adında bir dizi olarak ekranlara yansımıştır. Bu romanda ve filmde işlenen konu, daha sonraları bilim dünyasında da kendisine yer bulmuş ve belki de bu sayede insanlık tarihi ampute insan bacaklarının yerine kullanılan C-Leg sistemi gibi sistemlerle tanışmıştır. C-Leg,

[528]Jean-Luc Steinmetz, *Fantastik Edebiyat*, (*Çev.* Hasan Fehmi Nemli), Dost *Yay.*, Ankara 2006, *s.* 14.
[529]Ayşegül Yarpuzlu, Çağrı Kemal Acuner, "Sağlık Eğitiminde Engellilik Teması ve Yarı İnsan, Yarı Makine Karakterler", *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006)*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 203, (Yayıma Hazırlayan: Sedat Sever), Ankara *Ü* Basımevi, Ankara 2007, *s.* 145.

içerisinde bir mikroçip bulunan insan bacağı benzeridir. Barındırdığı teknoloji kişinin yürüme hızını öğrenerek ona uygun hareket etmeye programlanmıştır. Bu örnek ilk gerçek siborg kuşağıdır.[530]

Seda Uyanık, *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fennî Edebiyat* adlı kitabında bahsi geçen tür bağlamında Ahmet Mithat Efendi'nin *Fennî Bir Roman yahut Amerika Doktorları*, Molla Davudzâde Mustafa Nazım'ın *Rüyada Terakki ve Medeniyet-i İslamiyye-i Rü'yet*, Celal Nuri İleri'nin *Tarih-i İstikbal*, Yahya Kemal Beyatlı'nın *Çamlar Altında Musahabe*, Hasan Ruşenî Barkın'ın *Ruşenî'nin Rüyası-Müslümanların Megali İdeası Gaye-i Hayâliyesi*, Refik Halit Karay'ın *Hülya Bu Ya*, Abdülhak Hamit Tarhan'ın *Arzîler*, Behlül Dânâ'nın *Makineli Kafa* adlı eserlerine dikkat çekmiştir.[531]

2000 sonrası gençlik romanlarında bilim kurgu önemli bir yer işgal eder. Teknolojinin baş döndürücü bir hızla geliştiği bir çağda dünyaya gelen Z kuşağı için teknolojik cihazlar hayatın olmazsa olmaz, en doğal parçalarıdır. Sanal dünya bu kuşağın, var olabildiği ikinci bir dünyadır. Neredeyse teknoloji bağımlısı olan milenyum kuşağı, bilim kurgu romanlarına da ilgi göstermektedir. Bu türde romanlar kaleme alan yazarlar, bir yandan gençleri ilgi duydukları bir dünya ile buluşturarak onların beklentilerine cevap verirken öte yandan onlara bilimsel düşünmenin ilkelerini sezdirmeye, bilim sevgisini kazandırmaya ve onlarda bilimin kötüye kullanılmasının önüne geçecek bir bilinç oluşturmaya çalışmışlardır.

Bilgin Adalı'nın *Çatakhöyük Öyküleri 1-Dünyamızın İlk Şafağı, Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları, Çatalhöyük Öyküleri 3-Bolluk ve Savaş* adlı eserleri, kapaklarında bilim kurgu ifadesi bulunsa da şimdinin ötesindeki bir geleceği kurgulamaması dolayısıyla bilim kurgu romanı olarak değil, tarihî bilim romanı ya da tarihî bilimsel roman olarak incelenebilir.[532] Mezkûr eserlerde dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri ve insanlık tarihinin ilk kenti olarak kabul edilen dokuz bin yıllık bir tarihe sahip olan Çatalhöyük'te uygarlığın yolunu açan buluşların, nasıl ve kimler tarafından gerçekleştirildiği; gençlerde gözlem yapma, düşünme, ihtiyaçlara cevap verebilecek araç gereç üretme sevgisi oluşturacak şekilde kurgulanmıştır. Mezolitik Çağ, Neolitik Çağ ve Tunç Çağ'ına atfedilen tarıma geçiş, yabani sığır, keçi, koyun, at gibi

[530]Yarpuzlu, Acuner, *ss.* 145-146.
[531]Seda Uyanık, *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fennî Edebiyat*, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2013.
[532]Nuran Özlük, bilim kurgu ibaresi yerine bilim romanı ya da bilimsel roman denilmesini önerir. *Bkz.* Nuran Özlük, *Türk Edebiyatında Fantastik Roman*, Hiperlink *Yay.*, İstanbul 2011.

hayvanların evcilleştirilmesi, besinlerin toplanması, depolanması ve pişirilmesine yarayan çanak çömleklerin yapımı, bakır bıçakların üretilmesi, kağnı biçiminde dört tekerlekli arabanın yapılması gibi belli süreçleri gerektiren buluşların başkahraman Ningur'a mal edilmesi romanların inandırıcılığını zayıflatmıştır. Bununla birlikte yaşam koşullarını kolaylaştırmak ve zorlukların üstesinden gelmek amacıyla gerçekleştirilen bu yeniliklerin, aklını kullanan bir gencin sınırlarını aştığı, mantık dışı olduğu söylenemez. Ningur, sorunları çözmeye ve üretmeye odaklandığı için karşılaştığı olay, durum ve nesnelere farklı bir gözle bakar ve onlarla zihnindeki sorunu ilintilendirir. Ningur'un gizli bir gücü olduğunu söyleyen bir kişiye Bilgin Amca, onun gizil gücünün zekâsı, duyduğu, gördüğü, yaşadığı her şeyden bir sonuç çıkarabilmesi, bulduklarını birleştirip yeni şeyler düşünebilmesi, yeni şeyler üretebilmesi olduğunu söyler. Yazar, Ningur'un dört tekerlekli araba yapmasının ardından anlatıya dâhil olarak okuyucuyla irtibata geçer ve *"Kim bilir, belki içinizden biri suyla ya da havayla çalışan bir araba icat eder. O zaman ben de oturup onun öyküsünü yazarım."*[533] diyerek gerçek dünyadaki gençleri buluş yapmaya, var olan araç gereçleri daha gelişmiş ve daha işlevsel bir hâle getirmeye yöneltir.

Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları'nda, *"Doğa, burayı verimli topraklarla donatmış."*[534]cümlesinde aklı ve iradesi olmayan edilgen bir varlığa bu eylemin atfedilmesi romanın mantıki dokusunda bir çelişkiye yol açmıştır.

Bilimin insanlığın yararına kullanılması ile kötüye kullanılarak dünyayı ve insanlığı felaketlere sürüklemesi temel çatışması etrafında şekillenen *GDO Ülkesi* adlı romanda dünyanın kuraklık, çölleşme, buzulların erimesi, denizlerin yükselmesi, düzensiz yağışlar, su baskınları, depremler ile sarsıldığı bir dönemde başta Profesör Çinta ve Profesör Kanga olmak üzere bir grup bilim adamı Genetik Araştırma Merkezinde yaptıkları çalışmalar sonucunda ülkelerinde uzaydan bile görülebilecek yeşil alanlar oluşturmayı başarmışlar, olgunlaştıkları zaman üç karpuz büyüklüğünde olacak domatesler, içlerinde en az yüz kilo sıvı barındıran yer bitkisine dönüştürülmüş Hindistan cevizleri, insan boyuna ulaşan tanelere sahip cevizler, yüz elli, iki yüz kiloluk karpuzlar, her biri yedi sekiz kilo gelen patatesler yetiştirmişlerdir. Bitki genleri üzerinde yapılan değişikliklerle havadaki ve topraktaki nemden yararlanarak kuraklığa dayanabilen ve susuzluğa da çare olabilecek birçok *GDO* (Genetiği Değiştirilmiş Organizma)

[533]Adalı, *Dünyamızın İlk Şafağı*, s. 48.
[534]Adalı, *Ateşin Çocukları*, s. 9.

üretmişlerdir. Bunu, bir kayanın arasında ya da bir taşın üzerinde varlığını sürdüren kapari (kebere, gebreotu) gibi bitkilerden alınan genlerle sağlamışlardır. Genetik Araştırma Merkezinde türler arası gen naklinde buluşları olan bilim adamları, son iki yılda Devlet Başkanı Karu tarafından özel görevle alınmakta ve bir daha izlerine rastlanmamaktadır. Başkan Karu, *GDO* çalışmaları ile dünyada bir üstünlük kurmayı ve ülkesine tehdit olarak gördüğü komşuları başta olmak üzere birçok ülkeyi denetim altına almayı amaçlamaktadır. Profesör Çinta "*Biz bugüne dek dünyada barışın simgesi bir ülke olduk. Bilimdeki öncülüğümüzü de buna borçluyuz. (...) Bilim insanlık içindir. Onu kötüye kullanmak hem bilime hem de insanlığa ihanettir.*"[535] diyerek Devlet Başkanı Karu'ya karşı çıkar. Buna rağmen Profesör Çinta ve Profesör Kanga da özel görevle alınıp Uçurum Vadisi'ne götürülürler. Çinta; *çamaşır, tıraş makinesi, takım elbise, kravat, elektrikli fener, askı, abajur, cezve, ayakkabı, iş önlüğü* istediği kâğıdı eşine gönderir. Yazdığı bu kelimelerin sırasıyla 1, 2, 3, 4. harfleri okunduğunda ortaya "Çık ve Savaş" mesajı çıkmaktadır. Devlet Başkanı Karu'nun kendisini özel görevle alabileceğini öngördüğü için eşi ile daha önce bir şifreleme oluşturmuşlardır. Maray, oğluyla beraber ülkeden ayrılabilmek için çeşitli incelemeler yapmak amacıyla *GDO* ülkesine gelmiş olan Dünya Çevre Birliği'nin yatına sığınır. Yatın ülkeden çıkışının zorbaca engellenmeye çalışılması sonucu *BM* hukukçuları devreye girer. Devlet Başkanı Karu, dünyanın şimşeklerini üzerine çekmemek için boyun eğmek zorunda kalır. Çinta ve Kanga, Uçurumlar Vadisi'nde üretilmiş olan *GDO*'ları görünce insanlık adına dehşete kapılırlar. Çıplak gözle görülmesi oldukça zor olan uyku sinekleri, yeryüzündeki birkaç sineğin niteliklerini birlikte taşımaktadır. Ömürleri 12 saat olup ısırdıkları canlıların 12 saatlik bir uykuya dalmalarına sebep olurlar. Güvenlik önlemi olarak yeniden üremeleri genetik olarak olanaksız hâle getirilmiştir. Çöl askerleri ise derilerindeki nem sayesinde çöl sıcaklarının etkisini en az oranda hissetmekte, hücre yenileme gücüyle de birçok yaralanmadan fazla etkilenmeyerek yaşamlarını sürdürebilmektedir. Buzul askerleri, her tabakasında üç kat yağ bulunan üç kat deri ile kaplanmıştır. Soğuk ülkelerde, tundralarda savaşmak üzere tasarlanmışlardır. Mini çelikçene dobermanlar, fare kadar olup gelincik, sansar gibi bazı hayvan genlerinin aktarımı ile oluşturulmuşlardır. Canlıların atardamarlarına dişlerini geçirip kanlarını emerek onları öldürürler. Onları durdurmanın tek yolu ise kanla ya da etle doymalarını sağlamaktır. Hızlı uçan kuş ve yırtıcı kuş genlerinin insan genleri ile

[535]Yurttaş, *GDO Ülkesi*, s. 20-21.

birleştirilmesi yoluyla da yarı insan yarı kuş olan atmaca/kartal askerler üretilmiştir. Karu, Profesör Çinta ve Kanga'dan atmaca askerleri ve mini çelikçene dobermanları hızlıca çoğaltmalarını ister. Çinta ve Kanga, okul arkadaşları olan Karu'yu bu insanlık dışı emellerinden vazgeçiremeyeceklerini anlayınca onun isteği doğrultusunda çalışmalar yapıyor gibi görünüp gizlice bu canavarları nasıl etkisiz hâle getirebileceklerini araştırırlar.

Uzay Gözlem İstasyonu'nun genç mühendislerinden Şaro, XPO uydusundan on yıl arayla çekilmiş iki fotoğraf arasında büyük bir fark olduğunu görür. *GDO* ülkesinde on yıl önceki fotoğrafta Uçurumlar Vadisi görünürken sonrasındaki fotoğrafta görünmemektedir. Uçurumlar Vadisi'ni radarlardan ve elektromanyetik esasa dayalı çekimlerden, çeşitli gözetleme araçlarından korumak için birçok perdeleme yapılmıştır. Okaliptüslerin ve akasyaların genlerini biraz değiştirerek sık ve geniş yapraklı olmaları ve on kat büyüyebilmeleri sağlanmıştır. Uçurumlar Vadisi'nde 250 metreden 400 metreye kadar uzayabilen ağaçlar vardır. Araçların üzeri ise toprakla kaplanmıştır. Uzay Gözlem İstasyonu; kızılötesi, lazer ve röntgen ışınlarının ortak kullanımıyla elde edilen görüntülerde ise Uçurumlar Vadisi'nde bir hareketlilik olduğunu tespit eder. Dünya Barış Örgütü, ülkede inceleme yapmayı talep ederken Uluslararası Bilim Kurulu da kayıp bilim insanlarının nerede ve nasıl olduklarının açıklanmasını ister. Karu, zamanın aleyhine işlediğini düşünerek hemen nükleer bomba çalışmaları yaptığını ileri sürdüğü Küçük Komşu ve ona uranyum satan Kirya'ya bu faaliyetlerine son vermeleri konusunda ültimatom verir. Bu ültimatom, söz konusu ülkeler tarafından reddedilince Karu, Atmaca Harekâtı'nı başlatır. İki ülkede milyonlarca insan, uyku sineklerinin saldırısına uğrar. Yüksek koruma altındaki Başkanlık Sarayı, Parlamento Binası, Genelkurmay Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı gibi önemli yerlere uyku sinekleri sirayet edememiştir ancak en kuru yerlerde bile kökleriyle ihtiyaçları olan besini bulup bitki gelişim düzenleyicileri sayesinde hızla büyüme ve uzama kapasitesine sahip olan saldırgan sarmaşıklar bu yerleri de kaplamıştır. İnsanlar, mücadele azmini elden bırakmayarak saldırgan sarmaşıkların altında evlerden evlere, sokaklardan caddelere ve meydanlara ulaşan tüneller oluşturmaya başlarlar. Dünya Barış Örgütünün bir ajanı olan Mar, *GDO* ülkesinin radar sistemini yeni bir buluş sayesinde aşarak Çinta ve Kanga'yı kurtarmayı başarır. Kirya'da ise iki askeri öldürmüş olan bir mini çelikçene doberman yakalanıp incelenmek üzere Uluslararası Bilim Kuruluna gönderilmiştir. Çinta, alzheimer hastalığına neden olan tau proteinini

üreterek bu canavarın beyin hücrelerini çökertmeyi hedefler ve bunu başarır. Diğer mini çelikçene dobermanların etkisiz hâle getirilmesi için tau proteini yüklü etler ve mezbahalardan toplanan kanlar, deri keseler içinde saldırıya uğrayan ülkelere bırakılır. Çinta, diğer hayvanların zarar görmemesi için sadece bu küçük canavarları etkisiz hâle getirecek bir formül geliştirmiştir. *UBK* (Uluslararası Bilim Kurulu) laboratuvarlarında anti-*BGD*'lerin üretilmesi ile de saldırgan sarmaşıkların hızla küçülmesi sağlanır. BM Ortak Gücü, Küçük Komşu ve Kirya orduları, Karu'nun bomba yükleyip gönderdiği yüzlerce atmacayı vücut ısısına ayarlı radarlarla saptayıp yok eder. Çöl ve buzul askerleri ise şaşırtılarak üzerlerindeki mermilerin tamamını kullanmaları ardından yakalanırlar. *BM* Ortak Gücü, *GDO* ülkesinin ordusundan önce saldırıya uğrayan ülkelerde konuşlanır ve *GDO* Ordusu kısa sürede bozguna uğrar. Uçurumlar Vadisi yoğun bir bombardımana tutulur. Bilimi kötüye kullanan bilim insanlarından Kilinga, iri bir doberman tarafından parçalanır, Sabata ülkeden kaçar. Karu ise intihar eder. Savaşın en zor anlarında genç kahraman Sunda'nın söylediği "Yeryüzünü kazanmak zorundayız." cümlesi gazetelere manşet olur ve zihinlerde yer eder. Çinta, siyasetin hiçbir zaman bilimin ve insancıl amaçların önüne geçemeyeceği bir düzen kurmayı ve bu düzende bilim insanlarının, toplumları yönlendirme ve denetlemede etkin görevler almaları gerektiğini halka açıklar.

Hüseyin Yurttaş'ın *GDO Ülkesi* adlı romanının devamı olan *Robotlar Ülkesi* adlı roman da bilimin gerçek amacından saptırılarak kötüye kullanılması ile bilimin ancak ve ancak insanlığın yararına kullanılması için mücadele edilmesi temel çatışması ekseninde şekillenmiştir. 15 milyon nüfusa sahip Muranga, son zamanlarda Çin'in üretimini bile geride bırakarak birçok alanda büyük bir üretim gücüne erişmiş, dünya pazarının bir numarası olmuştur. Bu üstünlüğü sanayi casusluğu, hırsızlığı yaparak bilim, bilgi, buluş ve teknolojileri kopyalayıp biraz daha geliştirerek elde etmiştir. Kök hücre çalışmaları, klonlama yöntemleri ve genlerle oynama sonucunda genetiği değiştirilmiş yapay insanlar üretmişlerdir. Cinsiyetsiz olan bu *GDO* İnsanlar doğumlarından sonra 10 yıl içinde erişkin bir insan hâline gelmekte, 25 yıl günde 12 saat çalışıp 35 yaşında ölmektedirler. Enselerinde deri altına yerleştirilmiş bir "chip" ile yönetilmekte olup çok az uyku ve besinle yetinecek şekilde tasarlanmışlar, sadece çalışmak için elverişli hâle getirilmişlerdir. Madenlerde çalışan *GDO* İnsanların tenleri hafif yeşille karışık mavidir, fosforlu ve şeffaftır. Bu küçümen insanların sayısı, robotların sayısından çok daha fazladır. Muranga Başkanı ve bazı bilim adamları, insanları robotlaştırıp köleleştirmek

suretiyle bilimi kötüye kullanmışlardır. Bazı araştırmacılar, Dünya Ticaret Örgütü ve *UBK*, Muranga'da ürünlerin dünya fiyatlarının beşte birine satılıyor olmasının sadece mekatronik robotların üretime katkısıyla açıklanmayacağını belirtirler. Uzay Gözlem İstasyonu, *UBK*, dev iletişim şirketleri, genç gazeteciler, bilim adamları ve bazı ajanların çabaları ve Sabata'nın itirafları sonucu gerçekler açığa çıkar. *BM* Ortak Gücü zaman kaybetmeksizin karadan ve denizden Muranga'yı kuşatır. Muranga çok iyi planlanmış bir askerî harekâtla tümüyle ele geçirilmek üzereyken ülkenin tek silah fabrikası ve en büyük cephaneliğinde sorunlar yaşanır. Bu alanlarda şifre sistemleri çok katmanlı olduğu için çözülememiştir, her koşulda bulundukları yeri korumak ve savunmak üzere güdümlenmiş olan *GDO* İnsanların "Teslim olun!" çağrılarına uymaları mümkün değildir. *BM* Ortak Gücü komutanları, gördükleri tüm canlılara kurulu birer makine gibi ateş eden bu *GDO* askerleri öldürmeden, onların cephanelerini bitirmelerini beklemek isteseler de cephanenin bitmeyeceğini görerek saldırıya geçerler. Kalan az sayıdaki *GDO* askerin ortadan kaybolmasından kısa süre sonra kulakları sağır eden, gözleri kör eden çok büyük patlamalar olur. Bu kez de köleleştirilmiş bu insanlar intihar savunmasına programlanarak ölüme sürüklenmişlerdir. Muranga Başkanı Siran'ın diğer *GDO* İnsanları, *GDO* askerlere çevirmesine fırsat vermeden baskın yapılarak büyük bir tehlike önlenir. Siran ve arkadaşları teslim olurlar. Pedra'nın tespiti sayesinde beş yüz bin *GDO* İnsan'ın kayıp olduğu görülür. İş Dağıtım Müdürü'nün sorgulanması acı ve insanlık dışı bir gerçeği daha ortaya çıkarır. Beş yüz bin *GDO* İnsan, yüksek dereceli yöneticilere, subaylara ve zenginlere hizmetçi olarak verilmiştir. Bilim insanları, ülkede mevcut olan yaklaşık sekiz milyon *GDO* İnsan'ın başka bir ifadeyle insan gibi yaşama hakları doğuştan ellerinden alınarak çağdaş köle hâline getirilmiş yapay insanların beyinlerindeki "chip"leri çıkarıp genleriyle yeniden oynayarak onların normal bir insan olarak yaşamlarına devam etmelerini sağlamayı hedeflerler. *GDO* hayvanların ne olacağı ise insanlar tarafından tüketilmeleri tehlike arz edeceğinden tartışılmaya devam etmektedir.

Var olmak-yok olmak, tahrip etmek-onarmak, mevcut olan-ideal olan, olumlu enerji-olumsuz enerji, şeytan-insan, savaş-barış çatışmaları üzerine kurulan *Kıyamet Çiçekleri* adlı romanda kıyamet felaketlerini, Yaradan tarafından görevlendirilmiş Fukular ve Yenicanlar yardımıyla aşan insanların, unuttukları gizil ve kutsal enerjilerini açığa çıkarıp 'bilinç ışıması'na ulaşmaları, bu şekilde kendilerine verilmiş olan değere ve öze kavuşarak 'Yeni İnsan' olma süreçleri işlenmiştir. Yakan, yıkan, kıskanan, öldüren

insan profilinden duyulan memnuniyetsizliğe karşın seven, gönül birliği yapan insana duyulan özlem ve üstün insan ideali, romanı bir yandan evrensel, ilahi, yüce okumalara açarken öte yandan mevcut dünya düzenindeki yanlış işleyişlerin düzeltilmesi ve sorunların çözümü adına bir duyarlılık ve bilinç oluşturma işlevini/niyetini duyumsatır. *"Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen / Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen"* ve *"Bir şûlesi var ki şem'-i cânın / Fânûsuna sığmaz âsumânın"* diyen Şeyh Galip'in sesini bilim kurgu ve fantastiğin dünyasında duymak, okuyucuya çağlar, türler değişse de değişmeyen bir algıyı, insan için, insana yakışan ve insandan yana olan bir hassasiyeti hissettirir.

Fantastik unsurlar ve bilim kurgu ögeleriyle örülen romanın başlangıç durumunu Sagmana'da yapılan bir kazıda bulunan kayıp kıyamet taşının milyonlarca yıl önce nasıl oluştuğunu yansıtan gizemli ve gerilimli bir atmosfer oluşturur. 21. yüzyılda ortaya çıkan bu taşın fotoğraflarının dört ajan tarafından çekildiğini gören Yenican'ın geriye dönüş tekniğiyle nasıl ortaya çıktığının, olağan dışı görüntüsünün ve kayıpları bulma, depremleri, selleri önceden haber verme gibi özellikleri nedeniyle köy halkı tarafından 'Hak'tan duygulu' olarak algılanmasının, beş yaşında atlarla yarışacak derecede hızlı koşmasının okura aktarılması gizemi devam ettiren fantastik unsurlar olarak değerlendirilebilir. Kıyamet taşının üzerindeki yazıların ve çekilen fotoğraflardaki görüntülerin silinmesi, Yenican'ın birdenbire ortadan kaybolması merak unsurunu canlı tutar. *Hz.* Âdem ile *Hz.* Havva'nın var edildiği zamanda Yaradan'ın buyruğuyla gerçekleşen bir başkalaşım süreci sonucunda gizemli enerjilerle donatılmış Fukular, kapsül hâlinde bulunurlarken 21. yüzyılda on sekizi zombilerin yaşadığına inanılan Matuva Adası'nda, biri ise Kuzey Mezopotamya'da toprağı yarıp kıyamet kalkanı olmak üzere ortaya çıkmıştır. Fukuların olağanüstü güçlerinin kaynağı enselerindeki yumru ve omurgalarını kaplayan kılıfın oluşturduğu enerji sarmallarıdır. Hücre birleşimi sağlayarak insan görünümüne kavuşabilen Fukular, göksel enerjilerden yararlanabildikleri gibi uydulardan yayılan yapay titreşimleri dil loplarında analiz ederek akıl almaz nitelikte bilgiler edinebilirler. Fukular, dünyadaki beş büyük devletin olağanüstü bir gizlilik içinde kurdukları, dev bir kulağı andıran özel iletişim uydusu SMZ'nin titreşimlerini takip ederken kayıp kehanetleri içeren kıyamet taşı ile ilgili bilgelere ulaşırlar ve Mezopotamya'ya giderek kıyamet taşının çizimlerini görüntü olarak hücresel belleklerine kaydederler. İnsanların kehanetlere ulaşarak ruhsal ve zihinsel çöküntü yaşamalarını

engellemek amacıyla yazıtın yüzeyini soğuk enerji ile kaplarlar. Havaalanında Sagmana örenine gitmeyi hedefleyen yirmi kişilik bir yolcu grubunu Fuku hücreleriyle kuşatarak Yenican'a ulaşırlar, bedensel, zihinsel, ruhsal ve genetik yapısını taradıktan sonra Yenican'ın, Fuku bilincini geliştirerek onu Matuva Adası'na götürürler. Okuyucuda merak uyandıran olayların içyüzü bu öykülemelerle açığa kavuşturularak fantastik ortamdan uzaklaşılırken bilimsel dilin ağırlık kazanmasıyla roman, bilim kurgusal bir atmosfere bürünmüştür.

Fukular, SMZ gizli iletişim kanallarından İsveç ve İtalya'daki bir grup bilginin uzayda bir yaşam alanı oluşturmak amacıyla ödüllü yarışmalar düzenleyip dünya dâhilerini bir araya getirdiklerini, onların kopyalarını üretmek için casuslar aracılığıyla saç, ter, doku, tükürük, kan vb. örnekleri aldıklarını öğrenirler. Dâhi kopyaları, magma maddelerini incelemelerine rağmen onların formüllerini çözemezler, bu nedenle yeni gezegenin merkezinde doğal bir çekim çekirdeği oluşturmak için robotlar vasıtasıyla magmadan büyük parçalar koparmaya başlarlar. Fukular, dâhi kopyalarının bu çalışmalarının dünyada art arda depremlere yol açması nedeniyle hücre çözünümüyle uzaya açılarak gezegeni eklem yerlerinden ayırırlar ve parçalarının uzay boşluğuna savrulmasını sağlarlar. Gezegen projesiyle ilgili tüm aygıtları işlevsiz hâle getirip kopya dâhilerin ve projeyi yürüten bilim adamlarının beyinlerindeki bilgileri silerler. Kıyamet korkusu nedeniyle uzayda yeni bir yaşam alanı oluşturma projesini gerçekleştirme amacındaki İsveç Kralı'nın korku içerikli düşüncelerini ve kıyamet kehanetlerini anlatan kitaptaki bilgileri yok ederler. Fukular, Matuva Adası'na dönerek Fukuya ve Fukuyi adını verdikleri bebeklerden elde ettikleri kök hücreleri, zengin donanımlı bir bilgisayarı andıran dillerinin altında enselerinden çektikleri Fuku enerjisiyle kaynaştırırlar, oluşturdukları yeni hücreyi bebeklere aktarırlar. Fukular, bu iki bebeğin büyümesinin ardından onlardan insan ve Fuku özelliği taşıyan yeni bir canlı elde ederler. Bu Yenican'ın kök hücrelerinden klonlama yoluyla üçte bir insan, üçte iki Fuku özelliği taşıyan sekiz yüz doksan dokuz Yenican üretirler. Yenicanlar, Fukulardan zihinsel iletişimi, uzaydan yeryüzüne akan enerji kanallarını tanımayı ve ayrıştırmayı, hücre ayrışımını, hücre konumundayken belleklerinde bilgi biriktirme ve düşünce üretme yöntemini, dil loplarını değişik dillere kodlamayı, haberleşme ağlarından bilgi edinmeyi öğrenirler. Fukular ve Yenicanlar insanoğlunun denizleri kirletmesi sonucu ortaya çıkan deniz canavarlarını, insanlarda çevreyi koruma bilinci oluşturduktan sonra yok ederler.

SMZ gizli iletişim ağı aracılığıyla dünyadaki silah fabrikalarını tespit eden Fukular ve Yenicanlar ayrıştırdıkları soğuk enerji demetlerinden yararlanarak yakıcı, öldürücü, patlayıcı kimyasalları ve bu kimyasalları oluşturmakta kullanılan maddelerin bileşimini tahrip ederler. Fukular, SMZ merkezinde iletişim kurdukları devlet başkanlarına kirli havanın kimyasal maddelerin yapısının bozulmasına neden olduğu gibi yakında insanların bedensel kimyalarında da bozulmalara yol açacağı konusunda uyarılar yaparlar, havadaki kirleri yutarak yok edecek robotlar üretmelerini, ozon tabakasına zarar veren kimyasalları kullanmamalarını önerirler. Atmosferin altıncı katında ışın konumuna gelmeyi başaran arı ruhlardan aldıkları yardım ve önerilerle Fukular, atmosferin sekizinci katmanında hücre yoğunlaşmasına geçerek ozon atomlarını hücre zarlarına yapıştırıp ozon tabakasının tahrip olmuş bölümünde dönmeye başlayarak hücre zarlarından atomların kopmalarını, merkezkaç gücüyle kenarlara fırlamalarını sağlayıp tahrip olan bölümü onarırlar. Dünyanın depremlerle sarsılmasının sebebinin insanlardaki olumsuz enerjilerin toprağa sirayet etmesinin etkisiyle magmadaki eksi enerjinin artması olduğunu öğrenen Fukular, insanları kötü enerjilerden arınmaya, birbirlerini, dünyayı, doğayı sevmeye davet ederler. İnsanlar, olumsuz enerjilerden arındıkça bu sorun da çözülmeye başlar. Romanda bu bölüme kadar gerçekleşen tehlike ve zorlukların insanlar sebebiyle oluştuğuna dikkat çekilerek insanın kendi eliyle kendisini tehlikeye attığına, bindiği dalı kestiğine ve içsel zenginliğini kaybetmekte olduğuna işaret edilmektedir.

Fukular, dünyada bir kıyamet olayı başlamadan önce hücre çekirdeklerinde dayanılmaz bir yanma hissetmektedirler, yine böyle bir yanma sonrası arı ruhlardan dünyaya doğru büyük bir gök taşının gelmekte olduğunu öğrenirler. Yenicanlar, insan hücrelerinin nükleer silahların gücünü aşabilecek çok yoğun ve çok çeşitli gizli enerji içermekte olduğunu düşünürler. Fukular insanlardaki gizil güçlerin toplamını gök taşının atomlarındaki güçle oranlayarak ortaya çıkan sonuca göre insanların enerjilerinin gök taşının yönünü değiştirebileceğini öngörürler. Fukuların yönlendirmesiyle hücrelerindeki gizil güç kaynaklarının bilincine varıp onları daha etkin hâle getirmeye çalışan insanlar, gök taşının atmosferin üçüncü katmanına ulaşmasının ardından kendi etraflarında dönmeye başlarlar. Gök taşı, insan kaynaklı gizil enerjiden oluşan hortumla çarpışıp yön değiştirerek uzayın derinliklerine akar. Kısa bir süre sonra yanardağların art arda patlamasıyla yeniden kıyamet olayları belirmeye başlar. Yıllarca süren patlamalar sonucu havadaki kimyasal ve fiziksel dengenin bozulması, bazı bölgelerde buzulların erimesine

bazı bölgelerde de kuraklığın baş göstermesine neden olur. Dillerinin altını gizemli bir laboratuvar gibi kullanan Fukular açlık felaketiyle karşı karşıya kalan insanlara doygu kozaları hazırlayıp dev karıncaların, arıların, örümceklerin vb. yardımıyla kokonat kabuklarını bu besin kozalarıyla doldurarak kapsüller hâlinde insanlara ulaştırırlar. Kişilere özgü olacak, ilk kullanan insan ile kodlanacak olan doygu kozalarını insanlar günde bir kez dillerinin altına yerleştirerek beslenebileceklerdir. Kıyamet olaylarının sonuncusu kızılca kıyamet ise güneşte oluşacak patlamalar nedeniyle güneşin merkezindeki çekim gücünün değişime uğrayarak çevresindeki yıldız ve gezegenleri cehennemine çekmeye başlayacak olmasıdır. Durugörü durumunda dünyanın fırlatılmış bir top gibi hızla güneşe doğru gittiğini gören Fukular, bu kızılca kıyametten çocuk, genç ve yetişkinlerin bağışıklık enerjileri ile kurtulmanın mümkün olduğunu tespit ederler, çocuk ve gençlerin binalardan çıkarak bulundukları yerin en yüksek konumuna çıkmalarını, dünyanın güneş tarafından ateşe çekildiğini düşleyerek varlıklarını bu yok oluş tehlikesine karşı direnmeye koşullandırmalarını isterler. Yenican hücreleri ve arılar da çocuk ve gençlerin direnç enerjilerinin tetiklenmesine yardım eder. Direnç enerjisi taşıyan insan kaynaklı atomlar ile ruhsal enerji atomlarının bileşimleriyle oluşan yepyeni bir enerji türü dünyayı canlı bir kabuk gibi kaplar. Bu görünmez direnç kabuğu, dünyayı başta güneşin çekim gücü olmak üzere uzaydan gelecek tüm kötü ve yok edici güçlere karşı sonsuza dek koruyacaktır. Çocuk ve gençlerin direnç enerjilerinin kızılca kıyameti bertaraf etmesi, hemen hemen her çağda gençlere biçilmiş olan kurtarıcı rolüyle bağdaşmakta ve onlara bağlanan umudu ifade etmektedir.

Şeytan ile Yenicanların fantastik bir atmosferdeki mücadelelerinin sonucunda şeytanın varlığındaki lanetli ateş atomları patlamaya başlar ve umutsuz kalan şeytan kendi kendisini yok eder. ‘Bilinç ışıması gizil gücünü’ bütün insanlarda aynı anda gerçekleştirebilmek için her bir Yenican, hücre bölünmesi yoluyla dokuz yüz Yenican üretir. Bilinç ışıması yaşayan insanlar, zihinsel iletişimi başaracaklar, sınırsız bir sevgi, anlama ve anlatma özgürlüğüne kavuşacaklar, sır kapısını aralayacaklar, özledikleri ölümsüzlüğe erişeceklerdir. İnsanlar, vazifelerini tamamlayan Fukuların kendilerine veda etmelerinin ardından gün batımlarında gökyüzünde ışın demetlerinden oluşmuş göz kamaştırıcı çiçekler görürler. İnsanlar arasında yaşamak üzere dünyaya yayılan Yenicanlar gökyüzündeki çiçeklerin sayısının on sekiz olduğunu fark ederler ve Mezopotamyalı Fuku-Yenican’ın çok sevdiği Hörü’den kopamadığı için dünyada

kaldığını öğrenirler. Aylar sonra gökyüzündeki Kıyamet Çiçekleri, ışık seli hâlinde Matuva Adası'na akarlar, adanın üzerinde dönerek ışık topuna dönüşürler ve göğe yükselirler. İnsanlar, Kıyamet Çiçekleri'nin kaybolmaları karşısında kendilerini bir süre boşlukta hissetseler de bilinç ışıması ile aydınlandıkları için onların dünyadan ayrılmalarının doğal olduğuna kanaat getirirler, Kıyamet Çiçekleri'nin gelecekte Yeni İnsanlar tarafından keşfedilecek yepyeni bir dünyaya uçarak insan dostlarıyla buluşma gününü bekleyeceklerine dair varsayımlarının ardındaki giz perdesini ise bilinç ışımasının doruklarındayken açabileceklerdir.

Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan'ın Yükselişi romanında kitaplara yerleştirilen nano kristaller aracılığıyla okurların beyinlerinin etki altına alınarak okuduklarından bir şey anlamamalarına rağmen büyülenmişçesine belli kitapları almaya yöneltilmesi, bu konuda kullanılan bir yazarın gençlerden yardım istemesi ve söz konusu düzenin yok edilmesi çevresinde gelişen olaylar, çıkarları için hareket etmek-vicdanının sesini dinlemek, iyi-kötü vb. çatışmaları yansıtmaktadır. İki ay içerisinde kitaplarının satışı şaşırtıcı derecede artış gösteren Marzipan Geceyarısı'nın İmer Kolejine gelişi gençlerde büyük heyecan uyandırır. Marzipan, okulda kitaplarını imzalarken yazar ajanı olan Can Hıraş'ın telefon görüşmesi yapmak üzere biraz öteye gitmesini fırsat bilerek o an sıradaki öğrenci olan Arda'nın kitabına yardıma ihtiyacı olduğunu, kitaplarını okumaması gerektiğini, aksi takdirde kendisine yardımcı olamayacağını belirten bir not yazar. Arda, Semih ve Japon uyruklu Takaşi, www.altinciasal.com adresli site adına Marzipan ile göstermelik bir röportaj yaparak onun içinde bulunduğu tehlikenin ne olduğunu ve ona nasıl yardım edebileceklerini öğrenmek isterler ancak yazarın yalnız bırakılmaması dolayısıyla bunu gerçekleştiremezler. Semih, Marzipan ile görüşme yaptıkları binada ona tahsis edilen odanın kaçıncı katta olduğunu öğrenmek amacıyla keşfe çıktığı zaman Can Hıraş'ın Fu Mançu[536] gibi giyinmiş bir Çinli ile konuştuğunu görür ve edindiği bilgileri arkadaşlarıyla paylaşır. Arda, internette yaptığı araştırma sonucunda Can Hıraş'ın son beş yıldır yazar ajanlığı yaptığını, ilk dört yılda önemli bir başarısı olmadığını ancak Şangay Kültür Haftası'na katılmasının ardından anlaşmalı olduğu yazarların özellikle Marzipan Geceyarısı'nın kitap satışlarının tavan yaptığını, Marzipan'ın beş yıl önce basılmış ilk

[536]"Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan'ın Yükselişi İçin Yararlı Bilgiler" başlıklı bölümde Fu Mançu'nun İngiliz yazar Rohmer'in romanlarında batılılardan nefret eden Çinli karakter olduğu bilgisine yer verilmiştir.

kitabı *Kan Gölünün Gürültüsü*'nün iki ay öncesine kadar hemen hemen hiç satılmamış olmasına karşın bir anda satışlarının yükseldiğini, üç yıl önce basılan ve ancak beş bin adet satılan *Sadrazamın Sediri* kitabının ise son iki ayda on binden fazla satıldığını öğrenir. Arda ve Takaşi, bir gece vakti yangın merdiveninden çıkarak Marzipan'ın bulunduğu kata kimseye yakalanmadan gitmeyi başarırlar. Marzipan, asıl adının Mehmet Toroslu olduğunu, kitaplarında kullanılan mürekkebe nano kristallerin karıştırıldığını, bu şekilde okuyucuların beyinlerinin etki altına alındığını söyler. Hile yapılarak kitap satışlarının artırılmasını doğru bulmayan Marzipan, Arda ve Takaşi'den Kara Şafak Yayınları'nın matbaa makinesini ya da mürekkep kazanını yok etmelerini ister. Genç kahramanlar Arda ve Takaşi, röportaj yapacaklarını söyleyerek Kara Şafak Yayınları'na gidip gizlice baskı odasına girdikleri zaman Marzipan Geceyarısı'nın kitaplarına nano kristallerin doğrudan yerleştirildiğini görürler. Bu esnada Can Hıraş ve adamlarına yakalanan Arda ve Takaşi'yi arkadaşları İşgüzar kurtarır. İşgüzar'ın sabotajıyla gerçekleşen patlamada Kara Şafak Yayınevi'ndeki düzenek yerle bir olur.

Romanda gizem oluşturan bir diğer düğüm ise Yahudilikte başmelek olarak kabul edilen Metatron'un gizli adı Baskabas'a ithafen kendilerini Baskabas'ın adamları olarak tanımlayan gizli bir örgütün www.altinciasal.com adresli site aracılığıyla işlerine yarayabilecek gençleri tespit edip evlerinde bile bu gençleri takip etmeleri, bahsi geçen sitenin göründüğünden farklı amaçlara hizmet ettiğini hisseden bir gencin onun ardındaki sır perdesini aralamaya çalışmasıdır. On üç yaşındaki gençlerin üye olabildiği www.altinciasal.com adresli sitenin "Hakkımızda" bölümünde gördüğü geometrik şeklin ne anlama geldiğini ve siteyi tanıtan bir şiirden yola çıkarak Metatron'un gizli adını araştıran Arda, evlerine temizlikçi olarak gelen Tatyana Romanova'dan geometrik şeklin anlamını öğrenir, kendisi de Metatron'a ait altmış sekiz farklı ada ulaşır, on dört yaşına geldiğinde aldığı kara bir zarfın içindeki mektupta bildirilen adımları takip ettiği zaman gizli örgüte üye olması önerisiyle karşılaşır. Romanın sonunda Tatyana'nın da bu gizli örgüt adına çalıştığı okuyucunun bilgisine sunulur. Gizli örgüt başkanının iki haftadır bildirimde bulunmayan, kaybolmuş ya da öldürülmüş bir ajana ait dosyayı okuması, iki hafta önce Arda ve Takaşi'ye yardım ettikten sonra ortadan kaybolan İşgüzar'ın da bu örgüt hesabına çalışan bir ajan olduğunu hissettirir. Gençler; evde, internette, arkadaş ortamında ajanlarla kuşatılmıştır âdeta. Romanda Semih, Arda ve Takaşi'nin Kurgusal Uzay Yolu evreninde Klingonlular tarafından konuşulan yapay dil olarak tanımlanan

Klingon dili ile konuşabilmeleri, Arda'nın okuduğu *Zaman Makinesi* romanında 19. yüzyılda icat ettiği bir araç ile 802.701 yılına giden bir mucidin refah ve barış içinde yaşayan eloi denen bir ırkla tanışmasına dair bilgiler verilmesi, bilim kurgu atmosferine katkı sunan unsurlardır.

Ekolojik ortamı zenginleştirme çalışmaları ile bu çalışmaları kötüye kullanacak kişileri engelleme temelinde gelişen *Otani-Yeşilderililer* adlı romanda nükleer savaşlar sonucunda dünyada enerji kaynaklarının azalması, işsizlik ve beslenme sorunlarının giderek artması nedeniyle *Prof.* Timbar, *Dr.* Bülam, *Dr.* Dişyum, *Dr.* Kunat azalan besin kaynaklarını tüketmeden çoğalabilen yeşil hayvanlar üreterek ekolojik dengeyi tekrar canlandırabilmek için "otani" adını verdikleri bir proje üzerinde çalışırlar. Çalışmalar, kötü güçlerin projeyi ele geçirip kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak insan türüne zarar vermelerini engellemek için gizlilik içinde yürütülür. Dört bilim adamı bitki *DNA*'larındaki fotosentezle kendi besinini üretebilmeyi sağlayan genleri, hayvan hücresine monte etmeyi başarırlar. Terak Köyü yakınlarında, projenin gerçekleştirilebileceği bir merkez inşa ederler ve Otani adını verdikleri bu merkezde ototrof hayvan üretimine başlanır. Fotosentez yaparak besin üreten yeşil inekler, bitkileri kendi cinsi gibi algılayıp onları yemezler. Bu sayede ekolojik ortam zenginleşir. İsbaş Beyi Babu, beslenme sorunu olmayan bitkisel insanlar üretilmesini ister, yeşil insanların karşılık beklemeden çalışmaları sayesinde kendilerinin daha rahat ve zengin bir hayat sürmelerini amaçlar. İsbaş Beyi Babu'nun avcıları aylar boyunca otani çalışmalarını yürüten *Dr.* Bülam'ı yakalamaya çalışırlar, yaşanan çatışmalarda kayıplar verirler. Babu'nun, halkına yeşilderili hayvanların ürünlerinden yararlanacaklarına, ekolojik denge yeniden oluşturuluncaya değin ototrof hayvanların tüketilmeyeceğine dair açıklama yapmasının ardından *Dr.* Bülam ve ekibinin Lames'te üretimlerine devam etmelerine izin verilir. *Dr.* Bülam canlılar âleminin yöneticisi olan insan türünün değiştirilmesi düşüncesini kabul etmez ve kendisini esir almak isteyen Babu'nun elinden kurtulur. Timbar ve beraberindekiler de herhangi bir saldırı ihtimaline karşı Otani merkezini Lames'e taşırlar. Babu ise komutanlarından Nurando'nun ve birçok avcının öldüğünü öğrenince yeşil hayvan projesini yürütenlerin peşine düşmekten vazgeçer.

Bilim kurgu romanlarında yazarların önemle dikkat çektikleri konu, bilimin gerçek amacından saptırılmadan ancak ve ancak insanlığın yararına kullanılması gerektiğidir. Roman kahramanları; kök hücre çalışmaları, klonlama yöntemleri ve genlerle oynama vb.

yöntemleri kullanarak bilimi kötüye kullanmaya ve insanlığa zarar vermeye çalışanlarla mücadele etmektedirler. Eserlerde bunların yanı sıra duyduğu, gördüğü, yaşadığı her şeyden bir sonuç çıkaran, bulduklarını birleştirip yeni şeyler düşünebilen, yeni şeyler üretebilen genç kahramanlar aracılığıyla hedef kitleyi oluşturan okuyucuların araştırmaya, gözlem yapmaya, üretmeye ve bilimi sevmeye teşvik edildikleri görülmektedir.

3.2. FANTASTİK VE KORKU

Fantastik[537]tür, tamamen hayal ürünü olan mekânları, varlıkları anlatıya dâhil ederek veya bu unsurlara yer vermeden bilindik gerçekliğin dönüştürülmesi, tuhaflaştırılması yoluyla alternatif/ikincil dünyalar kurgulayarak tekin olmayanı, bilinmeyeni; kahramanların başından geçen olayların düş mü, yanılsama mı, gerçek mi olduğu konusunda okuru kararsız kılacak şekilde yansıtmayı esas alır. Okura hayal dünyasının kapılarını açan, onu tedirgin eden, korkutan, gerilimi artıran gizemlerin perde arkasının açıklanmaması fantastiğin oluşum şartlarındandır. Türk edebiyatında 1960'lara kadar daha çok hâkim zihniyetin ya da mevcut otoritede esneklik oluştuğu dönemlerde kendi dünya görüşlerinin halka ulaştırılması noktasında yazarların araç olarak kullandıkları fantastik unsurlar; pozitivist/maddeci/realist/faydacı görüşün aktarıldığı, benimsetilmeye çalışıldığı eserlerde aklın kabul edemeyeceği hurafe, bâtıl şeylerin

[537]Fransız Edebiyatı Profesörü olan Jean-Luc Steinmetz, *Fantastik Edebiyat* adlı kitabında "fantastik" sözcüğünün Latince bir sıfat olan *fantasticum* yoluyla "görünür kılmak", "gibi görünmek", aynı zamanda olağanüstü durumlar söz konusu olduğunda "kendini göstermek", "görünmek" anlamına gelen Yunanca *phantasein* fiiline uzandığını, sıfat olan "*fantastique"*in Orta Çağ'da kullanıldığını, Godefroy tarafından işaret edilen en eski kullanımlarından birinin "cin tutmuş" anlamını verdiğini, Littré sözlüğünde "fantastik öyküler"in genel olarak peri masalları, hortlak öyküleri ve özellikle Alman Hoffmann'ın itibar kazandırdığı, doğaüstünün önemli rol oynadığı bir öykü türü olarak tanımlandığını belirtir. Steinmetz, hayaletler, vampirler, canavarlar *vb*. olağan dışı varlıklara yer verilen fantastik eserlerde ortaya çıkma, ele geçme/geçirilme, yok etme/edilme ve başkalaşım olmak üzere öne çıkan dört edim olduğunu ileri sürmüştür. Ortaya çıkma, şaşırtıcı olayın kendisini gösterdiği eylemdir. Olağan dışı nesne ya da varlığın görünmesini sağlar. Ele geçme/geçirilme, büyücü, manyetizmacı, şeytan *vb*. tarafından öznenin tasallut altına alınmasıdır. Yok etme/yok edilme, kahramanı yok etmeye çalışan hasım güçleri ifade eder. Başkalaşım, gerçeklikten gerçeküstüne geçişi sağlar. Yazar, fantastiğin olağan dışı olguları ve bilinçaltının katmanlarını çok gösterişli bir tarzda ilk açığa çıkaran türlerden biri olduğu için edebiyat alanını genişlettiğini, anlatı sanatının en derinlikli girişimlerinden biri olduğunu, XX. yüzyıl sonundaki fantastiğin, folklorik ögeleri yineleyip durmayı, bilinen havaları kaleme almayı reddettiğini, insanın yazgısına ve ona musallat olan orijinal tedirginliğe duyarlı olduğu yeni bir çehreye büründüğünü, kendi benliğinden koparılmış, en aldatıcı başkalaşımların kurbanı olan modern zamanların bireyini yansıttığını ifade etmiştir. Steinmetz, bu kitabında ayrıca Alman, Fransız ve Amerikan edebiyatlarında fantastiğin gelişimine, Märchen, Hoffmann, Nodier, Théophile Gautier, Mérimée, Edgar Allan Poe, Maupassant, R. L. Stevenson, B. Stoker, Henry James, Kant *vb*. sanatçıların türle ilgilerine ve türe katkılarına dair değerlendirmelerde bulunmuştur. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Steinmetz, *ss.* 7-8, *ss.* 33-42, *s.* 142, *s.* 144, *ss.* 60-140)

karşısında gerçeğin zaferini ilan etmek amacıyla, mistik/ruhçu yaklaşımın esas olduğu eserlerde ise görünenin ardında görünmeyenin olduğunu, beş duyu ile algılanamayan ama varlığı bilinen âlemlere işaret etmek ve pozitivist/maddeci zihniyetin yanlışlığını vurgulamak amacıyla, Halide Edip Adıvar ve Ömer Seyfettin'in bazı hikâyelerinde de millî bilinç oluşturmak amacıyla eserlerin kurgusuna dâhil edilmiştir. İdeolojik yansıtmaların ötesinde bazı yazarlar da popülist bir yaklaşımla okunabilirliği sağlamak ve bu sayede kitaplarının satışlarını artırmak için fantastik unsurlara yer vermişlerdir. Bahsi geçen eserlerin çoğunda bilinmeyenin, tekin olmayanın açıklamasının yapılması ise fantastik türü rafa kaldırmıştır. Fantastiğin herhangi bir şekilde araç olarak kullanılmadığı, türe özgü özellikleri barındıran ilk modern fantastik eser örneği Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 1941'de yayımladığı *Abdullah Efendi'nin Rüyaları* adlı eseridir.[538] Bununla beraber 1940'lardan sonra Marksist/materyalist ideoloji ekseninde köylü-ağa, işçi-işveren, ezen-ezilen, sömüren-sömürülen gibi karşıtlıkları ve sınıf çatışmalarını temel izlek olarak kabul eden toplumcu gerçekçi romanların fantastik karşıtı gelişmesi, Türk edebiyatında Ahmet Hamdi Tanpınar'ı takip eden bir fantastik çığır açılmasını engellemiştir.

Modern ve postmodern eğilimlerle beraber kendisine daha itibarlı bir şekilde yer bulan fantastik anlatım türü 2000'li yıllardan sonra Tolkien'in üç kitaptan oluşan *Yüzüklerin Efendisi Serisi*, J. K. Rowling tarafından yedi kitap hâlinde kaleme alınan *Harry Potter Serisi*, Stephenie Meyer'in dört kitaptan oluşan *Alacakaranlık Serisi,* Kami Garcia ve Margaret Stohl'un kaleme aldığı *Muhteşem Yaratıklar Serisi*, L. J. Smith'in *Vampir Günlükleri Serisi*, Guin'in *Yerdeniz Serisi* gibi çeviri eserlerle özellikle gençlerin rağbet ettiği bir tür olmaya başlar. Türk edebiyatı yazarları da gençlerin bu ilgisine duyarsız kalmayarak fantastik eserler kaleme alırlar. Barış Müstecaplıoğlu; promlar, hurglar, burfenler, dezdometler, dehşetengiz yaratıklar gibi insan dışındaki fantastik ırklar ve Mavi Hunsa, Fuoli, Kadi, Kruzeran, Turayfor gibi insanoğlunun bilmediği hayalî mekânlar aracılığıyla kurguladığı *Perg Efsaneleri Serisi* ile 2000 sonrası fantastik Türk romanının örneklerini vermiştir. Gerçek dünyanın içinde gerçeküstü unsurlara yer vererek okuyucuyu şaşırtmayı, tedirgin etmeyi, tereddütte bırakmayı, kararsız kılmayı bazen de eğlendirmeyi amaçlayan fantastik romanlar ise Sadık Yemni, Gündüz Öğüt, Saygın Ersin,

[538]Ayrıntılı bilgi için bakınız: Pelin Aslan Ayar, *Türkçe Edebiyatta Varla Yok Arası Bir Tür: Fantastik Roman (1876-1960)*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2015.

Ahmet Aziz Çongarlı, Sibel Atasoy gibi yazarların eserleriyle okuyucuyla buluşmuştur.[539]

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında Nazlı Eray, fantastik roman bağlamında ön plana çıkan bir yazar olmasına karşın Pelin Aslan Ayar; onun, eserlerinde tuhaflıkları açıklaması dolayısıyla fantastiği ortadan kaldırdığını söyler.[540] İnci Enginün de Nazlı Eray'ın eserlerini değerlendirirken Ahmet Hamdi Tanpınar'ın fantastiğin bir ayağının gerçeğe basması gerektiği görüşünün ne kadar doğru olduğunu belirtir, bu bağlamda Nazlı Eray'ın fantastiğin dozunu kaçırdığını ima eder.[541]

Gençlerin kendilerini başkalarından farklı kılmak istemeleri, varlıkla ilgili sorgulamaları, sınır tanımayışları, imkânsızı mümkün kılan olağanüstüyü kendilerini aşmak ve hayallerini gerçekleştirmek noktasında bir dayanak olarak ya da gerçek dünyanın somutluğu ve kıstırılmışlığına karşı bir rahatlama alanı olarak algılamaları, durağanlıktan ziyade heyecanı, hareketi ve gerilimi tercih etmeye yatkın olmaları, kimi zaman çatışmalar yaşadıkları, uyum sağlayamadıkları toplumsal ortamlardan uzaklaşarak zaman geçirebilecekleri kendilerince eğlenceli bir uğraş edinmeyi istemeleri gibi nedenlerle yöneldikleri fantastik romanlar, gençlik edebiyatı içerisinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar'da Ece, ünlü ressam Pablo Picasso'nun evini gezerken bir aynaya baktığında yüzlerce kuşun kanat çırptığını görür, çığlıklarını duyar, düş ve gerçek birbirine karışır, aynanın içine girerek Atatürk ve Picasso'nun çocuklukları ile zihnen konuşur. İkisinin de 1881'de dünyaya gelmiş olduklarını, Atatürk'ün hedeflerini öğrenir. Ece'nin bu yaşantısının gerçek olduğuna kimse inanmaz, kendisi de kısa süreli bir uyku hâli yaşadığını düşünmeye başlar.

A.Vahab Akbaş'ın *Gülün Aklı*[542] romanında büyükşehirlerin renkli hayatlarına özlem duyan ve ünlü olma hayalleri kuran bir genç kızın evden kaçması, İstanbul'da birçok zorlukla karşılaşması, sanat eğitimi olmadığı hâlde kısa yoldan ünlü olmak isteyenlerin kötü sonlarına tanık olması, hatasını fark edip pişmanlığını ve affedildiği takdirde eve dönme isteğini bildiren bir mektubu babasına göndermesi şeklinde gelişen

[539]Ayrıntılı bilgi için bakınız: Özlük, *Türk Edebiyatında Fantastik Roman*, Hiperlink *Yay.*, İstanbul 2011.
[540]Ayar, *s.* 336.
[541]İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* (9. baskı), Dergâh *Yay.*, İstanbul 2008, *s.* 391.
[542]A. Vahab Akbaş, *Gülün Aklı* (4. baskı), Nar Yayınları, İstanbul 2013.

yaşantılar hem küçük bir gül fidanının, çivisiz, direksiz özgürce gökyüzünde dolaşan güneşe özenmesi, bağlarından kurtulmak için rüzgârdan yardım istemesi, sonuçta ölümle burun buruna gelmesi, hatasını anlaması ile hem de bir bülbülün başka diyarlar görme uğruna yurdunu terk etmesi bu nedenle başına gelmedik bela kalmaması ile harmanlanarak hikâye edilmiştir. Bülbül, gül fidanı ve Gül, kendilerini yaşatan, ayakta tutan ortamlara temelsiz hevesleri nedeniyle sırt dönmenin ve sonunu göremedikleri maceralara atılmanın yanlışlığını, yaşadıkları acılarla öğrenmişlerdir. Gerçeklik sınırlarını aşan kişiler ve olaylar ile gerçek yaşamı yansıtan unsurların bir arada verildiği romanda, fantastik örgü, vurgulanmak istenen mesajı belirginleştirmek için kullanılmıştır.

Cinlerin birçok insanı hâkimiyet altına alarak onlara kötülük yaptırmaları ve gerçekleri fark eden kişiler tarafından cinlerin bu aldatmacalarına son verilmesi *İstila* adlı romanda ele alınmıştır. Pelin Aslan Ayar'ın fantastik bir romanda bulunması gereken bir özellik olarak vurguladığı mantık dışı olmasına karşın kendi iç mantığına sahip olma ve inandırıcı bir üslupla kurgulanma[543] *İstila* romanının belirgin çizgilerindendir. Cinlerin varlığını kabul eden bir okurun yaşananlara dair düş mü, gerçek mi kararsızlığını yaşaması da fantastik bir metni işaret etmektedir. Mezkûr roman, sürükleyiciliği sağlayan gerilimli atmosferiyle genç okurlara hitap etmekte, cinlerin tahakkümüyle kendisini yaralayan, dengesiz davranışlarda bulunan on sekiz yaşındaki kahramanın bu kötü güçleri yenme macerasıyla onlara iç dünyalarındaki bu tarz muhtemel korkulardan arınma imkânı sunmaktadır ama tam zıddı bir biçimde kahramanın babasının cinler tarafından intihara sürüklenmiş olması nedeniyle yeni korkular da oluşturabilir.

Romanda fantastik ortamı ve korkuyu oluşturan olaylar şu şekilde gelişme gösterir. *Dr.* Mehmet, uzaylılarla bağlantı kurduklarını iddia eden Kardeşlik Dergâhı üyelerinin toplantılarına katılmış ancak kendilerini uzaylı olarak tanıtan varlıkların cin olduklarını fark etmiş, bunun üzerine cinler tarafından çocuklarının hayatıyla tehdit edilmiştir. *Dr.* Mehmet, çocuklarını kurtarmak için cinlerin atası Sumiy'i hâkimiyet altına almak ve onu yok etmek amacıyla uyguladığı hüddam formülünü bitirememiş, bu nedenle iradesini eline geçiren Sumiy tarafından intihara sürüklenmiştir. Kendisini yok etmeye çalışan bu adamdan intikam almak isteyen Sumiy, onu öldürmekle kalmamış Dr. Mehmet'in Tıp

[543]Ayar, *s.* 258.

Fakültesi öğrencisi olan on sekiz yaşındaki kızı Ayşe'ye de musallat olmuştur. Ayşe, gece olduğunda ruhunu boğan bir karanlık görmüş, bu karanlıkla birlikte ruhundan ayrılmış olan bedenini izledikten sonra babasının mezarına götürülmüş ve cesedinin yanında mahpus olduğunu hissetmiş, korku, karanlığa duyduğu öfke ve babasını o şekilde görmenin acısıyla bilincini kaybetmiştir. Kendine geldiğinde bedenine dönmüştür ama karanlığın hem fiziksel hem de ruhsal baskısından kurtulamamıştır. Gücü tükenmek üzereyken hayal meyal bir ses duymuştur: "Allahuekber, Allahuekber!" Sabah ezanının bu ilk kelimeleri duyulduğu anda Ayşe'ye tahakküm eden karanlık bir anda kayboluvermiştir. Ayşe, bu kâbustan ya da kâbus gibi yaşantıdan uyandığı zaman bedeninde karanlığın baskısı esnasında aldığı darbelerin izini görünce bir şok daha yaşamıştır. Ayşe, son zamanlardaki bunalımlarından kurtulma ümidiyle uzaylıların gönderdikleri kitabın bölümlerini okurken bembeyaz bir ışığın kendisine doğru geldiğini fark ettiğinde konsolun üzerindeki aynada kendi yüzünün olmadığını görmüş, kendisini kurtarması için ışığa bakmış ancak ışık kâbuslarındaki karanlığa dönüşmüştür. Korkunç kahkahalar atan karanlığın "Senin sonun da sefil baban gibi olacak!" cümleleriyle bilincini kaybederek sehpaya kafasını vurmaya başlamıştır. *Dr.* Mehmet'in en yakın arkadaşı Cengiz Gökmen, odaya girdiğinde kaşı yarıldığı için yüzünden kanlar akmakta olan Ayşe'yi kurtarmak isterken kızın gözlerinin sadece ak olduğuna tanık olmuştur. Ayşe'ye musallat olan cinler, değişik şekillere girebilme yetilerini kullanmak suretiyle insanların birçoğunu da uzaylı oldukları masalına inandırmışlardır. Ünlü gazeteci Ahmet Tekçe, uzaylı kardeşlerinin kendilerine bölüm bölüm tebliğ edecekleri kitabı insanlara ulaştıracaklarını ve bütün bölümleri "Evrensel Bilgelik Kitabı" adıyla kitaplaştıracaklarını, ilk bölümü okuyan kişilerin gelişmişlik seviyesine paralel olarak kendileri için bir uzaylı öğreticinin görevlendirileceğini söyledikten sonra ilk bölümü okur. Bölüm 1'i okuyanlar arasında bazılarının yanında insan silüetinde ışık varlıklar belirir. Bu tecrübeyi yaşayan insanlar önce elektrik çarpması gibi bir şey hissettiklerini, akabinde içlerindeki bütün sıkıntıların gittiğini ifade ederler. Yüzlerinde tek tip bir gülümseme olan bu insanlara Cengiz Gökmen "Gülümseyen Zombiler" der. "Bilgelik Kitabı"nda insanoğlunun Altın Çağ'ının başlamış olduğu, aydınlanacak insanların bedenlerinin uzaylılar tarafından kozmik laboratuvarlarda imal edildiği, ibadetlere ihtiyaç kalmadığı, dinler ve peygamber öğretileri devrinin kapandığı, insanların günah kirlerinin görülebileceği, gerçek insan olmamak için direnenlerin toplumu aşağıya çektikleri ve

günah kirlerini uzaylılara bağlı olanlara bulaştırdıkları, bu insanların günahlarından arınmaları için öldürülmeleri gerektiği, cin ve şeytanların yüce ruhlar oldukları, İslam toplumlarının geri kalmalarının temel sebebinin de yardım istemeleri gereken bu yücelerden sakınmaları olduğu vb. ifadeler yer alır. "Bilgelik Kitabı"nı uzaylılardan insanlara ulaştıran Kardeşler Dergâhı üyeleri Mevlânâ'dan yola çıktıklarını söylemelerine rağmen, *"Bu canım var oldukça Kur'an'ın tutsağıyım / Muhammet Mustafa'nın yolundaki toprağım / Benden başka bir söz nakleden olursa / Hem onu söyleyenden hem de o sözden uzağım"* diyen Mevlânâ felsefesinden uzaklaşmışlardır.

Cinlerin kontrolüne giren insanlar ne idiği belirsiz, çelişkilerle dolu kitapta kendilerine bildirilen akıl almaz emirleri yerine getirirler. Olumsuzlukları engellemek için toplu kurban kesimleri yaparlar. Çevrelerinde karanlık gördükleri insanların günahkâr olduklarına inandırıldıkları için onları yenilenmeleri ve arınmaları için öldürürler.

Uzaylı olarak kendilerini tanıtan varlıkların kalkan oluşturmak amacıyla gökyüzünü ışıklarla boyadıkları gece, bu oyunlarla büyülenen kalabalığı, elinde Kur'an-ı Kerim'i tutarak "İnanmayın onlara, hepinizin gözünü boyuyorlar. Bakın, beni dinleyin!" diyerek uyarmaya çalışan adam, sözlerinin öncesinde park hâlinde duran aracın bir anda hareket edip kendisine çarpması sonucu ölür. Adamın elinden fırlayan Kur'an-ı Kerim'i alıp çantasına koyan bir genç hariç orada bulunan hiç kimse istifini bozmaz.

Cengiz Gökmen ise bu arada arkadaşı *Dr.* Mehmet'in ölümünden önceki gece kendisine bir e-mail gönderdiğini fark etmiştir. Belgenin ilk sayfasında, *"Birinci gün akşam namazı kılındıktan itibaren halvet kalınacak. O gecede 10.000'er adet 'Ya Allah', 'Ya Hayy' ve 'Ya Kayyum' zikirleri çekilecek. İmsak vakti kuru arpa ekmeği, kuru üzüm, hurma ve sebze meyve ile sahur edilecek. Kesinlikle hayvansal bir şey yenmeyecek. Öğlen uykusuna yatılacak. Vakti geldiğinde aynı yiyeceklerle iftar edilecek. Yatsı namazını müteakip, aşağıdaki kasem-i şerif 1000 kere okunacak.",* ikinci sayfasında ise bir çember içine alınmış ve padişah tuğralarına benzeyen Arapça harflerden oluşturulmuş bir şeklin altında, *"Her kasem-i şerif tek tek bunun üzerine okunacak."* yazılıdır. Cengiz Gökmen, üçüncü sayfada ise 41/25, 46/18, 7/38, 55/31-33-56-74, 6/112-128-130 *vb.* rakamlar görür ve bu rakamların bir kısmının cenaze günü şöminede yanmış kâğıtlardan arta kalan bölümlerdeki sayfa numarası ve rakamlarla benzerlik gösterdiğini fark eder. Ayşe ve

Cengiz Gökmen, Bursa Ulu Camii'nin imamı Zafer Hoca'dan kâğıtta yazılanlarla ilgili bilgi almaya gittiklerinde cinlerin tesirindeki kişilerin kendilerinin duyduğu ezanı işitmediklerini fark ederler. Zafer Hoca, vaazında Kur'an-ı Kerim'de "min narissemûm" (gözeneklere nüfuz eden dumansız ateş)" olarak tanımlanan cinlerin beş duyuyla algılanamayan bir bedene sahip olmaları dolayısıyla insanların beyinlerini etkileyebildiklerini, onları çeşitli vesveselerle, sanrılarla kandırmaya çalıştıklarını ve istedikleri zaman madde ötesi yapılarını maddi bir yapı olarak gösterebildiklerini, son yıllarda insanları etkilemek için ilgi çeken ruhçuluk ve parapsikolojiden yararlandıklarını, cinler hakkında bilgi sahibi olmayan, onlardan korunmayı bilmeyen insanları çok kolay etkileyebildiklerini ifade eder ve onlardan korunma yolları hakkında bilgi verir: *"Onlardan korkmanıza hiçbir sebep yok. Sizlere hiçbir zarar veremezler. Allah'a güvenin! (...) Şimdi buradan evlerinize dağıldığınızda cinlerin şerrinden Allah'a sığının. Evinize girdiğinizde Ayetelkürsi'yi, Nas ve Felak surelerini okuyun. Bakara suresinin son ayetlerini yani Amenerrasulü'yü okuyun. Böylece onları evinizden uzak tutarsınız."*[544]der. Cengiz Gökmen evden çıkarken, eve girerken ve uyurken küçük yaşlardan itibaren yapageldiği dualar sayesinde cinlerin tasallutundan emin olmuştur.

Zafer Hoca, mektuptaki rakamların Kur'an-ı Kerim'de cinlerle ilgili sure ve ayet numaralarına işaret ettiğini ve mektubun cinleri kontrol altına almayı amaçlayan bir hüddam formülünü içerdiğini söyler. Ayşe, babasının cinlerin tasallutuyla intihar etmiş olmasının acısını yüreğinde hissetse de en azından çocuklarını hiç düşünmeden bu dünyadan çekip gitmiş olmamasıyla küçük bir teselli bulur. Zafer Hoca; Ayşe ve Cengiz Gökmen ile beraber bu konuda daha bilgili olan Abdullah Hoca'ya kâğıtları göstermek için Emir Sultan Camii'ne gider. Abdullah Hoca, kâğıttaki şekillerin cinlerin atası olan Sumiy'i ve onun soyundan gelenleri simgelediğini söyler. Cinlerin tahakkümüyle masum insanların canına kıyılması sebebiyle Abdullah Hoca, dayanamayacak kadar yaşlı olduğunu düşünse de hüddam formülünü uygulamaya karar verir. Gerekli tedbirler alınır ve zorlu mücadele başlar. Korkunç sesler, depremler, hayvanlar ve yangın gibi birçok tehlikeyle karşılaşan Abdullah Hoca, bu saldırılardan çok fazla etkilense de bunların gerçek olmadığını, cinler tarafından sadece algıda oluşturulduğunu bildiğinden sabırla mücahedesine devam eder, cinlere yenilmez, son kasem-i şerifi okurken yine kendisini

[544]Sabırlı, *ss.* 186-187.

ateşler içinde hissetmektedir, o anda her yanı saran alevler arasında küçük bir boşluğun belirdiğini, ardında bir derenin aktığını, sayısız siyah gölgenin ise derenin diğer tarafına geçmeye çalıştığını görür. Başka bir karede Cengiz Gökmen ile Ayşe de ölmüş babası Mehmet'in silüetine bürünmüş cinin, onun hüddam formülünü uygulamaya çalışmasını ve başarılı olamayıp cinin hâkimiyeti altına girerek intihar etmesini bir tiyatro oyuncusu gibi canlandırmasına tanık olurlar. Mehmet'in hologramının burnu düşer, kasları eriyip yok olur, kemikler görünmeye başlar, kısa sürede iskelet hâlini alır, iki üç saniye sonra da iskelet eklemlerinden ayrılarak yere yığılır, kemik yığını birdenbire kara bir buluta dönüşerek büyür ve sonunda kapkara bir insan formunu alır. Karanlık kendilerine yaklaşınca Cengiz Gökmen, Zafer Hoca'nın kendilerine söylediklerini hatırlayarak Ayşe'ye dua etmeleri gerektiğini söyler ve Nas suresini okur. Duaları, karanlığı belli bir mesafede durdurur. Ayşe ve Cengiz Gökmen'in evde olduklarını televizyonun ışığından anlayan eli bıçaklı insanlar, onları öldürmek için camları kırarak eve girerler. Tam bu anda Abdullah Hoca'nın son kasem-i şerifin son kelimesini okumasıyla birlikte Sumiy yok olmuş ve insanlar cinlerin tasallutundan kurtulmuşlardır. Cengiz Gökmen ve Ayşe'yi öldürmek üzere olan insanların algıları da normale dönmüştür, ellerinde bıçak olmasına ve karşılarındaki iki insanın neden bu kadar çok korkmuş olduklarına anlam veremezler. Cinlerin istilasını, liderlerini öldürmek suretiyle sonlandıran Abdullah Hoca, insanlık adına verdiği bu büyük mücadelesini tamamlamasının ardından kelimeişehadet getirerek vefat etmiştir. Ayşe ise cinler hakkındaki araştırmalarına devam eder.

Romanda bedensel dönüşümler, olağanüstülüğü sağlayan unsurlardandır. Kardeşler Dergâhı üyelerini Mayıs 2000'de birbirleriyle tanıştıran ve ilk tebliğleri aldığı söylenen "Anne"nin evdeki konuklar karşısında başının üzerinde beliren sisin döne döne büyüyerek bir ışığa dönüşmesi ve bütün varlığını kaplayarak başına doğru çekilip kaybolmasıyla iki büklüm bedeninin dimdik olması, gözüne fer gelmesi, Ayşe'nin yüzünün yok olması, gözbebeklerinin kaybolup gözlerinin aktan ibaret olması bunlardan bazılarıdır.

Cinler başkalarının bedenlerinin silüetini de oluşturabilmektedirler. Cengiz Gökmen, bir gece Ayşe'nin köşe başındaki sokak lambasının altında cadıları aratmayacak bir dış görünüşle ve sadece akı görünen gözleriyle kendisini izlediğini görür ancak telefon açtığında Ayşe'nin evde uyumakta olduğunu öğrenir.

Romanda korkulu ve gergin atmosfer bazen de olan bitenin sonunda söylenmesi koşuluyla kahramanların gördüğü rüyalar aracılığıyla verilmiştir.

Dr. Mehmet'in ölümünün ardından kendisinin morga konulmasını, kefenlenmesini, kabre konulmasını, kızının cinlerin tasallutuyla cenaze namazında dengesiz davranışlarda bulunmasını görmesi, ağlayışları duyması da gerilim oluşturmuştur.

Romanda olağanüstülükleri açıklamak için bazen Fizik Profesörü Nimet Tanver ağzından açıklamalar yapılır, öz zamanın kısalmasıyla ilgili olarak "Hız, yükseldikçe zaman yavaşlar, hız belli bir noktaya ulaştığında ise zaman durur." denir ve kolaj tekniğiyle ünlü fizikçi Paul Langevin'in cümleleri kopyalanır: *"Bir taşıtın içindeki insanla birlikte, yeryüzünden ışık hızının 20.000'de biri kadar bir hızla ayrıldığını düşünün. Bu taşıt ve içindeki insan, taşıt içindeki kendi zamanı ile tam bir yıl süre ile dünyadan uzaklaşıyor. Sonra da geriye dönmeye başlıyor. Ve sonuçta dünyaya geri döndüğü zaman kendi öz zamanına göre iki sene geçmişken, dünyanın tam iki yüz yıl ihtiyarlamış olduğunu, nesillerin değiştiğini görüyor."*[545]

Yazar tarafından masal-roman olarak takdim edilen *Kaf Dağına Yolculuk* adlı eser, masal ögelerinden fazlasıyla yararlanılmasına rağmen fantastik romanın özelliklerini taşır. Fantastik roman, kendisine kaynaklık eden masal türünden döşeme ve dilek bölümlerinin olmayışı, çoğu zaman duyulan geçmiş zamanlı anlatıma yaslanmaması, çok zincirli olay örgüsüne sahip olması vb. özellikleriyle ayrılır. *Binbir Gece Masalları'*nda helezonik olay örgüsüne rastlanmakla beraber fantastik romanın olay örgüsü, masaldan daha çetrefillidir. Fantastik romanlarda tekinsiz ortamın neden olduğu korku dolu, tedirgin edici atmosfer ve okuyucunun olup bitenler karşısında "Gerçek mi, gerçek değil mi?" kararsızlığını yaşaması durumu masallarda yoktur. Bu farklılıklarına rağmen masal ve fantastik roman; hayal gücüne ve olağanüstü olana yaslanmaları, herhangi bir ulusu ötekileştirmeden iyi ve kötünün mücadelesine yer vermeleri, iyilerin kazanması, kötülerin kaybetmesi ya da cezalandırılması, hayvanların konuşması, varlıkların biçim değiştirmesi, haritada gösterilemeyecek mekânların, belirsiz ve gerçek dışı zamanın kullanılması *vb.* bakımlardan benzerlik gösterir.

Adı geçen romanda Altınsaray'da iyi niyetin olmaması, bereketin kaybolması, çalışarak kazanma yerine haksız kazanç yollarının artması nedeniyle Bedirhan ve

[545]*age., s.* 81.

ağabeylerinin babalarının vasiyeti ve Âlimler Meclisi'nin önerisi gereğince *evden uzaklaşmalarını* takiben Bedirhan'ın uğruna ölümü göze aldığı Dilruba'yı ejderhadan kurtarmak amacıyla "Gül Sinan'a ne yapmış, Sinan, Gül'e ne yapmış?" sorusunun cevabını bulmak için çıktığı yolda altı yıldır miras kavgası yapmakta olan beş kardeşin anlaşmazlığını çözerek istenildiği yere, istenildiği zaman gidilmesini sağlayan yamçı ve kamçıyı ele geçirmesi, Gül Sultan'ın varlıklarda biçim değişimini sağlayan kırbacını alması, bir anlamda *büyülü nesneyi ele geçirmesini* ifade eder. Kötülüğün kaynağı olan Sakalı Var Beş Karış, Boyu Var Bir Karış Cüce'nin zaman ve mekânı aşan Üç Bacak adlı yardımcısıyla Bedirhan'ı kırk parçaya ayırarak her bir parçayı kırk dağa atması, Bedirhan'ın parçalara ayrılmadan önce Kartal Han'ın kendisine verdiği tüyleri birbirine sürtmesinin oluşturduğu manyetik dalgalarla olaydan haberdar olan kuşların, Bedirhan'ın parçalarını bir araya getirmeleri, yaptıkları dualar neticesinde Bedirhan'ın yeniden hayat bulması ve Sakalı Var Beş Karış, Boyu Var Bir Karış'ın güvercin şeklindeki üç canını alarak onu öldürmesi sırasıyla *kahraman ve saldırganın bir çatışmada karşı karşıya gelmesine, kahramanın yardımına koşulmasına, saldırganın yenik düşmesine* karşılık gelir. Bedirhan'ın yetmiş bin yıl önce ve yedi senelik mesafede bulunan bir ülkede yaşanmış bir olayın gizemini çözmesinin istenmesi ve Bedirhan'ın zorlu mücadelelerden sonra cevabı bulması *kahramana güç bir iş önerilmesini* ve *bu güç işi yerine getirmesini* anlatır. Romanda *kahramanların yeni bir görünüm kazanmalarına* da çokça yer verilmiştir. Gül Sultan'ın, yarı insan yarı hayvan olan arkadaşlarının kanlı yüzlerini görünce burnunun uzayıp sırtının kamburlaşması, yılan gözlü, yarı hayvan, yarı insan yüzlerce yıllık bir cadı olması, Padişah Sinan'dan intikam almak amacıyla ona kırbacıyla vurduğu zaman Padişah'ın sırasıyla katır, eşek ve köpek olması, Padişah'ın bu durumdan kurtulunca kötüyü temsil eden eşi Gül Sultan'ı ve annesini ateş ve oduna dönüştürmesi, Dilruba'nın bulunduğu çadırı yutmak üzere olan ejderhaya Bedirhan'ın sihirli kırbaçla vurması sonucunda ejderhanın çok güzel bir genç kız olması, yapılan bir büyü sebebiyle Aslan Han'ın, Kaplan Han'ın ve Kartal Han'ın ülkelerinde halkın insan kokusunu aldıkları zaman hayvana dönüşmeleri, insan kokusunun tamamen uzaklaşmasının ardından yeniden insan şeklini almaları başkalaşımı örneklendiren durumlardan bazılarıdır.[546] Romanda geçen bu olayları, Steinmetz'in fantastik eserlerde ortaya çıkma,

[546]İtalik yazılan değerlendirmelerde Vladimir Propp'un yüz Rus peri masalından yola çıkarak masalların ortak yapısını tespit ettiği *Masalların Biçimbilimi* adlı eserinde belirlediği kişilere ait 31 işlevden

ele geçme/geçirilme, yok etme /yok edilme, başkalaşım şeklinde tespit ettiği dört temel edim bağlamında değerlendirmek de mümkündür.

Kaf Dağına Yolculuk sonsuzluk sırrından bir sırrın uykusuzların uykusunu bozmasıyla büyük bir patlamanın olması, uzay gemisiyle bütün zamanları ve mekânları aşan bir bilinmezler yolculuğuna çıkılması, uzay ifritlerinin binbir başlı gök taşı gürzleriyle gemilere hücum etmesi, ışık hızıyla yol alınıp başka bir boyuta geçilmesi vb. fantastik olaylarla başlar. Kara bulutların arasındaki elsiz ve gözsüz varlıkların sarayın dört tarafına vurarak birini götürmek ister gibi bağırıp çağırmaları, halının tüyleri arasından son derece acayip iki elin çıkıp Şehzade Cihan'ın başını yakalaması, elsiz kolsuz varlıkların vücutlarından çıkardıkları uzantılarla Şehzade'yi halının içine çekmeye başlamaları, Şehzade Cihan'ın beyin dalgalarından çıkan cüce varlıkların ellerindeki ateşten kılıçlarla bu ne idiği belirsiz varlıklarla mücadeleye girişmesi okuyucunun tekinsizin dünyasına dâhil olmasını sağlar. Şehzade Cihan'ın büyük acılar içinde kıvrandığını fark eden yaşlı vezirin dudaklarını kıpırdatmasının ardından eller kaybolur ve her şey olağan bir hâl alır. Yeşil karıncalara dönüşen tozlar, gagalarından kan damlayan akbabalar, kesildikçe yeniden çıkan ve etrafa garip iniltiler yayan otlar, yarasa çığlıkları, çakal ulumaları, duvarları iskeletlerle dolu mağaralar vb. unsurlar romanda gerilim ve korku uyandıran olay, durum ve varlıklara örnek gösterilebilir.

Temel çatışmanın iyi ve kötü mücadelesine dayandığı *Kaf Dağına Yolculuk* romanında Bedirhan, Âlimler Meclisi, Aslan Han, Kaplan Han, Kartal Han, Zümrüdüanka ve Üç Bacak'ın kardeşi iyiyi; Sakalı Var Beş Karış, Boyu Var Bir Karış Cüce, Üç Bacak, ejderha, ifritler, devler, yılan gözlü, yarı hayvan yarı insan olan cadı karı kötüyü temsil eder. Bedirhan ilk mücadelesini bütün ağaçların uyku ağacı olduğu bir mekânda ağzından ateşler saçan, gözleri binlerce mumluk bir avize gibi parlayan, her adım atışında yerin göğün sallandığı bir ejdere karşı verir. Ejder, kendisinin korkunun ve açlığın sultanı olduğunu, inandığına tam olarak inanmayanın korkuya saplandığını, inancın yerini korkular aldıkça kendisinin büyüdüğünü, ezel meclisinden ayrılan sevdalıların gördükleri her şeye sevdalandıklarını ancak bu sevgilerin ruhlara yetmediğini, gerçek aşkın yerini vehimlerin aldığını, gönül tahtına ruhun gerçek sahibinin

---

yararlanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (9. baskı), Cem Yayınevi, İstanbul 1994, *ss.* 196-199.

yerine başkalarının oturtulmasının kendisini son derece mutlu ettiğini söyler. Bedirhan, bütün korkunçluğuna karşın akılsız olan bu düşmanını kandırarak Yılan Cancaros'un bıraktığı altın sarısı maddeyle boyanmış kılıcını Ejder'in boynuna indirir. İnsanların kılıcının işleyemeyeceği Ejder'in ölümüne kendi soyundan gelen yılanın hasbelkader Bedirhan'ın kılıcında bıraktığı altın sarısı madde neden olur. Bedirhan, öldürdüğü Ejder'in kulaklarını heybesine koymak için keserken birkaç damla yeşil kan akar ve bu canavarın ölümünün ardından tabiat temkinli bir hâle gelir. Bedirhan, bir dağın tepesinde gördüğü ateşten almak için kanlı derelerden geçip aşılmaz dağları aşıp ak küheylanıyla zamanın ve mekânın olmadığı bir diyara gider. Büyük bir ateşte kaynamakta olan kazanların etrafında üç dev görür. Düşmanını küçümsemenin yanlış olduğunu düşünen Bedirhan, üç sultanı Kızlar Kalesi'nden çıkarmak isteyen bu devlerle mücadelesini hem çok akıllıca hem de çok dürüst bir şekilde yürütür ve onları öldürür.

İyi ve kötünün mücadelesi bir de Bedirhan'ın ülkesinde taht kavgaları nedeniyle yaşanır. Âlimler Meclisi, tahtı korumaları için zaman ötesi varlıkları yardıma çağırır. Tahtı ele geçirmeye çalışan zebanilerin yanına giden meclisin yaşlı üyesinin on parmağı haricinde bütün varlığı kaybolur. On parmağından çıkan on ışığın her biri yeniden on parçaya bölünür. Kıvılcımlar hâlinde bölünen ışıklar on binlere ulaşır ve her biri ışıktan bir ejderhaya dönüşerek zebanilerle mücadele eder. Zebanilerin çağırdığı kara ölüm canavarları yerin altından çıkarak ışık ejderhaları yutar, meclis üyesinin sırtından kara bir ejderha çıkarken Altınsaray şehrinde büyük bir deprem olmaya başlar. Karanlıkta ateşten bir ifrit çıkarak postu korumakla görevli kırk yiğide ateş oklarını atıp onları öldürür. İfrit, posta yönelince post birden havaya yükselip yıldırım hızıyla dönmeye başlar. Bu olaylar olurken Bedirhan da bir yok oluş yaşamaktadır. Kuşların ve Kuşlar Padişah'ının duaları ve gönül diliyle yedi kat semaya binbir kez "Lâilaheillallah" yazılmasıyla beraber gayb âleminin binbir ufkundan binbir renge bürünmüş melekler kuş olup Bedirhan'ın ülkesine gelir. Ebabil kuşları gibi ağızlarındaki kızıl çakıllarla bütün zebanileri ve ifrit hizmetçilerini yok ederler. Yüzlerce kızıl taşın üzerine geldiğini gören İfrit ise şimşek hızıyla yerin altına kaçar. Ülkede ölenler dirilir, yıkılan evler yeniden inşa edilir, kırk yiğit tekrar tahtı ve postu korumaya başlar.

İyi ile kötünün mücadelesinin gerçekleştiği bir başka bağlam da iki kocaman akrebin, Bedirhan ve Güldane'nin kalplerini parçalaması ve kızıl ışığa dönüşen kanları binbir semenderin yutmasına karşılık yeşil kanatlı bir kelebeğin kanat çırpmasıyla ortaya

çıkan yüzlerce kelebeğin Bedirhan ve Güldane'nin parçalanan kalplerini tamir etmeleridir.

Bedirhan'ın rüyasında gördüğü ak sakallı pir, ona Dilruba'nın hapsedildiği kuleye ulaşması için ne yapması gerektiğini bildiren bir yardımcıdır.

Romanda masal ögesi olarak üç, yedi, kırk gibi kalıp ifadelerden bolca yararlanılmış; padişah, şehzade, dev, cüce vb. masal kişilerine yer verilmiştir.

Kolay yoldan para kazanmak düşüncesiyle hareket eden genç kahramanların, iş sözleşmelerine de sadık kalmayarak dürüstlük erdemine aykırı davranmaları, yaşlılara yardım etmeyip onlarla dalga geçmeleri ya da yaralı hayvanlara duyarsız kalmaları gibi yanlış davranışlarının bedelini canlarıyla ödemeleri *Kırmızı Arabanın Hayaleti* adlı romanda ele alınmıştır. Romanda örtük ileti olarak hırslara yenik düşmenin kötülüğü, dürüst ve merhametli olmanın önemi vurgulanmıştır. Anlatı boyunca bir var bir yok olan varlıklar ve olaylar, bildik özelliklerine aykırılık gösteren nesneler, başka bir varlığa ya da nesneye dönüşmeler fantastik unsurlar olarak belirir. Romanda kötülerin cezalandırılması ya da ikaz edilmesi sürecinde, rüyalardan halüsinasyona kadar birçok unsurdan yararlanılarak kötülüklerin psikolojik etkileri kurguya dâhil edilmiştir. Bazı noktalarda kesişen çoklu olay zincirinden meydana gelmiş olan romanın, ilk sayfasında kolunun olmadığını fark eden birinin panik duygusu, acı hissetmemesi nedeniyle bu durumun gerçek mi, rüya mı olduğunu sorgulaması aktarılır. "İş İlanı" adlı bölümde gazetelerde, kısa yoldan zengin olan genç iş adamlarının röportaj dizilerini ilgiyle takip eden kahraman, ilk üç ayda araba, bir yılda ev vaat eden bir iş için görüşmeye gittiği adresin modern bir holding değil, ucu bucağı görünmeyen koca bir bahçe içindeki eski püskü büyük bir köşk olduğunu görünce şaşırır.

"Kırmızı Arabalı I. Delikanlı" adlı bölümde köşkün ürkütücülüğü ile bahçedeki ağaçların gün ışığının sızmasına izin vermeyen görüntüsü gerilimli bir mekâna işaret eder. Çok zengin bir yazar, kasasındaki tohumlardan her birinin farklı bir şehre ekilmesini vasiyet etmiştir. Vefatının ardından avukatı, bu işi yapacak kişiye son model kırmızı bir cabrio, torbadaki tohumların tamamının ekilmesi hâlinde de bir ev vaat eder. Genç, işi saçma bulur ancak spor arabanın anahtarı onun gözünde her türlü saçmalığı katlanılır kılar. İlk tohumu ektiği yerde günlerdir bir şey yemediğini söyleyerek kendisinden yardım isteyen yaşlı bir köylüye "Bekle Teyze, bak, buraya tohum ektim, büyüyecek, ağaç

olacak, o zaman meyvelerini yersin.” diyerek onunla dalga geçer. Yaşlı kadın, iyilik yapan, iyilik bulur, diye seslenir arkasından. Genç kahraman “O dediğin masallarda olur.” şeklinde karşılık verir ve arabasına biner. Arabada daha önce fark etmediği üç elma görünce elmalardan birini yaşlı kadına vermek ile gaza basıp gitmek arasında kararsız kalır ve ikincisini tercih eder. Kısa bir süre sonra rahatsız edici bir his kaplar içini ve kaşınmaya başlar. Yaşlı kadından pire geçtiğini düşünür. İkinci tohumu ektiği Kocaeli’de ise boğulmak üzere olan bir kediyi kurtarmak için çok fazla çaba sarf etmez. Arabasına binip radyoyu açtığında bütün frekanslarda müzik sesi yerine kedi sesi duyar. Radyonun sesini kısınca sesin arabadan geldiğini fark eder, arabayı kontrol eder, kedi yoktur. Genç kahraman, suçluluk duygusu nedeniyle sesin zihninde oluştuğunu düşünür. Sakarya’da üçüncü tohumu ektikten sonra da kendisinden masal kitabı isteyen çocuğun bir anda gözden kaybolması onu şaşırtır. Gün sonunda dinleneceği otelin resepsiyonunda, gölde boğulmaya terk ettiği kedinin neredeyse aynısı olan bir kedi aniden önüne çıkar. Resepsiyondaki görevli bayan ise kendisinden yardım isteyen yaşlı kadına benzemektedir. Gece silah sesleri ile uyanınca gürültünün yüksek sesle izlenen bir televizyondan geldiğini düşünerek resepsiyona iner ve işte o zaman görevli bayanın öldürüldüğünü, tüyleri kana bulanan kedinin gözlerinin yerinde boşluklar olduğunu görür. Yazar, olağanüstü ve korkunç durumu açıklamadan önce kahramanın, dehşete kapılmış görüntüsünü tasvir ederek gerilimi artırır. Ahizede parmak izlerinin kalacağı, bu nedenle olaydan sorumlu tutulacağını ve suçluların kendisini takip ederek öç almak isteyeceklerini düşünerek polisi aramaz. Sabah lobiye indiği zaman her şeyin otele ilk geldiği andaki gibi olduğunu, duvarlarda kurşun izlerinden eser kalmadığını hayretler içerisinde fark eder. Otelde bayan resepsiyon görevlisinin ve bir kedinin olmadığını, kendisinin kaldığı odanın da boş göründüğünü öğrenince bir şok daha yaşar. En sonunda gece gördüklerinin bir kâbus olduğunu düşünür. Bir kır kahvesinde yılışık bir kedinin uzaklaştırılmasını istediğinde garson, bir kedinin olmadığını söyler. Kedi bir anda yok olmuştur. Çevreye göz attığı zaman kediyi görür ancak garson kedinin olmadığını iddia etmeye devam eder. Algıda seçicilik ile açıklar durumunu. Kır kahvesinde, kedisinin boğulduğunu söyleyen ve kendisinden yardım isteyen yaşlı kadına benzeyen bayan da bir anda ortadan kaybolmuştur. Kahraman, Bayat ilçesinde bayat fasulye yer, Kurşunlu ilçesinde de resepsiyondaki olayları yaşamıştır. Gittiği yerin ismiyle başına gelen olaylar arasında ilgi bulunması onu tedirgin eder. Bazı yerlerde arabadan inmeden tohumu atarak

iş sözleşmesine aykırı davranır. Arabasına doluşan ve gömleğine, koluna yapışan yapraklardan kurtulmaya çalışır, kolundan güçlükle çıkardığı yaprakların yerlerine anında yenileri gelir. Bir virüs ya da deri hastalığına yakalanmış olduğunu düşünen kahraman, yeniden fışkıran taze yaprakları topluca kavrayıp koparır. Arabasını açmak için yeltendiğinde kolunun olmadığını dehşetle fark eder. Hiç acı duymaması yaşadığı bu olayın bir rüya olabileceğini düşündürür. Uğursuz ve zehirli olduğunu düşündüğü tohumların hepsini arabadan atar. Arabanın hâkimiyetini kaybeder ve kendinden geçer. Gözlerini açtığında bir nehir kıyısındadır ve kıpırdayamamaktadır. Yaşlı bir adamın bir çocuk ve yanlarındaki kedi ile beraber kendisine doğru geldiğini görünce kurtulacağına dair umutlanır ancak bir süre sonra kendisinin bir ağaca dönüşmüş olduğunu fark eder.

"Kırmızı Arabalı I. Kız" adlı bölümde yazarlığın yanı sıra asıl mesleği doktorluk olan çok zengin biri, insanları iyileştirecek tek tip bir ilaç geliştirmiş ancak bu ilacın lisansını alamadan hayatını kaybetmiştir. Minik mavi şişelerdeki birkaç damla ilaç, o anda canlının yaşamıyla ilgili ne gerekiyorsa bunu sağlayacak şekilde geliştirilmiştir. Vasiyeti üzerine tek vârisi olan teyzesi, ilaçların kullanım süreleri dolmadan işe yaramaları için internette kırmızı cabrio ödüllü bir iş ilanı vermiştir. Her şehirde ve bir günde sadece bir şişe ilaç kullanılacak ve o gün içinde en çok ihtiyacı olan kişiye verilecektir. İşletme Bölümü'nde okuyan kahraman, çok para kazanıp estetik ameliyatlarla kendisini güzelleştirmek için bu işi, insanların sağlığını tehdit edip etmeyeceğini sorgulamadan kabul eder. Yolda giderken bir kamyonun çarptığı yaralı bir köpeğe yeğeninin ısrarlarına rağmen yardım etmeden geçip giden genç kahraman, yolda kalmış yaşlı bir adamın yardım isteğini geri çevirdiği gibi onunla dalga geçmekten geri durmaz. Şişelerdeki ilaçtan birkaç cılız fidana döküldüğü zaman fidanlar büyüyüp devasa bir boyuta ulaşır. Alkol nedeniyle yere yığılmış olan biri, ilaçtan içince hemen kendisine gelir ve alkolü bırakır. Kahraman, bu etkiye tanık olduğu için ilaçları satın almak isteyen bir kişiye, beş şişe ilacı çok iyi bir fiyata satarak iş sözleşmesine aykırı davranır. Şişedeki ilacı içen çok şişman bir bayan anında zayıflar. İlacın bu denli etkili olabileceğine ihtimal vermeyen genç kahraman, bu olaya şaşırır ve yenilerini üretip satmak umuduyla şişelerden birini analiz etmesi için arkadaşına gönderir. Ölü bir köpeğin ağzına bu ilaçtan damlatılınca köpek dirilir. Ölüyü de canlandıran bir ilaçsa yeryüzünde dileyip de sahip olamayacağı hiçbir şeyin kalmayacağını düşünen kahraman acilde hayatını kaybeden bir hasta üzerinde ilacın, ölüleri diriltme etkisinin olup olmadığını dener fakat ölü dirilmez.

Her şehirde yalnız bir şişe kullanılabileceği, bu nedenle aynı şehirde kullandığı üç şişeden sadece birincisinin etkili olabildiğini fark eder. İlaç şişelerinden birini de sivilceli bir kıza verir. Kız ilacı sürer sürmez hem sivilceleri iyileşir hem de burnundaki kemer kaybolur. Kahraman, parası yok diye ayrıldığı Hakan'ın birçok iş kurduğunu, iyi para kazandığını ve Füsun ile sözlendiğini öğrenince Füsun gibi güzel ve ince olmak, Hakan'ı kendisine yeniden âşık etmek için şişedeki ilaçtan içer. İçtiği anda yeni doğmuş, melek yüzlü bir bebeğe dönüşür. Cep telefonuna gelen mesajda şişenin boş olması nedeniyle analiz yapılamadığı yazmaktadır. Uzaklardan gelen ürkütücü bir karaltı, çaresizlik içinde ağlamaya başlayan bebeğe doğru keskin dişlerinin arasından salyalarını akıtarak koşmaktadır. Para için birçok erdemi yok saymış olan kahramanın o anda en çok ihtiyacı olan şey, bir bebek kadar masum ve günahsız olmaktır. Yaralı bir köpeğe yardım etmeyen kahraman, bu merhametsizliğini ve diğer yanlış davranışlarının bedelini bir kurt tarafından parçalanarak ödeyecektir.

"Kırmızı Arabalı II. Delikanlı" adlı bölümde emekli bir coğrafya öğretmeni, ülkenin volkanik dağlarını tek tek dolaşıp taş örnekleri toplamayı ve yaptığı incelemeleri de bir kitapta toplamayı hayal ederken hastalığı nedeniyle bunu gerçekleştirememiştir. Kırmızı, üstü açık bir cabrio karşılığında volkanik dağlardan taş örnekleri getirilmesi şeklinde bir iş ilanını internette duyurur. Taş örneği alındıktan sonra karşılaşılan ilk kişiye yaşlı emekli öğretmenin hazırladığı hediye paketlerinden biri verilecektir. Kaya, işi kabul etmiş, 18 volkanik dağı dolaşmanın haftalar alacağını düşünerek kız arkadaşı Sumru'yu yanına çağırmıştır. Hediyelerin son model bilgisayar, çok değerli kolyeler, tanınmış bir şirkete ortaklık, ömür boyu alınacak bir maaş vb. olduğunu görünce kalan paketlerdeki değerli eşyaları alıp onların yerine kravat, fular gibi hediyeler bırakmaya karar verirler. Açtıkları paketlerden *SBS*'ye hazırlık CD'si, rubik küp ve bir tavşan çıkar. Kaya, mirasını kendilerine bırakması için yaşlı adama baskı yapmayı hatta kabul etmezse onu öldürmeyi planlar. Nemrut'tan taşı alınca hediye paketini kız arkadaşına verir ancak paket boştur diğerleri gibi. Volkanik dağ olan ve Bitlis'in Tatvan ilçesinde yer alan Nemrut Dağı ile Adıyaman'ın Kahta ilçesi ile Malatya'nın Pütürge ilçesi sınırlarının kesiştiği yerde bulunan Nemrut Dağı'nı birbirine karıştırmışlar ve bütün hediyeleri tüketmişlerdir. Büyük plana geçmek isterlerken hareket edemediklerini fark ederler. Heykele dönüşmüşlerdir.

"Kırmızı Arabalı II. Kız" adlı bölümde tekerlekli sandalyedeki engelli genç, tarih profesörü olan amcasının vefatından önce roman yazmaya çalıştığını, kendisini de yazarlığa teşvik ettiğini belirtir. Amca, vasiyetine eklediği hazine avı oyunu ile yeğenini yazmaya heveslendirmek istemiştir. Ancak yeğeni, kırmızı spor arabasıyla kaza yaptıktan sonra tekerlekli sandalyeye mahkûm olmuştur. Genç, vasiyeti yerine getirebilmek için hazineyi kendisi adına arayabilecek güvenilir bir kişi bulmaya çalışır. İnternette iş ilanı verir. Hizmetin karşılığı ise kırmızı bir spor araba olacaktır. Oyunun kuralları şu şekildedir: Sürahideki su, sadece ihtiyacı olanlara verilecek, suyun dolmasını sağlamak için şehirden şehire geçmek yeterli olacak ancak suyun gereksiz kullanılması durumunda şehir değiştirilse bile sürahideki su, o ölçüde eksik kalacaktır. Üç ay sonra gizli hazine bulunamasa bile sürahi, içinde bir damla su ile getirilirse kırmızı araba ödülü kazanılacaktır. Hazinenin nerede olduğuna dair tek ipucu ise vasiyetteki "Su sana yol gösterecek, suyu izle!" cümleleridir. İşi kaybetmek istemeyen genç, ehliyeti olmadığını söylememiş, arabayı kullanması için bir arkadaşından yardım istemiştir. Yolda bir kuşa çarpan gençler, onu veterinere götürmek yerine gölge bir yere iterek yollarına devam ederler. Gece uyurken kanat sesleri duyan başkahraman rüyasında da bir avcı tarafından vurulan kuşların yere düştüklerini görür ve kulağında her birinin yere düşerken çıkardıkları tok ses yankılanır. Avcı, kuşları metal bir şişe batırıp ateşte pişirir ve yemeğe başlar. Rüyanın sonunda avcının yüzünü görür. Kendi yüzüdür. Sabah, kuşlara su vermek için küçük kaplar alır, önceki gün ölüme terk ettikleri kuşa su vermedikleri için pişmanlık duyar. Bu pişmanlığı ve iyilik niyeti onun hayatını kurtaracaktır. Sürahiye kendilerinin doldurdukları su ve bakkaldan aldıkları sular, her zaman dökülür ya da yok olur. Limanda kendilerinin içtiği kadar su, sürahide her zaman eksiktir. Kendi içtikleri su ihtiyaçtan sayılmadığı için hep eksik kalacaktır sürahide. Bu yüzden zavallı, susuz bir çocuğa su verememişlerdir. Adana'da kaportaya çarpan kuşa da su vermemişlerdir. Başkahraman, Allianoi antik kenti için imza toplayan gençlerle konuşurken ilanda arkeologların on bir bin altın, gümüş ve bronz sikke ortaya çıkardıklarını okur ve doğru iz üzerinde olduğunu, hazinenin Allianoi kentinde gömülü olduğunu anlar. Keşfettiği ipuçlarını arkadaşıyla paylaşır. İçinde iki parmak kadar su kalmış sürahiyi düşürüp kıran arkadaşının arabayı alarak kaçtığını görür. İlayda'ya yetişmeye çalışan başkahraman, arkadaşı tarafından kaderinin, şansının, hayatının çalındığını düşünerek hüngür hüngür ağlar. Yolculardan onu teselli etmeye çalışan yaşlı bir adam *"Bazen fark etmezsin ama aslında şans*

seninledir. Hayatın kendisi şanstır."[547]der. Arkadaşından yolculuğun nedenini öğrendiğinden beri onu atlatmak için fırsat kollamış olan İlayda ise Yortanlı Barajı'na gelerek gölet alanının çevresindeki toprağı kazmaya başlar. Başında dolaşıp duran küçük serçeyi uzaklaştırmak için kürekle ona toprak atarken kendisi de sağa sola yalpalar ve suya düşer. Çevrede onu kurtaracak kimse yoktur. Bedeninin taşlaştığını hisseder. Yaralı bir kuşa merhamet göstermemesinin ve arkadaşına ihanet etmesinin bedelini canıyla öder. Allianoi kazıları sırasında bulunan Su perisi/Nymphe ile İlayda'nın ismi arasında ilgi kurularak efsane havası oluşturulur. Nymphe kazılarda ortaya çıkarılmış ve Bergama Müzesine götürülmüştür ama aynısından toprak altında bir tane daha olduğu sanılmaktadır. Son bölüm olan "Kırmızı Arabanın Hayaleti"nde kırmızı arabayla ilgili bir gerilim romanı yazılmasına dair efsanevi bilgilere yer verilir. Yanında bir kedi olan ve sesi yaşıyla örtüşmeyecek derecede kalın sesli bir çocuk *"İnsanlar hırslarına yenilmeyi sürdürdükçe hayaletler de kılıktan kılığa girebildiği sürece yeni kitaplar olur."*[548] der. Bu şekilde roman boyunca gençlere kırmızı bir cabrio karşılığında değişik işler veren kişilerin, bir görünüp kaybolan çocuğun ve kedinin hayalet olabileceği sezdirilir. Yazar, kahramanlarının yolculuklarını genelde tek başlarına değil, başka bir kahramanla yapmalarını sağlayarak diyaloğun anlatıyı canlandırıcı etkisinden yararlanmış, iç konuşma tekniğine de sıkça yer vermiştir.

Vampir edebiyatının, vampir ikonografisinin temayüz ettiği *Gölgeler Serisi 1-Vampir Gölgesi* ve devamı olan *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi* adlı romanlarda dünyaya hâkim olmayı ve insan ırkına diz çöktürmeyi amaçlayan vampirler ile onların bu amaçlarına engel olmak isteyen vampir avcıları arasındaki temel çatışma, anlatı boyunca devam edecek olan dozu iyi ayarlanmış şiddet ve gerilim ögeleriyle şekillenen döngüsel bir dizi mücadeleyi de beraberinde getirir. Dövüş sahneleri, izlenen bir filmin kelimelerle yansıtılması gibi olup bu bölümlerde görüntüleme tekniğinden yararlanılmıştır. Kahramanların bir anda geriye dönüşlerinde ya da farklı bir ortamın tasarlamasında ise optik efektler, yazıyla yansıtılmıştır. Romanlarda vampir jargonuna da genişçe yer verilmiştir.

Vampirler, kutsal bir lahitte eksik olan kan taşı ve on farklı taşı yerlerine yerleştirip Seçilmiş'in ve on prensesin kanını lahde akıtarak lahdin açılmasını sağlamayı ve bu

[547]*age., s.* 195.
[548]*age., s.* 207.

şekilde diğer varlıkları dönüştürme gücünün sadece beş yüz yıldan fazla yeryüzünde olan ve ısırdıkları kişileri vampire dönüştüren pis kan eldernlere özgü olmayıp bütün pis kan vampirlere şamil olmasını, lanetin ortadan kaldırılmasını isterlerken vampir avcıları ise insanları ya da seçilmişleri vampir saldırılarından korumayı, lahdin kapanmasını sağlayarak kurt adam ya da vampire dönüşmüş olanların insan hâline dönmelerini, kara büyü vampirlerin yok olmasını sağlamayı hedeflemektedirler. Bunu başarabilmeleri için de taşları bulup lahdin yerini gösteren parşömeni ele geçirerek oraya gidip taşları yerine yerleştireceklerdir. Ayin başlayınca Safkan Seçilmiş ile on prensesin kanı karıştırılıp lahde dökülecek, kraliçe uyanınca Seçilmiş Cem, onu öldürecektir. Seçilmiş, lanetlenmeyi kabul ederek ruhlarını satan dört seçilmiş ruhtan oluşan ruhtur. Bu savaşta ayrıca birbirine düşman olan dört taraf vardır: Lycanlar/Lupineler olarak bilinen ve en güçlü, en çok olan kurt adamlardır. Diğer tarafta Kindredler, safkan vampirler, öbür yanda Maya'nın soyu, pis kan NeoMasireler ve son tarafta da avcılar yani Progemetreler vardır. Eldern; pis, kirli kandır; elder ise safkandır. Safkanları öldürmek zor olduğu gibi toptan da öldürülemezler. Güzel olurlar, insan içinde dolaşırlar. Onları öldürmenin en kolay yolu, başlarının kesilmesi veya tam kalplerinden hançerlenmeleridir. Hançer ise ya altın olmalıdır ya da mitolojide geçen Rebeh hançeri olmalıdır.

Mezkûr romanlarda vampirlerin çocukları ya da seçilmişleri kaçırmaları, insanları öldürmeleri ve lahdin yerini gösteren haritanın parçalarını ve eksik taşları bulmak gibi nedenlerle vampirler ile vampir avcıları arasında kıyasıya mücadeleler yaşanır. İlk vampirin kendi öz kardeşini, Seçilmiş'i öldürmesi nedeniyle Tanrı tarafından lanetlendiğine inanılmaktadır. Vampir, kendi kanından üç tane iş birlikçi meydana getirmiş ve bunların sayıları arttıkça vampir klanları ortaya çıkmıştır. İlk vampirin belirlediği üç kural vardır. Birincisi insan kanının yasak olması, ikincisi klanların iki yüz kişiden az olması ve sonuncusu sadece başvampir tarafından vampir oluşturulabilmesidir. İlk kuralın çiğnemesinin ardından bir savaş başlamıştır. MÖ 100'lerde üç klan başkanları ile beraber yok edilmiş, hâlihazırdaki safkanları oluşturan küçük bir klan saklanmıştır. Tanrı tarafından cezalandırılmışlardır, saklanan klanın bir kısmı da mutasyon geçirmiştir. Her şeyi bitirmenin esas yolu başvampiri bulmaktır ancak bu imkânsızdır.

Vampir Gölgesi'nde kaçırdıkları çocuklarla önemli bir kâğıt parçasını takas etmek isteyen vampirler, Evren, Cem ve Nina'nın tahta mermileri, Cem'in kanının kâğıdın

bulunduğu kolyeye sürülmesi sonrasında her tarafı kaplayan göz alıcı ışıkla yanar ve küle dönüşürler.

Kilisede bulunan ölü vampirlerin ruhlarıyla mücadele etmeleri için kendilerinden yardım istenen vampir avcıları; çatışmada kullanmak üzere okunmuş su, haç, muska, gümüş, İncil, kaya tuzu, kazık fırlatan tüfekler hazırlarlar. Bu unsurların vampir mitine yerleşmiş olması ve vampirlerle mücadelede silah olarak kullanılmasının kalıplaşmış olmasının temelinde Orta Çağ'da şeytana hizmet etmekle ve vampirlikle suçlanan kişileri, dinsiz ve tanrıtanımaz ilan eden kilisenin bu kişilere karşı mücadelede İncil'i, kutsal suyu ve haçı önermesi ve bu önerinin benimsenmesi vardır.[549] Vampir avcıları, kilisede görünmeyen ruhlarla zorlu bir mücadele verirken darbeler alıp yaralansalar da mücadele sonucunda başı vücudundan ayrılmış kemikleri, kaya tuzu dökerek yakıp yok ederler.

Bir partide Nazlı adlı bir genç kızın öldürüldüğünü öğrenen vampir avcıları bu cinayet bağlamında zombi vampir karışımı bir tür cadı olan, Incubuc/Succubuc diye de bilinen, davet edilmedikleri evlere giremedikleri hâlde diğer insanların görüntüsüne bürünebilen ve kurbanla iyi ilişkiler kurup enerjilerini aşk ilişkisinden alarak bu sırada kurbanı öldürüp kanını emen ve Avrupa efsanelerinde de söz edilen Anlovara vampirleri ile saf gümüş kılıç ve ateşten yararlanarak mücadele ederler. Babasını öldüren vampirin camdan dışarı fırlayarak yarasaya dönüşüp kaybolduğunu gören Evren, Nazlı'nın arkadaşı Onur'un evinde bu vampir kadını öldürür. Onur'dan bir kolye ve anahtar alarak Nazlı'nın dolabında buldukları kutuyu açan vampir avcıları, kutunun içinde mor renkli bir taş bulurlar.

Üç çeşit çocuk hırsızı vampir vardır. Biri Meksika kökenli Civateteo'dur. Diğeri, alt tarafı yılan, üst tarafı insan formunda olan ve Yunanlar tarafından Lilith olarak adlandırılan Lamia'dır. Sonuncusu ise beyaz tenli, siyah saçlı olan ve geceleri çocuklara saldıran bir kadın vampir Cihuateteo'dur. Kaçırılan dört yaşındaki çocuğu bulmak için izleri takip ederek fare kaynayan kanalizasyona inen vampir avcıları, demir bir kapının kilidini silahla kırarak alçak tavanlı, karanlık bir koridorda ilerlerken bir anda bayılırlar. Kendilerine geldiklerinde kaçırılan çocuklarla dolu kafesi görürler. Çocuklar, kendilerinden önce getirilmiş olanların teker teker tabut benzeri alana götürüldüklerini,

[549]Mesut Aytekin, *Korku Sinemasında Vampir Filmleri ve Korku Sinemasının Tarihsel Sürecinde Değişen Vampir İmgesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, İstanbul 2006, *ss.* 157-158.)

ardından çığlıklar duyduklarını anlatırlar. Başkahramanlardan biri olan Evren, çocuklardan birini almaya gelen uzun siyah saçlı, rengi solmuş bir vampir ile mücadele ederek vampirin elinden hançeri almayı başarır ve onu öldürür. Vampir avcılarının darbeleri ile başsız kalan vampirler küle dönüşür ancak eldernin darbeleriyle Evren savrulur, Nina da demir parmaklıklara çarpar, kısa süre sonra Nina kendini toparlayıp havada perende atarken gümüş bıçağını eldernin omzuna saplar ve ateş ederek onu öldürür. Ece ve diğer çocuklar kurtarılır. Kaçırılma, takip, yakalama, mücadele, düşmanı yok etme ve kurtuluş şeklinde özetlenebilecek bu örgü roman boyunca farklı kişiler ve mekânlar bağlamında birçok kez tekrar edecektir.

400 yıllık bir vampir klanının güneş ışığı nedeniyle alev alıp yok olmalarını sağlayan vampir avcıları, Wangema ve Geogleam vampirleri ile de mücadele ederler. Bayan Cazibe olarak anılan, gündüzleri yaşlı biri geceleriyse çok güzel bir kız olarak tasvir edilen, daha çok küçük kasaba ve köylerde avlanan ve avlanırken şekil değiştirebilen Wangema vampiri, adının üç kere art arda söylenmesi durumunda insan formuna dönüşür. Karga ve kuzgun şekline de bürünebilir ve erkekleri baştan çıkararak kanlarını içer. Sadece yakılarak yok edilebilen bu vampir, yakıldıktan sonra bir sürü sürüngen ve kemirgene dönüştüğü için bu parçaların da yok edilmesi gerekmektedir. Şimal, Cem ve Evren Wangemaların karargâhına giderek altı tane yaşlı vampiri öldürürler, kadınların birkaç saniye sonra siyah kurtçuklara dönüşmesi üzerine evi yakarlar.

İlköğretim öğrencilerinden birinin cesedinin bulunduğunu ve kamp yapan başka bir grup öğrencinin de kaybolduğunu öğrenen Evren, Cem ve Nina, bunları vampirlerin yaptığını düşünür. Sahte kimlikler düzenleyip öğrenci olarak okula kayıt yaptıran vampir avcıları, kamplara katılırlar. Evren, kafasına vurularak bayıltılır ve kaçırılır. Cem, Nina ve kan bankasından beslenen bir vampir olan Serhat; Evren ve diğer kaçırılanları kurtarmak için vampirlerle kıyasıya bir mücadeleye girişirler. Yarasa kanatlı on iki kadın vampir etraflarını sarar. Nina, kulak tırmalayıcı sesler çıkarıp dişlerini göstererek üzerine atılan vampirin saldırısını bertaraf eder. Tek tek öldürülen yaratıklar, sonrasında yanıp küle dönüşürler. Evren, Nina, Cem ve Serhat ise birkaç çizik dışında yara almazlar. Albarksler, insanları öldürmek yerine kan bankasından yararlanan safkan vampirlerdir. Serhat de bir albarks vampiridir. Gorkain adıyla anılan ve yarasa gibi kanatlara sahip olan vampirler, pis kokularıyla kurbanlarını bayıltır, nefessiz kalarak ölen kurbanının kanını

içerler. Azeman vampiri ise gün boyunca dişi insan formundadır ancak gece 11.00'den sonra yarasa ya da vampire dönüşür.

Kurtadam Gölgesi'nde vampirler hakkında genişçe bilgilere yer verilir. Volorka adlı vampirler sadece yılda bir kere genel bir ayinde insan kanı içen ve güneşten, haçtan, kazık ve kutsal sudan etkilenmeyen vampirlerdir. Çeşitli sınırlarla bölünmüş olan vampirlerin yaşadığı her bir bölge, en yaşlı vampir tarafından seçilen bir prince tarafından yönetilir. Prince'nin yönettiği bölümlere Domain denir. Primogen, her domainde bulunan ve Prince'ye yardım etmek amacıyla kurulmuş olan gruba verilen addır. 300 yıldan daha uzun süredir yaşayan ve lahit kapansa da yaşayabilecek olan pis kan vampirlere eldern denir. Tam bir eldern 500 yılı geçmiş olmalıdır. 20 eldern vardır. Bir eldernin kanını içmek lahit kapanınca da yaşama özgürlüğü verir. Eldernlerin bir alt sınıfı olup genellikle 100-200 yıldır yaşayan vampirler, Anciillae vampirleridir. Lahdin açılmasıyla çoğalacaklardır. Vampir kanıyla yapılan bir ayin aracılığıyla oluşturulan ve vampir ırkının tabanında yer alan vampirler, Neonatelerdir. Yarı kanlar yani mutant vampirler ve pis kanlar için ilk yüz yıldan beri süren lanet sebebiyle vampirler gün ışığına çıkamaz. Safkanlar ve kanı kuvvetli olan birkaç pis kan gün ışığından etkilenmez. Ateş, vampirleri öldürürken sarımsak rahatsız eder. Gümüş ve gümüşle karıştırılmış titanyum ve demir de onlara zarar verir. Haç, Davut'un yıldızı, kutsal su ve dualaın vampirlere zarar verebilmesi için güçlü bir inanç gereklidir. Vampir avcıları, Prince ile mücadele ederek harita parçasını alırlar. Kaçırılan Cem'in yerini öğrenmek için rockçı, punkçu, metalci kaynayan "Karanlık Gece" adlı bara gittiklerinde kendisine saldıran vampiri Nina, boğarak öldürür. Roman boyunca devam eden dövüş sahnelerinde şiddet unsuru dozunda tutulmuşken bu bölümde biraz daha canice bir dövüş tasviri yapılmıştır. Ormanın derinliklerindeki bir mağaranın en uç kısmında havada asılı bir kafeste tutulan Cem'i kurtarmak isteyen kurt adamlar ile vampirler arasında kıyasıya bir mücadele başlar. Yarım saat sonra bütün vampirler ya kaçmış ya da öldürülmüştür.

Evren ve Cem farelerle dolu olan terk edilmiş, eski hastanede vampir avına çıkmışken hayalet görmek için o hastaneye gelmiş olan dört genç ile karşılaşırlar. Çıkışların kapatıldığı, kırılan pencerelerin bir anda onarıldığı hastanede kaya tuzunun dairesel olarak dökülmesi, dairenin içine bir tılsım yazılması ve çağırma ritüelinin gerçekleştirilmesi sonucu dairenin içinde görünürlük kazanan hayalet vampirler, bir dua ritüeli ile sönmüş bir ateşin dumanı gibi kara bir pusa dönüşerek yok edilir. Bu bölümde

sarımsak suyu ile vampirlerin uzak tutulması şeklindeki kalıplaşmış bir unsura da yer verilmiştir.

Krvopiyac türü vampirleri öldürmenin tek yolunun büyüyle ruhlarını şişeye hapsetmek ve ateşe atmak olduğunu bilen Şimal, kovma büyüsünü okuyarak bir şişeyi alevlerin arasına atar ve vampirler yanarak yok olur. Bu zorlu mücadele sırasında Seçilmiş Sena, Cem'in önüne atlamış, göğsünden vurulmuş ve hayatını kaybetmiştir.

Cadı-vampirlere tapan bir kasaba yolunda misafir edilme bahanesiyle kaçırılıp mahzende tutulduktan sonra ayin alanına götürülen Evren, dolunaylı bir gece olduğu için boynuna takılan tılsımlı kolyenin olumsuz etkisine maruz kalmaz, acı içinde dönüşerek kurt adam olur, dişleri uzamış, gözleri sararmıştır ve yüzü öne doğru uzamıştır. Cem'i ve Tuncay'ı kurtardıktan sonra kendilerini kaçıran Nasır'ın kafasını vücudundan ayırır, Nasır'ın eşi Selma'yı da ağaca fırlatarak öldürür. O anda etrafı bir duman kaplar ve biri Evren'in boynuna bir iğne batırır. Evren, aynı acıyı çekerek çığlıklar atar ve eski hâline döner. Nina, ona yardım etmek için gelmiştir.

Lahdin yerini gösteren haritanın son büyük parçasının ve son taşın peşine düşen başkahramanlar Evren, Cem ve Nina, kapısının açılmasıyla beş altı tane yarasanın dışarı çıktığı yıkık dökük bir villaya girdikleri zaman bütün elderlerin hançerlenmiş olduğunu görürler. Cem, yaralı bir elderi kurtarmak için sırtına aldıktan sonra Evren ve Nina ile benzin bidonunu etrafa dökerek evi ateşe verip çıkarlar. Evren, Cem ve Nina; cadılar ayinini bölerek Sahra'dan bilgi almaya çalışırlar. Kara büyü ile korunan Lamia'nın yerini bulma ayinini gerçekleştiren herkes ölmüştür. Cem'in yanan evden kurtardığı safkan elder Dom Nick yani Ermiş Özyeğen, Dominic'ten haritayı ve taşı çalmıştır. Kırmızı taş ve eski bir kâğıdı vampir avcılarına verir.

Çember oluşturacak şekilde dizilmiş tabutların ortasında pentagrama benzeyen bir tür sembol vardır. Sembolü oluşturan şey, yerdeki dar oluklardır. Lamia bir ritüel eşliğinde altın bıçakla bileklerini keser, oluklara dolan kan, tabutların dışındaki çembere doğru akar. Oluklar kanla dolunca aydınlık bir ışık etrafı sarar ve ışık yok olunca Lamia bitkin bir şekilde yerden kalkar, bileklerindeki kesikler yavaşça kapanır. Tabutlar tek tek açılır ve içlerinden dokuz güzel kız çıkar. Son kalkan güzel ise Aslı'dır. Nina'nın annesi Reyhan'ın verdiği kadeh, Lamia'nın kan içeceği kadehtir. Şimal, bu kadehi çalıp gizlice Lamia'ya verecektir. Haritaya en yakın yer ölçümü, Kapadokya ile uyumludur.

Vampirler, lahdin bulunduğu mezarlığın kapısında âdeta bir duvar örmüşlerdir. Kurt adamlar ve vampirler arasında savaş başlar. Ölen her vampirin yerine yenisi geçer. Hızlı ama güçsüzlerdir. Görkemli odanın kapısında bekleyen vampirler, çevik hareketlerle Evren ve Nina'nın boynuna kılıçlarını dayarlar. Cem, âşık olduğu Sahra'nın ölmemesi için lahdi açıp kraliçeyi uyandıracağını söyler ve Lamia'nın bir adım önünde yürüyerek lahdin başına gelir. Lamia, tahta kutunun içindeki irili ufaklı beş taşı yerlerine yerleştirince kabartma, beş santim dibe çöker. Lamia, hep bir ağızdan "özgürlük için, kan için, annemiz için" diyen prenseslerin bileklerini altın bir bıçakla kesip damla damla akan kanı gümüş kadehe doldurur, lahdin başına geçer, kendi bileğini keserek kanını kadehe damlatır, ardından Latince kelimeler haykırır. Cem'in bileğini kestiği anda Cem, altın bıçağı Lamia'nın elinden kapıp kadının boynuna saplar. Lamia acıyla inleyerek yere yığılır. Evren ve Nina da çevik bir hareketle korumalardan kurtulup yerdeki silahlarını almayı başarırlar. Cem, Latince bir şeyler söylemeye başlar. Cem'in bileğindeki kesikten hızla kan akarken bir yandan da beyaz bir ışık gitgide yakınlaşır. Evren ve Nina'nın prenses vampirlere indirdikleri darbeler onları etkilemez. Etrafında beyaz bir ışık olan Cem, yerden birkaç santim yukarıda süzülmektedir. O anda bir vampirin düşürdüğü gümüş kadehlerdeki kan, oluklardan lahdin içine akar. Cem, beyazlar içinde bir kadın görür. Kendisini bir melek olarak tanıtan kadın ona öldüğünü söyler ve bir dileği olup olmadığını sorar. Cem, lahdi kapar. O anda Cem'in içinden devasa bir ışık çıkınca önce lahdin başındaki üç prenses vampir, toza dönüşür. Işık, bir halka gibi büyüyerek yayılır ve ön kapıdaki savaş alanına varır. Halka, tüm dünyayı kaplamak üzere büyümeye devam eder. Nina'nın öldüğünü gören Cem, son bir dilek hakkını kullanarak Nina'nın geri gelmesini ister. Cem, lahdin üzerindeki altın bıçağı alıp mezar taşını iter, mezarın içinde heykel gibi görünen bir kadın vardır. Bir rüzgârla kum tanelerine döner ve yok olur. Lahitten 100 metre kadar uzaklaştıktan sonra Evren elindeki düğmeye basar ve koca bina bir anda yerle bir olur. Evren, Cem ve Nina yeni kaderlerine doğru yürümeye başlarlar. Şimal ise parşömeni o karmaşada çalmıştır. Trans hâline geçerek Efendi'sine parşömeni ileteceğini söyler. Platin sarısı saçlarının bir kısmı siyah olan bir kadın, parşömeni almak için odaya girer.

Romanda Cem'i kurtarmak için lanetlenmeyi kabul ederek ruhlarını satan Evren, Nina, Tolga ve Alize Yeşim'in kurt adama dönüşme süreçleri ile bunu engellemeye çalışmaları da yansıtılmıştır. Dolunay, bulutların arkasından çıkar çıkmaz Evren hariç

diğer üç lanetli ayrı köşelerde acı içinde dönüşmeye başlarlar. Nina hariç hepsi tam olarak değişmiştir. Nina'nın sadece gözleri renk değiştirmiş, tırnakları, dişleri ve saçları uzamıştır. Burnu bir kurdun burnuna benzemeye başlamıştır. Nina, uzun süren kâbusundan uyanınca rüyasında kendisine telkin edilenin izinden gitmek için Evren ve Cem ile vedalaştıktan sonra Peder Selviges'in yanına gider. Peder ve 550 yıldır yaşamakta olan bir vampir olan Josef, Nina'yı eğitirler. Kara büyü vampirleri-Kamborlar- en zayıf ve en korumasız vampirlerdir. Ruhsuz olup sadece itaat için yaratılmışlardır. Nina, bir anda kendisini öldürme emrini almış olan iki yüzden fazla vampirle mücadele eder. Güneş ufukta belirince bütün vampirler yanıp toprağa dönüşürler. İki hafta boyunca bu tür eğitimlerden geçirilen Nina, son derste demir bir sandalyeye bağlanır, saat 23.45'i gösterdiğinde kurt adam olmasını engellemeye çalışır. Dişleri bir uzar bir kısalırken içindeki hayvanı durdurmaya çalışan Nina, Peder ve Josef'in destekleriyle normale döner. Nina, son kez çığlık atar ve kendisine acıyan gözlerle bakan Josef'i görünce sakinleşir. Derin bir nefes alır, tırnakları, dişleri, gözleri eski hâline döner. Evren kaçırıldığı için ilacını alamamış ve acılar içerisinde dolunaylı bir gecede kurt adama dönüşmüştür. Nina tarafından boynuna bir iğne batırılması sonucu aynı acıyı çekerek çığlıklar atar ve eski hâline döner.

Vampir Gölgesi'nde 2. Bölüm'den itibaren her bölüm başında, *Kurtadam Gölgesi*'nde ise 15. Bölüm'e kadar bölüm başlangıçlarında parça parça gelişme gösteren Nina'nın rüyası bir iç anlatı olarak romanda yer almış, 15. Bölüm'den itibaren ise çerçeve anlatıyla bütünleşmiş bir şekilde anlatıya dâhil olmuştur. Gizem, korku ve gerilimin belirgin olduğu rüyanın ilk bölümünde dolunaylı bir gecede tepenin en üst noktasında bir kurt, başını göğe kaldırmış ulumaktadır. Takip eden bölümde, *"Yavaşça kafasını çevirdi, Gözleri kıpkırmızıydı."* cümleleriyle devam eden rüya, 4. Bölüm'de boynunda dikkat çeken bir parşömenle kurdun tepeden inmesi ve uluması ile sembolik bir boyut kazanır. 5. Bölüm'de kurt, parşömeni almak için sisin içinden uzanan gölgenin elini ısırır ve gölgenin dövmesi kanamaya başlar. 6. Bölüm'de kanı durduran gölgenin kime ait olduğuna dair merak uyandırılır. 7. Bölüm'de gölgenin kırmızı gözleri korku oluşturur. Dolunay vardır. Kurt, "Anlat!" der. Bunun üzerine çerçeve anlatıda Evren ve Nina, Cem'e bazı gerçekleri anlatırlar. Evren'in babasından kalmış bir kitabı dört yıl önce Arif Hoca, Evren'e vermiş ve kitabın sadece dört nüshası olduğunu söylemiştir. Anlaşılması zor olan kitabı baştan sona üç kez okuyan Evren ve Nina, ruhlarını bir Seçilmiş için satacakları bir

ayin yapmaları durumunda çok sevdikleri kişinin yaşayacağını öğrenmişler, Alize Yeşim ve Tolga'nın yardımını da alarak ayini gerçekleştirmişlerdir. Şimdi ise yavaş yavaş avladıkları lanetli yaratıklara dönüşmektedirler, beş ya da on yıl sonra kurt adam olacaklardır. 8. Bölüm'de iç anlatıda Nina, "Neyi anlatayım?" diye soracakken kırmızı gözlü adamın arkasındaki dört gölgeyi görür. Aynı anda kurt, Nina'ya saldırır. 9. Bölüm'de boğuk bir sesle üç kere "Zaman geliyor." diyen kurt, yavaşça büyür ve kurt adama dönüşmeye başlar. Geriye doğru birkaç adım atıp yere düşen Nina, eline kan bulaştığını görür. 10. Bölüm'de Nina çığlık atar. Aynı anda bir yıldırım düşer, etraf aydınlanır, kurt adam kaybolur. Nina, kanın tahta kapının altından akmakta olduğunu görür. Tam kapının kolunu tutmuşken aynı kurt yine ortaya çıkar ve "Geleceği görmek istemezsin." "Kader, senin elinde!" der. Nina, kısa bir kararsızlıktan sonra kapının koluna uzanır. *Vampir Gölgesi*'nin devamı olan *Kurtadam Gölgesi*'nin ilk bölümünde Nina, kısa bir kararsızlık geçirse de kapı koluna elini uzatır ancak bir güç onu geri iter. Gözleri kırmızı olan bir silüet belirir. Bir anda bütün camlar patlar ve aynı boğuk ses "Buna izin veremem." der. Nina, sokak kapısını açmak için elini uzattığında zihninde yine o boğuk ses yankılanır ve "Kader senin elinde!" der. Kapıyı açıp dışarı çıkan Nina, Evren'in kurt adama dönüştüğünü, Cem'in yerde kanlar içinde olduğunu görür. 12. Bölüm'de Nina, sallanan sandalyeye yapışmış gibi dururken karşısında kırmızı gözlü beyaz kurdu görür. Kurdun gözlerine odaklandığı zaman bu rüyada kendisine zarar vermek isteyenin kurt olmadığını anlar. Kurt, boğuk bir sesle "Ona güvenme!" der. 13. Bölüm'de kurt, Nina'ya "Sen kalbine güven!" der. Kurt kaybolunca Nina, önündeki tozlu kitaplıktan kırmızı deri kaplı kitabı almaya çalışır ancak kitabı yerinden kıpırdatamaz. Bir anda kasvetli havanın yerini güneş alır. Nina, dışarıdan gelen kahkaha seslerini duyunca cama yaklaşır ve dışarısının bahar gibi yemyeşil olduğunu görür. Biri onu hızla arkaya çeker. Nina, dengesini kaybedip düşer, etraf o anda kararır. 14. Bölüm'de Nina, ayağa kalkınca ortam değişir, orman olur. Nina, "Takip et!" diyen kurt adamı takip eder, ormanın derinliklerinde ilerleyip bir nehir geçerler. Bir mağaranın önüne geldikleri zaman kurt adam "Kaybettiğin şey burada ama sakın içeri girme, sakın!" der. Nina, kurt adamın "Matthew" olduğunu anlar. 15. Bölüm'de Nina, çerçeve anlatıda baygındır, yüzünde ve vücudunda yaralar açılmaktadır. Rüyasında ise yine tozlu kitaplıktan kırmızı deri kaplı kitabı raftan çekmeye çalıştığını ancak onu kıpırdatamadığını, sonra bir anda güneşin açtığını görmektedir. Dışarıdan kahkaha sesleri duyunca cama yaklaşmakta, biri onu geri

çekmekte, Nina dengesini kaybedip düşmektedir. Nina, rüyasına hükmetmek için "Hey, sen! Kâbuslarımın efendisi! Aynı sahneleri görmekten bıktım. Senden korkmuyorum. Kontrol bende!" der. Kurt adam, sen öyle san, der ve sonra yok olur. Rüya başa sarar. Nina, kurdun boynundaki parşömende ne yazdığını düşünürken kurt, kaç, der. Gözleri kırmızı bir gölgenin, elindeki parşömende ne gördüğünü anlat, demesiyle Nina'nın elinde bir parşömen belirir. Kırmızı gözlü adamın arkasında dört tane kadın durmaktadır. Kurdun saldırısı sonucu Nina yere düşer ve rüya başa sarar. Nina rüyasında dört kadınla mücadele ederken yüzünde ve vücudunda yaralar açılır. Nina'yı kurtaran Matthew, ona rüyadan rüyaya atlamayı öğrenmesi gerektiğini, iblis olan dört kadını yeninceye kadar uyanamayacağını söyler ve acıyla haykırarak uzun boylu, mavi gözlü, yirmi sekiz yaşlarında olan bir insan formuna dönüşür. Babası kurt adam olan Matthew'in annesi de seçilmiş bir cadıdır ve ona rüyalarda gezmeyi öğretmiştir. Nina'ya rüyada ölmesi durumunda bundan sonra her zaman rüyalarda gezeceğini söyler ve kaçmasını, kalbinin götüreceği yere gitmesini tavsiye eder. Nina, kalbinin sesini dinler ve geçmişteki mutlu günlere gider. Nina'ya kapıyı açan yaşlı kadın şekil değiştirerek dört kadından uzun boylu olanına dönüşür, Matthew yine kurtarır Nina'yı ve "Sana kaç, demiştim, sen eskiye gittin." der. Nina'nın elinden tutar ve birlikte yok olurlar. Nina, gözlerini taş bir odada açar. Sanki Orta Çağ'dan kalma bir kalededirler. Bu kez de Matthew şekil değiştirerek dört kadından kısa boylu olanın şekline bürünür. "O, kaç demişti, kal değil!" der. Gerçek Matthew ise bağlanmıştır. Bu arada Nina'nın gerçek hayatta uyanmadığını ve vücudunda yaralar açıldığını gören Evren, Arif Hoca'dan yardım istemiş ve Şimal'in de desteği ile Nina'nın rüyasına girmeyi başarmışlardır. Üçüncü kadın tam Nina'nın boğazına yapışmışken Şimal'in büyüsüyle Evren, Cem ve Şimal, Nina'nın rüyasında ortaya çıkarlar. Şimal'in elinde muska benzeri bir kolye vardır ve Arapça okuduğu metinlerden sonra kadınlar çığlık atarak kaybolurlar. Gerçek adı Delmare olan Parisli Cadı Şimal, Matthew'in annesidir. Evren, Cem ve Şimal uyanır ancak Nina hâlâ baygındır. Nina, rüyasında Matthew'i kurt adam şeklinde görmekte ve onu takip ederek bir mağaranın önüne gelmektedir. Kurt adam Nina'ya boğuk sesiyle "Kaybettiğin şey burada. Ama sakın sakın içeri girme, sakın!" der. Kurt adam kafasını sallayarak insan formuna dönüşür. Nina'ya her şeyi yakında öğreneceğini, Peder Selviges'i bulmasını söyler. Nina uyanır. Şimal, Nina'ya "Sen Matthew'in hayatının aşkıydın." der. Kâbus, çerçeve anlatıdaki yaşantılarla da ilintili olup Nina'nın kurt kadınlığını geri çevirmesini sağlayacak bir

yönlendirme yapması bağlamında önem arz etmekte, romanlara da gizemli ve merak uyandıran bir atmosfer katmaktadır.

Fantastik romanlar, sürükleyiciliği sağlayan gerilimli atmosferiyle genç okurlara hitap etmektedir. Eserlerde değişik formlara bürünebilen varlıklar, hayaletler, cinler vb. tekinsiz bir ortam oluşturmaktadır. Fantastik tür bağlamında, vampir edebiyatının temel çizgilerinin yansıtıldığı gençlik romanları da vardır. Dünyaya hâkim olmayı ve insan ırkına diz çöktürmeyi amaçlayan vampirler ile onların bu amaçlarına engel olmak isteyen vampir avcıları arasındaki çatışma, dozu iyi ayarlanmış şiddet ve gerilim ögeleriyle şekillenen döngüsel bir dizi mücadeleyi de beraberinde getirmiştir.

3.3. POLİSİYE

Polisiye, sözlükte "konusu polisin ilgilendiği alanlarda olan olay, roman, film vb." şeklinde bir anlam ile karşılanmakta olup polisiye roman ise kaçakçılık, casusluk, hırsızlık gibi herhangi bir suçun ama özellikle cinayetlerin kim ya da kimler tarafından, nasıl işlendiğini suç, suçlu ve suçu soruşturan üçgeninde açığa çıkarma sürecini konu edinen merak ve gerilim unsurlarının anlatıyı sürüklediği bir tür olarak tanımlanır. Polisiye roman; temel konusunun suç ve esrar, temel amacının suçlunun bulunması olan *sorun roman/muamma roman/çözüm roman*; suçlunun ortaya çıkarılmasının yanı sıra cinayete yol açan sosyal ve psikolojik durum ve koşullarla ilgilenen *kara roman (hard-boiled)*; okurda heyecan ve gerilimi artıran, ona bireysel sorunları anlama olanağı sunan *suspense (şüphe-gerilim) romanı*; gerilim ve heyecanın en üst düzeyde tutulduğu *thriller (heyecan-korku) roman* gibi çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır.[550] Berna Moran da Tzvetan Todorov'un dedektif romanlarını üç türe ayırdığını belirtir. Birincisi bir cinayetin çözümünü ele alan, whodunit (kim yaptı) olarak adlandırılan türdür. Bu türde cinayetin öyküsü ve çözümün öyküsü olmak üzere iki öykü yer alır. Agatha Christie gibi yazarların en iyi örneklerini verdiği bu dedektif romanlarında katilin kim olduğunun merak edilmesi, metni sürükleyici kılar. Dedektif ipuçlarını değerlendirerek cinayeti çözer. Çözülecek esrarlı bir cinayetten yola çıkılmayan ve tek öyküden oluşan ikinci tür dedektif romanı

[550]Habibe Gezer, *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006, *s.* 25, *s.* 41, Suut Kemal Yetkin, *Günlerin Götürdüğü*, Varlık *Yay.*, İstanbul 1958, *ss.* 40-44, *s.* 53; M. Emin Gürci, *Kemal Tahir'in Polisiye Romanları*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 2010, *s.* 1.

thriller (heyecan romanı) ise kaçakçıların, gansterlerin, kiralık katillerin çevresinde geçen şiddet eylemleri ile dolu, heyecanlı serüvenleri konu edinir. Bu türde metni sürükleyici kılan unsur ise katilin kim olduğunu merak etmek değil, şimdi ne olacak heyecanıdır. Üçüncü tür ise ilk iki türün özelliklerini kendisinde toplayan suspense (gerilim) romanıdır. Bu türün tipik örneklerinde, işlemediği bir cinayet ile itham edilmekte olan roman kahramanı (çoğu kez dedektifin kendisi) üzerinde toplanan şüpheleri bertaraf etmek ve suçsuzluğunu kanıtlamak için gerçek katili bulmaya çalışır. Bunu yaparken de polise yakalanmamak için sürekli kaçar. Klasik türde olduğu gibi biri cinayetin öyküsü biri de çözümün öyküsü olmak üzere iki öykü içerir. Çözümün öyküsündeki heyecanlı serüvenlerin oluşturduğu merak, metni sürükleyici kılar.[551]

Polisiye romanın ilk örneğinin Edgar Allan Poe tarafından 1841'de kaleme alınan *Morg Sokağı Cinayeti* adlı eser olduğu kabul edilmektedir. *Lerouge Olayı* adlı eseri ile Emile Gaboriau, *Arséne Lupin* tipiyle Maurice Leblanc, *Sherlock Holmes* adlı başkahramanı ile Artur Conan Doyle polisiye roman türüne katkı sunan isimlerdir. XIX. yüzyılın son yıllarıyla XX. yüzyılın başlarında *Dime Novels (On Paralık Öyküler)* olarak adlandırılan edebî değeri olmayan polisiyelerin en önemli kahramanları ise Nick Carter ve Nat Pinkerton'dur. İki Dünya Savaşı arasında (1920-1940) özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada polisiye roman altın çağını yaşar. Bu dönem ve sonrasında türe katkı sağlayan en önemli isimlerden biri Agatha Christie'dir.[552]

Türk edebiyatında ilk polisiye roman çevirisi, Ahmet Münif'in 1881 yılında Ponson de Terrail'den çevirdiği *Paris Faciaları*'dır.[553] İlk polisiye roman ise 1884 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından kaleme alınan *Esrar-ı Cinayât*'tır. Fazlı Necip de 1901'de *Cani mi? Masum mu?* adlı eserini bu türde kaleme almıştır. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra gelişme gösteren polisiye roman türünde kaleme alınmış eserler arasında 1912'de Yervant Odyan Efendi'nin *Abdülhamid ve Sherlock Holmes* isimli eseri, 1913'te Ebüssüreyya Sami'nin *Amanvermez Avni* dizisi, 1922-1928 yılları arasında Hüseyin Nadir tarafından kaleme alınan *Fakabasmaz Zihni* dizisi, 1924-1928 yılları arasında

---

[551]Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-2* (14. baskı), İletişim *Yay.*, İstanbul 2006, *ss.* 191-192 ("The Typology of Detective Fiction", The Poetics of Prose, 1977. Fransızca aslı, 1971'den naklen.)

[552]Habibe Gezer, *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006, *s.* 25, *s.* 41, Suut Kemal Yetkin, *Günlerin Götürdüğü*, Varlık *Yay.*, İstanbul 1958, *s.* 57.

[553]Gezer, Türk edebiyatında 1881-1902 yılları arasında 54 kadar polisiye romanın Türkçeye çevirildiğini belirtmiş, bu eserlerin adlarını, yazarlarını ve çevrimenlerini liste hâlinde vermiştir. Gezer, *ss.* 29-31.

Peyami Safa'nın Server Bedii takma adıyla yazdığı *Cingöz Recai* serisi sayılabilir. 1930'lu yıllarda ise Cemil Cahit'in *İkiz Şeytanlar, Kan İçen Hortlar* adlı eserleri, Feridun Hikmet Es'in *İki Cinayet Gecesi*, Tahsin Abdi Gökşingöl'ün *12 Kadının Esrarı*, Süleyman Çapanoğlu'nun*Milyon Avcıları*, Rıza Çavdarlı'nın *Müthiş Katil Landuru*, Vala Nurettin'in *Yılmaz Ali* serisi gibi eserler de polisiye roman türünde kaleme alınmıştır. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1942'de kaleme aldığı *Kesik Baş* adlı romanı da bu türdedir. 1950'li yıllarda Kemal Tahir, Mike Hammer (Mickey Spillane) çevirileri yapmış, sonra da kendisi F. M. takma adıyla Mike Hammer romanları yazmıştır.[554] 1960'lardan sonra siyasi ortamın etkisiyle güç kaybeden polisiye roman için 1990'lı yıllar bir altın çağın başlangıcı olmuş, 2000'li yıllarda ise 1930-1950'lerdekine benzer bir rağbet gördüğü ifade edilmiştir.[555] Osman Aysu, Ahmet Ümit, Celil Oker, Cenk Eden gibi yazarlar, polisiye türünün genç kuşak temsilcileri olarak sayılabilir. [556]

Fethi Naci, bir suç toplumu hâline gelinmesine rağmen Türk edebiyatında polisiye romanın gelişmediğini, cinayeti kişisel hırsla, intikam duygusuyla işleyen kişileri ele alarak bu suç eylemini 'bireysel psikolojik dürtülere' dayandıran klasik polisiye romanların bile yazılamadığını dile getirir ve polisiye roman adına verilen ürünlerin çeviri romanlar, uyarlamalar, Mickey Spillane imzası kullanılarak yazılan yerli romanlar, arada tek tük kaleme alınan telif romanlarla sınırlı kaldığı yolunda değerlendirmelerde bulunur.[557]

Suut Kemal Yetkin, polisiye romanın 1935-1940'lara gelinceye kadar insan duygularına ilgi göstermediği, çoğu zaman kötü bir dille yazılmış olduğu gerekçesiyle edebiyat dışı sayıldığını ancak bir yandan Fr. Fosca, Roger Caillois, Thierry Maulnier, Jean Blanzat gibi eleştirmenlerin diğer yandan Cl. Aveline gibi üslupçu romancıların eser ve makaleleri ile bu görüşün isabetsizliğine dikkat çekildiğini, polisiye romanların da edebî değer taşıyabileceklerinin gösterildiğini ifade eder. Hem eğlendirdiği hem de dinlendirdiği için genç yaşlı herkes tarafından her çağda okunan polisiye romanların, II. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Amerika'da akıllara durgunluk verecek derecede rağbet gördüğünü belirtir. Yetkin, polis romanının neticeden sebebe gitmesi yönüyle

---

[554]Gezer, *ss.* 33-36.
[555]Gezer, *s.* 33, *ss.* 35-38.
[556]Tacettin Şimşek, "Romandaki Hafiye ya da Polisiye Roman", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı, Cilt 2, Sayı: 65/66/67* (3. baskı) Ankara 2017, *ss.* 620-626, *ss.* 625-626.
[557]Fethi Naci, *Yüzyılın 100 Türk Romanı* (4. baskı), Adam *Yay.*, İstanbul 2002, *s.* 677.

sebepten neticeye varan macera romanından farklılık arz ettiğini, her şeyden önce bir mantık ve muhakeme oyunu olan birincisinin, işlenen bir cinayete dair delillerin süzgeçten geçirilmesi ve sağlam delillerin çürük delillerden ayırt edilmesi yoluyla sebebin ortaya çıkarılması esasına dayandığını, katil ile polis arasındaki sessiz, çetin mücadelenin ise gerçekte kötülükle iyiliğin çarpışması olduğunu ve daima sonuncusunun zaferi kazandığını vurgular. [558] Polisiye romanın dünyası, toplumsal düzeni bozmaya çalışanların her zaman cezalandırıldığı güven verici bir dünyadır.[559]

Tacettin Şimşek, estetik normlar çerçevesinde fazla ciddiye alınmaması yönüyle edebiyatın üvey evladı olarak tanımlanabilecek polisiye romanın yoğun bir ilgiyle okunması ve en çok satan kitaplar arasında kendisine üst sıralarda yer bulmasının nedenleri üzerinde düşünülmesi gerektiğini ifade eder. Polisiye romana yönelik bu rağbeti; insanda doğuştan var olan merak duygusunun tatmini, estetik ve felsefi derinliğe sahip edebî metinlere nazaran daha kolay okunması, okuyucunun karmaşık olayları çözümleme konusunda roman kahramanı ile yarışma isteği ve polisiye romanın okuyucuyu reel ortamdan kaçırma işlevi gibi nedenlerle açıklanabileceğini belirtir.[560]

Polisiyenin, postmodern romanda da ya metne yardımcı olan bir işlevle ya da metnin temelinde yer alan bir öge olarak kullanıldığı görülmektedir.[561]

Erol Üyepazarcı, polisiye romanın ipuçlarını değerlendirdiği bir röportajda polisiye romanın en önemli niteliğinin muamma içeren suçu hikâye etmesi olduğunu, bu muammanın suçlunun itirafıyla çözüme kavuşturulmayıp bir dedektif tarafından ya da olayların gelişmesiyle çözülmesi gerektiğini, katilin bulunamayarak muammanın okuyucunun yorumuna da bırakılabileceğini, muammanın suçluyu bulmaya yoğunlaşmadığı durumların da olabileceğini söyler. Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza" adlı eserini, suçluyu bulmaya yoğunlaşmayan polisiye romana örnek gösterir. Üyepazarcı, ayrıca polisiye roman yazarının, kurgulama sırasında yapmaması gereken hususları da şu şekilde açıklar: Suçlunun, evin köpeğinin bulunduğu yere girdiği zaman köpeğin havlamaması gibi çok kullanılmış bir trüğü kullanmaması gerekir. Bunun yanı sıra

[558]Suut Kemal Yetkin, *ss.* 57-59.
[559]Selin Atalay, "Modern Toplumun Edebî Ürünü Polisiye Romanlar ve Polisiye Romanlarda Cinsiyetçilik", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 7 Sayı:35, Volume:7, Issue: 35.
[560]Şimşek, *ss.* 620-626, *ss.* 620-622.
[561]Nilay Işıksalan, "Postmodern Öğreti ve Bir Postmodern Roman Çözümlemesi: Kara Kitap/Orhan Pamuk", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt/Vol:7, Sayı:2:419-466, 2007.

polisiye roman yazarının, muammayı çözen gelişmeleri aktarırken okuyucuyu aldatmaması, olayı çözümlemekte dedektif ile okuyucuyu eşit şartlara sahip kılması gerekir. Üyepazarcı, bu durumu, katilin, olayın başında ve gelişmesinde hiç sözü edilmeyen, şüphelinin tıpatıp benzeri ikiz kardeşi olması ile örneklendirir. Erol Üyepazarcı'nın dikkat çeken görüşlerinden biri de iyi polisiyenin, iyi edebiyat olduğu, Dostoyevski'nin de iyi bir polisiye yazarı olduğudur.[562]

Gençlere hitap eden polisiye romanlardan oluşan *Dolunay Dedektifleri Serisi* altı kitaptan oluşmaktadır. Geleneksel polisiye romanlarda dedektif rolü genelde bir erkek kahraman tarafından üstlenilirken *Dolunay Dedektifleri Serisi*'nde temel ekip dört kız ve bir erkek kahramandan oluşmaktadır.

Mavisel Yener'in *Dolunay Dedektifleri 1-İz Peşinde*[563] romanı, gizem kuyusunda mezarlık ve sarımsakların olduğu korkulu bir rüya ile başlamış, ardından okuyucunun dikkati tuhaflık ve farklılık atfedilen mekân unsuru üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Gizemli bir şatoyu andıran üç katlı evde normalden farklı olarak kapı zili, pencereler, kapılar, koltuklar, avizeler vb. her şey kocamandır, eski saatler, eski görünümlü kitaplar vardır. Evin bodrumu ise kilit unsuru oluşturan dar mekândır, kapalı alandır. Buradan gece gelen boğuk gürültülerin kaynağının bilinmemesi soğukkanlılığı sarsan, korku uyandıran bir durum olarak gerilime ve merak unsuruna katkı sağlar. Evin yasaklı alanı olan bodruma gizlice giren kahramanların, dağdaki kaya mezarına çıkan bir tünel keşfetmeleri ve bu tünelin, üvey baba Tom'un bilgisayarına bağlı kameralarla izleniyor olduğunu anlamaları, Tom'u suça bulaşmış olabileceği konusunda şüpheli kişi yapar. Tom'un dalgıç okulundaki danışmanı ile arasında geçen "Martı kod adlı balıkadam aradı. Bugün iş tamamdır." şeklindeki konuşmalar da bu şüpheyi artırır. Olayların arka planında ise bütün bunlar yazar-anlatıcı tarafından hedef saptırmak için kurgulanmıştır. Romanda bir diğer merak unsurunu da kasabanın üç yanını çevreleyen dağlarda milattan önce yapılmış kaya mezarlarından dolunaylı gecelerde yansıyan korkunç ışığın, kefene sarılmış bir ölüye ya da hayaletlere benzemesidir. Işığın bir an durması ve karanlıkta kaybolması ile eş zamanlı olarak Birce'ye "Dikkt, izlnyrsn!" şeklinde bir mesaj gelmesi ve yazar-

---

[562] Erol Üyepazarcı, "Polisiye Yazmanın İpuçları", Akşam Gazetesi, 14 Temmuz 2013, *https://m.aksam.com.tr* [erişim tarihi 22.07.2020] Erol Üyepazarcı'nın polisiye roman ile ilgili *Korkmayınız Mister Scherlock Holmes! Türkiye'de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)* adlı bir kitabı da vardır.

[563] Mavisel Yener, *Dolunay Dedektifleri 1- İz Peşinde* (31. basım), Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

anlatıcının “Birce, aynı anda dağda benzer duyguları yaşayan birilerinin olduğunu asla düşünemezdi.” diyerek anlatıya müdahil olması hem kahramanlarda hem okuyucuda dağda görülen ışıkla ilgili söylentilerin yabana atılmaması gerektiği düşüncesini oluşturur. Öte yandan Sivil Polis Fahri Kozalak ve arkadaşı Fırat Sarıgil'in arabalarının taşlara çarpmasıyla çıkardığı keskin gıcırtılar ve rüzgârın uğultusu eşliğinde kaya mezarlarına giderken yolda ceset süsü verilmiş bir kukla ile şaşırtılıp arabadan uzaklaştırılmaları ve kimliği belirsiz kişilerce kaya mezarlarını gösteren haritanın çalınması da çözülmesi gereken esrarlı bir olayın varlığını işaret eder. Romandaki suç unsurunu teşkil eden kaçakçılığın işlenişi ise şu şekilde okuyucuya aktarılır. Bir uçak batığındaki kobra zehri dolu şişeler, bağımlılık oluşturan madde yapımında kullanılması amacıyla çıkarılıp kaya mezarlarında depolanmakta ve dikkat çekmemek için azar azar Meis Adası üzerinden yurt dışına kaçırılmaktadır. Sivil polislerden Fırat Sarıgil de yüklü miktarda bir para karşılığında bu şebeke ile iş birliği yapmıştır ve arabalarının dağa çıkarken durdurulup içindeki planın çalınmasından haberdardır. Bu iş için her hafta yüklü miktarda para hesabına yatırılmaktadır. Diğer tarafta Bilgecan, Oğuz ve Birce; Tom'un evden ayrılmasını takiben bodrumdaki tüneli kameralardan izlerken kendilerinden ısrarla evde kalmalarını istemiş olan Tom'un geri geldiğini ve tünelde olduğunu görünce tehlikede olduklarını düşünerek polisi ararlar. Kısa süre sonra eve gelen anneleri ile Emniyet'e gittikleri zaman roman boyunca kurgulanmış olan esrarlı olayların arkasındaki gerçekleri öğrenirler. II. Dünya Savaşı sırasında düşen uçaktan yaralı olarak kurtulan Tom, savaşın devam ettiğini sanarak uzun yıllar saklandıktan sonra Kaş'a yerleşmiş, uçak enkazını görmek için dalış gerçekleştirdiği zaman iki kişinin uçaktaki kobra zehri dolu şişeleri aldığını görmüş, durumu hemen polise bildirmiştir. Emniyet Teşkilatı tarafından, Tom, denizden kaya mezarına ulaşan bir tünelin olduğu, polise ait bir eve yerleştirilmiş, gözlemevi olarak düzenlenen tünele, uçak batığının güvenliğini sağlamak ve en küçük kıpırtıyı dahi kontrol etmek için röntgen ışınlarından radyo dalgalarına kadar her şeyi okuyabilen araçlar kurulmuştur. Bodrumdan gelen garip tıkırtılar, Tom'un çalışmaları nedeniyle çıkan seslerdir, kaya mezarlarında dolunaylı gecelerde görülen korkunç ışıklar ise polisin çalışmaları sırasında kullandığı ışıktır. Tüneldeki pis kokunun nedeni de herhangi bir böceğin alıcılara yaklaşmasını önlemek için sarımsak ve bazı kimyasalların ortama gizlenmiş olmasıdır. Bu şekilde romanın başında Ece'nin gördüğü gizem kuyusundaki sarımsaklara da gönderme yapılmış olur. Komiser ve ekibi; tüneli bulduktan

sonra bunun neden ve kimler tarafından yapıldığını sorgulayan, ipuçlarını değerlendiren ve tehlikeli durumlarda yetişkinlerden yardım isteyen, bu konuda dikkatli davranan Bilgecan, Birce, Oğuz ve Ada'ya Dolunay Dedektifleri ismini takarlar. Tom ise Dolunay Dedektifleri'ne kendisinden kuşkulanmaları ne kadar yanlışsa kuşkulanmamalarının da o kadar yanlış olacağını söyler ve *"Her olasılığı değerlendirmek gerekir yaşamda; yanlış olan tek olasılığa takılıp kalmaktır."*[564]der. Romanda dilin anlatım olanaklarından yararlanılarak gerilimli, merak uyandıran bir atmosfer oluşturulmuştur. Gerilimli atmosfer zaman zaman mizahi diyaloglarla dağıtılmıştır.

Çözülmesi gereken sırrın, bir sahaftan alınan kitabın arasında rastgele bulunmuş, kabartma yazılı, kalın, sararmış kâğıtlarda gizlenmiş olan formüller ve bu formüllerin genetik bilgi aktarımında nasıl kullanılacağı olarak belirdiği *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar* adlı romanda *Mr.* Brickel, arkadaşı Ali Kılıç ile gerçekleştirdikleri buluşun, insanlığı kaosa sürükleyebileceği endişesiyle formülleri önce özel kâğıtlara görünmez mürekkep ile yazarak saklamış sonra bilgileri daha fazla kamufle etmek için boş görünen sayfalara kabartma harflerle mektuplar yazmıştır.

Anlatıdaki suç ise kötü niyetle kullanılması hâlinde insanlık için tehlikeli olabilecek buluşu içeren mektupların ele geçirilip satılmasının planlanması ve bu amaçla Bayan Brickel'in zehirlenmeye çalışılmasıdır.

Sırrın çözümlenmesindeki ilk adım, Dolunay Dedektifleri'nden Birce'nin gizemli mektupları bulmasını rastlantı olarak değerlendirmeyip bunun anlamlı bir nedene bağlı olduğunu düşünmesi ve bu sırrı çözmek için çabalamaya karar vermesidir. İkinci adım, karşılıklı ortaklık kuran okulların öğrenci değişimi ortak projesinin belirlenmesinden sonra öğrencilerin dil öğrenimi için mektupların yazıldığı Barcelona'da buluşmaları ve kâğıtların görme engelli Gago tarafından özel bir bilgisayar programı ile okunması, yazılı olarak dökümünün alınmasıdır. Üçüncü adım mektupların yazıldığı adresin bulunup Bayan Brickel ile görüşülmesidir. Dördüncü ve sonraki adımlarda ise Emniyet Teşkilatı'nın dil okulunda ve Bayan Brickel'in evinde görevlendirdikleri sivil polislerin çabaları söz konusudur. Dil okulunun temizlik görevlisi olarak görünen Sivil Polis Pau, Ece'nin dolabından aldığı orijinal mektupların yerine sahtelerini bırakmıştır. Bu şekilde mektupların Bayan Brickel'in ve yeğeninin eline geçmesine engel olmuştur. Orijinal

[564]age., *s.* 133.

mektuplar, mum alevine tutulduğu zaman yanmayan kâğıdın üzerinde bazı harfler ve rakamların görünmesi yönüyle sahtelerinden ayırt edilir. Bayan Brickel'in evinde hizmetçi olarak çalışan sivil polis ise onun yeğeni tarafından zehirlenmesine engel olmuştur.

Okuyucu, orijinal mektupların polis tarafından imha edildiğini düşünürken büyük sırrı taşıyan bu mektupların yanlışlıkla Bilgecan'da kaldığını öğrenir. Bilgecan ise insanlığı yok edebilecek nitelikteki bilgileri içeren dehşet mektupları havaalanına iner inmez çöp kutusuna atar. İnsanlık adına yararlı da olabilecek kıymetli bir buluşun yok olup gitmesini istemeyen yazar, gelecekte bu buluşun doğru bir şekilde kullanabileceğine dair bir açık kapı bırakmak ya da okurun dünyasında bir bitmemişlik düşüncesi oluşturarak yeni maceralara kapı aralamak istemiştir.

"Ürperdi, sırtından rüzgâr geçmişti sanki." cümlesiyle başlayan roman, kahramanın yüreğini ağzına getiren bir ışın demeti ve köpek seslerinin oluşturduğu tedirgin edici tablo ile devam etmiştir ancak başlangıçtaki korku ve gerilim atmosferi, anlatıya hâkim olmamıştır. Dolunay Dedektifleri'nden Bilgecan, Ada ve Ece'nin bilime ve araştırmaya duydukları merak sayesinde "Yaratıcı Düşünce Tasarım Yarışması"na katılmak için projelerini hazırlama gayretleri hikâye edilirken merak, gerilim, heyecan ve korku duygularına yer verilmemiştir.

Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı adlı eserde yazar, romanın ilk sayfalarında kendisine gelen bir mektuptan dolayı Dolunay Dedektifleri'ni roman kahramanı olmaktan çıkarma ve onları birbirleriyle tanıştırıp tanıştırmama konusundaki kararsızlığını yansıtarak, son sayfalarda ise *Mumya Dükkânı* romanının kahramanlarından Fırat'ın kendisine gönderdiği mektuba yer vererek romanı üstkurmaca bir boyuta taşımıştır. Fırat, gümüş ustası dayısının bir aydır kayıp olması dolayısıyla roman yazarına bir elektronik posta göndererek Dolunay Dedektifleri'nden yardım almak için onlarla iletişim kurmak istediğini bildirir. Yazarın Fırat'a Bilgecan'ın adresini vermesi, romanın ilerleyen bölümlerinde de kahramanlarıyla konuşmayı, iletişim kurmayı sürdürmesi; gerçek dünya ile roman dünyası arasına bir katman daha eklemiştir.

Bir insanın ortadan kaybolması şeklinde çözülmesi gereken bir sorunun arkasında mücevher ve mumya yazıtları kaçakçılığı vardır. Sorgulama, araştırma safhasında isim benzerliğinin oluşturduğu karmaşık bir durumun varlığı ve şebekenin alt

basamaklarındaki kandırılmış kişilerin verdiği yanlış ifadeler gerçeği perdeleyen unsurlar olarak olay örgüsünde yer alırlar. Okuyucu düğümün çözümlendiğini düşündükten sonra bu konuda yanıldığını anlar ve bu iki kez tekrar eder. Romanın sonunda kaybolan kişinin kendi ağzından gerçekler okuyucuya aktarılır. Dolunay Dedektifleri'nin, sorunun çözümlenmesinde her sözcüğü bir anahtar olarak değerlendirmeleri ve yüksek gözlem gücüyle ayrıntılara önem vermeleri romanda kilit bir rol oynamıştır. Fıratların müzeye benzer evlerinde misafir olan Dolunay Dedektifleri, Bedo Dayı'nın e-postalarını incelerken İngilizce gönderilmiş "Elinizdeki parçaları biliyoruz. Onların satışı için Türk arkadaşımız size gozde@ketline.net adresinden ulaşacak. Telefonla aramayın! Tehlikeli olur." şeklindeki mesajdan dolayı şüphelenmeye başlarlar. Bedo Dayı ise bahsi geçen e-posta adresine, bir cevap iletisi göndererek yazılanlar hakkında bir bilgisinin olmadığını, kendisinin Mardin'de Mumya adlı bir gümüş atölyesinin olduğunu belirtmiştir. Her sözcüğü bir anahtar olarak gören ve her ihtimali değerlendiren Dolunay Dedektifleri iletilerdeki adresler hakkında araştırma yapıp şüpheli gördüklerine Bedo Dayı'nın mumyadukani@sednet.com adresinden mesaj gönderirler. Bedo Dayı'nın soyadını arama motoruna yazan Dolunay Dedektifleri, 12 yıl önce Mardin'de mezar soyma ve kaçakçılık suçlarından mumya operasyonu çerçevesinde tutuklanmış olan Armutçu'nun aftan yararlanarak şartlı tahliye edildiği ve Mimar Davut'un malikânesinde ağırlandığı yönünde bilgilere ulaşırlar. Bedo Dayı'nın hiç tutuklanmadığını öğrendikleri zaman, iki ismin karıştırılması sonucu Bedo Dayı'nın kaçırılmış olabileceğini düşünürler. Oysa gerçekler onların bu varsayımlarından çok farklı bir şekilde tezahür edecektir. Gabriel adlı kaçakçı dünyanın en değerli lapis lazuri külçesini Amerikalı bir mücevher avcısına ulaştırmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda Bedo Dayı'nın elindeki eski eserlerin peşindedir. Dayı, bunları satmayacağını söylediği için kaçırılmıştır ancak Gabriel kendi adamlarına Bedo Armutçu'nun yanlışlıkla kaçırıldığını söylemiştir. Polisin de bilemeyeceği gerçeği ise Bedo Dayı, romanın sonunda yeğeni Fırat'a açıklar. Mihail ve Gabriel, Dara'da gizli geçitlerde bulunan bir mezar evde Hasankeyf ile ilgili olan ve kûfi yazıyla yazılmış çok önemli bir belge bulmuş, bunu Bedo Dayı'ya okutturmak istemişler, Dayı bunu kabul etmeyince onu kaçırmışlardır. Mihail, hastanede Bedo'yu zehirlemek isterken yine bu belgenin peşinde olacaktır. Bedo Dayı, belgeyi Fırat'a bir hatıra olarak bırakır fakat orada yazılanların kendisiyle beraber bir sır olarak gömülüp gitmesi

gerektiğini söyler. Fırat, üç yıl sonra dayısının kendisine hatıra olarak bıraktığı belgeyi yazara gönderir.

Polis takibiyle Gabriel'in suçüstü yakalanmasının ardından kurtarılan Bedo Dayı, hastanede tedavi görürken bir de öldürülme teşebbüsüne maruz kalmıştır. Onu bu tehlikeden kurtaran ise Ece'nin yüksek gözlem gücü ve azami dikkatidir. Ece, hastanedeyken daha önce farklı yerlerde birkaç kez gördüğü, ensesinde kuru kafa dövmesi olan adamın doktor önlüğü giymiş olduğunu ve Bedo Dayı'nın odasına yöneldiğini görünce hemen ablasına "Cbk dynin odsina glin, oldurcekler" iletisini gönderir. Polis, adamı elinde zehir dolu bir iğneyle dayının odasında yakalar.

Romanda merak ve endişe uyandıran bir diğer olay da Mardin'de ortaya çıkan Kırım Kongo Kanamalı Ateş hastalığına benzer bir salgın hastalık nedeniyle önce iki köyün sonra bütün şehrin karantina altına alınmış olmasıdır. Hastanelerde yer kalmamış, çocuk ölümleri artmıştır. Hastalığın bir biyoterör saldırısı olabileceği ya da küresel ısınmanın etkisiyle bozulan doğal dengenin kenelerin sayısını artırmış olabileceği üzerinde durulmaktadır. Yazar, kahramanlarını oraya gönderdiği için pişman olmuştur. Kahramanlarını telefonla arayarak onlarla tek tek konuşur. Şehirdeki salgın hastalığa yakalanan Bedo Dayı, kûfi yazıyla kaleme alınmış bir iksir tarifi ile iyileşecektir. Hastalık bir süre sonra denetim altına alınır.

Uyuşturucu ve uranyum kaçakçılığının suç unsurunu teşkil ettiği *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satran*ç'ta Akdamar Adası'ndaki manastırdan göle çıkan bir kanal yapmış olan suç şebekesi, araştırma ve incelemelerini yine bu kanal içerisindeki bir odada yapmaktadır. Belgesel çekimini yasa dışı eylemlerine perde yapan şebeke, göldeki zengin uranyum yataklarına ulaşmaya ve kaynakların haritasını çıkarmaya çalışmıştır.

Olay örgüsünde soru işaretlerinin oluştuğu ilk unsur, polis takibinde olan uyuşturucu çetesinin telefon konuşmalarında kullandıkları 23892U şifresinin anlamının ne olduğudur. Uyuşturucu çetesi, dokuz aylık bir takip sonucunda çökertilse de Sivil Polis Fahri Kozalak buz dağının altındakilerle işinin bitmediğini düşünür. Komiser Işılay da küçük olasılıkların büyük tehlikelere yol açabileceğini, rakamların anlamını çözemeyişlerinin bir şeyleri gözden kaçırmış olma ihtimalini akla getirdiğini belirtir. İlhan Gür ise onların bu konudaki şüphelerini gidermeye ve onları operasyonun tamamlandığına ikna etmeye çalışır. Başkahramanlardan biri olan Ada, romanda gizemli

bir öge olan “Eski Deneyler” kitabını incelediği zaman kitabın ilk sayfasındaki haritanın bir adaya ait olduğunu düşünür. Haritanın ortasındaki kafatası, göğe açılan bir pencereye bakıyor gibidir. Etrafındaki tropik çiçek desenlerinin arasına minik, yırtıcı kuşlar çizilmiştir. Her kuşun ağzında bir sayı vardır. İlerleyen sayfalarda çizilen her çağdan insan, elleriyle haritadaki aynı noktayı işaret etmektedir. O noktada mavi renkle, küçücük yazılmış formülü okuduğu zaman Ada, orada 23892U yazılı olduğunu görür. Kendisini kriptograf (şifre bilimci) olarak tanıtan Feza Koray, önemli bilgiler içeren sayı, sembol ve harf dizilerinin gizeminin ortaya çıkarılmasının kriptografların işi olduğunu, bilgisayar ve matematiğin etkin olarak kullanılması sayesinde pek çok şifreleme sistemini çözebildiklerini söyler.

Oğuz, rakamları farklı bloklar hâlinde dizince şifreyi çözmeyi başarır. 2, 23, 238, 2389 rakamlarını ayrı ayrı araştırdığı zaman 238’in uranyumun atom ağırlığını ifade ettiğini, 92’nin ise uranyumun atom numarası olduğunu bulur. U zaten uranyumun simgesidir. Aslında bu bir şifre değil, açık açık uranyumun ifadesidir. “Eski Deneyler” kitabı da sadece kimyasal tepkimelerin gösterildiği bir kaynaktır.

Romanda çözümlenmesi gereken önemli sorunlardan biri de Akdamar Adası’ndaki manastırda Kenan’ın bir anda kaybolması, başta babası Adnan Kaptan olmak üzere ailesinin onun eve dönmediğini saklamasıdır. Fahri Kozalak ve kızı Ada bu olayı aydınlatmaya çalışırlar, Ada, Kenan’ın annesini oğlunun tehlikede olduğunu söyleyerek konuşturmayı başarır. Kenan’ın babası adaya geri döndüğü zaman bir adam onu tehdit etmiş, konuşmaması durumunda bir süre sonra oğlunu bırakacaklarını söylemiştir. Adnan Kaptan, oğluna zarar verilmesinden korktuğu için polise gitmekten çekinmiştir. Olay örgüsünde hem gizemli olan hem de suç olayının ve esrarlı noktaların aydınlatılmasında önemli bir ipucu oluşturacak olay parçası, kaçırılan Kenan’ın bir yolunu bulup Birce’ye gönderdiği elektronik postalardır. İlk e-postada sadece VAN yazmaktadır. Dolunay Dedektifleri bilgisayarda görüntülü bir buluşma gerçekleştirirler. Bilgisayarlara gönderdiği ücretsiz kimi uygulamalar ile sisteme sızan casus programcıklar hazırlayan Veli Ağabey’den yardım alarak Birce’ye ileti gönderen kişinin kim olduğunu bulmaya çalışırlar. En masum görünen programların bile karşıdaki kişinin hangi müzikleri dinlediği, hangi konularla ilgilendiği vb. birçok konuda bilgi toplayabileceğini öğrenirler. Birce’ye gelen iletiden iz sürülerek karşı tarafa ait bilgiler ele geçirilmeye çalışılacaktır. Veli Ağabey, adresin Tod Puku diye birine ait olduğunu tespit eder. Ancak Tod Puku’nun

kim olduğunu araştıran Dolunay Dedektifleri, aynı isimde ama farklı mesleklerde, farklı yaşlarda olan ve farklı yerlerde yaşayan birçok kişinin olduğunu görürler. "Yol, yürürken oluşur." diyerek araştırmaya devam ederler ve Tod Puku ismini polise bildirirler.

Komiser Işılay Kavlak, Amerika'daki Documentary Channel'in "Landscape" adlı belgesel çekimi için Van'da bulunduklarını, yönetmenlerinin ise Tod Puku olduğunu tespit etmiştir. Akılları karıştıran şey ise İlhan Gür'ün bu konuda bilgisi olmasına rağmen Tod Puku hakkında bilgi vermemiş olmasıdır. Feza Koray, Tod Puku ve arkadaşları ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için İnterpole bağlı ulusal merkez bürodan bilgi almaya çalışır. Kenan'ın gönderdiği ikinci ileti ise "Van'daki çocuk ben. Amber kayalığından bu gece gidecek" şeklindedir. Fahri Kozalak bu mesajı öğrenince İlhan Gür'ün engellemelerine rağmen Amber kayalığına gider fakat bir ipucu bulamaz.

Manastırdaki mahzen, suçun işlendiği kapalı alandır. Mekânın loş, boğucu, kasvetli olması, dev karaltıların görünmesi, duvarlardaki korkunç resimler tedirgin edici bir tablo oluşturmuştur. Fahri Kozalak ve kızı Ada, bu mekânda araştırma yaparken hem Kenan'ın çakısını bulurlar hem de laboratuvar gibi bir alan tespit ederler. Masanın üzerinde sarımsı çözeltiler, teller, camdan yapılmış silindir tüpleri kaynatmada kullanılan balon şeklinde cam kaplar, ölçü kapları, minik bir tartı, termometre vb. birçok laboratuvar gereci, ortamdaki radyasyonu ölçmeye yarayan Geiger sayacı ve dalgıç elbisesine benzer giysiler vardır. Şebeke, manastırın altındaki bu odayı iletişim ve çalışmalar için kullanmıştır.

Romanda Van Gölü Canavarı söylentileri bağlamında oluşan korku ve tedirginlik de dikkat çeker. Gevaşlılar, gece gökyüzünde ateş toplarına benzer pırıltılar gördüklerini ve bu ateş toplarının göle doğru süzüldüğünü heyecanla anlatmaktadırlar. Akdamar Adası'ndaki duvarlarda da böyle canavarlarla ilgili figürlerin olması bazı kişilere canavarla ilgili söylentilerin gerçek olabileceğini düşündürür. Şebekenin göle indirdiği küçük bir denizaltını andıran aracın antene benzer kulakları gölün üstünde görülünce halk onu canavar sanmıştır.

Uranyum kaçakçılığı gibi korkunç bir satrançta suçlularla iş birliği yapan, bazı bilgi ve belgeleri saklayan Polis Şefi İlhan Gür, piyon olarak kullanılmıştır. İstihbaratta sivil polis olan Feza Koray, İlhan Gür'ü izlemekle görevlendirilmiş, kısa sürede onun gerçek yüzünü açığa çıkarmıştır. Dolunay Dedektifleri'nin Tod Puku adını polise vermeleri, olayların aydınlatılmasında önemli bir ipucu olmuştur. Tod Puku ve iş birlikçisi Gülnare

Cabbarov yakalanır. Bu esnada kendisini tanıtarak İstanbul'da olduğunu ve adresini bildiren bir mesajı Birce'ye göndermeyi başaran Kenan da polis tarafından kurtarılır.

Romanda sır ve gizem atfedilen ya da şüpheli olarak sorgulanması gereken unsurlardan 23892U şifresi ve "Eski Deneyler" kitabı beklenenin aksine oldukça düz ve etkisiz bir anlama sahiptir. Van Gölü Canavarı ise tamamen algı yanılmasının oluşturduğu bir korku nesnesidir. Olayların aydınlatılmasındaki en önemli ipucu, casus yazılım programlarının yardımıyla Kenan'ın e-posta gönderdiği adresin kime ait olduğunun tespit edilmesi ve Tod Puku isminin polise bildirilmesidir. Kahramanların korku dolu sanrılarının da gerilime katkı sunduğu romanda olayların nasıl gelişeceğine dair merak duygusu, zaman zaman edebîliğe ket vurarak, edebî değerdeki cümlelerin hızlıca okunup geçilmesine sebep olabilmektedir.

Dolunay Dedektifi olmanın sırları romanda şu şekilde belirtilmiştir: En zor şartlarda bile kendilerine güvenmek, birbirlerini zor durumda asla terk etmemek. Çok kısıtlı olanaklarla da olsa ipuçlarını elde etmek. Beklenmedik durumlarla karşılaşılınca da sakin olmak ve kararlı olabilmek. Dolunay Dedektifleri kimi zaman varsayımlarında haklı çıkmadıklarını anlasalar da bunu bile sonuca ulaşmak için bir adım sayarak bir düğümü çözünceye kadar vazgeçmezler, zorluklara rağmen ilerlemeye çalışırlar.

Suçun, yasa dışı yollarla *DNA* analizi yapılması için bir ölünün kemiklerinin çalınması olarak belirdiği *Dolunay Dedektifleri 5-Ölüler Ormanı* adlı romanda bir mezarın, bahsi geçen suç ile eş zamanlı olarak ve geceleyin fotoğrafının çekilmesi şüphe uyandıran önemli ve tuhaf bir durum olarak dikkat çeker. Yazar, ilk sayfada "Birileri bu romanı yazmamı istemedi. Onların kimler olduğunu okur anlayacaktır zaten. Romandaki ünlü ailenin gerçek kimliği bende saklı. Bu yükü yaşamım boyunca taşıyamazdım." diyerek romanda anlattıklarının gerçeklik payı olduğunu belirtmek ya da bu şekilde bir izlenim uyandırmak istemiştir. Dolunay Dedektifleri'nin mezarlıkta duydukları telefon melodisini başka bir yerde rastgele duymaları ve o kişileri takip etmeleri sonucunda tespit ettikleri ipucunun, olayların çözümlenmesinde kilit rol oynaması rastlantıları işlevsel kılmıştır. Dolunay Dedektifleri'nin tuhaf, gizemli ve sorgulanması gereken durumların peşinden giderek özellikle dolunaylı gecelerde, en ufak bir tıkırtının bile korku uyandırdığı mezarlıkta yaptıkları gözlemler, takip ve incelemeler romanda aksiyon oluşturmuştur. Oğuz, Birce ve Bilgecan mezarlıktaki takiplerinde ve incelemelerinde

genç bir kızın, gece vakti "Andrea Austen-Meraklı ve Geveze Karıncalar" yazısının olduğu mezarın başında dua yapar gibi durduktan sonra kabrin fotoğrafını çektiğini, onun gitmesinin ardından mezarlığa gelen iki kişinin bir anda ortadan kaybolduğu yerde Kavalalı Salih yazılı mezar taşlarının kaidelerinin kırılıp üzerinin çiçeklerle örtüldüğünü tespit ederler. Bu iki kişiden duydukları telefon sesini, Karantina Adası ile Urla'yı birbirine bağlayan antik yolda yürürken rastgele duymaları ve bu kişileri takip ederek THT Bank'a gittiklerini görmeleri suçun aydınlatılmasında önemli bir ipucuna ulaşmalarını sağlar. Banka Müdürü ile görüşen Birce, bir ölü adına bankada işlem yapılıyor olabileceğine dair endişesini belirterek Kavalalı Salih adına bir hesabın olup olmadığını öğrenmek ister. Banka Müdürü, müşterilerinin hesap bilgilerini onunla paylaşamayacağını söyler, kendisi o gün şubesinde gerçekleştirilen işlemleri incelediği zaman Viyana'daki bir bankaya, *Dr.* Martin Genz adına "Kavalalı inceleme ücreti" açıklaması ile para yatırıldığını görür ve şüpheli bu durumu hemen polise bildirir. İşlemi yapan Ali Nar, polis tarafından gözaltına alındığı zaman önce Kavalalı Salih'in babası olabileceğini düşündüğünü, bu nedenle mezarı açıp *DNA* analizi yaptırmak için kemikleri çaldığını söyler. Yasal yolları denemekten kaçınmasını ise çok zengin olan Azilkingil ailesinin ona zarar vermesinden korkmasıyla açıklar. Fahri Kozalak, Ali Nar'ın bu iş için neden bu kadar yıl beklediğini ve bu işlem için gerekli olan parayı nasıl bulduğunu sorgular. Ali Nar, en sonunda gerçekleri itiraf eder. Serhan Azilkingil, alzheimer hastası olan babasının ölmeden önce söylediği geçmişte ölü doğan bebeklerini görevlilere para vererek kardeşi Erhan ile değiştirdikleri yolundaki sözlerinden etkilenerek ölmüş olan babasının kemiklerini çaldırmış ve kardeşi Erhan'ın *DNA* örnekleri ile karşılaştırılmasını istemiştir. Tanınmış bir aile oldukları için de sonuç belli oluncaya kadar bu işi yasal yollarla değil gizli bir şekilde yürütmeye çalışmıştır. Serhan'ın asıl amacı ise şirketlere tek başına vâris olmaktır. Birce'yi telefonda tehdit eden kişi ise Azil şirketine kayıtlı bir numaradan arayan Ali Nar'dır.

Gece fotoğraflarını seven genç kız, babasının kabrini bir fotoğraf yarışması için çekmiştir. Mezardaki "Meraklı ve Geveze Karıncalar" ifadesi ise babasının son gösterisinin adıdır. Ağabeyi Andrea, iskelede tanıştığı Ali Nar'ın kardeşi Güngör Nar ile aynı dilde anlaşabildikleri için sohbet etmiştir. Şüpheli bulunan Mayıs ve Andrea'nın işlenen bu suçla ilgisi yoktur. Fahri Bey de romanın sonunda Dolunay Dedektifleri'ne olayların arkasındaki gerçekleri anlatır.

"Ay doğar / Ay yükselir/ Ay batar / Ay yine doğar/ Ay yine yükselir /Ay yine batar / Doğanın döngüsü, birleştiriyor yolunu Dolunay Dedektifleri'yle Hitit Efsanesinin /Ay'ın izinden korkmadan yürüyenler bulacak yaşam tılsımının rengini." epigrafıyla başlayan *Dolunay Dedektifleri 6-Yarasa Yarışları* adlı romanda bir sporcuya ölümcül nitelikteki doping maddesinin verilmesi suçunun aydınlığa kavuşturulması sürecinde iç anlatıdan çerçeve anlatıya uzanan, Hitit tabletlerinden kalma bir sırrın izi sürülür.

İç anlatıda Hatti ve Hititlerin kutsal kenti Nerik'te orta yaşlı, sakallı bir adamın kilden yapılmış tablete yazdığı yazıda ticaret kervanlarının önemli uğrak yerlerinden biri olan Nerik'teki bir tapınakta iki sırrın saklı olduğu bildirilmiştir. Kim Nerik'e gelip güneş ışığının dokunduğu düşboğanları mantarla karıştırırsa ona 'yarasa savaşçı' deneceği belirtilmiştir. Gün gelecek Nerik'te taş taş üstünde kalmayacaktır. Ancak Hitit İmparatorluğu'nun ihtişamından da büyük düşboğanların bin yıllar sonrasına taşınması gerekmektedir. Tabletin fırına verilmesinden önce Birke, gizlice başparmağını tablete basar. Tablette işaret edilen tılsımın dışında insanoğlunun keşfettiği hiçbir şey onları yok olmaktan kurtaramayacaktır. Kötü niyetli kişilerin eline geçmesi durumunda son derece tehlikeli olabilecek tılsım, bu nedenle gizlenmiştir. İç anlatıda ayrıca kutsal bir iksirden ve bunu içen yarasa yarışçılarından bahsedilir.

Taşhan'ın avlusuna adım attığı anda orayı daha önce görmüş olabileceğini düşünen Birce, yorgun olmasına rağmen uyuyamaz sanki onu Taşhan'a bağlayan bir giz vardır ve kendisi bu gizin çekim alanına girmiş gibidir. Yankılanan ayak seslerini merak edip pencereden baktığı zaman iki kişinin çevreyi kolaçan ettiğini ve sonra kaçar gibi uzaklaştığını görür. Puhu kuşu uzaklarda haykırmaktadır.

Şüpheli kişilerin kamp için geldiklerini, sporcu kızın konuşamadığını öğrenen Burç, kütüphanenin altında bir ucu Samsun Limanı'na çıkan bir tünel olduğunu, çoktandır girişinin bilinmediğini ve Nerik'ten kalan sır ile ilgili söylenceleri Dolunay Dedektifleri'ne anlatır. Osmanlı zamanında Vezirköprü'ye gelen bir adam, tılsımlı bitkinin yeriyle ilgili gördüğü rüyalardan sonra onu aramış ancak başarılı olamamıştır. Birce de rüyasında hem kütüphanede yazma eserler bölümünde bulunan kılıçlı kitabı hem de tılsımlı bitkileri gördüğünü ve yaşlı bir adamın "Nerik'in ikizindesin." dediğini hatırlar. Dolunay Dedektifleri esrarlı olan bu durumu çözmek için önce Burç'un yardımıyla kütüphanenin planını alıp incelerler ancak inceledikleri planda dehlizi

bulamazlar. Babasının müdür olduğu kütüphanede görevlilere görünmeden içeri nasıl girebileceğini iyi bilen Burç, kılıçlı kitabın fotoğraflarını da çekmeyi başarır. Kitabı yerine yerleştirirken hemen yanında duran kahverengi ciltli kitap yere düşer ancak bu bir kitap değil, kitap süsü verilmiş tahta bir kutudur. Burç, kutunun içindeki kâğıdın önemli bir belge olduğunu düşünerek onun da fotoğrafını çeker. Veli Ağabey tarafından çevirisi yapılan bu belgelerden biri Nerik'in bir tapınakta iki sır sakladığına dair bilgiler içeren Hitit tabletidir. Birce, bu yazılanları daha önceden görmüş gibidir. Kutunun içinden çıkan yazı ise Farsçadır ve tılsımın yerini bildirmektedir. Dolunay Dedektifleri bir yandan tabletteki anahtar sözcükleri belirleyip onlar hakkında araştırma yaparak sırrı çözmeye çalışırken öte yandan kâğıtta tarif edilen yere benzeyen ve Birce'nin köpeği Zeytin'in işaret ettiği yerde bulunan yaşlı ağacın çevresini incelemeye başlarlar. Birce'nin önsezisi doğru iz üzerinde olduklarını söyler. Posbıyıklı adamın dolaştığı yerlerdeki yolunmuş otlar, ters çıkarılarak atılmış bir ameliyat eldiveni, toprağı eşeledikçe ortaya çıkan düz bir taş, onu çevreleyen küçük taşlar, tünel girişi olan bir kuyu, dokununca cildi tahriş eden ve acı oluşturan bir bitki ipucu olarak tespit ettikleri maddelerdir. Birce, tünele iner ancak yerin derinliklerine uzanan merdivenlerden öteye geçmez. Kütüphane müdürünün bu tüneli niçin kendilerinden sakladığını merak ederler. Fahri Kozalak'tan Dolunay Dedektifleri'nin ve Burç'un araştırmaları sonucunda ulaştıkları bilgileri öğrenen Necmi Bey, Köprülü ailesinden kalma el yazılarından öğrendiklerine göre Hitit tabletlerinde 2065 efsanesine yer verildiğini söyler. Bu efsanede 2065'te gerçekleşecek güneş patlamasının oluşturacağı galaktik radyasyonda güvenli olabilecek tek yerin Vezirköprü olduğu bildirilmiştir. Tılsım denilen şey de radyasyon korumasıdır. Bu bilgiler ikisi arasında kalacaktır.

Otel odalarının kapısından kendilerine "Yardım Acil Rica Isırgangil Şakasıyok" yazılı bir mektup bırakıldığını gören Dolunay Dedektifleri, bu yazının anlamını çözmeye çalışırken haberlerde kendileriyle aynı otelde kalan dilsiz sporcu kızın, atletizm şampiyonası 1500 metre koşusunda rekor kırarak altın madalya ve yüksek miktarda para ile ödüllendirildiğini görürler. Düşboğanın, ısırgangillerden olduğunu öğrenen Ece, şifreyi çözer. "Yardım Acil Rica Isırgangil Şakasıyok" yazısının ilk harfleri "yarış" kelimesini oluşturmaktadır. Düşboğan bitkisinin özelliklerini araştıran Dolunay Dedektifleri bu bitkinin atlara doping maddesi olarak verildiğini, benzer etkiyi insanlarda da yapabileceğini ancak birkaç aylık sürede ölüme neden olabileceğini öğrenince sporcu

kızın tehlikede olduğunu düşünerek durumu hemen Fahri Kozalak'a bildirirler. Altın madalya kazanan atlet kızın antrenörlerini, tünelin girişinde gördüklerini, bu kişilerin geceleri bir yerlere gidip geldiklerini anlatırlar. Odalarına bırakılan zarftan bahsederler. Yapılan testlerde sporcu Şükran Halkaoğulları'nın dopingli olduğu açığa çıkarılır. Antrenörlerden biri olan babası, düşboğan bitkisinin rahatça bulunabildiği Vezirköprü'yü kamp yeri olarak seçmiş ve kızına bu karışımı zorla vermiştir. Aşırı para hırsı yüzünden genç kızın yaşamını tehlikeye atan babası ve diğer antrenör hakkında yasal işlem yapılır, Şükran Halkaoğulları'nın madalyası geri alınır. Antrenörlerin dehlizden haberleri yoktur onlar yalnızca düşboğan bitkisini toplamışlardır. Bir yıl sonra Ankara'da Anadolu Medeniyetleri Müzesine giden Birce orada bulunan Hitit tabletindeki parmak izine kendi parmağını basar ve kendi parmağının bu parmak izine bire bir uyduğunu şaşkınlıkla görür.

Hitit tabletinin yazımı anında orada bulunan Birke ve köpeği Zeytun ile Birce ve köpeği Zeytin arasında kurulan benzerlik ve ilgi roman boyunca devam eder. Birce yaşadığı dejavu durumlarını, genler aracılığıyla bilgi aktarımının mümkün olabileceği bilgisi ile ilişkilendirir, atalarının Nerik'te yaşamış olabileceğini düşünür.

Roman boyunca Vezirköprü, Taşhan ve Taş Medrese hakkında okuyucuya bilgiler de aktarılır. Arkadaşlarına Vezirköprü'nün tarihini anlatan Ada, Köprülü Mehmet Paşa'nın orada doğduğunu söyler. Taş Medrese'ye giderken yolda gördükleri Tacettin Paşa Camii, Kale Camii gibi tarihî camilerin isimlerini sayar. Bedesten yakınlarındaki kanyonun Türkiye'nin ikinci büyük su kanyonu olduğunu anlatır. Tarihî Bedesten'e girdiklerinde sanki başka bir yüzyıla adım atmış gibi olurlar. Bir anda kokular, renkler, sesler değişmiştir. Taş Medrese, 1964 yılından sonra halk kütüphanesi olarak hizmet vermiştir. Odalarının kapıları saygı gereği alçaktır. Kapıya sırtını dönerek çıkmak da saygısızlık olarak görülmektedir o zamanlar. Ada, kapıların alçak inşa edilmiş olmasının aynı zamanda bilim yapılan yere saygıyla girmeyi sağladığını söyler. Bu bilgilerle polisiye roman, kültürel bir zenginlik kazanmıştır.

Eserler, polisiye roman türünde temel safhaları oluşturan suç, suçun işlenişi ve suçun aydınlatılması safhalarını içermektedir. Suç unsurlarının; kaçakçılık, yasa dışı yollarla DNA analizi yapılması için bir ölünün kemiklerinin çalınması, bir sporcuya ölümcül nitelikteki doping maddesinin verilmesi, bir insanın kaçırılması vb. şekillerde

belirdiği romanlarda suçların aydınlatılması sürecinde önce gerilim, korku ve şüphe uyandıran mekân, olay ve kişiler üzerinde dikkatlerin yoğunlaşması söz konusudur. Sonra tuhaf, gizemli ve sorgulanması gereken durumların peşinden gidilmekte, takip, araştırma, sorgulama sonucunda ipuçları tespit edilmekte, işe yaramayanlar ayıklanmakta, edinilen bilgiler ve tehlikeli durumlar polisle paylaşılmaktadır. Eserlerde suçun işlenişi de okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

SONUÇ

Gelecek, yenilik, cesaret ve dinamizm ile özdeşleştirilen genç; arama, sorgulama, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlanma gibi süreçleri yaşayan bir geçiş dönemi insanıdır. Gençliğin hangi yaş aralığını kapsadığına dair ortak bir kanaat mevcut değildir. Bu dönemde gençler; fizyolojik, psikolojik, toplumsal vb. bakımlardan kendilerine özgü gelişim özellikleri göstermektedirler. Aynı dönemde dünyaya gelmiş olanların "kuşak" olarak tanımlandığı, benzer karakteristik özellikler taşıdığı da araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın evreni, en alt limit olarak 1978 doğumluları, en üst limit olarak 2002 doğumluları kapsadığı kabul edilen Y kuşağı ve 2000'den sonra dünyaya gelen Z kuşağı ile ilintilendirilebilir.

Araştırmacılar, gençliğin homojen olmadığını, bu yüzden gençlikten değil gençliklerden bahsedilmesi gerektiğini ifade etmişler ve gençlik altkültürlerine de dikkat çekmişlerdir.

Gençlik edebiyatı genel anlamıyla gençlere yaklaşabilen, onların tamamı ya da bir kısmı tarafından kabul gören edebiyat olarak tanımlanırken özel anlamıyla edebiyat işletmeciliğinin gençler üzerine ihtisaslaştığı ve eserlerde herhangi bir şekilde muhatabın açıkça belirtildiği edebiyat olarak tanımlanmıştır. Yetişkinler için yazılmış eserlerin gençlere uygun şekilde kaleme alınmasıyla oluşturulan metinler, gençler tarafından kaleme alınan eserler de gençlik edebiyatı kapsamında değerlendirilmiştir. Yazın bilimsel yaklaşımlarda ise gençlik edebiyatı, çocuk ve yetişkin edebiyatından açık çizgilerle ayrılan, üniversitelerde bilimsel düzeyde araştırılan bir sanatsal üretim alanıdır.

Gençlik edebiyatının, gençlere olgunlaşma süreçlerinde ciddi yararlar sağladığı, kişilik gelişimlerine katkı sağlayacak rol modeller geliştirdiği, sanatın penceresinden insan ve dünya gerçeklerini daha yakından görme, onları anlamlandırma olanağı sunduğu, gençlerin dilin inceliklerini, zenginliklerini sezmelerinde, okuma sevgisi ve edebiyat zevki kazanmalarında önemli ve etkin bir rol üstlendiği ifade edilmiştir. *Gence görelik* ilkesince kaleme alınmış eserlerle dinamik bir etkileşim sonucunda gençler, sorunlarını çözme, kendilerini daha iyi tanıma konusunda ilerleme kaydedecek, bunun yanı sıra bazı kültürel kazanımlar da elde edeceklerdir.

Gençler için özel eserler yazılması gerektiği fikri, tarihin çok eski zamanlarına dayansa da bugünkü anlamda bir gençlik edebiyatının, 20. *yy.* başında *ABD*'de tanımlandığı, çocuk ve yetişkin edebiyatından ayrı adlandırılmaya başlandığı bilinmektedir. Türk edebiyatında ise gençlere yol gösteren, kahramanları genç olan ya da bir dönem gençliğini temsil eden eserler, eskiden bu yana mevcut olmakla beraber tamamen gençler için ve onların gelişim dönemlerinin özelliklerine uygun eserlerin yazılması gerektiği fikrinin tartışılmaya başlanması ve bu yolda eserler verilmesi oldukça yenidir. Gençlik edebiyatı içerisinde önemli bir yere sahip olan gençlik romanlarının, 2000'lerden itibaren yayınevleri tarafından "Gençlik, Gençlik-Roman, Gençlik Romanı, Liselim" *vb.* amblem, etiket ya da ifadelerle basıldığı görülmektedir. Kimi yayınevleri tarafından ayrıca gençlik romanı yarışmaları düzenlenmektedir. Bu çalışmanın örneklemini de büyük oranda muhatabın gençler olduğunun belirtildiği romanlar oluşturmuştur.

Örneklemde yer alan gençlik romanları; karakter, yer, zaman, anlatım teknikleri vb. bakımlardan öz bir biçimde incelenmiş olup şu sonuçlara ulaşılmıştır: Başkahramanlar bazında yapılan değerlendirmede karakterlerin yaş ortalamaları 16 olup gençlik romanları da daha çok "liselilerin romanı" olarak belirmiştir. Romanlarda genç kız olan başkahraman ya da öne çıkan kahramanlara, aynı nitelikteki erkek kahramanlardan yaklaşık dörtte bir oranında daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir. Bu durum, eserlerde genel olarak cinsiyet ayrımcılığı yapılmadığını işaret eden unsurlardan biridir. Eserlerde olumlu mizaç özelliklerine daha fazla vurgu yapılmıştır. Gelgitlerin çokça yaşandığı bir döneme ayna tutan gençlik romanlarında karakterlerin olgunlaşma süreçlerine, kendilerini tanıma süreçlerine, genel sorunlarına ve çözüm yollarına dikkat çekilmiştir. Kitap okumak, yazmak, güzel sanatlar genç karakterlerin ilgi ve yeteneklerinin olduğu alanlardır. Yabancı dil öğrenmek, dünyayı dolaşmak, başka yerleri, insanları, yaşam tarzlarını görmek, hayal gücü, anlam arayışı genç kahramanlar tarafından önemsenen unsurlardandır. Eserlerde etnik ayrımcılık yapılmamış, siyasi söylemlere neredeyse hiç yer verilmemiştir. Günlüklerden, mektuplardan oluşan romanlar olduğu gibi internet ortamında sohbet odalarındaki yazışmalardan, elektronik postalardan oluşan romanlar da vardır. Eserlerde iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı, geriye dönüş, montaj, otobiyografik yöntem *vb.* anlatım tekniklerinden yararlanılmıştır. Yazarlar genellikle kinaye mesafesini korumaya dikkat etmişlerdir. Gençlik romanlarında eğiticilik işlevi;

ölçülü, yerinde ve doğal bir şekilde gerçekleştirilmiş, aşırı didaktizme varan bir boyuta taşınmamıştır. Fantastik romanlar ve bilim kurgu romanları haricindeki eserlerde olay zamanı genellikle günümüzdür, birkaç eserde ise olaylar tarihî dönemlerde geçmektedir. Polisiye romanlar dışta bırakılırsa mekân unsurunun romanlarda işlevsel olmadığı görülmüştür. Türkiye veya farklı ülkelerin bazı şehirlerindeki kültürel dokunun yansıtıldığı romanlara rastlanmıştır. Başkahramanların isimleri bağlamında dikkat çeken bir özelliğe rastlanmamakla beraber Umut, Barış, Nilüfer, Eylül isimlerinin farklı birkaç romanda başkahramana verildiği, bir seride yazarın kendi ismini taşıyan bir bilge yaşlının romanda rol üstlendiği, otobiyografik romanlarda başkahramanların yazarın ismini taşıdığı görülmüştür. Bir romanda da Kaya isimli başkahramanın yaptığı yanlış davranışlardan dolayı heykele dönüşmesi, İlayda'nın ismi ile aynı adlı efsane arasında ilgi kurulması söz konusudur. Eserlerde kahramanlara yabancı isimler ya da bugün kullanılmayan isimler verilmesi, olayın geçtiği yer ve zamanla ilgilidir. Romanlardaki kapak görsellerinin genellikle temayı yansıttığı, eserlerin çoğunun 13.5x19.5 *cm* boyutunda olduğu, yazı stillerinin ve baskı kalitelerinin genellikle rahat okunmaya imkân tanıdığı ve bazı romanlarda çizimlere yer verildiği tespit edilmiştir.

Gençlik romanlarında toplumsal temalar bağlamında aile başlığı, "Aile İçinde Yaşanan Çatışmalar ve Gençler", "Parçalanmış Ailelerde Genç", "Anne İlgisi ve Desteği/Anne-Evlat Sevgisi", "Baba-Evlat Sevgisi/ Baba-Evlat İlişkisi", "Kardeş Sevgisi ve Desteği", "Büyük Ebeveynler ve Genç" alt başlıkları ile açıklanmıştır.

Gençlik romanlarında anne baba ve genç arasında yaşanan çatışmaların nedenleri, gençlerin bu çatışmalardan güçlenerek, sevgi ve umutla donanmış olarak çıkmaları için yapılması gerekenler ele alınmıştır. Çatışmalar; ebeveynlerin ilgisizliğinden, müdahaleci tavırlarından, çocukları arasında ayrım yapmalarından, gençlerin birey olarak görülmemelerinden, ebeveynlerin gençlerden üstün başarı beklemelerinden kaynaklanmaktadır. Bunlara ek olarak saygısız söz, fiil ve davranışlar, şiddet, ebeveynlerin gençlerin ilgi ve yeteneklerini göz ardı ederek onları kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmek istemeleri, istismar, cinsiyet ayrımcılığı, empati kuramama vb. nedenler de çatışmalar yaşanmasına sebep olmuştur. Romanlarda bu çatışmalar sonucunda intihara sürüklenen gençler olabildiği gibi sorunlarını iletişim kurarak aşan gençler de vardır. Gençlik romanlarında parçalanmış ailelerdeki genç kahramanların, bu süreci çok zor atlattıklarına değinilmiş, çözüm yolu olarak ise anne ve babanın birbirlerine

saygı çerçevesinde davranmaları, çocuklarına ilgi ve sevgi göstermeleri, üvey anne ve babaların yapıcı tutumları, akran desteği *vb.* gösterilmiştir.

Eserlerde genç kahramanlar, ebeveynlerinin maddi destekleri kadar onların sevgilerine ve paylaşımlarına da ihtiyaç duymaktadırlar. Ebeveynler ve gençler yeri geldiğinde karşılıklı fedakârlıklardan çekinmemektedirler. Romanlarda kardeş dayanışmasının ve büyük ebeveynlerle saygı, sevgi, paylaşıma dayalı olumlu bir etkileşimin işlendiği de görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında incelenen romanlardaki diğer toplumsal temalar ise "Akran Etkileşimi", "Eğitim ve Öğretim", "Genç ve Toplum", "Zararlı Alışkanlıklar ve Bağımlılık", "Savaş", "Tarih", "Kültürler Arası Etkileşim ve Genç" başlıkları altında incelenmiştir.

Gençlik romanlarında sınıf farklılığı, fiziki özelliklerle dalga geçilmesi, üstünlük sağlama yarışı, kırıcı ve kaba saba konuşmalar, kıskançlık vb. nedenlerle akranlar arasında çatışma yaşandığı görülür. Çatışmaya sebep olan gençlerin, aile yapılarının sorunlu olması, ebeveynlerinin sevgi ve ilgilerinden mahrum olmaları, okul ile sağlam bir bağlarının olmaması dikkati çekmektedir. Bu gençler, davranışlarının yanlışlığını ya kalbi insan sevgisi ve değerlerle donanmış akranları sayesinde ya da kendilerine benzer davranışlar sergileyen kişiler vesilesiyle fark ederler. Eserlerde akran çatışmalarına yer verilmekle beraber onların gençlerde onulmaz yıkımlar oluşturacak düzeyde işlenmesi tercih edilmemiş, genellikle gençlerin kendilerini düzeltmelerini sağlayan kurgular oluşturulmuş, sorunlu davranışların aslında gençlerin toplum ve olaylar karşısındaki çaresizliklerinden kaynaklandığına vurgu yapılmıştır. Gençlik döneminin en önemli özelliklerinden biri olan akran dayanışması da eserlerde işlenen temalardandır.

Eserlerde önemli bir yer tutan temalardan biri de liselere ya da üniversiteye geçiş sınavlarına hazırlık sürecinde genç kahramanların ruhen ve bedenen yıpranmalarıdır. Bu sınavları hayatları için bir dönüm noktası olarak değerlendiren gençlere, kimi ailelerin bilinçli bir şekilde destek oldukları, kimi ailelerin ise ilgisizlikleri ya da beklentilerinin yüksekliği nedeniyle onları zor durumda bıraktıkları görülmüştür. Eserlerde gençlerin sağlıklı, mutlu, huzurlu olmalarının sınavlarda başarılı olmalarından daha çok önemsenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bazı romanlarda üniversite sınavında başarılı

olamayan gençler, kendilerine başka bir hedef seçmiş ve ilgi duydukları alanda başarılı olarak öz güvenlerini tazelemişlerdir.

Romanlarda gençlerin öğretmenlerle sevgi, saygı ve bilgi paylaşımına dayanan olumlu, yararlı bir iletişimleri vardır. Nadiren görülen öğretmen ve genç çatışmaları yüzeysel olarak yansıtılmış, bunlardan bir kısmı da çözüme kavuşturulmuştur.

Romanlarda genç kahramanların yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda hedefler belirledikleri ve bu hedeflerine ulaşmak için kararlılık göstererek karşılarına çıkan engellerle mücadele ettikleri görülmüştür.

Çevreyi, doğayı koruma bilinci, doğal yaşam ile kaynaşmış bir kent anlayışı, eserlerde dikkat çeken bir başka unsurdur.

Romanlarda kuşaklar arası etkileşimin çatışma boyutuna yer verilse de genellikle gençlerin yetişkinlere saygı duymaları, değer vermeleri, bilgeliklerinden istifade etmeye çalışmaları, yetişkinlerin de gençlere hoşgörü ve sevgi ile davranmaları sonucunda paylaşma ve zenginleşmeye dayalı olumlu bir etkileşim ele alınmıştır. Eserlerde kuşaklar arası çatışmaya zemin hazırlayan nedenlerden bazıları ise yetişkinlerin, gençleri şımarıklık, anormallik, yalnızca tüketmeye odaklı olmakla vb. suçlamaları, "bizim zamanımızda" diye başlayan anlayışsız cümleleri ve onları istismar etmeye çalışmalarıdır.

Gençlik romanlarında köylü-şehirli, zengin-fakir olmak bağlamındaki sınıf farklılığı özellikle genç kahramanların eğitimlerini sürdürememeleri ya da iyi bir eğitim alamamaları, fakir gençlerin yüksek seviye yaşamlarına imrenmeleri ve onlar karşısında ezilmişlik duygusu hissetmeleri *vb.* bağlamlarda ele alınmıştır. Eserlerde alt sınıf ve üst sınıf arasındaki imkân eşitsizliği de eleştirilmiştir.

Yalnız olan yaşlılarla zaman geçirmek, hasta ve kimsesiz çocuklar yararına çeşitli etkinlikler yapmak, hayvan haklarına sahip çıkmak vb. konularda romanlardaki genç kahramanlardan bazılarının toplumsal duyarlılık örneği sergiledikleri görülmüştür.

Örneklem bağlamındaki romanlarda, zararlı alışkanlıklar ve bağımlılık yapan maddelere karşı yaklaşma-kaçınma çatışması yaşayabilecek gençlerin, roman kahramanlarıyla özdeşleşim kurarak bu tür yönelimlerden uzak durmalarına olanak sağlayacak kurguların oluşturulduğu görülmüştür. Eserlerde genel olarak zararlı

alışkanlıkların ve bağımlılıkların oluşma nedenlerine, tehlikeli sonuçlarına ve nasıl engellenebileceğine dair bir farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Ailelerin bu konuda gençlere yanlış örnek olmaları eleştirilmiş, uyuşturucu tacirlerinin gençleri nasıl ağlarına düşürmeye çalıştıklarına dikkat çekilmiştir. Zararlı alışkanlıkları önlemek için özellikle "Bir kereden bir şey olmaz" düşüncesinin yanlışlığına vurgu yapılmış, olumlu akran etkileşimi teşvik edilmiştir. Bunların yanı sıra bilgilendirmelerin önemine işaret edilmiştir. Eserlerde çoğu genç kahramanın, zararlı alışkanlıklara tepkili ve mesafeli bir duruş sergilediği görülmüştür.

Eserlerin bazılarında savaşların insanları ve toplumları onulmaz acılara ve yıkımlara sürüklediğine, barışın kıymetinin bilinmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bununla beraber zulme karşı direniş ve vatan, millet savunması uğruna verilen haklı mücadeleler de yansıtılmıştır.

Gençlik romanları arasında tarih temasını işleyen eserlerde milletimizin şanlı zaferleri, rol model olacak tarihî ve abidevi şahsiyetleri tarihî gerçeklere bağlı kalınarak başarılı bir şekilde işlenmiş, gençlerin geçmişte yaşananlardan yola çıkarak bir bilinç oluşturmaları, bu bilinçle geleceği şekillendirmeye çalışmaları, tarihi sevmeleri vb. sağlanmaya çalışılmıştır.

Romanlarda başka ülkelerdeki örnek sayılabilecek uygulamalar hakkında bilgi verilmiş, yabancı kültürlere dair izlenimler yansıtılmıştır. Yabancı dil özentisi genç kahramanların diliyle eleştirilmiş, millî kimliğin korunmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmada bireysel temalar, "Duygusal Yakınlıklar/Aşklar", "Güzel Sanatlar ve Genç", "İnanç", "İntihar", "Okuma Sevgisi ve Okuma Kültürü" şeklindeki alt başlıklarda incelenmiştir.

Romanlarda yaşanan duygusal yakınlıkların/aşkların ayrılıkla sonuçlanmasının nedenleri arasında sadakatsizlik, aile büyüklerinin müdahaleleri, ölüm, sevilenin sevmeyi bilmemesi, aşkın aydınlık yüzünün günbegün kararması, taraflardan birinin evlilik düşüncesine uzak durması, baskı ve şiddet, kıskançlık, fiziksel çirkinlik, yakın arkadaşların entrikaları *vb.* sayılabilir.

Eserlerde ayrıca geleceğe dair kurdukları hayallerde birbirlerine başköşeyi ayıran, bir ömür aynı ekmeği bölüşmek isteyen, kafa ve gönül birliğine sahip olan, dürüstlüğü ilke edinerek karşılıklı güven ve anlayışla hareket eden, yollarına çıkan engellerle mücadele ederek sonsuza uzamasını istedikleri sevgilerinde kararlı olan gençlerin duygusal yakınlıklarının, mutlu sona ulaşması ya da ölümsüz olması ele alınmıştır.

Bazı romanlarda ise yürekte saklı kalan, söylenmemiş duygusal yakınlıklar yansıtılmıştır.

Başta edebiyat olmak üzere müzik ve resim gibi güzel sanatların, romanlarda gençlik çağı arayışlarına, kişilik gelişimlerine kaynaklık ettiği, duygu ve düşüncelere tercüman olduğu görülmüştür. Gençlerden bazıları, ilgi ve yeteneklerinin olduğu güzel sanatlarda kendilerini gerçekleştirmişler, bu şekilde hayata daha sıkı tutunmuşlardır. Gençlik romanlarının işlevselliği bağlamında eserlerin, sanatla gencin buluşmasını yansıtmaları son derece önem arz etmektedir.

Birkaç romanın temel eksenini, inanç teması oluşturmuştur. Bu eserlerde Allah'ın varlığı ve birliği, Mutlak Yaratıcı olması, yeniden diriliş, ilk emri "Oku!" olan İslam dininin bilimle çatışmayacağı; ayetler ve bilimsel delillerle açıklanmıştır. Kahramanların inançlarına göre yaşamalarına saygı duyulması gerektiği vurgulanmıştır. Dinî duygu ve düşüncelerin temel eksen olmadığı diğer romanlarda da Allah'a inanç, güven, samimi bağlılık günlük hayatın doğal akışı içerisinde içtenlikle yansıtılmıştır.

Romanlarda intihar teması; baskı, şiddet, istismar, ayrılıkla sonuçlanan duygusal yakınlıklar/aşklar *vb.* nedenlerle bu eyleme teşebbüs eden genç kahramanların bir iç hesaplaşması ya da arkadaş, öğretmen ve yakınlarının dilinden yerilen, tasvip edilmeyen bir eylem olarak yansıtılmıştır. Sorun ne kadar büyük olursa olsun intiharın bir çözüm olarak görülmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

"Okuma Sevgisi ve Okuma Kültürü" başlığı altında genç kahramanların okuma sevgileri ve okudukları kitaplar belirtilmiş, bu eserleri aile üyelerinin, öğretmenlerin, akranların telkinleriyle okuduklarına dikkat çekilmiştir. Kitap okumak, eserlerde teşvik edilen eylemlerden biridir.

Bu tez çalışmasının üçüncü bölümü, "Bilim Kurgu", "Fantastik ve Korku", "Polisiye" olmak üzere üç başlıktan oluşmuştur. 2000 sonrası gençlik romanlarında, teknolojiye bağımlılıklarıyla ön plana çıkan Z kuşağının ilgi duyabileceği bilim kurgu

temasının önemli bir yer tuttuğu görülmüştür. Bu türde romanlar kaleme alan yazarlar, bir yandan gençleri ilgi duydukları bir dünya ile buluşturarak onların beklentilerine cevap verirken öte yandan onlara bilimsel düşünmenin ilkelerini sezdirmeye, bilim sevgisini kazandırmaya ve onlarda bilimin kötüye kullanılmasının önüne geçecek bir bilinç oluşturmaya çalışmışlardır.

Gençlerin farklılık arayışları, imkânsızı mümkün kılan olağanüstüyü kendilerini aşmak ve hayallerini gerçekleştirmek noktasında bir dayanak olarak ya da gerçek dünyanın somutluğu ve kıstırılmışlığına karşı bir rahatlama alanı olarak algılamaları, durağanlıktan ziyade heyecanı, hareketi ve gerilimi tercih etmeye yatkın olmaları, kimi zaman çatışmalar yaşadıkları, uyum sağlayamadıkları toplumsal ortamlardan uzaklaşarak zaman geçirebilecekleri kendilerince eğlenceli bir uğraş edinmeyi istemeleri gibi nedenlerle yöneldikleri fantastik temalı romanların, gençlik edebiyatı içerisinde önemli bir yer işgal ettiği görülmüştür. Fantastik romanlar içerisinde vampir edebiyatının, vampir ikonografisinin temayüz ettiği eserlerde ise çoğu zaman dozu iyi ayarlanmış şiddet ve gerilim ögeleriyle şekillenen dövüş sahneleri eşliğinde döngüsel bir dizi mücadeleye yer verilmiştir.

Gençlere hitap eden polisiye romanlarda ise tuhaf, gizemli ve sorgulanması gereken durumların peşinden gidip takip, araştırma, sorgulama sonucunda ipuçlarını yakalayarak suçun açığa çıkması ve çözümlenmesinde birer dedektif gibi görev üstlenen genç kahramanların korku, gerilim, merak uyandıran maceraları ele alınmıştır.

Sonuç olarak gençlik romanlarının gençlik edebiyatı bağlamında önemli bir ihtiyaca cevap verdiği, bu eserlerdeki temaların *gence görelik* ilkesi çerçevesinde geliştirildiği tespit edilmiştir. Bu çalışmada *gence görelik*; eserlerin tema, dil ve anlatım, temanın işleniş biçimi, içerik *vb.* bakımlardan gençlik döneminin gelişimsel özelliklerine (biyolojik, psikolojik, zihinsel, toplumsal *vb.*) uygun olması, gençlerin arayışlarına, beklentilerine, ilgi ve ihtiyaçlarına hitap edebilmesi, onların gelişimlerini destekleyen bir nitelikte olması, gençleri istismar etmeye yönelik olmaması, onlara zarar verecek içerikler barındırmaması, ayrımcılığa, kine, nefrete, şiddete yöneltmemesi, herhangi bir fikri dayatmıyor olması vb. bağlamlarda değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

I. İNCELENEN ROMANLAR

Abak, Ayla, *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni*, Timaş *Yay.*, İstanbul 2012.

Adalı, Bilgin, *Çatalhöyük Öyküleri 1-Dünyamızın İlk Şafağı*, Can *Yay.*, İstanbul 2008.

Adalı, Bilgin, *Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları*, Can *Yay.*, İstanbul 2007.

Adalı, Bilgin, *Çatalhöyük Öyküleri 3-Bolluk ve Savaş*, Can *Yay.*, İstanbul 2008.

Akal, Aytül, *Kırmızı Arabanın Hayaleti*, Tudem Eğitim Hizmetleri *San. Tic. A.Ş.*, İzmir 2015.

Akbaş, A. Vahap, *Gülün Aklı*, Nar *Yay.*, İstanbul 2013.

Akçagüner, Zeliha, *Bana Sevgiyi Anlat*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2006.

Akıncı Dilâra, *Lise Aşkım*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2013.

Alibey, Ünver, *Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan'ın Yükselişi*, Artemis *Yay.*, İstanbul 2008.

Alpay, Ulviye, *Ben Sevilmeye Değerim*, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2003.

Alpay, Ulviye, *Beni Hâlâ Seviyorsan*, Dünya Ağacı Yayınları, İstanbul 2007.

Atasoy, Gülay, *Liseli Kızlar*, Nesil *Yay.*, İstanbul 2006.

Atilla, Mehmet, *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000.

Boyunağa, Ahmet Yılmaz, *Yasak Şehir*, TİMAŞ Yayınları, İstanbul 2009.

Ceylan, İsmail Fatih, *Kapanmayan Yara*, Akış Yayınları, İstanbul 2007.

Dayıoğlu, Gülten, *Kıyamet Çiçekleri*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2002.

Dayıoğlu, Gülten, *Sekizinci Renk*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2017.

Erdoğan, Mehmet Kemal, *Yol Arkadaşım*, BU Yayınevi, İstanbul 2012.

Eşber, Halide, *Yalnızlık*, BU Yayınevi, İstanbul 2000.

Geridönmez, Suzan, *Kolaysa Ağlama*, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2008.

Girginsoy, Naci, *Gençlik Çıkmazı*, Çınar Yayınları, İstanbul 2003.

Güler, Mehmet, *Yeryüzü Aşk Gökyüzü Sevda*, Şimşek Yayınları, İstanbul 2011.

Güngör, Aşkın, *Ay'kolik*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.

Gürses, Can Kartoğlu, *Annem Sizi Derse Bekliyor*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2004.

İbiş, Şule, *Aramızda*, BU Yayınevi, İstanbul 2010.

İçözü, Nur, *Dönemeç*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2010.

İzgü, Muzaffer, *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2004.

İzgü, Muzaffer, *İçimde Çiçekler Açınca*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2010.

Jobert, Şule Tankut, *Gençlik Yarası*, Çizmeli Kedi Kitaplığı, İstanbul 2010.

Köksal, Ülker, *Gel de Gülme Şu Hâlimize*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.

Köseoğlu, Hamdullah, *Kent Düşleri,* Tudem *Yay.*, İzmir 2010.

Köseoğlu, Hamdullah, *Uzak Yaz*, BU Yayınevi, İstanbul 1999.

Kutsal, Nazire, *Sırmalı Sandaletler*, BU Yayınevi, İstanbul 2011.

Kutsal, Nazire, *Tomris*, BU Yayınevi, İstanbul 2003.

Kür, İsmet, *Karvera*, BU Yayınevi, İstanbul 2003.

Kür, İsmet, *Karvera Nereye*, BU Yayınevi, İstanbul 2001.

Oktuğ, Zeynep, *Aynada Görmediklerin*, Galata Yayınları, İstanbul 2005.

Oktuğ, Zeynep, *Efsaneden Gerçeğe*, Galata Yay., İstanbul 2002.

Ongun, İpek, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri*, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2010.

Ongun, İpek, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1997.

Ongun, İpek, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri -3 Kendi Ayakları Üstünde*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2000.

Ongun, İpek, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2006.

Ongun, İpek, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat,* Artemis *Yay.*, İstanbul 2002.

Ongun, İpek, *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 6-Şimdi Düğün Zamanı*, Artemis *Yay.*, İstanbul 2012.

Ongun, İpek, *Yaş On Yedi*, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2008.

Özcan, Pakize, *Söyleyemediğim Sözcükler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001.

Pekşen, Fatma, *Mavi Hayal Pembe Düş*, TİMAŞ Yayınevi, İstanbul 2003.

Pekşen, Fatma, *Mine Kızlar Yurdunda*, TİMAŞ Yayınevi, İstanbul 2011.

Polat, Ömer, *Üçünü de Sevdim*, Evrensel Kitaplığı, İstanbul 2013.

Sabırlı, Bülent, *İstila*, Ötüken Yay., İstanbul 2007.

Salman, İlker, *Otani-Yeşilderililer*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2006.

Saydam, Pelin, *Gölgeler Serisi 1-Vampir Gölgesi*, BU Yayınevi, İstanbul 2013.

Saydam, Pelin, *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi*, BU Yayınevi, İstanbul 2012.

Sertbarut, Miyase, *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek*, BU Yayınevi, İstanbul 2000.

Şeker, Hüsnan, *Ayrı Dünyalar*, Tudem Yay., İzmir 2008.

Tan, Canan, *İz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2011.

Tankut, Tülin, *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag*, BU Yayınevi, İstanbul 2011.

Tazeoğlu, Kahraman, *Araz*, Destek Yayınları, İstanbul 2016.

Tazeoğlu, Kahraman, *Mavi Ev*, Destek Yayınları, İstanbul 2015.

Tazeoğlu, Kahraman, *Yaralı*, Destek Yayınları, İstanbul 2016.

Temüroğlu, Zeynep, *Derinlerde Fırtına*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.

Tosyalı, Filiz, *Dost Kuzenler 1*, İnkılap *Yay.*, İstanbul 2000.

Tosyalı, Filiz, *Dost Kuzenler 2*, BU Yayınevi, İstanbul 2011.

Tosyalı, Filiz, *Mes@jımı Bekle*, BU Yayınevi, İstanbul 2001.

Uçuk, Cahit, *Düğüm Düğüm Üstüne*, Bilge Kültür Sanat *Yay.*, İstanbul 2004.

Ulu, Mehmet Emin, *Kaf Dağına Yolculuk*, Meneviş Yayınları, Ankara 2007.

Ural, Serpil, *Şafakta Yanan Mumlar*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2015.

Ural, Serpil, *Yasaklı Pansiyon*, BU Yayınevi, İstanbul 2005.

Yamaç, Ayşe Çekiç, *Düşlerin Ötesi*, BU Yayınevi, İstanbul 2007.

Yavaşlı, Aydoğan, *Gece Defteri*, Etki Yayıncılık, İzmir 2002.

Yener, Mavisel, *Dolunay Dedektifleri 1-İz Peşinde*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

Yener, Mavisel, *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*, Bilgi *Yay.*, Ankara 2018.

Yener, Mavisel, *Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

Yener, Mavisel, *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

Yener, Mavisel, *Dolunay Dedektifleri 5-Ölüler Ormanı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2019.

Yener, Mavisel, *Dolunay Dedektifleri 6-Yarasa Yarışları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.

Yıldız, Ahmet Günbay, *Gidersen Veda Etme*, TİMAŞ *Yay.*, İstanbul 2016.

Yıldız, Ahmet Günbay, *Sahibini Arayan Mektuplar*, TİMAŞ *Yay.*, İstanbul 2010.

Yurttaş, Hüseyin, *GDO Ülkesi*, Say Yayınları, İstanbul 2011.

Yurttaş, Hüseyin, *Robotlar Ülkesi*, Say Yayınları, İstanbul 2008.

II. İNCELENEN ROMANLARIN ALFABETİK SIRALAMASI

1. *Annem Sizi Derse Bekliyor*, Can Kartoğlu Gürses, İletişim *Yay.*, İstanbul 2004.
2. *Aramızda*, Şule İbiş, BU Yayınevi, İstanbul 2010.
3. *Araz*, Kahraman Tazeoğlu, Destek Yayınları, İstanbul 2016.
4. *Aynada Görmediklerin*, Zeynep Oktuğ, Galata Yayınları, İstanbul 2005.
5. *Ay'kolik*, Aşkın Güngör, BU Yayınevi, İstanbul 2005.
6. *Ayrı Dünyalar*, Hüsnan Şeker, Tudem *Yay.*, İzmir 2008.
7. *Bana Sevgiyi Anlat*, Zeliha Akçagüner, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2006.
8. *Ben Sevilmeye Değerim*, Ulviye Alpay, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2003.
9. *Beni Hâlâ Seviyorsan*, Ulviye Alpay, Dünya Ağacı Yayınları, İstanbul 2007.
10. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri*, İpek Ongun, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2010.
11. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 2-Arkadaşlar Arasında*, İpek Ongun, Altın Kitapları Yayınevi, İstanbul 1997.
12. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri -3 Kendi Ayakları Üstünde*, İpek Ongun, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2000.

13. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 4-Adım Adım Hayata*, İpek Ongun, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2006.
14. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 5-İşte Hayat*, İpek Ongun, Artemis *Yay.*, İstanbul 2002.
15. *Bir Genç Kızın Gizli Defteri 6-Şimdi Düğün Zamanı*, İpek Ongun, Artemis *Yay.*, İstanbul 2012.
16. *Bütün Sabahlarım Senin Olsun*, Muzaffer İzgü, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2004.
17. *Çatalhöyük Öyküleri 1-Dünyamızın İlk Şafağı*, Bilgin Adalı, Can *Yay.*, İstanbul 2008.
18. *Çatalhöyük Öyküleri 2-Ateşin Çocukları*, Bilgin Adalı, Can *Yay.*, İstanbul 2007.
19. *Çatalhöyük Öyküleri 3-Bolluk ve Savaş*, Bilgin Adalı, Can *Yay.*, İstanbul 2008.
20. *Derinlerde Fırtına*, Zeynep Temüroğlu, BU Yayınevi, İstanbul 2005.
21. *Dolunay Dedektifleri 1-İz Peşinde*, Mavisel Yener, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
22. *Dolunay Dedektifleri 2-Dehşet Mektuplar*, Mavisel Yener, Bilgi *Yay.* Ankara 2018.
23. *Dolunay Dedektifleri 3-Mumya Dükkânı*, Mavisel Yener, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
24. *Dolunay Dedektifleri 4-Korkunç Satranç*, Mavisel Yener, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
25. *Dolunay Dedektifleri 5-Ölüler Ormanı*, Mavisel Yener, Bilgi Yayınevi, Ankara 2019.
26. *Dolunay Dedektifleri 6-Yarasa Yarışları*, Mavisel Yener, Bilgi Yayınevi, Ankara 2018.
27. *Dost Kuzenler 1*, Filiz Tosyalı, İnkılap *Yay.*, İstanbul 2000.
28. *Dost Kuzenler 2*, Filiz Tosyalı, BU Yayınevi, İstanbul 2011.
29. *Dönemeç*, Nur İçözü, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2010.
30. *Düğüm Düğüm Üstüne*, Cahit Uçuk, Bilge Kültür Sanat *Yay.*, İstanbul 2004.
31. *Düşlerin Ötesi*, Ayşe Çekiç Yamaç, BU Yayınevi, İstanbul 2007.
32. *Efsaneden Gerçeğe*, Zeynep Oktuğ, Galata *Yay.*, İstanbul 2002.
33. *GDO Ülkesi*, Hüseyin Yurttaş, Say Yayınları, İstanbul 2011.
34. *Gece Defteri*, Aydoğan Yavaşlı, Etki Yayıncılık, İzmir 2002.
35. *Gel de Gülme Şu Hâlimize*, Ülker Köksal, BU Yayınevi, İstanbul 2005.
36. *Gençlik Çıkmazı*, Naci Girginsoy, Çınar Yayınları, İstanbul 2003.
37. *Gençlik Yarası*, Şule Tankut Jobert, Çizmeli Kedi Kitaplığı, İstanbul 2010.
38. *Gerçekle Büyümek Düşlerle Yürümek*, Miyase Sertbarut, BU Yayınevi, İstanbul 2000.
39. *Gidersen Veda Etme*, Ahmet Günbay Yıldız, TİMAŞ *Yay.*, İstanbul 2016.

40. *Gölgeler Serisi 1-Vampir Gölgesi*, Pelin Saydam, BU Yayınevi, İstanbul 2013.
41. *Gölgeler Serisi 2-Kurtadam Gölgesi*, Pelin Saydam, BU Yayınevi, İstanbul 2012.
42. *Gülün Aklı*, A. Vahap Akbaş, Nar *Yay.*, İstanbul 2013.
43. *Hoş Bulduk Viyana, Hoş Bulduk Prag*, Tülin Tankut, BU Yayınevi, İstanbul 2011.
44. *İçimde Çiçekler Açınca*, Muzaffer İzgü, Bilgi Yayınevi, Ankara 2010.
45. *İstila*, Bülent Sabırlı, Ötüken *Yay.*, İstanbul 2007.
46. *İz*, Canan Tan, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2011.
47. *Kaf Dağına Yolculuk*, Mehmet Emin Ulu, Meneviş Yayınları, Ankara 2007.
48. *Kapanmayan Yara*, İsmail Fatih Ceylan, Akış Yayınları, İstanbul 2007.
49. *Karvera*, İsmet Kür, BU Yayınevi, İstanbul 2003.
50. *Karvera Nereye*, İsmet Kür, BU Yayınevi, İstanbul 2001.
51. *Kent Düşleri*, Hamdullah Köseoğlu, Tudem *Yay.*, İzmir 2010.
52. *Kırmızı Arabanın Hayaleti*, Aytül Akal, Tudem Eğitim Hizmetleri *San. Tic. A.Ş.*, İzmir 2015.
53. *Kıyamet Çiçekleri*, Gülten Dayıoğlu, Altın Kitaplar *Yay.*, İstanbul 2002.
54. *Kitaptaki Tehlike ya da Marzipan'ın Yükselişi*, Ünver Alibey, Artemis *Yay.*, İstanbul 2008.
55. *Kolaysa Ağlama*, Suzan Geridönmez, Günışığı Kitaplığı, İstanbul 2008.
56. *Lise Aşkım*, Dilâra Akıncı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2013.
57. *Liseli Kızlar*, Gülay Atasoy, Nesil *Yay.*, İstanbul 2006.
58. *Mavi Ev*, Kahraman Tazeoğlu, Destek Yayınları, İstanbul 2015.
59. *Mavi Hayal Pembe Düş*, Fatma Pekşen, TİMAŞ Yayınevi, İstanbul 2003.
60. *Mes@jımı Bekle*, Filiz Tosyalı, BU Yayınevi, İstanbul 2001.
61. *Mine Kızlar Yurdunda*, Fatma Pekşen, TİMAŞ Yayınevi, İstanbul 2011.
62. *Otani-Yeşilderililer*, İlker Salman, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2006.
63. *Robotlar Ülkesi*, Hüseyin Yurttaş, Say Yayınları, İstanbul 2008.
64. *Sahibini Arayan Mektuplar*, Ahmet Günbay Yıldız, TİMAŞ *Yay.*, İstanbul 2010.
65. *Sekizinci Renk*, Gülten Dayıoğlu, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2017.
66. *Sırmalı Sandaletler*, Nazire Kutsal, BU Yayınevi, İstanbul 2011.
67. *Söyleyemediğim Sözcükler*, Pakize Özcan, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001.
68. *Şafakta Yanan Mumlar*, Serpil Ural, Bilgi Yayınevi, Ankara 2015.
69. *Tomris*, Nazire Kutsal, BU Yayınevi, İstanbul 2003.

70. *Uzak Yaz*, Hamdullah Köseoğlu, BU Yayınevi, İstanbul 1999.
71. *Üçünü de Sevdim*, Ömer Polat, Evrensel Kitaplığı, İstanbul 2013.
72. *Ya Ben İstanbul'u Alacağım ya İstanbul Beni,* Ayla Abak, Timaş *Yay.*, İst. 2012.
73. *Yalnızlık*, Halide Eşber, BU Yayınevi, İstanbul 2000.
74. *Yaralı*, Kahraman Tazeoğlu, Destek Yayınları, İstanbul 2016.
75. *Yasak Şehir*, Ahmet Yılmaz Boyunağa, TİMAŞ Yayınları, İstanbul 2009.
76. *Yasaklı Pansiyon*, Serpil Ural, BU Yayınevi, İstanbul 2005.
77. *Yaş On Yedi*, İpek Ongun, Epsilon Yayınevi, İstanbul 2008.
78. *Yeryüzü Aşk Gökyüzü Sevda*, Mehmet Güler, Şimşek Yayınları, İstanbul 2011.
79. *Yol Arkadaşım*, Mehmet Kemal Erdoğan, BU Yayınevi, İstanbul 2012.
80. *Yüzümde Kırlangıç Gölgesi*, Mehmet Atilla, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000.

III. YARARLANILAN DİĞER KİTAPLAR

Ayar, Pelin Aslan, *Türkçe Edebiyatta Varla Yok Arası Bir Tür: Fantastik Roman (1876-1960)*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2015.

Canatan, Kadir; Yıldırım, Ergun, *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitap *Yay.*, İstanbul 2009.

Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh *Yay.*, İstanbul 2008.

Gatto, John Taylor, *Eğitim Bir Kitle İmha Silahı,* Edam *Yay.*, İstanbul 2018.

Gümüşel, Orhan, *Genciz Biz*, Timaş *Yay.*, İstanbul 2013.

Gürses Fulya; Gürses, Hasan Basri, *Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik*, Der *Yay.*, *İst.* 1979.

Hebdige, Dick, *Altkültür*, (*Çev.* Sinan Nişancı), Babil *Yay.*, 2004.

Jersild, T., Arthur, *Gençlik Psikolojisi*, (*Çev.* İbrahim N. Özgür), Eko Matbaası, *İst.*1983.

Kasatura, İlkay, *Gençlik ve Bağımlılık*, Evrim *Yay.* ve Bilgisayar *San. Tic. Şti*, *İst.* 1998.

Kavcar, Cahit, *Edebiyat ve Eğitim*, Engin Yayınevi, Ankara 1999.

Köknel, Özcan, *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 2001.

Köknel, Özcan, *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*, Bozak Matbaası, İstanbul 1970.

Lüküslü, Demet, *Türkiye'de Gençlik Miti: 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*, İletişim *Yay.*, *İst.* 2009.

Moran, Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1994.

Moran, Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış-2*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2006.

Naci, Fethi, *Yüzyılın 100 Türk Romanı*, Adam *Yay.*, İstanbul 2002.

Ögel, Kültegin, *Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap (Alkol, Uyuşturucu, Bilgisayar, Sigara ve Diğer Bağımlılıkları Olanların Yakınlarına Bilgiler)*, Türkiye İş Bankası Kültür *Yay.*, İstanbul 2014.

Ögel, Kültegin, *Türkiye'de Madde Bağımlılığı*, IQ Kültür, Sanat *Yay.*, İstanbul 2002.

Özlük, Nuran, *Türk Edebiyatında Fantastik Roman*, Hiperlink *Yay.*, İstanbul 2011.

Safa, Peyami, *Eğitim, Gençlik, Üniversite*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2013.

Sever, Sedat, *Çocuk ve Edebiyat*, Kök *Yay.*, Ankara 2003.

Steinmetz, Jean-Luc, *Fantastik Edebiyat*, (*Çev.* Hasan Fehmi Nemli), Dost *Yay.*, Ankara 2006.

Topbaş, Osman Nuri, *Hakk'a Adanmış Gençlik*, Erkam *Yay.*, İstanbul 2010.

Uyanık, Seda, *Osmanlı Bilim Kurgusu: Fennî Edebiyat*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2013.

Üstten, Aliye Uslu, *Gençlik Edebiyatı*, Nobel Akademik Yayıncılık, 2018.

Yalman, Ömer Miraç, *Apaçi Gençlik*, Açılımkitap, İstanbul 2013.

Yalman, Ömer Miraç, *Türkiye Gençlik Çalışmaları Bibliyografyası 1923-2010*, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Hizmetleri Daire Başkanlığı Kültür *Yay.*, *Ank.* 2010.

Yavuzer, Haluk, *Gençleri Anlamak*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.

Yetkin, Suut Kemal, *Günlerin Götürdüğü*, Varlık *Yay.*, İstanbul 1958.

Yörükoğlu, Atalay, *Gençlik Çağı*, Özgür *Yay.*, İstanbul 2012.

IV. YARARLANILAN BİLDİRİLER, MAKALELER, TEZLER

Amanvermez, Selma, "Gençliğin Eğitimi", *Gençliğin Eğitimi,* (*ss.* 101-113), Türkiye İş Bankası Kültür *Yay.*, Ankara 1986.

Argunşah, Hülya, "Tarihî Romanın Yükselişi", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı,* Cilt 1, Sayı: 65/66/67 (3.baskı), Ankara, 2017, (*ss.* 527-540).

Argunşah, Hülya Eraydın, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili)*, (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990.

Aslan, Canan, "Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 189-200), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Atalay, Selin, "Modern Toplumun Edebî Ürünü Polisiye Romanlar ve Polisiye Romanlarda Cinsiyetçilik", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 7 Sayı:35, Volume:7, Issue: 35.

Aykaç, Necdet; Türkoğlu, İdil Eren, "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Bağlamında Montaigne'in Denemelerinin Eğitimsel Değerler Açısından Değerlendirilmesi", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 181-190), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Aytekin, Mesut, *Korku Sinemasında Vampir Filmleri ve Korku Sinemasının Tarihsel Sürecinde Değişen Vampir İmgesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul *Ü* Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo-Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, *İst.* 2006.

Birsöz, Sunar, "Geleneksel Türk Aile Yapısının Kişilik Gelişimi ve Toplum Yaşamı Üzerine Etkileri", *1. Aile Şûrası Bildirileri 17-20 Aralık 1990,* (*ss.* 357-360), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı *Yay.*, Ankara 1990.

Budak, Gönül, "Endüstrileşme Süreci İçinde Ailenin Yeri ve Önemi", 1. *Aile Şûrası Bildirileri 17-20 Aralık 1990,* (*ss.* 195-199), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı *Yay.*, Ankara 1990.

Can, İslam, "Ailenin Tarihsel Gelişimi: Dünü, Bugünü ve Yarını", Mustafa Aydın (*Ed.*), *Sistematik Aile Sosyolojisi*, (*ss.* 65-89), Çizgi Kitabevi *Yay.*, Konya 2014.

Cengiz, Gülsüm, "Yazın Ustalarının Çocuk ve Gençlik Yapıtları Üzerine", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 821-830), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Çetin, Halil, "Osmanlı Saltanat Rüyaları ve Tarihî Bağlam", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt / Volume XXVII, Sayı / Number I, Temmuz /July 2012, *ss.* 37-68.

Demirbilek, Salih, "Kutadgu Bilig'de Genç ve Gençlik Kavramları", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, (*ss.* 59-74), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Doğan, İsmail, "Türkiye'deki Gençlik Sorunlarının Eğitim Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme Denemesi", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, (*ss.* 279-293), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Durukan, Ayşe Yüksel, "Gençlik Edebiyatında Çağdaş Eğilimler-Gerçekçi Romanlar", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 721-726), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Erciyas, Osman; Oruç, Duygu; "Güvercin Destanları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", *Turkish Studies, 8/1, Winter 2013, p. 1397*, Ankara/ Turkey.

Erdem, Hasan Haluk, "Hasan Ali Yücel Döneminde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Çalışmaları", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 621-624), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Gezer, Habibe, *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2006.

Göçgün, Önder, "Gençlik ve Edebiyat", *Selçuk Üniversitesi 2. Millî Gençlik Kongresi – Tebliğler- 6-8 Kasım 1986,* (*ss.* 153-157), Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1988.

Gökçen, Ahmet, "Aile Türleri ve Başlıca Aile Sınıflandırmaları", Mustafa Aydın (*Ed.*), *Sistematik Aile Sosyolojisi*, (*ss.* 93-117), Çizgi Kitabevi, Konya 2014.

Göksan, Ayhan, "Gençliğin Eğitiminde Öneriler ve Çözümler", *Gençliğin Eğitimi*, (*ss.* 159-168), Türkiye İş Bankası Kültür *Yay.*, Ankara 1986.

Gültekin, Ali-Çiftçi, Zeynep-Yetim, Arzu, "Üniversitelerde Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Öğretiminin Sorunları", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 207-212), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Gürci, M. Emin, *Kemal Tahir'in Polisiye Romanları*, (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 2010.

Işıksalan, Nilay, "Postmodern Öğreti ve Bir Postmodern Roman Çözümlemesi: Kara Kitap/Orhan Pamuk", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt/Vol:7, Sayı:2:419-466, 2007.

Karataş, Evren, "Halikarnas Balıkçısı'nın Turgut Reis Adlı Eserinin Tarihî Roman Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt II, Sayı: 26, Ocak 2014, *s.* 14.

Korkmaz, Ali-Ceng, Emine, "Y Kuşağını Anlamak", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (Ed.), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, (*ss.* 427-446), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Korucu, Serpil, *2000 Sonrası Yayınlanan Tarih Romanlarında Yakın Tarihin Ele Alınışı ve Eğitim*, (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2018.

Körkuyu, Serhat Adem-Tok, Özge, "Çetin Öner'in Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Toplumsal Duyarlık", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 423-430), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Kurt, Savaş-Kurt, Beyza, "Türk Devlet Kültüründe Rüya", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, 8/2, *ss.* 239-246.

Küçük, Hasan, "Anadolu'nun Türkleşme Felsefesi Yönünden Millî Kültür ve Gençlik", *Selçuk Üniversitesi I. Milletlerarası Gençlik Kongresi: 26-28 Ekim 1987*, (*ss.* 153-160), Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1988.

Küçük, Salim, "Çocuk Edebiyatında Kültürel Değerler Açısından Şeker Portakalı ve Fadiş Üzerine Bir Değerlendirme", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 297-306), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Neydim, Necdet, "Genç Kız Edebiyatındaki Baba-Kız İlişkisine Yansıyan Gelenek ve İdeoloji: Bu Yansımada Kadın Yazarların Tutumu", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 473-480), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Öner, Uğur-Kurt, Zeynep Yılmaz, "Salinger'da Çocuk ve Aile İlişkileri-Gönülçelen", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 313-317), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Öner, Uğur-Yeşilyaprak, Binnur, "Bibliyoterapi: Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarında Çocuk Edebiyatından Yararlanma", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 559-565), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Özerk, Halis, "Sanal Varoluş, Varoluş Vakumu ve Gençlik Kimliği", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt,* (*ss.* 715-730), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Özkan, İshak, "Gençliğin Akademik (Okul) Başarısını Etkileyen Zihinsel ve Ruhsal Faktörler", *I. Milletlerarası Gençlik Kongresi: 26-28 Ekim 1987*, (*ss.* 225-229), Selçuk Üniv. Basımevi, Konya 1988.

Özyer, Nuran, "Türkiye'de Gençlik Edebiyatı", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 485-487), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Reyhanoğulları, Gökhan, "Türk Edebiyatının İlk Bilim Kurgu Öyküleri ve Orhan Duru", *Turkish Studies, Volume 7/3, Summer 2012, p.2183-2197.*

SEKAM, (Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi), Türkiye'de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri, 2013:11.

Songören, Sevgi Arkılıç, "İlköğretimde Çocuk Edebiyatı Ne Kadar Yer Almakta? Ne Kadar Yer Almalı?", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 327-332), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Soysal, Mine, "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Uzman Yayıncılık Kavramı", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 379-384), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Şan, Mustafa Kemal-Akyiğit, Handan, "Türkiye'de Gençlerin Kimlik Söylemlerinin Tarihsel Süreçte İnşası", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve*

Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt, (*ss.* 547-561), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Şimşek, Tacettin, "Romandaki Hafiye ya da Polisiye Roman", *Hece Dergisi Türk Romanı Özel Sayısı,* Cilt 2, Sayı: 65/66/67 (3.baskı), (*ss.* 620-626), Ankara 2017.

Tar, Yasemin Yüce, "Siyaset Genç İşi mi?", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, (*ss.* 511-520), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Tatlıoğlu, Kasım, "Gençlik Suçluluğunda Aile Faktörünün Etkisi Üzerine Genel Bir Değerlendirme", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, (*ss.* 665-674), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

Tekin, Havva, "Çocuk ve Gençlerin Duygu ve Düşünce Sağlığını Olumlu- Olumsuz Etkileyen Yayınlar", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 513-516), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Tuncer, Polat, "Gençlik ve Siyaset Bilinci", Bekir Şişman, Muhittin Düzenli (*Ed.*), *Gençlik ve Kültürel Mirasımız Uluslararası Kongre II. Cilt*, (*ss.* 491-510), Ceylan Ofset, Samsun 2014.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), "İstatistiklerle Gençlik 2019", *http://www.tuik.gov.tr* [erişim tarihi 05.07.2020]

Türkyılmaz, Mustafa, *Gençlik Romanlarının Okuma Becerisine Etkisi ve Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi*, (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara 2012.

Türkyılmaz, Mustafa, "Öğretmen Adaylarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 705-713), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

Ulusoy, Demet-Demir, Nilüfer Özcan-Baran, Aylin Görgün, "Parçalanmış Aile ve Gençlerde Sapmış Davranışlar: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 2005/ Cilt:22, Sayı:2, (*ss.* 61-66).

Ulutürk, Yasemin, *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (1980-2000),* (Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne 2018.

Ülkü, Vural, "Almanya'da Gençlere ve Çocuklara Yönelik Edebiyat", *Türk Dili Aylık Dil Dergisi, Gençlik Yılı Özel Sayısı,* Mayıs 1985, Sayı 401, Cilt: XLIX, (*ss.* 459-465), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Yarpuzlu, Ayşegül-Acuner, Çağrı Kemal, "Sağlık Eğitiminde Engellilik Teması ve Yarı İnsan, Yarı Makine Karakterler", Sedat Sever (*Haz.*), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (04-06 Ekim 2006),* (*ss.* 145-147), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2007.

Yörükoğlu, Atalay, "Gençliği Gerçekten Tanıyor muyuz?", *Gençliğin Eğitimi,* (*ss.* 13-19), Türkiye İş Bankası Kültür *Yay.,* Ankara 1986.

Zengin, Nesrin, "Türk Gençlik Edebiyatının Tarihsel Gelişimine Bakış", Sedat Sever (*Haz.*), *III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05-07 Ekim 2011),* (*ss.* 981-987), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 2012.

V. İKİNCİ DERECEDEN KAYNAKLAR, TEZLER, MAKALELER*

Anick, Tolbize, "Generational Differences in the Workplace", *University of Minnesota, Research and Training Center on Community Living*, (*ss.* 1-25), 2008.

Bodert, J., "Bibliyoterapy: The right book fort he right person at the right and more", *Top of the News*, 36, (*ss.* 183-188), 1980.

Ceylan, Ali, *X ve Y Kuşağı Öğretmenlerinin Liderlik Algıları; Fatih İlçesi İlköğretim Okullarında Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2014.

Çakıroğlu, Aslı-Krespi Rita, "Ben Nesli Sokakta", *Panaroma Dergisi Sayı:11*, (*ss.* 20-22), Kadir Has Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.

Dahrendorf, M. "Kinder und Jugendliteratur", Stocker, K. (*Yay.*), Taschenlexikonder deutschen Literatur und Sprachdidaktik, Frankfurt, 1979.

Deniz, A. Çağlar, "Eğitimli Gençliği Anlamada Yeni Bir Tipoloji Önerisi: Cool Gençlik", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, (*ss.* 115-139), 2012.

Dilidüzgün, Selahattin, *Çağdaş Çocuk Yazını,* Yapı Kredi *Yay.*, İstanbul 1996.

Doderer, K. "Kinder und Jugendliteratur", Lexikon der Kinder und Jugendliteratur. B.1.2. und 3. Wein-heim/Basel. (*s.*161), 1977.

Duru, Orhan, "Science Fiction Sözcüğüne Türkçe Bir Karşılık Arama Denemesi", *Türk Dili*, S. 256, (*ss.* 332-340), 1973.

Eisenberg, S. ve Delaney, D. J., *Psikolojik Danışma Süreci*, (*Çev.* N. Ören ve M. Takkaç), *M. E.* Basımevi, İstanbul 1993.

İzmirlioğlu, Kerim, *Konumlandırmada Kuşak Analizi Yardımıyla Tüketici Algılarının Tespiti: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama*, (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

*İkinci Dereceden Kaynaklar" ifadesiyle eserlerin asıllarına ulaşılamayıp bununla beraber içerdikleri bilgilerden alıntılara aktaran kişiler aracılığıyla tez metninde yer verilen kaynaklar kastedilmiştir.

Jackson, S. A. ve Nelson, K.W., "Use of Children's Literature in a Comprehensine School Guidance Program for Young Children", *Early Childhood Literacy: 2001 Yearbook,* 2002.

Lower, Judith, "Brace YourselfHere Comes Generation Y", *Crift Care Nurse,* 28:80-85, 2008.

Martin, C. A., "From High Maintenance to High Productivitiy", *İndustrial and Commercial Training, vol.* 37, *no.* 1, (*ss.* 39-44), 2005.

Neyzi, Leyla, *Nesne ya da Özne? Türkiye'de 'Gençliğin' Paradoksu, Ben Kimim? Türkiye'de Sözlü Tarih, Kimlik ve Öznellik*, İletişim *Yay.*, İstanbul 2004.

Özer, S. P.-Eriş, D. E.-Özmen T. N., "Kuşakların Farklılaşan İş Değerlerine Yönelik Bir Araştırma", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (*ss.* 123-141), 2013.

Özyer, Nuran, *Edebiyat Üzerine*, Gündoğan *Yay.*, Ankara 1994.

Pardeck, J. A. ve Pardeck, J. T., "Bibliotherapy Using a Neo-Frendian Approach for Children of Divorad Parents", *The School Counselor,* Cilt 33, *S.* 3:313-317, 1985.

Schweikle, G. I. "Kinder und Jugendliteratur", *Stilwörterbuch zur Weltliteratur*, Stuttgart 1984.

Şahin, Cem, "Sanayi Toplumundan Sanayi Sonrası Topluma Farklılaşan Gençlik Halleri", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi-2*, (*ss.* 157-177).

Tay, Angelina, "Managing Generational Diversity at the Workplace: Expectations and Perceptions of Different Generations of Employees", *African Journal of Business Management*, 2011, 5 (2):249-255.

Twenge, M. Jean, *Ben Nesli*, Kaknüs Psikoloji Yayınları, İstanbul 2009.

Üstünova, Mustafa, "Safahat'ta Çocuk ve Toplumsal Değerler", *Türk Dili*, Sayı: 565, (*ss.* 23-32), 1999.

Yalçın, S. Dilek Çelik, *Yeni Tarihselcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.

Yılmaz, E. B., *Bibliyoterapinin Aileleriyle Çatışma İçinde Olan Gençlerin Çatışma Düzeylerine Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Ankara 2002.

Brown Mıllward Research, "Y Kuşağı İnovasyon Araştırması", *Deloitte Eğitim Vakfı*, 2013,*http://www.deloitteegitimvakfi.org.tr/UserFiles/Documents/Y_Kusagi_Inovasyon.pdf*, [erişim tarihi 06.05.2014]

Çansarı, Ulaş, "Z Kuşağı Çocukları", *http://www.blog.ulascamsari.com*/2013/07/dijital-nesil-z-kusagi-nedir/ [erişim tarihi 05.05.2014]

Çatalkaya, Cengiz, "Y Kuşağı ve İnsan Kaynakları", *http://www.yetenekvekariyer.com/y-kusagi-ve-insan-kaynaklari/* [erişim tarihi 12.04.2012]

Mengi, Zeynep, "İş Başarısında Kuşak Farkı", *http://www.kigem.com/iş-basarisinda-kusak-farki.html/* [erişim tarihi 07.05.2014]

Üyepazarcı, Erol, "Polisiye Yazmanın İpuçları", Akşam Gazetesi, 14 Temmuz 2013, *https://m.aksam.com.tr* [erişim tarihi 22.07.2020]

VI. KURAMSAL DESTEK İÇİN OKUNAN KİTAPLAR

Aytaç, Gıyasettin, *Tematik Roman İncelemeleri*, Akçağ *Yay.*, Ankara 2008.

Aytaç, Gürsel, *Genel Edebiyat Bilimi* (2. baskı), Say *Yay.*, İstanbul 2009.

Bingöl, Vasfi, *Metinli Çocuk ve Gençlik Kitapları Kılavuzu*, Cem *Yay.*, İstanbul 2004.

Bould, Mark, *Bilimkurgu*, (*Çev.* Sinan Okan, Ertuğrul Genç), Kolektif Kitap, *İst.* 2015.

Dervişcemaloğlu, Bahar, *Anlatıbilime Giriş*, Dergâh *Yay.*, İstanbul 2014.

Ergiydiren, Sevinç, *Eleştiride Fenomenolojik Yaklaşımlar*, Hece *Yay.*, Ankara 2007.

Esen, Nükhet, *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*, Boğaziçi Ünirversitesi Matbaası, İstanbul 1990.

Gündüz, Osman, *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema*, Millî Eğitim Basımevi, *İst.* 1997.

Jahn Manfred, *Anlatıbilim*, (Çev. Bahar Dervişcemaloğlu), Dergâh *Yay.*, İstanbul 2012.

Kacıroğlu, Murat, *Millî Mücadele ve Erken Dönem Cumhuriyet Romanı (Yapı ve Tema 1919-1928)*, Kriter *Yay.*, İstanbul 2008.

Kantarcıoğlu, Sevim, *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm* (2. baskı), Akçağ *Yay.*, Ankara 2004.

Kıran, Zeynel, Kıran Ayşe, *Yazınsal Okuma Süreçleri* (3. baskı), Seçkin *Yay.*, *Ank.* 2007.

Küçük, Yalçın, *Bilim ve Edebiyat* (2. baskı), İthaki *Yay.*, İstanbul 2004.

Narlı, Mehmet, *Roman Ne Anlatır (1920-2000)* (3. baskı), Akçağ *Yay.*, Ankara 2012.

Postyapısalcılık, (Derleyen: Armağan Öztürk), Phoenix Yayınevi, Ankara 2010.

Ricoeur, Paul, *Zaman ve Anlatı 3-Kurmaca Anlatıda Zamanın Biçimlenişi*, (*Çev.* Mehmet Rifat), Yapı Kredi *Yay.*, İstanbul 2012.

Rifat, Mehmet, *Yaklaşımlarıyla Eleştiri Kuramcıları* (2. baskı), Sel *Yay.*, İstanbul 2008.

Sarıyüce, Hasan Lâtif, *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi* 2 *Cilt*, Nar *Yay.*, İstanbul 2012.

Solak, Ömer, *Edebiyat Biliminde Kuram ve Yöntem*, Nobel *Yay.*, Ankara 2014.

Tekin Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken *Yay.*, İstanbul 2004.

Yücel, Tahsin, *Anlatı Yerlemleri* (2. baskı), Yapı Kredi *Yay.*, İstanbul 1995.

Yüksel, Nevzat, *Türkiye'de Gençlik Sorunları ve Çözüm Yolları* (6. baskı), Bayrak *Yay.*, İstanbul 1994.

1. Aile Şûrası Bildirileri (17-20 Aralık 1990), Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı *Yay.*, Ankara 1990.

1. Gençlik Şûrası (24-28 Ekim 1988), Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1989.

VII. İNCELENEN DİĞER TEZLER

Alper, Yasemin, *Gülten Dayıoğlu'nun Romanlarında Genç Kız*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

Aydemir, Abdüllatif, *Gülten Dayıoğlu'nun Romanlarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ve Fantastik Bilim Kurgu Türü Bakımından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2011.

Özmen, Gamze, *Gülten Dayıoğlu'nun Çocuk ve Gençlik Yapıtlarında Karakter İncelemeleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Fadime ŞIK
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum, 1980
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	İspir/Madenköprübaşı İlköğretim Okulu 2001-2003 Erzurum Atatürk Lisesi 2003-2006 Erzurum Mecidiye Anadolu Lisesi 2006-2007 Erzurum Nurettin Topçu Sosyal Bilimler Lisesi 2007-2016 Almanya Federal Cumhuriyeti Nürberg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği 2016-2018 Erzurum Yakutiye Anadolu Lisesi 2018-2019 Erzurum Yakutiye Mesleki Eğitim Merkezi 2018-2019 Erzurum Şehit Hasan Yılmaz Kız Anadolu Lisesi 2019-
İletişim	
E-Posta	fadime_vedud@hotmail.com
Tarih	02.07.2020